

Knihovna Univ. prof.
Dra KARLA LAŠTOVKY

11-C-187
11

FLAVIUS JOSEPHUS:

VÁLKA ŽIDOVSKÁ.

(O zániku bývalé říše židovské a zkáze Jeruzaléma.)

DÍL I.

S 57 VYOBRAZENÍMI V TEXTU
/ / A 12 PŘÍLOHAMI. / /

K TISKU UPRAVIL J. D.

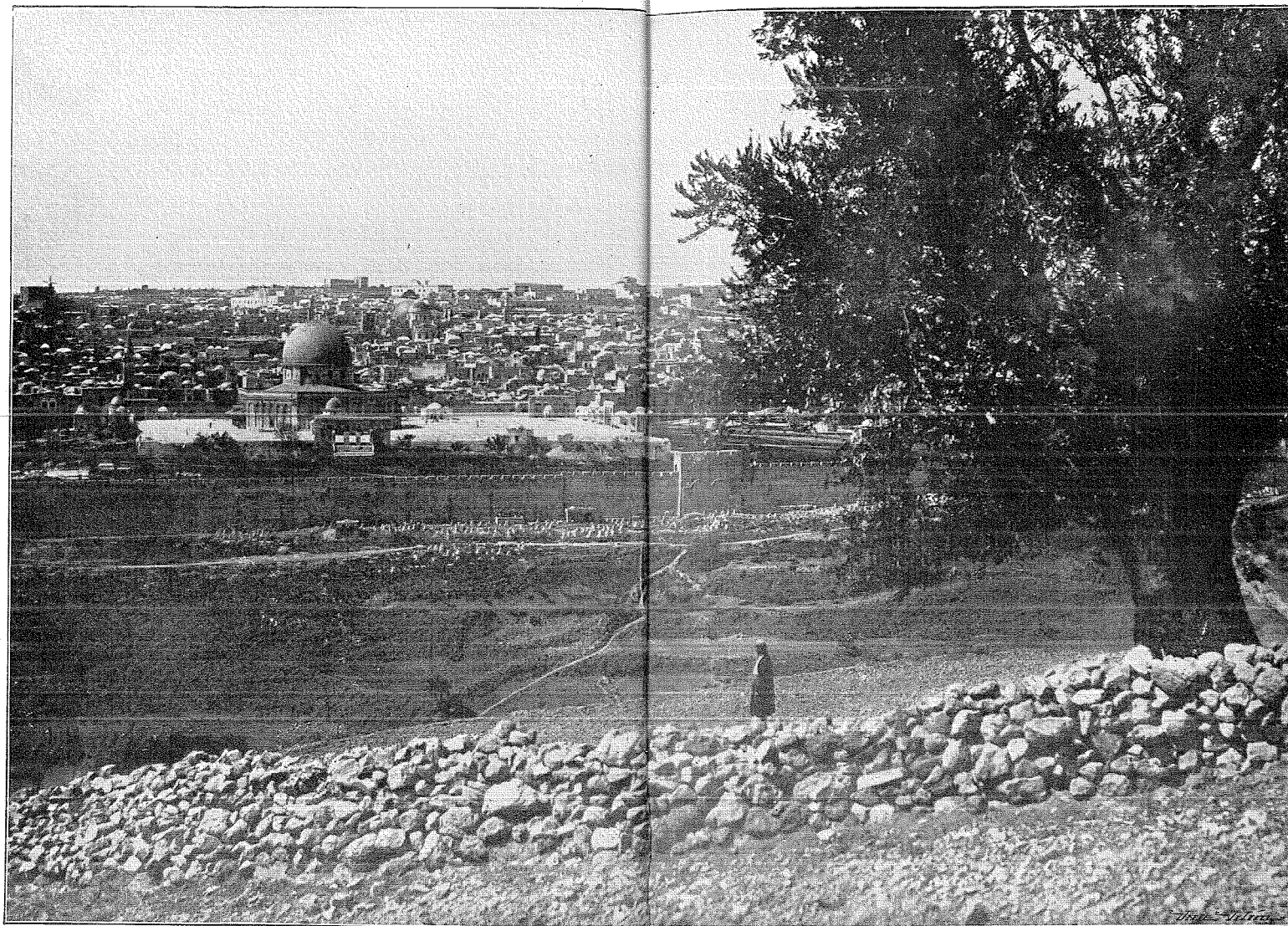

SEMINÁRNÍ
tisk.-práv.

KNIHOVNA
oddělení

ČESKOBRATRSKÉ KNIHKUPECTVÍ
BRNO, BEZRUČOVA 23.

POHLED NA JERUSALEM S HORY OLIVETSKÉ.

Úvod.

Dříve nežli přikročíme k vlastnímu líčení hrůzných dějů a událostí, o nichž v knize této jednati se bude, seznámíme laskavě čtenáře, ovšem jenom co nejstručněji, se zemí, jež byla jevišťem všech těch válečných hrůz, aby laskavý čtenář čta jednotlivé odstavce v knize této obsažené, byl již alespoň poněkud informován o zemi plné neštěstí, v níž se hrůzy ty sběhly. Máme totiž na mysli, že kniha dostane se do rukou u veliké části také takovým lidem, kteří to, co o zemi té ve škole nebo později slyšeli, anebo se dočetli, ve víru denních starostí a snah v životním svém povolání již zapoměli, a proto předběžná tato informace celku zajisté značně prospěje.

Země bývalé říše židovské, o níž se zde jedná, různá má pojmenování. Jak Písmo svaté vypravuje, byla kdysi bydlišťem patriarchy Abrahama, praotce národa židovského; a tomuto přislíbil Hospodin Bůh, že ji dá v dědictví jemu a potomkům jeho řka: „Nad to dám tobě i semeni tvému po tobě zemi, v nížto obýváš pohostinu k vladařství věčnému a budu Bohem jejich . . .“ Proto nazývá se dle Písma sv. „zemí zaslíbenou“ — protože ji, jak uvedeno, Bůh zaslíbil Abrahamovi a jeho potomkům.

Pohled na Jerusalém s hory olivetské. Pohled na město toto z tohoto místa, dojal i Pána a Spasitele našeho, když před svým umučením přicházel do Jerusaléma a došel na místo toto viděl před sebou mohutné hradby jerusalémské, viděl toto hrdé, nedobytné město, pyšnou dceru Syonskou od proroků opěvovanou — viděl nádherné ohromné budovy, krásou až oslnující chrám, zlaté, třpytící se střechy — jak nám o tom sv. evangelium vypravuje. Zaplakal nad městem řka: „Ó kdybys bylo i ty poznalo a to alespoň v tento den tvůj, které věci jsouj tobě k pokoji! Ale nyní jest to skryto před očima tvýma . . . Jerusaléme, Jerusaléme — kolikrát jsem chtěl shromážďiti tě pod křídla svá, jako slepice shromážďuje kuřátka — ale nechtěl jsi! Aj, přijdou na tě dnové, a obklíčí tě nepřátelé, oblehnou tebe, oboženou valem a souží tě se všech stran. A s zemí srovnají tě i syny tvé a nezůstane z tebe ani kamene na kameni, proto, že jsi nepoznalo času navštívení svého . . .“

Předpověď Spasitelova o zkáze Jerusaléma vyplnila se v krátké době doslovně, se všemi hrůzami a souženými, jak je Spasitel předpověděl, a jak o nich v dalších kapitolách knihy této obsírněji pojednáno bude. Dnes na místě tehdejšího nádherného chrámu Hospodinova stojí turecká mešita, kterou také s mohutnou její kopulí spatřujeme na obraze našem. Za ní pak se kupí budovy dnešního Jerusaléma.

Ale dříve, nežli opanovali a osadili ji Židé, slula dle Písma svatého „zemí Kanaan“ (t. j. nížina, kotlina). Tímto jménem označovala se původně severozápadní rovina přímořská u moře Středozemního. Když však Kanaanité — národ to před Židy zemi tu obývajícím, roztáhli se na větší část území, pojmenovali celou zemi, již osadili, Kanaan.

Když pak Židé po vyjítí z Egypta zmocnili se země Kanaan a obsadili ji, rozdělili si ji mezi dvanácte pokolení svého kmene a nazývalo se pak území to „země judská“ nebo židovská, poněvadž pokolení Juda podle požehnání Jakubova stálo v čele pokolením ostatním dle výroku Písma sv.: „Judo, tebe chváliti budou bratři tvoji“ . . . „Nebude odjata berla od Judy . . . dokavadž nepřijde ten, který má poslán býti a on bude očekávání národů.“ (I. Mojž. 49, 8, 10.) A jelikož vlastním králem židovským měl býti Bůh sám, jenž také uprostřed národa židovského stánek svůj si vyvolil a v něm často se zjevoval, nazývá se země ta v Písmě sv. často „zemí svatou“.

My křesťané máme však nejvíce příčin nazývati zemi tu — zemí svatou, protože Spasitel a Vykupitel náš Kristus, syn Boží v zemi té se narodil, žil a umřel a tak veliké dílo vykoupení světa v ní započal a také dokonat.

V době nynější tato životem a krví Kristovou posvěcená země nazývá se všeobecně Palestýna — vlastně jmenovala se tak již za vlády římské. Slovo Palestýna, kteréhož pojmenování nyní užívá se všeobecně, odvozuje se z hebrejského „pelešet“, což původně značilo domov mocných Filištinů v jihozápadní dolině u moře Středozemního, později pak název ten přenesen na zemi židovskou celou.

Palestýna za časů Kristových byla pod mocí Římanů a děje, o nichž se ve knize této jednatí bude, jsou houževnaté, ba zuřivé boje Židů s Římany, jež skončily úplným rozvrácením říše židovské, rozbořením mnohých pevně hrazených měst a pevností židovských, a konečně naprostou zkázou na ten čas za vůbec nedobytné považovaného hlavního města jejich — Jerusalema. Po Římanech zmocnili se země té Saraceni a po těchto Turci, kteří přes několik tak zvaných válek křížáckých, jichž ve středověku účastnilo se nejlepší rytířstvo s vybraným vojskem z celé Evropy, dosud jsou krutými pány jak pro Židy, tak i pro nás křesťany svaté půdy této.

Palestýna rozprostírá se mezi 52—54½ stupněm východní délky od ostrova Ferro a mezi 31—33½ stupněm severní šířky. Přírozeně ohraničena na západě Středozemním mořem, na severu pohořím Libanem, na jihu arabskou pouští a na východě syrskou pouští. Řekou Jordánem, jež zemi protéká v celé délce, dělí se Palestýna na území předjordánské nebo-li polovici západní — a na území zajordánské — polovici východní. Největší vzdálenost mezi severem a jihem obnáší skoro 33 mil cesty = 244.874 kilometrů, takže rozlohu celé země možno stanoviti na 465 čtverečních mil. Země tudíž neveliká, takže i sám učitel církevní sv. Jeroným napsal: „Skoro se stydím, mám-li udati velikost zaslíbené země, abych nedal pohanům podnět k úsměškům a zlehčování“ . . .

Nenalezneme na celém světě země, jež by k sobě učené i neučené tolik poutala. Vědychtiví badatelé i zbožní poutníci s touhou spíchájí do Palestýny. Pro vědce vůbec jest to země, v jejímž lůně tají se plno starožitných památek; pro Židy je to kolébka jejich národa, místo jejich rozvoje, ale také jejich úpadku, posvěcená na mnoha místech celými potoky krve jejich předků. Pro nás křesťany pak je to země svatá, posvěcená narozením v ní, žitím i smrtí našeho Božského Vykupitele, skropena jsouc jeho svatou krví.

Jistý dobrý znalec svaté země nadšeně píše: Jakých rozmanitých proměn nad všechny země světa skýtá Palestýna! Zcela inou spatříš krajinu kolem Jerusalema uvnitř údolí skalnatých útesů horských, než tam na břehu mořském pod šumivými podlouhlými palmovými háji, v citronových neb oranžových zahradách, jež teplý vánek obletuje! Jiný kraj za Hebronem u Bersabeé s pohledem do nekonečné pouště, jiný opět v ponurém, vyhaslými vulkány s podivnými skalními útvary prostoupeném Basanu (Hauranu), v němž při úpatí hor náhle udivený staneš před zelenými údolními, bujnou lučinou, svahy dýšícími opojnou vůní nespočetných květů — a půda černá úrodná živí nesčíslná stáda! Jinými jsou údolí tropických nížin při slunném Jordánu, jinakou širá rovina úrodná na obilí a jiné plodiny úrodného Jesraele, jinak jeví se území romantických výšin galilejských, milého okolí nazaretského, hřebeny slavného pohoří Džermaku u Safet . . . a přece zase od toho všeho zcela rozdílnou nacházíš krajinu u Tiberiady, nebo ve kvetoucím kraji

Caesareje Filipovy, kdež zelení sytá dolinka, obklopujíc modré jezero Genezaretské, jinak Tiberiadské jako smavé jaro pohlíží vzhůru k zimavému v paprscích slunečních se třpyticimu Hermonu s věčným ledem a sněhem.

Po usazení se Židů v Palestýně, když byli vyšli z Egypta, rozdělena byla celá tehdejší židovská říše na 12 dílů, kteréž nazvány byly podle jmen dvanácti synů Jakubových, a každé pokolení obdrželo svou část, která potom nesla jméno dotyčného pokolení až do II. století před Kristem. V té době octli se Židé v područí národů jiných a země jejich byla jinak rozdělena a pojmenována. Jak Písmo sv. Nového zákona svědčí, byla západní polovice před Jordánem roztržena na 3 díly: Galilei, Samaří a Judsko. K Judsku později počítala se také jižně při Judsku ležící Idumea. Východní polovice za Jordánem v tehdejší době slula Perea. Severně od Perea až k pramenům Jordánu dosahující jmenovala se Dekapolis (Desítměstí, t. j. krajina desíti měst). U jezera Genesaretského neb-li Tiberiadského řadila se krajina Gaulonitis, na východě odtud Batanea, Trachonitis, Auranitis a Iturea.

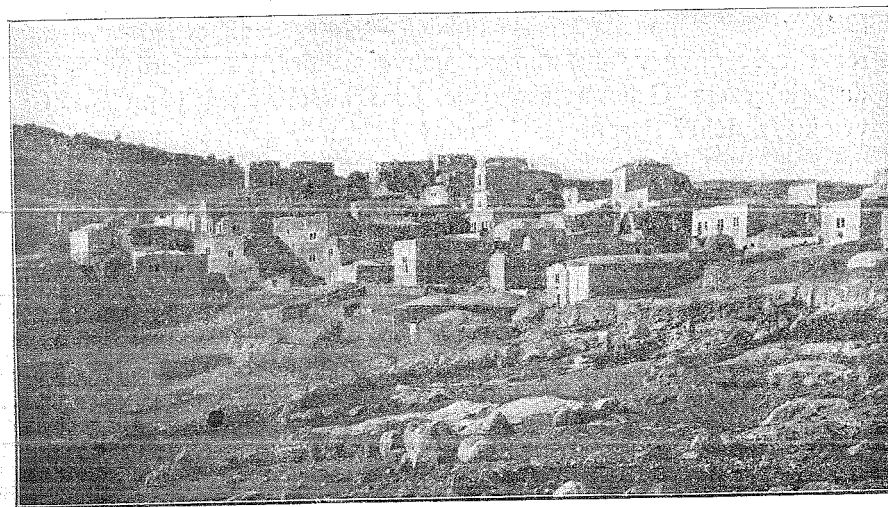
Abilena, pahorkatina v Coelosyrii, příslušela hned k Judsku a hned zase k Syrii. Všechny tyto krajiny byly jevištěm zhoubných bojů a válečných hrůz, o nichž se v knize této jednati bude a tudíž v dalším částěji u nich se octneme.

Co se dotýče útvaru půdy palestýnské všeobecně, je to vysočina prorvaná na východě hlubokým údolím řeky Jordánu, na západě pak poseta různými pohořími, střídavě s údolím. Horstvo západní (hledě od Jordánu) složeno jest skoro výlučně z vrstev křídových a vápencových, bohatých buď přirozenými nebo umělými jeskyněmi, kterých po všecy časy používá obyvatelstvo za stáje, příbytky a také za pohřebiště. Podle půdy dělí se Palestýna směrem od severu k jihu na čtyři pásma.

Západní pásmo jest rovina při celém středozemním přímoří. Jižní část roviny až k Jaffě nazývá se Sefela; odtud až ke Karmelu běží rovina saronská. Severně od té rozkládá se rovina akkonská. Sefela a Saron, protkána více pobřežními říčkami, táhne se do šíře 5—7 hodin.

Druhé pásmo tvoří horstvo západojordánské, vybiňající od Libanonu až k horstvu Sinai. Na jižním konci Galilee prostupuje

toto pohoří příčné údolí Esdrelon (jinak Jezrael), jímž protéká řeka Kison. Na tomto místě z celé Palestýny nejvíce krve lidské bylo prolito. V Starém zákoně dočítáme se o mnoha a mnoha bitvách na tomto místě svedených a také za války židovské, o níž kniha tato vyprávěti bude několik hrozných bitev tu svedeno bylo. Ba až do doby nejnovější na místě tomto sváděny kruté bitvy. Jižně od Esdrelonu v provincii Samaří vystupuje pohoří Efraim, spojené na severozápadě s pohořím Karmel, na severovýchodě s pohořím Gilboa a rozkládá se na jih až do Judska. Na jeho výběžcích

Městečko z krajiny judské.

malebně rozloženo město Jerusalém. Od Jerusaléma k jihu až na hranice sahá pohoří judské, k němuž náleží také poušť dle území toho nazvaná poušť judská. Ta uzavírá širokou, travnatou, ale neobydlenou divokou step.

Třetí pásmo palestýnské tvoří zase rovina jordánská, neb údolí jordánské v délce 275 kilometrů. Je to nejhlubší propadlina země uzavřená příkrými stěnami skalních svahův.

Čtvrté pásmo probíhá horstvo východojordánské. Hornatou krajinu pokrývají rozlehlé hvozdy a tučné pastviny. Nacházíme zde směrem od východu k západu množství slujů a řečišť.

Mezi vodstvem palestýnským na prvním místě uvádí se řeka Jordán a jezero Genesaretské. V Písmě sv. Starého i Nového zákona velmi často o nich se mluví. Jordán je hlavní řekou země. Pramen jeho prýští v nejsevernějším bodu Palestýny u paty Velkého Hermonu, kde přibírá více pramenů a potoků v přechybných záhybech pospíchá k jihu. Sesílen jsa dalšími většími i menšími přítoky dospěje k bařinatému jezeru Merom, jež proteče a pádí údolím mezi dvěma horskými hřebeny k jezeru Genesaretskému. Proteče i toto, načež přibírá na východní straně dva větší přítoky — Hieromax a Jabok, na západní straně pak poblíž Jericha potok Eliášův Karith, spěchá ku svému cíli — Mrtvému moři, do něhož rozděliv se dříve ve dvě ramena, vody své vlévá. Voda Jordánu než dospěje jezera Genesaretského je jako křišťál čistá i po svém výtoku z téhož jezera ještě hodný kus níže je ještě průsvitná, dospějíc v místa, kde řečiště prorváno jest půdou jílovitou, víc a více žloutne a se kalí. Více jsouc vlašná než studená chová v sobě mnoho ryb.

Jezero Genesaretské, jinak Tiberiadské měří asi 20 kilometrů délky a 10—14 kilometrů šířky. Na některých místech je hodně hluboké: má až 50 metrů hloubky. Hladina jeho leží o 200 metrů níže než hladina Středozemního moře. Ve starověku jmenovali je Keneret, v Novém zákoně nazývali je jezero Tiberiadské anebo Galilejské moře. Čisfouká jeho voda hodí se i k pití. Jezero toto vyznamenávalo se po všechny časy nesmírným množstvím ryb. Za času Páně, tedy v tom čase, o němž kniha tato jednatí bude, vyznačovalo se okolí jezera obdivuhodnou úrodností. Na březích jakoby poseto bylo městy a vesnicemi. Spasitel náš často prodléval u jezera, na jehož březích i dále v okolí lid vyučoval. Zde udály se mnohé zázraky, na tomto jezeře pouhým pokynutím ruky utišil bouři, zde udály se ony zázračné rybolovy, zde krácel po vodě, zde zjevil se učeníkům po svém z mrtvých vstání — zde svěřil Petrovi nejvyšší moc pastýřskou!

Moře mrtvé, do něhož Jordán ústí, měří 75 kilometrů délky a 17 kilometrů šířky. Kolkolem vroubeno jest vysokými holými skalami. Mimo Jordán vtékají do něho ještě tyto pozoruhodnější říčky: na východě Zerka, Main a Arnon a několik menších potoků a potůčků; na západě pak potok Kidron (Cedron), který teče

kolem Jerusaléma a přes který Kristus Pán po večeri poslední ubíral se na horu Olivetskou. Mimo tohoto také ještě několik větších i menších potoků na této straně do Mrtvého moře se vlévá. Modravá voda Mrtvého moře, jsouc prosycena solí, jest odporne trpké chuti a k pití naprosto se nehodí. Dno mořské po většině tvoří ošklivě páchnoucí bahno a po hladině často viděti plouti veliké kusy asfaltu. Kolkolem jezera do dosti značné vzdálenosti jest také půda solí úplně prosycena, neroste tu ani strom, ani jakákoliv jiná rostlina, nezdržuje se tu tudíž ani zvíř, ba i ptactvo krajiny té se vyhýbá. Celé okolí činí dojem smutné, opuštěné krajiny — právě jako opak jezera Genesaretského. Však něco přece poblíž Mrtvého moře roste: tak zvaná sodomská jablka, která jsou na pohled velice krásná, uvnitř však dutá a k jídlu vůbec se nehodí. Ostatně pro odporost ani valně okusiti jich nelze.

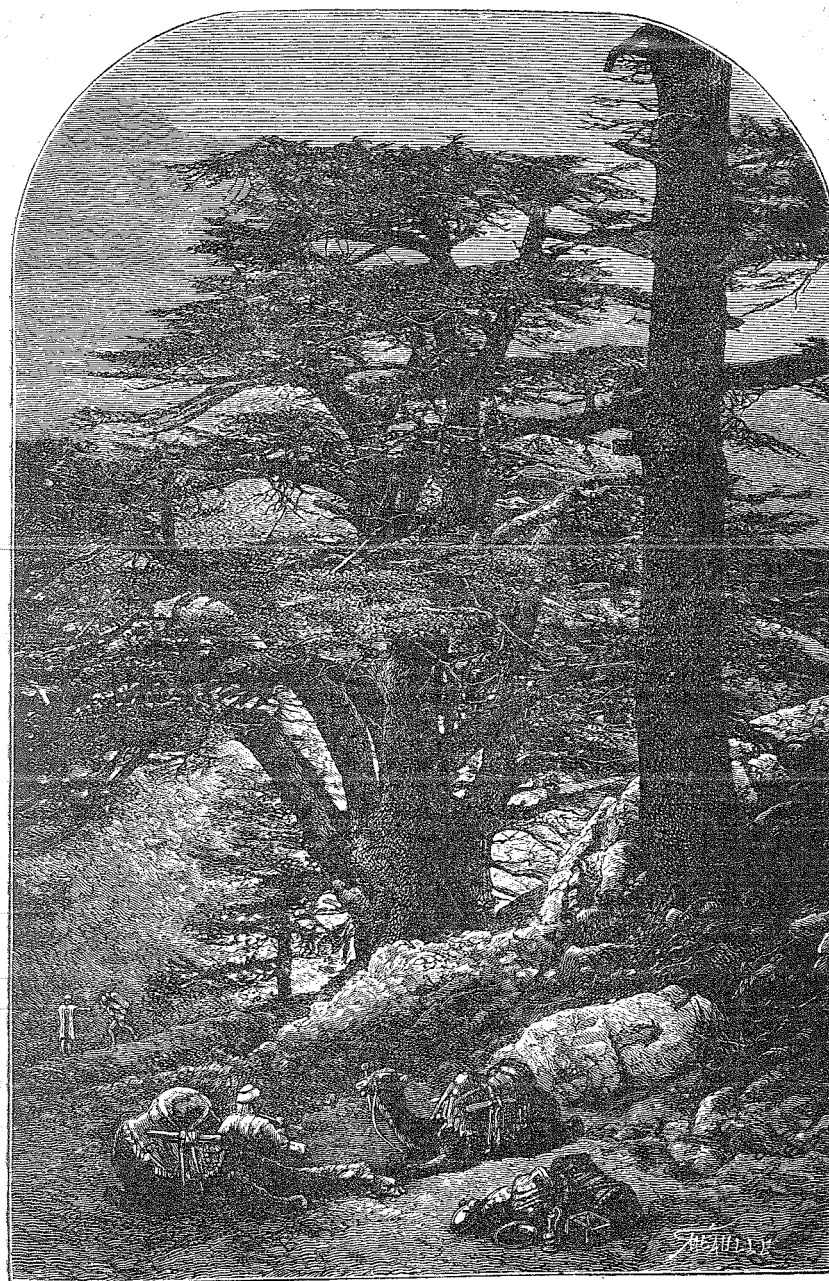
Mrtvé moře i s okolím zůstává trvalým obrazem trestající spravedlnosti Boží, jež přikvačila na bezbožné obyvatelstvo Sodomy a Gomorhy i jiných měst. Písmo sv. vypráví dosti obšírně o Lotovi, kterak se přimlouval u Hospodina za zachování zmíněných měst a kterak nemoha záhubu odvrátiti, sám jediný se ženou svou a dcerami ušel záhubě, kterou dopustil Bůh na města ta a kraj jindy tak krásný a úrodný. Také znám jest osud ženy Lotovy, která nedbajíc příkazu Božího při útěku se ohlédla a za trest ihned proměněna v sloup solný. Božský Spasitel náš uvádí ženu Lotovu za odstrašující příklad oněch lidí, kteří při cestě za spásou nedůvěřivě váhají, ohlédajíce se po věcech pozemských.

Kdo jako poutník ve Svaté zemi měl příležitost shlednouti též Mrtvé moře a okolí jeho, ten zajisté odnesl si odtud trudné dojmy pro celý život.

Je na bíledni, že v zemi, která od jihu k severu rozkládá se v šíři 32—33 mil, ve které střídají se vysoké hory s hlubokými údolímí, že v takové zemi není podnebí všude stejno. Sám Josefus Flavius, který poslední osudy a konec slavné kdys říše židovské obšírně popsal a tak nám známost o nich až na naše doby zachoval, který v Palestýně se zrodil a téměř celý svůj věk prožil, poměry tamnější tedy velmi dobře zná, praví, že v údolí jordánském u Jericha zima vládne tak mírně, že skoro ani by nemělo býti řeči o zimě, vzduch v období tom proudí tam tak mírný

a příjemný, že obyvatelé odívají se toliko šatem plátěným, kdežto v jiných krajích Judska sněží. Povětrnostní změny země dají se zařaditi do šesti období ročních, jak už staří Hebrejci rok rozdělovali. První období — čas žně, jež spadá na začátek dubna až do polovice června. Nebe jasno, vítr z počátku teplý, později horký, v menších údolích a na pobřeží zrovna jako u nás na jaře. Druhé období — čas ovoce, od polovice června do polovice srpna. Horko stoupá a noci jsou tak teplounké, že lze spát pod širým nebem. Třetí období zabírá čas od polovice srpna do polovice října. Horko klesá a noci stávají se studenými. Od konce dubna do září nespátříš na nebi mráčku. Zemi ovlažuje v tom čase jenom rosa. Horký, silný východní vítr škodí vinicím i úrodě obilní. Jest nebezpečný i lodím na Středozemním moři a dokud nebylo ještě lodí nynějšího systému a plavba byla odkázána pouze na lodí plachetní, mnoho lodí pohltilo větrem tímto rozbouřené moře. Čtvrté období — čas setby, od polovice října do polovice prosince. Začne deštěm pro setbu nutným a prší v tom období s malými přestávkami téměř stále. Židé tyto deště nazývají jarními, protože jim jejich rok občanský začíná v říjnu (Tišri). Při nestálém počasí nebe jest téměř stále potaženo mraky a vzduch jest pln výparů. Na konec tohoto období padá sníh, zejména v horách. Ve druhé polovici listopadu ztrácejí stromy listí a citlivější člověk si ve světnici zatopí. Někdo ale předrží celou zimu bez zatopení. Páté období — vlastní zima, trvá od polovice prosince až do polovice února. Sníh se chumelí, ale vyjma hory zřídka jen zůstane ležeti. Zima trvá sotva 40 dní a bývá ve vyšších horách někdy dosti tvrdá. Roku 1745, jak praví Schultze, zmrzlo v Galilei u Nazareta 25 osob.

V tomto čase jsou cesty mizerny, kluzky a tudíž cestování obtížným i nebezpečným. Proto také Spasitel náš předpovídaje zkázu Jerusalema a útek obyvatelstva z měst židovských praví: „Modlete se, aby vaše utíkání nebylo v zimě aneb v sobotu!“ Ale v údolích a na rovinách i v tomto období je teplo. Louky začínají se zelenati, na stráních a pastvinách pasou se stáda dobytka. Šesté období — jaro, začíná v polovici února a končí v polovici dubna. Tepla přibývá, ano v údolích stává se obtížným. V první polovici spadá hojný déšť, jenž podporuje vzrůst i zrání osení. Není-li

Skupina cedrů na Libanonu.

hojných dešťů podzimních a jarních, není úrody. Za času Páně měli pragnostiku, že ranní červánky předcházejí dešť, po večerních ale následuje krásné jitro.

O úrodnosti Palestýny Písmo sv. mluví velmi často. Mojžíš (II., 3, 8) nazývá ji „zemí dobrou a prostrannou, mlékem a medem oplývající“; zemí výbornou, v níž vyprýšťují potoky a vody i studnice, zemí obilí, ječmene a vinic, v nížto fíkové a jablka granátová a olivovní rostou, zemí oleje a medu (V. Mojž. 8, 9).

Písmo sv. vypravuje, že Mojžíš, když vedl lid židovský do Palestýny, vybral z každého pokolení jednoho muže, tedy 12 mužů a poslal je do země Kanaan (Palestýny) vyzvěděti, jaká země to jest, jak četná a jak pevná jsou města její, jaká jest co do úrodnosti atd. Vyzvědači prošli zemí v celé její délce. Po 40 dnech se vrátili a přinesli sebou plody země té, aby je ukázali Mojžíšovi a ostatnímu lidu. Přinesli sebou hrozen, ježž uřízli u Hebronu a s nímž dva muži měli co dělati, aby jej na silné holi mohli na ukázkou donésti. Také jablka granátová a fíky nesmírné velikosti a opravdový úžas vzbuzující krásy odtud přinesli. A když podávali zprávu o tom co vyzvěděli, pravili pokud se týče úrodnosti země: „Jest to zem skutečně mlékem a medem oplývající!“

Starší a novější cestovatelé na př. Strabo ve svém díle Geographica (II. 73) a opat Myslín ve spisu: Posvátná místa (III. 79) poukazují na neobyčejný vzrůst palestýnské révy a velikost hroznův. Opat Myslín viděl v okolí Hebronu hrozny až 2 stopy dlouhé, jiné zase takové, že vážily až 8 kilogramů! V klášterní zahradě v Ramlehu jest réva dosud ještě nepřiliš stará, jejíž kmen měří půl metru v objemu a 7 metrů výšky. Svými ratolestmi tvoří podlouhí 10 metrů dlouhé a skoro 6 metrů široké. V Písmě svatém na mnoha místech dočítáme se o nesmírné úrodnosti této země. Josefus Flavius velebí úrodnost země zvláště při jezeře Genesaretském a na rovině jordánské v okolí Jericha. Praví, že dařily se tam hrozny a fíky nesmírné velikosti, nádherné keře růžové, keře balsámové, cukrovník — i bavlna. Bohatě lesní hvozdy a umělé zavodňování úrodnost ještě zvyšovalo. Podobnou chválu o úrodnosti tehdejší Palestýny nalézáme i ve spisech starých římských i řeckých spisovatelů. Za Davida a Šalomouna čítal národ židovský v Palestýně usedlý přes 5.000.000 duší a všichni byli

velmi dobře živi a ještě mnoho plodin a plodinových výrobků z Palestýny do zemí jiných se vyváželo.

Pokud se lidnatosti týká, praví Josefus Flavius, že za jeho času, to jest v letech hned po smrti Spasitele našeho následujících města i vesnice oplývaly lidnatostí a přece již tenkrát boje a války s Římany i jinými národy zničily nesmírný počet obyvatelů palestýnských! Tak na př. praví, že poměrně malá jenom provincie Galilea čítala tehdy 204 měst a městeček, z nichž nejmenší vykazovalo přes 15.000 obyvatel. Dnes v celé Palestýně není tolik měst a vesnic! Jenom několik málo měst je nyní v Palestýně poněkud lidnatějších. Tak na př. hlavní město Jerusalém čítá nyní 40.000, Zaza asi 20.000, Safet 18.000, Jaffa, Nablus, Hebron, Akka mají po 10.000 a Betlém, Nazaret, Tiberias a Haifa po 4000 obyvatel. Ostatní městečka jsou nepatrná a vesnice namnoze pouze o několika jen bídých chatrčích. Palestýna klesla na úrodnosti k neporovnání a samozřejmě, že klesla v důsledcích toho také v počtu obyvatelstva. Co proroci ve smutném rozechvění tušili, co Spasitel nevděčnému národu židovskému předpověděl, splnilo se brzy po té, kdy fanatičtí protivníci Jeho ukřižovali Jež — Boha a Stvořitele svého! Zmizely líbezné zahrady i sady, zbořeny umělé vodovody a tam, kde jindy vlnila se bujná úroda na žirných polích a vinicích, smutně, protivně vyjí nyní šakalové a lišky — a hladoví vlci a hyény prohání se po pustých divokých pláních. Úrodné nivy zmizely a jich místa zaujaly kamenité pustiny.

Kam se poděly ony tučné nivy, pohádkové bohatství obilí a jiných plodin? Kam nádherné, ovocem obsypané stromy, kam šumivý les, jenž někdy oživoval hory a skalnaté lesy? Kde jsou ony mohutné cedry, jimiž pyšnil se druhdy Libanon?

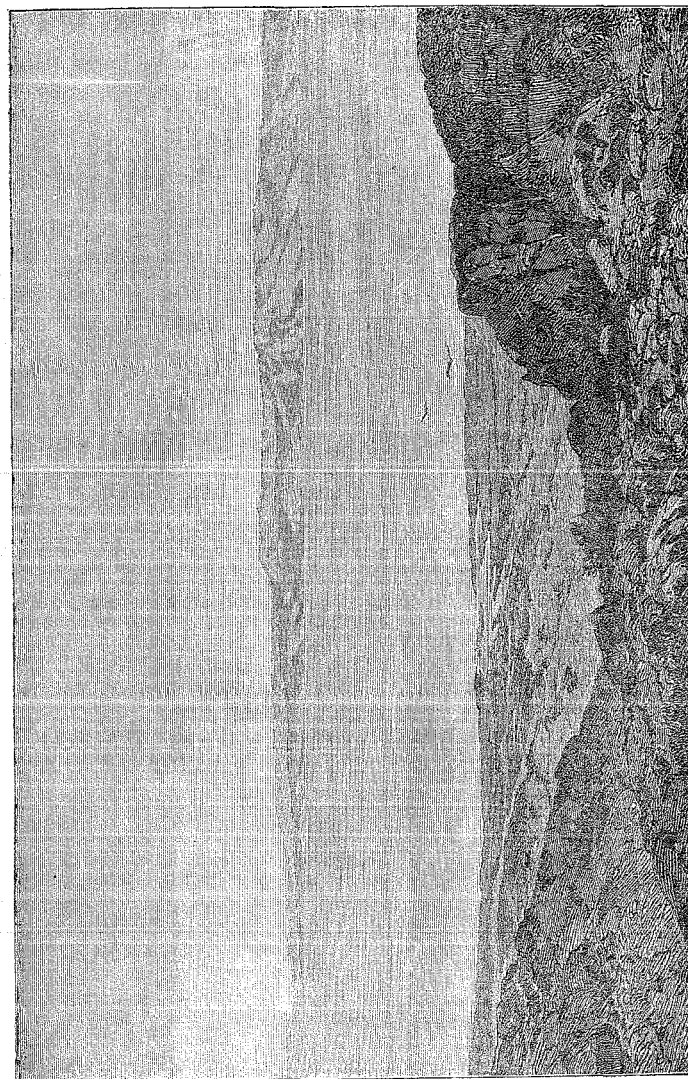
Před námi jako ztrnulí obří pní holé, sotva tu a tam mechem neb chudičkou travou porostlé hory, nahé skály a uzříš-li tu onde strom, pak je to pouze nizounká zakrnělá klesť — bídny potomek někdejších lesních velikánů. Z každého koutu země druhdy všude hojností oplývající jakoby na tebe své oči upíralo — zlořečení . . .

Již sv. Jeroným (ve IV. století po Kristu) nařikal: „Ve krajině, ve které bydlím (Betlém), mimo několik málo pramenů, jsou samé cisterny. Kdyby Bůh dopustil, že by nepršelo, nastalo by nebezpečí žízně, větší a horší než hlad. Potoky a studnice, které

kdysi Mojžiš velebil — vyschly.“ Na rovině jezraelské (Esdrelon) cestovatel Richardsohn († 1761) teprve po šestihodinové cestě našel vesnici. Toť hospodářství Turků. Vytloukli lesy, základ to úrody, bohatství a zdraví každé země. Tak se rozpadla někdejší sláva Palestýny — v bídnou žebrotu. Kromě toho ještě navštěvují zemi tu trýzně jindy tu nebývalé. Z Egypta neb jiné krajiny co chvíle přiskočí sem cholera, mor a vyžádá si četných obětí. Země-řesení zde řádívá buď vlnité nebo nárazovité. Toto pokaždé strašně a zhoubně. V pátém a šestém období ročním strhne se často ohlušující hromobití, průtrže mračen, povodně, vodní smršť — zejména na pohoří Karmel. Vodní smršť (dvojího druhu: buď podoby rourovité nebo vějířovité) jsou výparové nebo mračné sloupy, jež vybíhajíce z mraků poněkud v šikmé poloze dotýkají se země nebo hladiny mořské. Ženouce se úprkem v děsném víru ku předu, uchvátí, urvou všecko co se jim v cestu postaví, vynesou do závratné výše a zničené předměty pak na jiném druhdy hodně vzdáleném místě zase dolů pustí. Nenastanou-li deště jarní nebo podzimní, zhyne osení a všeliká zeleň suchem a nastane hlad. Zdaří-li se osení, hrozí mu zase kobyly, které v celých mracích přinášívá od pouště arabské jihovýchodní vítr. Kam ty zapadnou, zmizí každé stebélko obilní, každá travička v několika okamžicích.

Nejstrašnější ranou je ale tak zvaný samum z Arabie nebo z pouští egyptských. Samum jest nesnesitelný, žhavý vítr. Trvá sotva čtvrt hodiny. Nastane-li, tu kde kdo — není-li pod střechou — ať je to člověk, ať zvíře, samoděk padá k zemi. Tu cítí jako by nad ním letěl proud žhavého vzduchu. Kdyby někdo umíněně zůstal státi, tu hrozně utrpí na svém zdraví. Pocítí hroznou tíži na prsou, křeče, ústa mu okamžitě vypráhnou, vysílí úplně a klesne přece jenom na zem. Koho samum plnou silou zasáhne, ten ani neotevře ústa, aby zavolal — ale okamžitě padne mrtev. Příčina strašného tohoto zjevu přírodního tkví nejspíše v písečných vrstvách veliké pouště, když nad nimi neobyčejné parno letní beztak již sám sebou horký vzduch zrovna roztaví a tento pak tak, jak je žhavý, tím neb oním směrem se žene a co má v cestě, všecko zachvátí.

Nechceme nikterak mísiti se do soudů Božích; ale nynější nade vše pomýšlení bídný stav Palestiny, nynější neúroda a zdivo-

Mrtvé moře.

čilost jejich, jindy tolik krásných, vši hojností oplývajících niv, hor i údolí, pro jmenované živelní pohromy i nejistý život v ní zdá se nám výsledkem hrozby Tvůrcovy, jak ji kdysi Mojžiš lidu židovskému tlumočil a jež zní: „Budete-li choditi v šlépějích přikázání a poučení mých, budete-li pilně ostříhati je, dám vám deště časy svými — a země vydá úrodu svou a stromové plny budou ovoce...; budete jísti chléb svůj dosytosti. Pak-li ale nebudete... činíti všech přikázání mých..., jestliže pohrdati budete ustanoveními..., takže byste nečinili těch věcí, kteréž ode mne jsou ustanoveny... — navštívím vás chudobou a hořkostí..., nadarmo budete síti semeno..., země nevydá úrody, ani stromové ovoce (III. Mojž. 26, 3...) Pošle Hospodin na tebe hlad a bídu a trestání na všechny skutky tvé..., raní tě chudobou, zimnicí a zimou, vedrem a povětrím porušeným..., vředem egyptským. Synové tvoji a dcery tvé vydání budou jinému lidu..., a budeš jsa změněný za přísloví a v rozprávku všechněm národům, do kterýchž uvede tebe Hospodin... (V. Mojž. 28, 20—37).

Než všechny známky někdejší úrodnosti nezmizely. Palestýna podnes dává hojnost plodin, jež nejen že obyvatelstvu postačí, ale částečně ještě i jinam se vyváží. Obilí a luštěniny daří se zvlášť znamenitě. Ani vinic není nedostatek. Hebron (7 hodin jižně od Jerusalema) posílával ještě na počátku XVII. století až 300 velbloudích nákladů t. j. 3000 centů hroznového syruhu do Egypta. Bavlna z roviny jezraelské předčí syrskou. Nesčíslná stáda hovězího dobytka a ovcí vypásá se na zelených pahorcích galilejských i na pastvinách severního údolí jordánského.

A nyní ještě něco o obyvatelstvu palestinském za časů Kristových, tedy bezprostředně před koncem říše židovské, o některých místech palestýnských zvlášť, o židovské bohoslužbě a o nábožensko-mravním stavu pohanů i Židů v době tehdejší.

Jak již řečeno, dělila se říše židovská, Palestýna v té době na provincie Galileu, Samaří, Judsko a Perea. Těm všem vládl Idumejčik Herodes Veliký, za něhož se narodil Kristus Pán. Po smrti Herodesově, což se stalo brzy po narození Páně, byla říše rozdělena mezi jeho syny. Nejstarší Archelaus, jakožto etrarcha (panovník lidu) vládl v Judei, Samaří a v části Idumee. Herodes Antipas byl tetrarchou (jeden ze čtyř vladařů) v Galilei a Perei.

Filip vládl v severní části krajiny východojordánské, totiž v Batanei, Trachonitis a Auranitis a čtvrtý syn Herodův jak též ve sv. evangelium se uvádí, vládl Abilinským. (O všech těchto židovských vladařích, jejich poměru k říši římské, rozbrojích, které měli mezi sebou, hlavně o krutovládě Herodesa Velikého pojednáno bude obšírněji v dalších kapitolách knihy této.)

Po desíleté vládě poslal císař Archelaa do Lyonu ve Francii do vyhnanství, protože se snažil vyprostiti z moci Římanů a obnoviti zase a upevniti říši židovskou. Judsko a Galileu spravoval pak římský vladař (prokurator), jímž za času Páně, jak známo, byl Říman, Pilát z Pontu. Teprve o 30 let později obdržel vnuk Herodesa Velikého, král Agrippa II., Judeu se Samařskem zase zpět. Po smrti Heroda Agrippy (r. 44. po Kristu) řídili zemi zase římsští vladařové se sídlem v Cesareji, krásném to městě na břehu moře Středozemního malebně se rozkládajícím.

Pro nás křesťany největší význam mají provincie: Judea, Samařsko, Galilea a Perea, protože v územích těchto Bůh a Spasitel náš Kristus Pán lidský svůj život prožil, Svými divy a zázraky proslavil, Svým narozením a smrtí posvětil. Proto také ve sv. evangeliiich jenom o těchto nejvíce se jedná.

První z nich Judea, jest území, jež dříve pojmenováno bylo dle čtyř pokolení israelských: Juda, Benjamin, Simeon a Dan, jichž příslušníci území to obývali. Na východě dosahovalo k Jordánu a Mrtvému moři, na severu po Samařsko, na západě k zemi fílištínské a na jihu k Idumei. Obyvatelstvo idumejské, které Židy r. 129 před Kristem bylo podmaněno, spojovalo s Judeou náboženství a také zájmy politické. Střední šíře území judejského obnáší asi 20 až 24 hodin cesty, délka asi 40 hodin. Jádrem obyvatelstva byli Židé a Judea sama platila za jejich všeobecné středisko, hlavně Jerusalém. Sem vedly všechny nitky náboženského i politického života, zde i obchod měl svoji hlavní tepnu. V Jerusalémě nacházel se svatostan — chrám dříve Šalomounův, v době té však od Heroda Velikého na místě starého Šalomounova, nově vystavený a proto herodiánským pojmenovaný, do něhož podle přikázání každý dospělý Žid třikráte do roka: o velikonocích, letnicích a svátcích pod zelenou měl putovati.

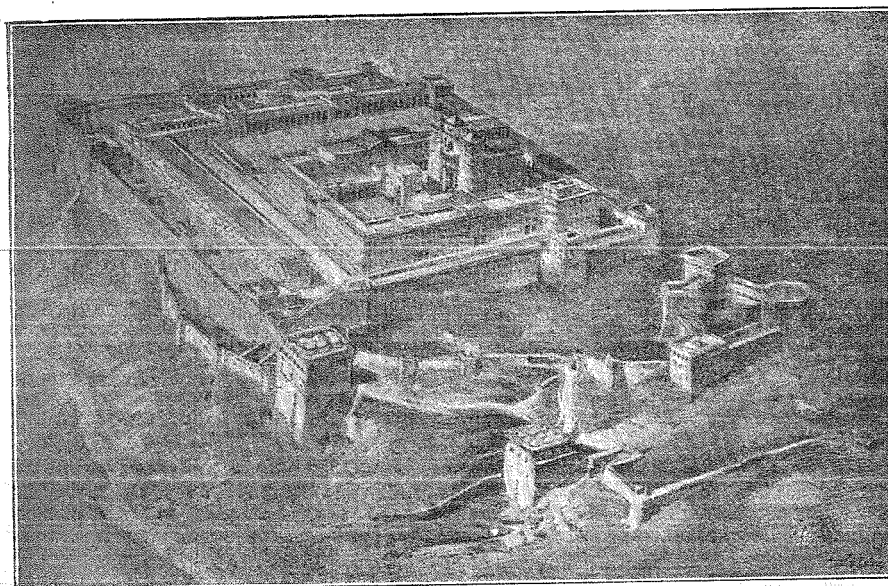
V Jerusalemě sídlil nejvyšší židovský správní dvůr, nazývaný „vysoká rada“ nebo-li synedrion. Měl 72 členů sestávajících z nejvyšších kněží, znalců písma starozákonního, a starších lidu. Předsedal nejvyšší kněz. Obyvatelé jerusalémští byli nesmírně marnivými a pyšnými; na ostatní Židy mimo Jerusalemě žijící pohlíželi vždy jako na méněcenné. Židy žijícími v místech smíšených s příslušníky národů pohanských (Řeky, Římany a j.) zvláště pohrdali. Zvláště z Galilee nevážili si nikoho byt by býval Židem sebe vzácnějším, protože v Galilei žilo mnoho obyvatelů pohanských, s nimiž Židé Galilejští k vůli pokoji snažili se udržovati vzájemné dobré styky. Proto na smrt nenáviděli Samaritánů, kteří byli potomky manželství židovsko-pohanských, proto zrovna zuřili proti pohanským Římanům, kteří v tomto čase byli pány celé říše židovské a jimž tedy Židé i přes největší odpor museli býti poddanými.

Poněvadž zkáza města Jerusalema byla tak úplnou, že jak Spasitel náš předpověděl opravdu nezůstal z pevného všeobecně za nedobytné považovaného, s největší možnou nádherou vystaveného města toho ani kámen na kameni, a do původního svého stavu již nikdy více přivedeno nebylo, nelze s úplnou jistotou určití ani některá místa památná ze života a smrti Páně v něm — ač dalo by se předpokládati, že alespoň tato pro nás křesťany tolik důležitá místa zjištěna býti musí. Mnohá památná místa v městě samém i v okolí navždy pohřbily ssutiny a rupy mohutného zdiva starého Jerusalema. Možno tudíž podati jenom povšechný obraz, jak se dosavadním šetřením neunavných badatelů doposud vytvořil a zjistil.

Jerusalemě, dle Arabů El-Kuds (t. j. město svaté) rozprostíralo se na čtyřech návrších, jichž jména jsou: Sion, Moria, Akra a Bezetha. Obehnáno bylo trojnásobnou zdí hradební. Vedly do něho 4 hlavní brány: na severu damašská, nyní také štěpánská zvaná, na východě brána zlatá, jižně sionská nebo-li Davidova a směrem k západu brána jaffská. Nejstarší část města stála na hoře Sion. Východně od Sionu je Moria, hora to na níž stál chrám židovský. K této druží se návrší Akra. Na Akře postaven hrad Antonia. Hrad ten býval sídlem římského vladaře, kdykoliv se zdržoval v Jerusalemě; jinak jak již uvedeno, sídlili vladařové ti v přímořské Caesareji. Hned u vchodu do hradu stála soudní budova (praeto-

rium) s předsíní sloužící za místo výslechů i rozsudků (jednací síň). Předsíň měla podlahu krytou čtvercovými kameny a slula proto řecky „litolostoton“, hebrejsky „gabbatha“. Zde byl Spasitel náš od Piláta Židům na smrt vydán. Na straně severovýchodní souvisí Akra s horou Golgothou čili Kalvarií, kde Spasitel na kříži dílo vykoupení světa dokonal.

Z ostatních tří stran obstupují Jerusalemě hluboká údolí. Na jihu při bráně sionské čerila se hladinka rybníka Siloe, v němž se dle sv. evangelia umyl slepec od narození, když mu byl dříve

Židovský chrám v Jerusalemě z doby Šalomounovy.

Spasitel blátem potřel oči — a hned viděl! Na východní straně města byl druhý rybník B e t h e s a (Betsaida), kdež Kristus uzdravil 38 let nemocného.

Od Jerusalema na východ asi za 20 minut přijdeme k hoře olivetské, na jejímž úpatí rozkládá se zahrada Gethsemani, kde Spasitel náš před svým umučením k Otci Svému nebeskému se modlil, a kde také od vlastního svého učenníka Jidáše zrazen a židovským pochopům vydán byl. U východního svahu hory

olivetské, asi tak tři čtvrtě hodiny od města leželo městečko Bethanie, kde Spasitel náš vzkřísil Lazara. Nyní Bethanie jmenuje se El-Azarich a je to vesnice sotva o 20 bidných chatách. Mezi Jerusalémem a Bethanií přijdeme na městečko Betfage (dům fíků), odkudž Spasitel náš před svým vjezdem do města poslal dva učenníky pro oslici a oslátka. Na oslici pak vjel slavnostně do Jerusaléma. Na cestě z Jerusaléma k Jerichu vypíná se hora Quarantanie s pouští téhož jména. Zde se Kristus Pán před svým veřejným učitelským vystoupením 40 dní a nocí postil. Dvě hodiny cesty od Jerusaléma k jihu leží Betlém, místo narození Pána a Spasitele našeho. Čtyry hodiny cesty severně stávalo Emaus, kamž se ubírali dva učenci Páně, když se jim byl Kristus Pán po svém z mrtvých vstání zjevil — vlastně na cestě k nim se připojil a nechal se jim pak poznati při lámání chleba.

Na břehu Středozemního moře leží města Caesarea a dále Jaffa. O těchto městech v dalších kapitolách bude pojednáno obšírněji, proto nebudeme se s podrobnějším popisem jich tuto zdržovati.

Dotati ještě dlužno, že nynější Jerusalém docela jinak se jeví než jak byl před svým vyvrácením od Římanů. Je sice také opevněn, ale jak bídné jsou nynější jeho hradby proti oněm, jež byly kdysi! Ještě ze starých těch hradeb nepatrný zbytek do dnešní doby se zachoval. Je to tak zvaná zeď nářků, pojmenovaná tak proto, že k ní Jerusalémští Židé každý pátek u večer přicházejí se modliti a oplakávají zkázu města. Mohutné zdivo z ohromných balvanů tvrdého kamene na onom kuse zdi dává tušiti, jak asi musely býti hradby jerusalémské mohutné a pevné. Nynější město rozdělují dvě příčné ulice na čtyři čtvrti, z nichž severovýchodní sluje mohamedánská, severozápadní křesťanská, jihozápadní arménská a jihovýchodní židovská. V křesťanské čtvrti je největší svatyně, chrám Božího hrobu, vystavěný na hoře Kalvarii (Golgotha). Nynější zeď městská táhne se ponejvíce v místech bývalé třetí zdi, ale neobíhá jižní část Sionu. V tomto díle hory Sionu ukazuje se dosud síň, kde Spasitel náš se svými apoštolý naposledy večerel. Ihned vedle stojí dům apoštola a evangelisty svatého Jána, jež tento po smrti svého Pána a Mistra s Matkou Spasitele našeho Pannou Marií obýval, když mu ji byl umírající Kristus s kříže

v ochranu odporučil. Dům tento tak řečený dormition náleží od roku 1898 německým poutníkům. Z obyvatelstva jerusalémského v počtu kolem 40.000 je asi 20.000 Židů, ostatní jsou křesťané a mohamedáni. Z křesťanů je nejvíce Řeků — katolíků je jenom asi 2000 a mají tam svého patriarchu.

Druhá část tehdejší Palestíny je Samařsko. Území samařské s hlavním městem Samaří leželo mezi Judeou a Galileí. Hraničilo na východě s Jordánem, na západě s Přímořím. Byla to nejmenší provincie země. Obyvatelstvo, označované běžným názvem Samařští, častěji Samaritáni, byli smíšenci, které po vyvrácení říše israelské assyrským králem Salmanasarem (r. 725 před Kr.) utvořili zbytkové původního obyvatelstva s novými pohanskými přistěhovalci z Assyrie. Noví osadníci přinesli sebou svou modloslužbu a pozůstali Židé ctili vedle Jehovy také assyrské modly. Z Písma sv. Starého zakona uznávali jenom pět knih Mojžíšových za knihu posvátnou, obsahující náboženský zákonník. Mezi Samaritány a Židy od prvopočátku panovalo nesmířitelné záští. Znáám jest ze sv. evangelia příběh o milosrdném Samaritánu, jímž chtěl Kristus ukázati, kterak i své nepřátely máme milovati.

Ačkoliv i Samaritáni byli ku křesťanství lhostejnými, přece mnozí z nich nauku Kristovu přijali ochotněji než Židé. Když Spasitel náš procházel území toto, přijalo jej hlavní samařské město Sichem (nyní Nablus, mezi horami Ebal a Garizim) ochotně a uvěřili, že on jest zaslíbený Messiáš, Vykupitel světa. Také toto místo známo jest ze sv. evangelii a sice tím, že Spasitel náš tam rozmlouval se ženou Samaritánkou u studnice Jakubovy v Sichar. (Sichar byl předměstím Sichemu asi 1000 kroků od Sichemu vzdálen.) Po smrti Pána a Spasitele našeho byla v Samaří zřízena jedna z nejprvnějších obcí, či jak v prvních dobách křesťanství se říkalo církví křesťanských.

Se zbytky Samaritánů v Samaří se dosud setkáváme. Tito Staroisraelité, jak se sami nazývají, zachovávají ještě zákon Mojžíšův, hlavně obřizku a svěcení soboty. Čtyřikráte za rok jdou s průvodem na horu Garizim, kde někdy mívali chrám, jež jim vystavěl perský místodržitel Samballat roku 408 před Kristem, který však jim zbořil Makabejec Jan Hyrkán (r. 135—106 před Kristem).

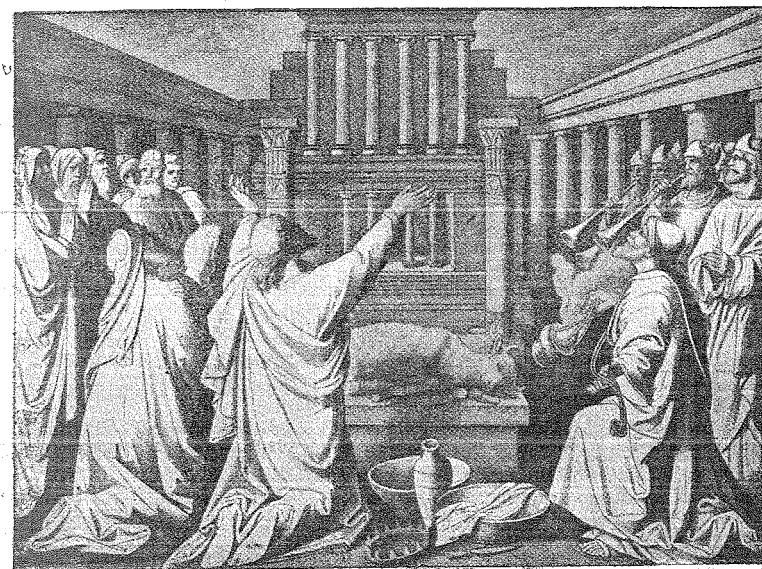
Samaritáné pilně se modlí a vždy při modlitbě obrací se k hoře Garizim. Příkázání Božích dle zákona Mojžišova zachovávají devět. Desáté vypustili a nahradili svým: „Pomni, abys Pánu Bohu svému na hoře Garizim vystavěl kostel!“ O svátcích zvláštním nářečím pějí melodické písně z pěti knih Mojžišových, připojujíce po určitých odstavcích tato slova: „Lith ela ela ahead!“ To v řeči naší znamená: „Kromě jednoho Boha není žádného jiného Boha.“

Galilea za časů tehdejších zabírala území, jež kdysi pojmenováno bylo dle pokolení Neftali, Aser, Zabulon a část Isachar, jež území to obývala. Dosahovala k severu až po krajinu sidonskou a tyrskou, k jihu k pohoří Gilboa, na východ k řece Jordánu a na západ až k foenickému pobřeží. Rozlohou byla o něco větší než Samařsko, menší než Judea, měříc na délku 18—20, na šířku 14—16 hodin. Hlavním městem bylo původně Seforis nebo-li Diocaesarea, bydliště to rodičů Panny Marie, Joachima a Anny. Ale když kolem roku 28. po Kr. na jihozápadním pobřeží jezera Genesaretského, jinak Tiberiadského, postaveno ke cti císaře římského Tiberia město Tiberias, stalo se hlavním městem město toto.

Po vyvrácení Jerusáléma (roku 70. po Kristu) odešli Židé se svou „Vysokou radou“ nejprve do Jahve, potom do Seforis a konečně do Tiberiady. Proto počítali Tiberias mezi čtyři posvátná města: Jerusálém, Hebron, Safet a Tiberias — a podnes domnívají se, že z okolí jezera Tiberiadského vyvstane Messiáš. Tiberias sluje nyní Tubariel. Má asi 3000 duší, z nichž nejvíce Židů, něco Mohamedánů a rozkolných Řeků. Katolických rodin žije zde jenom několik. Na severní straně města nalézá se nově postavená svatyně sv. Petra, a sice dle ústního podání na tomtéž místě, kde po svém z mrtvých vstání Spasitel náš vložil Petrovi do rukou nejvyšší pastýřskou moc. Při kostelíčku zřízený františkánský klášter řídí okolní duchovní správu a poutnickou noclehárnu.

Za časů tehdejších měla Galilea četné, po většině židovské obyvatelstvo. Žid galilejský je jednoduchý, srdečný, odvážný a statečný, nábožný a věřící — Žid z Judei naproti tomu je bystrý, popudlivý, odměřený a bezcitný. Tím také lze vysvětliti, proč Spasitel náš nacházel více vděčných následovníků v Galilei než v Judei.

V Galilei nebydleli samotní Židé, ale také něco pohanských Assyřanů, Egyptanů, Foeničanů i Arabů. Od těchto přijali Židé mnohý mrav i zvyk. Proto zakoušela Galilea mnohého opovrhování od přepjatých fariseů a zákoníků. Zejména Nazaret v dolní Galilei, asi 30 kilometrů od jezera Genesaretského ležící, nenáviděli až do krajnosti, což velmi dobře lze poznati i z toho, že ani ve knihách Starého zákona, ani u Josefa Flavia, ani v knihách talmudických Nazaret nikde se neuvádí. I ze sv. evangelíí dovidáme se, kterak Nazaret byl v opovržení i u Židů Galilejských samých, což potom

První oběť v chrámu Šalomounově.

teprv u Židů Judských a ostatních! Když na příklad Filip, jeden z nejprvnějších apoštolů, pravil k Nathanaelovi (Bartolomějovi): „Nalezli js me toho, o němž psali Mojžiš v zákoně a proroci, Ježíše, syna Josefa z Nazareta“ — odpověděl mu Nathanael: „Což pak dobrého může vyjiti z Nazareta?“ . . .

Nepřátelé Spasitele našeho nazývali jej i jeho stoupence posměšně „Nazarejci“ — křesťanští naši předkové však od pradávna uctivali Nazaret jako místo bydliště Spasitelova v mládí a i nám až podnes je a bude vždy Nazaret místem posvátným.

Dále bývalo v Galilei za časů Kristových město Kafarnaum městem znamenitějším. Kafarnaum leží nyní v ssutinách a rozvalinách, takže není ani možno určit s jistotou místo, kde vlastně jindy tak kvetoucí město se nacházelo. Tolik je jisto, že nacházelo se na severozápadním konci jezera Genesaretského, 4 kilometry západně od vtoku řeky Jordánu do jezera tohoto, na hranicích někdejších území pokolení Neftali a Zabulon náležejících. Kafarnaum jakožto značně veliké město obchodní mělo i svou celnici, v níž za časů Páně úřadoval Žid Lévi, jinak Matouš, jež odtud Kristus za apoštola povolal. Jest to svatý evangelista Matouš. Měli-li Židé Judští v opovržení Židy Galilejské, měli takového Žida, který byl ve službách pohanů v opovržení tím více, a takové Židy-celníky, kteří pro Římany vybírali cla od svých souvěrců, měli v té největší nenávisti; proto také velice se hněvali na Spasitele našeho, když jej viděli, že nejen že nehněvá se na celníky, ale s nimi i obcuje, jak se o tom ve sv. evangeliích dočítáme.

V Kafarnaum bydlel apoštol Petr s bratrem svým Ondřejem a evangelista Jan s bratrem Jakubem starším. V Kafarnaum Spasitel náš často prodléval, učil zde, čině tu různé zázraky; proto také v evangeliích často se dočítáme, že přišel do města „svého“ Kafarnaum. Nazývá se tedy „Jeho (Spasitelovým) městem“. Zde uzdravil služebníka pohanského setníka, tchýni Petrovu, ženu krvotokem trpící — zde vzkřísil dcerušku Jaitovu a syna královského úředníka již skonávajícího pouhým slovem, v Káni galilejské proneseným. Zkrátka, Kafarnaum jest městem nám křesťanům z evangelií nejznámějším.

Na blízku Kafarnaum ležela města Betsaida (nyní asi Khan Muigel) a Korozaím. Nad těmito městy vyslovil Kristus kletbu, protože učení jeho hrdě zamítala. Privil, jak známo, že o soudném dnu snáze bude městům Týru, Sidonu, Sodomě a Gomoře, než Betsaidě a Korozaím . . .

Asi 5 kilometrů jižně od Betsaidy je vesnice Magdala (nyní El Medšel), rodiště a někdejší bydliště Maří Magdaleny. Ve střední Galilei 7 kilometrů severozápadně od Nazareta leželo městečko Kána (nyní zbořené El-Dšelil), kde Spasitel náš první zázrak vykonal, proměnil vodu ve víno. Na tom místě, kde stával dům onou svatbou památný, křesťané později vystavěli kostel.

Během času, za nepříznivých okolností rozpadl se i tento jindy krásný chrám a dlouho ležel v ssutinách. Roku 1881 vystavěli Františkáni na jeho místě opět malý sice, ale velice krásný kostelíček. Tamnější katolická osada čítá asi 100 duší.

Asi 10 kilometrů východně od Nazareta vypíná se hora Tábor — 600 m. nad hladinou mořskou — na které se podle sv. evangelia Spasitel náš proměnil před sv. apoštolů.

Směrem jihovýchodně z Nazaretu přijdeme do městečka Naim. Zde Kristus na cestě do Jerusalema vzkřísil mládence, syna ženy-vdovy. Na místě zázraku postavili křesťané kapli.

Perea je území od úpatí Hermonu až k řece Arnon. V užším slova smyslu nazývá se tak také jenom krajina v obvodu říčky Hieromaxu, přítoku jordanického. Jako na pobřeží středomořském, tak i zde za času Páně bydleli ponejvíce pohané. Měli své zvláštní okresy s vlastní soudní samosprávou a zřízením pod římskou nadvládou. I sem Spasitel náš na svých učitelských cestách častěji přicházel vyučuje a působě zde ku blahu lidu. V evangeliích se činí zmínka o perejském městě Caesarei Filipově. Město toto slulo jinak také Paneas. Zde na úpatí velebné hory Hermonu vyvolil Kristus sv. Petra za nejvyšší hlavu církve. Severovýchodně od jezera Genesaretského v území Gaulonitis ležela Betsaida Juliova. Při tomto místě na poušti rozmnožil Kristus Pán pět chlebů a dvě rybičky tak, že se z nich, nepočítaje žen a dětí, 5000 mužů nasytilo a ještě nasbírali dvanáct košů drobtů, které po nasycení přítomných zbyly.

Na rovině jižně od jezera Genesaretského v Gadaře vyhnal Kristus ze dvou posedlých zlého ducha. Městečko Efram neboli Efram, kam se Kristus Pán uchýlil, když jej fariseové a zákonníci chtěli v Jerusaleme chytiti a usmrtiti, leželo asi 25 km. severovýchodně od Jerusalema, někde v okolí nynější křesťanské vsíky Taibeh, poblíž pouště Guarantanské. Na druhé straně Jordánu byla Bethanie, blíže které sv. Jan Křtitel pokřtil Pána a Spasitele našeho. Připomíná se již v V. století, že v něm nachází se neustále sedm panen, jež svou čistotou, nevinností, modlitbou a umrtvováním tělesných žádostí posvěcují místo, přijetím křtu před nastoupením svého spasitelského úřadu samým Kristem Pánem vyznamenané. Nábožné panny zůstávaly odděleně v celách či kob-

kách ve skále vytesaných. Zemřela-li některá, byla pohřbena ve své skalní celle a pro novou poustevnici vytesali nové skalní obydlí.

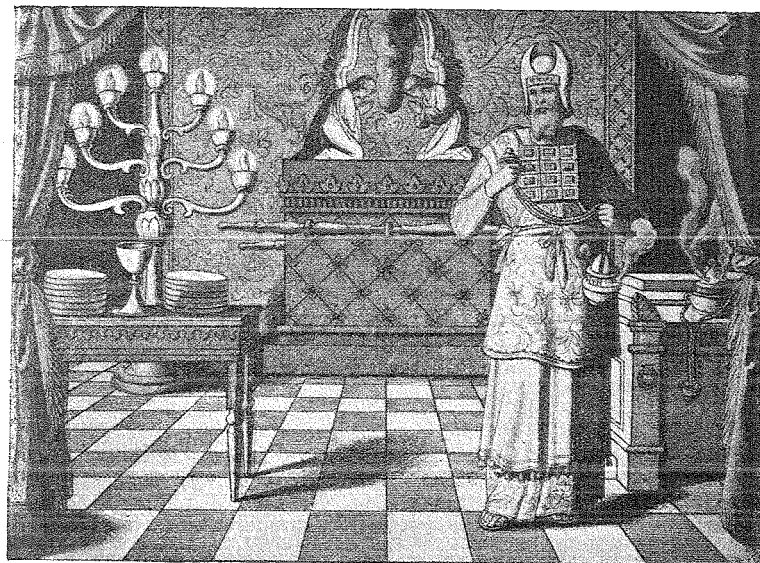
Tím končíme popis Palestýny, jež jest dějištěm evangelických zpráv, země někdy šťastná, poněvadž na ní stanuly nohy požehnaného Páně, Boha-člověka, Krista Pána a jež také jest dějištěm hrůz válečných jako málokterá země jiná.

A nyní několik slov o židovské bohoslužbě v čase tehdejší.

Roku 588 před Kristem dobyl Nabuchodonosor král babylonský Jerusáléma, pobořil město a chrám jerusálémský Šalomounem v Jerusálémě s největší nádherou zbudovaný v ssutiny a rupy proměnil, obyvatelstvo pak z Jerusáléma i z celého Judska do zajetí babylonského odvedl.

Po návratu ze zajetí babylonského pod vůdcem Zorobabelem z knížecího rodu Davidova, počali Židé stavěti novou svatyni, kterou r. 515 před Kristem dokončivše, nazvali ku počtě vůdce chrámem Zorobabelovým. Nádhery milovnému králi Herodesovi Velikému, za jehož vlády narodil se Spasitel světa, tento chrám se nelíbil, i usmyslil si, že vystaví větší a skvostnější. Za pohnutku udával vděčnost k Bohu za četná, sobě prokázaná dobrodíní. Správnějším však jest, že se chtěl zavděčiti Židům, u nichž pro svoji ukrutnost malé oblíbenosti se těšil. (O činech tohoto židovského krále, ukrutníka nade všechny ukrutníky bude v dalších kapitolách knihy této obšírněji pojednáno.) Počátek přestavby, jež pohnutku stala se však novostavbou, spadá do 18. roku Herodesova panování, t. j. na rok 20. či 21. před Kristem. Vlastní svatyně zbudována byla prací k tomu zřízených kněží a levitů za půl druhého roku, okolní budovy a nádvoří v 8 letech. Nástupcové Herodesovi s několika přestávkami pokračovali s opravami vnějšku chrámového a s vnitřní ozdobou samotné svatyně, tak že celé dílo skončili r. 64. po Kristu. V téměř roce přes 18.000 dělníků chrámových pozbylo zaměstnání a za šest let po té byl Jerusálém od Římanů pod vůdcovstvím věhlasného vojevůdce Tita dobyt a město i s chrámem vyvráceno a rozbořeno. Podrobný popis chrámu bude v dalších kapitolách, jak jej Josefus Flavius popisuje, proto podáme zde jenom povšechný popis chrámu, který prozatím než dospějeme k událostem chrámovým, kde již bude podrobnějšího popisu potřeba, stačí úplně

Jak již podotknuto, stál chrám jerusálémský od Herodesa vystavený a proto Herodiánským zvaný na hoře Moria, na tomtéž místě, kde dříve chrám Šalomounův a Zorobabelův stával. K získání potřebné rozlohy postaveny jsou na západním a východním svahu hory mohutné zdi, prázdná prostora mezi skalní stěnou a zdívedem jednak navážkou šterku, kamení a země vyplněna, jednak v potřebné výši překlenuta. Celá stavba měla pak čtyři nekrytá nádvoří a vlastní svatyni. Nejprvnější nádvoří, které obklopovalo

Svatyně svatých v chrámu Jerusálémském: archa úmluvy, stůl předložení chleba, zlatý svícen sedmiramenný, oltář zápalu, nejvyšší kněz židovský.

svatyni a ostatní nádvoří, tvořilo vysokou mohutnou zdí obehnaný čiverec, jehož strany měřily 333 metrů délky. Počtu bran v této ochranné zdi nelze najisto určití, protože jinak je uvádí Mišna, (t. j. soupis židovských tradic) a jinak je udává Josefus Flavius který konec říše židovské a zkázu Jerusáléma zaznamenal a tak vědomost o tom až na naše doby zachoval. Tolik jenom je jisto, že do tohoto velikého nádvoří, jež slulo pohanské nádvoří — protože do něho i pohané měli přístup, vedlo více bran. Hlavní brána nalézala se na straně východní. Zde u tak zvané „krásné brány“

sv. Petr když vcházel do chrámu k modlitbě s apoštolem a evangelistou sv. Janem uzdravil chromého od narození. Nádvoří to okrašlovalo na jižní straně trojí, na ostatních stranách dvojí podloubí s vysokými sloupy mramorovými. Pro ochranu před deštěm a vedry mělo podloubí střechy. Při západním a severním podloubí stával zmíněný již hrad Antonia. K hradu tomu přiléhá na východě palác Herodův, v němž při výslechu a odsouzení Páně sídlil římský vladař Pilát. Východní podloubí z mohutných kamenných čtverců postavené slulo síň či podloubí Šalomounovo. Místnost ta sloužila za shromáždění k společným modlitbám prvních křesťanů.

S výše východní a západní síně bylo možno nahlédnouti do závratné hloubky, ze které stavivo vystupovalo. Zde nacházelo se peštrými kameny vydlážděné nádvoří, v němž nacházela se také synagoga, ve které jak vypravuje sv. evangelium, dvanáctiletý Ježíš když přišel poprvé s matkou a pěstounem svým na slavnost do Jerusalema, seděl mezi zákonníky, poslouchaje a dotazuje se jich, až ho zarmoucená matka s pěstounem našla. Kromě toho nalézaly se v pohanském nádvoří byty pro levity, sluhy chrámové. Zde odbývány také trhy na obětní zvířata, voly, ovce, holuby a jiné obětní potřeby jako sůl, kadidlo atd. Zde také se vyměňovaly peníze.

Krajové nádvoří odděleno bylo od ostatních vnitřních na všech čtyřech stranách kamennou zdí obklopeným předhradím (parkánem), což byla vlastně deset loket široká hráz, na niž vedlo 14 schodů. Do předhradí nesměl vstoupiti žádný pohan a proto na schodech v kamenech vytesány latinské a řecké varovné nápisy, hlásající, že přístup do vnitřní části chrámové trestá se smrtí.

Vnitřní nádvoří se svatyní ze čtyř stran obíhala zeď. Do bran jejích muselo se kráčet po několika schodech. Bran do něho vedlo 9; čtyři k jihu, čtyři k severu a jedna na východ. Tato východní brána zhotovena byla z koryntského kovu, měla samotná větší cenu než všechny ostatní, které byly bohatě vyzlacené. Při této bráně prohlížení byli lidé, kteří stížení byli malomocenstvím, ale uzdravili se. Zde museli se nechat prohlédnout od ustanovených k tomu kněží a když nebylo na nich nalezeno žádných známek hrozných nemocí, bývali prohlášeni za zdravé a čisté a směli zase mezi lidi. Jinak museli bídně žít odděleně někde v ústraní.

Východní branou vcházel se do síně anebo nádvoří ženského, kteréž tak slulo proto, ne že by jenom ženy do něho přístup měly, ale proto, že jenom sem vstoupiti směly, nikoliv však dále. Ženské nádvoří mělo tři brány. K východu, jihu a severu. Ze vnitřku bran podél zdi vystupovalo do nádvoří sloupořadí. Mezi jednotlivými páry sloupů stálo 13 obětních kádí. Do nich kladli přichozí dobrovolné dary pro chrám. O tomto nádvoří děje se zmínka ve sv. evangeliu, kde se vypravuje, kterak Spasitel náš seděl v tomto nádvoří pozoroval, jak lid metal peníze do pokladnice. Bohatí házeli mnoho, chudobnější méně. I přišla také chudá vdova a do pokladnice vrhla pouze dva haléře. Svolav pak Pán své učenníky pravil k nim: „Tato chudá vdova více uvrhla než všichni ostatní; neboli všichni ostatní dávali jenom z toho, co jim zbývalo — ona ale ve své chudobě dala všechno, co měla . . .“

V ženském nádvoří zřízeny byly galerie pro ženy a to tak, že tyto mohly zaujmouti místo na hoře, muži pak dole, a tak se předešlo směsi obojího pohlaví.

V každém ze čtyř rohů postavena byla zvláštní síňka, nebo-li cella: jihovýchodně síň Nazarejců, kdež si vlasy ostříhali, když jim byl čas slibu jejich vypršel; v severovýchodním rohu byl dřevník, v němž kněží dělili zdravé dříví od ztrouchnivělého k obětem. V severozápadním koutě stála komora malomocných. V ní se malomocní očišťovali. Konečně v jihozápadním rohu umístěna „cella tučnosti“, poněvadž zde ukládány zásoby obětního vína a oleje.

Na straně západní nádvoří ženského spatřovala se vysoká stěna s brankou, kterou po 15 stupních vstupovalo se do velikého nádvoří. Veliké nádvoří bylo rozděleno na nádvoří israelské a kněžské. Celek pokrytý kamennými deskami rozdělen byl kamenným zábradlím na dvě polovice. Do nádvoří kněžského laikové přístupu neměli. Zde zvláštní zmínky zasluhuje síň Gasith (t. j. komůrka z kvádrů). V té Vysoká rada (synedron) odbývala své schůze.

Na kněžském nádvoří vyčníval čtyřrohý, z neotesaných, železem nedotknutých kamenů vystavený kamenný oltář obětí zápalných. Ze čtyř jeho úhlů vybíhaly čtyři rohy, znázorňující moc zde přinášených obětí krvavých i nekrvavých. Ze dvou rohů jihozápadních vybíhaly roury, jež podzemní kanál spojoval s potokem Cedronem. Severně

od obětního oltáře byla porážka, kde zabijena byla zvířata obětní. Zde bylo v podlaze pevně zazděno 24 kruhů, za něž bývaly hlavy obětních zvířat upevňovány. Mezi oltářem a síní chrámovou stálo umývadlo, kdež se kněží před službou ve svatyni umývali.

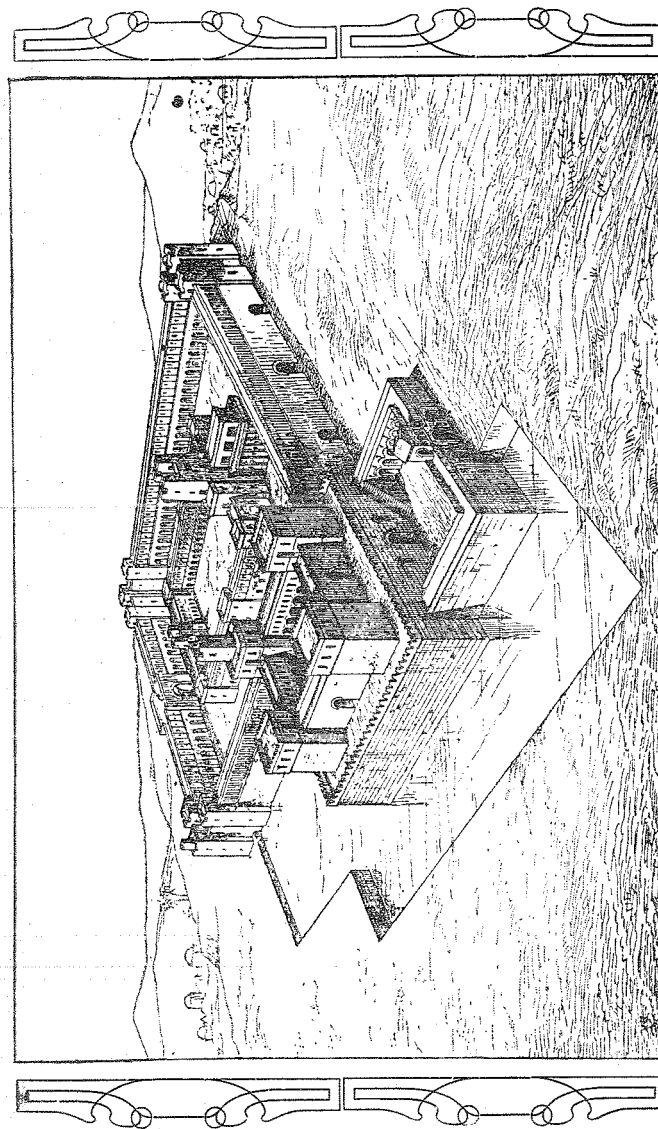
Velebná svatyně sama byla o 12 schodů výše, než kněžské nádvoří. Postavena byla z mohutných, bílých mramorových kvádrů. Měřila 66 m. délky a výšky, 44 m. šířky. Sestávala z předsíně, svatyně a svatyně svatých. Vchod do předsíně vždy beze dveří, stále otevřený, leskl se v průčelí i uvnitř samým zlatem. Zde byly dvě zvláštní místnosti k uschování obětního nářadí. Zde také byly dva stoly. Jeden z nich byl mramorový, na nějž kněží o každé sobotě pokládali 12 čerstvých chlebů, odkudž je nesli do svatyně. Druhý byl zlatý a na ten se kladly staré chleby o příští sobotě, než je pryč odnesly. Z předsíně kráčelo se do svatyně dveřmi o dvou silně pozlacených, stále pootevřených a drahocenným čtyřbarevným kobercem ověšených křídlech.

Nad veřejemi visel zlatý keř vinný se zlatými hrozny. Předobrazoval národ israelský, jenž ve Starém zákoně přecho často připodobňuje se vinici nebo vinnému keři. (Isaiáš 3, 14; 5, 1 . . . , 27, 2; Jeremiáš 12, 10.)

Ve svatyni uschován byl sedmiramenný zlatý svícen, zlatý stůl pro lícné chleby, oltář zápalu. Zlatý svícen naplňovali čistým olejem olivovým. Hořel po celou noc. Světlo ve tmách znázorňovalo poslání lidu židovského, aby ve tmách modloslužebnosti jasně svítil světlem poznání pravého Boha. Severně od svícnu stál oltář zápalu z akátového dřeva. Ráno a večer každého dne zapaloval na něm kněz posvátný oheň.

Vystupování libezně vonícího kouře naznačovalo modlitbu; proto modlil se lid v nádvoří, když kněz ve svatyni páčil kadidlo. Při tomto posvátném úkonu, jak vypravuje sv. evangelium, zjevil se knězi Zachariášovi archanděl Gabriel, aby mu zvěstoval radostné poselství, že se mu narodí syn — Jan Křtitel, předchůdce Páně (Luk. 1, 8 . . .).

Na stůl, jenž se nacházel v bezprostřední blízkosti oltáře zápalného, kladli kněží, jak již vzpomenuto, každou sobotu 12 nekvašených chlebů. Tyto chleby ležely na stole tom až do soboty

Pohled na chrám Herodův (za časů Kristových). V popředí nad rybníkem bravým stojí žvýrcový hrad Antonia, v němž za časů Páně sídlil římský vladár a kde také byla soudní síň, v níž Kristus Pán byl na smrt odsouzen. Když při jedné příležitosti řekl Kristus: „Zhořte chrám tento a ve třech dnech jej zas postavím . . .“ měli Židé za to, že mluví tím chrám tento. Chrám tento za 6 roků po ukončení všech stavebních prací v něm, byl od Římanů do základu rozbořen a zničen.

příští, když se vyměňovaly. Staré chleby směli jenom kněží pojídati. Obětovalo je 12 pokolení židovských. Znárodnily oběť mše sv. a Nejsv. Svátost oltářní.

Svatyni od svatyně svatých dělila stěna s dveřmi, která ověšena byla drahou záclonou. Tato záclona — opona — při smrti Páně od vrchu až dolů se roztrhla na znamení, že smrtí Páně přestává Starý zákon a nastává Zákon milosti a nebe, jež svatyně svatých předobrozovala, zase lidstvu se otevírá.

Ve chrámě Šalomounově nacházela se ve svatyni svatých archa úmluvy. Archa byla truhla ze dřeva akátového, pobitá zlatým plechem. V ní se choval zákonník Mojžíšův. Občas vznášival se nad archou dle Písma sv. — tajemný mráček, — šechinach (příbytek Boží), záruka to, že Bůh opravdu prodlívá mezi svým lidem. Zde vykonával velekněz jednou do roka o velikém dni smíření smírnou oběť za hříchy kněží a lidu. Kropil totiž jednou nad archou úmluvy a sedmkrát před ní krví obou zvířat na smír obětovaných, totiž býka a kozla. V herodiánském chrámu již archy úmluvy nebylo — svatyně svatých byla prázdná. Přišel čas vykoupení, konec obětí starozákonních. Kristus byl již na světě a svou smrtí veškero lidstvo vykoupil, svou svatou krví hříchy všeho světa smyl.

Nad svatyní a svatyní svatých byly byty; na straně severní jižní a západní chrámové budovy byl³ tříposchodový přístavek s komorami pro uschování kostelního nářadí a se světnicemi pro levity. Nad chrámem pněla na tlustých trámech střecha, pod ní silná lepenice.

Jerusalemský chrám pro svou vysokou polohu z města i z celého okolí byl daleko viditelný. Pohled z dále, když jeho zlaté ozdoby skvěly se na slunečních paprscích, každého uchvátil. Nic mu nechybělo, píše Josefus Flavius, co oko i duši v údiv i v úžas přivádí. Na všech stranách pobit byl zlatými plechy. Jakmile naň dolehly ranní paprsky, odrážela se v nich ohromná budova chrámová jako veliký ohnivý terč, k němuž patřiti nelze, zrovna jako nelze patřiti přímo do zářivého slunce. Oslňoval oči. Patřil-li naň kdo z dalekých hor, vyhoupl se před zrakem svou mramorovou úběl, jako hora sněhem zavátá.

Herodes Veliký se domníval, že si stavbou tak nádherného chrámu pojistil pomník trvalý; že se o něm bude mluvit a psát jako kdys o králi Šalomounovi; leč chrám jeho stal se svědkem zavržení národa židovského. Sotva dokončen (r. 64 po Kristu) byl Římany zničen (r. 70, tedy již za 6 roků!) — a nikdy více již ze svých trosk znovu nepovstal.

„Nebe a země pomínou, ale slova má nepomínou“, pravil Kristus, předpovídaje zkázu Jerusalema a zároveň zkázu chrámu a opravdu slova jeho nepominula. Pokusil se sice ještě jednou Julián odpadlík aby Jerusalema s chrámem ze sutin a rumu znovu vzkřísil — leč marně. Na konec přece jenom musel uznati, že proti úsudku Božím marně se staví a zvolal: „Tys zvítězil galilejský!“ . . .

A nyní ještě několik slov o synagogách a nábožensko-mravním stavu pohanů i Židů v těch dobách.

Synagogy byly domy, v nichž se Židé shromažďovali k modlitbám a k poslechnutí čtení některých úryvků z Písma sv.

Jak synagogy povstaly, nic určitého se neví. Nejspíše vznikly za času babylonského zajetí (585—335 před Kristem) a měly představovati jakousi náhradu za zničený chrám jerusalemský, když jej byl rozbořil král Nabuchodonosor. Za časů Kristových v každém sebe nepatrnějším městečku palestýnském měli alespoň jednu synagogu — ve větších městech měli jich i po několika. Tak ze sv. evangelíí je známo, že Spasitel náš učil v synagoze nazaretské, tak že všichni se divili moudrosti jeho (Luk. 4, 16.) V Kafarnaum též v synagoze učil a při tom uzdravil jistému člověku jeho po dlouhá již leta suchou ruku. (Mat. 12, 9.) Také v městech mimo-palestýnských. Kdekoliv Židé bydleli, všude měli synagogy. Jak známo Savel, potomní sv. apoštol Pavel, vyžádal si na vysokém knězi plnou moc ku představeným synagog v Damašku, aby směl tamní křesťany schytati a svázané ku potrestání do Jerusalema přivesti (Damašek, hlavní město v provincii syrské, za Pompeja od r. 64 př. Kr. pod vládou římskou, leželo za Libanonem). Po svém obrácení kázával často v židovských synagogách jako na př. v Salamidě, na Cypru, v Antiochii a v Korintě při první apoštolské cestě; při druhé v Bereji, Athenách a Korintu; při třetí v Efesu (Skut. ap. 9, 1—2; 13, 5, 14; 14, 1; 17, 10, 17; 18, 4; 18, 19;

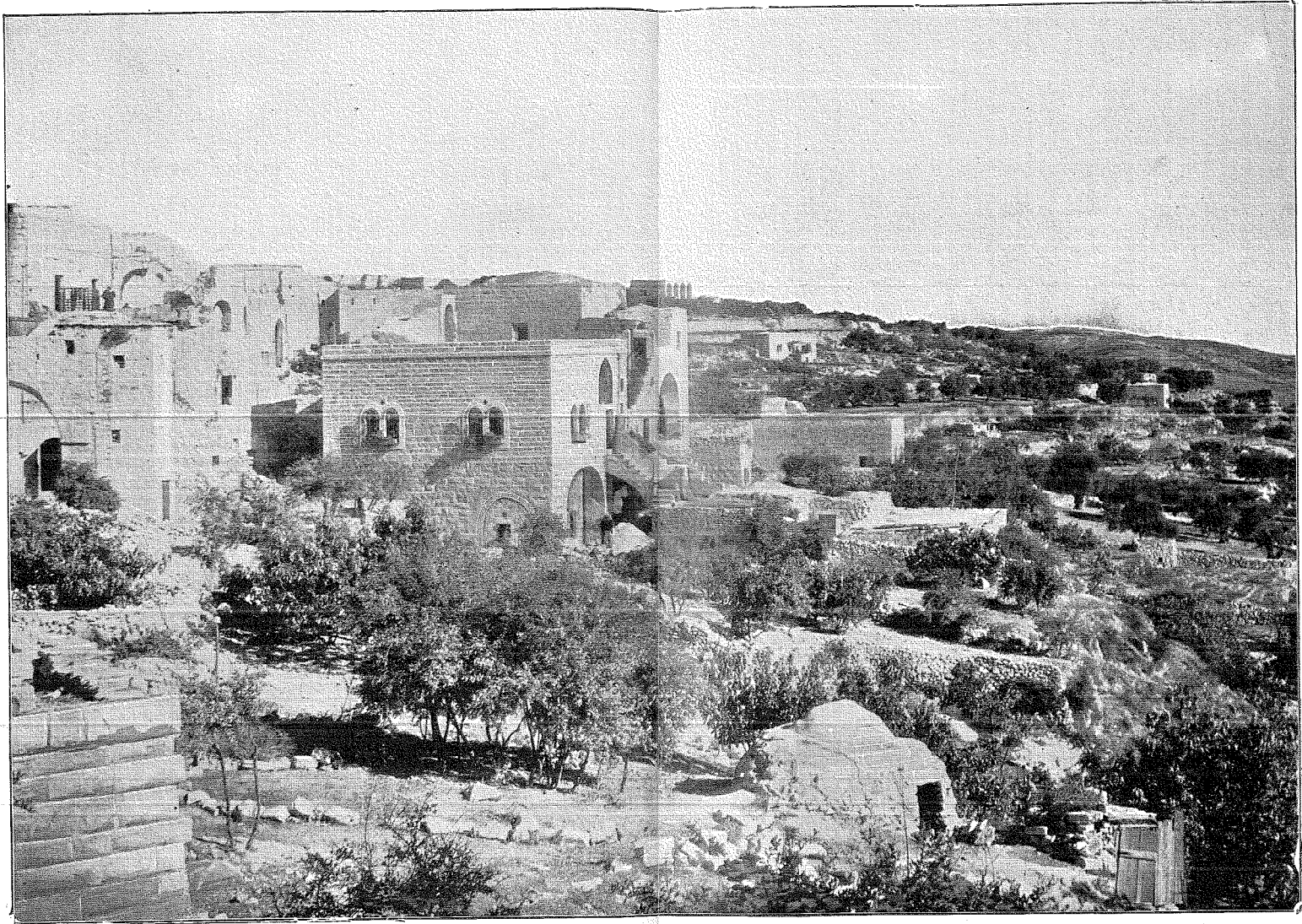
19, 8). V Jerusalemě měla každá čtvrť cizinská svou zvláštní synagogu. Když sv. Štěpán s velikým nadšením v tomto městě kázal, působě veliké zázraky v lidu, povstali proti němu někteří nevěřící Židé ze synagog cyrenských, libertinských, alexandrijských i těch, kteří byli z Cilicie a Asie; ale nemohli odolati moudrosti jeho. (Skut. ap. 6, 8.)

Synagogy stavěli s velikou zálibou na výše položených místech, aby zaujímaly nejvyšší body osady, převyšující jako chrám jerusalemský ostatní budovy. Náklady stavební a vydržovací nesly obce, někdy také osoby soukromé, ano i pohané. Tak na př. v Kafarnaum vystavěl synagogu pohanský setník, jehož nemocného služebníka Spasitel uzdravil. (Luk. 7.)

V synagoze první a nejhlavnější věcí byla skříň na knihy posvátné. Knihy tehdejší nebyly takovými, jako jsou knihy nynější. Býval to širší neb užší pruh pergamenu, na němž obsah knihy byl vepsán. Délka jeho řídila se dle toho, jak objemnou byla kniha. Takový popsaný pruh pergamenu — někdy i jemné kůže svínoval se na zvláštní válece. Proto čteme někdy: svinul, či rozvinul knihu. Tak na př.: Když Spasitel náš vstoupil do synagogy v Nazaretě, podali mu knihu Isaiáše proroka. I rozvinul knihu, a přečetl místo: „Duch Páně nade mnou; pročež pomazal mne a poslal mne kázat evangelium chudým“... A svinuv knihu, vrátil ji služebníku a posadil se. (Luk. 4, 17, 20.)

Uprostřed synagogy nacházela se vyvýšená stolička s podstavcem pro knihu zákona — asi jako nyní katedra s pultem. Odtud se Písmo předčítalo a vysvětlovalo.

Dále byla tu sedadla pro obec. Nejpřednější místa zaujímali starší obce, t. j. náčelníci jednotlivých pokolení, rodů a rodin. Seděli obráceni obličejem k ostatnímu shromáždění. Na taková místa tlačili se vždy pyšní fariseové a zákonníci, což jim Kristus vytýkal. (Mat. 23, 6.) Sedadla mužská od ženských oddělovala stěna a to tak, že muži na ženy neviděli. Poněvadž ale před obojím oddělením zůstávala prázdná prostora, mohlo obojí pohlaví předčítatele dobře slyšeti. Místnost osvětlovaly v sobotu a ve svátcích při večerních pobožnostech lampy, jež se rozžihaly dle potřeby i při schůzích dne všedního.

BETLEHEM.

Synagoga měla své úředníky. K nim náležel nejdříve představený. Měl hlavní dozor nad celým zařízením i správou synagogy. Takovým představeným byl známý ze sv. evangelia Jairus, jehož mrtvou dcerku Kristus Pán vzkřísil. (Luk. 8, 49.) Při druhé apoštolské cestě sv. Pavla uvěřil v Krista Crispus, představený synagogy v Korintu. (Sk. ap. 18, 8.)

Důležitou hodnost v synagoze zastávali rádci představeného. Byli voleni ze starších lidu. Řídili za vůdcovství představeného vnější i vnitřní záležitosti synagogy. Mezi jiným vyšetřovali také přestupky zákona, trestající různě přestupníky: dostal důtku, byl veřejně v synagoze bičován, vyloučili jej dočasně nebo i na vždy ze synagogy. Proto také Spasitel náš předpověděl apoštolům, že je budou Židé v synagogách bičovati a z nich vyháněti. (Mat. 10, 17; Jan 16, 2.) V synagogách dále tak zvaní almužníci každého týdne v jeden den sbírali almužnu pro chudé z obce. Fariseové a zákonníci udělovali příspěvky chudým nejraději v synagogách a na veřejných ulicích, aby byli viděni, kterak jsou dobročinní a aby za to byli chváleni — což jim Kristus Pán častokráte vytýkal. —

V té době největší část tehdy známého světa měli pod mocí Římané. Byla tedy jak již uvedeno pod mocí jejich i Palestýna. Římané jak známo byli pohany. Také všichni ostatní tehdejší národové, Židy vyjímaje, byli pohany, kteří buď ve větší nebo menší míře uznávali — mnohobožství. Věřili, že bohové mají lidské vášně — a těmi zastírali své vlastní hříchy — ba namnoze platila u nich zásada, že právě hříchy a prostopášnostmi uctívá se to které božství. (Venuše smyslnými orgiemi, smilstvím, Bachus obžerstvím a t. d.) Svatý Pavel svědčí, že pohané naplněni byli každou nespravedlivostí, zlobou, nesprávností, lstivostí, záštími, vraždami, sváry, podvody, jsouce bez veškery lásky k jinému,

Betlém (Betlehem). Úrodná Efrata, rodiště Davidovo, leží asi 7·5 km na jih od Jerusalema. Na dvou kopcích mělkým sedlem oddělených rozkládá se malebně nynější Betlém. Betlém — což v řeči naší znamená „dům chleba“ byl rodištěm Booza a stal se i místem, odkud pocházel David a slavný jeho rod. Avšak největšího významu nabyl Betlém, když naplnilo se proroctví Micheášovo: „A ty Betléme Efrata, maličký jsi v tisících judských: z tebe mi vyjde, jenž bude panovníkem v Israeli, a východové jeho od počátku ode dnů věčnosti. (Mich. 5, 2.) Od toho okamžiku, kdy v Betlémě „domě chleba“ sám chléb života“, všelikou líbeznot v sobě mající s nebe sestoupil, stal se Betlém cílem touhy všeho křesťanstva. Dnes je Betlém úhledným městem, obklopeným krásnými zahradami, plnými mandlovníkův, oliv a fíků. Čítá na 6000 obyvatel, většinou křesťanů.

nevěrní, nemilosrdní. (K Řím. 1, 29—31.) Římský spisovatel Seneka (* r. 54 př. Kr.) vyznává: Všecko dýše špatnostmi a neřestmi. Neřest více se netají, ale kráčí před očima všech . . . Nazírali sice správněji na Boha a jeho poměr k světu mnozí učení Řekové jako Sokrates, Plato, Aristoteles; někteří Římané jako Cato, Atticus, Seneca, kteří volali po nápravě mravů; ale to byly pouze ojedinělé lesklé světlušky v moři temností modlářských. Scházely také jejich domněnkám i krásným zásadám důkazy. Proto zvolal moudrý Sokrates (* 469 př. K.): „Kéž někdo přijde s nebe a poučí nás, jak bychom se měli chovati k Bohu a k lidem!“

Židé byli na tom lépe. Věřili v jednoho Boha a tato víra udržovala také jejich mravy. Modlili se často a mnoho, veřejně i v soukromí. Posty zachovávali přísně, ano někteří horliví fariseové postili se dvakrát v týdnu — v pondělí a ve čtvrtek. Pečovali také o chudé týdenními sbírkami při shromážděních v synagoze. Bohoslužby ve chrámu jerusalémském konány nádherně a ve vzorném pořádku. Denně z rána i na večer obětován jednoletý beránek bez poskvrny — a v sobotu čtyři. O svátcích dály se krvavé i nekrvavé oběti ve větším množství. Ku svátkům velikonočním, letničním a pod zelenou putovali do Jerusálema nejenom Židé palestýnští, ale i ti, co žili už tehdy roztroušeně po celém světě. K vůli pořádku rozdělení jsou kněží na 24 tříd, aby střídavě obsluhovali svatyni, každý týden třída jedna.

Předpisy o sobotním klidu a jiná zákonitá ustanovení zachovávala se svědomitostí až úzkostlivou. Aby Žid měl Zákon Páně stále na paměti, nosili na čtyřech cípech pláští podobného svrchního šatu střapce anebo zvonečky na modrých šňůrkách a na levém rameni nebo na čele pergamenové nebo kožené schránky — říkali jim filakterie — v nichž na kouscích pergamenu napsány byly důležité úryvky ze Starého zákona. (IV. Mojž. 15, 27; V. Mojž. 22, 12; II. Mojž. 13, 9, 16; Mat. 23, 5.) Hyacintová barva (modrá) šňůrek připomíná jim božský původ Zákona, schránky s ústřížky pergamenovými na čele nebo na rameni hlásaly, že má Žid nositi přikázání Boží stále v paměti i v srdci.

Než při všelikém nadšení pro službu Jehovy a zákon bylo náboženství židovské jenom vnější bohopocta bez vnitřní ceny.

Proto také stěžoval si Spasitel: „Lid tento pouze ústy svými a rty mne ctí, ale srdce jejich daleko jest ode mne!“ Připodobnil je také stromu plnému listí, ale bez — ovoce. Hlavní vinu takové neupřímnosti nesli fariseové, zákonníci a nedbalí kněží.

Název fariseové se odvozuje z hebrejského slova „perušim“, to jest oddělenec, zvláštnůstkář. Jmenování jsou tak proto, poněvadž se způsobem až příliš nápadným snažili, aby se lišili od ostatního lidu. Horlili přísně o zákon, jemuž pod rouškou ústního podání přímísili mnoho všelijakých malicherností. Tak na př. považovali za nedovolené jestliže někdo v sobotu ulomil dva klasy, napsal dvě písmenka, nebo nějaký potřebný předmět nesl. Ano i lékařská pomoc prý je v sobotu jenom tenkrát dovolena, je-li život ve skutečném nebezpečí. (Luk. 6, 7 . . . ; Jan 5, 1 . . . ; 9, 10.) Převrácenost jejich v ostříhání Zákona zejména bila do očí, že důležitých předpisů nedbajíce, malicherné věci úzkostlivě plnili. Odváděli desátek z plodin zahradních jako na př. z máty kadeřavé, kmínu, anýsu, ačkoliv věci tyto v zákoně vyjmenovány nebyly: ale při tom prostopášnostmi všelikými svědomí své obtěžovali. K bližním spravedliví a milosrdní nebyli. Z té příčiny vytýkal jim Kristus, že cedí víno, aby tam snad nebyla nečistá muška a oni se jí neposkvrnili, ale že polykají velbloudy. (Mat. 23, 24.)

Tím chtěl jim Spasitel říci, že nepatrné příkazy plní do puntíčku, ale žádného svědomí si nedělají z toho, když přestupují hlavní přikázání Boží. Modlí se, postí se, udělují almužny, ale vše — pro chválu lidskou. „Jste“ — volá Kristus — „pokrytci, obilnění hrobové, na vrch krásní, uvnitř však plní nečistoty!“ . . . (Židé natírali hrobní kameny každého roku vápnem, k vůli okrase — ale hlavně aby každý věděl že má před sebou hrob, protože dotknutí se hrobu znečistovalo.) Židé na oko jeví se lidu jako spravedliví, ale vnitřním smýšlením byli dráči, nespravedlivci.

Leč i mezi farisei nacházeli se tu a tam řádní a poctiví mužové. Slovatný Hillel (kolem r. 30 př. Kr.) představený vysoké rady, platil za šlechtěného farisea. Moudrým fariseem podle Josefa Flavia jeví se Šimon za času Heroda Agrippy I. (37—44 po Kr.). Také sv. evangelium uvádí moudré farisey — člena Vysoké rady Nikodema a Josefa z Arimathie.

Než tito lepší fariseové tvořili řídké výjimky; hlavní ráz fariseismu byla ctižádost a pýcha. Sekta požívala u lidu veliké vážnosti pro své zásluhy a zbožné (ovšem na oko) vystupování. Soudy židovské se jimi řídily a ve Vysoké radě jerusalemské měli rozhodný vliv.

Jako fariseové representovali Židy věřící, tak zase Sadduceové representovali část Židů nevěřících a svobodářských. Sadduceové povstali mezi Židy působením hellenismu a názorů pohanských. Zakladatelem sekty té pokládá se židovský učitel Saddok a jistý Boethos v třetím století př. Kr.

Sadduceové chtějící života užiti až na dno, zavrhovali učení o nesmrtelnosti duše, z mrtvých vstání a tak i posmrtnou odplatu za skutky v životě. Krátce oni nevěřili, že činy lidské souditi bude jednou Bůh. Také existenci andělů popírali.

Největšími nepřátely byli jim fariseové. Než ale, kde jednalo se o vystoupení proti svatému učení Spasitele našeho i také proti Kristu samému za života a působení Jeho, tu svorně spojili se ku společnému postupu.

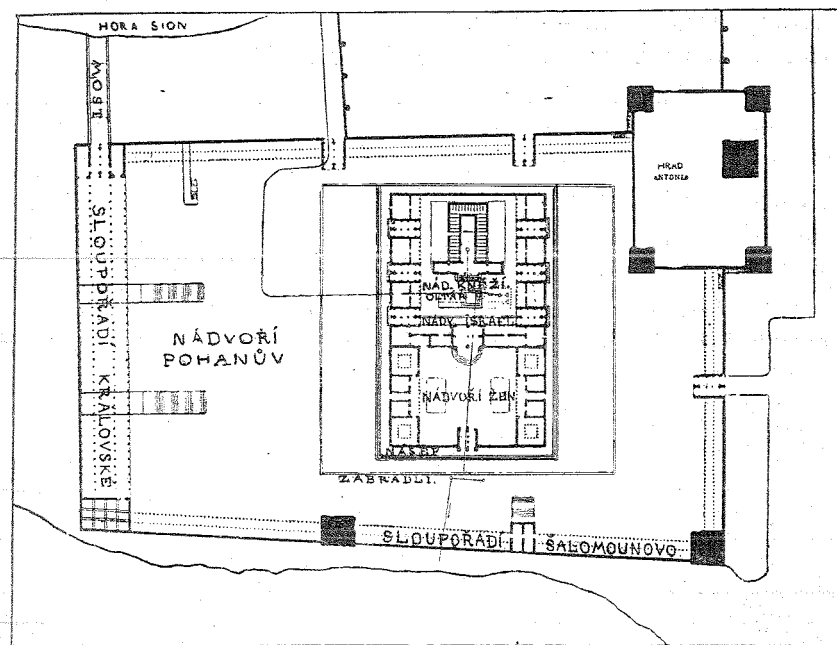
Sekta sadducejská pronikla nejvíce mezi boháče a členy vyšší společnosti lidské. Četných přívrženců neměla. Sv. evangelia o sadduceích ani se nezmiňují — jen Skutkové apoštolů (4, 1; 5, 17) hned na počátku uvádí je jako nejuživější odpůrce křesťanství.

Zákonníci nazývali se jinak také znalci Písma sv. učitelové Zákona. Povstali z fariseů a kněží. Vznik jejich klade se do II. století před Kr. Za svou povinnost považovali, aby co nejsvědomitěji chránili Zákon, jej vysvětlovali a v něm hojně Židům, zvláště mladších vyučili. Mezi zákonníky šel dvojnásobný směr: přísný a volnější. Převládal prvnější vlivem fariseův. Proto také sv. evangelia vždy stavi je podle sebe („fariseové a zákonníci“). Volní zákonníci stranili a přáli Sadduceům.

Ať však zákonníci tomu či onomu směru stranili, stejně přeručovali a obraceli smysl Zákona. Dle toho také dají se posouditi četné výroky Páně o zákonnících. Spasitel náš často jim vytýkal, že ukládají lidem veliká břemena, ale sami hledí se z nich vykrotiti; že rozvazují děti chudých z povinností staré rodiče podporovati, jenom když přinesou nějakou oběť do chrámu — že vy-

nasnažují se, aby všude získali přívrženců, které vedou do věčného zahynutí . . . (Mat. 23, 4; Luk. 11, 46; Mat. 15, 3—6; 23, 15.)

Zákonníci a fariseové nejvíce se přičinili o to, aby prorocství o Messiaši lid bral jako předpověď budoucí veliké židovské říše na zemi. Nebyli tudíž ani fariseové, ani zákonníci, tím méně sadduceové schopni, aby svým příkladem pravou ctnost a náboženství pozdvihli. Ani kněží ničeho nespravili; neboť většina jich náležela k sadduceům, ostatek k fariseům a zákonníkům.

Plán chrámu Herodova (dle restauračního návrhu Vognéova).

Tím se také dá vysvětliti, proč z počátku vyšší kněžstvo ke Kristu i ke křesťanství se chovalo chladně, později ovšem velmi nepřátelsky.

Abychom lépe pochopili nábožensko-mravní stav Židů za časů Páně, jest nám ještě se zmíniti o sektě essejské či essenův, o nichž v dalších kapitolách knihy této obšírněji bude pojednáno. Zde jenom několik slov o nich.

Byly to náboženské řády mužské, žijící na západním pobřeží Mrtvého moře v malých nepatrných vesnicích. Jména, pokud jaké měli, užívali společně, dávajíce přednost práci polní a řemeslům. Masa vůbec nepožívali. Jídávali jenom jednou za den a to společně o polednách chléb a zeleninu, k čemuž vždy oblékali na se bílý šat. Někteří z nich zavrhovali manželství, ale většina jich dávala přednost manželství před celibátem. Sobotní klid zachovávali přísněji než fariseové. Věřice v nesmrtelnost duše, pravili, že smrt vysvobozuje duši z vězení. Byla-li duše u člověka spravedlivého, čeká ji šťastný osud, jinak — věčné trápení. Mravouka jejich jednoduchostí svou rovnala se zákonu Mojžíšovu.

Při vstupu do řádu zavázali se, že budou spravedliví a k bližnímu milosrdní. Ústranný a střízlivý i mravný život získal jim vážnost každého, kdo s nimi přišel do styku. Uctívali sice Boha jako nejvyšší bytost a Tvůrce všehomíra, ale ctili také slunce, domnívajíce se, že je obraz — představa božská. Poněvadž zavrhovali oběti zvířat, byl jim přístup do chrámu zabraňován. Na vnější očisťování vodou kladli velikou váhu. Proti odpadlíkům sv strany chovali se velmi tvrdě. Josefus Flavius a Filo udávají, že jich bylo asi 4000.

Takové byly poměry mezi pohanským lidem v sousedství Palestýny a mezi lidem židovským v Palestýně — řiši židovské samé. Židé mimo Palestýnu žijící od Židů palestýnských valně se nelíšili. Snad jejich náboženské city vlivem pohanství ještě více otupěly. Příklad toho ve svých spisech podává sám židovský spisovatel Filo, který celý život svůj strávil v Alexandrii.

Tolik považovali jsme za vhodné uvést předem, a nyní přikročíme k vlastnímu vypravování Josefa Flavia o válce židovské.

PRVNÍ KNIHA.

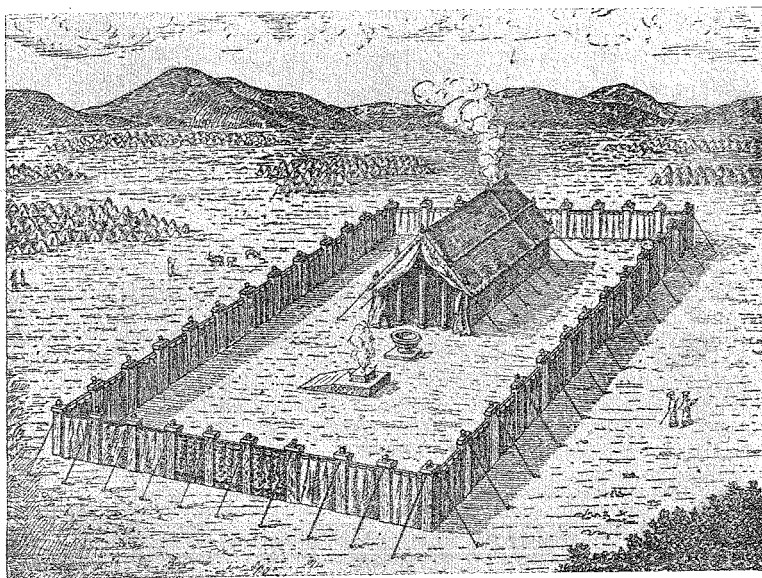

Obsah knihy prvé:

1. Proslov, v němž vyjádřeny důvody, které přiměly autora napsati své dílo, jakož i povšechný jeho přehled.

2. Kterak Antiochus Epifanes pro vzpuru Jerusalemských jich města dobyl a se Židy krutě nakládal a jak Oniáš prchl ku Ptolemeovi.

3. Kterak kněz Matyáš (Mathatyáš) lid kolem sebe shromáždil a Barchida (Apella), jenž proti Eleazarovi krutě se rozzuřil, se světa

Svatostan, v němž Židé vykonávali bohoslužbu, když táhli z Egypta do země zaslíbené.

zprovodil. Kterak potom proti Antiochovi válku vedl a umíraje, vrchní velitelství svému nejstaršímu synu Judovi odevzdal, který šťastnými válečnými výpravami zkázu odvrátil.

4. Kterak po smrti Epifanově jeho syn a nástupce Antiochus proti Jerusalemu do pole vytáhl, a město osadil a kterak Eleazar, Judův bratr slonem pošlapán, aniž znamenitějšího činu válečného vykonal. Kterak Judas a bratr jeho Jan zahynuli.

5. Kterak Judův bratr Jonathan vlády se domohl, ale vychovatelem Antiochovým Tryfonem obelstěn a zabit byl.

6. Kterak Šimon, nejmladší z bratří ujav se vrchního velitelství a svojí udatností Židy po 170 letech útiscích Macedoňanův osvobodiv, za velekněze byl zvolen, ale při hostině úkladům zetě svého Ptolemea podlehl.

7. Kterak Jan, příjímím Hyrkán, syn a nástupce Šimonův, z rukou Ptolemea vyvázl a Antiocha zahnal. Které válečné činy sám, jakož i synové jeho Aristobulus a Antigonus vykonali, a kterak po 33leté pokojné vládě zemřel, zanechav po sobě pět synů a byl lidu knížetem, veleknězem a prorokem.

8. Kterak Aristobulus, nejstarší syn Hyrkanův, 471 rok po dokonané porobě Babylonské královskou korunu si posadil a po tyranské vládě jediného roku zemřel.

9. Kterak bratr Aristobulův Alexander po něm na trůn nastoupil a co za svého vladařství vykonal. Kterak poddaní jeho jej pro jeho ukrutnost nenáviděli, a kterak po 27letém vladařství se životem se rozžehnal.

10. Kterak manželka jeho Alexandra vládla, nejstaršího syna svého Hyrkána veleknězem jmenovala, Aristobula do soukromého života odkázala a mocí Fariseů byla ohrožena.

11. Kterak Aristobulus, když matka jeho po sedmiletém vladařství zemřela, vyloučiv bratra svého ze správy státní, na trůn nastoupil, později však se s ním smířil, a to tak, že sám podržel důstojnost královskou, a Hyrkán úřad velekněžský.

12. Kterak za vlády Aristobulovy jeho nepřátelé a zejména Idumejec Antipater pro strach z něho, Hyrkána přemluvili, by poslal ku králi arabskému Azelovi. Kterak Hyrkanus vrátil se do vlasti s velikou mocí válečnou a na bratra málem nezvítězil, kdyby nebyl vojevůdce římský Scaurus pohnut dary jeho, vojska svého z Jerusalema odvolal.

13. Kterak Pompejus na prosby Hyrkanovy i Antipatrovy a z hněvu pro zpupnost Aristobulovu Jerusalema dobyl a Hyrkanovi zase důstojnost velekněžskou vrátil.

14. Kterak Pompejus vysoká místa, kterých Makkabeové pro Židy dobyli, těmto odňal a nad nimi i ostatní Syrii Scaura za mí-

stodržitele dosadil. O výrobě a přípravě balsámu. Co nalezl Pompejus v chrámě. Počet padlých na obou stranách.

15. Kterak Pompejus zajav Aristobula i s rodinou, do Říma odešel, a kterak Alexander, jeden ze synů Aristobulových cestou prchl. Kterak Sedurus vpadl do Arabie, ale odtud brzy se vrátil. Osudy a činy uprchlého Alexandra.

16. Kterak Gabinus, nástupce Scaurův v Syrii, Alexandra přemohl, jemu však na jeho prosby odpustil a celé Judsko v pět soudních okresů rozdělil.

17. Kterak i Aristobulus, uprchnuv z Říma, proti Gabiniovi do Pole vytáhl, jím přemožen a spoután znovu do Říma poslán.

18. Kterak Gabinus na svém pochodě proti Parthům záležitostí Ptolemacovou zdržen byl a kterak opět vzbouřivš se Židy po dvou hnal.

19. Kterak Gabiniův nástupce Krassus Parthy zabit. Válečné činy Krassovy v Syrii.

20. O Antipatrovi a jeho rodině.

21. Kterak Caesar Aristobula na svobodu propustil, a do Jerusalema poslal, a čeho jemu i dětem jeho od stoupenců Pompejových bylo zakusiti.

22. Kterak Antipater z úslužnosti Caesarovi proti Mithradatovi když obléhal Pelucinu pomáhal a statečně se bil. Caesar daroval mu za to občanství římského a zprostil ho daní. Kterak Aristobulovým synem Antigonem byl u Caesara obžalován, při však vyhrál, načež Hyrkán v důstojnosti velekněžské potvrzen a on sám místodržitelem celého Judska jmenován byl.

23. Kterak Antipater znovu zřídil městské hradby Pompejem zbořené, potlačil odboj na venkově, načež syna svého Fasaëla jmenoval vojevůdcem v Jerusalemě a okolí. Heroda, vojevůdcem v Galilei.

24. Kterak Hyrkán popuzen nepřátely Herodovými a sám i žárliv na jeho úspěchy válečné, jej před soud pohnal, ale pak obžaloby sprostil a kterak Herodes rozhněván proto na Hyrkána, do pole proti němu vytáhl; na radu však otcovu a Fasaëlovu od dalšího nepřátelství upustil.

25. O občanské válce u Apamae, mezi Římany propukší.

26. Kterak Brutus a Kassius Caesara úkladně zavraždili. Jak si počínal Kassius v Judsku. Antipater Malichem otráven.

27. Kterak Herodes podporován Kassiem proti Malichovi zakročil, a kterak Helix, chtěje pomstít smrti bratra svého Malicha, proti Fasaelovi do pole vytáhl, byl však od něho poražen, načež Herodem na jeho přimluvu povolen mu volný odchod. Kterak tyran Marion Herodem z Galilee vypuzen.

28. Kterak Herodes ke své první manželce druhou pojal, totiž Mariannu, vnučku Hyrkánovu a dceru Aristobulovu.

29. Kterak po zavražděném Kassiovi Antonius do Asie přišel a Heroda jakož i bratra jeho Židy obžalované, nejen z obžaloby propustil a u vlády ponechal, nýbrž i oba tetrarchy jmenoval.

30. Co zosnovali Parthové Barzafernes a Pakorus, aby Antigonovi pomohli zase na trůn. Kterak Fasael zahynul a Herodes jejich úkladům unikl, Hyrkán však zbaven uší, do Parthie odveden a kterak Antigonus zmocnil se vlády.

31. Kterak Herodes zašel si ku králi arabskému, opatřit si u něho zlata na výkupné svého bratra, ale v naději své se zklamav, odebral se Alexandrii do Říma, kde u Antonia a Caesara Augusta si do neštěstí svého stěžoval, jim oznámil, jak pomohli Parthové Antigonovi na trůn, načež oběma za souhlasu senátu římského jmenován králem.

32. Kterak Antigonus v Masadě uzavřené příbuzné Herodovy obléhal.

33. Kterak Herodes po svém návratu z Říma s Antigonem válčil, a svých poslav do boje proti Parthům, loupežníky v jejich skryších napadl a do své moci přivedl.

34. Kterak mezi tím, co zaměstnán byl Herodes válkou proti Antigonovi Galilejští zosnovali vzpouru proti Samaři a kterak Herodes proto se vrátil a vzpouru potlačil. Kterak potom po porážce Parthů dostalo se mu posily od Antonia proti Antigonovi, ale ježto vůdce jejich Machaeras špatným spojencem se osvědčil, vrátil se k Antoniovi a pomáhal mu obléhati Samosatu, kdežto bratr jeho Josef za nepřítomnosti jeho srazil se s Antigonem, o vojsko přišel a sám padl, načež poddaní znovu se vzbouřili.

35. Kterak Herodes se vrátil, se stoupenci Antigonovými bojoval, mimo jiná menší města i Jericha dobyl a Pappovi, vojevůdci Antigonovu, který mu bratra Josefa zabil, dal sraziti hlavu.

36. Kterak ve třetím roce své královské vlády Jerusalema dobyl a Jerusalemským zle odplatil. Smrť Antigonova.

37. Co učinil Antonius Kleopatře za vděk.

38. Kterak v právě vypuknuvší válce Actijské Herodes poslán od Antonia proti Arabům a jich úplně podrobil. Jeho řeč k vojsku otřesy země zstrašenému.

Žid čtoucí v synagoze svatá písma. Ukázka, jak vypadaly knihy za starodávna.

39. Kterak Herodes po bitvě u Actia odebral se k Caesarovi, s ním vyjednával a od něho štědře obdařen byl.

40. O obnově chrámu a jiných stavbách Herodem provedených. Jeho tělesné i duševní přednosti.

41. O žalu a rozbrojích, jež v rodině Herodově pro jeho manželku Mariannu vznikly, a čeho zakusil, že kdysi Hyrkána, děda Mariamnina zatknouti a jej i s bratrem Josefem popraviti dal. Poprava Mariamnina.

32. Kterak Herodes pro pomluvy syna svého Antipatra proti synům Mariamniným se rozhněval, Alexandra do Říma vlekl, aby vymohl si na Caesarovi právo ho potrestati, s ním se však usmířil a do Jerusalema navrátil, kde lid o všem, co se přihodilo, zpravil.

43. Povaha Antipatrovce a synů Mariamniných.

44. O bratru Herodově Feronovi a sporech jeho s ním.

45. O kleštěncích Herodových a kterak příčinou byli, že Alexander ocítil se v nebezpečí života.

46. Kterak Alexandrův tchán Archelaus z Kappadocie přišel a kněžice s otcem jejich smířil.

47. O podvodech Lakedemoňana Eurykla, jenž znovu Heroda proti svým synům popouzel.

48. Kterak Herodes poštván pomluvami Salominými, dal Alexandra a Aristobula uvězniti, je u Caesara obžaloval a s jeho souhlasem odpraviti dal.

49. Kterak Antipater všude nenáviděn byl a kterak král dítky popravených zasnoubil se svými příbuznými.

50. Kterak Ferorova manželka a Antipatrova matka se Salomou se znesvářily a tak příčinou byly zkázy Antipatrovy i svých. Kterak Antipater, aby sešel otci s očí, se skvělou výbavou do Říma k Caesarovi se odebral. O Arabu Syllideovi a smrti Ferorově.

50. Kterak skon Ferorův přispěl i ku zkáze Antipatrově.

52. Kterak manželka Ferorova se střechy se vrhla, ale Prořetelností Boží, jež potrestati chtěla Antipatra, byla zachráněna.

53. Antipatrův návrat z Říma a kterak z nenávisti k němu nechtěl nikdo o tom, co v Judei se přihodilo, zpráv podati.

54. Kterak král dal svolati soud a Nikolaa za žalobce Antipatrova v nepřítomnosti Varově ustanovil. Antipatrova sebeobrana.

55. Kterak Antipater náhodou zachyceným listem Arény, otrokyně Juliiny, byl usvědčen, že i proti Salomě sočil.

56. O učitelích zákona Judovi a Matthiovi a o zlatém oku.

57. O nemoci králově a kterak citě blížící se smrt, dal mnoho vznešených židů z celého Judska povolati a poručil jich porubati, jakmile vypustí ducha.

58. Kterak Herodes dal syna svého Antipatra popravit, a sám za pět dní také zemřel.

Proslov autora (Josefa Flavia).

1. Válku Židů s Římany, nemající sobě rovné co do významu mezi všemi válkami vedenými mezi jednotlivými městy i celými národy nejen doby naší, nýbrž i dnů minulých, mnozí popsali. Ale úkolu toho podjali se jednak spisovatelé, kteří nebyvše svědky událostí, jen z doslechu zprávy chatrné, neshodné sbírajíce, je způsobem sofistů (mudráků) zpracovali, aby [ukázali své spisovatelské nebo řečnické vlohy, jednak i tací, kteří sice přítomni byli, ale k libosti Římanům nebo z nenávisti k Židům události zpřevraceli, takže spisy jejich směsí obžalob a pochlebnicví, historické pravdy do sebe nemají. Proto umínil jsem si já Josef, syn Mathatiův, Žid rodem a kněz z Jerusalema, který na počátku války sám s Římany jsem se potýkal a pak všem událostem jako zajatec přítomen byl, dějiny války, jež jsem dříve národům vnitrosijským (které národy Josefus míní, vysvítá z dalšího odstavce), jich mateřštinou sepsané (totiž jazykem aramejským, od hebrejštiny jen poněkud odchylným. Hebrejščina původní, ryzí, přesná vymizela drahně časů již z řeči lidu, zůstavši toliko řeči posvátnou, řeči učenců) poslal, nyní i těm, kteří pod žezlem římským žijí, do jazyka řeckého přeložené podati.

2. Když významná tato událost, jak řečeno bylo, se připravovala, churavěla říše římská vnitřními neduhy. (Míněny totiž rozhárané poměry za tyranské vlády Neronovy a zmatky po jeho smrti.) Kdežto s druhé strany onino Židé, kteří na převrat stávajících poměrů pomýšleli a nepokojné časy za vhodný podnět ku vzpouře pokládali, nijakého nedostatku ani sil vojenských, ani peněz neznali. Ve velikém zmatku tomto jedni kojili se naději, že ovládnou krajinami východními, druzí zase jich pozbytí se strchovali. Židé byli si jisti, že všichni z jejich národa za Eufратem s nimi společně zbraně se chopí, kdežto Římané se sousedními Gally (tehdejší obyvatelé nynější Francie) a nepokojnými Kelty (bezpochyby severní kmeny galské, neboť jinak Keltové a Gallové jsou různá dvě jména téhož národa), nevěděli si rady. Po smrti Neronově povstal kde kdo; mnohému naskytla se takto vhodná příležitost sáhnouti si po koruně a ziskuchtivému vojsku byla každá změna na trůně vítána. Proto za nesprávně měl jsem tajiti se s pravdou o takovýchto

událostech: ježto Parthové, Babyloňané, vzdálení Arabové, krajané zaeufratští a Adiabenští*) mojí péči právě znají vznik války, škody jí způsobené i její neblahý skon, ale Řekové a z Římanů ti, kteří se jí nesúčastnili, o ní ničeho nevědí a jen na četbu pochlebnych nebo lživých spisů odkázáni.

3. A přece osmělují se pisálkové nazývatí škrábanici svoji „dějinami“, jež odezíraje i od kusého obsahu, ani účelu svému nevyhovují. Nebo chtějíce Římany zveličiti, hledí moc Židů všude ztenčiti a sesměšniti. Nedovedou si však vysvětliti, proč by vítězové na nepatrných daleko slabších nepřátelích měli býti tak velikými. Dodati arci, že se ani na protáhlost války neohlížejí, ani na značné ztráty vojům římským způsobené, ani znamenitost vůdců, jimž dojísta újma se děje, ztenčují-li se jejich skvělé činy válečné, byť i tak pracně Jerusalema dobývali.

4. Není nikterak mým úmyslem měřiti se s chvalorečnický Římanů ani činů svých krajanů zvelebovati, nýbrž chci zcela přesně, co na obojí straně se přihodilo, vylíčiti a oddán zármutku z neštěstí své otčiny, vypravuje jednotlivé události, ulevím i své stisněné náladě. Nebo, že vnitřní rozbroje zkázu města zaviniily a že sami zběsilci židovští to byli, kteří Římany proti vůli jejich donutili ruku k dílu přiložiti a chrám posvátný zažehnouti, toho svědkem sám zhoubce jeho Titus, který po celou válku litoval lidu buřiči svedeného a zkázu města nejednou z vlastního popudu oddálit se snažil, nepřestávaje ho obléhati, by vinníkům času popřál ke změně myšlenek. Chtěl-li by mne někdo nařknouti, že oplakávaje krutého osudu rodného svého města, na ukrutníky a lupičskou jich družinu žalobu vedu, ten nechť bolu mému tento poklesek proti zákonu psáti dějiny, mi odpustí. Nebo ze všech měst Římanům poddaných ani jedinému nepošestilo se takého blahobytu dosíci, jako našemu, ale také ani jediné z nich do hlubší propasti bídy uvrženo nebylo. Ano, nezdá se mi, že by příkoří všech národů odjakživa krutému osudu, který Židy stihl, přirovnati se dala. A k tomu nijaký cizinec jich příčinou není, pročž tím nesnáze jest mi nářků se zdržeti. Má-li však někdo přece tak tvrdé srdce, je soucitu nepřístupen, ten události dějinám, nářky dějepisci přiříkejte.

*) Adiabene, krajina assyrská, která v prvých stoletích křesťanství tvořila samostatné, od Peršanů neodvislé království.

5. Ostatně mohl bych vším právem učencům řeckým výtky činiti, že přes události, kterých se sami dožili, a jež přirovnány k minulým válkám, významem svým nepatrnými se jeví, přece stále spisovatelům, kteří je popsali, utrhají, zpupně o nich soudíce; ačkoliv byť i nad ně ozdobným slohem vynikali, přece co do poctivosti daleko za nimi zůstávají. Dějiny Assyřanův a Medův spisují, jako by staří dějepisci jim nebyli rozuměli a přece ani rázovitosti slohu, ani myšlenek jejich nedostihují. Nebo každý z nich psal za tím účelem, aby vylíčil děje své doby, při čemž jednak okolnost,

Prorok Jeremiáš lká nad zpusťosenou od Babyloňského krále Nabuchodonosora říší židovskou a nad zavedením lidu židovského do zajetí Babyloňského.

že jim sám byl přítomen, umožnila mu živou líceň, jednak každá lež k smrti byla by mu bývala, neboť čtenáři, vědouce, jak se věci vskutku mají, nebyli by dojísta mlčeli. A chvály hoden najmě ten, kdo událostem přesně odpovídající dějiny vlastní doby paměti zůstává a pro potomstvo spisuje. A pilnou, pečlivou práci nelze nazvati práci toho, kdo jen osnovu a postup myšlenek jinému učiní, nýbrž kdo původní látce vlastní osnovou a lícní ducha i života propůjčuje. Tak i já, ač cizinec, ani práce ani nákladu jsem

nešetřil, abych jen Řekům a Římanům oněch dějin válečných poskytnouti mohl. Rodilí Řekové mají pokaždé, běží-li o peněžitý zisk neb právní spor, ústa otevřená a jazyk rozvázaný. Běží-li však o dějiny, kde pravdu jest mluvíti, a pracně po událostech se sháněti, dělají se němými a práci postupují neschopným, kteří mnohdy ani nedovedou činů vojevůdců vylíčiti. V účtě budiž tedy u nás umění psáti dějiny, a to tím více, čím více ho Řekové zanedbávají.

6. O starožitnostech Židů psáti a vyprávěti, kdo byli, jak z Egypta vytáhli, které krajiny prošli bloudíce, v kolíkerých končinách bydleli a kterak zase se odtud vystěhovali, pokládal jsem za nemístno a nad to i za zbytečno. Mnozí Židé již přede mnou dějiny svých předků sdostatek zpracovali a Řekové přeloživše spisy jejich do své mateřštiny, daleko od pravdy v celku se neuchýlili. Moje dějiny počínají tam, kde tito spisovatelé a proroci přestali. A vyprávěti budu obšírně a pokud možno i přesně jen o válce, která za mých dob byla vedena, o událostech však nad můj věk starších jenom stručně se zmíním.

7. Tak budu vyprávěti, kterak Antiochus přijmím Epifanes, podmaniv sobě Jerusálém a tři léta a šest měsíců jej v moci měl, od synů Asamonéových (Asamonévoci nebo Asmonévoci, rodina Judy Makabejského) vyhnán byl; jak potomci jejich v rozepři o trůn Římanů a Pompeja se dovolávali, by ji rozhodli; jak Herodes, syn Antipatrův Sosia povolav, jejich moci konec učinil; též, kterak po smrti Herodově lid se vzbouřil, když Augustus císařem byl, Quintilius pak Varus v krajině té vladařem; jak válka dvanáctého léta císařství Neronova vypukla, jaké věci za Cestia se zběhly a na kolik míst Židé hned za prvých bouří se zbraní v ruce udeřili.

8. Dále povím, jak Židé města sousední ohradili; jak Nero po porážkách Cestiových, o říši svou se boje, velitelství ve válce Vespasianovi svěřil; jak on se svým nejstarším synem do Judska vtrhl; jak veliké vojsko římské vedl a kolik pomocných vojsk pustoše veškerou Galileji, k ruce měl; jak města její, některá moci, jiná dobrovolnými smlouvami sobě podmanil. Vyložím i válečný řád (taktiku) římský, promluvíím o výcviku římských legií (pluků — u Sušila tem.), o poloze i přirozené povaze obojí Galileje, o končinách Judských, o vlastnostech země, jezerech a pramenech jejich, posléze i o osudech každého dobytého města zcela zevrubně,

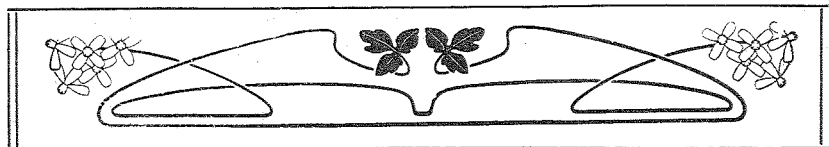
a to z vlastního názoru i zkušenosti. Aniž také svých osobních běd zatajím, mluvě k těm, kteří jich jsou povědomi.

9. V dalších statích ukáži, jak v dobách, kdy věci židovské již valně si nestály, Nero zemřel, a Vespasian, pospíchaje do Jerusalema, vrátil se, byv císařem povolán; jaké známky zvěstovaly mu jeho důstojnost; jak Řím vracejícími se voji zaplaven, a Vespasian proti své vůli vojiny za císaře prohlášen; jak potom, kdy odebral se do Egypta urovnat státních záležitostí, Židé se znesvářili a násilníci strhnuvše na sebe všecku moc, sami pak navzájem se potírali.

10. Pokračuje ve své líčce, budu vyprávěti, kterak Titus vrátiv se z Egypta, podruhé do končin židovských vpadl a jakým způsobem, kde a jak silné vojsko shromáždil; jak a kolikrát za jeho přítomnosti různice v městě povstaly; kolik útoků na město podnikl a jaké náspy vzdělal. V dalším vylíčím obvod i velikost trojí ohrady města, pevnost hradeb jeho, úpravu svatyně i chrámu, rozměry jeho i oltáře a to zcela zevrubně. Zmíním se i o některých svátečních zvycích, sedmeré očistě, o bohoslužebných úkonech kněžstva, o rouše velekněžském i kněžském a nad to i o vele-svatyni chrámové, aniž čeho přidám nebo zatajím.

11. Povím pak i o ukrutnosti násilníků k lidem svého národa a o vlídnosti Římanů k cizincům; kolikrát Titus, nechťeje zkázy města ani chrámu, vybízel odbojníky ke smíru. Promluvíím o bídě lidu i mnohých jeho nehodách a ukáži, co mu až ke zkáze města vnitřnímu rozbroji a hladem bylo přestáti. Nezamlčím ani smutného osudu přeběhlíků, ani poprav zajatců a vyložím pak, kterak chrám proti vůli císařově zapálen, shořel a co z posvátného nářadí plamenům vyrváno bylo. Dále, kterak veškero město bylo ztroskotáno i podivuhodné známky zvětující zkázu města vyložím, též jak násilníci jati, kolik Židů za otroky prodáno bylo a co každého potkalo, jakož i kterak Římané poslední zbytky odboje zdolali a všecky tvrže do základů vyvrátili; posléze jak Titus celou zemí procestoval a pořádek zjednal. Též i o jeho návratu do Itálie a triumfu promluvíím.

12. To vše do sedmera knih jsem shrnul a přičinil se o to, by mužové věci znali, a očití svědkové války neměli příčiny do mne si ztěžovati, ani mne haněti a tudíž psal jsem více pro ty, kteří pravdy žádostivi jsou, nežli pro ty, kteří zábavy si hledí. Vyprávěti počnu pořadem, jak jsem v přehledě obsahu naznačil.

I

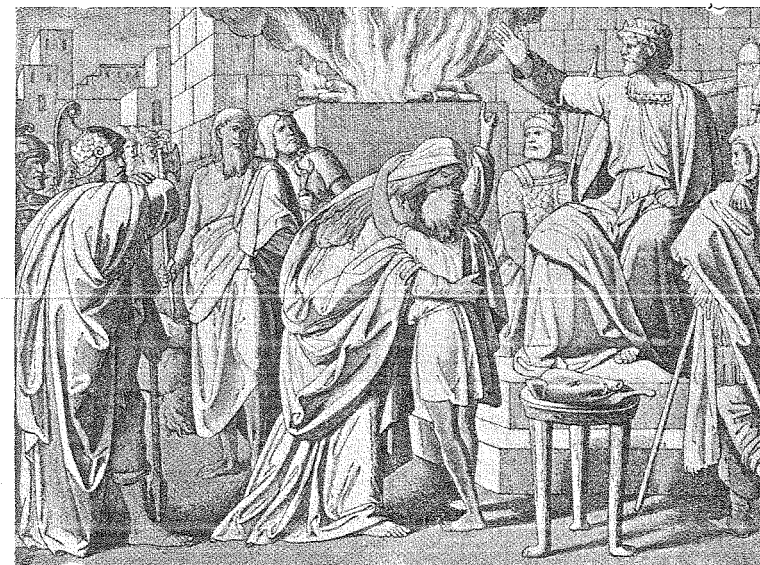
Antiochus Epifanes dobude Jerusalema a oloupi chrám. Činy Makkabejců Mathiáše a Judy. Smrt Judova.

I, V době, (asi roku 174 př. Kr.), kdy Antiochus Epifanes s Ptolemaem VI. (Philometor; současník Antiochův na trůně v Egyptě, jemuž bratr Antiochův Selenkos IV. Philopator odňal Syrii o Coelesyrii*) se potýkal, velmožové židovští mezi sebou se znesvářili. Stala pak se roztržka ta o přednost mezi nimi, ježto nikdo z těch, kdo důstojnost jakou měli, ani sobě rovným podříditi se nechtěl. Ve sporu tom nabyl převahy Oniáš, jeden z velekněží (ne Oniáš, nýbrž Jason to byl, který syny Tobiášovy vyhnal; srovnej Starožitnosti XII. 5, 1)**) a vypudil syny Tobiášovy z města (to jest z Jerusalema; podle Starožit. XII. 5, 3. dobyl Antiochus dvakrát Jerusalema: poprvé zradou, podruhé lstí, což i zde míněno a stalo se to r. 170 př. Kr.) Oni pak utekli se k Antiochovi,

*) Vyhlubená dutá Syrie po česku, jest to část Syrie mezi Libanonem a Antilibanonem. Foenicie a Judea byla tehdy též v rukou Selenkoců, takže Coelesyrii místo celou Syrii čísti dlužno. Srovnej contr. Apion II. 5.

***) Starožitnosti nazývá se jiné dílo Josefa Flavia, v němž tento historicky líčí děje a osudy Židů. Vylučuje v něm události, o nichž se v Písmě sv. Starého zákona nedočítáme, o nichž však tu zmínka se děje. Čtemeť na př. III. Král. 22, 47: „Jiné pak věci Josafatovy, a skutkové jeho i války, kteréž vedl, tyť zapsány jsou v letopisech králů žudských...“ Takové tedy věci z časů starších i pozdějších až po dobu Kristovu a Flavia samotného obsahují. Starožitnosti a Josefus Flavius i překladatelé němečtí i Sušil často na tyto Starožitnosti se odvolávají. Svým časem dopřeje-li nám Pán Bůh zdraví a síly, také i tyto Starožitnosti v českém překladě vydáme. Jest v nich mnoho, co by každý z nás křesťanů věděti měl.

prosíce, by vtrhl do Judska, že ho tam zavedou. Král dal se k tomu tím snáze přemluvit, ježto úmyslem tím již dávno se obíral. Proto s velikou mocí brannou vtrhl do země, dobyl násilím města, dal množství stranníků Ptoleméových porubati, dovolil svým vojínům zcela svobodně loupiti a i sám loupil. Oloupil i chrám a oběti, jež denně se konaly, na tři a půl roku zastavil. Velekněz Oniáš utekl se ku Ptolemeovi (Oniáš, syn velekněze Oniáše III. bratra

Krutovláda Antiocha Epifanesa. Židovská matka se sedmi syny nucena od ukrutníka Antiocha, aby opustila Zákon Mojžíšův a jedla vepřové maso. Když ani ona, ani její synové nechtěli uposlechnouti rozkazu krále-ukrutníka, nejprve všech sedm bratrů před očima matky nad pomyslení ukrutným způsobem zmučeno a usmrceno, naposled pak matka sama svoji stálost a pevnost u víře otců týmiž mukami a smrtí jako synové její se světa sprovozena.

Jasonova. Jako velekněz však nikdy nepůsobil, nýbrž jen tak se nazývá, poněvadž důstojnost ta mu právem náležela) a přijav od něho místo v okrese Heliopolském (město v Dolním Egyptě, dnes již jen ssutiny; srov. VII. 10, 3.), vystavěl městečko Jerusalemu podobné a vzdělal v něm chrám po způsobu jerusalemského, o čemž na svém místě (VII. 10, 2) ještě vypravovati budeme.

2. Ale Antiochus neměl dosti na tom, že města nenadále dobyl, je vyplnil a množství lidu povraždil, nýbrž rozvášniv se,

a nezapomenuv útrap přestálých, když je obléhal, jal se Židy nutiti, by povrhnuce zákonem, nemluvnátek svých neobřezovali, a svině na oltářích obětovali. Jeho rozkazům Židé všichni se vzepřeli; nejvážnější však z Židů toho odpykali na popravišti, mečem katovým. Bakchides Antiochem ustanovený velitel posádky překročil dokonce i přirozenou svou ukrutností bezbožné rozkazy a míru všelikých ohavností dovršil; čelnější občané jeden po druhém mučení a obyvatelstvu veškerému denně zkázou města hrozeno, až posléze nenesitelným ukruťenstvím jeho ku pomstě popuzeni ti, jimž bylo útrapy ty snášeti.

3. Mathathiáš totiž, syn Asamonéův (dle Starož. XII. 6., 1. Mathathiáš syn Jana, syna Šimonova, syna Asamonéova) jeden z kněží městečka Modýn (město v Judeji blíže pomohi severně od Diospole, severozápadně od Jerusalema) řečeného sebe i domácí své vyzbrojiv (měl pět synů) dýkou proklál Bakchida *) a pak hned, četné posádky se boje, do hor utekl. Když pak mnozí z lidu k němu se připojili, vzmůživ se, sestoupil s hor a dav se znova v boj, přemohl vůdce Antiochovy a z Judska je vyhnal. Svým pak hrdinstvím nabyl moci a vážnosti u svých krajanů, a rádi zvolili jej z vděčnosti za to, že osvobodil je ze jha cizinců, svým vladařem. Umíraje odevzdal velitelství svému nejstaršímu synu Judovi. (R. 167 před Kr.)

4. Tento pak věda, že Antiochus nepřestane válčiti, sebral vojsko z krajanů a s Římany prvý v přátelství vešed, Antiocha Epifana, který znovu do země vtrhl, po veliké porážce odtud vypudil. Novým vítězstvím tímto nabyv odvahy, udeřil na posádku v Jerusalemě, neboť ještě vyhlazena nebyla a z horního města ji vypudiv, vojsko do dolejšího vehnal, jež Akron sluje (Akra, dolejší t. j. jihovýchodní část města Jerusalema. Viz níže popis města V. 4. 1 a VI. 6. 3.) Zmocniv se tudíž chrámu, celý prostor ten vyčistil a zdí ohradil, dal, ježto dřívější nádoby bohoslužebné znečištěno bylo, nové zhotoviti a do chrámu přiněsti, též jiný oltář zřídil a služby Boží (oběti) obnovil. Sotva však potěšilo se město z nové služby chrámové, zemřel Antiochus. Dědicem trůnu i jeho nenávisti proti Židům stal se jeho syn zase Antiochus.

*) Jinde, totiž Starožit. XII. 6. 1, 2. jmenuje Apellem důstojníka toho, jenž od Mathathiáše byl usmrcen. Patrně poklesek paměti, jak v čl. předešlém klade Bakchida místo Filipa Fryga. Srov. II. Mak. 5. 22.

5. Tento sebrav padesáte tisíc pěšího lidu, jízdy pak téměř pět tisíc a osmdesát slonů, vtrhl v čele jich Judstvem do hor, dobyl městečka Betsury *) a střetl se s Judou i s vojskem jeho v soutěskách Bethzacharijských **). Než voje v zápas se daly, Eleazar bratr Judův ***) užřev slona nad jiné vysokého, velikou věží a záštitami zlatými ozdobeného a domnívaje se, že sám Antiochus na něm sedí, daleko od svých odběhl a proraziv tlupu nepřátelskou, až ke slonu se probil. Ale domělého krále pro výši zvířete dosáhnouti nemoha, slona do břicha ze spodu poranil a na sebe převrhl a tak umačkán jím, zahynul; nic jiného neproved, než že o veliký čin se pokusiv, životem zaň odpykal. Ostatně vůdce slona byl jen prostý vojník; kdyby však náhodou byl to Antiochus býval, co jiného byl by odvážný vojník provedl, než že by se uznala jeho dobrovolná oběť života v naději slavného činu přinesená? Leč bratru jeho bylo to pokynem dáti se v boj. Židé dojísta vedli si statečně a dlouho tuhý odpor kladli nepříteli, ale královské voje přece zvítězily; bylť četnější a štěstí jim přálo. Mnoho Židů pobito a se zbytky poraženého vojska couvl Judas do Gofenského †) podkrají. (Judsko bylo tehdy rozděleno na deset toparchií — podkrají, okresů. Jedním z nich byl i Gofenský. Srov. II. 20, 4, III. 3. 5, IV. 9. 9.) Antiochus pak do Jerusalema přišed a v něm jen málo dní pobyv, pro nedostatek spíže odtáhl, zanechav tam dostatečné posádky; ostatní do Syrie zavedl do zimního tábora.

6. Po odchodě králově neoddal se Judas nečinnosti, nýbrž sloučiv krajanů k němu přibylé s těmi, kteří z bitvy životem vyvázli v mohutný šik, u vsi Adasy ††) na vojevůdce Antiochovy

*) Bethsura leží mezi Jerusalemem a Hebronem a jest městem již od dob Šalomounových ohrazeným; viz II. Chron. XI. 17. Dnes slove Beit Sur.

***) Bethzacharia, místo mezi Jerusalemem a Bethsurou položené dnešní Beit Zakarich; na blízku nachází se hojně starých cisteren, hrobů i jiných zřícenin.

***) I. Makk. VI. 43 sluje dle Vulgaty synem Saurovým; buď Mathathiáš nazýval se jiným jmenem též Saurus, nebo čisti jest dle řeckého „příjmím Savaron“, to jest po česku „bleskooký“. Jiným značí jméno bratr příbuzného vůbec, jak dosti zhusta i v Písmě sv. se děje.

†) Gofua, město v Judsku, severně od Jerusalema, nedaleko Bethoronu položené; dnes vesnice Džifua. Srov. V. 2, 1 a VI. 2, 2.

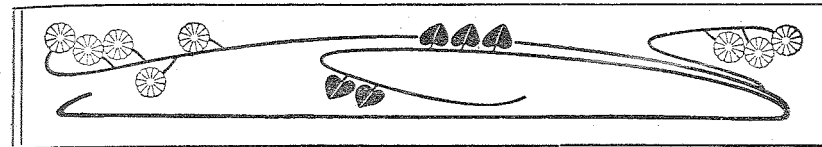
††) Adasa, ves v Judsku, podle všeho dnešní Džora di al Chadas mezi Mikdalem a Askalonem položená.

udeřil. V bitvě s nimi svedené vykonal divy statečnosti a mnoho nepřátel sbil; ale sám také v ní zahynul. *) (Podle Starož. však XII. 11. 2. padl Judas teprv později v bitvě u Bezethy.) Několik dní později bratr jeho Jan od stoupcův Antiochových **) úkladně jest zabit. (Roku 160 př. Kr.)

*) Juda Makkabejský byl prvním ze židovských předáků, který navázal závazné spojení s Římany a od těch dob Římané počali se vměšovati do záležitostí říše židovské, až dospěly věci tak daleko, že říše židovská Římany byla na vždy zničena; — výstražný to příklad i pro dobu nynější, kdy různé říše vstupují do vzájemného spojení, aby pod záštitou spojení vlastní škrtila jedna druhou . . . Židé tehdy učinili smlouvu s Římany, jak o tom čteme v Písmě sv. I. Makk. 8, 1: „I uslyšel Judas jméno Římanů, že jsou mocni v síle a povolují všemu, co se žádá od nich: a kteřížkoli přistoupili k nim, učinili s nimi přátelství a že mocni jsou v síle . . . atd. až k verši 22. ve kterém až 30. čteme toto: „A tento jest zápis, kterýž odepsali na deskách měděných a poslali do Jerusalema, aby byl tam u nich na památku pokoje a společenství: „Dobře budiž Římanům a národu židovskému na moři i na zemi na věky: meč pak i nepřítel daleko budiž od nich. Jestliže nastane válka prvé Římanům, neb všelikým společníkům jejich po všem panství jejich: dá pomoc národu židovský, jak čas určí srdcem plným: a těm, kdož bojovatí budou, (Římané) nebudou dávatí ani opatřovatí potravu, zbroje, peněz, lodí, jakž se vidělo Římanům: a ostříhatí budou nařízení jejich, nic od nich neberouce. Též podobně jestliže by národu židovskému nastala prvé válka, pomáhatí budou Římané z té duše, jakž jim čas dopustí: a těm, kdož budou pomáhatí, nebude dodáváno potravu, zbroje, peněz, lodí, jakž se líbilo Římanům: a budou ostříhatí příkázání jejich beze lsti. V ta slova učinili smlouvu Římané s lidem judským. Jestliže by pak po těchto slovích ti neb oni chtěli něco k tomu přidati aneb ujiti, ať to učiní dle předsevzetí svého a což by koliv přidali neb ujali, pevné bude.

**) To jest od těch, kteří se přidrželi Syrských; Antiochus onen byl zajisté již mrtev. O něco výše místo Antiochových vůdců, rozuměti velitele Demetria, jenž po smrti Antiochově vlády se ujal. Josef Flavius tu velmi stručně, úhrnkem vypravuje.

II.

O nástupcích Judových Jonathanovi, Šimonovi a Janu Hyrkánovi.

1. Po Judovi nastoupil bratr jeho Jonathas, jenž jsa opatrný velice dbal prospěchu svého národa, posiliv moci své tím, že se

Juda Makkabejský po vroucné modlitbě a tuhých postech za zřejmé pomoci Boží vítězí nad Nikanorem, vůdcem vojska Demetrioiva (I. M. akk. 7, 39—50).

š Římany spojil a s pacholetem Antiochem (Antiochus VII. Soter, syn Alexandra Baly, jenž se za syna Antiocha Epifana vydával) se smířil. Ale to vše pokoje mu přece nepojistilo, neboť kníže Try-

fón, poručník pacholete Antiocha, o svěřence svého ukládaje a nad to přátel ho zbavití usiluje, Jonathu, když s nepatrným průvodem bezpečnosti k Antiochu do Ptolemaidy*) se vydal, Istivě zajał a do žaláře jej vsadiv, proti Židům do pole vytáhl. Od Šimona, bratra uvězněného Jonathy byv odehnán a přemožen, v hněvu za utrženou porážku, Jonathu se světa dal zprovoditi.

2. Šimon chopiv se rázně otěží vlády, dobyl pomezních měst Gazary, Joppy a Jamnie**). Vyvrátil pak i Akru (jihovýchodní část města Jerusalema, podle syrského hradu pojmenovaná, na níž dolejší město vzděláno; srovn. I. 1, 4; V. 4, 1; VI. 6, 3), podmaniv sobě její posádku. Potom Antiochovi proti Tryfónovi pomáhal, jehož král, táhna proti Médům (omyl; správně proti Parthům) v Doře***) byl oblehl. Ale přílišné hamizností královy tím ukojiti nedovedl, jakkoli mu k záhubě Tryfónově účinně přispěl, neboť Antiochus po nedrahné době vyslal vojevůdce Cendebeje v čele válečného lidu, by Judei hubil a Šimona podrobil. Šimon, ačkoli jsa věkem sešlý, jako junák boj řídil. Syny své s jádrem vojska napřed vyslal, sám pak s menším oddílem v jinou stranu se vydav a mnoho záloh po horách nastrojiv, osadil veškery průchody. Skvělého dobytí vítězství, zvolen byl veleknězem. A tak po stu sedmdesáti letech Židy z moci Macedoňanů vysvobodil. (Roku 141. před Kr.)

3. Ale i on zahynul úklady svého zetě Ptoloméa, nastrojenými při hostině. Tyž uvězniv i tchyni svou, se dvěma svaky, vyslal najaté vrahy, zabil i třetího, jenž Jan Hyrkán se nazýval. Jinoch však, zvěděv o příchodu jejich, pospíchal do města, doufaje pevně, že lid skutků otcových nezapomene, a Ptolomeovi za jeho nešlechtnost po zásluze odplatí. Ten právě jinou branou usiloval vedrati se do města, ale zahrán jest lidem, který Hyrkána byl již

*) Ptolemaida (též Ake), proslulé město na pomezí foenickém při moři, dnes St. Jean d'Acre a u Arabů Akka zvané. (Srovn. I. 5, 3, 13, 1.; II. 18, 1.)

***) Gazara, město v Samaří, blíž Joppe, dnes ve zříceninách, jež mezi El Kulabem a Ekronem (Akir) u Tell - a - Djezer spatřiti. — Joppe, proslulé přístavní město v Judsku, dnešní Jaffa. Jamnie, město v Judsku, jihovýchodně od Joppy, mezi Joppou a Asdodem položené, dnes bohužel též v ssutinách. (Srov. I. 4, 7; 7, 7.; 15, 4; II. 6, 3; 8, 1; 18, 10; 9, 2. a I. 6, 3; II. 9, 1.; IV. 3, 2; 8, 1.)

***) Dora, foenické přístavní město, severně od Cesaree položené; srov. I. 7, 7.; 21. 5.).

přijal, načež uchýlil se Ptoloméus do hradu jakéhos za Jerichem, který Dagon nazývají (jinak též Dok nebo Doch; viz I. Makk. XVI., 15.). Hyrkán dosáh důstojenství velekněžského po otci a Bohu oběti vykonav, rychle na Ptoloméa matce a bratřím ku pomoci táhl. (Roku 135. před K.)

4. Ač dobýváje tvrze ve výhodě byl, přece podlehl bolu a to vším právem. Ptoloméus jsa totiž v úzkých, dal matku a bratry jeho přivesti na hradby, a před očima všech dal je mučiti, hroze, že je nechá odtud sházeti, neodtáhne-li spěšně. Tu bázeň o život matky a bratří a lítost překonala veškerehněv Hyrkánův. Matka jeho však ani muk, ani hrozeb smrti se nelekajíc, jen ruce spínala a syna prosila, aby z lítosti pro příkoří jí činěné bezbožníka nešetřil, nýbrž, ježto jí smrt rukou Ptoloméovou milejší, jej toliko by ztrestal pro bezpráví, jichž se proti jejímu rodu dopustil. Jan Hyrkán na statečnost matčinu patře a prosby její slyše, kázal útok vši silou obnoviti; ale opět vida, že jí tepou a ukrutně s ní nakládají, povolil, lítostí k ní byv jat. S takou obležením se protáhlo a nadešel rok odpočinku; nebo Židé sedmého roku právě tak jako sedmého dne ode všech prací odpočívají. Ptoloméus pak byv takto obležen sprostěn, dal bratry Janovy i s matkou jejich usmrtiti a utekl k Zenonovi, přijímám Kotylovi do Filadelfie, kde byl vladařem.*)

5. Antiochus mezitím pro porážky od Šimona utržené se hněvaje, opět do Judée válečně vtrhl a stanuv před Jerusalemem, jal se Jana Hyrkána v něm obléhati. Tento však otevřiti dal hrob krále Davida, jenž byl nejbohatším z králů a vzal odtud více nežli tři tisíce talentů **) peněz. Z toho vyplativ Antiochovi tři sta talentů (t. j. v našich penězích 1,695.600 korun) přiměl jej, že ustal město obléhati. Ze zbytku najal si námezdné vojsko (žoldnéře), jsa prvý z Židů, jenž tak učinil.

6. Když pak po té Antiochus proti Médům do boje vytáhnuv, jemu (Hyrkánovi) času ku pomstě příhodného poskytl, vrhl se

*) Filadelfia, město v Peréi (Zájordání), dříve Sabatkamon řečená, byla hlavou vlastního podkrají a jedním z desíti měst pohany nejvíce obývaných; dnes sluje Ammán. Srov. II. 18, 1.; III. 3, 3.)

**) Talent nebo hřivna, byla kolikera; rozumí-li se tu židovská měna, tedy talent na tři tisíce tolarů počítaje, činil by odtud vyzdvížený obnos devět milionů tolarů, v našich penězích pak počítaje hřivnu 5652 korun, 16,956.000 korun. Obnos zajisté slušný.

Hyrkán hned na města syrská, domnívaje se, že v nich lidu branného (vojska) není. čemuž i vskutku tak bylo. Tak zmocnil se Medaby a Samée, *) dobyl Sichemu i Garizim **) a podrobil si spolu celý národ Chutejský (Samařany), jenž okolo chrámu zbudovaného na způsob jerusalemského bydlel. (Viz Starožitnosti XI. 8.) Odňal jemu také mnoho měst v krajině Iduméjské, mezi jinými Adoru a Marissu ***).

7. Potom do Samaří přitáhl, kde nyní Sebasté jest, město od krále Heroda vystavěné ****) a se všech stran je valy obklíčiv, svým synům Aristobulovi a Antigonovi odevzdal, aby je obléhali. Tito vším úsilím jali se je obléhati, a když obleženci dlouho se nevzdávali, rozmohl se také hlad u nich, že věci nejneobvyklejších požívali. Proto dovolávali se pomoci Antiocha, přijmím Apendia †), který prosbám jejich vyhověv, rychle přitáhl, ale od Aristobula značnou porážku utrpěl. Oba bratři pustili se za ním a hnali jej až do Scythopole ††), kde podařilo se mu svým pronásledovatelům uniknouti. Oni pak do Samaří se navrátivše, lid v městě sevřený znovu oblehli a města dobovše, je ztroskotali a obyvatele jeho prodali do otroctví. Poněvadž pak jim štěstí přálo, nepolevili ve svém úsilí, nýbrž s vojskem až do Scytopoli dorazili, ji vyvrátili a veškeru krajinu s této strany (před) pohoří Karmelu zpustošili †††).

*) Medaba, město v zájordání dnes Mádaba, as čtvrt hodiny vzdálené od Hesbánu na jihovýchod, připomíná se jediné na tomto místě. Saméa, nebo též Samega, město na jižním cípu jezera Genesaretského, dnes pouhá ves zvaná Semakh (dle Robinsona) také jen na tomto místě.

***) Sichem (Sikkim), město v Samaří, též Neapolis, Maborta — u domorodců dnes Nabulus zvané; viz též IV. 8, 1.). Garizim, hora známá z Písma sv. (V. Mojž. XXVII. 12.), též v Samaří dnes Džebel el Tor, s městem a chrámem).

****) Adora, též hebrejsky Adorain a řecký Adores nebo Adoreon, město v Judsku, dnes vesnice Dora nebo Dára v kraji Hebronském; tehdy náležela k Idumeji; srov. I. 8, 4. Marissa, též Maressa, město v Judsku, dnes zříceniny zvané Maras, tehdy náležela také k Jodumeji; srov. I, 13, 9.

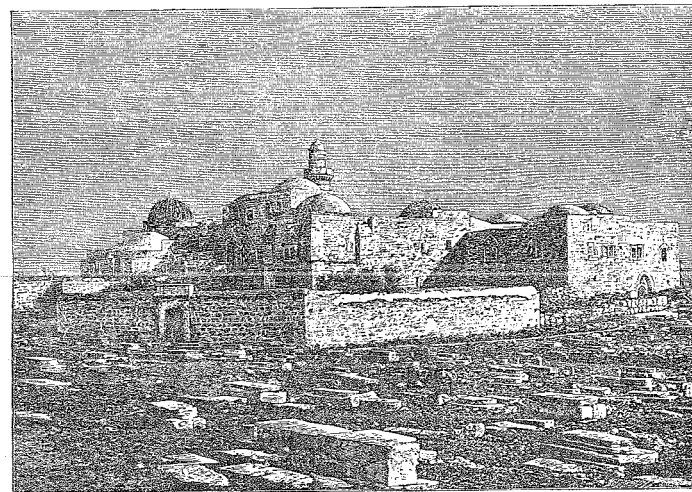
†††) Samaří, hlavní město krajiny Samařské, severně Judska položené, Herodem tak přezvané; srov. I. 21, I.; II. 6, 3.; 8, 1.; 18, 1.

†) Antiochus VIII., též Crypus nebo Kzycký zvaný (pro ustavičné rozbroje králové syrští se střídali).

††) Scythopolis, dříve Betsean zvané, jest město na hořejším toku Jordánu, jižně jezera Genesaretského nebo Tiberiadského, počítalo se k desítiměstí (dekapolis) pohany obydlenému.

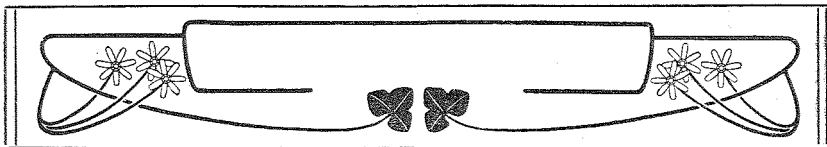
†††) Pohoří Karmel, hora a mys soujmený v Galilei, dnes slove Džebel Mar Elyas; srov. II., 2.; III. 3, 1.

8. Ale závist štěstí Janova (Hyrkánova) a jeho synů podnítila u krajanů jeho vzpouru. Shlukli se u velikém počtu a nedali pokoje, až došlo k boji, ve kterém vzbouřenci přemoženi. Zbytek dnů života ztrávil Jan Hyrkán šťastně a spravovav výtečně říši svou plná třicet tři léta (dle Starož. XIII. 10, 7. 31 rok a dle Starož. XX. 10., pouze 30 let; patrně omyl nebo poklesek paměti) zemřel, zůstaviv po sobě pět synů. (R. 106 před Kr.) Byl mužem, jež nazvatí lze bez odporu blahoslaveným; neboť osud nezavdal

Hrob Davidův na hoře Sion, z něhož Jan Hyrkán tak velikou sumu peněz vybral. — Vyjdeme-li branou Sionskou z města Jerusalema, octneme se na pustém návrší, na němž nedaleko brány spatřujeme směsici zdí, staveb, kopulí, nad něž se vypíná minaret. Jest to hrad Sionský, který kdys David vyrval z rukou Jebusejských, znovu vystavěl a opevnil a zde také pohřben. Křesťanům jest místo toto svatým, protože tu Spasitel náš s učenníky svými naposledy večerel a zde Nejsv. Svátost oltářní ustanovil. — Věž nebo hrad Davidův Herodes znovu opevnil a zbudovav při něm tři pevné věže: Hippisuc Fasael a Mariamne. Později místo zničeno, ale v dobách Solimanových znovu vystavěno na starých základech. Nyní je tu vojenské skladiště.

mu příčiny, by si do vrátkosti věcí lidských stěžovati mohl. Troje nejvyšší důstojenství spojil ve své osobě: byl vládcem svého lidu, byl nejvyšším knězem a obdařen duchem prorockým, takže obcoval důvěrně s Hospodinem a z věcí budoucích nic ho tajno nebylo. A proto také o dvou starších svých synech předvídal a předpověděl, že vladaři dlouho nezůstanou. Stojí tedy za to, bychom vyličili aspoň jejich skon, ježto tak dalecí byli štěstí otcova.

III.

(Starožitnosti. XIII. 11.)

Aristobulus, jenž prvý sobě korunu královskou vsadil na hlavu, matku a bratry usmrtiv, zemřel, ani roku nepanovav.

1. Po smrti otcově, čtyři sta sedmdesát a jeden rok, tři měsíce od návratu národa židovského ze služebnosti (poroby) Babylonské povýšil Aristobulus, nejstarší z bratrů, knížectví své na království a posadil si — prvý z Asamoéovců, jenž tak učinil — královskou korunu na hlavu. Antigonovi, druhorozenému bratru svému, jsa jemu jak se podobalo, láskou oddán, dopřál stejných poct; ostatní však bratry dal uvězniti a podrobiti přísnému dozoru. I matku svou, jež o vládu s ním se nepohodla, dal uvězniti, neboť ji vlastně učinil otec jeho zemřelý Jan Hyrkán vládkyní po sobě, a ve svém ukrutenství tak se zapoměl, že ji v žaláři hladem umořil.

2. Zastihla ho však pokuta za to v osobě bratra jeho Antigona, ježž miloval a spoluvládce učinil; neb i jeho dal usmrtiti pro pomluvy bezbožnými dvořany vymyšlené. Z počátku nepřikládal Aristobulus řečem o bratru roztrušovaným víry, jednak velice si jej zamilovav, jednak pomluvy jimi o něm šířené závistí sočitelů přičítaje. Ale když jedenkrát Antigonus z válečné výpravy se vrátil a na slavnost, kde Hospodinu ke cti die otcovského obyčeje stánky se zřizují i světlí, v plném lesku se dostavil. stalo se, že Aristobulus ležel nemocen. Antigonus na sklonku těchto svátků vešel provázen svou tělesnou stráží v plné zbroji do chrámu, zbožně za bratra pomodliti se hodlaje. V témž okamžiku nešlechetníci přišedše ku králi o skvělém průvodě oděnců jeho mu vyprávěli a i

o tom, že choval se tu nad soukromníka zpupněji, ano že přišel s četným zástupem, aby Aristobula zavraždil, pouhou spoluúčastí ve vládě nejsa spokojen, kdy království sama zmocniti se může.

3. Těm věcem bezděky pomalu uvěřil Aristobulus a z opatrnosti, by jednak nijakého podezření nevzbudil, jednak aby se pro každý možný případ zabezpečil, svým osobním strážcům do temného jakéhos podzemního sklepení hradu v němž ležel a který nejprv Baris, potom Antonia slul*) jíti velet, rozkázav, aby Antigona, přijde-li beze zbroje, se netýkali, ale pakli by se ve zbroji dostavil, jej usmrtili. Proti tomu královna s úkladníky velmi úskočnou lesť zosnovala; navedlať posly, aby rozkaz králův zatajili a Antigonovi vyřídili, že bratr jeho dověděl se, že velmi pěknou, ozdobnou zbroj v Galilei si poříditi dal, jí však pro neduh dosud sobě jak náleží prohlédnouti nemohl, nyní však, kdy hodlá zase jinam odejeti, rád by velice jej spatřil zbrojí tou přioděna.

4. To uslyšev Antigonus a prost jsa všech obav pro náchylnost bratrovu, oblékl zbroj a šel se králi v ní ukázati. Ale došed temných místností, věží Stratonovou zvaných, byl přepaden a zabit stráží královou, poučenou po sobě zůstaviv, že všechny svazky přítulnosti i přírody pomluvami se roztrhají a ani jediný z lepších citů přátelské náchylnosti není tak mocen, aby závistí s dostatek čeliti mohl.

5. Podiv vzbuzuje tu jakýsi Essej Juda (Essejové, židovská sekta, o níž již v úvodě zmíněno; více pak až na svém místě) jemuž dosud prorocství jeho ani úplna ani z části neselhala. Vida tehdy kráčetí Antigona prostorami chrámovými, obrátil se důvěrně ke svým žákům, jichž nemálo kolem něho seskupeno bylo a pravil k nim: Ach běda, nyní bylo by mi lépe umřítí, než živu býti, neboť pravda přede mnou zahynula a předpověď moje mne zklamala; nebo živ jest Antigonus tuhle, jemuž bylo dnes zemřítí. Místem ku vraždě určeným byla věž Stratonova**) a ta jest odtud šest set honů***) vzdálena: již pak hodina čtvrtá (deset hodin před po-

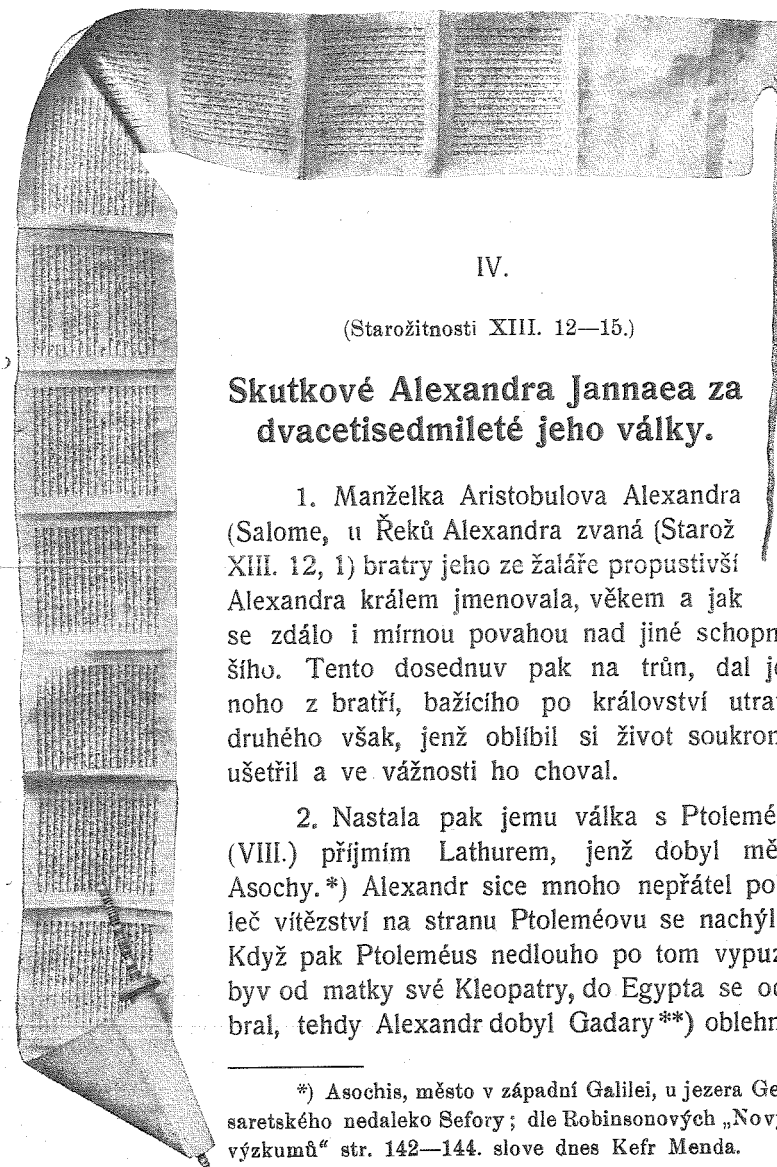
*) Antonia, tvrz v Jerusalemě na severu chrámu přistavěná; srov. I. 3; 3.; 5, 4; 21, 1; II. 15, 6; 16, 5; 17, 7.; V. 5, 8.

**) Caesarea maritima (přimořská) jižně Karmelu položená.

***) Stadion, hon = 185 metrů. Tedy 600 honů jest 111 km., nebo dle starého 15 mil.

lednem) jest; čas tedy zvrátil předpověď moji.“ To pověděv stařec se odmlčel a zahloubal se do ponurých svých myšlenek. Po malé chvíli oznámeno, že zabit byl Antigonus na místě jakéms pod zemí, jež podobně věží Stratonovou se nazývalo, jako Caesarea přímořská a to bylo, v čem se prorok zmylil.

6. Po provedeném zločinu zmocnila se Aristobula lítost, již se nemoc jeho ihned zhoršila. Výčitkami svědomí pro spáchanou vraždu stihán, chřádl den ode dne víc a více až nesmírným zármutkem útroby jemu strhány a on krev proudy chrllil. Kterés ze služebných jeho pážat vynášejíc krev klopytlo z vůle Boží na témž místě, kde Antigonus byl zabit, krev rozlilo a jí zřetelně ještě stopy krve zavražděného polilo. Když to spatřili, dali se do vzlykotu, jako by páže zúmyslně bylo krev tam vylilo a když křik jejich donesl se k sluchu královi a on po příčině jeho se dotazoval, nikdo z přítomných neměl odvahy mu ji oznámiti: on však tím více naléhal, dychtě se jí dověděti. Posléze když mocí jal se hroziti, pravdu jemu pověděli. Tu on s pláčem a nářkem velikým, pokud slabost tělesná mu dovolovala zvolal: „Nemohli ani skutkové moji nešlechetní vševidoucímu oku Božimu skryti zůstatí, a rychlá stihá mne pomsta pro vraždy na příbuzných spáchané. Jak dlouho ještě tělo bezbožné pro bratra a matku zatracenou duši v sobě zdržovati budeš? Jak dlouho ještě budu jim krev svou po krůpějích obětovati? nechť vezmou si ji najednou, ať již oběti útrob svých nejsou božstvu ku posměchu! — To pověděv hned umřel, ani rok králování svého nedovršiv.

IV.

(Starožitnosti XIII. 12—15.)

Skutkové Alexandra Jannaea za dvacetisedmileté jeho války.

1. Manželka Aristobulova Alexandra (Salome, u Řeků Alexandra zvaná (Starož XIII. 12, 1) bratry jeho ze žaláře propustivši Alexandra králem jmenovala, věkem a jak se zdálo i mírnou povahou nad jiné schopnějšího. Tento dosednuv pak na trůn, dal jednoho z bratrů, bažícího po království utratiti, druhého však, jenž oblíbil si život soukromý, ušetřil a ve vážnosti ho choval.

2. Nastala pak jemu válka s Ptoleméem (VIII.) příjmím Lathurem, jenž dobyl města Asochy.*) Alexandr sice mnoho nepřátel pobil, leč vítězství na stranu Ptoleméovu se nachýlilo. Když pak Ptoleméus nedlouho po tom vypuzen byv od matky své Kleopatry, do Egypta se odebral, tehdy Alexandr dobyl Gadary***) oblehnuv

*) Asochis, město v západní Galilei, u jezera Genesaretského nedaleko Sefory; dle Robinsonových „Nových výzkumů“ str. 142—144. slove dnes Kefr Menda.

**) Gadara, hlavní město Perée v Zájordání, jihovýchodně od jezera Genesaretského, nyní zcela nepatrná ves; Um - (nebo Om Keis (Mkês), viz I. 7, 7.; 8, 5; II. 6, 3; 18, 1; III. 3, 1; IV, 7, 3.)

Jiná ukázka, jak vypadaly knihy za starodávna: kniha „Esther“ na pergaméně. (Rozmotaný závitok)

ji, i hradu Amatha*) ze všech hradů za Jordánem nejpevnějšího, v němž poklady Theodora syna Zenonova byly chovány. Ale Theodoros nenadále naň udeřiv, pokladů svých zase zpět dobyl, zavadla královská pobral a Židů téměř deset tisíc pobil. Alexandr pak po takové ráně opět se zotaviv a ku pomoci se obrátiv, zmocnil se Rafie**). Gazy***), jakož i Anthedonu****), ježž potom král Herodes Agrippiádou přezval.

3. Sotva však města tak v poddanost svou uvedl, obořil se naň lid židovský, neboť obyčejně o hodech svátečních odbojové vznikají. A vzpoury této nebyl by zdolal, kdyby byl sobě nenajal ku pomoci cizinců: Pisidských totiž, Cilických†) nebo Syrů pro vrozenou jim nenávist k Židům do služeb vojenských sobě nenajal. Přes šest tisíc odbojců dal pak pobít, načež s Araby v boj se dal a podmaniv sobě jejich končiny a spolu s nimi krajinu Galadskou i Moabitskou††), uložil jim poplatek a k Amathuntu se navrátil. Theodoros přestrašen jeho štěstím válečným, z hradu prchl, zůstaviv jej bez posádky; načež Alexandr nenaleznuv odporu až do základů jej vyvrátil.

*) Amathus, tvrz v Perei, dnes Amateh, tři hodiny na jih od Pelly nad Jabokem, nedaleko vtoku jeho do Jordánu. Viz I., 8, 4.

***) Rafia, přímořské město v Palestýně na jihozápad od Gazy na kraji pouště, dnes Bir Refa.

****) Gaza, nejjihnější a největší z pěti hlavních měst fílištinských, pět hodin od Askalonu a hodinu od moře, dosud důležitým obchodním městem.

*****) Anthedon (Agrippias) přístavní město na jihu Palestýny, dvacet honů (37 km.) vzdálené od Gazy, bez pochyby dnešní Kefr Hette.

†) Pisidie a Cilicie jsou krajiny v Malé Asii severozápadně od Syrie.

††) Galaditis nebo Galadena, krajina východně Jordánu, v širším smyslu eel Zájordání pokud Židy bylo podmaněno, t. j. od Hermonu až k řece Arnonu, v užším smyslu krajina od Hieromaxu k Arnonu a v nejužším tkvěl název Galad nebo Gilead na několika nejvyšších hřebtech dnešního Džebel Adilun. Rozsáhlé pastviny a velmi úrodná země — Moabitis, hornatá krajina ve Skalnaté Arabii na východních březích Mrtvého moře, v Zoaru až k řece Arnonu se prostírající. Po pádu Jerusalema ve válce proti Nabuchodonosorovi (r. 388 př. Kr.) mizí úplně z dějin. Hlavním městem jejím bylo Rabbat Moal, později Areopolis zvané; nyní sluje Rabba.

4) Potom s Obedou, králem arabským, který v Gaulanu*) zálohy jemu nastrojil, bojem se utkav, ztratil veškero vojsko, jež do hluboké rokliny vehnáno a množstvím velbloudů potřino bylo. Sám ztěží útekem do Jerusalema se zachrániv, lid ode dávna sobě nepřátelský k nové vzpouře velikou touto nehodou jej zastihší, roznítil. Ale i tentokrát ji zdolal a častými boji na padesát tisíc Židů v šesti letech se světa sprovodil. Ale vítězství tato mnoho radosti mu nepřinesla, neboť ustavičnými boji království své hubil. Proto složiv zbraň, chtěl po dobrém s poddanými svými se smířiti. Ale touto změnou svých názorů, jakož i jinými nedůslednostmi k větší ještě nenávisti Židů popudil. Chtěl pak zvědět příčinu tohoto odporu, ale nezvěděl, a na dotaz jeho, jakou měrou by se dali upokojiti, v odpověď mu dali: „Smrtí tvojí; neboť kdo tolika nepravostí se dopustil, s tím sotva po smrti smířiti se možno!“ — Spolu také Demetria, přijímím Eukaria (syn Antiocha Grypa a král Damašský) na pomoc povolali. Tento doufaje dosíci tu nějakých výhod pro sebe, žádosti jejich s ochotou vyhověl a s vojskem přitáhl. K vojsku jeho přirazili Židé u Sichemu.

5. Ale ani dvojího nepřitele Alexandr se nelekl a položil se proti nim s tisícem jezdců a šesti tisíci pěšího vojska námezdného, maje také ze Židů sobě příznivých téměř deset tisíc. S druhé pak strany měli nepřátelé jízdných tři tisíce a pěších čtrnáct tisíců. Prve než do bitvy se dali, pokoušeli se oba králové posly obapolně vojska k odpadu přiměti. Demetrius doufal, že žolnéře Alexandrovy, Alexandr pak Židy, kteří stáli v řadách Demetrioých, na svou stranu získá. Ale když ani Židé od hněvu svého upustiti, ani Řekové přísahy věrnosti zrušiti nechtěli, došlo na meče, by rozhodly. Vítězství v boji vydobyl Demetrius, ačkoliv vojínové Alexandrovi s myslí hrdinnou se bili. Konec pak války mimo naději obou dopadl, an ti, kteří Demetria na pomoc volali, při něm ač zvítězili, nesetřvali; šest tisíc Židů k Alexandrovi, jenž se byl na hory

*) Gaulana, levitské a ochranné město v Basanu, náležející ku kmeni Manassesovu. Podle Josefa Flavia nedaleko Gamaly dnes neznámo. Podle něho nazývala se krajina Palestýnská mezi Džebel Heiš na severu, Hieromaxem na jihu, jezerem Genesaretským na západě a nížinou Gauramskou na východě Gaulanitis, dnes Džolan. Rozsáhlá, úroduá a vodami bohatá náhorní rovina. — Ve Staroz. XIII. 13, 5. stojí však u Galadské vesnice Gadary.

utekl, z útrpnosti nad jeho nehodou, se vrátilo. Této náhlé změny Demetrius snést nemohl a domnívá se, že Alexandr opět k boji posílen, z obavy, by všechen lid k němu nepřešel, hned naspět do Damašku odtáhl.

6. Ostatní však i po odchodě vojska pomocného v odboji setrvali a s Alexandrem tak dlouho bojovali, až tento mnoho jich usmrtil, zbytek do města Bemeseli *) vehnal. Město toto vyvráceno a zajatci odvedeni do Jerusalema. Hněv jeho nyní neznal mezí, až v ukrutnost a bezbožnost se zvrhl. Osm set zajatých dal uprostřed města ukřižovati, ženy a děti jim před očima jejich pobiti a sám houduje i obcuje se svými nevěstkami na to hleděl. **) Takový pak připadl strach na lid, že osm tisíc ho z protivné strany z Judska prchlo a dobrovolnému jejich vytknanství teprve smrt Alexandrova konec učinila. Posléze takovými kroky, ač pozdě a ztěží, pokoje si zjednav, od válek ustal.

7. Z klidu svého vyrušen byl novou bouří, způsobenou jemu Antiochem, který slul také Dyonyus a byl bratrem Demetrioým, posledním ze Selenkoců (Antiochus XII.; Starožit XIII. 13, 4.). Boje se ho, když k výpadu do Arabie se chystal, veškeru část, od pohoří Antipatridského ***) až ku pobřeží u Joppy, hlubokým příkopem dal obehnat, před ním vysokou zeď postaviti a na ní věže dřevěné vzdělati, by míst snáze přístupných takto uhájil. Avšak Antiochovi se neubrnil, neboť on věže spálil a příkopy

*) Bemeselis, poloha jeho neznáma; má se za to, že leželo někde mezi Samařím a Ginejí. Ve Starož. XIII, 14, 2. slove Bethomas.

**) Za dnešní doby ostře se vytýká Ferdinandovi II., že po nešťastné bitvě na Bílé hoře popraviti dal několik pánů českých, hlavních to osnovatelů odboje Čechů proti němu, zákonitému panovníku. Děje se tak způsobem až odporně přemrštěným, se strany tak zv. pokrokové, a děje se tak jedině s úmysly štváckými, protože Ferdinand byl katolíkem. Takovýmto štváčkům odporučovalo by se, aby když již chtějí příkře odsuzovati toto potrestání odbojních pánů českých Ferdinandem, který ostatně teprve až po dlouhém, důkladném vyšetřování tuto krvavou exekuci vykonati nechal — aby, pravíme, nezamhuřovali oči nad opravdovou ukrutností s jakou trestávali odbojníky panovníci jiní, jako na př. tento Alexandr. Židovský národ stál už tehdy na vysokém stupni civilisace, nelze tudíž mluviti zde, že takové ukrutnosti děly se jen u národů barbarických!

***) Antipatris, město v Judsku, dříve Chabarzaba (Starož. XIII. 15, 1.) nebo Kafarzaba (Starožit. XVI. 5, 2.) zvané, dnes sluje Keř-Saba a leží ve východním cípu roviny Saronské.

zaházev, s vojskem přešel a odloživ pomstu na Alexandrovi, jenž mu přejíti zbraňoval, na dobu pozdější, bez odkladu proti Arabům do boje táhl. Král arabský nejprv ustoupil, chtěje výhodnějšího místa k bitvě získati; po té nenadále s jízdu, již měl v počtu deseti tisíců, se obrátil a na vojsko Antiochovo udeřil prve, než bylo k boji sešikováno. Strhla se prudká bitva, ve které voje Antiochovy, dokud nepadl, statečně zápasily, ačkoliv Arabové se všech stran na ně nemilosrdně dořáželi. Když však Antiochus padl, jiným v tísní pomáhaje a vlastního nebezpečí nedbaje, všichni se rozutíkali. Většina jich v boji a na útěku zahynula. Ostatní utekli se do vsi Kany¹⁾ a až na některé, všichni hladem zahynuli.

8. Potom povstali Damascenové²⁾ proti Ptoleméovi synu Mennéovu³⁾ Areta a jej králem v Coelesyrii učinili. I ten válku zdvihl proti Judei a Alexandra v boji přemohl, ale vyrovnav se s ním, odtáhl. Alexandr dobyl po té Pelly⁴⁾, pak do Gerasy⁵⁾ přitáhl, jsa žádostiv pokladů Theodorových. Posádku trojím náspem obklíčiv, města dobyl. Po té Gaulau a Selenkii⁶⁾, jakož i tak zvané údolí Antiochovo⁷⁾ zpusťošil. Dobyv též pevné tvrze Gamaly⁸⁾ a vladaři tamnějšímu Demetrioovi pro mnohé nešlechtnosti vládu odňav, do Judée se navrátil, tři léta ve válkách strávil. Národ uvítal jej pro činy hrdinské velmi nadšeně, on však odpočívaje od válek, v nemoc upadl. Trápen čtyřdenní střídavou zimnicí, domníval se, že zdraví zase nabude, oddá-li se znovu dílu válečnému; proto v nečasnou válku se pustiv a tělo své přílišnou námahou utrmácev, chřádl. Zemřel pak uprostřed vřavy válečné, dvacátého sedmého léta svého králování (r. 79 př. Kr.).

¹⁾ Kana, městečko v Galilei, západně jez. Genesaretského, dnes Kana el Dželil.

²⁾ Obyvatelé jednoho z nejstarších měst syrských, dnes eš Šam nebo Dimišek.

³⁾ Vládců v Chalcidě na Libanonu.

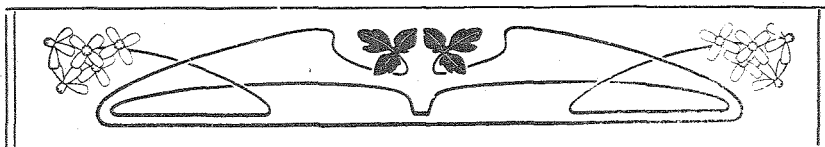
⁴⁾ Pella, město na severní hranici Perée mezi jezerem Genesaretským a Mrtvým mořem, jihovýchodně od Scithopole; dnes na návrsí mezi četnými zříceninami položené Tubakat Tahil

⁵⁾ Gerasa, město v krajině Gileadské, jihovýchodně od Pelly na pokraji pouště arabské; dnes sluje kraj ten Džebel Adilun a město samo Džeraš.

⁶⁾ Selenkie, východně od jezera Meromského a severně Genesaretského; jinak poloha jeho dosud neznáma.

⁷⁾ Průsmyk horský, východně od jezera Genesaretského, v krajině Gaulanské.

⁸⁾ Gamala, město ve spodní části krajiny Gaulanské, východně od jezera Genesaretského, podle všeho dnešní Kalat el Hoen. dle jiných Chan el Akaba.

V.

Za devítileté vlády Alexandřiny fariseové mají moc v rukou.

(Starožitnosti XII. 16.)

1. Alexandr zůstavil království manželce své Alexandře, jsa pevně přesvědčen, že Židé ve všem jí poslušni budou, poněvadž přísnosti jeho jsou daleka a nad to nepřítelkyni jakýchkoliv nezákonností, lásky lidu sobě dobytá. A v naději své se nezklamal. Byť i byla jenom ženou, dovedla přec, opírajíc se o svoji zbožnost, národu známou, vládu si zabezpečiti. Dbalaf pilně otcovských zvyků lidu a hned z počátku muže, již svatosti zákona nešetřili, úřadů zbavila. Majíc od Alexandra dva syny — prvního z nich Hyrkána, poněvadž byl starší a liknavé povahy, takže nebylo obav, že by jí snad u vládě obtíže působil, učinila veleknězem; mladšího pak Aristobula, jenž byl prchlivé povahy, do soukromého života odkázala.

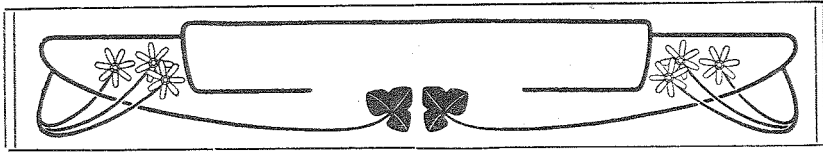
2. Čilou účast ve vládě její jevíli Fariseové (srov. Starož. XIII. 5, 5) sekta židovská, jejíž stoupenci nad jiné ve zbožnosti si libovali a svou znalostí zákona slyuli. (Nesmíme zapomenouti, že Josefus Flavius sám byl fariseem). A jim Alexandra, jsouc ženou zbožnou, byla zcela oddána. Oni však z prostoty její těžice, strhli záhy na sebe veškeru vládu, koho chtěli, dle libosti utiskující, i úřadu zbavující, do žalářů vrhající i z nich propouštějící. Celkem vzato, požitky z vlády připadly jim, Alexandře pak jenom náklad na ni a nesnáze z ní vyplývající bylo nésti. Ostatně měla dosti schopnosti řídit i sebe větší vládu. Hlavní zřetel obrátila k vojsku rozmnoživši je tou měrou, že v brzku co do počtu zdvojnásobeno. I mnoho cizinců do služeb vojenských najavši, moc svou netoliko uvnitř upevnila, nýbrž i jiným vladařům nebezpečnou se stala. Jiným sice panovala, ale jí Fariseové vládli.

3. Jim na vrub i přičísti, že Diogenes jakýs, muž vznešený a přítel Alexandrův byl popraven. Vinili jej totiž, že na jeho popud dal Alexandr oněch osm set Židů ukřižovati. Dovedli královnu též přemluvití, by i jiní mužové, již byli příčinou, že Alexandr na ně nevrátil, smrtí za to odpykali. A ježto z pobožnosti Alexandra zcela se jim oddala, oni koho se jim líbilo, utracovali. Přední z těch, jimž nebezpečí toto hrozilo, utekli se k Aristobulovi, a on matku přiměl k tomu, že jim pro důstojenství jejich odpustila; ty pak, kteří nebyli viny zcela prosti, z města vypověděla. Oni pak dosáhše svobody, po krajině se rozptýlili. Za nedlouho poslala Alexandra vojsko do Damašku pod záminkou, že Ptolemeus město neustále sužuje, jež města dobylo, nikde s odporem se nepotkavši. Krále pak arménského *) Tigrana, který válečně přitáhl ku Ptolemaidě a Kleopatru v ní obléhal, hleděla pohnouti sliby i dary, by odtáhl (to jest, aby nevpadl do Judska; srov. Starožit, XIII. 16, 14). Tyž však brzy sám o své újmě tak učinil, neboť vznikly v území jeho nepokoje. Také Lucullus **) vtrhl do Arménie.

4. Zatím onemocněla Alexandra a mladší syn její Aristobulus neměl nic pilnějšího na práci, než zmocniti se všech tvrzi. Podporovali jej v tom četní jeho stoupenci, již mu pro jeho ohnivou povahu byli věrně oddáni. Za peníze v nich nalezené najal si hojně žoldnéřů a prohlásil se králem. Nářky Hyrkánovými dojata, dala matka jeho manželku Aristobulovu i s dětmi na hradě Antonii uvězniti. Hrad tento stál v sousedství chrámu, položen od něho na sever a znám byl svou pevností. Prve, jak již povědomo slul Baris, po té za vlády Antoniovy přezván Antonii, podobně jako města Sebasté a Agrippias (Sebasté = Samaří, Agrippias = Anthedon; více o nich pověděno již na hoře) jména tato obdržela za dřívější ku počtě Sebastově (řecký název Augustův) a Agrippově. Ale prve než mohla Alexandra proti Aristobulovi, že odstrčil svého bratra od vlády, zakročiti, zemřela devět let panovavši (r. 69 př. Kr.)

*) Arménie, hornatá krajina v Asii, jež řekou Eufратem rozdělena byla ve dvě nestejně polovice: Armenia maior (větší), dnes Turkomanie a Iran — a Armenia minor (menší) dnes Aladulie. Jméno země pochází od Arama jakéhos, panovníka jinak neznámého. Současníkem Alexandřiným byl ve Velké Arménii Tigranes I. (95 — 60 př. Kr.) v Malé Arménii Zadriades.

***) Lucullus, vojevůdce římský; porazil Tigrana a s ním spojeného Mithridata krále pontského u Tigranocerty (r. 69 př. Kr.)

VI.

(Starožitnosti XIV. 1, 1—4, 1.)

Hyrkán, dědic Alexandřin, vlády Aristobulovi postoupil, leč později Antipatrovou zásluhou od Arey v ni opět uveden.

1. Vlastním dědicem říše byl arci Hyrkanus; naň totiž přenesla matka ještě před svou smrtí důstojnost královskou. Ale Aristobulus předčil jej rázností i duchem. U Jericha *), kde o panství bojem se utkali, mnozí stoupenci Hyrkána, toho opustivše, přešli k Aristobulovi. Hyrkánus prchl se zbytkem svých věrných a podařilo se mu ještě v čas stihnouti do hradu Antonie, kde manželky Aristobulovy se syny jako rukojemství své bezpečnosti se zmocnil. Ale přece než k úplné rozluce mezi nimi došlo, shodl se se svým bratrem v ten smysl, že Aristobulus stal se králem, a sám zřeknuv se trůnu, vyhradil si veškery pocty, které bratrovi jako králi náležely. Za těchto podmínek smířili se navzájem ve chrámě, objali a políbili se před očima přítomného lidu, vyměnivše si příbytky. Aristobulus odstěhoval se do královského paláce — Hyrkán do domu Aristobulova.

2. Když Aristobulus tak nenadále na trůn dosedl, pojal strach i ostatních jeho nepřátel, najmě Antipatra, jenž mu dávno byl

*) Jericho, město v Judsku, dnes nepatrná ves er-Riha o 50ti asi bídných chatrčích a ani ne dvěma sty obyvatel, již oddáni výstřednímu chlápěnému životu.

Alexandr se svým vojskem útočí na město Gadaru a hrad Amathus, v němž poklady Theodora syna Zenonova byly chovány. Ač obležení tuhý kladl odpor, Alexandr města i hradu dobyl a poklady v hradě uložené pobral. (Ku str. 66.)

trnem v oku. Byl pak Antipater rodem Idumejec*), svým majetkem i mocí předním velmožem svého národa. Týž přemluvil Hyrkána, aby utekl k arabskému králi Aretovi a s jeho pomocí se zase království zmocnil; Aretu pak, aby Hyrkána přijal a na trůn ho zase uvedl. A aby Aretu tím snáze pohnul, přijati Hyrkána pohostinnu, Aristobula pro nemravu jeho u něj zostudil, Hyrkána pak vychvaloval, dodav, že nad vládcem takové říše sluší se držeti ochrannou ruku, by mu nebylo křivděno. A Hyrkánovi stala se vskutku křivda, byl zbaven trůnu, který mu jako staršímu náležel. Tak oba si navnadiv, v noci s Hyrkánem z města prchl a dospěl, pospíšiv si, bez úrazu do Petry, jež byla hlavním městem v Arabii.***) Tu Hyrkána v moc krále Arety vydav, mnohými řečmi i hojnými dary způsobil, že se mu s vojskem propůjčil, chráněnce svého opět v království uvésti. Bylo to padesát tisíc pěšího i jízdného lidu, takže Aristobulus nemohl ani pomyslet, že je zdolá, a také hned v první půtce by poražen a vlastními opuštěn, nemohl, leč do Jerusalema se utéci, kde byl by dojista v ruce nepřátel upadl, kdyby Scaurus nebyl vhodné této příležitosti se uchopil a obleženému ku pomoci byl nepřispěl. Týž poslán byl z Armenie od Tompeia Magna, který s Tigranem válčil, do Syrie; ale přišed do Damašku, nedávno od Metella a Lollia podmaněného a je jinam odtud odeslav, když zvěděl, co se v Judsku děje, tam ihned pospíšil, doufaje, že dobře pořídí.

3. Sotva pak vkročil do země, již poslové od obou rozvředěných bratří se dostavili, prosíce každý ovšem pro sebe, by jim ku pomoci přispěl. Ale více spravedlnosti a práva vážilo u něj oněch tři sta hřiven (1,595.600 K), které mu na cestě Aristobulus poslal.***)) Přijav obnos tento, vypravil Scaurus posly k Hyrkánovi

*) Idumejci nebo Edomitě sluli potomci Esaua, prvorozeného syna Izákova a bratra Jakubova, kterýž měl přijmí Edom, a byli původně Araby. Jejich země byl úzký, hornatý pruh pobřeží mezi východní pouští a západní částí Sand-Arabah až k Aelanitskému zálivu. Jan Hyrkán podrobil si je a přinutil je přijati obřizku. Ostatně oddáni byli modloslužbě. Antigonus nazývá Idumejce Herolda Velikého „položidem“.

**)) Petra, též Arke zvaná, sídlo krále Arety, vzdálena byla tři až čtyři dny cesty od Jericha a ležela na úpatí hory Hor, dnes Vádi Músa.

***)) Dle starožitností XIV. 2, 3. nabízeli mu oba bratři po čtyřech stech hřiven, t. j. 12,160.800 K v našich penězích; Scaurus rozhodl se pak pro Aristobula, poněvadž v dalších požadavcích svých byl skromnější.

i Arabům, hroze oběma Římany a Pompejem, neustanou-li na Aristobula útočiti. S takovou Aretas všecek přestrašen z Judska do Filadelfie*) odtáhl, Scaurus pak do Damašku se vrátil. Aristobulus však nepřestal na tom, že nebyl jat, nýbrž na rychlo shromáždil své voje, pustil se za nepřáteli a u města Papyron zvaného**) s nimi se střetnuv, svedl bitvu, v níž více než šest tisíc jich pobil; mezi jinými padl i bratr Antipatrův Fallion (jinak neznámý).

4. Hyrkánus i Antipater zbaveni jsouce Arabů, naději svou v nepřátele složili, a když Pompeius na pochodě svým Syrii do Damašku přibyl, k němu ne bez bázně se utekli. Tytéž důvody jak u Arety uvádějíce, prosili, by násilí Aristobulova neschvaloval a Hyrkána zaň dosadil na trůn, jenž mu věkem i právem přísluší. Ale ani Aristobulus nedal na sebe dlouho čekati, nýbrž spolehaje na Scaura dary uplaceného, dostavil se k němu též co nejskvěleji vypraven úborem i průvodem. Ježto však nechtěl se poddati a ani pro výhodu jakoukoli více, než jeho stav mu dovoľoval se ponížiti, odtáhl od města Dia.***))

5. Proto rozhněval se Pompeius a když Hyrkánus se svými stoupenci prosbami naň doléhati neustávali, vytáhl s římským vojskem a značnými pomocnými sbory Syřanů proti Aristobulovi. Když mimo Pellu a Scythopoli†) do Koree††), kde počíná se vnitrozemí Judské, dověděl se, že Aristobulus prchl do Alexandrie†††), jež velmi pevná a na temeni vysoké skály zbudovaná tvrz. I vyzval jej, aby se k němu dostavil. Aristobulus neměl však valné chuti této zpupné výzvy uposlechnouti, chtěl raději nejhoršího se podjati, než uposlechnouti. Ale viděl, že lid se toho lekal a přátelé ho

*) Filadelfia Rabbat Ammon) prastaré a čelné město v Zájordáni na pomezí Arabie a Perée, severovýchodně od nejsevernějšího cípu Mrtvého moře, dnes Ammán.

**)) Papyron, město v Arabii nebo v Syrii, jehož poloha dosud neznáma; podle všeho nedaleko Filadelfie.

***)) Dion, město v Syrii nedaleko Pelly; ve staroř. XIV. 3, 3. čte se Delium. Někteří soudí, že se má dle některých rukopisů čísti Dion; u Sušila Diospolis.

†) Scythopolis, město na jižní hranici Galilee, dnešní Beisan.

††) Korea, město v Samaří, mezi Sichehem a Siloem, dnešní Kuriynt.

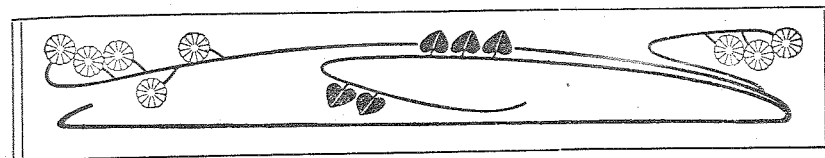
†††) Alexandrium, tvrz nedaleko Koree u silnice vedoucí ze Scythopole do Jerusalema, bezpochyby od Alexandra Janaea zbudovaná a podle všeho dnešní Kefr Stuna (dle van de Velde).

napomínali, by ohlédl se na moc Římanů, které odolat nelze. Tehdy povoliv, k Pompeiovi sešel. A u něho právo svoje na trůn obhájív, opět na hrad se vrátil. Později na žádost bratrovu sestoupil znovu s tvrze a promluviv si s ním o sporné otázce, odešel od Pompeia zase zcela bez překážky na hrad. Mezi bázní a nadějí kolísaje, opustil svou tvrz, chtěje prosbami přiměti Pompeia, by požadavkům jeho povolil; odešel však, aby se nezdálo, že předem již vzdává se vší naděje. Když však Pompeius ho vyzval, aby pevností vydal, a naň doléhal, aby velitelům jejich, kteří měli nařízeno jenom písemných rozkazů králových poslouchati, nařídil je vykliditi, poddal se a co jemu rozkázáno, vykonal, ale do Jerusalema všecek rozhněván se uchýlil a chtěje se s Pompeiem bojem utkati, zbrojil.

6. Pompeius však přípravám Aristobulovým času nedopřáv, v patách za ním táhl a byl ve své válečné náladě nemálo posílen zvěstí o smrti Mithridatově, jež ho stihla u Jericha, kde na svém pochodu k Jerusalemu se zastavil a pobyv tu přes noc, hned časně z rána zaměřil k Jerusalemu. (Krajina jerišská jest nejúrodnější krajina v Judsku, daří se tu palma*) a hojnost balsámu**). Dobývá se ho tím, že peň balsamovníkový nařízne se ze spodu ostrým kamenem a ze zářezu tekoucí slzy se shromáždí.) Jeho příchodu ulekl se Aristobulus, vyšel jemu pokorně v ústrety a tím, že slíbil hojně peněžitých darů, jakož i sama sebe i s městem Pompeiovi vyslati, podařilo se mu hněv jeho ukrotiti. Nedostál však daným svým slibům; ale když Gabinius dostavil se, poslán byv pro peníze — Aristobulus ani ho do města nepustil.

*) Z palem pěstuje se v Palestýně hlavně datlovník, méně kokosovník; divoce roste tu palma zakrslá, jež patří vůbec ke středozemní vegetaci.

***) Balsamodendron, z čeledi Burseraceae, stromy nebo keře rostoucí ponejvíce v Arabii a východní Indii, větve trnité, listy lichozpeřené, květy obojaké, plod peckovice; nejznámější druhy jsou: Balsamodendron myrrha, stromek nebo keř trnitý, listy přisedlé, trojčetné, domovem na pobřeží arabském, skýtá tak zvanou myrrhu. B. Gileandenre (maccanenze), podobný předešlému ber trnů, na pobřeží Rudého moře; od něho pochází takzvaný makkanský nebo Gilendský balsám. Dříve užíváno i listů a semeno v lékařství, dnes jen kůry a suchých ratolestí jako vonného kouřidla. Jiné druhy jsou ještě: B. kafal ze Štastné Arabie, B. afracanum ze Senegambie, vonná kouřidla, a B. unekne z Beludžistanu, jež dává tak řečené „Odelium“. Jiné rostliny skýtající balsámu jsou ještě Amyris, Balsamocarpus, Styrax a jiné

VII.

(Starožitnosti XIV. 4, 1.—4, 5.)

Pompeius dobyl města, vešel do chrámu a prohlédl si velesvatyni. Ostatní skutkové jeho v Judstvu.

1. Pro tyto věci rozhněvav se Pompeius Aristobula dal uvězniti a přišed k městu, ohlížel se, odkud by nejsnáze na město udeřiti se dalo. I shledal, že zdi jsou příliš pevné a nad to vně i děsnou propastí chráněny, nedají se tak snadno ztéci, jakož i že za propastí položená svatyně neméně pevně ohrazena, takže i kdyby i město bylo dobyto, nepřátelé v ní druhého útočiště naleznou.

2. Když pak dlouho na rozpacích jsa, nemohl se k ničemu rozhodnouti, povstala v městě rúznice. Aristobulovi stoupenci umínili si válku vésti a krále osvoboditi; ti pak z občanů, kteří s Hyrkánem smýšleli, prohlásili, že Pompeiovi otevřou brány. Ostatně strach z vyškoleného vojska římského způsobil, že strana tato neobyčejně zmohutněla. Stoupenci Aristobulovi vidouce, že jich málo již, odešli do chrámu a strhli most, který chrám s městem spojoval, hotovi jsouce až do posledního se brániti. Hyrkánovci však přijali Římany do města a hrad královský jim vydali, načež Pompeius podvelitele Pisona s oddílem vojska jim poslal. Tento obsadil město a nemoha nikoho z těch již do chrámu se byli utekli ani laskavými domluvami na svou stranu získati, konal pilně přípravy potřebné, by je v chrámě samém oblehnouti mohl. Hyrkán s přáteli svými byl mu při tom nápomocen.

3. Pompeius sám dal na severní straně příkopy i rokliny zasypati. Vojínům jeho bylo všeho potřebného si opatřiti. Nebyla to práce nikterak snadná, jednak pro značnou hloubku, jednak i že Židé shora vším možným způsobem hleděli snahám vojinů překážeti. Římanům nebylo by se nikdy podařilo zasypání dokončiti, kdyby Pompeius nebyl každého sedmého dne, kdy Židům z ohledu náboženských od všeliké práce jest se zdržovati, býval použil ke stavbě násypů, vojinům v ten den bojovati zakázav; neboť sebeobrana Židům i v sobotu dovolena. Když pak rokliny v údolí vyplněny, dal na náspu vysoké věže zříditi a z Tyru*) dovezené oblehací stroje postaviti, jimiž pokusil se o útok na zdi, nařídív pracovníkům, aby zatím odháněli ty, kteří tomu shora brániti chtěli. Ostatně věže na té straně postavené, svou velikostí i krásou nad ostatní vynikajíce, nejvíce přestály.

4. Římanům mnoho bylo zakusiti a Pompeius nemálo divil se vytrvalosti a udatnosti židovské vůbec, zvláště pak vida, kterak i v nejprudším dešti stříl ani nejmenšího ze své bohoslužby nezanedbali. Nebo jakoby město úplnému míru se těšilo, každodenní oběti i očisty, krátce veškerá bohoslužba s největší přesností se vykonávala. Ano i když města bylo dobyto a den ze dne mrtvoly Židů kolem oltáře se kupily, kněží od zákonité bohoslužby neupustili. Ve třetím měsíci co obléháno, vnikli Římané, sbořivše po úporné námaze jednu z věží, do svatyně**). Prvý jenž odvážil se zeď slézt, byl Cornelius Faustus, syn Sullův, po něm dva setníci Furius a Fabius; za každým z nich oddíl jeho postupoval. A obklíčivše Židy se všech stran pobili mnohé na útěku do chrámu, jiné po chabé, krátké obraně.

5. Tehdy mnozí z kněží, ačkoliv nepřátelé s tasenými meči valiti se viděli, setrvali neohroženě, konajíce svou kněžskou povinnost, a byli pobiti od nepřátel, kladouce bohoslužbu nade vše

*) Tyrus, staré obchodní město na pobřeží foenickém, dnes Súr. Byl dvojitý Tyrus: Palaetyrus na pevnině, město mateřinské, a r. 1154 po Kr. založený Nevtyrus na ostrovech.

***) Růzelnávatí přesně mezi svatyní ř. to hierou a celým obvodem chrámovým i budovou chrámovou, řec. ho naos.

a vlastní záchrany nedbajíce. Většina jich však pobita meči stoupců strany protivné. Bez počtu vrhlo se jich střemhlav s hradeb. Jiní jati nesmyslným zoufalstvím zapálili dřevěné přístavby u hradeb a v nich uhořeli. Úhrnem zahynulo dvanáct tisíc Židů. U Římanů velmi pořádku mrtvých bylo, větší část z nich byli jen ranění.

6. Nic pak národ židovský po této děsné porážce tíže nenesl, než že velesvatyně jejich mimo nejvyššího kněze dosud žádným jiným lidským okem neshlednutá, poskvrněna byla cizinci! Pompeius totiž se svými průvodci vešel do oné části chrámové, jež vyhrazena byla toliko veleknězi, a vše, co tam bylo, si prohlédl: svícny se svícemi, obětní stůl, posvátné nádoby i kaditelnice, vesměs z ryzího zlata, zásoby vonných kouřidel i poklad chrámový na dva tisíce hřiven odhadnutý*). Avšak ničeho, ani posvátných nádob se nedotkl; na obrat poručil nazítří potom, kdy chrámu dobyto bylo, sluhům jej vyčistiti a obvyklé oběti vykonati. Hyrkánia jmenoval opět veleknězem, jednak proto, že mu v dile jeho byl účinně nápomocen, jednak i že množství krajanů pro Aristobula bojovat příšlých od něho odvrátil. Takto jak na dobrého vojevůdce se sluší, lid blahověl raději než bázni sobě naklonil. Mezi zajatci byl také tchán a zároveň i strýc Aristobulův. Přední z původců války dal Pompeius postřinati; Fausta a ty, kteří s ním udatně bojovali, hojnou odměnou válečnou obdařil. Zemi a městu Jerusalemu berní uložil (r. 63 před Kr).

7. Další následek války byl, že Pompeius odňav národu židovskému města v Coelesyrii dobytá, je vladaři syrskému (římskému legátu) podřídil a Židy na vlastní jich zemi omezil Gadaru**) Židy zbořenou svému propuštěnci Demetriovi odtud rodilému, k libosti znovu dal vystavěti. I všechna města ve vnitrozemí pokud jich Židé dávno nezbořili, z jejich moci vysvobodil, jako Hippos, Scythopolis, Pellu, Samaří, Marissu, Azot, Jamni, Arethusu; rovněž

*) Dva tisíce hřiven v našich penězích = 11,304.000 K

**) G a d a r a, město v Peréi, šedesát honů vzdálené od Tiberiady, dnes Om Keis, nepatrná vesnička na západním cípu hřebenu horského mezi údolím Yarmukem nebo Hieromaxem, též Šeriat Mudhar zvaným na severu a Vadi Arab na jihu, na jihovýchod jezera Genesaretského, na jižní straně Hieromaxu asi tři čtvrti hodiny od Jordánu vzdálená.

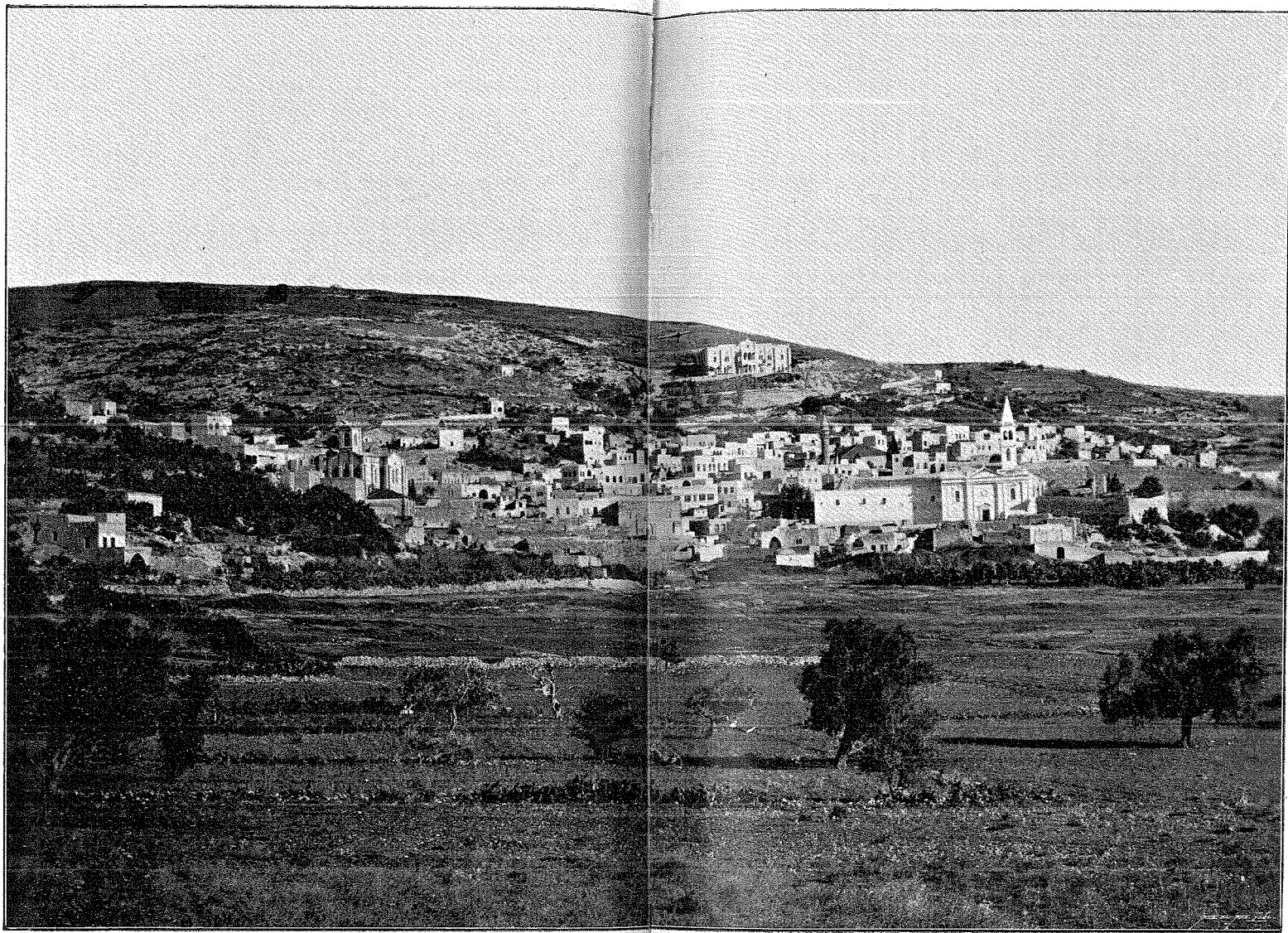
i přímořská města Gazzu, Joppe, Doru*), jakož i město v Samaří, jež dříve Stratonovou věží slulo, později od krále Heroda však byvší obnoveno a nádhernými budovami ozdobeno Caesareí přímořskou přezváno**). Všechna tato města vrátil jich domorodému obyvatelstvu a přidělil je k provincii syrské. Odevzdav pak krajinu tu i s Judskem, jakož i všemi končinami od hranic egyptských až po řeku Eufrat ve správu Scaurovi, jemuž dvě legie***) k ruce dal, pospíchal Cilicií do Říma, Aristobula zajatého i s rodinou jeho tam s sebou veda. Byly to dvě dcery a dva synové, z nichž starší Alexandr cestou utekl, mladší Antigonus se sestrami do Říma přiveden.

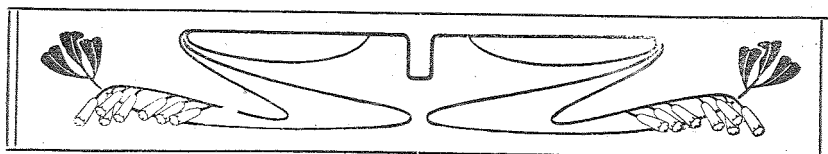
*) H i p p o s, město v Perei, na východním pobřeží jezera Genesaretského, třicet honů od Tiberiady, šedesát od Gadary a sto dvacet od Scythopolis vzdálené; poloha jeho dnes neznámá. S c y t h o p o l i s, město v Palestýně na jižním pomezí Galilee, dříve Bethsana, dnes Beisan zvané. P e l l a, město na hranicích Peree, na sever mezi jezerem Genesaretským a Mrtvým mořem, dnes Tubaskat Fahil na pahorku mezi četnými zříceninami položené. S a m a ř í, město ve Střední Palestýně, za doby Herodovy Sebasté zvané, dnes nepatrná ves Sebastiyé. M a r i s s a nebo též Maressa, město ku kmeni Judovu náležející, dnes pověstné zříceniny zvané Maraš. A z o t, též Azdod, město v Judei, nedaleko moře mezi Askalonem a Jamní, jedno z pěti měst flišťinských, tvrdá pevnost, dnes bídná ves Esdud; tudý vedla cesta ze Syrie do Egypta. J a m n i a, opevněné město v Judsku mezi Joppem a Azotem, asi hodinu od moře vzdálené, dnes spustlý městys Yebna. A r e t h u s a, opevněné město v Syrii, mezi Epifanií a Emesou, v zemi kočovných Arabů, dnes Rostan nebo Restun. G a z a, nejjižnější a nejdůležitější z pěti měst flišťinských, pět hodin vzdálené od Askalonu a hodinu od moře, dnes ještě značné obchodní město. J o p p e, přímořské město v Judsku, dnešní přístavní a obchodní město J a f f a u Středozemního moře. D o r a, přímořské město v Judsku na poloostrovu podobném výběžku pohoří Karmelu, severně od Caesaree, dnes bídná vesnice Tantura.

**) S t r a t o n o v a věž, přímořské město v Samaří, později Caesarea maritima.

***) L e g i e, u Sušila tma, oddíl římského vojska, čítající šest i více tisíc mužů.

NAZARET.

VII.

(Starožitnosti XIV. 5, 1.—7, 3.)

Alexandr, syn Aristobulův, uprchnuv Pompeiovi bojuje proti Hyrkánovi, ale přemožen od Gabinia, tvrzí jemu postoupí; dále Aristobulus ujev z Říma, pole sbírá, poražen však a zajat od Římanů do Říma znovu odveden. Další o Gabiniovi. Crassus a Cassius.

1. Zatím vpadl Scaurus do Arabie. K Petře (město v Idumeji tři až čtyři dny cesty od Jericha vzdálené) pro neschůdnost cest se neodvážil, ale za to zpustošil okolí Pelly, ačkoliv mu bylo tu mnoho útrap zakusiti. Vojsko hynulo hlady. Hyrkánus neotálel pomoci, poslav po Antipatrovi spíži. Ježto byl tento i přítelem Aretovým, poslal ho Scaurus k němu, by si od něho Arabové penězi mír zakoupili. Vskutku dal se Aretas přemluvíti, zaplativ Scaurovi tři sta hřiven, (v našich penězích 1,695.600 korun) načež tento z Arabie odtáhl.

2. Veliké starosti působil Hyrkánovi Alexandr, syn Aristobulův, jenž uprchl Pompeiovi a shromáždil v brzku značné vojsko, vtrhl do Judska, je pustošic. Ba zdálo se, že veta již po Hyrkánovi; neboť stanuv před Jeruselem, osmělil se Pompeiem zbořenou

Nazaret. Nepatrné místo v Galilei, o němž Starý Zákon nemluví, jímž Židé v Judsku opovrhují, které však pro nás křesťany jest místem zrovna tak významným jako Jerusalema a Betlem. Proto také zařadujeme jej hned vedle Betlema a Jerusalema ač Flavius v knize této o něm též senezmiňuje. Nazaret leží v kotlině horami obklopené, přítulek ku stráním okolních pahorků. Položen jest 400 m. nad mořem Středozemním, 600 m. nad jezerem Genesaretským. Domý většinou z kamene, jsou terasovitě na svahu horském nakupeny a mají ploché střechy. Kolem města jsou úrodné vinice. Zahrady olivové, jabloně granátové a mohutné keře kaktusové dodávají městu milého, příjemného vzhledu. Nazaret, dnes od Arabů en-Nazirá zvaný, čítá na 6000 obyvatel, z nichž dvě třetiny jsou křesťané.

zed' opravovati *). Ale Gabinius, nástupce Scaurův v Syrii, muž osvědčené statečnosti, vytáhl ihned proti Alexandrovi do pole. Týž uleknuv se jeho výpadu, sebral ještě větší vojsko, takže deset tisíc pěšáků a půl druhého tisíce jízdných čítalo. Nad to i vhodná místa opevnil, totiž Alexandrium, Hyrkanyum a Machaerus nedaleko hor arabských **)

3. Gabinius poslav napřed něco vojska pod Markem Antoniem, sám za ním s hlavním vojem se ubíral. S podveliteli Antoniovými spojili vybrané mužstvo Antipatrovo i ostatní voje židovské, vedené Malichem a Pitholaem a táhli proti Alexandrovi. Nedlouho potom došel i Gabinius s hlavním vojem. Na tak veliké vojsko spojenců nemohl se odvážiti Alexandr a couvl před ním; ale blíže Jerusaléma přinucen byl s ním bojem se utkati. I ztratit šest tisíc mužů, z nichž tři tisíce bylo zajato, tři tisíce pak zahynulo, s ostatkem utekl se do Alexandrie.

4. Gabinius k Alexandrii přišel a vida, že se tu množství Židů tábořem položilo, pokusil se nejprve, kterak by je bez boje získal. Sliboval jim, že jim odpustí vše, čím se provinili, aby si je naklonil. Ale když o smírné dohodě nechtěli ani slyšeti, dal mnohé z nich pobítí a ostatní v pevnosti uzavřel. V bitvě po té svedené vynikl nad jiné Markus Antonius; počínal si sice vždy udatně, ale tak hrdinně jako tentokráte nevedl si nikdy. Gabinius zanechav tu oddíl vojska, by pevnosti dobýval, sám dále táhl, města, jež tolik neutrpěla opravuje a sbořená znovu buduje. Tak na rozkaz jeho Scythopolis, Samaří, Anthedon ***) , Apollonia, Jamnia, Raphia †) Ma-

*) Dle pravdě podobnější zprávy Starožit. XIV. 5, 2. byl to vlastně Hyrkánus, jenž pokusil se sbořenou zed' znovu zbudovati.

**) Alexandrium, tvrz v Palestýně u silnice ze Scythopole do Jerusalema vedoucí, vystavěna bez pochyby od Alexandra Jannaea, snad dnešní Kefr Stuna. Hyrkanyum též Hyrkanya, tvrz v Palestýně na severovýchodních hranicích Peree (Zájordáni), Gabiniem sbořená. Machaerus, tvrz na hranicích Palestýny a Arabie, dnes Mkaur.

***) Antedon, též Agrippias, přístavní město na jihu Palestýny, vzdálené dvacet honů od Gazy, dnes Kefr-Hette. Apollonia, přímořské město v Palestýně mezi Caesareou a Joppem, dnes spustlá vesnice Assaf, asi šest hodin od Jopy vzdálená.

†) Raphia, pobřežní město v Palestýně na jihovýchod od Gazy na okraji pouště položené, dnes Bir Refa.

riša, Adoreos *), Gamala a Azot, jakož i jiná města znovu obyvatelstvem osazená, jež odevšad s radostí se sbíhalo.

5. Tohle vyřídív, vrátil se k Alexandrii a je tím úsilovněji oblehl, takže Alexandr vehnán do úzkých, vypravil posly k němu s prosbou, by mu čím se provinil, odpustil, jemu i pevnosti, jež v moci ještě měl, Hyrkanyum a Machaerus postoupil, později vydal mu i Alexandrium. Všechny tvrže tyto Gabinius na radu matere Alexandrovoy z kořene vyvrátil, aby v budoucích válkách nebyly pařeníštěm vzpoury. Přišlaf, aby dary Gabinia si naklonila, bojce se o manžela svého i děti v Římě zajaté. Na to Gabinius Hyrkána do Jerusaléma uvedl a jemu péči o chrám uložil. Ostatně správu veřejnou tak zařídil, že nejčelnější z Židů jí v čele stáli. Veškeren pak lid v pět sborů rozdělil: jednomu v Jerusalemě, druhému v Gadaře, třetímu v Amathuntě **) čtvrtému v Jerichu a pátému v Sepphoris v Galilei ***) sídlo vykázav. (Podle Starožit. XIV. 5, 2 byla v městech těchto synedria, soudní dvory pro řečené okrsky.) Židé jsouce takto sprostěni panství jediného vládce, rádi se potom správě několika velmožů podřídili. (Stalo se r. 57 před Kr.; tato aristokratická, nebo oligarchická vláda netrvala ani deset roků.)

6. Ale po nemnohém čase nové bouře počal Aristobulus z Říma uprchnuvší; množství jednak novot žádostivých, jednak i dřívější své stoupence pro sebe získav. Nejprve pokusil se Alexandrium dobyt, opevniti. Zvědév pak, že Gabinius vojsko vedené Sissenou, Antoniem a Serviliem proti němu poslal, do Macheruntu se uchýlil. Shostiv se bezbranného davu, podržel jen ozbrojený lid, počtem asi osm tisíc mužů, mezi nimiž také podvelitel Pitholaus byl, který z Jerusalema s tisícem mužů k němu přišel. Římané však v patách za nimi táhli a v bitvě, ku které došlo, voje Aristobulovy statečně se potýkaly, nechtíce dlouho ustoupiti, ale od Římanů posléze přece přemoženy. Pět tisíc jich padlo; asi dva tisíce

*) Adoreos, též Adoreon, Adora, město v jižním vnitrozemí kmene Judova, od Jeroboama — prvního krále israelského po rozštěpení se říše židovské na království israelské a Judské — opevněno; v době po zajiťi babylonském náleželo k Idumei. Jest to dnešní Dura v okrese Hebronském.

**) Amathus, dnes Amatek, město v Perée, tři hodiny na jih od Pely vzdálené, na východ od řeky Jordánu položené.

***) Sepphoris, dnes Sefuryich, nepatrná vesnice s bidnými chatrčemi na úpatí pahorku západně hory Táboru nedaleko Tiberiady položené.

uchýlilo se na blízké návrší — ostatek, tisíc mužů s Aristobulem v čele, prorazivše šik Římanů, zahrnání jimi do Macheruntu. Tam přenocoval první noc ve zříceninách, jež dal pak, jak mohl, opevniti, koje se nadějí, že sežene ještě vojsko, poleví-li Římané v boji. Ale když Římané naň udeřili, bránil se jim seč byl, dva dny; načež jat a se synem Antigonom, který z Říma s ním uprchl, v okovech Gabiniovi předveden a jím opět do Říma odveden. Rada římská (senát) do žaláře jej vsaditi dala. Děti jeho však do Judska poslala, neboť Gabinus psal v listech svých, že slíbil to manželce Aristobulově za to, že mu pevnosti vydala.

7. Když pak Gabinus proti Parthům do boje vytáhnouti se strojil, spor Ptolemaeův*) překážku mu do cesty zavalil. Navrátiv se tedy od Eufratu, uvedl jej v Egyptě na trůn. Hyrkánus a Antipater mu v tom účinně pomáhali, zejména Antipater, opatřiv mu peníze, zbroj, spíží i spojence; přemluvil i Židy bydlící u Pelusia**), jimž osřihati bylo cesty do Egypta, že Gabinia tudy pustili. Ale sotva Gabinus odtáhl, celá Syrie se vzbourila. I Židé svedeni k opětnému odpadu od Říma Alexandrem, synem Aristobulovým, jenž značné vojsko sebral, umíniv si všechny Římány v zemi se světa sprovoditi. Ale Gabinus vystihnuv hrozící nebezpečí, vrátil se na kvap z Egypta, poslav napřed Antipatra, jemuž podařilo se některé ze vzbouřených získati. Ale přes to zůstalo ještě Alexandrovi třicet tisíc věrných, s nimiž rozhodl se bojovati. Vytrhl tedy Gabinus k bitvě. Židé také — a střetli se s ním u Hory Itabyrimu***), kde svedena bitva (r. 55. před Kr.). Židů v ní porubáno deset tisíc, ostatní dali se o překot na útěk. Gabinus přitáhl do Jerusalema a veřejnou správu dle návodu Antipatrova zařídil. Odtud vyprav se posléze, porazil Nabařany†) a Mithridata s Orsanem, kteří Parthům uprchli, tajně od sebe propustil, vojsku, že vyklouzli, namluviv.

8. Nástupcem Gabiniovým v úřadě správce Syrie byl Crassus (r. 54. před Kr.)††). Na výpravu proti Parthům všecko zlato

*) Ptolemaeus XII. Auletes.

***) Pelusium, město Egyptské, na nejvýchodnějším rameni delty Nilské, uprostřed bařin a močálů položené, klíč do Egypta z Asie, dnes v ssutinách.

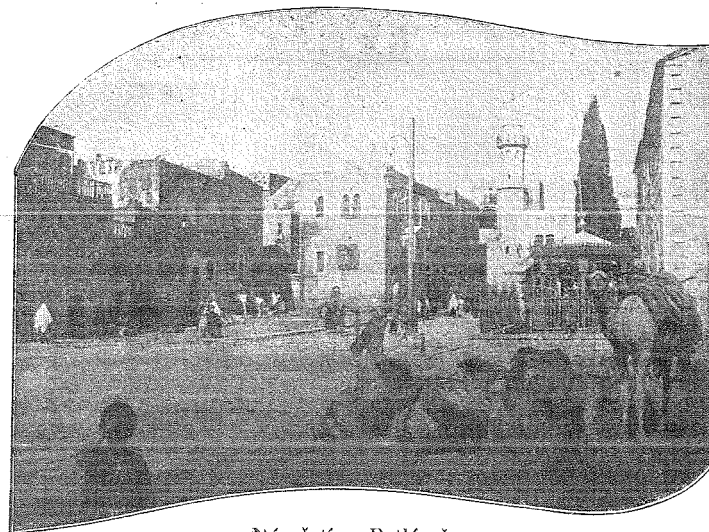
***) Itabyrim = Tábor. hora v Galilei nedaleko Nazareta.

†) Nabařané, hlavní obyvatelé skalnaté (Petrej-ké) Arabie, dříve zcela bezvýznamní a pode jménem Nebajoth známí, za doby Augustovy však zmohutněli. Říše jejich s hlavním městem Petron vzala za své již za doby Trajánovy. Země přidělena později k Palestýně. (Palaeestina tertia, Schenkel, Bibel-Lexicon IV. str. 262).

††) Viz odchylku ve starožitnosti XIV. 6. 4.

chrámové, které v Jerusalemě bylo, sebral — i ony dva tisíce hřiven Pompeiem netknuté. Když pak za Eufrat se přepravil, se všim svým vojskem zahynul. Ostatně o tom vyprávěti se mi tuto nezdá.

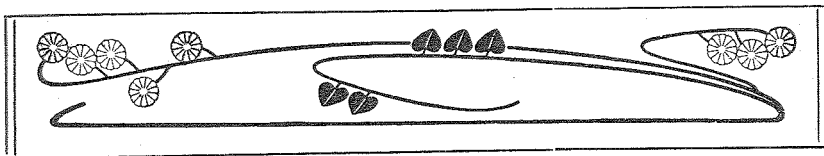
9. Po smrti Crassově pokoušeli se Parthové vedrati se do Syrie; bylo jim však Cassiem, jenž do končin těch se utekl (jeden s několika málo, kteří porážku přežili), v tom zabráněno. Pojistiv si Syrii, spěchal Cassius do Judska a dobyt města Tarichée*), téměř třicet tisíc Židů do otroctví odvedl. Pitholaa však, jenž buřiče Aristobulovy shromáždžoval, dal na radu Antipatrovu odpraviti. Tento

Náměstí v Betlémě.

Antipater měl za manželku ženu z Arabie, vznešeného rodu, jménem Kypron. Porodila mu čtyři syny: Phasaéle, Herodesa, jenž potom byl králem (Herodes Veliký, za něhož se narodil Kristus Pán, pozn. překl.), Josefa a Pherora, jakož i jedinou dceru Salome. Se všemi velmoži vůkol pohostinstvím a přátelstvím spjat, vešel i v těsný příbuzenský svazek s králem arabským, jehož ochraně dítky své svěřil, když válku proti Aristobulovi zdvihl. Cassius pak, bychom své řeči nezapoměli, úmluvami Alexandra upokojiti se přinutiv, k Eufratu se navrátil, aby Parthům zabránil se přeplaviti, o čemž jinde.

*) Taricheae, město v Galilei na jihozápad od jezera Tiberiadského, dnes rozvaliny u Medždelu.

IX.

(Starožitnosti XIV. 7; 4.—8, 5.)

Aristobulus od Pompeiovců a syn jeho Alexandr od Scipiona zabiti. Antipater po smrti Pompeiově na straně Caesarově. Jeho statečnost.

1. Když Pompeius se senátem za moře Jonské prchli, Caesar zmocniv se Říma i celé říše, sprostil Aristobula okovů a poslal ho se dvěma pluky (legiemi = 600, tedy celkem asi 12.000 mužů; u Sušila legie nazývána tma, pozn. překl.) rychle do Syrie, koje se nadějí, že bude mu takto snadno se jí i s veškerým Judskem zmocniti. Ale závisť zmařila jak naději Caesarovu, tak i dobrou vůli a snahu Aristobulovu; neboť tento jedem od Pompeiovců se světa sproveden (stalo se r. 49. před Kr., pozn. překl.), ano i drahnou dobu nepohřben ve své vlasti ležel. Mrtvola jeho chována v medu, až ji Antonius Židům poslal, aby pohřbena byla v hrobce královské.

2. I synu jeho Alexandrovi bylo zemřítí, neboť Scipion dal jej v Antiochii*) stíti na rozkaz Pompeiův; bylať naň již prve vedena žaloba pro škody, jež Římanům způsobil. Ostatních sourozenců jeho ujal se Ptolomaeus, syn Mennacův, vládce Chalcidy pod Libanem**), poslav pro ně syna svého Philippiona do Askalonu***). Byl pak tak šťasten, že se mu podařilo Antigona

*) Antiochia, metropole (hlavní město) Syrska od Selenka Nikatora založena, podle báje Daphmina i Epidaphua nazvána, dnes slove Antaki.

**) Chalkis, město syrské na úpatí Libanonu, na cestě z Damašku do Beyrutu položené, dnes Andjar, arabsky Ain el Jurr.

***) Askalon, dnes Askulan, jedno z pěti hlavních měst filištinských.

i s oběma sestrami od matky jejich, vdovy po Aristobulovi, odloučiti a otci svému přivéstí. Do mladší z nich jménem Alexandry se zamiloval a ji za manželku pojal; pro ni však později od otce zabít. Ptolomaeus usmrtiv syna svého, pojal Alexandru za manželku a pro příbuzenství toto i k ostatním dvěma, bratru a sestře své manželky laskavěji se choval.

3. Antipater po smrti Pompeiově změnil barvu a přestoupil na stranu Caesarovu. Když pak Mithradates, král Pergamský*) s vojskem do Egypta táhl a v Askalonu bylo se mu zastaviti, poněvadž nemohl si zjednati u Pelusia přechodu do Egypta, Antipater přiměl nejen spřízněné Araby mu pomoci, nýbrž i sám přitáhl asi se třemi tisíci židovské pěchoty**). Nad to i velmože syrské ku pomoci jemu povzbudil a z knížat libanonských***) Ptolomaea, Jamblicha a jiného ještě Ptolemaea proň získal a ti vlivem svým přiměli i města těch končin, že ochotně jemu pomoc svou přislíbila. Když pak takto, dík pomoci Antipatrově, voje Mithradatovy značnou měrou sesíleny, pospíšil k Pelusiu a hned jak mu průchod odepřen, jal se je obléhati. Při útocích na město, jež následovaly, Antipater dobyl sobě nevšední slávy válečné: prolomiv část zdi jemu vykázané, prvý se svojí četou do města vnikl.

4. Pelusium padlo; v dalším postupu však voje Mithradatovy ještě jedenkrátě zadrženy, a to egyptskými Židy, obývajícími tak řečený okrsek Oniášův. Ale Antipater je přemluvil, že nejen od nepřátelství upustili, nýbrž i vojsko jeho potřebnou spíží opatřili. Tím stalo se, že obyvatelé Memphidy†) zdrželi se boje a k Mithradatovi ochotně se přidali. Týž obešel Deltu††) a s ostatními Egyptany utkal se bojem v končinách „židovským táborem“ zvaných. V bitvě pojednou ocitl se i s pravým křídlem v nebezpečí; Antipater přispěl

*) Pergamon, starobylé město v Mysii, dnes Bergamus v elajetu Chadarendigiarském v Malé Asii.

**) Mithradates tento vedl pomocné vojsko Caesarovo proti Pompeiovcům.

***) Knížata tato od polou neodvislá byla jako za našich dnů Maronité, Drusové, Kurdové atd.

†) Memphis nebo Mof, druhdy sídlo faraonův na levém břehu řeky Nilu, jižně Delty, dnes již jen ssutiny.

††) Delta sluje dolní Egypt, kde řeka Nil v několik ramen se rozbíhá k ústí svému pospíchajíc; najmě sluje tak krajina mezi Kanopským a Pelusijským ramenem.

mu, pospíšiv podél břehu, ku pomoci a vyprostil jej z něho, prve jako velitel levého křídla nad nepřátelským oddílem zvítěziv. Na to vrhl se za útočníky na Mithradata, pobil mnohé z nich a ostatní stíhal, až i jejich tábora se ještě zmocnil. Ztratil všeho všudy osmdesát mužů; Mithradatovi však na útěku osm set jich pobito. Byv takto nenadále zachráněn podal Caesarovi o hrdinných skutcích Antipatrových skvělé svědectví prosté vší závisti.

5. Caesar neskřblil pochvalou a poctil Antipatra i nevšední důvěrou. Týž povzbuzen takto v nová nebezpečství se vydával. Cokoliv podnikl téměř vše se mu zdařilo. Všude osvědčil neobyčejnou odvahu a v brzku pokryto bylo tělo jeho nesčetnými jizvami, jež svědčily nejlépe o jeho udatenství. Caesar zjednav pokoj a pořádek v Egyptě vrátil se do Syrie. Antipatrovi ukázal se vděčným. Osvobodil jej všech berní, propůjčil mu římské právo občanské*) a jiných ještě projevů úcty i přízně se mu od Caesara dostalo, že mnozí mu jich až záviděli. I Hyrkána v jeho důstojenství velekněžském uznal, arcíř hlavně zásluhou Antipatrovou.

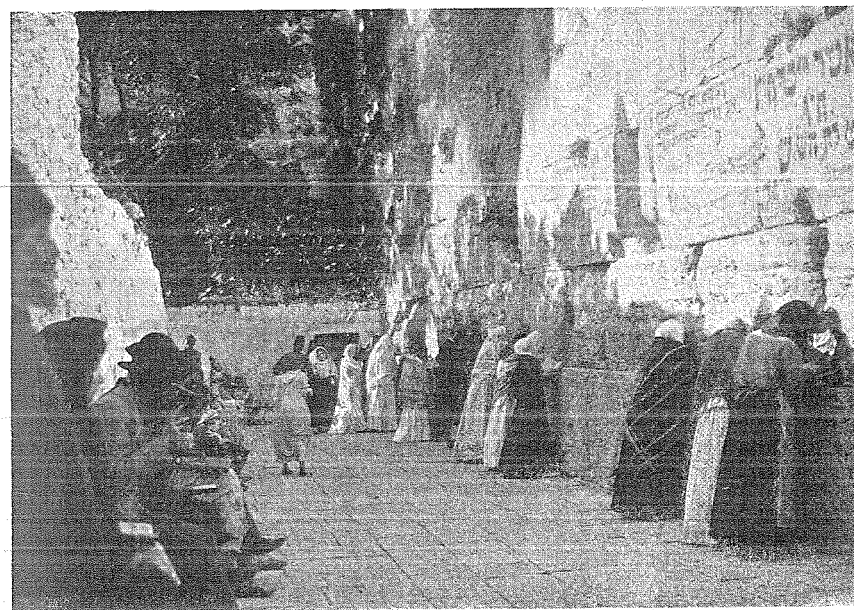
*) Občanství římské spojeno bylo s mnohými výhodami, o nichž na jiném místě bude pojednáno.

X.

(Starožitnosti XIV. 9, 1.—11, 1.)

Caesar učinil Antipatra vladařem Judským, Antipater jmenoval Phasaële velitelem v Jerusalemě, Heroda správcem svým v Galilei. Herodes pohnán od Hyrkána k soudu, osvobozen však. Po Sextu Caesarovi Bassem úkladně zavražděném nastoupil Marcus.

1. Touž dobou stalo se podivuhodnou náhodou, že Antigonus, syn Aristobulův, přišel k Caesarovi, mimo vše očekávání dal

Zeď nářků v Jerusalemě. Židé zvláště tak zv. Sionisté, těžce želi ztráty slavné kdysi jejich říše a zvláště zničení svatého jim města Jerusalema. Proto Židé Jerusalemské, i ti kteří z ciziny do Jerusalema přijdou, každý pátek shromažďují se u hory Sion, kde ještě ze starého zdiva jest část dosud zachována a tu se modlí, pláče a nařikají nad zkázou města i národa, jež stihl spravedlivý hněv Hospodinu. K tomuto místu jejich nářků přijde se ze čtvrti židovské a je to úzká ulička v níž možno spatřiti část zdiva asi 50 metrů zdělí a 18 metrů zvýší. Jest to tak zvaná zeď nářků. Dolejší zdivo skládá se z ohromných balvanů 5 metrů dlouhých a 1 metr vysokých. Pocházejí ze staveb Šalomounových.

podnět, že Antipater v důstojnosti povýšen. Neboť místo, by oplakával smrti otce, jenž pro nepřátelství s Pompeiem, jak se za

to mělo, byl otráven, anebo do ukrutenství Scipionova proti bratru svému si ztěžoval, vši nevraživosti se vystřehl, a jen soucit, doprošuje se milosti, hleděl vzbuditi; on raději zjevně na Hyrkána a Antipatra stížnost vedl, vině je totiž, že vši spravedlnosti na potupu, jej se sourozenci z vlasti vyhnali a národu ve své bujnosti mnoho útisků způsobili; co pak výpravy do Egypta se týče, ne z oddanosti k Caesarovi jemu prý pomoci poskytli, nýbrž jenom pro staré nepřítelství tak učinili, by přátelství jich s Pompeiem bylo zapomenuto.

2. V odpověď Antipater odhrnuv roucho, ukázal množství jizev, řka, že netřeba slovy vyprávěti, s jakou věrností Caesarovi sloužil; neboť byl i mlčel, tělo jeho s dostatek o tom svědectví vydává. Antigonově smělosti že se diví, neboť jsa synem uprchlíka, nepřítel římského — a novot i rozbrojů za příkladem otce svého vyhledává, u přítomnosti vladaře římského jiné osočovati se opovažuje, kdežto měl by býti rád, že je ještě vůbec na živu. A také ne z nedostatku po veřejné správě baží, nýbrž aby Židy ke vzpouře svedl a své moci ke škodě těch, již mu ji propůjčili, zneužil.

3. Ty věci Caesar uslyšev, vyjádřil se, že Hyrkán tím více hoden úřadu velekněžského, Antipatrovi však důstojenství si vyvoliti na vůli dal. Ale Antipater způsob i míru důstojenství svého dárci pozůstaviv, od něho správcem Judska učiněn (stalo se r. 47. před Kr., pozn. překl.) a dovoleno mu, by zbořeně hradby otcovského města znovu vystavěti směl*). Spis o těchto výhodách zaslal Caesar do Říma, aby tam do kovových desk vryt a v pamět jeho spravedlnosti i zásluh Antipatrových na Kapitolu**) byl uschován.

4. Antipater doprovodiv Caesara až ku hranicím syrským, vrátil se do Judska. Především zdi Jerusalemské, Pompeiem zbořené, znovu vystavěv, vydal se na cesty a všude krajinu obcházíje, bouře tišil, ani hrozbami ani dobrou radou neskrble. Každý, kdo bude při Hyrkánovi, říkal, ten šťastnému, klidnému životu se těšiti, blahobytem oplývati a z trvalého míru ve svůj prospěch bude moci

*) Dle starozitností XIV. 8, 5. byl to Hyrkán, jemuž bylo dovoleno, zbořeně hradby Jerusalemské znovu zbudovati, což případnějším, an Jerusalem nebyl rodným městem Antipatrovým.

**) Kapitolum, sídlo moci římské, kde stál veliký chrám Jovišův, listiny a paměti se chovaly, schůze senátu se konaly atd.

těžiti. Kdo však se lichými sliby buřičů, kteří jen svého zisku si hledí, dá zaslepiti, tomu ne laskavým rádcem, nýbrž přísným vládcem bude, podobně jako Hyrkán, ne milostivým pánem a králem, nýbrž tyranem a Římané s Cesarem nikoliv přáteli a ochránci, nýbrž nepřáteli budou; neboť nepřipustí nikdy, by ten s vlády svržen byl, jež zemi vladařem ustanovili. Oznamiv takto své názory i úmysly, spořádal záležitosti v zemi, jak za dobro uznal, nebo Hyrkán, jak pozoroval, byl nejen pohodlným, nýbrž neměl ani tolik mravní síly, by svým vladařským povinnostem, jak náleží, dostál, Jmenoval tedy Phasaele, svého nejstaršího syna, velitelem vojsk v Jerusalemě a okolí, Heroda pak, jenž byl hned po něm, ač věkem ještě příliš mlád byl, se stejnou mocí do Galilee poslal. (Dle Starozit. XIV. 9, 2., bylo mu tehdy 25 roků).

5. Herodes jsa povahy rázné, brzy nalezl ve svém oboru působnosti dosti příležitosti, by svoji zdatnost osvědčil. Zastihnuv hlavu zbojníků Ezechiáše, že v čele značné tlupy lupičstva v pohraničních končinách syrských zle řádl, loupě a pleně, jal ho, a s jinými ještě druhy nekalými dal jej popraviti, čímž velice Syřanům se zavděčil, tak že jej po vesnicích i městech jako zjednatel pokoje a ochránce majetku vychvalovali. A tím i Sextovi Caesarovi, příbuznému velikého Caesara a toho času správci Syrie ve známost vešel. Také Phasaël, nechtěje se dáti svým proslaveným bratrem ve šlechetné snaze zastíniti, dbal především toho, by si obyvatele jerusalemské naklonil, pevnou svou rukou, jako neodvislý vládce, otěže vlády trímaje, ale nikdy by nenarazil, svévolně, ni vzpurně nevystupuje. Tak stalo se, že lid k Antipatrovi královskou úctu choval, a všichni jemu, jako svrchované hlavě říše se kořili; leč on ve své náchylnosti a věrnosti k Hyrkánovi ani dosti málo se nezměnil.

6. Ale ve štěstí nemožno závistí ujíti. Již dávno byla sláva mladíků Hyrkánovi trnem v oku; zvláště hryzly jej hrdinské činy Herodovy, a to tím více, že hlasatel za hlasatelem chválu obou rovnášel. Mnozí lidé závistníci mezi dvořany, jimž moudrost Antipatrova nebo jeho synů byla závadou, popuzovali ho proti nim, pravíce, že Antipatrovi a jeho synům vlády postoupiv, pouhým toliko názvem královským beze vši moci za vděk běře. Jak dlouho ještě potrvá v tom sebeklamu a v něm vzdorokrále si vychová?

Neboť není tu již ani řeči, že by jen správci byli, nýbrž počínají si jako skuteční vládcové, ho za nic nemajíce. Herodes zajisté bez rozkazu jeho, ústního i písemného, proti všemu zákonu židovskému tak veliké množství lidí popraviti dav, není-li králem, nýbrž jen soukromníkem, povinen jest k soudu se dostaviti a z toho před králem i zákonem národa se zodpovídati, kteří nedovolují, by někdo byl popraven, kdo nebyl prve k smrti odsouzen.

Řeči tyto neminuly se s účinkem a Hyrkánus rozpáliv se hněvem, dal Heroda k soudu obeslati. Na domluvy otcovy, v důvěře ve příznivé jemu poměry v zemi, vydal se Herodes vskutku na cestu do Jerusalema, Galilei prve však vojskem osadiv. I tělesnou svou stráž vzal s sebou. Nebyla sice tak četná, že by Hyrkánovi mohla se státi nebezpečnou, ale stačila k jeho obraně, by zcela bezbranný neupadl v moc závistníkův. Mezitím Sextus Caesar, obávaje se o mladíka, aby pro úklady nepříteli jemu strojené, nic zlého se mu nepřihodilo, dal Hyrkánovi zjevným rozkazem oznámiti, by žalobu naň pro vraždu vznesenou zrušil; čemuž Hyrkán rád vyhověl, Heroda miluje a jej za nevinna prohlásil. (Poněkud jinak, ale jak se zdá pravdě podobněji vylíčeno to v Starožitnostech XIV. 9, 4. a 5, kde řečeno, že Herodes po skvělé obhajobě Sameově před synedriem i přes ni měl býti odsouzen, což vida Hyrkánus, odložil při na zítří a Herodovi dal pokyn, aby prchl, což se i stalo.)

8. Herodes však domnívaje se, že proti vůli králově*) rozsudku sprostěn byl, do Damašku**) k Sextu Caesarovi se odebral odhodlán neposlechnouti, kdyby k soudu znovu byl obeslán. Opět zajisté lidé nešlechtní jali se podněcovati Hyrkána, pravíce, že Herodes v hněvu odešel a nyní zbrojí proti němu. Král jejich řečem dal víry, ale poněvadž byl přesvědčen, že nepřítel jeho jest mocnějším, nevěděl si rady. Když však Sextus Caesar Heroda učinil správcem Coelesyrie a Samaří***), ocítil se pojednou Hyr-

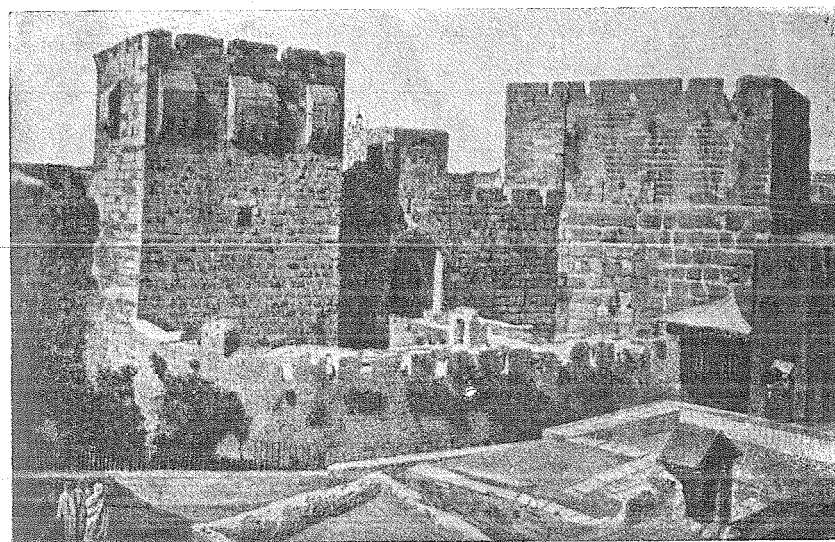
*) Hyrkánus vedle titulu „velekněze“ měl i titul „krále“, ač jinak moci královské téměř ani nevykonával.

**) D a m a š e k, jedno z nejstarších měst syrských, dnes eš-Sam nebo Dimišek.

***) Syrie obsahovala veškerý krajiny od Malé Asie k jihu až po Egypt, k východu pak až po řeku Eufrat. Měla svého vladaře, jemuž správce Judska byl podřízen a zodpovědný. Coelesyrie a Samaří měly opět své vlastní správce.

kánus nejen pro přízeň lidu k němu, nýbrž i pro jeho neobyčejnou, obavy vzbuzující moc v úzkých a nemyslil jinak, než že Herodes v brzku s vojskem naň přitáhne.

9. Obavy tyto Hyrkána nezklamaly. Herodes rozhořčen pro rozsudek, kterým mu vyhrožováno, sebral vskutku vojsko a táhl s ním k Jerusalemu, chtěje Hyrkána s trůnu sesaditi. Svůj úmysl byl by i provedl, kdyby bratr s otcem nebyli jemu v ústretu pospíšili a hněvu jeho neukrotili, zapřisáhše jej, aby od pomstychtivosti své upustil a na pouhých výhrůžkách přestal, krále všck

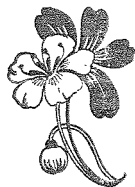

Phasael a Hippikus. V nynějším Jerusalemě poblíž brány Jaffské lze ještě dodnes zřítiti zbytek opevnění starého Jerusalema. Jest to ohromný kolos z kvádrů, vybíhající ve dvě věže ohromných rozměrů. Tu stával nádherný palác Herodův a při něm věže Hippikus, Phasaael a Mariamne, pojmenované takto dle jmen tří osob Herodovi velmi blízkých. Hippikus byl totiž Herodův přítel, Phasael jeho bratr a Mariamne jeho manželka, o nichž v dalším obšírněji bude pojednáno. Phasael nazývá se také v ěž D a v i d o v a, protože jak pravděpodobno stojí na základech opevnění samým králem Davidem pořizených. Je 13 metrů vysoká a připočítáme-li část v zemi zasypanou, tedy skoro 20 metrů. Spodní kvádry jsou tak mohutné, že dle udání každý z nich váží 232 metr. centů. Celá věž, až na moderní nejhorejší přístavbu jest úplně massivní, proto byla nedobytnou.

aby šetřil, nebo za něho k moci své dospěl. Hněvá-li se proto, že byl k soudu obeslán, uznati mu s povděkem i jinak, že byl obžaloby sprostěn a proto že nesmí za svoji záchranu odplatiti se

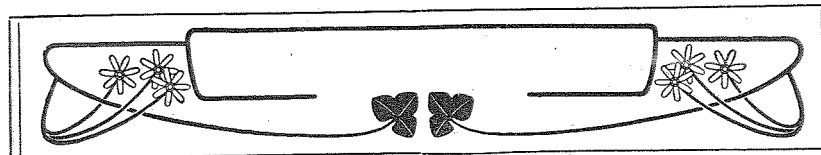
pomstou. Ostatně aby i uvážil, že Bůh jest, jenž štěstí válečné v rukou má a nespravedlivé věci nekyne proto ještě úspěch, když vojsko pro ni bojuje. Proto nesmí ještě doufati v jisté vítězství, neboť táhne do pole proti králi, který mu velice oddán a jemu mnoho dobrého prokázal, nikdy však nekřivdil. Tkví-li však nyní na Hyrkánovi, jak se mu zdá, jakýsi stín bezpráví, pochodí to odtud, že měl špatné rádce. Uposlechl řeči těch Herodes, nebo měl za to, že postačí pro jeho zámysly do budoucnosti, upravil-li lidu jakous představu o své moci.

10. Té doby vznikly u Apamee*) nepokoje mezi Římany a z nich vyvinula se i občanská válka tím, že Caecilius Bassus, stoupenec Pompeiův Sexta Caesara úkladně zavraždil a vrchního velitelství vojska se zmocnil; ostatní důstojníci Caesarovi však, chtějíce smrti jeho pomstiti, se vší mocí válečnou proti Bassovi do pole vytáhli. Antipater jim po synech svých pomoc poslal z přátelství, ve kterém byl s oběma Caesary — usmrčeným i živým. Mí něn jest Gaius Julius Caesar.) Když pak válka nebrala konce, tu z Itálie přibyl jako nástupce zavražděného Sexta Markus.**)

*) A p a m e e a, hlavní město syrské krajiny Apamene nad Orontem, jižně Antivehie, dnes památné zříceniny Kale-at-el-Medik v pašalíku Tarabliiském.

***) Co se dále praví o Markovi, platí o Statiovi Murkovi; pro podobnost jmen zmátly a popletly se i osudy obou mužů vespolek.

XI.

(Starožitnosti XIV. 19, 2.—11, 6.)

Herodes správcem veškeré Syrie. Antipater Malichem otráven. Machus zavražděn.

1. V dobu tuto spadá i počátek veliké občanské války v Římě; podnětem k ní bylo, že Bruttus s Cassiem nenadále Caesara úkladně zavraždili (dne 15. března r. 44. před Kr., pozn. překl.). Panoval tři leta a sedm měsíců. Vražda vyvolala nemalý rozruch. Velmožové znesvářili se mezi sebou a každý z nich v naději dosíci svých osobních účelů, přidal se ke straně, jež nejvíce výhod poskytnouti slibovala. Cassius obrátil se do Syrie, chtěje pro sebe získati voje, jež u Apamee tábořily. Smířiv Murka s Bassem, zjednal mír i mezi zneprátelenými pluky a pomohl tak Apamee, že nebyla obležena. Načež táhna sám v čele vojska zemí, ukládal městům berně, jichž s těží byla s to zaplatiti.

2. Když pak i Židům sedm set hřiven (v našich penězích 3,956.400 korun) zaplatiti uložil, rozdělil Antipater strachem z hrozeb jeho veliký obnos mezi syny a některé jiné příbuzné, mezi nimiž byl i jemu nepřiznivý Malichus — taká dolehla naň bída. Prvý jenž Řimana upokojil, byl Herodes; neboť v krátké době odvedl vyměřený díl za Galilei v obnose sto hřiven (V našich penězích 565.200 korun) a tím získal si nemalé přízně u Cassia, jenž ostatní pro jejich nedbalost potupami zahrnul a zvláště na města děsně se

rozhorlil. Obyvatelé Gofny *) Ammausu **) a ještě jiných dvou menších, (podružných) měst ***) v porobu uvrhnuv, tak se v hněvu zapoměl, že Malichovi popravou hrozil, poněvadž sbírky peněz nedbale provádí. Od něho však i ostatních měst odvrátil zkázu Antipater tím, že na rycho sto hřiven peněz (v naší měně 567.200 korun) sehnal, Cassiovi odvedl a jej takto uchlácholil †).

3. Malichus však brzy služby této zapoměl a když Cassius odtáhl, znovu proti ochránci svému úklady strojiti se jal, hledě o život jej připravit, poněvadž jeho nešlechetností překážel. Antipater, jež moc i úskočná mysl muže toho znepokojovala, přepravil se za Jordán, aby sebral tam vojsko úkladům jeho na zmar. Ač Malichus ze zrady byl usvědčen, přece syny Antipatrovy svou nestydatostí obelstil. Phasaële správce v Jerusalemě i Heroda, jenž jako velitel zbrojnice veškeru zbroj v rukou měl, lichými omluvami i křivými přísahami oklamav, přiměl, že jej posléze s otcem smířili. Ano, když i Murkus, tehdejší místodržící Syrie, jenž pro buřičské rejdy chtěl Malicha dát odpravit, ujal se ho Antipater a život jemu zachránil.

4. Za nedlouho vypukla válka mezi mladým Caesarem ††) a Antoniem s jedné, a Cassiem a Bruttem s druhé strany (roku 43. př. Kr.) Cassius a Murkus sbírali vojsko v Syrii. Vidouce pak, že značnou část potřeb válečných Herodes jim opatřil, jmenovali jej správcem nade vši Syrií a dali jemu k ruce oddíl vojska pěšího i jízdného. Cassius slíbil mu nad to ještě učiniti jej po válce králem Judským. Antipater však důstojenství synovo i vyhlídky jeho ve

*) Gofna, město v Judsku, dnes pouze nepatrná ves Džifna, mezi Nablusem (Sichemem) a Jerusalemem. Srov. I, 11, 2.; V, 2, 1.; VI, 2, 2. Starožit. XIV, 11, 2. — O toparchii Gofenské viz II, 20, 4.; III, 3, 5. a IV, 9, 9.

**) Ammaus, nebo též Emmaus, městečko s teplými vřídly, jižně Tiberiady, od ní as čtvrt hodiny vzdálené; a od Emmausu v Judsku u Jerusalema zcela rozdílné. O tomto viz II, 5, 1.; VII, 6, 6. a Starožit. XIII, 1, 3; XIV, 11, 2; XVII, 10., 9.

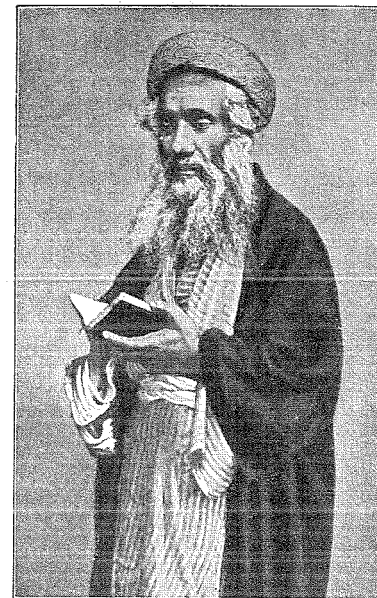
***) Dle Starožit. XIV, 11, 2., byla to Lidda a Tamna; Lidda, nebo Diospolis, město v Judsku, sídlo soujmenné toparchie, dnes Ludd nebo Ludda, nedaleko Jaffy na silnici z Jerusalema do Caesaree položené a Tamna, město v Judsku v severních končinách kmene Judova položené; dle Robinsona dnešní Tibneh.

†) Dle Starožit. XIV, 11, 2. obdržel je od Hyrkána.

††) Měně Caesar Octavianus Augustus.

skvělou budoucnost odpykal životem. Malichus těžce nesa také nenadály vzrůst vlivu Antipatrova, podplatil královského číšníka, aby jej otrávil. A tak on jako oběť nepravosti Malichovy u hostiny skončil: muž ve správě veřejných záležitostí rázný, jenž království Hyrkánovi opět dobyl a jemu je i zachoval.

5. Malichus lid, jenž naň se rozlítil, podezíraje ho, že Antipatra otrávil, ukrotit tím, že čin svůj prostě zapřel. Pomýšleje však i moci své posílit, sbíral vojsko; neboť za to měl, že Herodes se omešká. Ten však ihned v čele vojska přitáhl, otce zavražděného pomstít; ale na radu Phasaële, bratra svého, by zjevně na Malichu se nemstil, že by lid vzbouřiti mohl, výmluvy Malichovy přijal a jej všeliké zlé

Židovský učitel Zákona v Palestýně.

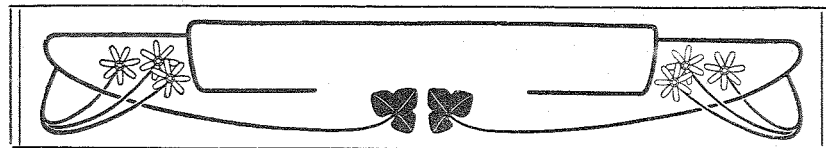
vzkázal jemu po poslích, aby mezi krajany ke svátkům posvěceným cizinců nevodil. Ale Herodes, nadbaje ani důvodu toho, ani osoby, jež vzkaz dala mu vyříditi, vtrhl v noci do města. Malichus opět k němu přišel, Antipatra znovu oplakává. Ale i Herodes se přetvařoval, ačkoli hněv ztěžil tajil; v listech pak ku Cassiovi, Malichovi bez toho nepřiznivému, do zavraždění otce svého trpce si stěžoval. Cassius mu však odepsal, aby jen na vrahu pomsty vykonati se neohlížel, potají však tisícníkům (tribunům) jemu podřízeným nařídil, aby Herodovi ve spravedlivé jeho věci byli nápomocní. —

7. Té doby dobyto Cassiem i Laodicee*). Velmožové odevšad k němu s věcmi a hojnými dary se scházeli. Čas tento Herodes ku pomstě si vyhlédl. Malichus však prodlévaje u Týru, nedůvěry pojal a syna svého, jenž tehdy v Týru zástavou (rukojmím) byl, umíniv si krádi odtud odvésti, sám také do Judska utéci se strojí. Ano, zoufalý jeho stav vnukal mu větších ještě věcí vykonati. Myslil totiž, že kdy Cassius zaneprázdněn válkou proti Antoniovi, národ židovský ke vzpouře proti Římanům roznítí a Hyrkána snadno s trůnu svrhne, království po něm dosáhne.

8. Osud však zhatil jeho naděje. Herodes porozuměv záměrům Malichovým, jej a Hyrkána k hostině pozval. Po té zavolal otroka, jenž byl na blízku, odeslal jej na oko, jakoby u hostiny čehos se nedostávalo, ve skutečnosti však vzkázal po něm tribunům, aby se před městem do zálohy položili. Tito pak poslušni rozkazu Cassiova, vyšli ozbrojeni za město na nejbližší břeh, kde si na Malicha počkali, jej, až přišel, obklíčili a hojně ran mu zasadivše, ho usmrtili. Hyrkánus zvědév o tom, upadl lekem do mdlob, vzpamatoval se však záhy a tázal se Heroda, kdo Malicha zabil. Tázaný odvětil, že kterýs z tribunů. I zvolal Hyrkánus: „Totě rozkaz Cassiův! Mne i vlast moji Cassius od záhuby zachránil, úkladníka nás zbaviv, jenž stejně oběma byl nebezpečným!“ — Zda Hyrkánus do opravdy mínil, co pověděl, či ze strachu schvaluje skutek ten, slova ona jen náhodou pronesl, nejisto — ale dosti na tom: Herodes svou pomstu na Malichovi provedl.

*) Laodicea, město v Syrii, na západním pobřeží, jižně hory Kasia položené — dnes Ladikéje. Srovn. I. 21, 11.; Starožit. XIV. 10, 20.

XII.

(Starožitnosti XIV. 11, 7.—13, 2.)

Phasaěl přemohl Helika; Herodes nad Antigonem zvítězil. Židé žalují na Heroda i Phasaěla, Antonius však z obžaloby oba propouští a tetrarchy ustanovuje.

1. Když Cassius ze Syrie odtáhl, vznikly v Jerusalemě nové bouře. Helix jakýs (bratr Malichův*) postavil se v čele vojenské čety Phasaělovi na odpor, chtěje smrti Malichovy na bratru Herodovu pomstiti. Herodes, jenž tehdy u Fabia, velitele Damašku, dlel, pospíšil bratru rychle na pomoc; ale upadnuv do nemoci, pomoci mu nemohl. Phasaěl zatím vlastní silou Helika potřel a vytkl Hyrkánovi, že nevděčnickem, drže s Helikem a dopustiv, aby bratr Malichův tvrzí se zmocnil, z nichž některé, mezi nimi i Masadu**), nejsilnější ze všech již v moci měl.

2. Moci Herodově však neodolal. Pozdraviv se Herodes, kořist veškeru mu odňal. Prose dosáhl, že Herodes povolil mu volný odchod z Masady, načež Herodes vypudil z Galílee i Tyrského vládce Marionu, zmocnivšího se již tří tvrzí. Zajatcům Tyrským daroval Herodes život a propustil veškeré z nich, hojně je obdařiv, domů, čímž obyvatelům Tyrským se zavděčil, u vládce však v zášti

*) U Sušila Felix, což však méně správně se jeví.

***) Masada, silná pevnost na západním pobřeží Mrtvého moře, na blízku Engaddinu, dnes Sebbech. Úplný popis tvrze Žid. válka VII. 8, 3.

upadl. Ačkoli Marion panství od Cassia obdržel, který veškeru Syrii na malá samostatná knížectví rozdělil, přece z nenávisti k Herodovi, podporoval syna Aristobulova Antigona, a to tím více, protože on i Fabia penězi získal, aby mu dosíci panství byl nápomocen. Potřebných peněz poskytl Antigonovi příbuzný jeho Ptolemaeus.

3. Proti těmto nepřátelům vytáhl Herodes do pole, porazil je u hranic Judských, přinutil Antigona k útěku a vrátil se pak do Jerusalema, kde skvěle pro válečný tento čin uvítán. Ano i ti, kteří mu nebyli právě nakloněni, získání proň přátelskými styky s Hyrkánem. Měť Herodes za manželku Doris, pošlou ze vznešeného rodu domácího*), jež porodila mu syna Antipatra; nyní však pojav za choť Mariamnu, dceru Aristobula, syna Alexandrova a vnučku Hyrkánovu, vešel ve příbuzenský svazek se samým králem.

4. Když Cassius u Philip**) padl, Caesar Oktavian do Italie, Antonius do Asie se odebral. I dostavili se k němu do Bithynie***) mezi poselství jiných států a měst, též někteří velmožové židovští, vedoucí do Phasaěle a Heroda stížnost, že veškeru moc na sebe strhše, Hyrkánovi ničeho mimo pouhý čestný titul nezůstavili. Herodes také přišel a hojnými peněžitými dary Antonia tak sobě naklonil, že nepřátel jeho ani nevyslyšel. A tak nepořídívše, nuceni odejít.

5. Přišlo však znovu sto předních Židů do města Daphne u Antiochie†) k Antoniovi, tehdy již láskou ku Kleo-

*) Idumejského; Idumeové nebo Edomité, potomci Esauovi nebo Edomovi, byli původně Araby. Vlastí jejich úzký pruh země mezi Východní pouští a Sand-Arabah, jež ponejvíce jako hřbet horský táhne se až k zálivu Aelanitskému. Jan Hyrkánus podrobiv si je, přinutil je přijati obrízku. Ostatně byli modloslužebníky. Antigonus nazývá dle Starožit. XIV. 15, 2. Idumejce Heroda (Velikého) „poloužidem“. Viz ostatně Schenkel, Bibel-Lexicon II. str. 51 atd. nebo Paly, Real-Enciklop. IV. str. 60 atd.

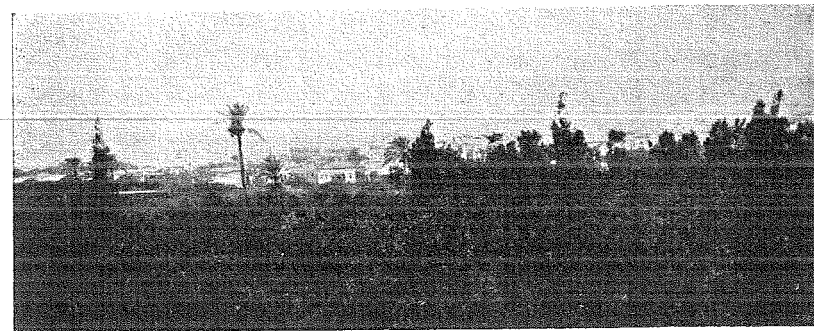
**) Philippi, slavné, kvetoucí a opevněné město v Macedonii, dnes zříceniny Felibah nebo Felibejik; Starožit. XIV. 12, 2. V rozhodné bitvě tu r. 42. před Kr. svedené, strana republikánská na hlavu poražena.

***) Bithynie, krajina v Malé Asii, jihozápadně od Černého moře (Kiepert, Lehrbuch der alten Geographie str. 99). Srovn. II. 16, 4.

†) Daphne, předměstí Antiochenské za řekou Orontem položené. Antiochie tato slula také na rozdíl druhé v Mesopotamii na řece Mygdonu položené (Antiochia Epimygdonia) Epidaphne; podobně slul i blízký a rozkošný a hojnými prameny svlažovaný háj. Srovn. I. 12, 5.; 17, 3. Starožit. XIV. 13, 1.; 15, 11.; XVII. 2, 1.

patře*) upoutanému, a z nich nejlepší, nejvýmluvnější vybráni za řečníky vystoupili, by na bratry žalobu vedli. Obhájcem obviněných byl Messala, jež jako příbuzný jejich účinně podporoval Hyrkánus. Antonius vyslyšev obě strany, tázal se Hyrkána, kdo by byl ke vládě nejpůsobivějším. A když tento Heroda a bratra jeho jmenoval, zaradoval se Antonius, neboť když Gabinius do Judska přišel, byl otcem jejich Antipatrem pohostinu přijat. Jmenoval tedy oba bratry tetrarchy**) a odevzdal jim správu všeho Judska.

6. Poslové nevolí svou se netajili; Antonius však dal patnácte z nich zatknouti a do žaláře vsaditi — ano, měl i v úmyslu dáti je odpravit, ale neučinil toho***). Ostatní s hanbou a potupou domů

Saronská rovina.

zahnal. Z toho pak v Jerusalemě ještě větší bouře vznikla a znovu poslové, tentokrátě tisíc počtem dokonce, vypraveni k Antoniovi

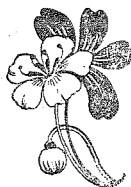
*) Kleopatra, pověstná egyptská královna, dcera Ptolemaea Auleta. Bratr její Dyonisius, s nímž měla se o vládu sdílet, jí r. 50. před Kr. zapudil. Po bitvě u Pharsalu, kde Dyonisius padl, ujal se jí Caesar. Mladšího bratra Ptolemaea XIII. otrávil. Poměr Antonia, jež některé země na východě jí a dětem jejím zašantročil, byl podnětem, že z Říma jí vypovězena válka. V bitvě u Actia r. 31. před K. poražení. Rok potom Antonius znovu poražen od Octaviana u Alexandrie, vzal si život. Kleopatra též a Egypt stal se římskou provincií.

**) Tetrarchy jmenování vládcové čtvrtiny země; tu však značí název tento menší vládců, údělná knížata vůbec.

***) Dle Starožit. XIV. 13, 1. prominul jim trest tento na přímělu Herodovu.

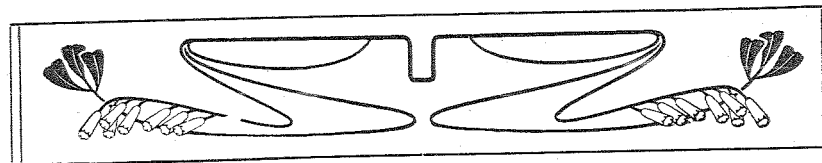
do Tyru*), kde právě dlel, zastaviv se tu na pochodě do Jerusalema. Když pak poslové tito dali se do křiku, vyslal k nim velitele Tyru s rozkazem, aby všechny, kteří mu z nich do rukou padnou, dal pobiti a takto panství nově jmenovaných tetrarchů utvrdil.

7. Před tím však Herodes již provázen Hyrkánem odešli z města na břeh**) a důtklivě napomínali Židů, by nerozvážným odporem svým nevrhali sebe do záhuby a vlast do nebezpečí války. Když však i přes domluvu jejich jitřiti neustali, poslal na ně Antonius vojíny, kteří mnoho jich pobili, ještě více však poranili. Padlým vystrojil Hyrkánus pohřeb, raněné dal na své útraty léčiti. Avšak ani ti, již řezi unikli, nedali ještě pokoje a bouřili lid vůkolní, takže Antonius se rozhněvav, dal i zajaté popravit.

*) V dějinách foinických vynikl nejdříve Sidon, později Tyrus, jenž zjednal si nadvládu nad Foinicií. Z panovníků Tyrských nad jiné vynikl Hiram (okolo roku 950. před Kr.), spojenec Šalomounův. Roku 722. před Kr. upadl Tyrus v panství assyrské, pak babylonské (až do r. 539. před Kr.) a perské (až do r. 532. před Kr.). Za těchto proměn zůstal Tyrus prvním obchodním městem světovým. Když však Alexandr Veliký mocné město Tyrus rozbořil, přešel světový obchod na nově jím založenou Alexandrii v Egyptě. Tyrus povstal sice ze sutin, ale živořil jen od těch dob — odnárodniv se znenáhla docela, takže v prvním století před Kr. měl již ráz úplně hellenistický.

**) Bystřiny libánské Kasimije, ústící tu do moře.

XIII.

(Starožitnosti XIV. 13, 3.—13, 10.)

Parthové uvedše Antigona do Judska, Hyrkána a Phasaěle jali. Útěk Herodův. Jerusalema vypleněn. — Další osudy Hyrkánovy a Phasaělovy. — Smrt Phasaělova.

1. Po dvou letech, když satrapa*) parťský**) Barzapharnes a Pakorus, syn krále Parthského***) Syrii osadili, přemluvil Ly-sanias, jenž po otci svém Ptolemaeovi, synu Menaeevu, vlády se ujal, satrapu, slíbiv mu tisíc hřiven a pět set žen, aby Antigona zase na trůn uvedli a Hyrkána z něho sesadili. Pakorus dav se k tomu navěsti, táhl přímořím Barzapharnovi do vnitrozemí vtrhnouti rozkázav. Z obyvatel přímořských zavřeli Pakorovi Tyřané brány, občané však Ptolemaidští†) a Sidonští††) ho přijali. Svěřiv pak číšníkovi královskému, svému jmenovci, oddíl jízdy, rozkázal mu do Judska táhnouti, by vyzvěděl, jak nepřítel si stojí a bylo-li by třeba' Antigonovi ku pomoci přispěl.

*) Satrapa, tolik co vezír, náměstek, správce,

**) Parthové, národ původu Skytského. Říše parthská vznikla r. 254. před Kr. Prostírala se od Judée až po Eufkrat. Arsaees ji založil. Rozdělena byla na osmnáct satrapií. Vláda byla aristokraticko-monarchistická a králi stála k ruce říšská rada. Ponejprv střetli se Parthové r. 92. před Kr. s Římany. Po pádě říše Mithridatovy r. 69. před Kr. stali se Římané s Parthy sousedy.

***) Orodes I. 58.—37. před Kr.). Bojoval s Římany a padl u Karh.

†) Ptolemais nebo Aké, město ve Foinicii, dnes St. Jean d'Aere, u Arabů Akka,

††) Sidon, město ve Foinicii, mezi Berytem a Tyrem položené, dnes Saida; připomíná se ponejprv za dob Jakubových, za časů Josuových (r. 1480 před Kr.) byl již mocným, kvetoucím městem. Roku 350 před Kr. pykal Sidon, strašně hyv zpuštěn, za pokus svrci se sebe jho Artacerxa III. Ocha.

2. Když pak táhli územím Karmelským, pleníce je, mnoho Židů k Antigonovi pospíšilo a prohlásilo, že jest ochotno s nimi výpadu se účastniti, Antigonus poslal je na místo Drymos zvané*), aby je osadili. Tu svedše bitvu a porazivše nepřátele, pronásledovali je, za nimi rychle se berouce, až dospěli cestou přibylými nemálo sesílení, až ku královskému hradu. Proti nim vytáhl Hyrkánus a Phasaël se značnou mocí válečnou a utkali se s nimi bojem na tržišti. Herodes s lidem svým nepřátele k útěku donutiv, do chrámu je vehnal, dav je hlídkami o šedesáti mužích u nejbližších domů rozestavenými ostříhati. Ale část lidu oběma bratřím nepřiznivá, vrhla se na domy ty a je i s vojíny spálila. Herodes pro porážku tu se rozlétiv, na lid se obořil a mnoho jich usmrtil. Druh druhá pak denně navzájem napadal sok soka ubíjeje a vraždy nebraly konce.

3. V dobu tu připadlo právě letnic**). Prostory chrámové i město celé hemžily se jen venkovským lidem, a mnozí z nich byli ozbrojeni. Phasaël osadil zdi, Herodes pak s nepatrnou četou ostříhal paláce královské, odkudž se strany severní podnikal na nezřízený dav časté útoky, značnou část jich pobil, ostatek na útěk zahnal; některé z nich v městě, jiné ve chrámě a jiné opět do okopů (valů) uzavřev. I navrhl Antigonus pustiti Pakora do města, aby mohl vyjednávatí o mír. Phasaël svolil a přijal vůdce parthského s pěti sty jezdci pohostinu. Přijel pak arci jen pod záminkou jednati o mír, v pravdě však, aby pomáhal Antigonovi. Posléze i Phasaëlovi namluvil úskočným způsobem, aby sám urovnal spor jako vyslanec králův, k Barzaphernovi si zajel. Herodes jej od toho zrazoval a ho nabádal úkladníka raději zabítí, než se mu v osidla vydávati, neboť nevěrnost barbarům vrozena. Phasaël přes to s Hyrkánem vyjel a Pakorus, aby ho Herodes nepodezřival, zanechal u něho oddíl jezdci tak zvaných „svobodných“***) ostatek měl pak naporučeno Phasaële doprovoditi.

*) Drymos, po česku „Doubrava“, lesnatá krajina na úpatí Karmelu.

***) Letnice nebo obžinky konaly se padesátého dne (pentekosté) po slavnosti velikonoční (pascha).

***) „Svobodní“ ve vojsku Parthském byli jádrem jeho, ostatní tlupy skládaly se z nevolníkův.

4. Phasaël s Hyrkánem přišedše do Galilee, stihli obyvatelstvo tamější v rozbroji i ve zbroji. Průvodcové jejich kuli s Barzapharnem zradu a namluvili mu, by úskok svůj zakryl pláštěm projevů přátelství. Proto satrapa Phasaële s Hyrkánem nejprve obdařil a zabezpečiv se takto, jal se lest svou prováděti. Oba však také prohlédli oč běží, až zavezení do přímořského města Ekdippa*). Tu zvěděli o tisíci slíbených hřiven, jakož i že mezi pěti sty žen, Antigonem Parthským slíbenými, z většího dílu jsou též jejich ženy. Podobně se dověděli, že barbari jim každé noci cesty strážemi osazují a že dávno byli by již zajati, kdyby se nečekalo,

Ulice v Jerusalemě v době nynější.

až Herodes v Jerusalemě bude zajat, aby zvěda o jejich osudu, jim neujel. A že to nebyla jen pouhá slova, bylo patrné odtud, že všude na blízku jim rozestavené stráže spařovali.

5. Ale Phasaël nechtěl Hyrkána opustiti, ačkoliv Ophellius jakýs, jemuž Samaralla, přední z boháčů syrských té doby o ná-

*) Ekdipon (dle Stažožit. též Aktipus) přímořské město ve Phoenicii v rovině Akkomské položené, podle všeho dnešní na jihozápad od Elen-theropole ležící Kesaba, dle jiných Zib.

strahách jim strojených pověděl a neustále k útěku ho pobádal. Zašel si raději k satrapovi a do očí vyčetl mu jeho úklady a najmě jeho hamižnost, jež k hanebnostem těmto jej svedla. Slíbil mu dáti větší výkupné za sebe, než bylo co mu Antigonus nabízel za to, pomůže-li mu na trůn. Partské kníže hleděl upokojiti jej úskokem, vymlouvaje se a přísahaje, že podezírán bezdůvodně; což když do jisté míry se mu povedlo, zajel si k Pakorovi. A hned pozůstali Parthové jak jim bylo rozkázáno, Phasaële i Hyrkána zajali, již ovšem se ohražující, zpronevěru a křivou přísahu jim vytykali.

6. Zatím i Parthy k tomu vyslaný číšník, hleděl Heroda polapiti, nastraživ na něho, aby ho z hradeb vylákal, jak měl poručeno. Tento však již z počátku nedůvěřoval barbarům; tak i nyní dovědév se, že list, jenž měl zpravití ho o úkladech jemu strojených, nepřáteli zadržen. Měl se tedy na pozoru, z města ani nevyšel, ačkoliv Pakorus jej všemožně ujišťoval, aby doručitelům listů jen bez obavy, jak se sluší vyšel vstříc; neboť nepřátelům nedostalo prý se nijakého listu do rukou, a ani v tomto ničeho není o úkladech jemu strojených, nýbrž jen zpráva, jak Phasaël pořídil. Náhodou však zvěděl Herodes odjinud, že bratr jeho zajat. Navštívila ho i dcera Hyrkánova (Mariamne, jeho nastávající tchyně), žena velmi opatrná a rozumná, jež ho zapřísáhala, aby nedůvěřoval barbarům a v městě jen zůstal, že ukládají, jak patrně, o jeho život.

7. Když pak ještě Pakorus s družinou o to se radil, jak tajně úklady své provést, ježto hrubým násilím u muže tak prohnáného mnoho poříditi se nedá, Herodes předešel je a prchl v noci s nejbližším příbuzenstvem do Idumee, aniž nepřátelé čeho spozorovali. Poznavše však záhy, co se stalo, jali se ho Parthové stíhati. Herodes však matce, sestře své i nevěstě *) s nejmladším bratrem svým napřed jíti rozkázav, sám opatrně se služebníky svými barbary meškal, chráně tak prchajících přátel a mnoho jich v potyčkách pobiv, šťastně hradu Masady **) dostihl.

*) Mariamne, dcera Alexandra, syna Aristobula II. na rozkaz Herodův později popravena; viz I. 12, 3; 17. 8.; Starožit. XV. 6, 5.; XVII. 1, 3.; 4, 2.

**) Masada, pevnost v Judsku na západním pobřeží Mrtvého moře, nedaleko Engaddinu, dnes Sebbeh.

8. Na útěku tomto shledal Herodes, že Židé na něho ještě více nevraží než Parthové, vždy nesnáze mu působíce a s ním vzdáli šedesáte honů od města dokonce pravidelným bojem se utkavše, jej značně i zdrželi. Herodes však je odraziv, krvavou řež jim způsobil, v níž mnoho jich porubáno. Později v pamět vítězství svého založil tu město, skvělými paláci je ozdobiv, nedobytným hradem je opevnil a po sobě Herodiem *) nazval. Na útěku přibývalo mu denně průvodců, takže když do Thresy v Idumee **) přišel, bratr jeho Josef, jenž mu přišel naproti, jemu radil, aby většinu průvodců svých propustil, že takového množství lidu Masada nepojme. Herodes uposlechl jeho rady, propustil ty, kteří jemu spíše na obtíž, než ku prospěchu byli, opatřiv je penězi i potravou, aby se po Idumei rozešli; sám však s nejuvěrnějšími i nejstatečnějšími, jichž si ponechal, šťastně do tvrzi dorazil. Tam osm set jich potom na ochranu žen zůstaviv a všim potřebným pro případ, že by nepřítel je oblehl, opatřiv, do Petry ***) město v Arabii se odebral.

9. Zatím Parthové v Jerusalemě zůstavši, vzali město v plen, vyloupili domy uprchlíků, ba i do královského hradu se vedrali, jedině pokladu Hyrkánova se nedotkše, jehož však nebylo nad tři sta hřiven (v našich penězích 1,695.600 K). Ostatně nedostalo se jim té kořisti, již očekávali, neboť Herodes z opatrnosti, nedůvěřuje barbarům, dal zavčas pokladů svých do Idumee dopravit, a totéž učinili jeho přátelé. Po tomto plenu Parthové tak dalece ve své zvůli se zapomněli, že veškeru zemi neopovězenou válkou roznítili, pleníce a loupíce všude kam přišli; město Marissu ztroskotali a netoliko Antigona králem učinili, nýbrž i Phasaële a Hyrkána svázané na muka jemu vydali, Hyrkán Antigonovi k nohous padl, ten však jemu sám uši uhryzl †), aby budoucně včas převratu

*) Herodium, též Herodias, pevnost, šedesát honů (11.1 km) od Jerusalema vzdálená na pomezí arabském, dnes Džebel el Freidis nebo Ferdis (po česku: hora menšího ráje) zvaná.

**) Thresa, nebo též Resa, pevnost v Idumee, vlastně ještě v Judsku, neboť ležela mezi Jerusalemem a Masadou; poloha její dnes neznáma.

***) Petra, též Arke, město edomitské 3 až 4 dny cesty od Jericha vzdálené, na blízku hory Hôr položené, dnes Váde em Músa zvané.

†) Dle Starožitností XIV. 13, 10. dal mu je uříznouti, což i pravdě podobnějším.

státního, kdyby se stal, nemohl již vykonávat úřadu velekněžského, neboť jenom tělesně bezvadní smějí hodnost tuto zastávat.*)

10. Phasaěl předešel svou mužností Antigona. Nemaje ani meče, ani rukou volných, o kamennou stěnu roztrřiv si lebku, zahynul. A tak dokázav, že pravým bratrem Herodovým, Hyrkán však člověkem podlým, zemřel smrtí na skutky života svého důstojnou**). Ale jiní tvrdí, že z ran svých se vyhojil, a teprve lékař, jehož Antigonus na oko léčiti ho k němu poslal, prudkého jedu jemu do rány dal a tak jej umořil. Budši tomu jakkoli, obojí výklad svědčí o jeho hrdinnosti. Ano, také se praví o něm, že krátce před tím, než duši vypustil, zvěděl od ženy jakés, že Herodes nepřátelům unikl, zvolal: „Nyní odcházím s klidnou myslí, zanechav mstitele nepřátelům!“

11. Tak skonala Phasaěl. Parthové, ač slíbených žen, po nichž nejvíce toužili, se jim nedostalo, přece trůnu Antigonovi zjednali a Hyrkána spoutaného s sebou do Parthie odvedli***).

*) Levit. XXI. 17.—24.

***) Místo toto svědčí, že i Josefus Flavius tehdejší pohanským zvykům do jisté míry byl oddán.

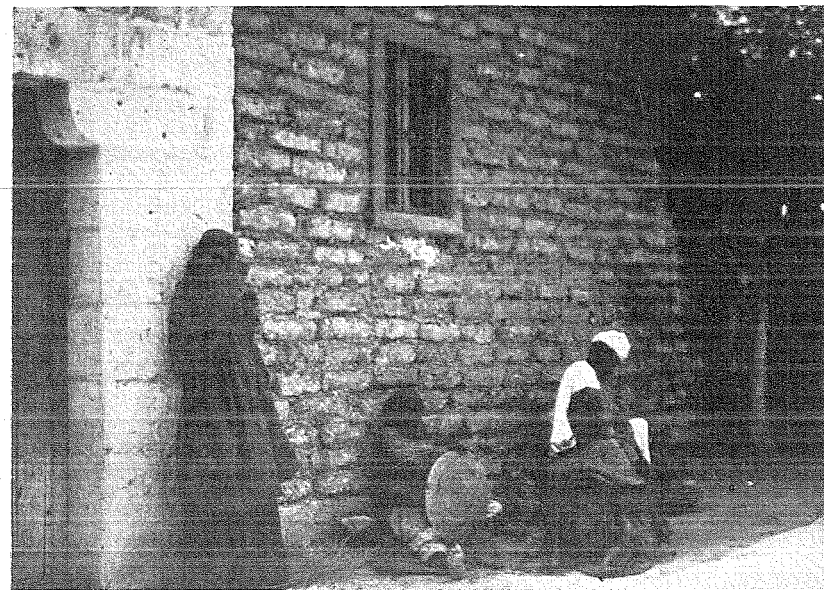
***) Stalo se r. 40. před Kr.

XIV.

(Starožitnosti XIV. 14, 1.—14, 5.)

Herodes z Arabie zapuzen, pospíchá do Říma, kde přímluvou Antoniovou a Octavianovou králem židovským jmenován.

1. Herodes v domněnce, že bratr jeho ještě na živu, pospíchal do Arabie, aby si opatřil u krále tamnějšího peněz, jimiž jedině Phasaěle z rukou lakotných barbarů vymaniti doufal. Pro případ

Rodina před domem v Jerusalemě ve chvíli klidu.

však, že by král arabský přátelství svého s nebožtíkem jeho otcem zapomněl a nechťeje si u něho zadati, nebo skrblici darů neznají, chtěl si od něho na výkupné pro bratra vypůjčiti a zástavou ponechat mu syna Phasaělova, že jej později vyplatí; vzal za tím účelem s sebou sedmiletého synka bratrova. Tři sta hřiven byl ochoten Parthům zaplatiti a zamýšlel Tyranů požádati, by zařučili. Ale osud úsilí jeho zmařil: Phasaěl byl nebožtík a tím

Herodův projev lásky bratrské stal se bezúčelným. K tomu shledal, že po dávném přátelství v Arabii nezbylo ani stopy. Ano král jejich Malichus vyslav k němu posly, velel, aby co nejdříve končiny jeho opustil, vinu svaluje na Parthy, že nedovolili, by Heroda v Arabii hostil. Ve skutečnosti však běželo králi o to, zapřítí, čím byl Antipatrovi povinen a tak zhostiti se povinností, pomoci jeho synům v bídě se ocitivším. K té pak nestydatosti radili mu lidé, kteří sami zamýšleli zapřítí co jim Antipater uschovati dal, aby nebylo jim toho vydati. Byli to přední z jeho dvořanů.

2. Spozorovav Herodes, že z té příčiny, která jej přiměla spoléhati na jejich přátelství, jemu se zneprátelili, odpověděl poslům, co lítost jemu vnukala a obrátil se do Egypta. Prvého večera byl kdes ve venkovském chrámě hospodou (přenocoval v něm), kde sešel se se svojí družinou, již cestou byl opustil. Došel nazítří do Rhinokorury*), zvěděl o smrti bratrově a ačkoliv jednak zdrcen žalem, jednak i starostí naň dolehších sprostěn, v cestě své pokračoval. Králi arabskému szelelo se jeho činu a vypravil rychlého posla za ním, aby se vrátil — bylo však již pozdě; Herodes si pospíšil a dorazil zatím do Pelusia**). Tam však odepřely mu zakotvené lodě převozu. I obrátil se k úřadům městským, již z uctivosti k muži tak znamenitému a vznešenému dali ho do Alexandrie***) doprovoditi. Přišed do města, byl Kleopatrou slav-

*) Rhinokorura, pohraniční město mezi Judskem a Egyptem, dnes el-Ariš.

***) Pelusium, dnes tvrz Tineh, nedaleko Damietty, město v Egyptě u nejvýchodnějšího ramene Deltý Nilské, v krajině plné močálů a bažin 20 honů (3·7 km.) vzdálené. Okolo roku 1830 před Kr. založili tam Hykiové opevněný tábor Abaris zvaný s posádkou 240.000 mužů k ochraně cesty do bývalé vlasti a do země fílištinské. Sanherib (710—695) poražen tu od Sethona. Roku 525. před Kr. svedena tu veliká bitva mezi Kambýsem a Psammenitem III., který tu zajat. Ještě po 70 letech viděl Herodot ono válečné pole pokryté lebkami padlých bojovníků. Pelusian Claudius Ptolemaeus vedle spisů zeměpisných proslavil se svou soustavou astronomickou.

****) Alexandria, město v Egyptě u Středozevního moře, založené Alexandrem Velikým r. 332 před Kr. Obchodním městem stala se za Ptolemaea Lagi (309—284). Téhož času stala se Alexandrie městem učenosti a středem duševního života doby této (knihovna, musaeum). Vynikajícími muži města toho mimo jiné jsou: Enklid z Alexandrie (nar. r. 300 před Kr.) slavný matematik. Origenes, věhlasný kněz v Alexandrii (zemřel r. 258 po Kr.) a j. Téhož času rozkvět školy Alexandrinské.

nostně přijat. Doufalaf, že získá v něm vojevůdce do války, k níž konala právě přípravy. Herodes však odmítl nabídku královninu a nedbaje ani kruté zimy, ani nepokojů v Itálii, plavil se do Říma.*)

3. U Pamphyliie**) však stihla jej prudká bouře mořská; veškeru přítěž bylo jemu vmetati do moře a jen ztěží podařilo se mu doplaviti se na ostrov Rhodus***), který ve válce s Cassiem mnoho utrpěl. Tam shledal se s přátely svými Ptolemaeem a Sappiniem †), a ač v tísní peněžní, dal zhotoviti velikou trojveslici ††), na níž plavil se s přáteli do Brundisia †††). Odtud spěchal přímo do Říma, vyhledal Antonia, jemuž přátelských s nebožtíkem otcem styků připomenuv, stěžoval si do pohrom, jež ho i rodinu stihly, vytknuv především, že nejbližších příbuzných ve tvrzi obležených, bylo jemu ve svrchovaném nebezpečí opustiti a v zimě i v bouři se plaviti, by pomoci u něho hledal.

4. Antonius tolika nehodami stíženému, nemohl soucitu odepřiti a u vděčné vzpomínce pohostinství Antipatrova, jakož i uznávaje

*) Řím (lat. Roma), hlavní město Latia a celé říše římské, r. 753 před Kr. založen na východní straně Tibery, tři míle od moře; r. 389 před Kr. vypálen od Keltů; 15. března r. 44 před Kr. Caesar tu zavražděn; r. 64 po Kr. na rozkaz Neronův zapálen — prvé pronásledování křesťanů.

**) Pamphyliia, krajina na jižním pobřeží maloasijském, která dříve Mopsopia slula a mezi Lycií a Cilicií ležela, oddělena od této pohořím Taurem. Římskou provincií stala se po bitvě u Magnesie r. 190 před Kr. P. Corn. Scipio Asiaticus. Jako provincie římská ohraničena byla na západě Lycií a Malou Phrygií, na severu Galatií a Kapadocií, na východě drsnou Cilicií a na jihu Středozevními mořem.

***) Rhodus, největší z ostrovů Sporadických; původně slul Ophiusa pak Makara, posléze Rhodus. Daří se tu hrozny výborné, jest tu hojnost medu; dále jsou tu solné prameny, mramorové lomy, hojnost ryb. Obyvatelstvo: Foeničané. Města: Lindus a Camirus. Po nich Dorové: hexapolis. Ústava monarchisticko-aristokratická; poslední král Diagoras II., načež republikou. V bojích s Filippem Macedonským, Perieem, Mithridatem a loupežníky mořskými, spojenci Římanův. Po smrti Pompeiové na straně Caesarově a za to od Cassia dvakrát poražení a 40,000,000 K válečné náhrady bylo jim zaplatiti. Římskou provincií až za Vespasiana.

†) Podle Starožítosti XIV. 14, 3. slul Sappinas.

††) Koráb s trojí řadou vesel; veliké nákladní lodi měly pět řad vesel. Zde byl to spíše koráb vojenský.

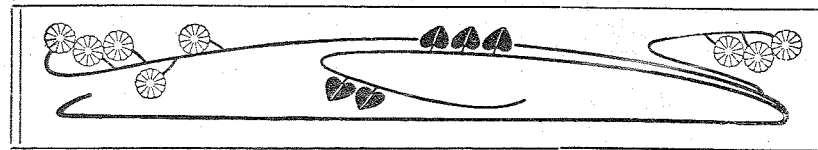
†††) Brundisium nebo Brundisium, dnes Brindisi, prastaré město v Calabrii s výborným přístavem, obvyklé přepraviště do Řecka. R. 83 před Kr. Sulla vracel se z východu, vstoupil tam na italskou půdu.

výtečné vlastnosti Herodovy, umínil si tetrarchu, jež sám jim jmenoval, učiniti králem. (R. 39. před Kr.) A nejen přízeň k Herodovi jej k tomu měla, nýbrž i nenávisť k Antigonovi*) jež za buřiče a nepřítele Římanů pokládal. Antonia ochotou předstihl však daleko Caesar Octavianus. Pamětliv válečné výpravy, již Antipater s otcem jeho do Egypta podnikl, jakož i jeho pohostinství a milé každému povahy, nad to i zdatnosti Herodovy, dal svolati senát**), jemuž Messala a Atratinus Heroda představivše, v jeho přítomnosti zásluhy i věrnost nebožtíka otce, kterou Římanům zachoval, vychvalovali, vylíživše spolu Antigona jako nepřítele a to nejen pro přečin, jehož se dopustil, nýbrž i proto, že pomínuv Římanů, z rukou Parthů přijati trůn se nerozpakoval. Vývody jejich učinily mocný dojem na shromážděné, a když pak Antonius dovozoval, jak důležité, by pro válku proti Parthům Herodes králem se stal, všichni pro to hlasovali. I rozpustivše schůzi, vyšli Antonius a Caesar, majíce ve středu svém Heroda, provázeni konsuly a ostatními hodnostáři na Kapitol, aby tam obětovali a nález senátu uložili. Prvního dne království Herodova Antonius, dav přistrojiti hostinu, jej častoval.

*) Herodes slíbil mu i za to peníze dle Starožitnosti XIV. 14, 4.

**) Senát, státní rada římská, původně ze sta členů složena, již sám král volil a jí předsedal. Později změněna; na místo komicií kuriatních nastoupila comitia centuriata, jimiž se i plebejcům jakýchs arcí nepatrných práv dostalo, ale nijaké úlevy břemen.

XV.

(Starožitnosti XIV. 14, 6.—15, 3.)

Antigonus obléhá lid v Masadě. Herodes vrátiv se do Judska, dobyl Joppy, osvobodil Masadu a do Jerusalema přibyv, shledal Silona podplacena.

1. Té doby Antigonus lid v Masadě zavřený oblehl. Potravin měli sice s dostatek, ale nedostávalo se jim vody. Proto Josef, bratr Herodův, se dvěma sty mužů své družiny umínil si k Arabům se utéci, dověděl se, že Malichus, čeho se proti Herodovi dopustil, lituje. A byl by již i z hradu ujel, kdyby nebyl se v noci, kdy odjezd byl stanoven, hojný déšť s oblak spustil. Cisterny se naplnily, a tak jeho útek stal se bezúčelným. Obležení činili na vojsko Antigonovo výpady a mnoho z nich jednak v tuhé půtce se s nimi utkavše, jednak jim i úklady nastrojivše, zabili. Vše se jim sice pokaždé nepodařilo, nýbrž tu i tam bylo jim také se ztrátami z bojiště ustoupiti.

2. Zatím přitáhl římský vojevůdce Ventidius, jsa poslán, aby Parthy ze Syrie vyklidil, za nimi postupuje, do Judska, dle řeči

Jaffa. Jaffa nebo Joppe, též Jaffó, přímořské město přístavní v Palestýně, odkudž nyní po železnici za tři a půl hodiny přijede se do Jerusalema. Znameníť přístav zbudován byl v Jaffě Šimonem Makkabejským. Jest to jedno z nejstarších měst na světě. V okolí Jaffy rostou nejkrásnější pomeranče. Majíc asi 15.000 obyvatelů (z těch 3000 Židů), leží terasovitě na břehu, k němuž není z moře dobrý přístup pro mnohé kamenné útesy, z vody vyčnívající.

sice aby Josefovi a lidem jeho pomohl, ve skutečnosti však, aby na Antigonovi výpalné nějaké vynutil. Nedaleko hradeb městských rozbil stany, a když lakota jeho ukojena, zanechav tu Silona s menším oddílem, sám opět odtáhl, nechtěje se zjištností svou prozraditi, což by se bylo jistě stalo, kdyby byl zase veškero vojsko odvedl*). Antigonus máje nyní nadějí, že Parthové přitáhnouce, jemu pomohou, hleděl si Silona nakloniti, by mu v záměrech jeho nepřekážel.

3. Herodes přistav pak po návratě svém z Itálie u Ptolemaidy a značné vojsko z cizincův i svého lidu shromáždív, pospíchal Galilei proti Antigonovi, podporován Ventidiem i Silonem, jimž Dellius, vyslanec Antigonův, namluvil, že mají poručeno z Říma, Heroda do jeho království uvésti. Ventidius chystal se právě nepokoje, Parthy v jednotlivých městech vyvolané, urovnati, Silo uplacen Antigonem v Judsku zůstal. Herodovi nebylo ostatně posily zapotřebí, neboť na pochodě den co den rostlo jeho vojsko a v brzku, až na nepatrné výjimky, celá téměř Galilea k němu se přidala. Nejdůležitějším úkolem, který mu nastal, bylo, zmocniti se obležené Masady a přátele své odtud vysvoboditi. Ale město Joppe**) bylo mu v tom závadou. Vidělo se mu tedy nejprv jeho jako nepřátelského města dobytí, by snad, až by postupoval k Jerusalemu, nestalo se za jeho zády útočištěm nepřátel. Silo rád se k němu připojil, povděčen jsa mu za to, že dostalo se mu příčiny s vojskem svým se pohnouti. Židé však ze zadu zle naň dotírali, stíhajíce jej; Herodes však obořiv se na ně s menším oddílem, zahnal je brzy na útěk, osvobodiv takto Silona, jenž dosti chabě se jim bránil.

4. Na to Joppy dobyv, k Masadě pospíchal osvobodit svých přátel. Z obyvatel domácích někteří z dávného, již z dob otcových

*) Byl to pouhý loupežnický nájezd.

**) Joppe nebo též Japhó, dnes Jaffa, přímořské město v Judsku, znamenitý přístav zbudovaný Šimonem Makkabejským. Dějiny zvláště dvě věci o tomto místě vypravují. Předně báji o Andromadě, deceři krále ethiopského, kterou obluďe mořské tu v oběť upoutanou vysvobodil Perseus, potom zázrak, jenž se tu stal s prorokem Jonášem. Srov. I. 2, 3.; 4, 7.; 7, 7.; 15, 4.; II. 6, 8.; 18, 10.; III. 9, 2. atd. Starozit. IX. 10, 2.; XIV. 4, 1.; XIII. 4, 4.; 15, 1.; XVII. 11, 4.

pochodícího přátelství, jimi nadšeni jeho slávou, nebo z vděčnosti za to, co dobrého se jim od otce i syna dostalo, k němu se připojili; většinu však z nich přivedla mu naděje, kterou do něho jako budoucího krále skládali*). Tak shromáždil záhy kolem sebe značné vojsko. Když pak s ním ku předu postupoval, strojil mu Antigonus na příhodných místech cestou úklady, ale škoda jimi Herodovi vzešlá, byla buď zcela nepatrná, anebo vůbec nijaká. Osvobodiv v Masadě beze vší téměř námahy své přátele a dobyv nad to i pevnosti Resy**) táhl k Jerusalemu, provázen oddílem Silonovým, jakož i zástupem lidu z dobytého města, ježž strach z jeho moci přiměl, k němu se připojiti.

5. Sotva však na západní straně města Jerusalema táborem se položil, uvítaly stráže na hradbách rozestavené voje jeho střelami i oštěpy, a jednotlivé oddíly obránců města napadly jeho přední hlídky. Herodes dal na to podél zdí rozhlásiti, že přišel, máje jen blaho lidu a záchranu města na mysli, pročež že ani zjevným svým protivníkům nechce ublížiti, nýbrž na obrat i největším nepřátelům svým jest hotov odpustiti vše, čím proti němu se provinili. Ale Antigonovci nemeškali, pořádali opačné projevy a kde se dalo, hlasatele jeho přehlušili, bránice takto, by nikdo na stranu Herodovu nepřestoupil. Antigonus pak posléze vydal rozkaz, nepřátele od hradeb odehnati, což se mu i deštěm střel na ně s věží sesypaným podařilo.

6. Tu pak nejlépe se ukázalo, že Silo podplacen. Na jeho popud stěžovali si mnozí vojínové do nedostatku spíže, žádali po něm peněz na živobytí a domáhali se i řádných bytů, ježto prý okolí města Antigonovci zcela vypleněno. Herodes obrátil se však na podvelitele Silonova, vzkázal podřízeným jeho vojínům, aby, ježto Caesarem Octavianem Antoniem i římským senátem mu poslán, jemu nijakých zbytečných obtíží nepůsobili, že ještě téhož dne o spíži se jim postará, aby neměli nouze. To pak řka, vypravil se do okolních osad a opatřil jim tolik spíže, že Silonovi takto každá další jakákoliv záminka již předem v nivec obrácena. Aby pak i na příští časy dovoz potravin pro ně byl zajištěn,

*) Mělit pevně za to, že se na trůně udržel.

**) R e s a, totéž co Thresa; viz nahoře I. 13, 8.

vzkázal samařským*) svým spojencům obilí, víno, olej i dobytek bitný (jatečný) do Jericha**) dopravovati. Antigonus zvěděl o tom, rozeslal vojenské oddíly po okolí, by zásobovací sbory tyto zadrželi a sjímali. Na rozkaz jeho shromáždilo se hojně vojska u Jericha. Tam rozložilo se po výšinách, číhající, až spíživníci tudy potáhnou. Ale ani Herodes nemeškal; sebral deset kohort***), pět římských a pět židovských a připojiv k nim část námezdného vojska a něco jízdy, stanul před Jerichem. Město shledal však opuštěno; jen do tvrzi uchýlilo se asi pět set mužů se ženami i s dětmi. Ty pak Herodes jáv, brzy opět propustil. Římané vtrhše do města, vyplenili je, nalezše v domech hojně kořisti všeho druhu. Král opatřiv město posádkou, vrátil se, propustiv římské vojsko do zimních bytů v oddaných jemu městech Idumee, Galilee a Samaří. Ale i Antigonus, chtěje se Antoniovi zavděčiti, dosáhl úplatky od Silona toho, že díl vojska římského v jeho městě Lyddě†) na zimu ubytoval.

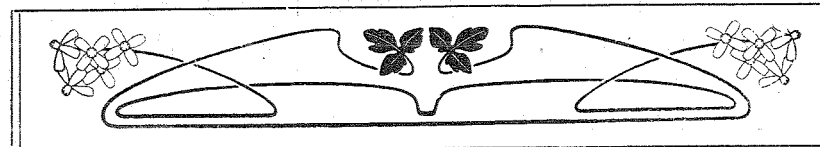

*) Samaří, za času římských Sebasté zvané, hlavní město soujmené krajiny v Palestýně. Roku 1719 př. Kr. dobyto od krále assyrského Salmanasara, přednější pak obyvatelé do zajetí odvečeni, čímž zajetí assyrské dovršeno. Dnes je to nepatrná jen ves Sebastiyé. Srov. I. 8, 4; 21, 1.; Starožit. VIII. 12, 5.; IX. 4, 3.; XI. 4, 3, XII. 5, 5.; XIII. 10, 2.; XV. 8, 5; XVII. 10, 9.

**) Jericho, město v Judsku, sídlo školy prorocké. V okolí usazeno plémě Benjaminovo. Dobyto Josuem r. 1305 před Kr. Dnes nepatrná vesnička er-Riha s bídnyými chatrčemi a asi 200 obyvatel, již oddáni nezřízenému, prostopášnému životu. Srov. I. 6, 6.; 8, 5.; II. 20, 4.; III. 3, 5.; IV. 8, 2.; 9, 1.; Starožit. IV. 6, 1.; V. 1, 1.; XIII. 1, 3.; XIV. 5, 4.; XVII. 6, 3.; 8, 2.; 10, 6; 13, 1.

***) Kohorta, desátý díl legie; byla to tedy vlastně celá legie, asi 6000 mužů; dělila pak se legie na deset kohort, kohorta na tři maniply a manipul na centurie nebo setniny; měla-li pak legie 4000—6000 mužů, čítala kohorta jich 400—600, manipul 133—200 a centurie 66—100, odkudž i její jméno.

†) Lydda, nebo též Diospolis, město v Judsku, sídlo soujmené toparchie, dnes Ludd nebo Ludda, na cestě z Jerusalema do Caesaree položené. Srov. I. 11, 2.; 15, 6; 19, 2; II. 12, 6; III. 3, 5; IV. 8, 1.; Starožit. XIII. 4, 9; XIV. 11, 2.; 15, 3.; XX. 6, 2.

XVI.

(Starožitnosti XIV. 15, 4.—15, 9.)

Herodes dobude Sepphory a zvítězí na lupičích, jež v jeskyních zjímá. Machaerova obojakost, proto s ním jako s nepřitelem naloženo. Herodes ubírá se k Antoniovi Samosatu oblehšímu.

1. Římané nyní od boje odpočívající, v hojnosti žili. Herodes však nelenil, nýbrž bratru Josefovi Idumei dvěma tisíci lidu pěšího a čtyřmi sty jízdného osaditi poručil, aby Antigonus nijakého přehmatu dopustiti se nemohl. Sám pak matku a jiné příbuzné, které z Masady vysvobodil, do Samaří odvedl a tam bezpečně je opatřiv, táhl, aby ostatních měst v Galilei dobyl a odtud vojsko Antigonovo vyhnal.

2. K Sepphoře*) za prudké vánice sněhové doraziv, města beze vší téměř námahy dobyl, neboť posádka slyšíc, že přichází, se rozutekla. A tu vojsko po útrapách nečasem způsobených

*) S e p p h o r i s, město v Galilei, dnes bídna vesnice, zvaná Sefuriye s nepatrným počtem obyvatelstva, položená na návrší mezi Tábořem a Tiberiádou. Srovn. I. 8, 5.; 16, 2.; II. 5, 1.; 18, 1; 20, 6.; III. 2, 4; 4, 1.; Star. XIII. 12, 5.; XIV. 5, 4.; 15, 4.; XVII. 10, 9.; XVIII. 2, 1.

zotaviv (byloť tu hojnost vřelických potravín, vytáhl proti lupičům v jeskyních *) bydlícím, kteří svými častými vpády do země zrovna takové nesnáze působili, jako zjevná válka. Tři kohorty pěchoty a čtyři sta jezdců předeslal ku vsi Arbelům**) a za nimi s ostatkem svého vojska po čtyřiceti dnech přitáhl. Ale nepřátelé neměli z toho útoku strach, nýbrž se zbraní v ruce postavili se na odpor; byliť nejen zkušenými vojíny, nýbrž i odvážnými lupiči. Došlo k bitvě; nepřátelské pravé křídlo obrátilo Herodovo levé na útěk. Herodes vida, co se děje, rychle obrátil i pravé směrem levého proti nepříteli a přispěv takto ohroženým ku pomoci, zdržel je útěku; načež odrazil útok nepřátel, sám vrhl se na ně takou silou, že posléze po tuhém zápase, nezbylo jim, leč dáti se na útěk.

3. Poráží je jich napořád, hnal je až k Jordánu, kde většinu jich pohubil; zbytek pak, přepraviv se na druhý břeh, se rozutíkal. Tak zbavena Galilea hlavního zla; něco však zbylo jich ještě skryto v jeskyních, a potřítí i tyto, vyžadovalo delšího pobytu. Herodes rozdělil za tím účelem, chtěje vojíny za přestálá nebezpečí odměniti, peněžité obnosy mezi ně. Prostý vojin dostal po stu a padesáti drachem***) důstojníci arci mnohem více. Po té poslal vojsko do zimního tábora. Pherorovi pak, nejmladšímu bratru svému přikázal, aby jim spíží opatřil a hrad Alexandrium†) opevnil, což se i stalo.

*) Vápencové skály v Galilei a Judsku, jsouce útvaru krasového, mají hojně jeskyň, jež výborně se hodí za bezpečné skrýše.

**) Arbel, ves v Galilei u jezera Genesaretského na blízku Magdaly, nade vsí pochybnost dnešní Irbid, kde na blízku podnes ještě ve strmých stráních hojně jeskyň lze spatřiti (Robinson Palaestina III. 497; 532 atd.) Srovn. I. 16. 2. Starožit. XII. 11, 1.; XIV. 15, 4.

***) Drachma = 95 halífům; 150 drachem = 142·50 K.

†) Alexandrium, tvrz v Palestýně, na cestě za Scythopole do Jerusalema položená, bezpochyby od Alexandra Janaea zbudovaná, dle Van de Velde dnešní Kefr Stuna. Srovn. I 6, 4.; 8, 5.; 16, 3.; Starožit. XIII. 16, 4.: XIV. 5, 4.; 15, 4.; XVI. 2, 1.; 11, 7.

4. Antonius dlel doby té v Athénách*). Ventidius však**) povolal Silona a Heroda do boje proti Parthům***) rozkázav jim, aby prve poměry v Judsku uspořádali. Herodes Silona k Ventidioví s radostí propustiv, sám proti lupičům, kteří v jeskyních se zdržovali, vytáhnouti se přichystal. Jeskyně tyto ležely na strmých svazích horských, a nebylo k nim odnikud přístupu; jenom zcela úzké, srázné stezky k nim vedly, a pustá skaliska, kudy se do nich chodilo, svažovala se do příkrých roklin, jež kolmo tu jako stěny, divoce rozervány, strměly. Drahnou dobu pro nepřístupnost jejich rozpakoval se král čeho se podjati, až posléze obmyslu velmi nebezpečného užití se rozhodl. Dal totiž nejsilnější muže ze svých lidí ve skříních do otvorů jejich spouštěti. Ti pak tam přibyvše, lupiče i s rodinami zabíjeli a na ty, již se jim bránili, oheň metali. Herodes rád byl by některé z nich za živa jal, vyzval je tedy hlasatelem, aby k němu vyšli a jemu se poddali. Nikdo však z nich dobrovolně se nepoddal, a kteří násilně k tomu donuceni, raději smrt volili, než za živa býti zajatu. Stařec jakýs, otec sedmi dítek, matku s dětmi prosící, by jim dovolil užití slíbeného bezpečí a vyjítí, dokonce pobil je raději všechny tímto způsobem: postavil se sám ku vchodu jeskyně a jednoho po druhém, jak vycházeli, zabíjel. Herodes z dálky se na to dívaje, nemoha bolu se ubrániti, všecek zkormoucen, sám se sepjatýma rukama starce prosil, aby

*) Athény, hlavní město Attiky. Kekrops z Egypta do Athén. Praotec Theseův. Po smrti Kodrově r. 1068 před Kr. v Athénách archonti. R. 620 před Kr. Drakon, přísný zákonodárce. Kylon a Megakles. R. 594 Solonova důmyslná ústava v Athénách. Syn a nástupce Pisistratův Hippias (527—510) vládl mírně, když však bratr jeho Hipparch 514. zavražděn, tvrdě a surově. Vyhnan, utekl do Persie. Ostrakismos zaveden v Athénách. Kleisthenes. Athénané pomáhali Jonům maloasijským r. 500 před Kr. R. 480 Xerxes zmocnil se města, jež tehdy pobořeno byvši, r. 478 znova vystavěno (přístav Piraeus). Za Perikla (461—429) nejvyšší sláva Athén. (Fidias nar. 460, sochař v Athénách vystavěl Parthenon a Propylaje.) Válkou peloponnésskou (431—404) moc Athén ochromena. R. 393 zdi města obnoveny. Athen od Kassandra dobyt r. 318 před Kr. Sulla dobyl Athen r. 87 před Kr. Z Athén pocházeli mimo jiné znamenité muže: skladatel veseloher Aristophanes (nar. okolo roku 423.); spisovatel dějin války peloponésské Thukydidés (461—402); slavný mudrc Sokrates (469—399), žák jeho Platon (429.—348.)

**) Ventidius dlel tehdy dle Starožit. XIV. 15, 5. v Syrii.

***) Roku 38. před Kr.

dítěk ušetřil. Stařec však, nedbaje jeho proseb, Heroda pro nízký jeho rod potupiv, usmrtil po dětech i svou manželku a mrtvoly jejich do propasti sházev, sám naposled do ní střemhlav se vrhl*).

5. Takto zmocnil se Herodes jeskyň i jejich obyvatel. Zanechav pak oddíl vojska, jenž zdál se mu dostatečným, zdolati možnou vzpou, Ptolemaeovi, by mu velel, vytáhl sám se třemi tisíci pěchoty a šesti sty jízdý do Samaří proti Antigonovi. Po jeho odchodě nabyli osnovatelé dřívějších vzpour v Galilei znovu odvahy, a přepadše nenadále Ptolemaea, zabili jej, zemi zpustošili, načež do bažinných a neschůdných končin se uchýlili. Zvěděv co se stalo, spěchal Herodes rychle k obraně země, pobil mnoho buřičů, dobyl pevností a za trest uložil rušitelům míru tisíc hřiven pokuty.**)

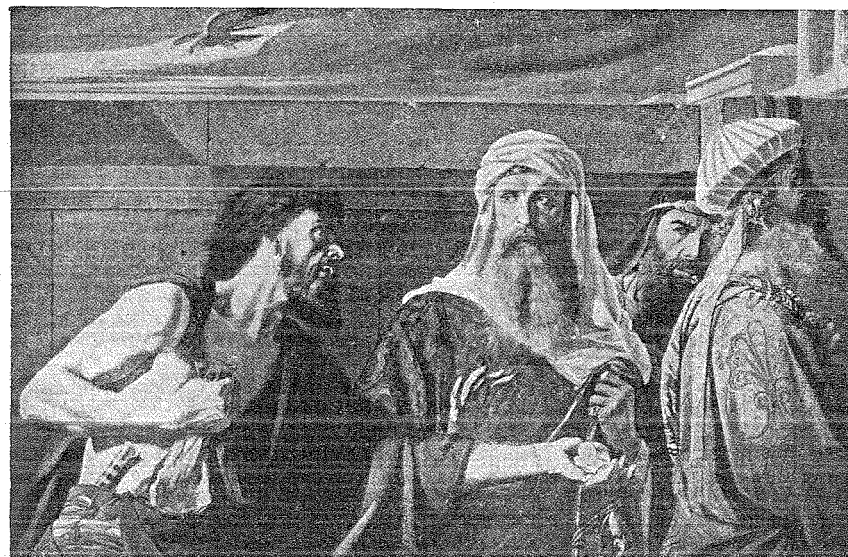
6. Parthové ze země vyhnáni a Pakorus zabit. Na rozkaz Antoniův pak poslal Ventidius Herodovi tisíc jezdců a dva pluky pěchoty proti Antigonovi na pomoc. Týž poslal však veliteli vojska Machaerovi písemnou prosbu, by se k němu přidal. Stěžoval si do násilí Herodova a křivd rodině královské jím způsobených, slibuje mu odměnu v penězích. Machaeras měl se však na pozoru, aby si neznepřátelil Antonia, byv od něho sem poslán, a poněvadž Herodes i lépe platil, nedal se pro zradu od něho získati, ale přátelstvím k němu se netajil, a přes výstrahy Herodovy šel zvědět, jak si Antigonus stojí. Týž prohlédnuv však jeho úmysl, zavřel před ním brány a bránil se s hradeb jemu jako nepříteli. Machaeras zahanben vrátil se k Herodovi do Ammanutu. Rozhněvav se pak, že nepořídil, dal všecky Židy, kteří se mu do cesty namanuli, pobiti, ani stoupenců Herodových neušetřiv a s nimi jako se stranníky Antigonovými naloživ.

7. Herodes těžce to nesa, chtěl s Machaerou jako s nepřitelem s mečem v ruce účtovat. Ale spolknuv hněv svůj, vydal se na kvap k Antoniovi do ničemností jeho si stěžovat. Machaeras poznáv však, že chybil, na rychle pustil se za ním, a dohoniv krále, s ním po mnohých prosbách se smířil. Herodes však od

*) Podle Pareta byli tito Josefem Flaviem za lupiče vyhlášení Židé nade vsí pochybnost vlastenci, kteří se idumejsko-římské vládě cizinců bránili.

***) V našich penězích 5,652.000 K.

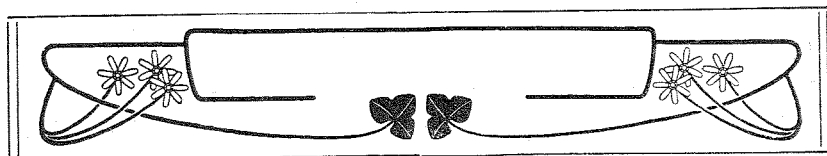
cesty své k Antoniovi neupustil; slyše, že dobývá silnou zbrojnou mocí Samosaty, pevností na Eufratu*), pospíšil si tím více, by neušla mu taká vhodná příležitost svoji statečnost osvědčiti a oddanost Antoniovi projeviti. A vskutku po jeho příchodě pevností za nedlouho dobyto. Hojně barbarů pobiv a značné kořisti se zmocniv, ještě více zavděčil se Antoniovi, jenž nejednou se statečností jeho obdivoval; ke dřívějším projevům úcty přistoupilo takto hojně nových a naděje na trůn tím pevněji utvrzena. Králi Antiochovi*) však bylo Samosatu vydati.

Členové židovské rady za času Páně. Obrázek představuje okamžik, kdy Jidáš vrací 30 stříbrných, jež za zradu Mistra svého, dříve od nich přijal.

*) Samosata, hlavní město Kommageny, pevnost položená na západním břehu řeky Eufratu, dnes pouhé ssutiny, jež viděti u městečka Someisat. Srov. I. 16, 7.; VII. 7. 1.; Starožit. XIV. 15, 8.

***) Antiochus, král v Kommageně. Kommagene, severovýchodní část Syrie, na východě Eufratem, na severu a na západě Amanem ohraničena; na jihu proti Kyrrhestice (Syria Kyrrhestika) nebylo přirozených hranic. Srov. I. 15, 7.; Starožit. XVIII. 5, 4.; XIX. 5, 1.

XVII.

(Starožitnosti XIV. 15, 10.—16, 1.)

Smrt Josefova a Herodovi o něm snové; Herodes dvakráté podivně zachráněn. Pappa, vraha bratrova, setne a hlavu jeho Pherorovi pošle. Za nedlouho Jerusalema oblehne a Mariamnu za manželku pojme.

1. V tu dobu dařilo se Herodovi v Judsku nevalně. Zanechal tu bratra Josefa vrchním velitelem, ale nedovolil mu do svého návratu ničeho proti Antigonovi podnikati, ježto Machaeras, chovav se dosud obojetně, nebyl spolehlivým spojencem. Ale Josef dověděl se, že bratr daleko zajel, nedbal záповědi bratrovy a s pěti kohortami, od Machaera poslanými do Jericha se vybral, aby za nastalých žní jim tam obilí pobral. Ale v horách na nepřístupných místech nepřáteli byv přepaden, padl hrdinnou smrtí a s ním i celý oddíl římského vojska. Kohorty byly totiž nedávno ze syrských nováčků sestaveny a nebylo tudíž mezi nimi starších, zkušených vojínů*), by nezkušených mladých druhů svých jak náleží poučili.

2. Antigonus však svým vítězstvím se nespokojil, nýbrž ve svém hněvu tak se rozlítil, že i s mrtvolou Josefovou nectně naložil. Zmocniv se jí, když padl pohřbívání, dal jí hlavu uťati i přes to, že Pheroras, bratr nebožtíkův, za ni padesát hřiven**) výkupného nabízel. Po vítězství tomto strhla se v Galilei děsná

*) Veteráni = vojínové vysloužilí, vysloužilci, zde však starší zkušení vojínové a tak i přeloženo.

**) V našich penězích 282.600 K.

bouře, jež až do krajnosti hnána; stranníci Antigonovi vyvlekše přední z přívrženců Herodových v jezeře*) je utopili. I v Idumei, kde Machaeras pevnost jakous jménem Gitthu**) znovu opevnil, povážlivě vše vřelo. Herodes o věcech těch ničeho nevěděl. — Antonius [podmaniv sobě Samosatu***) a přikázav Sosiovi, jež správcem Syrie ustanovil, aby Herodovi proti Antigonovi byl nápomocen, odebral se do Egypta. Sosius ihned dvě legie Herodovi do Judska poslal a sám s ostatním vojskem za nimi v patách táhl.

3. Herodes dlel právě v Daphně u Antiochie†), když jemu zcela zjevně snové smrt bratrovu zvěstovali. Všecek jimi polekán, seskočil s lůžka; v tom vešli poslové, přinášejíce neblahou tuto zvěst. Krátce jen si pohorekovav, odložil na příští dobu smutek a spěchal proti nepříteli. S neuvěřitelnou rychlostí pochodů svých stihl Libánu, kde najal osm set horalů a setkal se s římskou legií. S vojskem tímto, nevyčkav ani, až se rozední, vtrhl odtud do Galilee, nepříteli, setkav se s ním a odraziv jej, zahnal do pevnosti, odkud vyšel, a jal se jí bez průtahu dobývat. Prve však, než ji dobyl, snesla se na krajinu prudká bouře, a Herodes nucen po okolních osadách táborem se rozložit. Za několik dní přišla druhá, jemu poslaná legie. Nepřátelé pak strachem v noci, zvěděvše o jejím příchodě, pevnost vyklidili.

*) Míněno jezero Genesaretské (Tiberiadské), též Galilejským mořem zvané, kde Božský Spasitel rád prodléval, mnohé ze svých divů a zázraků tu učiniv.

**) Gittha; neví se dosud jistě, kde pevnost tato ležela. Někteří hledají ji jižně Samaří, zaměňující si ji s jinou pevností, podobného jména, s Gielou totiž, jejíž existence však od jiných v pochybnost brána; pravdě nejpodobnější jest název těch, již kladou ji do Idumee, kde dosud nedaleko Hebronu dvě osady na ni jménem připomínajících, totiž Jutteh a Gaddi. Srov. I. 17, 2. Starožit. VI., 1, 2.; 12, 2.; IX. 8, 4; 10, 3.; XIV. 15, 10. Gitta slulo i jedno z pěti hlavních měst fílištinských, jehož zbytky spatřiti lze u Pell Zakarújeh.

***) Dle Diona Cassia (XLIV, 24) však Antonius nemohl proti Samosatě ničeho poříditi.

†) Daphne, předměstí Antiochie, za řekou Orontem položené; Antiochie tato slula proto i Epidaphne na rozdíl od Antiochie Arménské, na řece Mygdonu položené a odtud také Epimygdonia zvané; tak slul i přilehlý, rozkošný, hojnými prameny svlažovaný háj. Srov. I. 12, 5.; 17, 3.; Starožit. XIV. 3, 1.; 15, 11.; XVII. 2, 1.

4. A již táhl Jerichem, pospíchaje, by vrahům bratra svého se pomstil. Tam divnou zažil příhodu, jež získala mu pověst miláčka Božího, vyváznuv z ní bez pohromy. Téhož večera bylo na hostinu u Heroda uspořádanou mnoho vznešených hostí pozváno. Když pak po hostině účastníci se rozešli, večeřadlo se zbořilo. Herodes spatřuje v tom nejen předzvěst nebezpečí, jež naň ve válce čekala, nýbrž i svoji záchranu z nich, za šera ranního odtáhl. Asi šest tisíc nepřátel sestoupilo s hor a znepokojovalo jeho přední voje. Netroufajíc si s Římany bojem se utkati, metali zdáli na ně kameny i střely, mnoho jich zranivše. Sám Herodes, objížděje jednotlivé oddíly, oštěpem do boku byl zraněn.

5. Aby se zdálo, že i odvahou, i počtem nepřítele převyšují, poslal Antigonus Pappa jakéhos ze své družiny s oddílem vojska do Samaří. Tam měli se sraziti. Herodes však protáhnuv zatím nepřátelskou zemí, vyvrátil pět městeček a dva tisíce obyvatel v nich zhubil. Odtud, spáliv domy v nich, vrátil se do tábora, jež u vsi Kanon*) zvané, rozbil.

6. Denně přicházelo k němu množství Židů z Jericha i z okolních končin, jednak z nenávisti proti Antigonovi, jednak jeho slavnými činy nadšeni. Většina z nich ovládána bezděčnou touhou po změně stávajících poměrů. Herodes však nemohl se ani dočkati, až se s nepřítelem srazí**), ale vojínové Pappovi nedbajíc jeho přesily, táhli mužně proti němu. Když pak bitva se rozpoutala, kladly některé oddíly Pappovy, byť i na krátko, tuhý odpor. Herodes však, nemoha zapomenouti smrti bratrovy, nelekal se nijakého nebezpečí a bil se, jakoby se samými vrahy bylo jemu činiti. Zdolav nejprve ty, kteří útočili, vrhl se pak i na ty, již se jen bránili a oboje obrátiv na útěk, jal se je stíhati. A prolévaje neustále jejich krev, vtiskl je zpět do vsi, odkud naň byli vyrazili***),

*) K a n a, vesnice v Judsku, více neznámo. Srov. I., 4, 7.; 17, 5.; ve Starozit. XIV. 15, 12. jmenuje se Isane, bezpochyby nynější Azzun, jižně Gitty v Samaří, ač někteří obě místa mnohem jižněji kladou.

**) Dle Starozit. XIV. 15, 2. rozbil Pappus tábor svůj u Isany v Samaří, kamž bylo Herodovi táhnouti.

***) Z Isany totiž, jak svrchu praveno.

při čemž nejvíce ztrát utrpěly zadní voje. Posléze vnikl i sám do vsi za nepřítelem, kde každý dům byl pln vojska a i střechy domů hemžily se vojíny. Poraziv ty, kteří venku se bili, dal domy strhati, by odtud vypudil ty, již uvnitř byli; většina jich v ssutinách pohřbena. Kdo však z nich vyvázl, neunikl venku meči vojínů, kteří naň již čekali. Mrtvol bylo všude tolik nakupeno, že ani vítězům nebylo kudy projíti. Takováhle řež odňala i nejsrdnatějším mysl, a sotva se někde několik nepřátel sběhlo, spatřivše kolik jich zahynulo, již utíkali, co mohli. Herodes byl by ihned nejraději do Jerusalema pospíšil, kdyby nebyla krutá zima jemu v tom bránila. Toť i jediný důvod, proč Herodes vítězství svého jak náleží nevyužítkoval a Antigona, jež pomýšlel již město opustiti, zcela nepokořil.

7. Pod večer popřál Herodes unaveným vojínům oddechu a šel sám od boje ještě všecek uhrát, po způsobu vojenském se vykoupat. Jediný toliko pacholík ho doprovázel. Když pak do lázně vešel, vyběhl před očima jeho nepřátelský voják s mečem v ruce, za ním druhý, třetí a ještě několik. Po bitvě utekli totiž ozbrojeni s bojiště a skryli se strachem v lázni. Pohled králův však je z leku vyburcoval, a chvějíce se prchali mimo něj, ač byl beze zbroje, hledajíce, kudy by nejsnáze unikli. Náhodou nebylo tu nikoho z vojínů, by je jal, a Herodes byl rád, že se mu od nich nic nestalo. Všichni utekli.

8. Nazítří dal Herodes veliteli Antigonovu Pappovi, jež v bitvě padl, hlavu stíti a poslal ji bratru Pherorovi, dávaje mu takto na srozuměnou, že vražda bratrova pomstěna; neboť byl Pappus vrahem Josefovým. Zima povolila a Herodes táhl s vojskem k Jerusalemu *) Přišed až k samým hradbám města, rozložil se tu přímo proti chrámu táborem. Právě uplynula tři léta, co byl v Římě králem jmenován. S této strany bylo město nejsnáze dobytelné a odtud**) Pompeius svého času ho dobyl. Herodes práce oblehací jednotlivým oddílům rozděliv, dal v okolí města nakáceti dříví a shroutiv na podměstí trojí hráz, poručil zříditi násypy a na nich

*) Bylo to roku 37 před Kr.

**) Mínil se severní strana města.

postavit věže*). Práce tyto nejpilnějším ze svých lidí vykázav, šel do Samaří, kde pojal za manželku dceru Alexandra, syna Aristobulova**). Pohrdaje již nepřátely, udělal si takto, slavě prostřed války oddavky, kratochvíli.

9. Po ukončeném svatebním veselí vrátil se seslíiv značně sbory k Jerusalemu. Přibyl k němu zatím Sosius s velikým počtem jízdného i pěšího vojska. Poslav je napřed vnitrozemím, sám Phoencii***) pochodem se bral. Veškera tato síla branná, bezmála jedenáct legií †) kromě i nepatrných sborů pomocných ††) ze Syrie utábořilo se na severní straně města za hradbami. Tak obleženo město dvěma vojevůdci: Herodes osoboval si vrchní velitelství, byv nálezem senátu králem jmenován, Sosius pak jako velitel vojska, jež Antonius Herodovi ku pomoci poslal †††).

*) Věže, (turres), byly často značné velikosti a do čtverhranu stavěny. v průřezu 30 až 40 stop. Byly vyšší hradeb, ano i někdy vyšší městských věží. Dole opatřeny byly ponejvíce heranem (aries) a nahoře měly padací mštek, jenž spustil se na zeď, aby mohli vojínové tudy přejíti. Mimo to bývaly na horní plošině umístěny metací stroje (katapulty a ballisty) na obranu proti obhájčům města na zdech a ku podpoře útočníků, by snáze mohli postupovati.

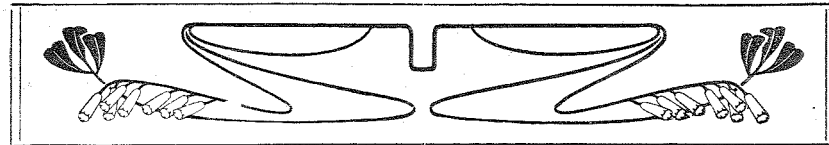
**) Slula Mariamne; jméno toto jest pořečténé hebrejské Mirjam (naše Marie); rozeznávati ji sluší od soujmenné dcery velekněze Šimona, jež rovněž byla manželkou Herodovou. Srovn. I. 28, 4.

***) Phoencie zabírala úzký pruh země mezi břehy středomořskými a západními svahy libanonskými. Severní hranici pokládána obyčejně řeka Eleutherus (dnes Nahr el Kebir) a jižní mys Karmel. Staří Phoenciáné nazývali zemi svou Kanana. Jméno Phoencie vyskytá se teprve v sedmém století před Kr. Poseta byla na pobřeží četnými městy, z nichž nejdůležitější byla: Sidon, Tyrus a Aradus, ze kterých se vyvinuly samostatné státy. Srov. Star. IX. 14, 2.; XI. 8, 3.; XII. 4, 1.

†) Úhrnem bezmála 70 tisíc mužů. U nás čítá sborová divise 10 až 15 tisíc pěchoty a 3 a 4 tisíce jízdy. Armádní sbor rovná se dvěma sborovým divisím, má tedy 20 až 30 tisíc pěchoty a 6 až 8 tisíc jízdy — v celku 38 tisíc mužů. Podle našeho byly to tedy bezmála dva armádní sbory.

††) Sbory, vojska pomocná, auxilia, nečítala se nikdy k legiím (dle našeho k řadovému vojsku), podobně jako nečítány k nim sbory námezdné, žoldnéři; jak přišli, tak bojovali; odkud i u nich nezvyklé jinak ve vojenském názvy na př. equites sagittarii atd.

†††) Dle Starozit. XIV. 16, 1. přišel Herodes přímo ze Samaří do Jerusalema, kdežto Sosiovy sbory braly se dvěma proudy různými cestami vnitrozemím nebo podél pobřeží.

XVIII.

(Starozitosti XIV. 16, 2. — XV. 1, 1, XV. 4, 1 — 4, 3.)

Herodes a Sosius dobyli Jerusalema. Poslední osudy a smrt Antigona. Lakota Kleopatřina.

1. Lid židovský v městě uzavřený nevoli svou různým způsobem jevil. Slabší shromažďovali se kolem chrámu a velebili toho, že šťasten, kdo v dobách takových život končí, což prý známkou zvláštní přízně Boží. Kteří pak smělejší byli, v tlupy se sebravše, mnohé zločiny páchali, nejvíce v okolí města loupíce, poněvadž nebylo ani potravin pro lidi, ani píce pro dobytek*). Lépe ukázněná čásť branného mužstva postavena na obranu proti oblehatelům města. Odháněli zákopníky od hradeb a ničili účinky oblehacích strojů**), vymýšlejíce nové záchrany. Klásti podkopy dovedli nejlépe, v tom se jim nepřátelé nemohli vyrovnati.

2. Loupežím hleděl učiniti král přítrž tím, že nastrojiti dal zálohy, čímž výpadům zabráněno, a nedostatku odpomoženo dovozem potravin ze vzdálenějších končin. Vyškolenými bojovníky

*) Podle Starozit. XIV. 16, 2. byl rok, kdy Herodes se Sosimem Jerusalemem oblehl rokem sobotním a tu nesmělo se ani síti, ani žíti; odtud ona nouze.

**) Aby dobyli města, užívali Římané různých strojů. Byly to předně metací stroje: catapulte, ballista, scorpio (úhrnným jménem tormenta zvané), jimiž hrubé střely, kameny a oheň na nepřitele metán. Vlastní pak oblehací stroje byly: věže (turres) ochranné střechy (testudines) zvedací trámy, útočné řebře a různé bořiče hradeb (arietes onagri), i podkopy zakládány. Obležení bránili se častými výpady, hořícím olejem, kamenem atd., jež s hradeb na nepřitele vrhali.

římskými byl proti obleženým ve značné výhodě, ačkoliv těchto zase co do odvahy nebylo lze tak snadno překonati. Vyhýbali se sice utkatí se s Římany polem, poněvadž tu nebyli by se jistě záhubě vyhnuli; ale za to ze svých podzemních chodeb se vynořivše, objevili se nezdřívka z čista jasna prostřed nepřátel, a než část hradeb byla zbořena, vystavěli novou — slovem, jejich píle a vynalezavost neumdlévala, a bylo tudíž patrné, že až do posledního muže se brániti jsou odhodláni. A tak pět měsíců odolali přesile vojů, jimiž obleženi. Posléze několik vybraných mužů z vojsťe Herodova pokusilo se přelézti zeď a do města vniknouti; za nimi následovali setníci Sosiovi se svými oddíly. Nejprve dobyto prostranství chrámového; odtud vyřítily se voje do města a nastala všude řež. Byliť Římané tak dlouho město bezvýsledně obléhající, nejvyšší rozhořčení a i Židé se strany Herodovy se o to přičinili, by nikomu z protivníků života nedarovali. Celé davy jich nejen v těsných uličkách a doma, nýbrž i na útěku do chrámu porubány. Ani dítek, ani starců a bezbranných žen nebylo ušetřeno, a ačkoliv Herodes všude posílal i poroučel, aby nikoho zbytečně neutracovali, přece nikdo rozkazu jeho nedbal, nýbrž vojínové, jako vztekli, vrhli se na každého, s kým se setkali, neohlížejíce se ani mládli či stár, ani muž-li či žena. Zatím i Antigonus, jehož ani dřívější, ani nynější osud nedoal, sestoupil s hradu a vrhl se Sosiovi k nohám. Tento však nemaje soucitu s jeho neštěstím, dal se do nevázaného smíchu a nazval ho posměšně Antigonou*). Ale jako ženy na svobodu ho nepropustil, nýbrž dav jej spoutati, do žaláře uvrhl.

3. Herodes poraziv nepřátele, hleděl především i nevázanost pomocných sborů skrotiti. Cizinci títo hnali se davem, aby chrám a posvátné předměty v něm spatřiti mohli. Král však jednak domluvami, jednak i hrozbami, ano i zbraněmi jim v tom bránil, přesvědčen jsa, že vítězství jeho bylo by porážky horší, kdyby cizinci něco spatřili, nač pohleděti se nesmí. Rovněž i loupežím v městě zabránil, otázav se nejednou Sosia, zda Římané chtějí město úplně peněz i lidí zbaviti a ho králem pustiny tu zanechati,

*) Antigone, dcera Oidipa a Jokasty, královských manželů Thebských, známá svou přítulností k otci v pověstech řeckých. Osudy její dramaticky spracoval Sophokles.

on že by panství světa tolika životy lidskými sobě vykoupiti nechtěl. Sosius odpověděl, že spravedlivě, by vojínové za svoje námahy v boji kořistí byli odměněni; tu Herodes slíbil, že každému z nich dostane se odměny z jeho pokladny. Takto podařilo se mu ostatek města zachrániti a hned dostal i danému slibu, odměniv štědře vojiny, důstojníky přiměřeně hojněji, Sosia však v pravdě královsky, takže nikdo bez peněz od něho neodešel. Sosius zlatou korunu Hospodinu obětovav, opustil Jerusalem, svázaného Antigona k Antoniovi veda. Životu Antigonovu, jež on, koje se lichou nadějí, do posledního okamžiku zachrániti doufal, učinila sekyra*), jak nešlechtná mysl zasloužila, na popravěti konec.

4. Král Herodes vykonal brzy i přehlídku obyvatel města; své přívržence opatřil důstojenstvími a tím více si jich naklonil. Antigonovce dal pak odpravit. Z nedostatku hotových peněz dal ze všech svých klenotů, co jich měl, narazit peněz a poslal je Antoniovi i jeho přátelům. Ale trvalého míru od nich si přece za ně koupiti nemohl, neboť Antonius zdolan vášní svou ku Kleopatře,

Římský legionář (řadový vojin pěší) ve válečné výbroji.

*) Smrt sekyrou byla smrtí nečestnou, nedůstojnou. Popraven byl r. 37. před Kr. v Antiochii. Jeho smrtí vzalo za své panství Hasmonoevců.

nebyl, leč otrokem její smyslnosti. Kleopatra zničivši ukrutností svou celou rodinu svoji, že nezbylo jí pokrevně příbuzného, obrátila krvežíznivost svou i na venek. Osočivši knížata syrská u Antonia, přiměla jej, že dal je odpraviti, by tím snáze majetku jejich zmocniti se mohla. A v lakotě své obrátivši pozornost svoji i na Judsko a Arabii, pracovala potají k tomu, by i krále obou těchto zemí, Heroda a Malicha dal sprovoditi ze světa.

5. Ačkoliv Antonius až dosud jí ve všech jejích požadavcích vyhověl, nemohl přece v úkladech těmto dvěma tak zdatným mužům a znamenitým vládcům osnovaných, leč patrný zločin viděti. Ale přes to přece přerušil s nimi důvěrné dosavadní styky přátelské a odňal jim značná území, darovav je Kleopatře, jako palmový sad v Jerichu, kde připravuje se balsám, a všechna města jižně řeky Eleutheru¹⁾ položená, vyjímaje toliko Tyrus a Sidon²⁾. Stavší se panovnicí jejich, doprovodila Antonia, jenž táhl proti Parthům³⁾ až k řece Eufratu⁴⁾ a přišla pak minuvši Apamei⁵⁾ a

¹⁾ Eleutherus, dnes Nahr el Kebir, pohraniční řeka mezi Syrií a Phoencií, prýstící se na Libanu a ústící mezi Antaradem a Tripoli do Středomořího moře. Srov. I. 18, 5.; Starožit. XIII. 4, 5.; 5, 10.; XV. 4, 1.

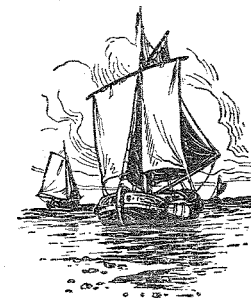
²⁾ Sidon, dnes Saida, Sidone; starověké město Sidon leželo od nynější Saidu o něco východněji; město ve Phoencii, na severní straně; mocí a zámožností nad jiné vynikalo, ne-li dříve již, tedy zajisté ve XIV. a XIII. stol. před Kr. Zakládalo osady nejrozsáhlejší měrou po výbojích židovských (po roce 1280 před Kr.). Za jakými rozbroji v městě opustila značná část zámožnějších rodin Sidonských město a vytáhla do Tyru (r. 1254 před Kr.) Moc Sidonu ochromena zápasem s Tyrem (kolem r. 1100). Roku 720 Sidonu dobyto od Salmanasara, r. 590 před Kr. rozbořen od Nabukadnezara, r. 351 před Kr. pak od Peršanů. Srov. I. 13, 1.; 21, 11.; 18, 5.; Starožit. I. 6, 2.; IX. 14, 2., XI. 4, 1.; 8, 6.; YIV. 12, 6.

³⁾ Dle Starožit. XV. 4, 2. má tu správně státi místo Parthům — Arménům, což vysvětluje i z následujícího, kde jmenován Tigranes, jenž nebyl parthským, nýbrž arménským.

⁴⁾ Eufrat, hlavní řeka někdejší Babylonie. Město Babylon (Bab-Ilú = brána boží) leželo na ní, mělo 100 km. v obvodu a tolikéž i kovových bran. Srov. Starožit. I. 1, 3; 4, 3.; X. 2, 2.; 6, 1.; 11, 1.; XVIII. 9, 1.

⁵⁾ Apamea, hlavní město syrské krajiny Apamene nad řekou Orontem, jižně od Antiochie, položené na cestě z Antiochie do Damašku, dnes překrásné zříceniny Kalaat el Medik v pašálku Tarabliickém. Srov. I. 10, 10.; II. 18, 5 Starožit. XIII. 7, 2.; XIV. 3, 2.; XV. 4, 2.

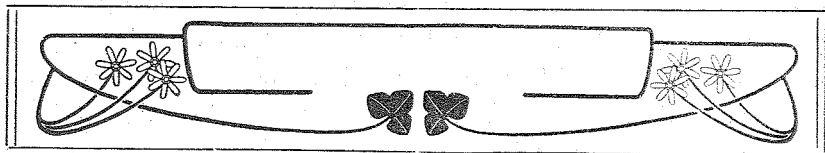
Damašek do Judska. Herodes velikými dary uchlácholil její špatný rozmar a pronajal od ní všechna svému území odňatá města za dvě stě hřiven ročně¹⁾, načež ji všelikými poctami doprovodil až k Pelusiu. Brzy vrátil se i Antonius ze země Parthů²⁾ a přivedl s sebou zajatého syna Tygranova Artabaza, jež i se vši kořisti válečnou Kleopatře daroval³⁾.

¹⁾ V našich penězích 1,130.400 K.

²⁾ Roku 34 před Kr.

³⁾ Nástupce Tigrana II., jež Antonius zajal, slul vlastně Artuasdes. Armenii daroval synu Kleopatřinu Alexandrovi. Dlouho v ní nepanoval, odňal mu ji Artaxias II. Artuasdes v žaláři popraven.

XIX.

(Starožítnosti X. 5, 1.—5, 5.)

Antonius naveden Kleopatrou posílá Heroda válčiti proti Arabům. Po mnohých bitvách přece zvítězí. O velikých otřesech země v Judsku.

1. Když vypukla válka Akcijská*) zbrojil i Herodes, chtěje Antonia do boje vyprovoditi. V Judsku byl pokoj již a tvrz Hyrkania**), ve které ještě nějakou dobu sestra Antigonova***) se držela, padla také do rukou Herodových. Kleopatra však úskočným způsobem zmařila, že Herodes výpravy Antoniovoy se nesúčastnil. Měla totiž, jak s hora bylo již vzpomenuto, na něho i na krále arabského namířeno a přemluvila tudíž Antonia, že vypravil Heroda do boje proti Arabům, aby po případě, zvítězí-li, měla Arabii, bude-li však poražen, Judsko zajištěno, a tak aby z obou vládců druh druhá zahubil.

2. Herodes vyvázl však šťastně z nástrah jemu strojených. Odňav nepříteli rukojmí nejprv a mnoho jízdeckta sebrav, u

*) Actium, dnes Azio, mys s městem soujmeným v zálivu Ambraském v Akarnanii. Bitvou u Actia r. 31 před Kr. stal se Augustus jediným pánem celé říše římské. Srov. I. 20, 1; Starožit. XV. 5, 1; XVI. 5, 3; XVIII. 2, 1.

**) Hyrkania nebo též Hyrkanium, tvrz v Palestýně od Gabinia rozbořená, za posledních Hasmoneovců však zase obnovena. Srov. I. 8, 2; 8, 5; 19, 1; Starožit. XIII. 16, 3; XIX. 5, 4; XV. 10, 4; XVI. 2, 1, XVII. 7.

***) Alexandra, provdaná za Ptolemaee, syna Mennaeova, nyní ovdovělá. Srov. Starožit. XIV. 12, 1.

Údolí Ajalon. V místě tomto svedeno mnoho velikých bitev. I v Písmě sv. v knize Josue dočítáme se o veliké bitvě na místě tomto svedené, kde stála proti sobě vojska Israelská a Amorritská. Tenkráté jak dí Písmo sv. řekl Josue: „Slunce proti Gabson nehýbej se a měsíc proti údolí Ajalon“. I stálo slunce i měsíc a nepospíchalo k západu za celý jeden den, dokud nepomstil se národ nad nepřátele svými. (Josue 10, 12—15.)

Diospolea na ně uderil a po tuhém odporu je přemohl. Porážka tato způsobila veliký rozruch mezi Araby; shromáždili se brzy opět v hojném počtu u Kanathy*) v Coelesyrii a očekávali příchodu Židů. Herodes přišel tam s vojskem, minil s největší opatrností válku vésti a rozkázal v táboře se ohraditi. Ale vojsko vypovědělo poslušnost a vrhlo se, plno sebedůvěry prvním vítězstvím, na Araby, již po prvé srážce dali se na útěk. Pronásleduje jich, stížen však Herodes velkou nehodou. Athenion, vůdce Kleopatřin, jenž nebyl nikdy přítelem Herodovým, popudil obyvatele Kanathejských proti němu. Jejich útok na voje Herodovy dodal myslí Arabům, takže se obrátili, v šik se srazili a na místech skalnatých, nepřístupných jich vyčkavše, na útěk zahnali, děsnou řez v řadách jejich způsobivše. Komu podařilo se z bitvy uniknouti, prchl do Ormizy**). Arabové však obklíčili tábor, dobyli ho, a veškeré mužstvo zajali.

3. Nedlouho po porážce dorazil Herodes s pomocnými sbory — bylo však již pozdě. Porážku tuto zavinila jediné neposlušnost důstojníků, neboť kdyby se nebyli dali bez rozvahy v boj, neměl Athenion nijaké příležitosti ku zradě. Ostatně mstil se Herodes Arabům za ni častými výpady do jejich území, pustoše je, tak že za jediné toto vítězství bylo jim trpce pykati. Způsobiv nepřítelům takto značných škod, stížen v sedmém roce své vlády***) právě když válka Akcijská†) svého vrchole dostoupila jinou nemalou nehodou. Brzy z jara totiž prudkými otřesy země zahubeno nesčíslné množství dobytka a třicet tisíc lidí v jeho říši. Jediné vojsko ne- utrpělo nijaké škody, poněvadž pod širým nebem tábořilo. Ale pověst o tom, jak obyčejně, horšího ještě cestou přidavši, hlásala, že Judsko spustošeno, čímž Arabům větší odvahy dodala. Myslíce nejinak, než že bez boje téměř liduprázdné země mohou se zmoc-

*) Diospolis a Kanatha; obou měst sluší hledati za Jordánem; Diospolis jest Dium, nedaleko Pelly položené, o němž již výše bylo zmíněno; Kanatha odtud severovýchodně v území Gileadském, na cestě z Bostry do Damašku. Svého času patřilo k Coelesyrii. Jiní vykládají o Káně pod Libánem nedosti však vhodně, Dnes Kunavât s ohromnými zříceninami.

***) Ormiza ves blíže Kanathy.

***) Od smrti Antigonovy počítaje.

†) Actium, plochá, písečná ostrožna, dnes Punta zvaná, a západní cíp Akarnanie, jenž s protějším cípem Epiru tvoří široké ústí Ambrácké zátoky. Srov. I. 20, 1; Starožit. XV 5, 1; 6, 1; XVI. 5, 3; XVIII. 2, 1.

nití, vpadli do ní, vyslance židovské*), kteří právě u nich dleli, za oběť bohům zabivše. Vojsko Herodovo tolika porážkami zmalomyslnělé, vpádu toho nemálo se zděsilo. Herodes tedy svolav je, touto promluvou hleděl je ke statečnosti pobídnouti:

4. „Proti myslí je mi, že i nyní tolik strachu máte. Pro osudné pohromy, Bohem seslané, myslí tratiti, je zcela přirozeno; ale pro sběh lidí dáti se bázni uchvátiti, nemůžno. Co se moji osoby týče, jsem dalek toho, pro otřesy země nepřátel se lekati, nýbrž mám pevně za to, že Bůh spíše jimi je navnadil, aby se jim na nás vpadnuvším zasloužené odvety od nás dostalo; neboť ne tak na svoje paže a zbroj spoléhajíce, nýbrž nehodami, jež nás stihly, posílení, na nás se vrhají. Naděje, jež nekotví ve vlastní síle, nýbrž založena na cizím neštěstí, zklame velmi často. Neštěstí, ani opak jeho, štěstí, nebývá u člověka stálým. Či nekolísá štěstí sem i tam, jak vlastní naše zkušenost učí? Příkladů netřeba nám hledati. Hledte, nepřítel nás, vítěze v předešlé bitvě porazil; jak se však pravdě nyní podobá, domnívaje se, že zvítězí, bude poražen. Kdo v sebe příliš doufá, není opatrným; strach pak opatrnosti učí, a proto právě vaše bázeň dodává mi odvahy, neboť když s větší odvahou, jak bylo na místě, na nepřítel jste se vrhli a ho proti mé vůli napadli, naskytla se Atheniovi vhodná příležitost ke zradě. Nyní však vaše liknavost a zdánlivá bázlivost ručí mi za jisté vítězství. Až hodina boje udeří, třeba se vzmuziti; v bitvě však ať myslí vaše roznícena nadšeností a ukažte těmto bezbožným hordám, že nijaká nehoda, ať lidmi způsobena či osudem seslána, statečností Židů, pokud jiskérka života v nich, nezničí, a že nikdo z vás nedopustí, by Arabové, jež tak často jako zajatce téměř jste již odváděli, stali se pány vašich statků! Nelekejte se tedy zjevů přírodních a nemyslete již, že otřesy země jsou známkou dalších nehod. Co živlové působí, děje se přirozenými zákony a nepřináší člověku nikdy větší škody, než živelní zjev sám s to, aby způsobil. Ovšem hlad, mor, otřesy země ohlašují se druhy různými známkami, jež jim předcházejí; ale všechny rány tyto ve své velikosti omezeny**) Považte: mohl nám vítězný nepřítel větších škod způsobiti než jako způsobeny nám otřesy země? Za to však nepřítelům

*) Přišli vyjednávatí o mír dle Starožit. XV. 5, 2.

***) A nebývají také předzvěsti větších nehod slušno dodati.

vaším dostalo se velmi patrné předzvěsti zkázy jejich, a to ani ne od přírody, ani jakoukoli jinou rukou, nýbrž od nich samých. Nezavraždili nám všemu mezinárodnímu právu na potupu našich vyslanců ukrutným způsobem a neobětovali jich svému božstvu za šťastný výsledek boje, pokálevše takou obětí oltář Hospodinův? Ale vševidoucímu zoru a nepřemožitelné pravici Páně neujdou! A od nás v krátkém čase pomsta je zastihne, ač máme-li jen drobet ducha otců a povstaneme-li jako mstitelé křivé přísahy. A tak každý z vás nejen za manželky a děti, také ne toliko za ohroženou vlast, nýbrž i pomstítí chtěje vraždy na poslech spáchané, k boji povstaň! Lepšími vůdci nás živých jsou stínové oněch mužů! Já sám, neodepřete-li mi poslušnosti, budu vás v nebezpečích předcházeti. A nezdolnou, vězte, bude vaše statečnost, nezmaříte-li ji sami svou nerozvážností!“

5. Promluvou touto vojínů povzbudiv a spozorovav, že ochotni jsou boje se podjati, přinesl oběť Hospodinu a překročil, dokonav posvátný tento úkon s vojskem řeku Jordán*). U Philadelphie**) rozložil se nedaleko od nepřátel táborem a pokusil se, věda, že k boji dojde, nejprv lehčí potyčkou dobývatí tvrzi***), jež mezi oběma vojsky ležela. I nepřátelé vyslali oddíly, by se jí zmocnily. Voje královny je odrazily a obsadily opevněné návrší. Herodes den ze dne vytáhl se svými voji, seřadil je ve válečný šik a pokoušel se takto Arabů k boji popuditi. Ale nikdo na odpor se mu nepostavil — neboť veliký strach pojal jich, a vůdce jejich Elthem patře na vojsko judské, byl úzkostí všecek bez sebe — tu Herodes bez okolků přitrhnuv, náspy jim rozházel. I vytáhli nesešikovaní, pěší s jízdnými pomíseni u velikém nepořádku, do boje. Počtem byli sice Židů četnější, ale co do statečnosti daleko za nimi, třeba že jako zběsíli se bili.

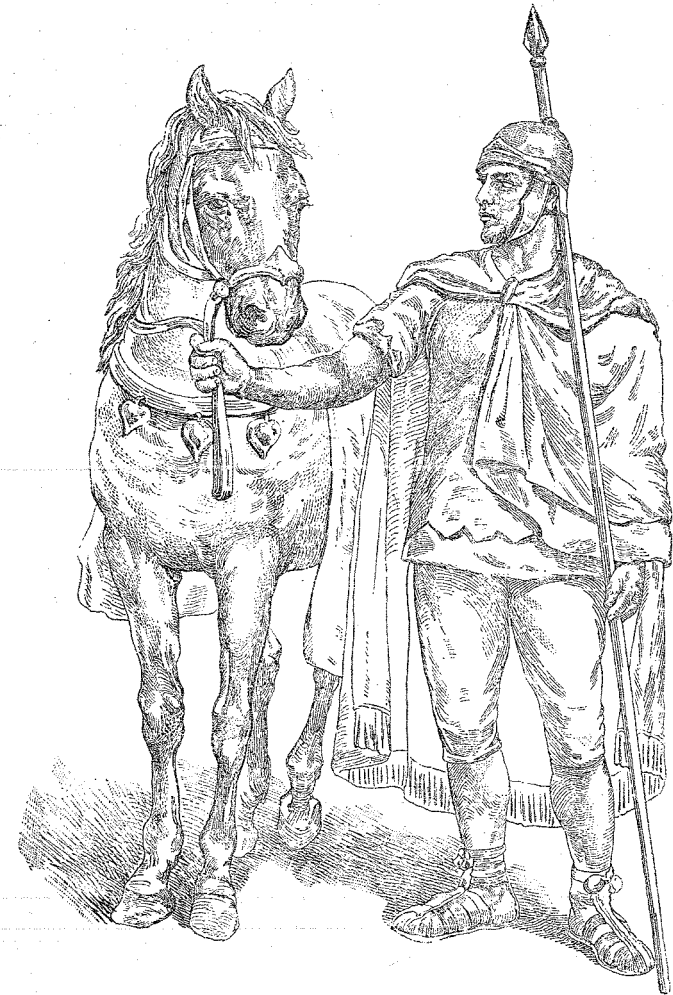
6. Dokud se bránili, neměli nijakých velikých ztrát. Ale sotva dali se na útěk, padlo jich spousta, jednak meči Židů porubáni

*) Pominuto, že Herodes po své porážce do Judska se vrátil a tam přezimoval, načež sebrav tu nové voje, znovu proti nepříteli do pole vytrhl.

**) Philadelphia, též Rabbat Ammon, značné a prastaré město za Jordánem na hranici Arabie a Peree, severovýchodně od nejsevernějšího cípu, Mrtvého moře, dnes Amman. Srov. II. 18, 1.; III. 3, 3.; Starožit XIII. 8, 1.; XX. 1, 1.

***) Již tehdy tam pro časté nájezdy beduinů mnoho hradů na pomezí bylo vystavěno.

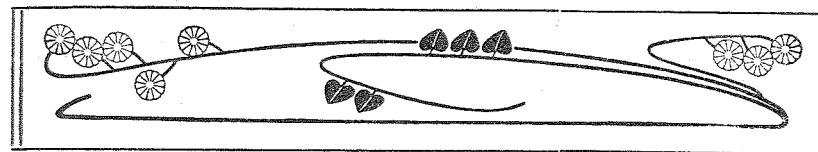
jednak vlastním lidem pošlapáni. Celkem padlo jich na útěku pět tisíc, ostatní v hustých davech do náspů vehnáni. Herodes obklíčiv

Jízdní vojín římský.

náspy, jal se je obléhati; ale než ještě zbraní vzdáti se přinuceni, dohnal je k tomu nedostatek vody, jež jim vyšla. Posly jejich přijal

Herodes pohrdavě, a když padesáti hřivnami chtěli se vykoupiti *) tím prudčeji na ně udeřil. Ježto však žízeň víc a více je trýznila vyšli posléze v celých davech z náspů a Židům dobrovolně se vzdali. I bylo jich za pět dní na čtyři tisíce spoutáno; šestého pak dne vyřítli se ostatek zoufale do boje, ve kterém jich Herodes k sedmi tisícům pobil. A tak velikou porážkou pomstil se Arabům a pokořil jejich pýchy tou měrou, že nezbylo jim, leč nadvládu jeho nad sebou uznati.

XX.

(Starožitnosti XX. 61.; 6, 6. atd.; 10, 1.—10, 3)

Herodes od Octaviana králem znovu potvrzen, naklonil si ho velikými dary. Tento na obrat vrátil část říše Kleopatrou jemu odňatou, připojiv k tomu i území Zenodorovo a jiným ještě způsobem později mu svou přízeň projeviv.

1. Brzy potom naplněn Herodes obavami o svou říši a to jedině pro přátelské styky s Antoniem; neboť právě zvítězil Caesar Octavianus u Actia. Ale obavy tyto byly větší, než vskutku bylo třeba. Caesar nepovažoval Antonia za přemožena, dokud Herodes věren mu zůstával. Král umínil si pohleděti nebezpečí mužně v tvář. I přeplavil se na Rhodus*) kde Octavian tehdy dlel a předstoupil před něho bez koruny, v oděvu i způsobech jako prostý muž z lidu, ale s myslí v pravdě královskou. A neskrýváje pravdy před ním, toto mluvil: „Caesare, byl jsem od Antonia učiněn králem Židů a jím jsa, k tomu se přiznávám, činil jsem jen to, čím bych mu prospěl. Nezatajuji také, že bys mne byl v boji po boku jeho shledal, kdyby Arabové nebyli mi v tom překáželi.

*) Rhodus, největší z ostrovů sporadických, jehož obyvatelé byli námořníky a obchodníky. Více o něm viz na straně 111.

*) V našich penězích 282.600 korun.

Pomoc dle možnosti jsem jemu zjednal a mnoho tisíc měřic obilí*) mu i dodal. Ano, ani po bitvě u Actia, kde poražen, nenechal jsem dobrodince svého na holičkách. Nemoha jemu jako spolubojovník zbraněmi v rukou pomoci, dal jsem mu nejlepší radu, jakou jsem věděl, označiv jediným východiskem z neblahých jeho poměrů — smrt Kleopatřinu. Pro případ zhostí-li se této ženy, slíbil jsem mu peníze, ochranné zdi pevnostní, vojsko i osobní účast v boji proti tobě. Ale horoucí láska ku Kleopatře a Bůh sám, jehož přízni za vítězství své jsi díky povinen, zacpal mu uši, že neslyšel, co jsem mu pravil. S Antoniem jsem i já poražen, a skládám, chtěje i v neštěstí zůstatí mu věrným druhem svou korunu. K tobě pak přišel jsem, koje se nadějí, že mužně si veda i tvojí přízně získám a myslé, že se přesvědčíš, jakým jsem přítelem byl, a ne komu jsem jím byl.“

2. Octavianus na jeho řeč odpověděl: „Buď dobré mysli a vládni ode dneška jako král s tím větší bezpečností! Jsi hoden, abys mnohým poroučel, přátelství tak věrně zachovav. Hleď i nyní oddanost svou zachovati tomu, jemuž Štěstěna více přála, než jeho soku, a který v tvou ušlechtilou mysl i skvělé naděje klade. Vskutku Antonius dobře učinil, že více Kleopatry, nežli tebe si hleděl, nebo jeho nerozumem získal jsem tebe. Ostatně jak vidím, máš i o mne zásluhu. Quintus Didius mi o tobě psal, že jsi mu slušnou pomoc

*) Římské míry tekuté a do jisté míry i sypké byly tyto: modus = 16 sextarium = 32 heminám = 64 quartarium = 192 cyathum; v naší míře měl modius 24 litrů, sextarius 1·5 litrů, hemina 0·75 litrů, cyathus 0·18 litrů, 6 modiů byl medimnus o 144 litrech. Mimo to měřilo se ještě na longie, urny, amphory, culee; longius = 10·5 litrů, urna = 41·25 litrů, amphora 83·25 litrů, culeus = 1315 litrů. Měrou na obilí byl výhradně modius. Hebrejské míry pak byly: chomer = 10 batům, bat (též epha) = 3 šalíšům = 6 hinům = 72 logům. Chomer měřil 393·1 litrů, epha nebo bat = 39·3 litrů, seah nebo šalíš = 13·1 litrů, hin = 6·5 litrů, omer = 3·9 litrů, kab 2·1 litrů, log = 0·5 litrů. V dobách pozdějších užívalo se v Palestýně výhradně římských měr a vah.

poslal proti šermířům¹⁾, pročež slibuji, že zvláštním nálezem těl v království potvrdím a dále tvým příznivcem zůstanu, bys Antonia nepohřešoval.

3. Po těchto vlídných slovech posadil Octavianus králi korunu na hlavu a tento svůj projev uznalosti dal ještě zvlášť oznámiti veřejnosti připisem, kde Heroda velikomyslně mnohými chválami obsypal. Týž hleděl pohnouti ho dary, by daroval svobodu jakémus Alexandrovi, příteli Antoniovu, jenž k Herodovi o pomoc se utekl. Ale hněv Caesarův²⁾ zvítězil; muži, za něhož se Herodes přimlouval, vyčteny jím mnohé hrubé poklesky a prosba jeho odmítnuta. Později uvítal Herodes Caesara na pochodě jeho Syrií do Egypta se slávou, jak se na krále slušelo, jel ponejprv po jeho boku při prohlídce vojska u Ptolemaid³⁾ dal připraviti Octavianovi a přátelům jeho hostinu, i vojsko v hojnosti různými potravinami obdařiv. Pečoval i o to, by Římané táhnouce do Pelusia⁴⁾ končinami na vodu chudými i na zpátečním pochodě jí byli s dostatek zásobení, jakož i, by nedostatkem spíše netrpěli. Bezděky připadla Caesarovi i vojínům jeho myšlenka, že království Herodovo v poměru k tomu, co pro ně vykonal, přece jen malé. Sotva tedy Octavianus do Egypta přišel — kde ostatně ani Kleopatry ani Antonia na živu již nestihl — vyznamenal ho skvěle na novo

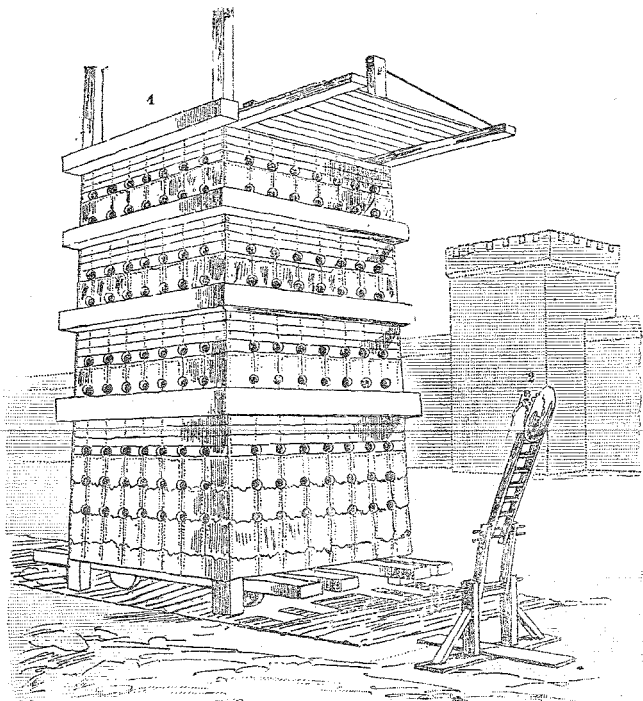
1) Šermířské hry byly konány obyčejně v amfiteatrech. Šermíři nebo gladiatoři evičeni ve školách (ludi) na útraty státu, obcí a jednotlivců, podnikatelů neb i zámožných soukromníků, kteří je pak prodávali nebo pronajímali. Přijímání k nim do cechu (familia gladiatorum) vojenští zajatci, hrdla odsouzení zločinci, otroci i kdo se sám přihlásil; obyčejně byli to dobrodruhové různí a trosečníci, již obdrželi za to určitý obnos. Stav jejich pokládán za nečestný. Výzbroj jejich byla zcela jiná, než jakou měli legionáři, a řídila se způsobem zápasu; tak rozeznávání: Sannites, Traces, Myrmilones, Andabatae. Bojovati jim bylo až padli, k čemuž byli přísahou vázání. Vítězi dostalo se po několikerém vítězství svobody. I Antonius měl svoje gladiatory v Kyziku. Tito po porážce svého pána chtěli se do Egypta probítí, by svému pánu tam pomohli. Quintus Didius pomocí Herodovou jim úmysl jejich zmařil a na pochodě potřel.

2) Původní vlastní jméno Caesar, od něhož i naše české „císař“ pochází, stalo se nyní názvem (titulem) samovládců římských. Totéž platí i o příjímí „Augustus“, jehož se r. 27 před Kr. Octavianovi od senátu dostalo.

3) Ptolemaida, viz poznámku na str. 58.

4) Pelusium viz pozn. na str. 84. a 110.

a území jeho značně rozšířil, vrátiv mu netoliko Kleopatrou odňaté končiny⁹⁾, nýbrž i města Gadaru, Hippos, Samaří¹⁾, Gazu²⁾, Antedon³⁾, Joppe a věž Stratonovu⁴⁾ k nim přidav. Daroval

Obléhací věž.

Bližší vysvětlení viz v poznámkách pod „věž“ na str. 126.

⁹⁾ Města jižně řeky Bleutheru, kromě Tyru a Sidonu; viz nahoře 18, 5.

¹⁾ Gadaru, Hippos, Samaří, viz pozn. na str. 79, 80, a 60.

²⁾ Gaza, nejj jižnější a největší z pěti hlavních měst fílištinských, pět hodin od Askalonu a hodinu od moře vzdáleno, dnes Raze, značné obchodní město. Roku 332 před Kr. ztečeno od vojska Alexandrova, obyvatelé pak prodáni za otroky. Roku 812 před Kr. porazil tu Seleukos pomocí egyptského syna Antivetova Demetria. Srovn. I. 4, 2,

³⁾ Anthedon viz pozn. na str. 82.

⁴⁾ Věž Stratonova, přímořské město v Samaří, jižně vtoku řeky krokodilí (Nahl ez Zerka) položené; Herodes převzal je Caesarei (Caesarea maritima nebo palaestinaensis), dnes El Kaisaríych Srovn. I. 3, 4.; Starožit. XIII. 11, 2, 12, 2.; XIV. 4, 4.; XV. 8, 5.; 9, 6.; XVII. 11, 4.; XIX. 8, 3.

mu také čtyři sta galských oděnců, někdejší Kleopatřinu tělesnou stráž¹⁾. Ke štědrotě povzbudila Caesara nejvíce velkodušnost obdarovaného.

4. Sotva uplynula prvá akciáda²⁾, rozšířil Caesar království Herodovo znovu o krajinu zvanou Trachon³⁾, jakož i o sousední končiny Bathaneu⁴⁾ a Aurinitidu⁵⁾, k čemuž tento zavdán podnět: Jakýs Zenodorus najav si území Lysaniovu⁶⁾, šval neustále Trachonitské tlupy lupičské proti obyvatelům Damašku. Tito utekli se k Varronovi, tehdejšímu správci Syrie a prosili ho, by o jejich trudných poměrech zpravil Caesara. Z Říma přišel na to rozkaz lupiče vyhubiti. Varro vytáhl do boje proti nim, zemi od nich vyčistil a ji Zenodorovi odňal. Aby i budoucně nebylo skrýti, odkud by lupičové Damašku znepokojovali, daroval je Caesar Herodovi. Po dalších deseti letech Augustus přišed opět do Syrie jmenoval

¹⁾ Gallové táhnouce Tracií, Macedonií a Řeckem po mnohých bojích a dobrodružstvích usadili se v Malé Asii. Odkud přišli, zda z Gallie předalpské, či z Panonie, kde usedlí byli již dávno kmenové galští: Skordiskové, Bojové a Tauriskové, nedá se zjistiti. Bylo pak zvykem, že vstupovali do služeb různých panovníků, při tom země i kořistí si dobývajíce.

²⁾ Akciáda = časové období pěti roků. Prvá akciáda slavena však již tři léta po bitvě akcijské, jež byla r. 31. před Kr., tedy stalo se to r. 28 před Kr. (Srovn. Dio Cassius LIII. 1.) Herodes panoval právě čtrnáctý rok.

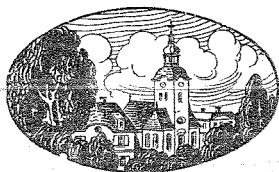
³⁾ Trachon, nebo Trachonitis, krajina na východ od řeky Jordánu mezi pohořími Antilibanonem a arabským Alsudanem. Srovn. I. 20, 4.; Starožit. XV. 10, 1.; XVI. 4. 6.; XVII. 2, 1.; 8, 1.; XVIII. 5, 4.

⁴⁾ Bathanea, severní část Zajordání, jež skládalo se z Bathanee a Gileadu a sahala od Arnonu po Hermon. Když přistěhovali se Israelští z Egypta do těchto končin, obsahovala říši krále Oga z Basanu a Sihona z Heibonu. Po návratě z poroby Babylonské dělilo se pak Zajordání na Bathaneu, Trachonitidu, Auramitidu a Galelonitidu. Bathanea sluje dnes Bothin nebo Ara el Bathenych. Srovn. I. 20, 4.; II. 6, 3.;

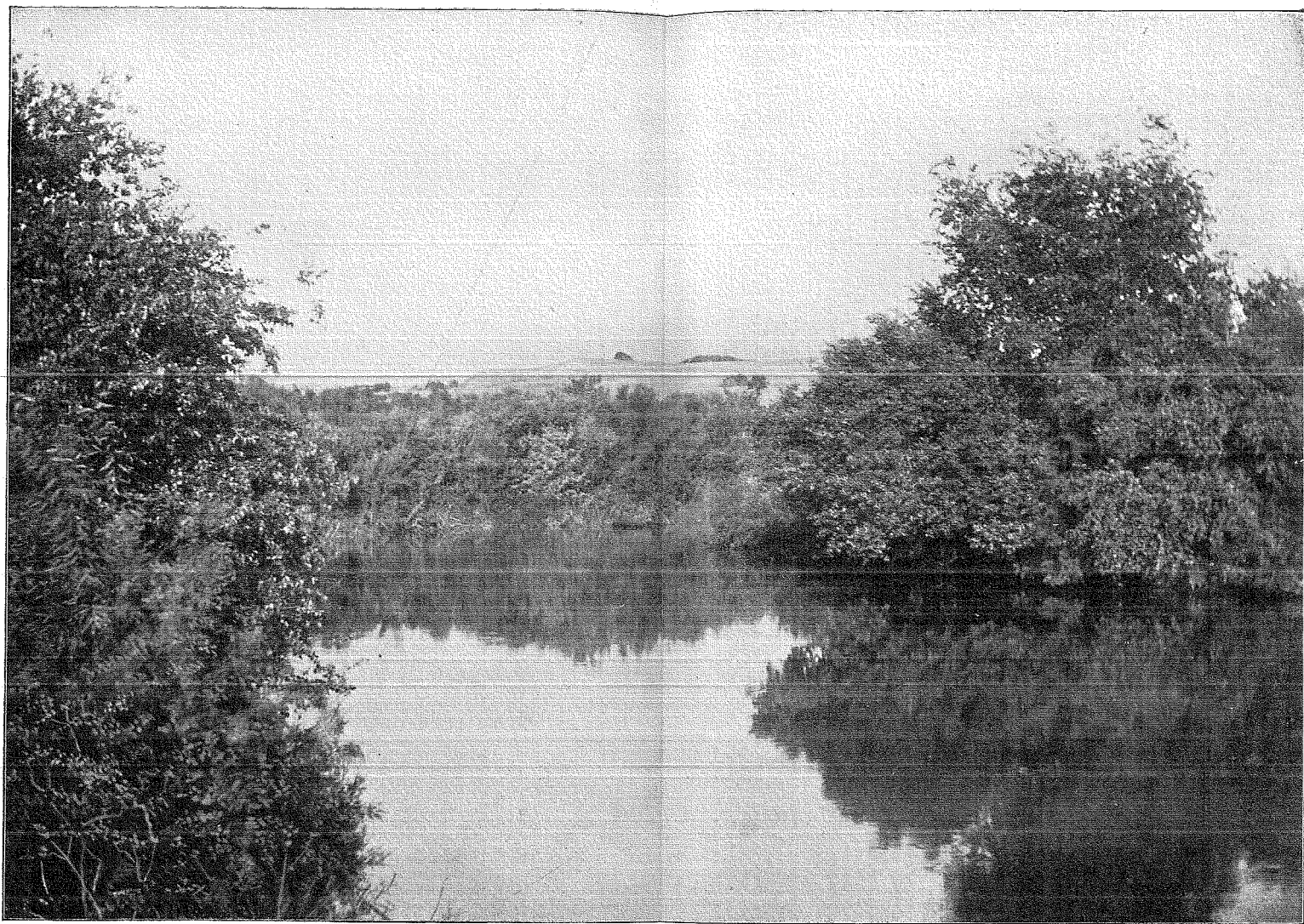
⁵⁾ Aurinitis, krajina za Jordánem, část někdejší Peree, dnes Hauran; na východ leží Trachonitis, severně Ituraea a na západ Gaulonitis. Srovn. I. 20, 4.; II. 6, 3.; Starožit. XV. 10, 1.; XVIII. 11. 4.

⁶⁾ Lysanias byl synem Ptolomaea Meunaci, samovládc v Chalcidě městě syrském na svahu Libánském položeném, kudy vede cesta z Damašku do Beyrutu; dnes Andjar. Srovn. I. 13, 1.; 20, 4.; Starožit. XIV. 13, 3.; XV. 4, 1.

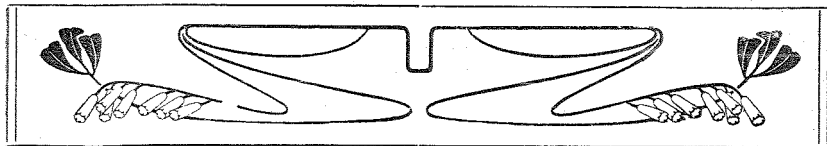
Heroda dokonce správcem veškeré této země, přikázav, aby podřízení jemu správcové jednotlivých krajů ničeho bez souhlasu jeho nepodnikali. Po smrti Zenodorově obdařil jej Caesar i vším územím mezi Trachonitidou a Galilejí. Větší však cenu nežli všechny tyto projevy přízně měla pro Heroda okolnost, že Augustovi po Agrippovi¹⁾ a Agrippovi po Augustovi nejmilejším byl přítelem. Došed vrcholu štěstí, dodal duchu svému většího vzletu a věnoval se především skutkům zbožnosti projeviv takto v pravdě velkolepé myšlenky.

¹⁾ Marcus Vipsanius Agrippa zeť Augustův, měl za manželku dceru jeho Julii starší; vojevůdce, odňal Sextovi Pompeiovi Sicílii a Lepidovi Afriku r. 36 před Kr.; s Maecenatem a Messalou podpůrce věd a uměn.

JORDÁN, MÍSTO KDE SPASITEL NÁŠ BYL POKŘTĚN.

XXI.

Starožitnosti XV. a XVI., jednotlivé články, zvláště XV., 8., 11.; XVI., 5.

O městech i budovách, Herodem opravených i vystavěných, o vznešenosti jeho mysli, již dokázal k cizím národům, o jeho štěstí a jiných osobních přednostech.

1. V patnáctém roce svého království (dle Starožitností XV. 11, 1. v osmnáctém) dal Herodes chrám obnoviti, prostor chrámový dvojnásob rozšířiti a pevnou zdí kol obehnati — vše s nesmírným nákladem a neobyčejnou nádherou. O tom svědčila nejlépe rozsáhlá, kol chrámu zbudovaná podloubí

Jordán: místo křtu Páně. Místo velmi památné a zvláště pro nás křesťany významné. V Písmě sv. často o něm řeč. Zde převedl Josue lid israelský suchou nohou přes Jordán do země zaslíbené. (Jos. 3. 15.), tímto místem utíkal David před nezdárným svým synem Absolonem (2. Král. 17, 22) zde Eliáš pláštěm svým vody řeky rozdělil (4. Král. 2, 8). Zde kázával a křtil sv. Jan předchůdce Páně. Sem přišel také božský Spasitel nás, dříve než-li úřad svůj učitelský nastoupil, aby se od Jana pokřtiti nechal. Jan ovšem zdráhal se tak učiniti namítaje: „Já od Tebe mám pokřtěn býti a Ty jdeš ke mně?“ Když pak Ježíš odpovídaje jemu řekl: „Nech tak nyní, neb nám tak sluší naplniti všelikou spravedlnost“ — svolil a pokřtil Pána. Zde tedy vyznělo ono památné „Ejhle Beránek Boží!“ Zde zazněl hlas s nebe: „Tentof jest Syn můj milý v němž jsem sobě zalíbil.“ (Mat. 3, 14-17). — Není proto divu, že místo toto, které posvěceno samou přítomností Spasitele, Nejsv. Trojice Boží, vždy bylo v největší uctivosti u křesťanů, kteří přicházeli po všecky časy v místa tato, aby shlédli místo tolik památné a obnovili tu slib svůj křestní. Na místě, kde Spasitel při svém křtu stál, stál druhdy kříž; oba břehy pak byly obloženy mramorem. Dnes ze všeho nezbylo, než pouhé trosky. Vládne tu posvátný v pravdě klid: Mohutný háj tamaryšků., topolů, terebinth, akácií obklopuje místo toto, jež mimo to ještě bujně houští, rákosí i rostliny popínavé činí pravou Jordánskou houštinu, v níž vesele svitofí pestré ptactvo a které již Písmo sv. St. Zákona (Jer. 12, 5) nazývá pýchou Jordánu.“ —

sloupovím zdobená a na severu k němu přiléhající pevný hrad¹). Podloubí zbudoval od základů, hrad však přestavěl s velikým nákladem, takže s královským hradem v ničem si nezadal, a nazval ho ke cti Antoniově Antonii. Svůj vlastní hrad královský zbudoval si v hořejším městě a nazval jeho největší i nejkrásnější křídla, jímž ani chrám vyrovnati se nemohl, dle svých vznešených přátel Caesareum a Agrippeum.

2. A ne jednotlivé jen budovy zasvětil památce mužů těchto, dav jim jména jejich, nýbrž pokročil dále, čině totéž ku počtě jejich i s celými městy. Tak ohradil v Samaří město jakés hradbami v obvodě asi dvaceti stadií (honů²), šest tisíc obyvatel do něho uvedl, vykázav jim neúrodnější pozemky k výživě, vystavěl uprostřed nově založeného města chrám Caesarovi na počest, obehnáv jej prostorem posvátnou za půl čtvrtá honu a nazval město Sebastou³). Obyvatele jeho obdařil výtečnou obecní správou i mnohými výsadami.

3. Štětrotou Caesarovou jinými ještě končinami obdařen, vystavěl Herodes i tam Caesaru na počest chrám z bílého mramoru a to u samých pramenů jordánských; místo ono slove Panium. Strmí tu vrch do velmi značné výše (1024 metry) a stranou pod ním roklna se stinnou jeskyní se otvírá, jejíž vnitro prohloubeno v nesmírnou propast se sklání, stojatou vodou naplněnou, které ani olovnicí nelze se doměřiti. Venku na okraji jeskyně vyvěrají prameny, a to jak mnozí se domnívají počátek Jordánu⁴). Šíře o tom později se zmíním⁵).

¹) Viz nahoře 3, 5; 5, 4.

²) V naší míře 3-7 km.

³) Řecké Sebastos = lat. Augustus.

⁴) Jordán, hebr. Jarden = descendens, sestupující, dnes Ordon až k jezeru Genesaretskému a odtud dále šeriat el Kebir (velký pohár) zvaný jediný v Palestýně jména řeky zasluhuje. Vyvěrá na úpatí Antilibanonu a to ze tří pramenů: 1. Panias (Caesareae Philippi), 2. Dan (El Kady) a 3. Hasbeiyeh. Sesílen potoky Hermonskými tvoří nepatrné bahnitě jezero Meromské (u Jos. Fl. Vál. žid. III. 107). Samochonitis dnes Bahr el Huleh zvané a dvě a půl hodiny dlouhé, hodinu široké, a odtud asi za dvě a půl hodiny vlévá se u Juliady (Tellanihye) do jezera Genesaretského, též Tiberiatského a (Num XXXIV. 11). Kinereth řečeného, dnes Bahr el Tabarieh, zdělí 22,7 km. a zšíří 11,4 km., jehož hladina 208 m. níže hladiny Středozemního moře a voda čista, hojností ryb oplývá. Načež 98,5 km. teče pouští El Ghor a vlévá se do Mrtvého moře, dnes Bahr Lut zvaného, jehož hladina 398,8 m. pod hladinou Středozemního moře. Přítoky: a) na západě: Vadi ef Fara a Vadi ek Kelt; b) na východě: Hieromax (Yarmuk, Šeriat em Mevadire), Karith (Vadi Jobis) a Jabok Srov. I. 21, 3; III. 3, 1; 10, 7; IV. 1, 1. Starožit. V. 3. 1; VIII. 8, 4; XIII. 1, 3; 2, 5.

⁵) V popise pramenů řeky Jordánu.

4. V Jerichu dal král mezi tvrzí Kypron¹) a někdejší hradem královským jiné příhodnější budovy pro přichozí hosty zříditi a nazval je též jmény svých přátel. Slovem, nebylo místa v jeho království, jehož by, hodilo-li se jen k tomu, nebyl stavbami na počest Caesarovu zbudovanými ozdobil. Ano, když vlastní zemi chrámy naplnil, neopomenul i ve svém vladařství syrském čestnými pomníky počtu Caesarovu šířiti, zřídív v přemnohých města Caesarea²).

5. Užtev mezi městy na pobřeží mořském jakés Stratonovou věží zvané, jež zkázou hrozilo, že pro krásnou polohu svou zcela příhodno provésti tu úmysl svůj a uctiti jím památku Caesarovu, dal je celé z bílého kamene vystavěti a ozdobiti nádhernými paláci, ukázav takto vrozený svůj smysl pro umělecká díla. Stratonova věž ležela totiž mezi Dorou³) a Joppem a na celém pobřeží mezi oběma městy nebylo přístavu, takže mnohý, plavě se za obchodem z Phoencie do Egypta, byl nucen flouci se i v bouřích širým mořem, vydán v plen nebezpečnému větru jižnímu⁴), jenž i když mírně vane, žene vlny mořské na úskalí, odkud se odrážejíce, moře daleko široko bouří. Král překonal však svoji ctižádost i značným nákladem samu přírodu a zřídil tu přístav, jenž velikostí i Pireus⁵) převyšoval, maje uvnitř celou řadu bezpečných kotvišť.

6. Místo proň nebylo příhodno; nesnáž tato však byla právě vzpruhou pro krále vykonati dílo, jež pevností svou odolalo by nárazu vln a svou velikolepostí nedalo ani zdaleka tušiti co stálo námahy. Poručiv, jak již bylo pověděno, místo naň vyměřiti na

¹) Nazvaná dle matky Herodovy, arabské kněžny Kipron; viz nahoře 8, 9. a dole odst. 9.

²) Caesareum, budova na počest Caesarovu zřízená.

³) Dora, přímořské město na ostrožně Karmelské, dnes bídná vesnice Tantara. Srov. I. 2, 2.; 7, 7.; 21, 5.; Starožit. V. 1, 22.; XIII. 7, 2.; XIX. 6, 3.

⁴) Správně jihozápadním; u Sušila lívy.

⁵) Pireus, přístav Athenský, po bitvě u Platej roku 478. Istí Themistokleovou opevněný a Periklem později ještě více zvelebený.

dvacet loket¹⁾ zhloubí, dal do moře spouštětí mohutné balvany, z nichž většina měla padesát stop zdělí, devět zvýší a deset zšíří²⁾, některé i více. Vyplniv takto hlubinu, dal nad hladinou vodní značnou část hráze v šířce dvou set stop (v naší míře 48 metrů) zbudovati. Sto stop odtud bylo přidáno, aby náraz vln byl snáze zdolán, a proto i polovice tato slula „Prokymia“ (po česku: ochrana proti vlnám). Ostatní prostor (druhá polovice) byl základem kamenné zdi, jež kolem celého přístavu vedena a mnoha vysokými věžmi opatřena, z nichž největší a nejkrásnější podle Drusa³⁾ pastorka Caesarova nazvaná Drusium. (Viz Starožit. XV., 9., 6.)

7. Četných klenutých chodeb (podloubí) užívali plavci za obydlí a plošina před nimi, kol celého přístavu se vinouc, skýtala přichozím s dostatek prostoru ku procházkám. Vjezd do přístavu byl ze severu, poněvadž severní vír tu ze všech nejmírnější. Po obou stranách vjezdu stály tři obrovské sochy na mohutných podstavcích opřeny sleva o pevnou věž, s prava o dva, vespolek spojené ohromné sloupy (pilíře), vyšší protější věže. Budovy ku přístavu přilehlé byly rovněž z bílého mramoru a ulice městské, stejně od sebe vzdálené, sbíhaly se vesměs také do přístavu. Naproti vchodu do něho stál na návrší chrám Caesarův, svou velikostí i krásou proslulý a v něm obrovská socha Caesarova, zdělána dle vzoru Dia Olympijského⁴⁾, jakož i socha

1) Míry délkové u Hebreů, jak i u jiných národů vzaty z rozměrů těla lidského, což i z názorů samých patrno. Dnes nedají se již přesně stanoviti. Základní měrou jejich byl loket (ammah) to jest vzdálenost od lokte až na konec malíku člověka dospělého. Měl dvě pídě (stopy zereth), šest pěstí (tophah) a dvacet čtyry palce. Dle naší míry rovnal se loket hebrejský 0.48 m, pídě nebo stopa 0.24 m, pěst 0.08 m; 20 loket = 9.6 m, hebrejský sáh (kaneh) měl 6 loket a rovnal se 2.9 metru, 20 loket = 9.6 metru.

2) V naší míře: 12 m, 2.4 m, a 2.16 m.

3) Drusus syn Livie Drusilly, vdovy po Tiberiovi Claudiovi Neronovi, třetí manželky Augustovy; dobyl s bratrem Tiberiem Rhaetie, Vindelicie a Norika (r. 15 před Kr.). R. 12. bojovali s Němci. Drusus pronikl až k Labi, kde r. 9 před Kr. zemřel.

4) Zeus, v době historické národní bůh Řeků a král nebes, původně bůh bouří; otec rodiny bohů olympických a dle theogonie Hasiodovy syn Kronův, ctěn byl po celém Řecku, nejskvěleji však v Olympii, městě Elidském, kde měl nádherný chrám se sochou Pheidiovou a konány jemu na počest velikolepé hry.

Romy¹⁾ dle sochy Heřiny²⁾ v Argu³⁾ provedena⁴⁾. Město věnoval Herodes obyvatelstvu země, přístav plavcům do něho plujícími a celé velikolepé dílo toto posvětil památce Caesarově nazvav je i Caesareou.

8. I ostatní jím vystavěné budovy, jako amfiteatr⁵⁾ a di-

1) Roma, lat. i vlaš. jméno Říma; též jeho personifikace, apotheosa. Znám její chrám nedaleko Titova oblouku Hadrianem zbudovaný dnes zříceniny. Vyobrazována jeho Minerva s přílbou a kopím. Roma aeterna Tibull II. 5, 23. — Roma intagibile — Roma locuta causa finita Srovn. I. 2, 7. atd. Starožit. XII. 5, 2. atd.

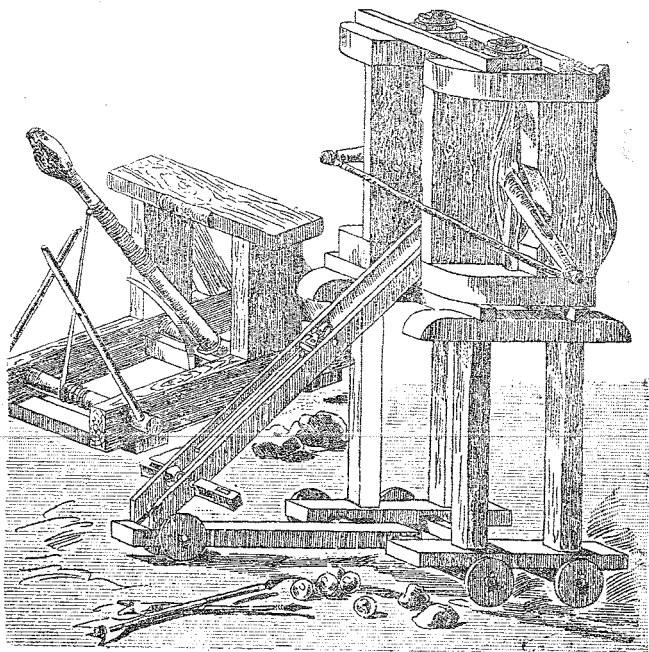
2) Hera, řecká bohyně, nejstarší dcera Kronova, sestra a manželka Diova, bohyně luny, ochránkyně manželství. Její bytnost vytvořena již zcela v nejstarších částech epů Homerových. Ctěna zejména v Argolidě, majíc v Argu velikolepý chrám s proslulou její sochou značných rozměrů. Dítka její: Hefajstos, Ares, Hebe. Kněžky její zpravidla provdány.

3) Argos, hlavní město Argolidy na Peloponnesu; asi 12 tisíc obyvatel; tabak, víno. Staré Argos bývalo mnohem větší. Zachována část hradeb, divadlo, byzantský hrad, někdejší akropolis. Proslulé chrámy Heřin a Apollonův. Dějiny: Osady Argivských spojil v VII. století Pheidon. Stále války se Spartou. R. 495 před Kr. poražení Kleomenem. Za válek perských neutrální. V peloponnejské válce na straně Athéňanů, poražení r. 418 u Mantinee. Později spojenci Theb a Philippa Macedonského. R. 14 podmaněni Římany. Plastika argivská; škola Hageladova.

4) Herodes jak patrno, byl brzy monotheistou, brzy polytheistou, jak se mu to právě hodilo, by ukolil svoji ctižádnost a nádherymilovnost. Viz Starožit. XVI. 5, 3.

5) Amfiteatr římský, byl ohromná vejčitá budova, kde konaly se zápasy šermířské, s dravou zvěří i na vodě. Uprostřed byl pískem posypaný prostor (arena, zápasště) v jehož středu stál oltář. V budově samé byly vespod pevné, klenuté kobky, zvané „caveae“, kde byla chována dravá zvěř, jiných použito za nádrže vody, již kropena aréna, anebo jí napuštěna k vodním zápasům. Nad nimi byla sedadla, několik pater nebo galerií nad sebou; nejnižší seděli vznešení Římané, za zábradlím (podium), nahoře byla lůza. Budova sama neměla střechy a bylo v ní místa pro 30 až 80 tisíc lidí. Největším amfiteatrem bylo římské Colosseum r. 80 po Kr. císařem Titem dostavěné, kde mělo 85 tisíc lidí místa. Podobné amfiteatry byly ještě v Kapue, Veroně a Polě (naše Pulje).

vadlo¹⁾, jakož i tržiště byly jména Caesarova, jež nesly, také hodny, Herodes zařídil i pětileté hry²⁾, jež rovněž po Caesarovi nazval.

Válečné stroje římské:

1. Onager; stroj jimž metány kameny a hrubé střely.
2. Scorpio (ohňomet); stroj jimž metán oheň do města obleženého.

¹⁾ Divadlo římské podobně jako řecké skládalo se z půlkruhu stupňovitě vzestupných řad sedadel pro diváky, jež od jeviště byly odděleny. Divadlo Skaurovo, jenž jako aedil curullis byl vrstevníkem Ciceronovým a Caesarovým, bylo proslulé svou velikostí a nádherou; mohlo pojati 80 tisíc diváků. Pompeius vystavěl podobné divadlo, jež však teprve za Caliguly dokončeno. Bylo prvním v Římě, jež z kamene bylo zbudováno. Pojati mohlo jen 40 tisíc diváků. Později zavodili císařové římské, hledíce druh druhu předstihnouti velikostí i nádherou jimi zbudovaných divadel.

²⁾ Slovu „pěstitel“ rozuměti, že vždy po pěti letech se měly opakovati.

a uložil pro prvé z nich, které se měli konati ve sté devadesáté prvé olympiadě¹⁾ sám ceny a to nejen pro vlastní vítěze, nýbrž i pro ty, již na druhém i třetím místě po nich uznáni nejlepšími, které byly v pravdě královské. Přímořské město Antedon válkami vyvrácené také obnovil a Agripiem je nazval. (Starožit. XII., 13., 3., sluje Agrippias.) Ba z přílišné oddanosti ke svému příteli Agrippovi dal jméno jeho dokonce vyrýti i nad branou chrámu, jež tam zbudoval.

9. Ani v dětinné lásce nedal se od nikoho překonati. Na památku svého otce, jež velice miloval, dal v nejkrásnější krajině své říše, rovině hojně svažované a četným stromovím osázené²⁾ zbudovati město a nazval je Antipatridou³⁾. A nad Jerichem hrad, pevností i krásou proslulý, zdí obehnal a jemu ke cti matky své jméno Kypron dal. Bratru svému Phasaělovi věž téhož jména⁴⁾ v Jerusalemě věnoval, jejíž velikost i nádheru níže (V. 4., 3.). Phasaělovi ke cti založil i město stranou rokliny údolní, severně města Jericha ležící a nazval je Phasaëlidou⁵⁾.

10. Zvěčniv takto památku svých příbuzných i přátel, také na sebe nezapoměl, vystavěv v pohoří na pomezí arabském pevnost,

¹⁾ Olympiada, čtyřletí, mezidobí, jež od sebe dvoje hry dělilo. Počaty r. 776 před Kr. Chronologicky jimi prvý počítal Timeeus z Tauromanie, později pak jich všeobecně užíváno, jenom že počátek olympiady bylo dle nového roku různých národů upravití. Formule rok některé olympiady převéstí na křesťanský letopočet: a) před Kr. ol. (1—194) 780 ol. 4, naše 192 olympiada = 780—4, 192 = 780—768 = 13 r. před Kr. b) po Kr. Olymp. 195 vzhůru: ol. 4 — 779.

²⁾ Rovina Saronská, podél pobřeží od Caesaree palaest. (přímořské, někdejší Věže Stratonovy), na jich až k Joppě (Jaffě) 28 km zdálí a 18 km. zšíří, protkaná řekami Zerkou (krokodilí), Kisonem, Kanou (Nahr el Kasab) a Rubinem (Nahr el Andža).

³⁾ Antipatris, město v Judsku na východní straně roviny Saronské, jinak poloha neznámá; dříve Chabanzabah, dnešní Kafr Saba. Srov. I. 4, 7; 21, 9; II. 19, 1; 19, 9; IV. 8, 1. Starožit. XIII. 5, 1; XV. 5, 2.

⁴⁾ Věž Phasaělova největší z věží nejen na bradě královském, nýbrž i v celém Jerusalemě, větší i pověstného Pharua u Alexandrie v Egyptě. Srov. I. 21, 9; II. 3, 2; 17, 8; VII. 1, 1. Starožit. XVI. 5, 2 a XVII. 10, 2.

⁵⁾ Phasaëlis, město v nížině Jordánské, severně Jericha položené, dnes Ajin el Fasael. Srov. I. 21, 9; II. 9, 1. Starožit. XVI. 5, 2; XVII. 8, 1; 11, 5; XVIII. 2, 2.

již podle sebe Herodiem¹⁾ pojmenoval. Týmž jmenem nazval i v podobě ženského prsu rukou lidskou naházený pahorek, šedesát honů od Jerusalema²⁾ vzdálený, jež skvostněji ještě než hrad onen ozdobil. Okrouhlými věžemi dal jej vůkol obklíčiti a prostor tímto prstenem tvrzí obehnaný naplnil skvostnými paláci, které nejen uvnitř nádherou se stkvěly, nýbrž i zevnitř stěny, cimbuří a střechy neméně skvěle byly ozdobeny. Vodu také hojnou s velikým nákladem z daleka dal vésti a schody o dvou stech stupňů z bílého mramoru zříditi — neboť pahorek byl značně vysoký, by i rukou lidskou vzdělán byl. Na úpatí jeho vystavěl ještě další paláce za byty svému dvoru i družině a dal jim tak skvostnou výbavu, že celek podobal se městu s královským hradem uprostřed.

11. Dokonav tato velikolepá díla, projevil i četným cizím městům svoji knížecí štědrotu. V Tripoli³⁾ Damašku a Ptolemaidě zřídil gymnasia⁴⁾ v Byblu⁵⁾ vystavěl městské hradby, Berytus⁶⁾ a Tyrus ozdobil podloubími, veřejnými budovami, chrámy a námě-

¹⁾ Herodium pevnost v Judsku, šedesát stadií (11,1 km.) od Jerusalema vzdálená, dnes Džebel ef Fureidis nebo Ferdís (hora maličkého ráje) zvaná. Srov. I. 21, 10. Starožit. XV. 9, 4; XVI. 2, 1; XVIII. S, 4.

²⁾ Jižně od Jerusalema na cestě do Thekoje.

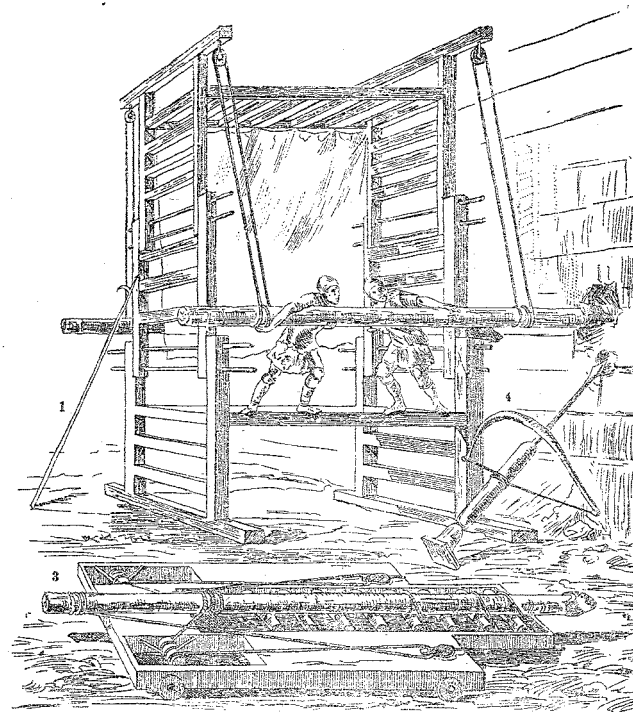
³⁾ Tripolis, město foenické mezi Aradem a Byblem, od obou asi 30 km. vzdálené. Založeno od Aradských, Sidonských a Tyrských v době poplatnosti jako společné jich středisko, kam posíláni s králi i stařešinové ke společným poradám a slavnostem náboženským. Srov. I. 21, 11. Starožit. XII 10, 1; XIII. 10, 2.

⁴⁾ Gymnasium = tělocvična. Vzdušné prostory, kde pěstovány hry běh, závody, opatřené sloupovím, lázněmi i místnostmi pro vědecké rozpravy (exedrae). Původ ve Spartě: dromoi. Vývoje svého dosáhly za válek perských. U Římanů něco podobného palaestrae; oblíbené však také jako gymnasia u Řeků se netěšily.

⁵⁾ Byblus, prastaré město foenické, nedaleko moře mezi Tripoli a Berytem, dnes Džabla nebo Džubeil. Lékaři z Byblu byli již za Dhutmosa III. v Egyptě velice váženi. Z Byblu vedla důležitá cesta na jih podél moře nákladným způsobem do skal vytesaná, zvláště u „řeky psí“ (Nahr ek Kell, starověký Lykos), kde svorně vedle sebe zvěčnili své činy Ramses II. Assurnasirpal, Nebukadnesar II. a Mark Aurel na stěnách skalních, jež pokryty vzácnými reliéfy a nápisy.

⁶⁾ Berytus, město ve Foenicii, mezi Ryblem a Sidonem, důležité v mythologii foenické; rozkvět v dobách pozdějších, zejména římských, dnes Beyruth. Srov. I. 21. 11; 27. 2; VII. 3, 1. Starožit. XVI. 11. 2; XVII. 9, 10 atd.

stími, Sidon a Damašek divadly, v přímořském městě Laodicee¹⁾ vystavěl vodovod; Askalon²⁾ opatřil skvostnými lázněmi i studněmi a mimo to zřídil tu ještě podloubí, neobyčejné velikosti i vzácného díla. Jiným městům daroval háje a lučiny k účelům posvátným a mnohá jiná opět obdařena jím poplužími, jako by k říši jeho náležela. Představenstva cizích gymnasií nebo tělocvičen³⁾

Římské stroje obléhací: arietes onagri (beran), přístroj ku boření hradeb a zdí opevněných měst a tvrzí.

¹⁾ Laodicea, viz pozn. na str. 98.

²⁾ Askalon, dnes Askulan, jedno z pěti měst flišťnských na jihozápad od Jerusalema, tehdy nepatřily ještě k Judsku. Dle Eusobia rodiště Herodesovo. Srov. I. 21, 11; II. 6, 3 atd. Starožit. V. 1, 22; VI. 1, 2, atd.

³⁾ Představenými gymnasií byli: gymnasiarchai, paidonomoi správní a dozorčí orgány, paidotriboi, gymnastai, učitelé tělocviku, první pro začátečníky, obyčejně otroci, druzí pro pokročilé a osvědčení atletové, jakož i iatroleptai, zdravotní dozorcové.

nadal pevnými ročními důchody, vymínil si jako na příklad na ostrově Kou¹⁾, by nikdy odměn pro vynikající borce se nenedostávalo. Obilí všem nuzným uděloval; Rodanům za různých okolností často peněz poskytl, aby si zřídili loďstvo a chrám Apolona Pythijského²⁾ jenž shořel, na vlastní útraty znovu vystavěl, ozdobiv jej co nejkrásněji. Nač zmiňovati se mi ještě o darech, jichž dostalo se od něho Lyčanům³⁾ a Somanům⁴⁾ nebo o jeho šedrotě, již po celé

¹⁾ Kos, ostrov ke Sporadům náležející v Myrtojském moři, nedaleko pobřeží Karie ležící; dnes Stankio, Stingo, Istankiši, Itankos, Isola longa zvaný. Velice úrodný; víno a agrumové sady, obilí; chov ovec. Veikost 286 km²; 10.000 obyvatel. Ve starověku Meropis s hlavním městem Astypalaion zvaným, pověstným hrnčířstvím a mastmi jakož i jemnými hedvábnými látkami tu vyráběnými. Chrám Asklepiův s lékařskou školou (z níž mimo jiné vyšel také slavný Hippokrates) a nemocnicí. Četné zříceniny a jiné historické památky. Srov. I. 21, 11. Starožit. XIV. 7, 2; obyvatelé Kojští XIV. 10, 5.

²⁾ Apollon, řecký bůh světla, bratr Artunidin, co do původu není jednotným božstvem, nýbrž úhrnný pojem různých v celek splynulých kultů místních. Pythijský Apollon ctěn jako bůh lodníků; zabil draka Pythona, jehož věštný se zmocnil, odkudž i přijímá jeho. Delfy a Deloshyby střediskem jeho kultu. Do Říma dostala se úcta k němu věštnou Kumskou. Prata Flaminia (429), Lactisternia (399), Ludi Apollinares (212). Byl též ochrancem přísah a smluv, bohem hudby.

³⁾ Lykie, úrodná krajina na jihozápadním pobřeží Malé Asie, kde pohoří Taurus tvoří poloostrov; hraničí na západě řeka Glankos, na východě pohoří Solyma; hlavní řeka Xantos; pohoří Kragos (3000 m) a Antikragos (1800 m.) Lykové (Ruku nebo Lúk) objevují se již v nápisech Ramsa II. jako spojenci Hethitů. Později tvořili z 23 měst spojený spolkový stát, dle jména jen Peršanům poplatný. Za Alexandra Velikého pořečtění a byli poddáni říši Seleukovečů, později Rhodu. R. 187 před Kr. samostatni; r. 43 před Kr. stala se Lykie římskou provincií. Srov. I. 21, 11; II. 16, 4.

⁴⁾ Samos, maloasijský ostrov soujmennou úžinou mořskou od pevniny oddělený (předhoří Mykalé); dnes Samo, turecky Susam Adassi 468 km.² plodiny: víno, tabák, obilí, fíky, olivy atd.; politicky: Turecku poplatné knížectví (66.000 K ročně) r. 1902 53.424 obyvatel. Hlavní město Vathy. Dějiny Legové, Jonové, poplatní Peršanům; Polykrates; po bitvě u Mykalé (r. 479 před Kr.) samostatný; hlavní město Astypalaion s chrámem Heříným; v letech 440—439 dobyto ho Peryklem; r. 404 Lysandrem; r. 365 Atheňany. Za válek Mithridatských poroben Římem. Od VII. století po Kr. přeli se oň Arabové, Turci, Benátčané s Byzantinci, až r. 1550 připadl Turecku. Lykurg Logotheti (1824—1830) prvním správcem na Samu. Srovnej I. 21, 11. Starožitnosti XVI. 2, 2.

Jonii¹⁾ nejedenkráté rozmohší se bídě odpomohl. Nestkvěleji byly i Athény, Lakedaemon²⁾, Nikopolis³⁾ a Perga-

¹⁾ Jonové, mohutný kmen řecký, usedlý v Attice, na Euboi, Hykladech a ve středu západního pobřeží Maloasijského, kde byla vlastní Jorie, jež již v VIII. století před Kr. těšila se ze značného rozkvětu; Paunionion politicky spolek dvanácti předních měst ionských v Malé Asii se spolkovou svatyní na předboří Mykalském; ústava jednotlivých států původně království ve smyslu Homerově, pak aristokratie, po ní timokratie, posléze tyrannis. R. 494 před Kr. se vzbouřili, ale poražení a pozbyli politického významu. Mírem Antalkidovým r. 388 připadli znovu Peršanům, pak posloupně Makedonům a Římanům. Dle Mojž. I. 10, 2 (Starožit. I. 6, 1) pocházejí od čtvrtého syna Japhetova Javana; ve staroegyptské písni Ramsově (ze XIV. stol. před Kristem) připomínají se jako spojenci Hethitů. Srovnej Starožit. I. 6, 1 XV. 2, 2.

²⁾ Sparta, obyčejně Lakedaemon, dnes Misitra, hlavní město Lakonie. Lykurgos zákonodárce r. 880 před Kr. V čele státu dva králové, Gerusia. Chlapci vychovávaní společně na útraty státní. Hegemonie na Peloponnesu v 6. století před Kr. Válek perských činně se účastnili: Leonidas v Thermopylách; Pausanias u Plataj a Leotychidas u Mikale vítězi (r. 479 před Kr.). V čas třetí války Messenské (v letech 465—355 před Kr.) prudkými otřesy země v nejbližším okolí Sparty zahubeno 20.000 lidí. Ve válce peloponeské Sparťané vítězi, Athény pokořeny; Archidomus, Lysander. Nadvláda Sparty (404—371). Válka Sparťanů s Peršany; Agesilaos, Phoibidas. V bitvě u Lenkler Sparťané poražení (373 před Kr.). Konec nadvlády. Roku 188 před Kr. strateg spolku achajského Philopoimen pokořil odbojnou Spartu, čímž sláva její navždy pohřbena. Srovnej II. 16, 4. Starožit. XII. 4, 10; XIII. 5, 8.

³⁾ Nikopolis; měst toho jména bylo ve starověku mnoho; tak a) Nikopolis v Malé Armenii u pramenů řeky Halyse (dnes Devrigni) vystavěna na místě, kde Pompeius vojsko Mithridatovo zničil a jej do Kalchidy zahnal; b) Nikopolis v Egyptě, západně Deltý Nilské nad průplavem do Kanopee vedoucím, dnes Kars nebo Kiessera a c) Nikopolis v Epiru na jihozápadním pobřeží při vchodu do Ambracké zátoky naproti Actiu, dnes Paleoprevyza, severně od Prevyzy nebo Prevesy; toto asi podle všeho míněno. Srov. I. 21, 11. Starožit. XVI. 5, 3.

mos¹⁾ město v Mysii²⁾ naplněny jeho pamětnými dary. Zda nedať v Antiochii Syrské hlavní ulici, již kde kdo pro bláto a špinu se vyhýbal, vydlážditi zdělí dvaceti honů (v naší míře 37 km) hlazeným mramorem a na ochranu před deštěm v ní podloubí téže délky zříditi ?

12. Přispěli-li skutkové tito jakožka jen jednotlivým obcím, jimž byli prokázáni, obmyslil Elidu³⁾ darem, jehož nejen Řecko,

¹⁾ Perganos, na pravém břehu řeky Kaystree, dnes Bergamas v elajetě chadarendigiarském v Malé Asii; založeno dle pověsti od Řeků z Arkadie příšlých. V letech 283—133 před Kr. hlavním městem soujmené říše založené kleštěncem Philetaerem, jenž dav se nejprv pod ochranu Seleuka Nikatora po jeho smrti stal se neodvislým. Po něm vládl bratrovec jeho Eumenes I (263—241 před Kr.). Rozšířil území své galskými žoldnéři na účet říše syrské. Po něm Attalus I., jiný bratrovec Philetaerův. Dobyv skvělého vítězství na lupičských hordách Galatů r. 240 před Kr. u samého Pergama, přijal titul královský. V bojích mezi Seleukem Kalinikem a Antiochem Hierakem rozšířil území své, jež však po porážce již utržil od Achaea, opět na Perganos omezeno. Po něm Eumenes II. (187—158) obdržel za služby v bojích proti Antiochovi Velikému prokázané od Římanů území až po Taurus. Jeho bratr Attalus II. a syn Jeho Attalus III. byli zcela odvislí od Římanů; poslední slabomyslný zuřivec zemřev po pěti letech své vlády, učinil Řím v závěti dědicem své říše (r. 133 před Kr.). Roku 84 proklál se tu mečem C. Flavius Timbria, když Sulla proti němu vytáhl. V Pergamu narodili se mimo jiné Apollodurus a lékař Galenus. Srov. I. 21, 11. Starožit. XIX. 10, 22.

²⁾ Mysie, ve starověku krajina jižně Troady v Malé Asii Poříčí Kaiku na západě a Rhyndaku a Makesta na východě. Města: Pergamon, Adramyttium a Atternus. Mysové byli předně Thrakové, později smísili se s Lydy a Aetoly na pobřeží usedlými. Za válek perských mělo každé město svého vlastního dynastu (panovníka). Město Pergamos dalo vznik pozdější říši Pergamské. Srov. IV. 10, 6; 11, 3; VII. 43.

³⁾ Elis, krajina na západě Peloponnesu, ohraničena na severu Achají, na východě Arkadií, na jihu Messenií a na západě Jónským mořem. V VI stol. před Kristem spojena s Pisatidou a Triphylií. Nejvyšší pohoří Erymanthos, dnes Olonos (2206 m.). Pobřeží ploché, bahnitě. Řeky: Poneios a Alpeios. Města: Elis, Mytinos, Olympia, Pisa, Pilos, Pyrgos. Obyvatelé Aitolové ke Spartanům vždy v přátelském poměru; nejvíce uškodila jim Peloponneská válka, uvrhla je v odvislost Spartanů a zbavivši je více než polovice území. Z Elidy pocházel Pyrrhon, původce školy skeptické (376—288).

nýbrž i celý svět účasten, kam až pověst her olympských¹⁾ pronikla. Vida, že hry pro nedostatek peněz blízky úpadku a s nimi i poslední zbytek staré Hellady hrozí zkázou, kdy chystal se na cestu do Říma, byl nejen jako porotce při zápasech, nýbrž pojistil jim i na časy budoucí značné příjmy na penězích, čímž památku svou jako někdejší jejich porotce zvěčnil. Nebyli bychom ani hotovi, chtíce vypočísti komu kdy dluhy a daně odpustil; za příklad uve-

Jaffa: pohled na město z lodi blížící se po hladině mořské k městu.

¹⁾ Olympické hry. Původci jejich Iphitos a Lykurgos. Od r. 776 před Kr. zaznamenávání vítězové. Odměnou byl věnec olivový. Kdo třikrát po sobě zvítězil, směl si tam postavit sochu. Zápasy počaly vždy obětmi; nejprv běh prostý, po něm dvojitý a pak tak zv. pentathlon: zápas prostý, pěstní, vrh diskem a jiné kombinace buď běh ve zbroji nebo jízda o závod. Trvaly nejprv tři dny, později pět. Účastníci se jich směli jen Řekové, barbaři, byli-li připuštěni, směli se jen na ně dívat. K nim vysílání zástupcové všech států řeckých. Později přistoupily i četbou děl slovesných zápasy duševní. Za dob císařů římských získaly sice zevnějším leskem, ale národního významu zcela pozbyly. Roku 394 po Kr. císař Theodorius je zakázal. Srov. I. 21, 12. Starožit. XVI. 5, 3.

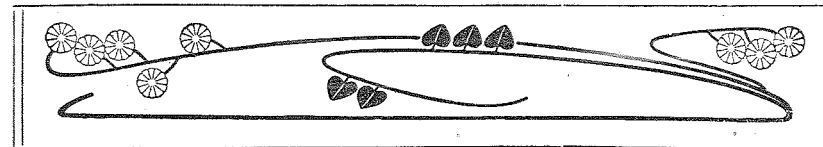
deme jenom města Phasaëlidu a Balaneu^{*)} jakož i městečka na pomezí Cilickém^{**)} jimž pomohl nemálo, sleviv jim značně na daních. Co však štědrosti jeho nejvíce bránilo, byla bázeň, neboť nechtěl vzbuditi nenávisť, aniž býti podezříván, že pomáhaje více městům než jejich vládcové, má snad nekalé úmysly.

13. Jaké bylo tělo, taký byl i duch jeho. Odjakživa byl výborným lovcem, v čemž mu nemálo jeho obratnost v jízdě pomáhala. Tak jedenkrát za jediný den skolil čtyřicet kusů zvěře. Jest kraj tamější bohat divokými vepři — ještě bohatší však na jeleny a divoké osly. Bojovníkem byl Herodes nepřekonatelným, a proto i ve cviku tělesném mnozí se ho báli, vidouce, jak zpřímá vrhá kopím a s jakou jistotou střelí z luku. Při všech těchto přednostech ducha i těla také štěstí jemu přálo; neboť zřídka kdy stihla ho ve válce nehoda, a stalo-li se tak přece, nebyl jí vinen on, nýbrž zrádce nebo nerozvážlivost jeho vojnův.

*) Balanea, nejjižnější město přímořské v Syrii mezi Tripolí a Lavotiseou; dnes Banias. Srov. I. 21, 12.

**) Cilicie, pobřežní krajina na jihovýchodě Malé Asie, na západě hornatá (Trachonitis 800 m., Taurus až 3650 m. vysoký), odtud i „drsnou“ zvaná; na jihovýchodě až na Džebel Missis nebo en Nur 716 m. vysoký, plochá, nezdravá, ale za to úrodná. Peršané spokojili se osadivše pobřeží; za válek diadochů zmocnili se jí piráté a drželi ji až do r. 64 před Kr.; pak domácí dynastové (Genkrové); r. 103 římskou provincií. Města: Seleukia, Tarsos, Anagrsbos. Dnes turecký vilajet Adana. Srov. Starožit I. 6, 1; XIII. 3, 4; XVII. 5, I.

XXII.

Starožitnosti: XV. 2., 3., 6. 7)

Smrt velekněze Aristobula a Hyrkána. Poprava Mariamnina.

1. Jeho (Herodovo) vnější štěstí ztrpčoval mu osud domácími rozbroji a byla právě žena, již tak vroucně miloval, příčinou jeho neštěstí. Dosáhnuv moci královské, propustil manželku, se kterou jako soukromník dal se oddati, jmenem Doris z Jerusalema rodilou a pojal za choť Mariamnu, dceru Aristobula, syna Alexandrova. Již dříve byl sňatek tento pro něho pramenem ruznic v rodině; když pak z Říma se vrátil, bylo ještě hůře. Nejprve Antipatra, syna Doridina pro syny své z Mariamny zplazené z města vyhnal a dovolil mu je jen na svátky navštěvovati. Za nedlouho dal děda manželky své Hyrkána, jenž z Parthie k němu se byl navrátil, se světa sprovoditi, podezíraje jej, že se proti němu spikl. Barzapharnes, jak povědomo, vpadnuv do Syrie, jal jej a s sebou odvedl*); krajané zaeufratští však**) slitovavše se nad ním, svobody mu vyprosili. Kdyby byl výstrah nechoditi k Herodovi uposlechl, nepřišel o život. Sňatek vnučky s Herodem jej zlákal a smrt mu přinesl. Spoléhaje naň a roztouživ se po vlasti, do ní se navrátil. Herodes naň zanevřel, ne že by snad byl po koruně vztáhl rukou, nýbrž že jemu právem náležela.

*) Viz nahoře 13, 5 a 11.

**) Mínění Židé Babylonští. Hlavní nebo mateřskou osadu měli v hlavním městě; z ní povstaly jiné, najmě v sousedství Eufratu (Žalm 136), Sodu (Bar. I., 4) a u řeky Chebaru (Ezech. I. 3). Židé babylonští drželi se více pospolu, nežli krajané jejich rozptýlení v Assyrii a Medii. Ani posloupnost velekněží ve vyhnanství Babylonském nebyla přerušena.

2. Mariamne povila Herodovi pět dětí: dvě dcery a tři syny. Ze synů nejmladší zemřel v Římě, kde dlel, vzděláváje se tam. Oběma starším bratřím¹⁾ jednak pro urozenost matčinu, jednak i že zplodil je, jsa již králem, dostalo se královské výchovy; ještě více působila k tomu láska jeho k Mariamně, jež den ode dne se vzrněla, takže hoře, jehož do srdce mu nasila, ani necítil. Jak veliká byla láska Herodova k Mariamně, tak veliká byla její nenávisť k němu. A měla pro ni i své o skutečnost se opírající důvody; jsouc pak přesvědčena jak ji miluje, měla tolik odvahy, že mu zcela nepokrytě vyčetla, čím na dědu Hyrkánovi a bratru Aristobulovi se byl prohřešil. Neb ani tohoto neušetřil i přes jeho mládí, učiniv jej v sedmnácti letech veleknězem, a nedlouho potom, kdy důstojnosti své se ujal, dal jej utratiti. Když totiž Aristobulus, oblečen v roucho posvátné, přistoupil o slavnosti jakés k oltáři²⁾ dal se shromážděný lid do pláče³⁾ a to bylo důvodem, že mladík ještě téže noci poslán do Jericha a tam najatými Galaty⁴⁾ koupaje se v rybníce utopen⁵⁾

¹⁾ Jmenovali se Alexandr a Aristobul. Starožit. XVI. 11. 7.

²⁾ Slavnost stánků. Starožit. XV. 3, 3.

³⁾ Dojat jeho ušlechtilým zjevem dle Starožit. XV. 3, 3.

⁴⁾ Galatové. Jméno toto pochází od Gallů, kteří táhnouce Thrakii, Macedonii a Řeckem po mnohých bojích a dobrodružstvích usadili se v Malé Asii. Odkud přišli, zda z Gallie předalpské, či z Panonie, kde usedli byli již dávno kmenové Gallští Skordiskové, Bojové a Tauriskové, nedá se zjistiti. Bylo pak zvykem, že vstupovali do služeb různých panovníků; při tom země i kořisti si dobývajíce. Takto stali se od úžin mořských až po Taurus nebezpečnými, až je Attalus v krvavém boji potřel u Pergamu (r. 240 před Kr.), načež na krajinu mezi Sengarem Halyem Bithynským až k pomezí frygicko-kapadocko-pontskému odkázáni. Byli to hlavně tři kmeny: Trokmerové, Tolistobojové a Tektosagové, již rozděleni na dvanáct okresů. tvořili jakýsi spolkový stát, jehož záležitosti na sněmu řešeny. Jednotliví kmenové měli republikánskou ústavu, a tetrarchové jejich byli pouhými úředníky z lidu s mocí, radou značně omezenou. Příchodem Římanů obrat; jako spojenci Antiocha Velikého Manliem Vulsonem poraženi (r. 189 před Kr.) Mithridatem porobeni, Sullou osvobozeni. Tetrarcha Dejotarus prvním králem od r. 64—40 před Kr. Poslední král Amyntas a Galatie r. 25 po Kr. římskou provincií. Srov. I. 33, 9; II. 16, 4; VII. 4, 2. Starožit. XVII. 8, 4.

⁵⁾ Ve Starožitnostech (XV. 3, 3) obsírněji vypravováno. Herodes bavil se s ním tělocvičnými hrami a na večer, když byli unaveni, přiměl ho, by se v rybníce s dvořany vykoupal. Těm pak přikázal, aby jej, na oko jakoby žertem, utopili.

3. Hanebnost tuto Mariamne Herodovi vytýkala, potupivši při tom nemálo i jeho sestry s matkou. Herodes ve své vášnivé lásce k ní mlčel; za to však ostatní manželky jeho¹⁾ pojaly ji u velikou nenávisť a aby krále proti ní popudily, narkly ji z cizoložství. Na důkaz pravdivosti své obžaloby uvedly mimo jiné i, že obraz svůj poslala Antoniovi do Egypta a tak ve své nesmírné smyslůstí ukázala se, byť i vzdálena, muži, jenž znám byl jako nemrava a s to, by jí učinil násilí.²⁾ Jako bleskem zasažen zprávou touto Herodes, jež beztoho nesmírná jeho láska k ní až k žárlivosti popouzela, a ježto tanula mu na mysli ukrutnost Kleopatřina, již král Lysanias a Arab Malichus životem odpykali, bál se, by nejen o manželku nepřišel, nýbrž i sám života neztratil.³⁾

4. Maje odjeti, svěřil manželé své sestry Salomy Josefu jménem, na něhož mohl spoléhati, že pro příbuzenství mu věren, Mariamnu, rozkázav mu potají ji zabiti, kdyby jej Antonius dal od-

¹⁾ Herodes měl deset manželek. Byly to: 1. Doris z Jerusalema (Starožit. XIV. 12, 1); syn Antipater zavražděn na rozkaz Herodův (Starožit. XVII. 1, 3). 2. Mariamne, dcera velekněze Šimona (Starožit. XVII. 1, 3); syn této, Herodes, vydeděn; manželkou tohoto byla Herodias, s níž měl dceru Salomu, známou z evangelia sv. Matouše (XIV. 6), jež na hostině u Heroda tancovala a pak na radu matky Herodiady žádala hlavu sv. Jana Křtitele. 3. Maltaké ze Samaří; dítka z této: Herodes Antipas, tetrarcha v Galilei r. 38 po Kr. vypuzen Caligulou, žil jako psanec v Lugdonu (Lyon; Starožit. XVIII. 7. 2.), Archelaus, etnarchou 4—6 po Kr., Olympias, provdaná za Josefa, synovce Heroda Velikého (Žid. válka I. 28). 4. Kleopatra z Jerusalema; dítka z ní: Filip, tetrarcha v Trachonitidě. zemřel r. 35 po Kr., Herodes (Starožit. XVII. 1, 3). 5. Mariamne, dcera Hasmoneoce Alexandra, na rozkaz manželův popravena (Starožit. XV. 7, 5); dítka z ní: Alexander, oddán s Glaphyrou, dcerou Archelaa krále Kapadockého, na rozkaz otcův popraven (Starožit. XVI. 11, 7), Aristobulus, oddán s Berenikou, dcerou Kostobara a Salomy; na rozkaz otcův popraven (Starožit. XVII. 1, 3), Salampsio, provdaná za Phasaele syna strýcova téhož jména (Žid. válka I. 28, 6). 6. Pallas, syn z ní Phasael (Starožit. XVII. 1, 3). 7. Phaedra, dcera z ní Roxane (Starožit. XVII. 1, 3). 8. Elpis, dcera z ní Salome (Starožit. XVII. 1, 3). Devátá a desátá neznámého jména, bezdětny (Žid. válka I. 28, 4).

²⁾ Že to nebylo leč pomluva, patrně ze Starožit. XV; 2, 6, kde se vypravuje, že obrazy na zakázku Delliovu zhotoveny a Antoniovi jim přineseny.

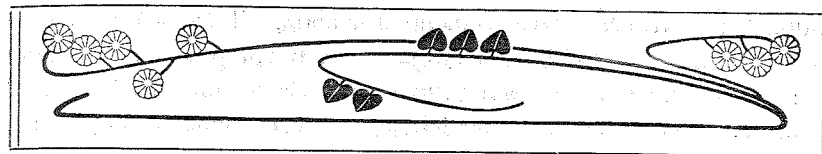
³⁾ Antonius ho vskutku do Laodicee obeslal, aby se ze smrti Aristobulova zodpovídal. Herodes vše popřel a hojnými dary si jej znovu naklonil. Viz. Starožit. XV. 3, 8.

praviti, Josef však prozradil jí tajemství toto, ne však ve zlém úmyslu, nýbrž chtěje Mariamně ukázati, jak ji král miluje, že ani po smrti nechce býti od ní odloučen. Když pak Herodes po svém návratě v důvěrném hovoru s ní znovu a znovu ji svou lásku ujišťoval, zapřísahaje se, že nikdy jiné ženy s větší vroucností nemiloval, odpověděla mu: „Skvěle arci dokázal jsi mi své lásky, dav Josefu rozkaz, aby mne usmrtil!“

5. Herodes uslyšev to, div rozumu nepozbyl, jak se rozčlilil a zvolal: „Josef nebyl by nikdy rozkazu prozradil, kdyby tě nebyl zhanobil!“ Jako šílenec vztekem skočil s lůžka a běhal po paláci. Tohoto vhodného okamžiku k obžalobě chopila se sestra jeho Salome a hleděla ho posílit v liché domněnce o Josefovi. Herodes neznaje se ve vzteku i žárlivosti, dal rozkaz, oba bez průtahu odpraviti.¹⁾ Ale záhy se uklidniv, litoval svého činu a když hněv ho zcela pominul, láska jeho k ní opět vzplanula. Ano, tak byl žár touhy jeho po ní mocen, že ani nechtěl věřiti, že nebožkou, nýbrž ve svém hoří sám sobě namlouval, že na živu, až časem o pravdě poučen, po ní s touž vroucností truchlil, s jakou za živa k ní láskou lnul.

¹⁾ Dle Starožitnosti tentokráté jenom Josef odpraven, Mariamně pak odpuštěno. Ale smrti neušla, podstoupivši jí později; Herodes jeda totiž na-proti Augustovi, opět poručil, nevrátí-li se živ a zdrav, jakéms jinému zase Josefu a Sohemovi, jichž péči svěřena, aby ji usmrtili. Vrátil se a vida, že Mariamne truchlí, ač by se radovati měla, že povýšen byl, pojal znovu tutéž ichou domněnku o ní a dal ji popraviti.

XXIII.

(Starožitnosti XV. 10, 1; XVI. 1; 3, 4.)

Stesky na syny Mariamniny; Antipater přijat na milost. Obžalování i u Augusta, ale smířili se opět s Herodem.

1. Synové zdělili po matce nenávisť k otci a kdykoliv vzpomněli si zločinu otcova na ní spáchaného, nemohli ho, leč za nepřítelů považovati. Již v Římě zmocnily se jich tyto myšlenky, když tam na výchově dleli; po návratě do vlasti však přiostrily se značnou měrou. Ano, s věkem rostlo i záští jejich k otci. Když pak dospěli a vešli ve sňatek — prvý se sestřenicí, dcerou tety Salomy,¹⁾ jež matku jejich u otce osočila,²⁾ druhý s dcerou krále kappadockého Archelaa,³⁾ netajili se svou nenávisť k němu,

¹⁾ Salome, sestra Heroda Velikého, oddána v prvním manželství se svým strýcem Josefem, jež Herodes ze žárlivosti dal odpraviti, ve druhém s idumejským knězem Kostobarem, jenž rovněž na rozkaz Herodův popraven, Starožit. XV. 7, 9; dcera její Berenike z druhého manželství provdána za Aristobula, rovněž na rozkaz otcův popravena. Starožit. XVI. 11, 7.

²⁾ Chot Alexandrova slula Glaphyra, skonala rovněž na popravišti (Starožit. XVI. 11, 7, 4);

³⁾ Kappadocie, krajina maloasijská mezi Phrygií, Cilicií a Armenií od Tovru po Pontus Euxinus a od Halya až k Eufratu; obyvatelé původně Semité, potomci Masocha, syna Japhetova, později s Arijci smíseni; severní část (pontická) v područí Peršanů; jižní (vlastní) pod iranskou dynastií Mithradatovců uhájila na jistou dobu své samostatnosti; porobena na čas Mithridatem a za Tiberia r. 17 po Kr. římskou provincií. Za Vespasiana rozšířena a učiněna střediskem vojenské organizace. Města: Caesarea, Komana, Tyana. Tři velicí Kapadočané z doby křesťanské: ss. Basil Veliký, Řehoř Nyss. a Řehoř Naz. Srovn. IV. 11, 1; VII. 1, 3; obyvatelé: II. 16, 4; Starožit. XVI. 2, 2; obyv. I. 6, 1.

dadouce jí v řečech svých volného průchodu. Této odvahy jejich zneužili pomlůvači, osidla jim strojice, a v brzku pověděli jistí lidé zcela nepokrytě králi, že oba synové jeho zle s ním smýšlejí; ano že zef Archelaův dokonce, spoléhaje na svého tchána, chystá se k útěku, by na Heroda u Caesara žaloval. Pomlůvy tyto neminuly se časem s účinkem; Herodes jimi popuzen, přijal Antipatra, syna Doridina, na milost, hledaje u něho ochrany proti vlastním synům a jal se ho kde mohl před nimi vyznamenávat.

2. Změny této nesnesli synové Mariamnini a vidouce, že syn matky občanského rodu všude před nimi, potomky královské krve, předností dochází, s nevolí to nejen nesli, nýbrž při každé křivdě, již stíženi, hněvu svému popouštěli uzdy. Když pak den ze dne na otce více zanevírali, těžil odtud Antipater tím více pro sebe, otci se lichotě a bratřím úklady stroje, jednak sám tím, že je u něho očerňoval, jednak že přáteli svými dával o nich různé pomlůvy šířiti, až posléze vši naděje na trůn zbaveni. Byl nejen závětí následníkem trůnu výslovně jmenován, nýbrž i v královském průvodě slavně k Caesarovi poslán, takže na krále mu vlastně jen koruna chyběla. Ano znenáhla takého domohl se u otce vlivu, že matce manželského lože, Mariannou osiřelého, jehož prve zbavena, znovu zjednal. Svoji dvojitou zbraní, již proti bratřím svým bojoval, pochlebenstvím totiž a pomlůvami, dovedl krále tak zpracovati, že týž pojal již zcela vážně úmysl, popravou se jich zhostiti.

3. Alexandra aspoň dal odvléci do Říma, obviniv jej u Caesara, že chtěl otce svého otrávití.¹⁾ Alexandr bolestně dojat, nevěděl z počátku ani, co by odpověděl. Ale stoje před soudcem, Antipatra zkušenějším a Heroda rozvážlivějším,²⁾ dodal si myslí

¹⁾ Dle Starožitností XVI. 4, 1 vzal Herodes oba syny Alexandra i Aristobula s sebou do Italie, kde žaloba tato vskutku na ně vznesena a soud nekonán v Římě, nýbrž v Akvilei, kde Augustus právě dlel; Aquileia, odvoz. od aquila = orel, slov. Oglei, něm. Aglar, město v údolí Soče (Isonzo), 9 km od severního výběžku moře jaderského; založena jako římská kolonie na ochranu pomezí proti Keltům (r. 181 před Kr.); ve IV. století po Kr. silná pevnost r. 482 Attilou sbořeno; sídlo vévod furlanských (Friani); prastaré, dle pověsti sv. Markem založené biskupství (r. 46 po Kr.), později patriarchát, jenž od r. 1451 v Benátkách; rakouskou od r. 1809.

²⁾ Jinak, že Augustus nedá tak lehce víry pomlůvám a nedá se Antipatrem tak snadno oklamati jako Herodes, což patrně ostatně ze souvislosti.

a pominuv z úcty poklesků otcových, odmítl se vši rozhodností pomlůvy, jimiž nařčen. Ujav se i bratra, týmž nebezpečím ohroženého, dokázal, že i on nevinný. Stěžoval si též do úskokův Antipatrových, jakož i do křivdy, již utrpěli tím, že otcem odstrčeni. Čistota svědomí a výmluvnost mu nemálo prospěly; byl vyškoleným řečníkem. Zvolav posléze: „Otec má právo nás zabiti, dokázána-li nám naše vina!“ dojal přítomných až k slzám. I Caesar nemálo dojat, odmítl žalobu na oba královice vznesenou a Heroda opět s nimi smířil. Hlavní podmínkou smíru bylo, by poslušni byli ve všem otce, jenž má právo učiniti svým nástupcem koho chce.

Přístav v Jaffě.

Není to ovšem přístav jako jinde, na příklad v Terstu. Jak na obrázku vidět, jsou tu skaliska, mezi nimiž menší lodě obezřele propletati se musí, aby se bez nehody dostati mohly ku pobřeží. Velká loď zakotviti musí vždy asi 1 km před Jaffou v širém moři a vylovení osob a zboží diti se musí pomočí menších lodic a člunů, což jak samozřejmo, spojeno se značnými obtížemi a k vylovení osob a zboží z veliké lodi delšího času zapotřebí.

4. Po té vrátil se král z Říma domů, neklada, jak se zdálo, nijaké váhy na žaloby proti svým synům vznesené, ale ve skutečnosti podezíral jich z nich přece potají, nedada toho na sobě znáti. O zbytek postaral se již Antipater, provázeje ho, by i ze strachu z mocného smírce nijakého nepřátelství ukázati se neosmělil. Při-

pluvše k pobřeží cilického,¹⁾ zakotvili u Eleusy,²⁾ kde Archelaem přátelsky pohostění. Týž poděkoval za záchranu zefovu, těše se nemálo ze smíru. Psalť ihned svým přátelům do Říma, aby Alexandrovi ve při jeho byli nápomocni, načež doprovodil hostův až k Zephyrin,³⁾ poctiv jich dary v ceně třiceti hřiven.⁴⁾

Příbyv do Jerusalema, shromáždil Herodes lid, představil mu své tři syny, vydal z cesty své počet a vyslovil Bohu i Caesarovi dík za to, že konec rozbrojům v jeho rodině a že synům dostalo se statku nad království vzácnějšího — svornosti. „Na mně“, pokračoval, „nyní záleží, by svazek tento ještě více byl upevněn. Caesar ustanovil, abych sám jediným vládcem byl v říši své a dal mi právo, koho chci dědicem svým učiniti. Nedbaje vlastních zájmů, chci se dle vůle jeho řídit a jmenuji tyto své tři syny králi, prose Boha i vás, abyste mi svůj souhlas projevili. Neboť jednomu pro věk, druhým dvěma pro urozenost posloupnost náleží, a říše tak rozsáhlou, že by i mnoha jiným dostačila. Uznejte tedy práva těch, jež Caesar ve svornosti spojil a otec jejich ustanovil, a vzdávejte každému z nich povinnou čest bez výjimky a to dle posloupnosti věkem; neboť radost toho, jemuž větší cti by se dostalo, než jaká dle stáří jemu přísluší, nebyla by ani tak veliká, jako bol toho,

¹⁾ Cilicie, pobřežní krajina na jihovýchodě Malé Asie, na západě hornatá (Tracheotis 800 m, Taurus až 3560 m vysoký), odtud i zvána „drsnou“; na jihovýchodě až na Džebel Missis nebo en Nor 716 m, plochá, nezdravá, ale za to úrodná. Peršané spokojili se osadivše pobřeží; za válek diadochů zmocnili se jí piráté a udrželi se až do r. 64 po Kr.; pak domácí dynastové (Tenkrové); r. 103 po Kr. římskou provincií. Města: Seleukia, Tarsos, Anazarbos. Dnes turecký vilajet Adana. Srovn. I. 7, 7; obyvatelů I. 4, 3; Starožit. I. 6, 1; XII. 3, 4; XVII. 5, 1; XVIII. 5, 4.

²⁾ Eleusa, ostrůvek na pobřeží cilickém, jenž patřil Archelaovi, I. 23, 4.

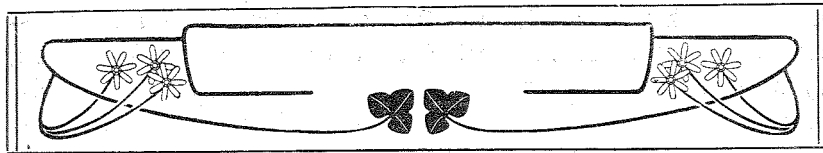
³⁾ Zephyrium, předhoří a městečko v Cilicii. Srovn. I. 23, 11.

⁴⁾ Prvý z knížat hebrejskýchrazil peníze Šimon Makkabejský, jemuž Antiochus Sidetes dal právo toto roku 138 před Kr. V Písmě sv. uvádějí se tyto peníze: hřivna, mina, šekel, gera. Gero, peníz měděný (Num. VII. 26; Lev XXVII. 25) = $\frac{1}{6}$ drachmy t. j. 16 haléřů. Šekel, dle Josefa Flavie (Starožitn. III. 8, 9) rovnal se čtyřem drachmám. Byl pak šikl: a) zlatý = 16·37 gr. = 54 korun, b) stříbrný (chrámový) = 14·55 gr. = 3 koruny. I mina byla a) zlatá = 818·5 gr. = 2700 korun, b) stříbrná = 727·5 gr. = 150 kor. Rovněž i hřivna: a) zlatá = 60 min = 3000 šiklů = 162.000 korun, b) stříbrná = 9000 korun.

jenž na ni zkracován. Které příbuzné a přátely do družiny králeviců vřadím, sám později rozhodnu. A ti budou mi spolu zárukou, by svornost mezi syny mými nebyla porušena. Vímť zcela dobře, že rúznice a sváry mnohdy jen úskočnými dvořany vyvolávány bývají, jako na obrat, že nic způsobilejšího vzájemnou náklonnost utužiti, než rozvázní, poctiví druhové. Mou vůli i dále, by nejen moji synové, nýbrž i důstojníci mého vojsťe dosud ještě jen mých rozkazů dbali, neboť ne království, nýbrž jen čest královskou synům svým odevzdávám, aby radostí královských užívali, kdežto břemena, ač dosti nerad, sám ponesu. Uvaž každý z nás můj věk, způsob života i zbožnost moji! Arci, nejsem ani tak stár, že by brzy bylo mého skonu očekávati, aniž oddán jsem rozkošem, jež života mladíkům ukracují, a Boha ctil jsem vždy tak, že na dlouhý život těšiti se mohu.¹⁾ Kdo tedy v naději na brzký můj skon synům mým se dvoří, tomu bude za to pro ně pykati; neboť zplozencům svým nezávidím snad ze žárlivosti, ani přehnaných poct, ač nerad jich vidím, nýbrž vím zcela určitě, že pochlebenství mladíky snadno ke vzdorům svádí. Proto nechť pováží každý, kdo s nimi obcuje, že jen ten, kdo upřímně s nimi smýšlí, vděku ode mne očekávati může, kazimírům však ani od toho, jemuž lichotí, odplaty nadíti se nelze! Vy pak dobří synové, nezapomínejte posvátných svazků přírody, jež i divé zvířeti zaručují další její byt, na Caesara, jenž vespolek nás smířil a konečně i na mne, jenž vás tu prosí, moha vám poručiti a zůstávejte vespolek bratřími! Odevzdávám vám tu královské roucho i královský dvůr, modle se k Bohu, by tomuto mému kroku ochrany své neodepřel, pokud vespolek svorni budete.“ To řka, objal laskavě každého ze svých synů a propustil lid; část jeho přála úmyslům jeho nejlepšího zdu, novotáři však dělali se jako by ničeho nebyli slyšeli.

¹⁾ Zbožnost Herodova byla na vnější dojem vypočtena, neboť co tu jim provedeno, provedeno v první řadě za tím účelem, aby jeho ctižádost a nádhery-milovnost byla ukojena.

XXIV.

(Starožitnosti XVI. 7, 2. — 8, 3.)

Nové rozbroje na dvoře Herodově. Hněv Antipatrův a Doridin Alexander pro Glaphyru. Pherorovi z úkladů podezřelému a Salomě z nich usvědčené odpuštěno. Kleštěnci Herodovi na útrpném právu, Alexander v okovech.

1. Bratří však neupustili od nesvornosti své a rozešedše se, podezírali druh druhá ještě více, než kdykoliv jindy. Alexander i Aristobulus těžce nesli, že Antipatrovo stařešinství bylo nyní právoplatně uznáno; tento však nepřál bratřím ani toho, čím po něm byli. Antipater však dovedl svých myšlenek ukrýti a jako prohnáný člověk nenávisti své ku bratřím nedal znáti, ale oni podle nerozumnosti své mysl na jazyku měli. Mnozí z jejich přátel nenilili, štvouce je, kde se dalo, proti němu a ještě více bylo těch, kteří jako vyzvědači Antipatrovi k nim se vetřeli. Tak dělo se, že každé slovo Alexandrovo v nejbližším již okamžiku bylo u Antipatra, odkud pokaždé s nějakým přídavkem putovalo k Herodesovi. I nevinné zcela projevy mladíkovy po pomluvačsku překrouceny a za provinuu jemu vykládány; promluvil-li však někdy poněkud volněji než bylo na místě, pracovala obraznost plnou parou, by maličkost tuto náležitě zveličila. Antipater vysílal i potají lidi, by Alexandra popouzeli, chtěje takto svým lžím jakéhos podkladu pravdy zjednatí. Bylo-li jen zrněčko pravdy na tom, co pověst hlásila, nabyli i ostatek snáze víry. Jeho přátelé byli již svou povahou mlčeliví, nebo zpracování úplatky tou měrou, že ničeho z tajemství svěřených nevyzradili. Zcela případně možno život

Antipatrův tajemstvím zloby nazvati; neb i z těch, kteří se s Alexandrem stýkali, dovedl dary nebo úskočným pochlebenstvím, svými obvyklými osidly, nadělati zrádců, kteří jemu vše, co se

Vraždění mláďátek.

Kopie obrazu prastarého — dle podání snad již z prvních dob křesťanství. Představuje známou z evangelia událost, kdy na rozkaz Herodův provažděny v Betlémě všechny děti mužského pohlaví ve stáří od dvou roků níže. Herodes se domníval, že mezi povražděnými dětmi bude i Božské děťátko, Spasitel náš, se kterým však Josef s Marií Pannou již dříve z Betlema odešli do Egypta.

dělo nebo mluvilo, potají donesli. Sám byl při tom takřka hercem a uměl každému klepu svou lží u Heroda zjednatí sluchu, tváře se jako bratr a dovoláváje se svědectví jiných. Doneslo-li se něco

na Alexandra vešel pokaždé jakoby náhodou k Herodovi a dělal, jako by tomu sám nevěřil, ale nepozorovaně zjednal pomluvě přece víry a Heroda ku hněvu popudil. Vše považováno za úklady a vypadalo nejinak, než jakoby Alexander ukládal o bezživotí otcovy; ale nic nezjednálo pomluvám větší víry, než že Antipater sám vystupoval tu v úloze jich obhájce.

2. Těmito věcmi mysl Herodova víc a více se roztrpčila a tou měrou, jakou den ode dne lásky otcovy k mladíkům ubývalo, rostla náklonnost jeho k Antipatrovi. S ním odvracela se i společnost dvorská od nich: jedni o své újmě, ostatní na rozkaz králův, jako Ptolemaeus, nejčelnější ze stoupcův králových, bratří Herodovi¹⁾ a celá rodina královská. Antipater byl vším, moha si dovoliti, co chtěl, neméně i máf Antipatrova (což nejvíce však hryzlo Alexandra), jsouc jeho rádkyní ve všem, co namířeno bylo proti němu a Aristobulovi a jako macecha nenávidějíc synů královniných hůře než ubohých pastorků. Kde kdo dvořil se tehdy Antipatrovi pro skvělou jeho budoucnost, kdežto na obrat rozkazem královým všeliké styky s Alexandrem a jeho okolím dvořanům zapovězeny, takže oba bratři všech svých přátel nadobro zbaveni. Caesarem Herodovi udělené právo, jehož před ním nikomu z králů se ještě nedostalo, by směl stíhati uprchlíků i po městech, jež nebyla mu poddána, odstrašilo nejen domácí, nýbrž i cizí přátele obou králeviců. O všech těchto úkladech jim strojených neměli ani potuchy a tak, jak neostražiti byli, nemohli, leč do osidel jim nastražených jen ještě více se zapléstí. Otec jim nikdy ničeho otevřeně nevytkl a jen jeho chladnost, odměřenost i nedůtklivost, přihodilo-li se cos nepřijemného, daly jim jen z daleka tušiti, jak se věci as mají. Zatím Antipater i strýce jejich Pheroru s nimi znepráteleli a tetu Salomu, s níž tak důvěrně obcoval, jako by manželka jeho byla, na ně poštvál. Nepráteleství Salomino ostatně posíleno nemálo vychloubačností manželky Alexandrovny Glaphyry, jež se zálibou o svých znamenitých předcích mluvila a odvozujíc původ svůj se

¹⁾ Správně b r a t r, poněvadž z bratří Herodových byl ještě jediný Pheroras na živu; Phasaël skončil sebevraždou (r. 40 před Kr.), když Hasmoneovec Antigonus dobyl Jerusalema (Starožit. XIV. 15, 10)

strany otcovy od Temena,¹⁾ s matčiny od Daria Hystaspa²⁾ všem ženám na hradě královském, jakoby byla jejich paní, poroučela. A nejednou potupila i samu sestru Herodovu vytykajíc jí, že z nízkého je rodu, jakož i ostatní manželky Herodovy, tvrdíc, že král pojíal jich jen pro krásu tělesnou, nikoliv však pro urozenost jejich. Měl totiž Herodes značný počet žen,³⁾ jednak že mnohoženství⁴⁾ Židům zákonem bylo dovoleno, jednak i ze záliby. Všechny tyto ženy pro Glaphyřinu vychloubačnost i její potupné řeči, jimiž od ní uráženy, rozhněvaly se nemálo na Alexandra.

3. Ale i Aristobulus, ačkoliv byl Salominým zetěm, znepráteleli se se svou tchýní a to tím více, že tato syta již potup Glaphyřiných, se hněvala. Vytykal neustále manželce nízký její rod a žehral na to, že bratr Alexander oddán s dcerou královskou, jemu však

¹⁾ T e m e n o s, Herakleovec. dle řecké pověsti zjednal při dělbě Peloponnesu po vpádu Doriů lsti Kresphontovi Messenie; praotec Temenovec v Argu a královského rodu v Macedonii. Karavos, prvý z nich dobyl Edessy a nazval ji Aegami (okolo roku 800 před Kr.). Po něm Coenus Thurimas a Perdikas I., jenž dobyl celé Emathie. Argaeus, Philip I., Aeropus a Alcetas I. rozšířili hranice říše své od pomezí Thessalského až po řeku Axios a severně do Illyrii a Tracii. Toť asi vznikl potomní Macedonie.

²⁾ D a r i u s I. Hystaspes (staropers. Darjavuš = opevňovatel) 521 až 485 před Kr. Gaumata (Pseudn-Smerdis) jím svržen. Výprava proti Scythům. Vzpouza Řeků maloasijských potlačena (r. 492 před Kr.). Výprava do Řecka, jehož z veliké části se zmocnil i přes porážku Mardoviovu u Marathonu (490). Vojevůdcem nebyl, ale za to rozeným vladařem a jedním z největších organisátorů v dějinách.

³⁾ Deset, jak již výše uvedeno; toho času však devět: Mariamny, dcer Alexandrovny nebylo již na živu; byla na rozkaz Herodův popravena. Starožitn. XV. 7, 8.

⁴⁾ P o l y g a m i e (mnohoženství) bylo ve starověku na východě více rozšířeno než monogamie (jednoženství). I u Židů v době patriarchů zvykem. Abraham měl tři ženy: Saru, Hagar a Cheturu. Ženichu bylo v prvých dobách nevěstu v rodině si vysloužiti, jako vysloužil si Jakub dcery Lábanovy, Liu a Rachel, každou z nich za sedm roků. Obyčejně dělána sňubní smlouva zprvu ústně, později písemně. Po sňatku muž i žena změnili oděv. Muži bylo se o ženu starati, ženě pak pracovati aspoň tolik, co na výživu její stačilo. Sňatek levirátní. — Chalizah. — Propustný list (Geth). I později ještě setkáváme se s polygamií u Židů. Tak na př. David měl mimo Michol a Bersabu ještě několik žen (Starožitn. VII. 4, 3). Šalomoun měl 70 žen a 300 ženin (Starožitn. VIII. 7, 5). Roboam 18 žen a 30 ženin (Starožitn. VIII. 10, 1). Abia 14 manželek (Starožitn. VIII. 11, 3 a 1 d. Herodes vedl si vůbec ve všem, tedy i tu po způsobu jiných dynastií orientálních.

jen s manželkou občanského rodu bylo za vděk vzíti. Se slzami v očích šla Berenika matce si stěžovat, dodavši, že Alexander a Aristotulus ji hrozili, že až dostanou se k veslu, matky svých ostatních bratří pošlou do čeledníku tkat jako tkadlice a z bratří nadělají venkovských písařů, k čemuž, dodali prý, velice se hodí, jsouce, jak náleží, vzdělání. Salome, nemohouc toho snést, vzplála hněvem a jdouc pověděla, co slyšela, bratrovi. Herodes jí uvěřil a to tím spíše, že žalovala na svého zetě. Byloť mu také mezi jiným doneseno, že synové Mariamnini vzpomínají s pláčem své nebožky matky a hořekujíce, otcí klnou. A pokaždé kdykoliv Herodes daroval nějaké roucho po Mariamně některé ze svých pozdějších manželek, vyhrožovali prý, že ženy tyto v brzkém času v roucha žiněná na místě královských se budou obléčeti.

4. Heroda velice znepokojovala zpupná mysl mladíků, ale proto nevzdal se ještě naděje, přivést je na lepší myšlenky. Chystaje se na cestu do Říma, dal si je zavolat a pohrozil jim nejprve jako král; ale pak obrátiv, rozmlouval s nimi jako otec, napomínaje jich, aby své bratry milovali a slíbil jim i, čím se provinili, odpustiti, polepší-li se pro příště. Oba odmítli pomluvy o nich šířené jako lež, žádajíce s důrazem, aby jim dovoleno bylo, obranou z nich se očistiti. Krále pak prosili, pomlouvám učiniti přítrž a nebýti tak lehkověrným, pak že pomluvy samy od sebe přestanou, nebude-li nikoho, kdo by jim věřil.

5. Získavše si svojí upřímností srdce otcova, zažehnali na okamžik nebezpečí; ale tím smutněji utvářily se výhlídky jejich do budoucnosti. Poznali, že Salome i strýc jejich Pheroras jsou na ně dohněvání. Tito oba byli nepřátelé urputní, nebezpeční, zvláště Pheroras, maje moc v rukou, neboť byl spoluvladařem Herodovým, byť i bez koruny, měl dvě stě hřiven (v našich penězích 1,130.400 korun) ročního příjmu ze svých statků a požíval důchodů z celého Zájordání, jež mu daroval Herodes, učiniv jej v souhlase s Caesarem tetrarchou¹⁾ a uznáv jej za hodna i manželství dcery královské tím, že dal jemu sestru své choťi za manželku²⁾ s věnem tří set hřiven

¹⁾ Tetrarcha, vladař čtvrtiny země, pak menší kníže vůbec.

²⁾ Alexandra, sestra Mariamnina. Jméno Alexandra v rodině Hasmo-neovečů velice oblíbené; tak: manželka Aristobula I. (Starožitn. XIII. 12, 1.), manželka Alexandra Jannaea (Starožitn. XIII. 16, 1.), dcera Hyrkána II. (Starožitn. XV. 2, 5.), dcera Aristobula II. (Starožitn. XIV. 7, 4.), dcera (Phasaele. (XVIII. 5, 4.)

(v našich penězích 1,695.600 korun). Po její smrti hodlal Herodes jemu svou nejstarší dceru¹⁾ zasnoubiti, ale Pheroras zaujat láskou k otrokyni, sňatku s dcerou královskou se vyhnul. Rozhněván proto Herodes dal dceru svou za manželku svému bratrovi,²⁾ jenž později v boji proti Parthům padl³⁾, ale brzy od hněvu svého proti Pherorovi upustil, maje lásku jeho k otrokyni za neduh jakýs.

6. Již dříve, ještě za života královnina⁴⁾ byl Pheroras obviněn, že chtěl krále jedem se světa zprovoditi. Ale tehdy opět vzmohly se obžaloby naň v témž směru tou měrou, že posléze řečem těmto dal Herodes víry a počal se o život svůj obávati. Podrobiv mnohé z osob podezřelých ze spoluviny jeho útrpnému právu, přišel pořadem i na přátele Pherorovy. Z nich přímo nepřiznal se nikdo k úkladům o bezživotí jeho, ale dověděl se, že Pheroras chtěl milenku svou unést a s ní k Parthům utéci, jakož i že Kostobar, manžel Salomy, kterou sám mu za manželku dal⁵⁾, dav prvního jejího manžela⁶⁾ pro cizoložství odpravit, úmysl jeho podporoval a k útěku jemu nápomocen byl. Ale ani Salome nezůstala prosta viny; neboť Pheroras opět na ni udal, že se Sylaeem

¹⁾ Salampsio; když jí povrh provdána za Phasaele bratrovce Herodova syna Phasaelova (Starožitn. XVI. 7, 3; XVIII. 5, 4.). Táž nabídka opětován, mu později Herodem s Kyprou; Pheroras slíbil a oddavky stanoveny na třicátý den. Než Pheroras znovu s otrokyní onou se zapoměl, a Herodes provdka Kypru po čase za Antipatra, syna Salomy, své sestry (Vál. žid. I. 28, 6 a Starožitn. XVII. 1, 3; XVIII. 5, 4.)

²⁾ Phasaelovi, synu Phasaelovu; viz. I. 28, 6. a Starožitn. XVI. 7, 3; XVII. 1, 3; a XVIII. 5, 4.

³⁾ Vražda na něm Parthy spáchaná obšírněji vylíčena Starožitn. XVII. 10, 2.

⁴⁾ Miněna Mariamne, jež jak se zdá, jediná z manželek Herodových tak byla nazývána.

⁵⁾ Kostobar, Idumejec, z rodiny kněží Kozeových. Herodes dal mu sestru Salomu za manželku, učiniv jej správcem Gazy a Idumeje. Pikle proti Herodovi s Kleopatrou, jež vyzrazeny. Na přímluvu sestry a matky své Kypry Herodes mu odpustil. Salome nepohodla se s ním za čas a dala mu propustný list, uváděje mimo jiné za důvod, že Herodovi s Antipatrem a Dositheem pikle strojí, prozradivší i, že skrývá tajně i syny Babovy, jež kázal Herodes odpravit. Synové Babovi vskutku nalezeni a viníci na rozkaz králův popraveni. Srovn. Starožitn. XV. 7, 9—10; XVI. 7, 6.

⁶⁾ Josefa, strýce jejího; viz nahoře 22, 4 a 5; Starožitn. XIV. 7, 3; 13, 9

správce krále arabského Obedy, úhlavního nepřítele Herodova, o manželství se domlouvala¹⁾. Ačkoliv ne jen tu, nýbrž i z jiných obžalob Pherorou na ni vznesených byla usvědčena, Herodes jí přece odpustil a i Pheroru viny jeho zprostil.²⁾

7. A nyní veškerá bouře v domě strhla se na Alexandra samotného a na hlavu jeho se snesla. Mezi svými kleštěnci³⁾ mě král tři, které si zvláště oblíbil, jak patrně bylo ze služeb, které jemu konali. Prvý konal službu číšníka, druhý posluhoval jemu u stolu a třetí provázal ho, když šel spát, u něho lehaje. Je získal Alexandr značnými dary, by chlípnosti jeho byli povolní. Král se o tom dověděl a dal je útrpným právem vyslyšati. I příznali se, že s ním nestoudně obcovali, vyhradivše i, jakými sliby dali se od Alexandra k tomu svésti. Od Heroda, pravil jim, není se jim již čeho nadíti; je starý blázen a barví si vlasy, by se lidé domnívali, že mlád jest. Jeho (Alexandra) mají prý se přidržeti; brzy stane se i přes vůli otcovu králem, svých nepřátel ztrestá a přátele své, především je, statky obohati a šťastny učini. Již dostal potají velmože říše na svou stranu a důstojníci nižší i vyšší ve skrytých s ním se scházejí.

¹⁾ Dle Starožitn. XVI. 7, 6. k tomuto sňatku nedošlo, poněvadž Sylaeus zdráhal se na židovství přestoupiti; o úkladech Sylaeových Herodu strojených viz. XVII. 3, 2.

²⁾ Srovn. Starožitn. XVI. 7, 3 a 7, 6. — O obžalobě na Pheroru vznesené bude i v příštím článku pojednáno ještě jednou obsírněji.

³⁾ Kleštěnec, Eunuch (po česku: hlídač lože), otrok. zbavený mužství k obsluze žen a také i dozoru na ně v harému, též i v serailu, jako tu. Zákonem Mojžíšovým (Deut. XXIII. 1.) kastrace u lidí i zvířat zapovězena a trestána jako cizoložství. Hebrejské slovo „saris“ značí komorníka vůbec. Putiphar (Gen. XXXVI., XXXVII., XXXIX. 1.). Daniel a jeho druhové (Starožitn. X. 10. 1.). Tblibiae, thlasiae. Zákonitým trestem nebyla u žádného národa. U starých Egyptanů a Peršanů smyta jí vina cizoložství. Dle zákonníka Mannova v Indii bylo jí cizoložníku samotnému na sobě vykonati. Kněží Kybelini zvaní „Gallové“. Origeves, Valesiani v Achaji ve III. stol. po Kr., Skopci na Rusi a Lipovanští v Bukovině a Rumunsku. (Mat. XIX. 12.). Pěvci — kastráti v zemích románských, najmě v Itálii: Bernacchy. Farinelli a j. Mesa di voce. Kleštěnec neschopen stavu duchovního (irregularita; I. Nic. sess. CCCXXV. can. 1. Constitut Apostol 21., 22., 23.) a stavu manželského (impedimentum diremens; Constitut Sixt V. Quum frequenter r. 1587).

8. Výpovědi tyto polekaly krále tou měrou, že pro okamžik o nich veřejně ani hlesnouti se neosmělil. I vysílal potají ve dne i v noci zvědy, kteří jej zpravovali, kde se co dalo a mluvilo; kdo se jim podezřelým zdál, bylo mu životem pykati. Hrad královský učiněn takto peleší zločinů. Kde kdo vymýšlel pomluvy, jak nepřátelství a zášť jemu vnukaly, a mnohý zneužil krvelačného hněvu králova, aby se svým nepřátelům pomstil. Lži i sebe pitomnější se ihned uvěřilo, a kolikrát ještě než vyslovena, vykonán i rozsudek. Ano, mnohdy leckdo ještě jsa žalobcem na jiného, sám obžalován a i se svojí obětí popraven. Posléze rozlítil se Herodes tou měrou, že ani na zcela nevinného vlídně nepohleděl a mnohdy i se svými přátely velice nešetrně nakládal. Tak zapověděl mnohým z nich přístup do paláce a na koho moci neměl, slovy přikryjí jej urážel. — Než vraťme se k Alexandrovi: Z jeho neutěšených poměrů těžil Antipater, shromáždív kolem sebe pevně semknutý šik sobě rovných a nepominul ani jediné možné pomluvy proti němu. Herodovi pak svými i pravdě nepodobným výmysly nahnal tolik strachu, že viděl Alexandra s taseným mečem neustále před sebou. Dal ho tedy nenadále zatknouti a do žaláře vsaditi, jeho pak přátele mučiti. Většina z nich zemřela mlčky, jako by o ničem ani nevěděla; ti pak, kteří mukami ke lži svedeni, pravili, že Alexandr s Aristobulem ukládají o bezživotí otcovo, čekajíce jen vhodné příležitosti, by ho na lovu usmrtili a do Říma prchli. Takovým nesmyslným, smrtelnou úzkostí vynuceným řečem dal Herodes víry a těšil se, uvězniv syna, že spravedlnosti, byť i na oko, dosti učinil.

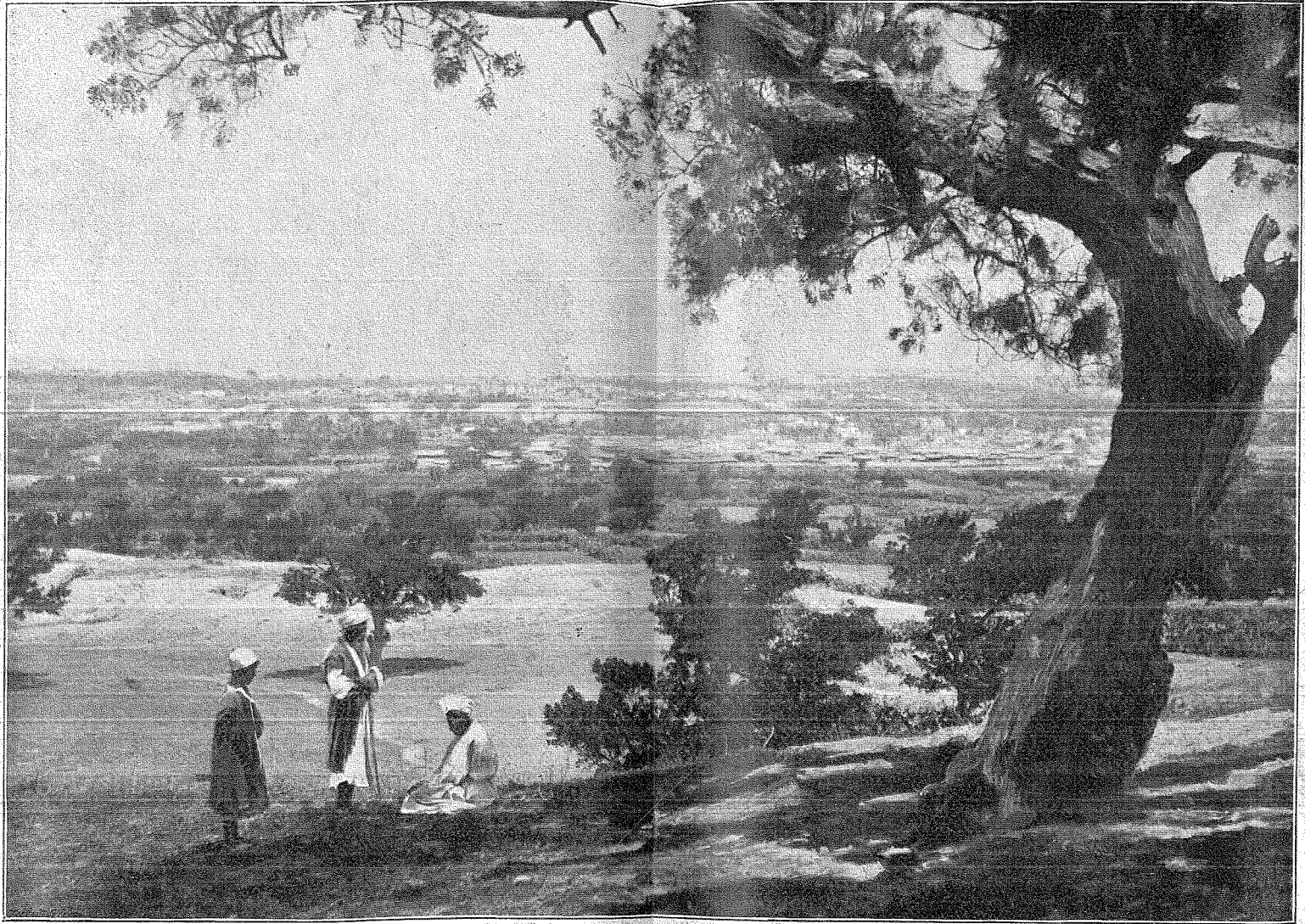
XXV.

(Starožitoosti XVI. 8, 5 a 6.)

Archelaus smířil opět Alexandra a Pheroru s Herodem.

1. Alexandr vida, že nelze otce o jiném přesvědčiti, umínil si nebezpečí mužně čeliti. Sepsal čtvero knih proti svým nepřítelům, kde přiznal se ke svým zločinným úkladům, ale označil většinu svých protivníků, zejména Pheroru a Salomu za spoluvinníky. O této tam tvrdil, že kdysi v noci násilně k němu se vetřela a jej proti vůli jeho ke smilstvu svedla. Knihy tyto, plny těžkých obžalob proti nejvlivnějším osobnostem u dvora byly již v rukou králových, když Archelaus, obávaje se o zeti a dceru, nakvap do Judska přijel, obratný pomocník v nouzi, jenž nebezpečí jim od krále hrozící lstí dovedl od nich odvrátiti. Sotva totiž k Herodovi vešel, spustil: „Kde jest můj nezdržný zeť, nebo kde shledati se mohu s otcovrahem, abych mu hlavu rukama svýma rozsápal? Ani své dcery nechci ušetřiti: neboť byť i neměla podílu na jeho úkladech, přece manželstvím s takovým netvorem zneuctěna! Divím se jen tvé shovívavosti, že ač o tebe běží, Alexandr ještě na živu. Až z Kapadocie jsem pospíchal, maje za to, že dávno již na popravišti za své vzal a chtěje toliko ještě s tebou na dceři, již jsem jemu z úcty k tobě a tvému důstojenství za manželku dal, soud vykonati. Takto však o obou jest se nám raditi a ježto příliš otcovsky se chováš, jsa měkkého srdce, nepotrestav dosud syna, jenž o život ti ukládal, navrhuji, bychom si své role zaměnili a druh druhu i v hněvu zastoupil.“

2. Vášnivou touto řečí Archelaus Heroda, jenž z počátku velice zdrželivě se choval, oblomil tou měrou, že stal se poněkud

GAZA.

sdílnějším. I podal mu hned knih Alexandrem sepsaných, aby si je prohlédl a čta s ním články po článku o každém z nich uvažoval. Této příležitosti použil Archelaus, aby dokonal svého lstivého úmyslu a svedl veškerou vinu na osoby ve spisu jmenované, zvláště na Pherora. Spozorovav pak, že král slovům jeho víry dává, pokračoval: „Jest se nám tu přesvědčiti, kdo komu úklady strojí, zda zlosynové nenastrojili jich spíše mladíku, než on tobě? Neshledávám důvodu, proč by na sebe takovou vinu uvaloval, ježto požívá královských poct a na dědictví trůnu také nadějí má, proto myslím, že nesvědomití rádcové podle všeho jeho mladické lehkomyšlnosti zneužili. Tací lidé nejen mladíkům, nýbrž i starým lidem spletou rozum a vznešené rodiny ano i celé říše vrhají do záhuby.“

3. Herodes s vývody jeho souhlasil, a tou měrou, jakou hněv jeho proti Alexandrovi povoloval, rozněčovalo se v něm záští proti Pherorovi, neboť o něm knihy čtvery hlavně jednaly. Pheroras vida podrážděnou mysl královu i mocný vliv Archelaův na něho, chtěl se přece zachrániti, což když počestným způsobem možno nebylo, odložil podle veškeru svoji mužnou hrdost. Alexandra pustiv zcela s myslí, utekl se k Archelaovi. Týž odvětil mu, že záhuby jemu

Gaza na jihu Palestýny od pradávna náležela k nejznamenitějším městům fílištínským. Již knihy Mojžíšovy mluví o Gaze na hranicích Kanaan (Genes. 10, 19); zvláště často jmenuje se však Gaza v době soudeů. Samson zahynul v Gaze pochovav ve troskách chrámu tři tisíce Fílištínů. Doposud ukazují Mohamedáni domnělý hrob Samsonův u Gazy. Když byl soudcem v Israeli Heli, za války Israelských s Fílištínskými, vzali sebou Israelsťi archu úmluvy, která tehdáž byla v Silo, do tábora svého v naději, že snáze podaří se jim dobytí vítězství nad Fílištínskými; leč títo zvítězivše vzali Israelským archu úmluvy a dopravili ji do Gazy. Málokteré město vytrpělo tolik hrůz války jako Gaza. Nesčetněkrát obležena a dobytá různými vojsky. Alexandrem V. (r. 332 před Kr.) zničena tak, že zbyly z ní jen pouhé rozvaliny, leč zase znovu zbudována a zase nadobro zničena. Makkabejcem Jonathou (r. 150 před Kr.) a potom ještě několikrát. V době křesťanské přijala Gaza záhy učení Kristovo. Nyní jest Gaza městem čítajícím kolem 26.000 obyvatelů. Celé město, jehož část leží na pahorhu 30 m. vysokém, obklíčeno jest věncem zahrad a hájů, jejichž bujná zeieň, živena hojnými prameny, zakrývá bělostné budovy. Zde také doposud ukazují místo, kde dle podání odpočívala svatá rodina na útěku do Egypta. Gaza byla vždy a doposud jest důležitým městem obchodním, jejíž obchodní styky rozbíhají se do všech končin světa. Leží hodinu cesty od moře a 5 hodin od Askalonu, taktéž jednoho z pěti význačných měst fílištínských.

zniknutí nelze, poněvadž tu tolik těžkých obžalob sneseno na něho, z nichž patrno, že králi o život ukládal a mladíka do jeho nesnázi i svízeli uvrhl; nezbyvá, leč odhodlati se a veškeren úskok i lež odložit, k hanebnostem jemu za vinu kladeným se přiznati a Heroda s důvěrou v jeho bratrskou lásku poprositi, by mu odpustil. V tomto případě že sám, seč bude, se přičiní, by přimluvou svou jemu pomohl.

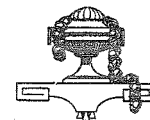
4. Pheroras uposlechl jeho rady, oblekl, aby skroušeným v pravdě dojmem působil, černé roucho a padl Herodovi k nohám. Se slzami v očích prosil jej, jak několikráte již dříve se stalo, by mu odpustil a vyznal, že sám oním bezbožníkem, který všeho toho se dopustil, běduje, že vším tím vinna jediné jeho zaslepená láska k jisté ženě¹⁾, jež na myslí ho pomátla a jej v šílenství uvrhla. Zařídív tedy Archelaus vše tak, že Pheroras sám na sebe žaloval i svědčil, jal se pak za něho přimlouvati a hleděl hněv Herodův proti němu ukrotiti tím, že podobný případ z vlastní rodiny uvedl. „I já“, pravil, „měl jsem bratra, od něhož ještě horších nesnázi bylo mi zakusiti a přece přirozený cit byl u mne pomsty mocnějším. A tak i tomu ve státech, kde vznikají právě tak, jako na lidském těle vředy, jež tíhou jednotlivých údů se zanítí, ale kterých ne řezati, nýbrž hojivými masťmi léčiti.“

5. Takovou a podobnou řečí podařilo se Archelaovi, že hněv Herodův proti Pherorovi ukrotil. Ale sám od předstíraného hněvu svého proti Alexandrovi nepopustil a prohlásil, že miní manželství jeho s dcerou svou rozvésti a ji k sobě domů opět vzíti, až Heroda opět do té míry zpracoval, že se syna ujal a prosil Archelaa aby Glaphyry za manželku mu ponechal. S přívětivostí nelíbenou dal Archelaus Herodovi na vůli, by Glaphyru s kýmkoliv jiným oddal, jen ne s Alexandrem; nic neleží prý mu tolik na srdci jako, by dobrá shoda jeho s Herodem nebyla nijakým způsobem porušena. Tento však onoho ujišťoval, že přijme syna jako dar z ruky jeho, nerozvede-li tohoto manželství, jež dítkami již požehnáno. I Glaphyra těší se něžné lásce manželově a dojísta, zůstane-li u něho, se přičiní, by jej z vrtochů jeho vyléčila. Bude-li mu však odňata, může býti snadno vehnán v zoufalství; neboť kde není příjemně rozptylujících radostí rodinných, nelze mladického

¹⁾ Otokyně nahoře 24, 5. zmíněná. Starožit. XVI. 7, 3.

ohně udržeti tak lehce v mezích. Posléze dal si Archelaus přece říci, na oko arci nerad, aby upustil od hněvu proti Alexandrovi a sám se s mladíkem, jakož i otce s ním smířil. Ale dodal, že bude třeba vypraviti jej na jisto do Říma k rozmluvě s Caesarem; nebo sám podal již o všem písemně zprávy Augustovi.

6. Tím dohrál Archelaus své obmyslné role a zetě zachránil. Smír oslaven hostinami i veselím, a když Archelaus odcházel, obdařil jej Herodes sedmdesáti hřivnami (v našich penězích 395.600 korun), zlatým, hojně drahokamy posetým křeslem královským, mnoha kleštěnci a souložnicí, jež Pamychis slula; i průvodcové jeho dle důstojenství svého obdarováni. Ano i příbuzní Herodovi na rozkaz jeho Archelaovi dary vzácné dali. Herodes pak a přední z jeho dvořanů doprovodili ho až do Antiochie.¹⁾

¹⁾ Antiochie nad Orontem, hlavní město někdejší říše syrské, založená r. 301. před Kr. Seleukem Nikatorem na místě, jak mnozí se domnívají ve IV. Král. 23. 33. jmenované Rebly. Skládala se vlastně ze čtyř měst (tetrapolis), vedle sebe položených a zdmi obzrazených. Letní sídlo císařů římských Trajána, Antonia Pia, Marka Aurela a Diokleciána. Tamní obec křesťanskou založil sv. Petr sám a sedm let ji řídil. Vzklad rukou jako v Samaří (Skutky ap. VIII. 14). Vznik názvu „křesťané“. Spor o závaznost zákona Mojžíšova, jenž na sněmě v Jerusalemě rozhodnut. (Skutky ap. XV.) Z mučovníků Antiochenských z dob, kdy křesťané pronásledováni vytknutí sluší světce: Evodia, Ignáce, Babyly, Pelagii, Prosdoku. Konstantin Veliký vystavěl tu nádherný chrám, zvaný „zlatým“. Pokus Julianův obnoviti tu pohanství selhal. (Theodoret Hist. eccl. III. 6; Amnian. Marcell. XXII. 13, 3). Za Theodosia r. 387. vzpoura pro nesnesitelné daně, jež přimluvou staříckého patriarchy Flaviana urovnána. Dnes Autaki. Srovn. I. 21, 11; II. 18, 5; VII. 3, 3; 5, 2; Starožit. XII. 9, 7; XIV. 2, 6; XVII. 2, 1; 5, 7; 11, 1.

XXVI.

(Starožitnosti XVI. 10, 1 atd.)

Eurykles synům Mariamníným utrhá a Evaratus Kojský nadarmo jich vymlouvá.

1. Po nedrahné době přibyl do Judska muž, v úskocích daleko prohanější Archelaa a smír v Alexandrův prospěch jím (Archelaem) učiněný nejen zvrátil, nýbrž i původem byl zkázy Alexandrovy. Byl rodem Lakedaemoňan,¹⁾ slul Eurykles a mrzká lakota po penězích přivedla jej do Judska, když zhýralosti jeho již ani Řecko nestačilo. Herodovi přinesl skvělé dary jako vnadidlo, by ho získal pro svoje úmysly a dostalo se mu za ně ihned odplaty, darů v ceně daleko vyšší. Nespokojiv se však pouhými dary, hleděl si přízně královny i krví zjednatí. Nejprve vetřel se Herodovi pochlebenstvím a úlisně přehnanými chválami, jež dovedl svou obratností v řeči vždy uplatnit, a když prohlédl povahu královu, což dlouho netrvalo, mluvil i jednal tak, aby se jen králi zavděčil. Takým způsobem stal se brzy jedním z nejdůvěrnějších jeho přátel a jako Spartán od něho i od celého dvoru již pro svoji vlast²⁾ těšil se nevšední vážností.

¹⁾ Spartan. Sparta zvaná obyčejně Lakedaemou. Viz o ní v poznámkách na str. 155.

²⁾ Již za času Makkabejských Židů se Spartany přátelské smlouvy učinili, za národ sobě příbuzný jich považující. I. Makk. 12, 5. Starožitn. XII. 4, 10. List Areiřův veleknězi Oniovi. Tamtéž XIII. 5, 8. Poslové Jonathovi ve Spartě; přátelství Oniovo obnoveno.

2. Sotva poznal bolavých stránek rodiny královské, nepřátelství mezi bratřími a nestejnou mysl královu ke svým synům, ihned vydává se za dávného přítele Archelaova a předstíraje svoji oddanost k Alexandrovi, přijat pohostinně Antipatrem a navázal s ním důvěrný poměr přátelský. Alexandr ostatně ze zmíněného již důvodu poctil ho svoji důvěrou, neméně i Aristobulus, do jehož přízně dovedl se také vetřít. Jsa mistrem přetvářky, hleděl každého svým způsobem získati, najmě Antipatra, stav se jeho žoldákem a zrádcem Alexandrovým. Prvému z nich vytýkal, že jako nejstarší ze synů králových, trpí kolem sebe lidí, kteří nemají nic jiného za lubem, než aby jej zbavili následnictví trůnu, Alexandrovi pak zase, že jsa synem královniným a manželem dcery královny, dovolí, maje takovou mocnou oporu v Archelaovi, by syn ženy občanského rodu stal se dědicem trůnu. Poněvadž odvolával se na předstírané přátelství s Archelaem, měl Alexandr za to, že nalezl v něm spolehlivého rádce a stěžoval si u něj nejen upřímně do Antipatra, nýbrž i ve své neprozíravosti poznamenal, že Herodes, zavraždív jím matku, nebude si ani z toho svědomí dělati, zbaví-li je trůnu, jenž jim jako synům královniným po právu náleží. Eurykles neváhal, slyše to, na oko jemu svou soustrast i lítost s ním projevit. Vyloudiv i podobné stesky do otce na Aristobulovi, neměl nic pilnějšího na práci, než aby s tajemstvím svým Antipatrovi se svěřil, neopomenuv i pomluv přičiníti, že oba bratří pomýšlejí otce zavraždit, odhodláni jsouce jej taseným mečem usmrtiti. Hojně obdařen za své zprávy, nevěděl ani jak vychváliti Herodovi Antipatra a pracoval přímo o záhubu Aristobula i Alexandra, obžalovav je u otce. Zanedlouho vešel k Herodovi, řka, že za přijatá dobrodíní i pohostinství, jehož u něho užil, odplatí se mu, zachráně jemu život. Již dávno prý nabroušen ku královraždě meč a pravice Alexandrova naň namířena. Eurykles že zabránil mu útok naň provésti, stavě se, jako by mu chtěl pomoci. Alexandr říkává prý též, že Herodes nemaje dosti na tom, osobiv si trůn, na nějž práva neměl, a po vraždě na matce jejich spáchané zašantročiv království, hledí ještě levobočka, bezpožného Antipatra, naň dosaditi, dědictvím království jej obmysliv. Alexandr však že přinese stínům Hyrkánovu a Mariamninu obět

míru¹⁾ neboť z rukou takového otce nelze přijati vlády bez krve před tím prolité. Ostatně není prý dne, aby četnými příkořimi nebyl ku hněvu podněcován, a každé slovo, jež z úst vypustí, bývá překrouceno. Mluví-li se o urozenosti jiných lidí, tupí jej bez potřebí a zvláště Herodes prý říkává: „Alexandr jediný ovšem urozeným a proto pohrdá otcem, jenž z nízkého jest rodu.“ Na lov vykládá se mu ve zlé, mlčí-li; promluví-li však, aby někoho pochválil, rádí jeho slova v hanu obracejí. Při každé příležitosti prý se naň obořuje otec, s Antipatrem však laskavě jednáje; proto rád smrt podstoupí, nepovedou-li se mu úklady. Podaří-li se mu však krále zavraždití, očekává především ochrany od svého tchána Archelaa, k němuž se uteče, a pak od Caesara mravů Herodových dosud neznalého. Již prý nebude před ním státi, jako prve, obávaje se přítomnosti otcovy, aniž omezí se na výtky osobě jeho činěné, nýbrž vyličí mu bídu svého lidu a dokáže, jak daněmi až do krve vyssáván, jak hříšné tyto peníze mrhány v rozkošech a hanebnostech, jací lidé to jsou, již z majetku jeho se obohacují a jimž celých měst darem se dostalo; posléze i pomsty za smrt dědovu a matčinu se dovolávati bude a vyjeví vůbec všechny neřesti nynější vlády. Což když se stane, doufá, že nikdo ho jako otcevraha neodsoudí.

3. Eurykles dokonav svých dobrodružných lží o Alexandrovi, zasypal Antipatra chválami, vytknuv, jak on miluje svého otce, a že jediné jeho zásluhou úklady o život králův dosud se nepovedly. Herodes, jenž nezapoměl dosud dřívějších událostí, rozltil se tou měrou, že div nesešilel. Příhodného okamžiku tohoto, jako před

¹⁾ Míněna tu prostě pomsta; oběti smírné u Hebreů byly dvojí: a) zá-hříšné (chattah) a b) závinné (aššam), jsouc v tom smyslu jediné zákonu Mojžíšovu vlastními a přinášeny za hříchy, těžké i všední, nevědomostí i omylem (Lev. IV. 2), nedbalosti (Num. V. 6), jakož i slabostí lidskou spáchané, byť i tu úmyslná urážka Boha byla vyloučena. Též konány za jistých okolností, souvisejících s porušeností lidské přirozenosti s tím toliko rozdílem, že oběti závinné vždy urážku zákona, nebo újmu práv bližního zahrnovaly a smíru vyžadovaly. Společno bylo jim to, že jen předepsané součástky se spalovaly, ostatek vyhrazen kněžím, nebo vně obětiště spálen. Poněvadž oběti tyto byly rázu soukromého, nekropen svatostánek krví obětní, a nebyl obětní oltář ob-nášen (tenufah) aniž pozdvihována (terumah), jako jindy se dělo (Ev. XXXIX. 24. Lev. VIII. 27, 28.). Také Eurykleovi nijaké zualosti obřadního zákona připisovati nelze.

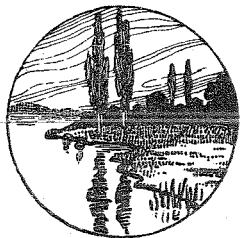
tím použil Antipater a jiné ještě žalobce proti svým bratrům přivedl, kteří svědčili, že oba králevicové měli tajné schůze s Jukundem a Tyrannem, již byli do nedávna důstojníky jezdeckva králova, ale pro nedbalost ve službě byli úřadu svého zbaveni. Herodes znovu se rozltil, dal je ihned mučiti. Oni však z ničeho takového, co jim tu za vinu kladeno, se nevyznali. Tu přinesen i list Alexandrem psaný, ve kterém velitele jakés pevnosti¹⁾ žádal, aby, až otec bude zavražděn, jej s bratrem Aristobulem do pevnosti přijal a je zbraněmi i jinými válečnými potřebami opatřil. Alexandr prohlásil však, že list padělán Diophantem, královským písařem, jenž byl drzým mluvkou a dovedl cizí rukopisy zdařile napodobiti. Když pak později usvědčen, že podvrhl i jiné padělané listiny, byl pro týž zločin popraven. Herodes dal i velitele pevnosti mučiti, ale nemohl na něm ničeho zvědět, co by se jakkoliv obžaloby týkalo.

4. Ačkoliv i Herodes sám shledal obžaloby tyto velice plýtkými, dal přece syny své zatknouti a zatím bez okovů ostříhati. Eurykla však, jenž zhoubu domu jeho přinesl a původcem byl zločinu, zosnovav jej, nazval svým ochráncem a dobrodincem, obdařiv jej padesáti hřivnami (v našich penězích 282.600 korun). Než ostatně zločin jeho vyzrazen, pospíšil Eurykles do Kapadocie a vymámil tu i na Archelaovi peníze, drzým čelem mu nalhav, že Heroda s Alexandrem smířil. Odtud přeplavil se do Řecka a zneužil tam nabyté mzdy za svou zradu k jiným podobným nešlechtnostem; ale posléze byv dvakráte u Caesara pro povstalecké rejdy v Achaji²⁾ a podvody na pokladnách městských spáchané obžalován, vypovězen ze země a tak potrestán. Aristobulus a Alexandr za vinu, jíž se na nich dopustil, takto pomstěni.

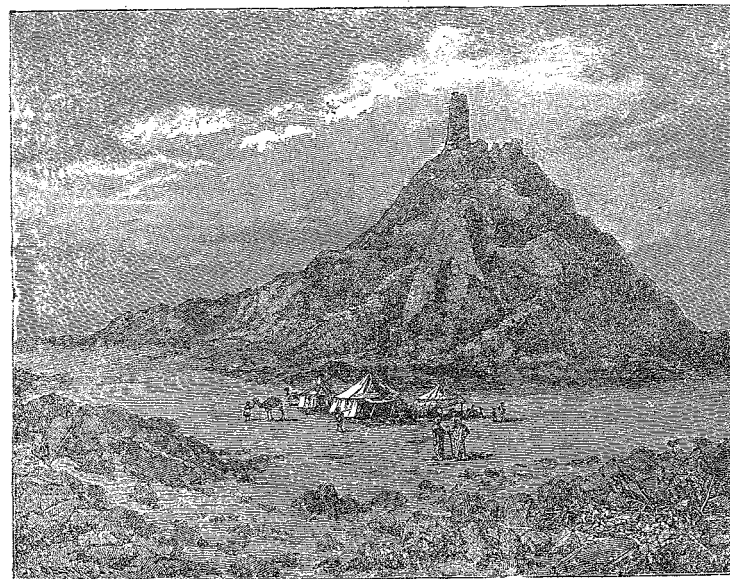
¹⁾ Míněno Alexandrium nahoře I. 6, 4; 8, 5 a 16, 3 zmíněné, jak patrně ze Starožitn. XVI. 10, 4, kde se praví, že velitel pevnosti se sice nepřiznal, ale syn jeho svědčil proti otcí, že tomu vskutku tak bylo.

²⁾ A c h a j a, původně nejsevernější část Peloponnesu u Isthme od Sikonu až k mysu Araxu se dvanácti městy, z nichž hlavním bylo Aegium. Když Římané celého Řecka dobyli a je ve dvě provincie, Macedonii a Achaji rozdělili, obsahovala tato Helladu a Peloponnes. Z prvu provincia senatoria a spravována prokonsulem senátu; za Tiberia provincia imperatoria pod prokuratoru. Claudius vrátil jí opět senátu, proto správci Achaje z dob sv. Pavla zase prokonsulové. (Skutk. ap. VIII. 12 a XIX. 21; sv. Pav. k Řím. XV. 26; II. ku Korynt. XI. 10 a I. k Tess. I. 8.) Srovn. I. 26, 4 a III. 1, 3.

5. Spartána tohoto dlužno na místě tomto přirovnati k Evar-
tovi z Kos,¹⁾ nejlepšímu příteli Alexandrovu. Přišel asi v touž
dobu, jako Eurykles do Judska a když tázán byl od krále co soudí
o obžalobách těch, pravil, že nic takového od králeviců nikdy
neslyšel, přísahou toho potvrdil. Svědectví jeho však ubožákům
neprospělo; neboť Herodes popřál sluchu toliko pomluvám a za
přítele považoval jen toho, kdo s ním všemu věřil a na ně, jako
on, se hněval.

¹⁾ K o s, ostrov; viz o něm v pozn. na str. 154.

Zříceniny věže Babylonské.

XXVII.

(Starožitnosti XVI. 10, 7 – 11, 8.)

**Herodes, až Caesar svolil, na syny v Berytě žaluje.
Tito nebyvše ani k soudu pohnáni, ani odsouzeni,
nedlouho potom v Sebastě odpraveni.**

1. I Salome činila se, seč byla, aby Heroda proti jeho synům
popudila. Aby totiž tchyni a tetu svou spolu do záhuby jemu
hrozící strhl, dal jí Aristobulus výstrahu, by se hleděla zachrániti,
neboť prý Herodes činí již přípravy k její popravě na základě
obžaloby dříve na ni již vznesené, že chtějíc se provdati za Araba
Syelaea, jemu tajemství krále s ním znepřáteleného vyradila. A to
byla již poslední vlna příboje, jež mladíky bouří takměř zdolané
do záhuby uvrhla. Salome neměla nic pilnějšího na práci, než
běžeti za Herodem a jemu s výstrahou, již se jí dostalo, se svěřila.
Herodes nedoveda již hněvu svého opanovati, dal oba syny své

spoutati, porůznu od sebe uvězniti a poslal nakvap plukovníka Volumnia s přítelem svým Olympem k Caesarovi, by mu odevzdali písemnou zprávu o tom, co se událo. Když pak oba mužové do Říma přibyli a Caesaru list Herodův doručili, bylo mu vskutku obou králeviců ze srdce líto, ale měl za to, že není oprávněn zasahovati do otcovských práv králových. Odpověděl tedy, že Herodes pánem ve svém domě; ale že lépe učiní, poříď z příbuzných a nejvyšších úředníků zemských soud, a dada jim vyšetřiti, co na úkladech těch pravdy. Budou-li však mladíci usvědčeni z viny, pak nezbude, leč aby smrti byli pokutováni; měli-li však pouze v úmyslu prchnouti, mírnější trest že postačí.

2. Herodes návrhu Caesarovu vyhověl, odebral se, jak mu uloženo do Berytu¹⁾ a svolal soudní dvůr. Do předsednictva zasedli dle nálezu Caesarova nejvyšší úředníci Saturninus a Volumnius, příbuzní a přátelé královi, mezi nimi Salome i Pheroras, jakož i všichni velmožové syrští, vyjímaje toliko Archelaa; neboť jemu Herodes nedůvěřoval, poněvadž byl tchánem Alexandrovým. Svých synů však z důvodů pečlivě v úvahu vzatých, nedal předvésti; neboť věděl, že by pouhým zjevem svým všestrannou soustrast vzbudili, a kdyby se jim pak slova dostalo, Alexandr byl by se obhájil. Ti tehdy v Plataně²⁾, vsi na území Sidonském, ve vazbě držáni.

3. Král povstav na syny, jakoby přítomni byli, v obžalobě své prudce útočil. Zamýšlených úkladů dotekl se jen, poněvadž, jak sám cítil, nebylo tu pevného podkladu. Ale za to vyčetl soudcům množství potup, posměšných výroků, výhrůžek a podobných zločinů bez počtu, jichž proti osobě jeho se dopustili a za něž prý těžšího trestu pokuty smrti zasluhují. A když nikdo mu neodpovídal, dal se do nářku, jak jimi těžce potrestán a že vítězství na vlastních dětech dobyté bude mu zdrojem trpkého hoře. Po té tázal se přítomných, co z nich kdo o tom soudí. Saturnius, jenž prvý hlasoval, mínil, že vinni, ale ne trestem smrti; neboť nesluší se pro něho dítek jiného otce za přítomnosti vlastních tří synů

¹⁾ Berytus, město foenické; viz o něm v pozn. na str. 152.

²⁾ Platana, osada foenická nedaleko průsmyku mezi mořem a pohřím Libánským, poblíž řeky Damuru (Naḥr ed Damur); viz. Starožitnosti XVI. 11, 2.

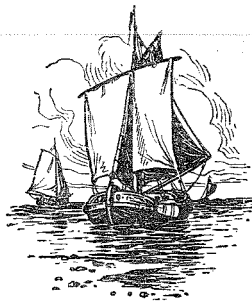
k smrti odsouditi. Téhož názoru byli i oba legátové, k nimž se i jiní svými hlasy přidali. Volumnius byl pak prvý, jenž se protěžší trest vyslovil a po něm odsoudili je i ostatní soudcové k smrti, jedni z pochlebenství, druzí z nenávisti proti Herodovi, ale nikoho nebylo, kdo by se na obžalované hněval. Veškera Syrie i Judsko byly zvědavý, jak asi truchlohra tato skončí, ale nikdo nevěřil, že by ukrutnost Herodova až k synobijství sahala. Herodes dav obou dopraviti do Tyru, plavil se do Caesaree a tam uvažoval, jakou smrti měl by je dát utratiti.

4. Zatím přihodilo se, že starý jakýs vojn královský, jménem Teron, jehož syn byl důvěrným přítelem Alexandrovým, a který i sám oba králevice upřímně miloval, z veliké lítosti, že byli odsouzeni s rozumem se pomínil. S počátku pobíhaje sem i tam, volal, že právo ve prach deptáno, pravda zahynula, příroda zvrácena, svět nepravostmi naplněn a co vůbec bol člověku vnuknutí může, jemuž se život zhrzel. Posléze osmělil se i před krále předstoupiti a k němu toto promluvil: „Zdá se mi, žeš zlým duchem posedlý, dada za víru největším bezbožníkům, proti těm, již měli by být ti nejdražšími na světě; neboť věříš Pherorovi a Salomě, které tolikrát už uznal jsi za hodny trestu smrti, soči-li proti tvým dětem. A přece zlosynové ti nemají nic jiného v úmyslu, než oprávněné dědice trůnu se světa skliditi, a zůstaviti ti jediného Antipatra, aby měli krále jim v nepravostech jejich zcela povolného. Rozvaž si, zda smrt bratří jeho neuvrhne ho v nenávist u veškerého vojska! Ve vojště není vůbec nikoho, kdo by obou králeviců nelitoval a z důstojníků mnozí svou nevolí se ani netají.“ To řka, udal i Teron králi jména nespokojencův. Herodes dal je ihned i s Teronem a jeho synem zatknouti.

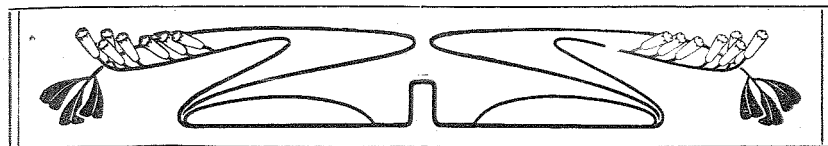
5. Tu přišel i dvorní lazebník, jménem Tryphon, zachvácen rovněž šílenstvím a sám sebe udal. „Považ si“, „mně tenhle Teron také namlouval, abych, tě hole, břitvou usmrtil a slíbil mi značný dar od Alexandra“. To uslyšev Herodes, Terona s jeho synem i lazebníka dal mučiti. První dva zapírali tvrdošjně a když i lazebník ničeho více nepověděl, dal ho Herodes ještě ukrutněji zmučiti. I slíbil jeho syn, lítostí k otci jat, králi, že mu vše poví, propustí-li otce. A když Herodes se mu zaručil tak učiniti, pravil, že otec jeho chtěl krále života zbaviti, sveden byv k tomu Alexan-

drem. Výpověď tuto synem zmučeného lazebníka pronesenou měli mnozí za vymyšlenou, by otce muk sprostil, jiní však že pravdiva, se domnívali.

6. Herodes dav svolati lid, jal se žalovati na Terona i důstojníky a rozešval jej tou měrou proti nim, že rozlétiv se, lazebníka i je kamením a holemi utloukl. Svě syny pak poslal do města Sebasty¹⁾ a vydal rozkaz, aby byli zardouseni, což se i stalo. Mrtvoly jejich dal do Alexandrie dopravit, kde vedle Alexandra, děda s matčiny strany byly pohřbeny. Taký smutný konec vzali synové Heroda Alexandr i Aristobulus.

¹⁾ Sebasté je Samaří, jež Herodes znovu zbudoval a zalidnil, podobně jako to učinil s Věží Stratonovou, Gabou v Galilei a Esebonitidou v Peree; Sebastos = Augustus. Viz n. hoře 21, 2 a Starožitn. XV. 8, 5.

XXVIII.

(Starožitnosti XVII. 1 — 11, 3.)

Antipater ode všech nenáviděn, Herodes syny odpravených svým příbuzným zasnoubil, ale jiná manželstva Antipatrem vymyšlena. Přehled rodiny Herodovy.

1. Antipater byl nyní bez odporu následníkem trůnu, nemaje soupeře, ale upadl v nesnesitelnou téměř nenávist u lidu; neboť se všude vědělo, že on byl vlastně strůjcem všech pomluv proti bratrům jeho sosnovaných. Brzy však ho pojímala nemalá bázeň, když viděl, kterak dítky zavražděných dospívají. Alexandr měl z Glaphyry dva syny: Tygrana¹⁾ a Alexandra; Aristobulus z Bereniky, dcery Salominy, tři syny: Heroda,²⁾ Agrippu³⁾ a Aristo-

***) Zemřel v Římě bezdětek jako král armenský; dědicem jeho učinil Nero bratrovce jeho, též Tygrana, syna Alexandrova; týž měl syna Alexandra, manžela Jotapy, dcery krále Antiocha z Kommagény, ježž Vespasian učinil králem ostrovů Cilických. Potomstvo jeho odstoupilo od židovstva, byvši již z mládí ve zvycech pohanských vychováno. Viz Starožitn. XVIII. 5, 4.

***). Byl králem v Chalcidě a zemřel r. 49 po Kr.; viz dole II. 11, 6; za manželku měl Mariamnu, dceru Olympiadinu; Starožitn. XVIII. 5, 4.

†) Herodes Agrippa I., král židovský v letech 36—44 po Kr.; oddán byl se svojí sestřenicí Kyprou, dcerou tety své Salampsiony; měl s ní pět dětí a to tři dcery. a) Bereniku, provdanou za Heroda z Chalcidy (Starožitn. XIX. 5, 1), pověstnou milenkou Titovu (Tac. Hist. II. 2; Sueton Tranquill. Titus VII.), b) Mariamnu (Starožitn. XIX. 9 1; XX. 7, 1; 7, 3), c) Drusillu, provdanou v prvním manželství s Azizem, králem v Emese; opustivší jej, stala se manželkou vladaře Felixa (Starožitn. XX. 7, 1; též skutky ap. XXI. 24.) a dva syny: Heroda Agrippu II. (Skutky ap. XXV. 13), b) Drusa (Starožitnosti XVIII. 5, 4.)

bula¹⁾, jakož i dvě dcery: Herodiadu²⁾ a Mariamnu. Po popravě Alexandrově poslal Herodes Glaphyru i s věnem zase do Kapadocie, manželku však Aristobulovu Bereniku provdal za strýce Antipatrova s matčiny strany³⁾ a Antipater sám to byl, jenž toto manželství spojil, aby se se Salomou, která se na ně hněvala, smířil. I Pheroru hleděl dary i všelikou pozorností získati, rovněž i přátele Caesarovy, posílaje jim značné obnosy do Říma. Neméně i Saturnina a jeho stoupence v Syrii dary teměř zasypal. Ale čím více dával, v tím větší upadal nenávisť; neboť kde kdo věděl, že není štědrým z velikomyslnosti, nýbrž marnotratníkem z bázně. A tak se i stalo, že příjemců darů si nenaklonil, z neobdarovaných však zuřivých nepřátel nadělal. Rozdávaje svých darů, byl den ode dne marnotratnějším, až najednou mimo vši naději s hrůzou postřehl, že Herodes i sirotám svoji péči věnuje a soucitem projeveným potomstvu svých nešťastných synů, i lítost z popravu na nich vykonané na jevo dal.

2. Herodes jedenkrátě totiž dal svolati všechny své příbuzné a přátele, představil jim sirotky a pravil se slzami v očích: „Smutný osud odňal mi dětem těchto otce; je samy pak doporučí již proto hlas přírody i soucit s jejich opuštěností mé péči. Pokusím se tedy, byv jako otec nešťasten, abych jako děd byl aspoň tím laskavějším a jim až mne nebude, nejlepších přátel svých ochránci zanechal. Tvoji dceru Pheroru zasnuhuji s nejstarším synem Alexandrovým, abys jako jeho poručník s ním v nejužší svazek příbuzenský vešel a s tvým synem Antipatřem zasnuhuji dceru Aristobulovu — buď sirotě otcem! Sestru její můj Herodes za manželku pojme, jehož dědem po matce byl velekněz.⁴⁾ Kdo mne miluje, ten dojísta

¹⁾ Oddán byl s Jotapou, dcerou krále Sampsigerama z Emesy; dcera Jotape. Starožitn. VIII. 5, 4.

²⁾ Opustila svého, manžela Heroda, syna Mariamny, dcery velekněze Šimona, jenž byl od otce vyděděn a provdala se za Heroda Antipu; dcerou její byla Salome, známá jako tanečnice z evang. sv. Matouše XIV. 6 o hlavu světky Jana Křtitele. Starožitn. XVIII. 5, 4.

³⁾ Byl to Thendion, bratr Doridin; viz dole I. 30, 5 a Starožitn. XVII. 4, 2

⁴⁾ Velekněz Šimon, jehož dceru Mariamnu Herodes po první Mariamně pojil; Šimon byl synem Boéthovým a převzal úřad svůj po Ješerovi, synu Phabeovu, ale zbaven ho, když dcera jeho zapletena v úklady Herodu jedem strojené a nástupcem jeho učiněn Matthias, syn Theophilův; Starožitn. XV. 9, 3; XVII. 4, 2.

neodepře souhlasu tomuto nálezu mému, aniž pokusí se jej zvrátiti, záleží-li jemu na mém přátelství. Prosim pak Boha, aby tyto svazky manželské byly k dobru říše mojí, by žehnal vnučkám svým a pohleděl na dítky tyto milostivějším okem, než na otce jejich patřiti ráčil.“

3. To pověděv, dal se Herodes do pláče a spojiv ruce dítěti i polibiv laskavě každé z nich, pokynul shromážděným, aby se rozešli. Antipater však vida to, děsně se polekal, a každý z přítomných mohl jemu tajený hněv s obličejů vyčísti. Nemyslíl totiž jinak, než že čest sirotkám prokázaná jeho zkázou a vše pro něho znovu na váze, dostane-li se dětem mimo Archelaa^{**)} i tetrarchy Pherory^{***)} ochráncem. Vzal i v úvahu nenávisť lidu proti svojí osobě a soustrast jeho k osiřelým, oddanost, již Židé za živa projevovali bratřím jeho vinou se světa sprovedeným, jakož i čestnou vzpomínku, již po sobě nebožtíci všude zůstavili. To vše, když se mu v hlavě rozleželo, viděl, že nezbyvá pro něho, leč zasaditi se o to, by zasnuby tyto buď jak buď byly zrušeny.

4. Úskoku použití si netroufal, obává se, přísnosti otcovy i jeho nedůtkivosti v případech jemu podezřelých. Dodal si tedy myslí, šel přímo ku králi, a prosil ho, by ho ctil, které ho již za hodna uznal, znovu nezbavoval, skutečnou moc jiným dáda, jemu však pouhý titul krále zůstavil. Takto že nikdy vlády jemu se nedostane, bude-li syn Alexandrův mimo v Archelaovi, svém dědu, i ve Pherorovi, svém tchánu, míti pevnou oporu. Proší jej tedy důtklivě, by zasnuby změnil, což v tak četné rodině královské snadno možno. Král měl totiž tehdy devět manželek, z nichž sedm, dítky jemu povilo.^{*)} Antipater sám byl z Doridy, Herodes z dcery

^{**)} Zmíněný již naboře I. 23. 4; 25. 1; 26. 4 a 27. 2 král kappadocký, otec Glaphyřin a tchán Alexandra, syna Herodova. Starožitn. XVI. 1, 4.

Pheroras, nejmladší bratr Herodův, jehož tetrarchie ležela za Jordánem; více o něm I. 8, 9; 16, 3; 24, 5; 25, 1; 25, 3; 27 2; 29, 1; 29, 4, 30 6; Starožit. XIV. 7, 3; 15, 4; XV. 10, 3; XVI. 7, 3; XVII. 1, 2; 2, 4.

^{*)} Všech dětí měl Herodes patnáct: deset synů a pět dcer.

velekněžovy Mariamny, Antipas a Archelaus,¹⁾ jakož i dcera Olympias, která synovce jeho Josefa za manželku měla, ze Samařanky Maltaky, Herodes a Filip od Kleopatry rodilí z Jerusalema a Phasaël byl synem Palladiným. Mimo to měl Herodes ještě dvě dcery Roxanu a Salomu, prvou od Phaedry, tuto od Elpidy a kromě nich ještě dcery od matky Alexandrovny a Aristobulovny Mariamny.²⁾ Dvě manželky jeho,³⁾ jež i obě byly jeho neteřemi, bylo bezdětno. O toto tak četné příbuzenstvo opíral Antipater svoji prosbu o změnu zasnub.

5. Král poznáv ze žádosti Antipatrovy, jak smýšlí o sirotách, rozhněval se naň velice a již pojala ho jakás, byť temná předtucha, že zavraždění jejich otcové stali se asi obětmi úkladův Antipatrových. Odpověď, již se mu od otce dostalo, nebyla příliš laskavá, neboť se svojí prosbou prostě odmítnut. Později přece dal se He-

¹⁾ Archelaus, nástupce Heroda Velikého; byl s bratrem vychován v Římě (Starožitn. XVII. 1, 3; 10, 1). Dle druhé závěti Herodovy (v první byl Antipas sám dědicem říše ustanoven) měla říše jeho rozdělena býti mezi tři syny jeho, kteří na živu zustali, takto: Herodes Antipas měl obdržeti Galileu a Pereu s titulem tetrarchy, Filip Trachonitis, Gaulonitis a Bataneu rovněž s titulem tetrarchy a Archelaus Judsko, Samaří a Idumeu, jako král judský. Závět tuto učinil Herodes odvislou od úchvaly Augustovy a proto i Archelaus s počátku nenazýval se ani králem. Obžalován pro vraždu 3000 lidí ve chrámě za vzpoury po smrti otcově, jakož i že Antipas pracoval o to v Římě, by druhá závět Herodova byla zrušena, bylo se mu dostavití k Augustovi (Starožitn. XVII. 9, 3—7). Co vyřídil, bylo, že Judsko Samaří i Idumea mu ponechány s městy Caesareou, Joppem a Sebastou, ale místo titulu královského dán mu pouze název ethnarchy (Starožitn. XVII. 11. 4), ale Augustus slíbil mu i ten, avšak s podmínkou, zaslouží-li si ho. Užito-li však u sv. Mat. II. 22 o Archelaovi slovesa „regnare“, není zcela přesně o královské vládě míněno. V desátém roce své vlády (759. R. C.; 6. dle ery Divn. Exig.; dle našeho letopočtu asi 12. roku po Kr.) byl znovu obžalován pro různé útisky u Augusta. jenž povolal ho do Říma a uznáv jej vinným, tránu ho zbavil. statky mu odňal a ho do Vienny v Gallii vypověděl, kde i zemřel. Judsko a Samaří připojeny ku provincii Sýrské a dány ve správu prokuratorům (Starožitn. XVII. 13, 2—3. Vál. žid. I. 28, 4; 31, 1; 33, 7; 33, 9; IV. 1, 1; 1, 2; 2, 1; 2, 3; 6, 2; 7, 3).

²⁾ Byly to: Salampsio, provdaná za Phasaele, syna strýce Phasaele (Starožitn. XVIII. 5, 4) a Kypros, již měl za manželku Antipater, syn tety Salomy (Starožitn. XVIII. 5, 4).

³⁾ Jména jejich se neuvádějí.

rodes jeho pochlebnými řečmi pohnouti, že zasnuby změnil a sám jemu dceru Aristobulovu za manželku dal,¹⁾ synu pak jeho provdal dceru Pherorovu.

6. Čeho dovedl Antipater svým pochlebenstvím u Heroda, viděti nejlépe z toho, že ani Salome s podobnou žádostí u něho nepožádala. Když totiž spoléhajíc na mocnou přímluvu manželky Caesarovy Julie²⁾ ho prosila, aby směla Araba Syllaea za manžela pojati, přísahal jí Herodes, že, byť jeho sestrou, považovati ji bude za úhlavní nepřítelkyni, neupustí-li od svého úmyslu. Posléze pro-

Nejvyšší velitel římského vojska v oděni válečném.

¹⁾ Mariamne, mladší dcera Aristobulova z Bereniky, dcera Kostobara a Salomy.

²⁾ Jmenovala se vlastně Livia Drusilla a byla vdovou po Tib. Claud. Neronovi. Její syn byl císař Tiberius, nástupce Augustův (14.—37. po Kr.). Před ní měl Augustus dvě manželky: Klaudii a Scribonii, jež mu zemřely. Teprve po smrti svého manžela, přijata byvši do rodiny Juliů, obdržela jméno Julia. (Tac. Arnal. I. 8.) Poněkud odchýlněji ve Starožitn. XVII. 1, 1.

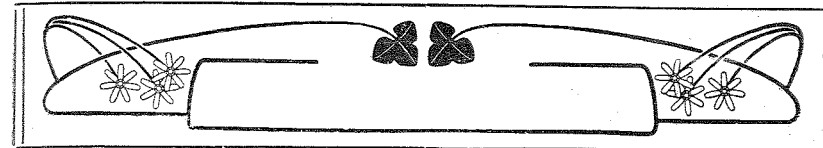
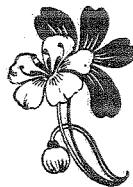
vdal ji proti její vůli svému příteli Alexovi, z dcer pak jejich dal jednu synu Alexovu,¹⁾ druhou Antipatrovu strýci po matce²⁾ za manželku. Z dcer Mariamniných měla jedna syna sestry jeho Antipatra³⁾ za manžela, druhá bratrovce jeho Phasaše.⁴⁾

¹⁾ Salomu Kalliovi (Starožitn. XVII. 1, 1); kdežto bratr jeho Alexas měl Kypru, dceru Antipatra a Kypry, dcery Herodovy z Mariamny Hasmonovny (Starožitn. XVIII. 4, 4).

²⁾ Theudion a Berenike, vdova po Aristobulovi: I. 28, 1; Starožitn. XVII. 4, 2; XX. 1, 2.

³⁾ Salampsio, Starožitn. XVIII. 5, 4.

⁴⁾ Kypros, Starožitn. XVIII. 5, 4.

XXIX.

(Starožitnosti XVII. 2, 4 — 3, 3.)

Antipater nenáviděn; se závětí Herodovou poslán do Říma k úchvale Caesarově. Pheroras nechťje opustiti manželky, opouští bratra a doma umírá.

1. Antipater naději sirotků do budoucnosti zničil a svazky manželské dle svých zářidiv, měl za to, že dospěl cíle svých tužeb. Sebevědomí k jeho zlobě se družic, učinilo jej všude nesnesitelným a nemoha nenávidi, již u kde koho na sebe uvalil, se strásti, hleděl se zabezpečiti tím, že jen hrůzu kolem sebe šířil. Pheroras, jenž již příštího krále v něm viděl, pomáhal mu, kde mohl. Brzy i spolek žen u dvora povstal a tím rozbrojů přibýlo. Manželka Pherorova totiž s matkou i dcerou svou, k nimž se matka Antipatrova přidružila, počínala si velmi zpupně v královském hradě a dovolila si i dvě dcer králových zneuctiti. Herodes proto na ni zanevřel, ale přes to dovedla přece ještě se svými družkami ostatní ovládati. Jediná Salome rušila shodu žen těch, namlouvajíc Herodovi, že schůze jejich nic dobrého jemu nepřinesou. Zvěděvše ženy, že podezírány, a král na ně se hněvá, přestaly se scházeti, a přerušivše jen na oko přátelské styky navzájem, tvářily se v přítomnosti králově, jako by v nepřátelství vespolek byly. Přetvářku tuto prováděl i Antipater, jenž dokonce i veřejně Pheroru urazil. Potají však nepřestali se scházeti, celé noci hodujíce, a vědomí, že jsou pozorováni, utužilo jen jejich shodu. O tom všem dověděla se Salome a neopomenula i krále o tom co se děje zpravit.

2. Herodes vzplál znovu hněvem a to nejvíce proti manželce Pherorově, již na prvním místě ze všeho podezíral. Svolav tedy příbuzné i přátele, stěžoval si mimo jiné též do ní, jak urážlivě

se k jeho dcerám chová, jakož i že Farizee¹⁾ peněžitými dary proti němu poštvála a jemu kouzly srdce bratrovo odloudila. Posléze obrátiv se v řeči své k Pherorovi, dal mu na vůli, buď lásku bratrovu, nebo manželku ztratit. Když však Pheroras odvětil, že raději zemře, než aby se manželky vzdal, obrátil se Herodes, nevěda, co činiti, k Antipatrovi a zapověděl mu veškeré styky s manželkou Pherorovou, s jejím manželem i jeho přátely. Antipater na oko záповědi této šetřil, ale potají trávil celé noci ve společnosti těchto osob. Ježto však před výzvědy Salominými necítil se bezpečen, dohodl se s přátely v Římě, by mu zjednali záminku odcestovati do Říma. Ti odepsali, že žádoucně, by se brzy k Caesarovi dostavil. Herodes vypravil jej neprodleně na cestu, opatřiv jej skvělým komonstvem i hojností peněz, aby Caesarovi podal závěť jeho k úchvale, kde příštím králem jmenován Antipater a jeho nástupcem Herodes, syn Mariamnin.

3. Touž dobu dostavil se do Říma²⁾ i Arab Syllaesus, jenž rozkazu Caesarova nespíniv, obžalován Antipatrem znovu z přečinu, o němž již dříve Nikolaus³⁾ při proti němu zavedl. Mimo to nepohodl se Syllaesus i s vlastním králem Aretou, připraviv některé

¹⁾ Fariseové (hebrej. ferušim = odloučení) nejznámější a nejmocnější sekt židovských. Původ neznám. Dle Josefa Flavia byli již za Jonathy (r. 161.—143. před Kr.). Jan Hyrkán přešel od Fariseů k Saduceům. Alexandr Jannaesus umíraje, poručil manželce, by se jich držela. Herodes nebyl jim valně nakloněn. Mimo zákon uznávali i tradici, ano kladli jí výše zákona. Uznávali jako Stoici i jakés fatum (neodvratný osud) a učili o nesmrtnosti duše (šed, metempsychose). Duchy rozeznávali dobré i zlé, měli pro sebe jakous zvláštní justifikaci a příští Vykupitel byl jim obyčejným člověkem, jenž je měl vysvoboditi z područí římského. (Starožitn. XVII. 2, 4.) S počátku hleděli si bezúhonnosti, ale později propadli mnohým chybám: dbajíce jen zevnější zbožnosti, by je lidé viděli a za to chválili, byli lakotní, nedbajíce, zda spravedlivě či nespravedlivě nabyli majetku, sháněli se po proselitách a zákon Mojžíšův vykládali si dle svého způsobu, začez nejednou Božským Spasitelem pokárání. Byli pak mezi nimi i mužové spravedliví, jako Nikodem (Jan III. 1.) a Gamaliel (Skutk. ap. V. 34). Rozštěpeni byli také ve strany: škola Sammajova a Hillelova, které jinak dosti se ještě snášely. Srovn. II. 18, 4; Starožitn. XIII. 5, 4; XVII. 2, 4; XVIII. 1, 2.

²⁾ Viz Starožitn. XVI. 10, 8.

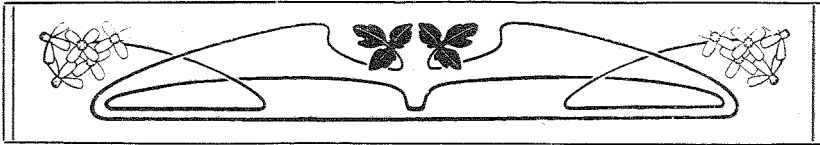
³⁾ Nikolaus historiofraf a právní zástupce Herodův, osobnost ve Starožitnostech častěji jmenovaná. O jeho spisovatelské činnosti vyjádřil se Josefus Flavius (Starožitn. XVI. 7, 1) nepřilíš chvalně.

z jeho přátel, mezi nimi Soěma, nejmocnějšího muže v Petře¹⁾ o život. Velikými obnosy peněz uplativ Caesarova správce Tabata, měl za to, že se mu v něm dostane opory proti Herodovi. Herodes však ještě větším darem peněžitým Tabata Syllaesovi odloudil, chtěje jeho pomocí pokutu Caesarem mu uloženou na něm vymoci. Syllaesus nejen ji nezaplatil, nýbrž obžaloval Tabata u Augusta, vytýkaje mu, že svůj správcovský úřad vykonává ne v zájmu Caesarově, nýbrž Herodově. To dohněvalo Tabata, jenž dosud těšil se zvláštní přízni Herodově, tou měrou, že tajemství Syllaesovo vyzradil a králi oznámil, že Syllaesus podplatil jeho tělesného strážce Korintha; proto by jej dal ihned zatknouti. Zprávě jeho dal Herodes tím spíše víry, ježto Korinthus v paláci vyrostl a byl rodem také Arab. Ale brzy zatčen nejen Korinthus, nýbrž ještě i jini dva Arabové, u něho přistiženi, kterys z přátel Syllaesových a jakýsi náčelník kmenový. Zmučení byvše, vyznali, že Korintha, slibivše mu značnou odměnu na penězích, získali, by Heroda zavraždil. Načež vyslechnuti byvše i od správce syrského Saturnina, odesláni do Říma.

4. Herodes nepřestával na Pheroru dotírat, by manželku propustil; neboť byť i tolik důvodů měl na ni se hněvati, nemohl jí přece více potrestati, než že syt posléze nehod v domě, bratra i s manželkou ode dvora vypověděl. Urážku tuto snesl Pheroras zcela klidně a uchýlil se do svého území²⁾ přísáhnuv, že vyluka jeho z královského hradu Herodovou smrtí skončí, a k němu nikdy co živ bude, se nevrátí. Věren přísaze své, zdráhal se i tehdy k Herodovi přijiti, když tento onemocněv, jej o to žádal, mysle, že brzy zemře, a chtěje, by ještě některé záležitosti jemu vyřídil. Leč mimo naději se pozdravil. Brzy potom roznemohl se i Pheroras a Herodes zachoval se k němu mnohem smířlivěji, navštívil bratra a maje soustrast s ním, dal jej i léčiti. Pheroras však nemoci své podlehl, zemřev několik dní potom, a ačkoliv Herodes nepřestal ho do poslední chvíle milovati, přece se povídalo, že jej dal, a to jedem, se světa sprovoditi. Mrtvolu jeho dal král do Jerusalema dopřaviti, nařídil po vši zemi hluboký smutek a vystrojil mu slavný pohřeb. Jeden z vrahů Alexandrových a Aristobulových v něm dokonal, neušed zasloužené odplaty.

¹⁾ Petra; viz o ní v pozn. na str. 74.

²⁾ Zájordání, jehož důchody jemu Herodes daroval, učiniv jej tam tetrachou (úředním knížetem). Viz nahoře I. 24, 5; Starožitn. XV. 10, 3.

XXX.

(Starožitnosti XVII. 4, 1 a d.)

Herodes vyšetřuje smrt Pherorovu, odhalí úklady Antipatrovy jedem mu strojené. Doris a Mariamne ode dvora vyloučeny. Herodes vyděděn.

1. Brzy stížen i vlastní původce zločinu Antipater trestem, jehož si zasloužil a smrt Pherorova zavdala k tomu podnět. Někteří z jeho propuštěnců přišli velice zarmoucení k Herodovi a žalovali mu, že bratr jeho jedem se světa sprovozen. Jeho manželka dala mu připravit nezvyklou krmí, již on poživ, onemocněl, a dva dny před tím přišla matka i dcera její, s ženou jakous, bylin znalou, jež až z Arabie**) povolána aby Pherorovi nápoj lásky připravila.

**) Arabie za starověku byla zrovna tak málo známa, jako dnes. Jméno „ereb“ (III. Král. 10, 15; Jer. XXII. 24) a „arab“ (Paralip. 9, 4; Ezech. XXVII. 21) týká se jen sousedních krajin Palestíny Araby obydlených a od jména „arabah“ (= poušť) málo rozdílné. V témž smyslu užitó i Arabi. Aribi na pomnících assyrských, neb Arabája v nápisech Dariových a Xerxových. Ani Egyptané neměli pro ni názvu, ačkoliv západní pobřeží její Punt zvané již ve XXIV. století před Kr. po moři navštěvovali. Teprve Řekové a Římané dali jménu tomuto dnešní význam, rozumějice jím vůbec zemi Araby obydlenou. Rozeznávali pak a) Arabii pustou, b) Arabii Petrejskou (chybně skalnatou) a c) Arabii šťastnou. Prvou z nich minili „poušť arabskou“ mezi Syrií a Eufraatem v podobě trojúhelníka se prostírající a obydlenou Ismaelskými a Ceturejskými Araby. Arabie Petrejská od města Petry zvaná, jižní výběžky vysočiny syrsko-palestýnské až k rudému moři. Obyvatelé Idumejci. Později říše Nabatejská a za Trajána římskou provincií. Ostatek polouostrova zvali, ač ne právem, Arabii šťastnou. Za Mojžíše obydlena Jektanidy; později nejmocnějším z kmenů tamnějších byli Sabové s městem Mariabou a Himrajité s městy Muzou, Adanou a Tafrou. Jihovýchodní pobřeží slulo Hadramaut s městem Sabbathou, jež bylo střediskem obchodu tamního za doby perských Sassanovců. Zbytek, většinou pustina, vyjma Tyllos a Arados obydlen kmeny Regmů, Dadanů, a hlavně Kušity, jimž bylo později Semitům ustoupiti. Srov. I. 19, 1; Starožitn. I. 15; V. 6, 1; XIV. 1, 4; 5, 1; 9, 1; XVII. 4, 1.

Místo něho však, navedena Syllaem; s nimž se znala, podala jemu smrtícího jedu.

2. Král podezíravými myšlenkami, jež se mu namanuly, jat dal jistý počet otrokyň i některé svobodné¹⁾ služby mukám podrobiti, a které z těchto, nemohouc bolesti snesti, zvolala: „Bůh, pán nebes i země nechť ztrestá původkyni těchto útrap našich, matku Antipatrovu!“ Výpovědi této chopil se král, a jal podle ní dále vyšetřovati, jak se věci, měly. Zmíněná prozradila pak důvěrné styky matky Antipatrovy s Pherorou a jeho manželkami, jakož i tajné jejich schůze, vyjevívši i, kterak Pheroras a Antipater, přišedše od Heroda, s ženami těmito celé noci, odstranivše služebnictvo mužské i ženské, hodovali. Toť výpovědi, jež tato svobodnice učinila.

3. Po té dal Herodes i otrokyně, každou zvlášť, mučiti a všechny potvrdily výpovědi služkou onou učiněné, dodavše, že mezi Antipatrem a Pherorou bylo umluveno, by onen do Říma odcestoval, tento by do Peree²⁾ se uchýlil. Nejednou totiž prý se vyjádřili, že Herodes, Alexandra a Aristobula odklidiv, ani jich, ani manželek jejich z hněvu svého nevyvine; před ním, jenž jednu z Mariamen a dítky její dal utratiti, nikdo není jist. Proto lépe

¹⁾ Služebnictvo svobodné byli lidé, kteří oprávněni byli užívat všech práv občanských a dobrovolně vstupovali do služeb dle své vůle a kam se jim líbilo. Také otroci a otrokyně, nabyli-li jakýmkoliv způsobem svobody, sloužili dále jako „svobodní“.

²⁾ Perea (po česku „krajina za Jordánem“ nebo prostě „Zájordání“) pokrytá horami a od ostatního Judska oddělena řekou, jak píše Plinius (Hist. nat. V. 15.) v širším smyslu obsahovala veškeru krajinu za Jordánem od pramenů jeho až k potoku Arnou (eber hajjardan Gen. I. 10, 11; Jos. II. 23), někdejší Basan a Gilead; v užším smyslu (Vál. žid. III. 3, 3) krajinu ohraničenou Arnouem až k Pelle a na východ krajem Gerasským, Rabboth-Ammonským a Ara ii. V době po návratu z vyhnanství slula prostě Galaad (I. Makk. 5, 9, 17, 20, 25); za časů Kristových staré Basan obsahovalo tyto krajiny: a) Itureu (Džedur) nazvanou podle Ismaelova syna Jetura až k Hermonu na východ; b) Trachonitis (Ledža) na jih až k Damašku; c) Gaulanitis (Džolan) od jezera Genesarethského až ku pramenům Jordánu; d) Auranitis (Auran Ezech. XLVII. 16, dnes Hauran) jižně Trachonitidy a Auranitidy. Hornatá, drsná, ale v celku dosti úrodná. Deset měst, odtud Dekapolis, řečtina v končinách těch za dob Kristových byla řečí hojně rozšířenou, Srov. II. 6, 3; 20, 4; III. 3, 3; (popis) IV. 7, 3.

netvoru, pokud možno z cesty se vyhnouti. Antipater často stěžoval si i matce, že již na dobro sešedivěl, otec však den ode dne mládne a posléze že spíše smrti se dožije, než se mu vskutku vlády dostane. Ale i když Herodes smrtí ho předejde — a to ještě může dlouho trvat — bude mu jen na krátko popřáno vládě se těšiti, neboť sani¹⁾ v dětech Alexandrových a Aristobulových rostou prý nové hlavy a synům jeho odňata veškera naděje na trůn tím, že nikoho z nich, nýbrž Heroda, syna Mariamnina, ve své závěti jeho (Antipatrovým) nástupcem ustanovil. Ale jak stár, tak se mylí, mysle, že závěť jeho nezměnitelná; on sám (Antipater) prý se o to postará, aby nikdo z potomstva králova na živu nezůstal. Nikdo nenáviděl více svých dětí jako Herodes, ale ještě větší nenávisť jeho ke svým bratřím. Tak dal mu nedávno sto hřiven (v našich penězích 565.20 korun) aby s Pherorou nemluvil. Na otázku Pherorovu, co zlého učinil králi, odpověděl prý Antipater: „Budme ještě spokojeni, že pobrav nám všeho, alespoň holého života nám ponechal. Ale takému netvoru vražed chtivému nemožno uniknouti, neboť nerad ani vidí, když někdo někomu svou náklonnost zřejmě projeví. Dnes ještě scházíme se arci potají, ale brzy bude nám možno i veřejně tak činiti, jen mužné myslí a pádných pěstí nám třeba.“

4. Tak vypovídaly otrokyně byvše zmučeny, a dodaly, že Pheroras zamýšlel prchnouti s nimi do Peree. Co výpovědi tyto králi zvláště pravděpodobnými činilo, byla zmínka o onom stu hřiven; neboť o tom mluvili s Antipatrem sami. Proto první hněvem jeho stížena Doris. Odňal jí veškery klenoty v ceně mnoha hřiven, jež byl jí prve daroval a zapudil ji od sebe podruhé. Ženám Pherorovým však odpustil a dal je z ran mukami utrpěných vyhojiti. Od tohoto pak okamžiku nevěděl strachem kudy kam. Sebe nepatrnější maličkost, zdála-li se mu podezřelou, rozčílila jej velice, a aby nikoho z vinníků nepominul, dal mnoho nevinných lidí zmučiti.

¹⁾ Saň, mystický netvor mnohohlavý; v řeckém bájesloví hydrá Lernejská (Lerna, bahnitě jezero v Argolidě), saň devítihlavá, již Herakles s Jolaem zabil tím, že utaté krky ji rozřhavenými poleny připálil a na poslední nesmrtelnou hlavu ji přivalil ohromný balvan. Na blízkou konána na počest Demetřinu mysteria.

5. Tak došlo pořadem i na Antipatra ze Samaři, správce jeho syna Antipatra. Zmučen byv, doznal, že velitel jeho dal přítelem svým Antiphilem z Egypta*) přinést smrtící jed na otravu krále. Od Antiphila převzal jej ujec Antipatrův Theudion a odevzdal jej Pherorovi, jemuž od Antipatra uloženo Heroda jím se světa sprovoditi, až bude v Římě, nikým nemoha býti takto podezírán. Pheroras však dal jej manželce, by ho uschovala. Král poručil jí ihned zavolati a nařídil jí, by jed péči její svěřený přinesla. Šla na oko, jako by jej přinésti chtěla, ale skočila zatím nikým nepozorována se střechy, by ušla výslechu a mukám od krále pro ni již připraveným. Ale Prozřetelností Boží, jak patrně, jež Antipatra potrestati chtěla, stalo se, že spadla nikoliv na hlavu, nýbrž jinou, méně choulostivou část těla a životem vyvázla. Když pak přinesena, dal jí král, lekem do mdlob upadší, vzkřísiti a tázal se jí, proč tak učinila. Poví-li pravdy, ujistil ji přísahou, že jí všechen trest od-

Římský setník (centurio) ve válečném oděni.

*) Egypt z foinického „ai kaft“ (po česku „přímoří“, hebr. mizraim, duál od mazur, též terra Phatures, Rahab v Písmě, u domorodců „chemi“ (u Plutarcha již „černá země“ přeloženo) zvaný, ohraničen na severu mořem Středozezním, na východě skalnatou Arabií (Vadž el Ariš) a Rudým mořem, na jihu Nubií a na západě Tripolskem. Nejsevernější Vod Migdol, nejjižnější

pustí; zapře-li však něčeho, pohrozil jí, že jí dá tak zmučiti, až nezbude, leč jí pohřbíti.

Žena odmlčevši se maličko, pravila: „K čemu mi dnes tajemství šetřiti, kdy Pheroras nebožtík? A Antipatra mám šetřiti, by nás všechny do záhuby uvrhl? Slyš tedy králi: „Bůh, jehož oklamati nelze, mi svědkem, že mluvím pravdu! Když tys, prolévaje hojné slzy, u umírajícího Pherory dlel, dal si mne zavolati a pravil: „Věř mi, ženo milá, mylil jsem se v názorech svých o bratru. Nenáviděl jsem ho, kdežto on mne vřele miloval, a chtěl jsem jej zahubiti, kdežto on takým žalem jat, o mne truchlí a ještě jsem ani nezemřel. Dostalo se mi arci zasloužené odplaty za moji nelaskavost k němu; ty však dones jed proň určený, který Antipater dal přinéstí a jež jsi uschovala a znič jej ihned před mýma očima, abych nejša duchem pomsty stíhán*) mohl vejíti na onen svět.“ Jeho vůli jsem splnila, jed přinesla a vylila větší část z něho před jeho zraky do ohně, ostatek jsem uschovala pro sebe, bych ho v čas nouze požila, obávajíc se tvého hněvu.“

7. To řkouc, vyndala nádobu, v níž ještě trochu jedu bylo. Král dal ihned matku i bratra Antiphilova útrpně vyslechnouti a oni vyznali, že Antiphilus přinesl nádobu s jedem z Egypta, obdržev

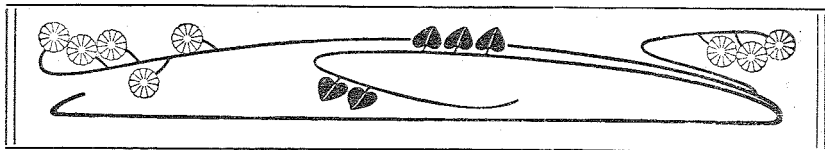
Syene (dnes Asuan), kde řeka Nil vstupuje na egyptskou půdu, protínaje jí v délce 1055 km; 11.300 km² orné půdy. Plodiny: pšenice, ječmen, kukuřice, durha, mimo to i boby, cibule, česnek, tykve, melouny, len a bavlna. Podnebí pravidelné, teplé. Chamsion. Kobyly, komáři. Z nemocí: zimnice, osýpky, zvl. elephantiasis a mor dymějový. Obyvatelé Chaurité, vysoce kulturně vyspělí. Písenné i stavitelské památky, pyramidy, chrámy, vodovody. Náboženství přírodní, v různých končinách různé, teprve později upraveno a prohloubeno. Hlavní božstva: Ptah, Ra, Tot, Osiris, Isis. Vláda: 30 dynastií od r. 3200—31 před Kr. Za vlády Hyksů přišel Josef a rodina Jakubova do Egypta. Za Thutmose III. r. 1492 před Kr. vyvedl Mojžíš Židy z Egypta. Po bitvě u Actia r. 31 před Kr. Egypt římskou provincií. Srovn. II. 16, 4; IV. 10, 5; Starožitn. I. 6, 2.

*) Še ol (zdánlivý byt Žalm XLIX. 15, jáma nicoty Isaiáš XXXVIII. 17), kde stíny (duše zemřelých) zdánlivý život vedou, prostý skutečností, neočekávající Pána (Žalm VI. 6), odpovídá peklu, jako protiva místa, kde blažení, dobří prodlévají, poznávající Boha, nebo prostě opak ráje, nebe; křesťanstvím protivy tyto přesněji vymezeny.

ji od bratra, jenž byl v Alexandrii¹⁾ lékařem. Duchové Alexandrův a Aristobulův, obcházejíce takto po královském hradě, přinesli na světlo tajné zločiny a povolali k zodpovědnosti těch, již nejméně podezírání. I dcera veleknězova Mariamna usvědčena, že o úkladech těch věděla; neboť bratři její, byvše zmučeni, to na ni vyjevili. Za zločin matčin bylo však synu pykati; neboť syna jejího Heroda vyloučil král v závěti z následnictví trůnu po Antipatrovi.

¹⁾ Alexandria, město v Egyptě při moři Středozemním, založené Alexandrem Velikým r. 332 před Kr. Obchodním městem za Ptolemaea Lagi (309—284). Téhož času stala se Alexandrie sídlem učenosti a středem duševního života doby této (knihovna, musaeum). Euklid z Alexandrie (nar. 300 před Kr.), slavný matematik, Origenes, věhlasný spisovatel církevní v Alexandrii (r. 253 po Kr.). Tébož času rozkvět školy Alexandrinské. Srovn. II. 16, 4; IV. 10, 5; o Židech Alexandrinských viz II. 18, 7; VII. 10, 1; Starožitn. XIII. 3, 4; XIV. 7, 2; XIX. 1, 12; 5, 2.

XXXI.

(Starožitnosti 4, 3. — 5, 2.)

Antipater Bathylem prozrazen. Vrátil se z Říma, nejen chladně přijat, nýbrž i k soudu pohnán.

1. Posléze vystoupil ještě i jakýs Bathylus jako svědek a podal nejpádňějších důkazův o úkladech Antipatrových, byv jím na svobodu propuštěn. Přinesl jinou otravu na světlo, jed zmijí a otravné šfávy z jiných zeměplazů, jimiž Pheroras a jeho manželka ozbrojili se pro případ, kdyby prvý jed minul se s účinkem. A jako dodatek ku prvým otcevrážděným zámyslům předložil i listy, jichž obsah ke zkáze bratří svých Antipatrem vymyšlen. Dva synové královi totiž, Archelaus a Filip,*) dospěvše v mladíky a plni šlechetských snah, dleli právě v Římě vzdělávající se tam. Aby i tyto mladíky, kteří mohli snadno naděje do budoucnosti zmařiti, pokud možno brzy neškodnými učinil, napsal jednak sám Antipater podvržené listy, jednak zaplatil jiným, by je pro něho napsali. V listech těch stálo, že často otci svému láli, si do osudu Alexandrova i Aristobulova stěžovali, jakož i nevoli svou projevili, majíce se domů vrátiti. Otec jich tehdy právě z Říma povolal, což Antipatrovi nejen nebylo vhod, nýbrž i obavami jej naplnilo.

2. Ostatně již před svým odjezdem, prodlévaje ještě v Judsku, objednal si podobné listy proti nim z Říma, aniž podezřívavosti otcovy tím vzbudil; neboť sám se jich zastal, prohlásiv listy dílem za nepravdivy, dílem přechyňující jejich mladickou nerozváženost omluviv. Poněvadž však listy tyto stály ho mnoho peněz, hleděl jiných

*) Archelaus byl syn Malthaky Samařské; Filip synem Kleopatry Jerusalemské. Viz I. 28, 4: 31, 1; 33, 7; II. 6, 1; 6, 3; 9, 1; 10, 7. Starožitn. XVII. 1, 3 a XVIII. 5, 4.

svědků získati a nakoupil drahého šatstva, pestrých koberců, stříbrných i zlatých pohárů, jakož i množství jiných podobných předmětů, chtěje takto výdaji těmito mzdu padělatelů dopisů zastříti. Účet za koupené předměty dostoupil až do dvou set hřiven (v našich penězích 1,130.000 korun), jež, jak se vymlouval, pohltily prý soudní útraty ve při se Syllaem vedené. Ježto veškery výpovědi, byf i mukami vynucené, o otcevráždě, listy pak o další jeho zamýšlené vraždě svědčily, byly tím všechny zločiny jeho větší i menší nadobro odhaleny. Ale nikdo z těch, kdo do Říma přišel, nezminil se jemu o tom, jak zle věci jeho se mají, třebaš od výsledků do jeho návratu sedm měsíců uplynulo: neboť tak velikou a všeobecnou byla nenávisť proti němu. Nejinak než jakoby sami stínové zavražděných bratří těm, kteří by jej rádi byli o všem zpravili, ústa ucpali. Tak oznamoval s radostí, že brzy z Říma se navrátí, jakož i zároveň jak milostivě Caesarem propuštěn.

3. Král nemohl se ani dočkati, by úkladníka do rukou svých dostal, ale obává se, by o něčem nezvěděi a se pak neměl na pozoru, počínal si i ve svých listech pokrytecky, psav jemu velmi laskavě, by si s návratem popíil; přijede-li brzy, bude hleděti, by žalobu na jeho matku vznesenou skoncoval. Že totiž Doris byla z hradu královského podruhé vypuzena, nebylo Antipatrovi neznámo. Již dříve obdržel v Tarentu¹⁾ list, kde mu smř Pherorova oznámena, a Antipater ho hořce oplakával. Mnozí vykládali si slzy jeho jako projev oddanosti k zesnulému strýci; ale jak pravdě se podobá, byl nezdarem úkladů zdrcen a ve Pherorovi oplakával jen pomocníka své nešlechetskosti. Ostatně vtíraly se mu na mysl obavy, by jed snad nebyl ojeven. Obdržev v Cilicii zmíněný list otcův, pokračoval na své cestě a přistál za nedlouho v Celenderidě²⁾, kde ho již myšienka na neštěstí matčino znepokojovala a i zlé předtuchy se ho zmocňovaly. Rozvážnější z přátel jeho mu radili, by se neukazoval dříve otci, dokud nezví, proč matka jeho byla zapuzena;

¹⁾ Tarent, též Taras, dnes Taranto, řecká osada v jižní Itálii při zálivu soujmenném, založená r. 708 před Kr. od Partheniů ze Sparty se vystěhovavších. Livius Andronikus, Řek Tarentský, básník dramatický, okolo r. 240 před Kr. Srovn. Starožitn. XVII. 5, 1.

²⁾ Celenderis, tvrz v Cilicii (viz Tacit Aunal II. 8), dnes Calandria nebo Galuar. Srovn. Starožitn. XVIII. 5, 1.

neboť jsou vážné obavy, by obžalobou matčinou nebyl také sám do spoluviny stržen. Nejopatrnější však z nich, kteří neměli tak na mysli zájmův Antipatrových, nýbrž spíše jim na tom záleželo, by se co nejdříve s otčinou svou shledali, nutkali jej ku spěchu, napomínajíce ho, by váhavost jeho nestala se podezřelou a pomluvačům neposkytla vítané látky k dalším pomluvám; neboť bylo-li něco proti němu podniknuto, napomáhala k tomu jen jeho nepřítomnost, v jeho přítomnosti však nikdo čehos podobného se neodvážil. Nerozumně jedná tedy, zbavuje se pro nejistotu podezřelou zcela jistých výhod. Na obrat má se co nejdříve vrhnouti otcí v náruč a hleděti koruny královské se zmocniti, jež na hlavě Herodově nejistotou zmitána, pokud je samotén. Zlým svědomím puzen, uposlechl rady těchto a přeplaviv se neprodleně, přistál v Sebastu, přístavu Caesarejském.¹⁾

4. Tu pak ku svému překvapení shledal, že samotén a opuštěn: každý se mu jak mohl z cesty vyhnul a nikdo neodvážil se k němu přiblížiti. Všichni ho stejnou měrou nenáviděli a nyní smějice, mu i svou nenávist projevovali. Mnozí stranili se ho, bojíce se krále; neboť celým městem proskakovaly již zlé pověsti o Antipatrovi, jenž jediný neměl ani potuchy o tom, co se děje. Nikdo neloučil se slavněji jako on, odjížděje do Říma, nikdo neuvítán s menší ctí jako on, vrací se odtud. I počal již věřiti, že ho doma nějaká nehoda očekává, ale byl tak prohnáný, že nedal na sobě ničeho znáti. Vnitř polomrtev strachem, nutil se alespoň pohledem neohroženým hrdé své sebevědomí na odív stavěti. Prchnouti nebylo lze

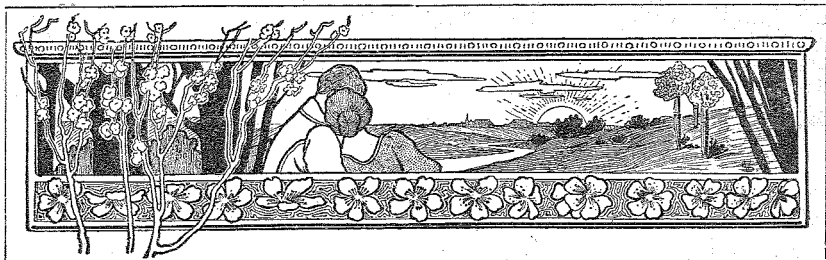
¹⁾ Caesarea, dvě měst téhož jména v Palestýně: a) Caesarea maritima, někdejší Stratonova věž, mezi Dorou a Joppem; po zkáze Jerusalema hlavním městem Palestýny, hlavně Řeky obydlená. Za doby apoštolské měla římskou posádku, ku které náležel i setník Cornelius, o němž ve Skutečích apošt. X. se dočítáme. Prvním známým biskupem byl tu sv. Theofilus, za něhož konána tu synoda ve sporu, kdy slaviti velikonoce. I církevní dějepisec Eusebius byl tu v letech 315—338 po Kr. biskupem. Dnes bídné zříceniny Kaisariyeh, obydlené jen několika rodinami arabskými. Srovn. I. 2, 5; 21, 5; II. 13, 7; 14, 4; 18, 1; III. 9, 1; VII. 3, 1; Starožitn. XIII. 11, 2; XV. 8, 5; 9, 6; XVI. 5, 1; XVII. 9, 5; XIX. 9, 1; XX. 8, 10. b) Caesarea Philippi (Mat. XVI. 13; Mar. VIII. 27), dříve Baal Gad, též Paneas zvané a u pramenů Jordánu položené město, jež od Filipa, syna Herodova, zbudováno a ke cti císaře Tiberia Caesareou přezváno; dnes vesnice Bāniras asi 150 domů čítající. Srovn. II. 9, 1; III. 9, 7; VII. 2, 1; Starožitn. XVIII. 2, 1; XX. 9, 4.

a i jinak nevěděl kudy z léčky, kterou si sám nastrojil, vyvážnouti. Něčeho určitého o tom, co se v hradě královském stalo, nezvěděl ani tu, neboť král přísně zapověděl, aby se nic z toho z domu nevyneslo. A tak nezbyl mu, leč slabý zákmit naděje, že snad přece nic nebylo vyzraženo, anebo když i, že svými drzími výstupy a lstivými úskoky obžalobu nějak zdolá. Jiného východiště k jeho záchraně nebylo lze si ani mysliti.

5. A na to spoléhaje, vešel Antipater do královského hradu, ale bez přátel; neboť tito byli hned u první brány s posměchem zahrání. U krále byl náhodou Varus, správce syrský;¹⁾ Antipater šel za otcem a sebrav veškeru svoji drzost, blížil se k němu, chtěje ho objati. Herodes však nastaviv ruce a hlavu od něho odvrátiv, zvolal: „Toho ještě chtěl by se otcevrh odvážiti, mne objati, uvaliv na sebe takou vinu! Ku katu s tebou, bezbožníku, a nedotýkej se mne, dokud se z viny své neočistíš! Před soud tě volám a soudcem tvým bude Varus, jenž právě jako by na zavalanou ke mně přišel. Pryč ode mne a přemýšlej, abys se zítra obhájl; neboť to poslední lhůta, které tvým nešlechtnostem ještě povolují!“ Zdrčen nadobro, ani neodpověděl o odešel. Brzy po té dostavila se k němu matka jeho s manželkou, které jej se vším, co se za jeho nepřítomnosti u dvora bylo přihodilo, seznámily, jakož i důkazy jej usvědčující jemu sdělily. Znenáhla teprve nabýval myslí a mohl pomýšleti na svou zítřejší obhajobu.

¹⁾ Quintilius Varus; týž, jenž později v roce 9. po Kr. byl Arminiem v lese Teutoburském na hlavu poražen. Srovn. I. 31, 5; II. 2, 1; 5, 1.

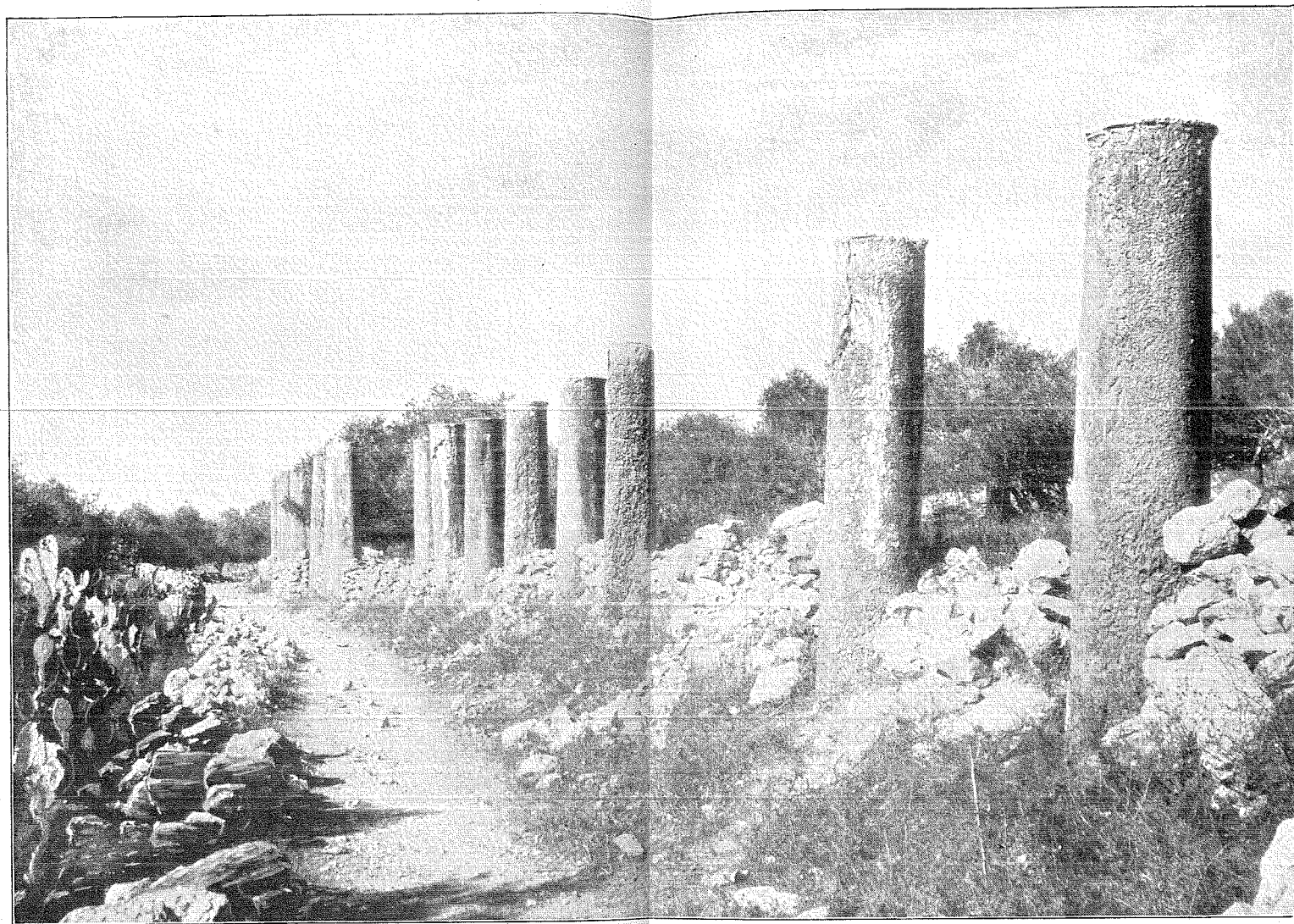

(Starožitnosti XVII. 5, 3. — 6, 1.)

Antipater z viny usvědčen. Poprava jeho odložena až Herodes okřeje. Závěť zatím změněna.

1. Nazíří dal Herodes svolati příbuzné i přátele, neopomenuv ani přátel Antipatrových pozvatí. Sám s Varem k soudu zasednuv, dal veškery svědky přivéstí, mezi nimiž byli i nedávno zatčení sluhové matky Antipatrovy, kteří dopis její Antipatrovi přinesli. List zněl: „Ježto vše, pokud vím, již otci vyraženo, střež se mu přijítí na oči, leda bys si pomoci Caesarovy vyžádal.“ — Posléze když tito, jakož i jiní ještě svědkové předvoláni, vešel i Antipater, vrhl se otci k nohám a zastřev si tvář, pravil: „Otče, prosím tě, nezatracuj mne předem, nýbrž vyslechni prve moji obhajobu; neboť dovolíš-li, dokáži, že jsem zcela nevinnen.“

2. Herodes okřikl jej, aby mlčel a obrátiv se k Varovi, pravil: „Jako každý svědomitý soudce, tak i ty, Vare, jak jsem o tom přesvědčen, uznáš, že Antipater člověkem nadobro zvrhlým. Bojím se jen, abys se ode mne opovržlivě neodvrátil a nemyslíl si, že neštěstí toho jsem zasloužil, zplodiv také nezdárné syny. A přece tím více lítosti jsem hoden, byv dobrotivým otcem synům tak nešlechetným. Dříve již dvěma z nich hned z mládí důstojenství královského jsem propůjčil, je v Římě vzdělání dal, přátele Caesarovými a předmětem nenávisti jiných králův učinil. Ale shledal jsem, že mi o život ukládali a proto bylo jim hlavně pro Antipatra zemřítí; nebo jemu, jako mladému následníku trůnu, bylo mi prede-

SAMAŘÍ.

vším bezpečí zajistiti. Tenhle netvor příšerný však zneužil mé dobroty a veškeren vztek svůj proti mně obrátil. Můj život trval Antipatrovi příliš dlouho, moje stáří bylo mu nepohodlným a jinak než otcevráždou králem se státi nechtěl. Trest zasloužený mne za to neminul, že jsem psanců těchhle z venkova sem znovu povolal, a synů, jichž mi královna povila, pomínuv, jej následníkem trůnu učinil. Byla to ode mne arci veliká zaslepenost, čehož ti, Vare, nezapírám. Synů oněch jsem sám proti sobě popudil, spravedlivých jejich nároků na trůn ve prospěch Antipatrův potlačiv. Kdy prokázal jsem jim tolik dobrého, jako tomuhle bezbožníkovi? Jsa ještě na živu, odevzdal jsem mu téměř veškerou moc, jej v závěti výslovně svým nástupcem jmenoval, jemu padesát hřiven (282.600 korun naší měny) ročních příjmů vykázal, jemu posledně na cestu do Říma tři sta hřiven (300 = 1,695.600 korun v našich penězích) dal a jej před ostatní rodinou tím vyznamenal, že jsem jej jako ochránce svého otce do přízně Caesarovy doporučil. Čím provinili se oni a čím Antipater, aby viny tyto vůbec mohly býti k sobě přirovnány? Zda proti komu pádnější důkazy kdy svědčily, jako proti tomuto bídнику? A otcevráh osmělil se ještě o své obhajobě mluvit a doufá, že znovu pravdu úskoky svými zakryje. I tobě, Vare, jest míti se na pozoru! Znáám netvora toho a vidím již předem, jak pravdu překrucovati a svým ošemetným vzlykotem pokoušeti se bude, by dobrý dojem na nás způsobil. On jest, který mne varoval, abych se Alexandra, dokud ještě žil, střehl a těla svého

Samaří (Sebasté). O tomto místě byla již v předchozím vícekrátě zmínka a také v dalším bude o něm ještě pojednáno; proto tuto jenom stručně o něm se zmíníme. Jest to — vlastně bylo to — hlavní město krajiny samaříské. Založil je šestý král israelský Amri na pahorku, který koupil od Semera za dvě hřivny stříbra (r. 925 př. Kr.). Pahorek ten zvedá se do výše asi 120 m v úrodné, prostranné kotlině. Na něm tedy Amri vystavěl město Samaří, opevnil a okrášlil je, jak na tu dobu nejlépe bylo možno, a učinil je hlavním městem říše israelské. Trpělo mnoho válkami a dobýváním od nepřátel. Sargon assyrský je v roku 722 před Kr. dobyl a zničil tak, že zbyly z něho jenom trosky. Zase však vystavěno a krásou slynilo jako dříve, ale opět zničeno Janem Hyrkánem. Po třetí se zaskvělo v královské nádheře za Heroda Velikého, jenž je s velikým nákladem znovu vystaviti a uměním řecko-římským vyzdobiti dal. K počtě císaře (Augusta, řecky Sebasté) nazval je Sebasté. Dnes z celé slávy jeho zbylo asi 16 sloupů, které z trosek smutně vyčínávají, jak na obrázku zřítí. Tolik zbylo ze slavného kdysi Samaří.

nikomu nesvěřoval. On jest, jenž měl přístup do mé ložnice a mne hlídal, aby mi nikdo úkladů nenastrojil. On jest posléze, který spánku mého ostříhal, jenž o bezpečnost moji pečoval, mne v zármutku o popravené syny těšil, jenž s bratří svých ještě žijících ani oka nespouštěl, aby věděl, kterak o mne smýšlejí — slovem, byl mým ochráncem i tělesným strážcem. Pomyslím-li, Vare, na jeho ošemetnost a pokrytectví, nemohu věru ani pochopiti, že jsem ještě na živu a unikl jsem tak prohnánému zrádci. Ale ježto, jak se podobá, zlý duch jakýs dům můj zpustošiti a mých nejmilejších přátel proti mně popuditi hledí, nemohu, leč do nespravedlnosti osudu si stěžovati a své opuštěnosti želeť. Nikdo z těch, již po krvi mé žizní, mi neujde i kdyby o všech svých synech bylo mi rozsudek smrti vynésti.

3. Tu vstal král v řeči své, nemoha jak dojat byl v ní pokračovati a poručil důvěrníku svému Nikolaovi¹⁾ by důkazův o jeho vině podal. Zatím Antipater, jenž dosud u nohou otcových ležel, se vzpřímil a zvolal: „Otče, ty mne sám obhajuješ! Neboť jak mohu býti otcevráhem, když, jak sám vyznáváš, byl jsem neustále tvým strážcem? Moje dětinná láska, praviš, nebyla leč klam a mam. Ale jak byl bych pošetilým býval, jsa přece tak prohnáným a nevěděl, že kdo hanebnosti takové páše, ani před lidskými zraky jich ukrytí nedovede, nerci-li pak před vševidoucím a všudypřítomným soudcem na nebesích! Či nebyl mi snad znám skon bratří mých, které Bůh za jejich úklady proti tobě tak těžce ztrestal? A co mělo mne tak proti tobě popouzeti? Naděje snad, že budu králem? Ale vždyť jsem byl králem! Či myšlenka, že mne nenávidíš? Nemiloval jsi mne? Či, že pro tebe bylo se mi jiných obávati? Ani to ne, na obrat, báli se mne jiní, ježto hleděl jsem se tobě zachovati! Či nedostatek peněz snad? Kdo mohl více utráceti, než-li já? A kdybych byl i vyvrhelem lidstva býval a měl dravčí povahu, nebyla by mne, otče, tvoje dobrotivost oblomila, když jsi mne, jak sám jsi řekl, znovu do domu svého přijal, mne ještě za života svého králem jmenoval a jinak i mnoho-

¹⁾ Nikolaos, dvorní historiograf a právní zástupce Herodův, jest ve Starožitnostech Flaviových známou i často jmenovanou osobností. O jeho spisovatelské činnosti vyjádřil se Josefus Flavius nepřilíživě chvalně. Viz Starožitnosti XVI. 17, 1.

násobně vyznamenav, předmětem nenávisti jiných učinil? Ó mne bídného, ó nešťastného odjezdu mého! Kolik podnětů dal jsem jím nepřátelům svým k závistí, jak dlouhou lhůtu k úkladům! Ale pro tebe otče a v tvém zájmu jediné cesty jsem podnikl, aby Syllaesus nemohl se tvým šedinám posmívati. Řím*) jest mi svědkem mojí dětinné lásky k tobě a neméně i Caesar jenž mne „otcemilem“ nejednokrát nazval. Vezmi otče dopis od něho, jenž věrohodnějším všech těchto pomluv proti mně tu sosnovaných; jest zároveň jediným toliko mým obhájcem a svědčí nejlépe o mé přítulnosti k tobě. Vzpomeň si, jak nerad jsem odcházel, věda dobře o tajném nepřátelství, jež po celé říši teměř bylo proti mně zozšířeno. Tys otče ač nerad uvrhl mne do záhuby, přinutiv mne, bych popřál závistníkům času, by mne u tebe očernili. Nyní jsem opět tu, tu stojím před tebou, bych důkazům těmto se opřel, na vodě i na zemi jako otcevráha nijaké úhony neutrpěv. Ani svědectví toto mi neprospěje, neboť u Boha i u tebe, otče, jsem předem již odsouzen. Ale jako odsouzenec tebe prosím, abys výpověďem mukami na jiných vynuceným nepřikládal víry — nýbrž nechť na mne přinesen jest oheň, a nástrojové muk ať pohřbí se v útroby moje! Nešetřte mne, slyšíce vzdechy, jež z těla nešlechtného vycházejí! Neboť jsem-li vskutku otcevráhem, pak nesmím ani bez muk zemřít!“ — Slova tato pronesl Antipater pláče i kvíle a dojal jimi všech přítomných, ani Vara nevyjímaje, k lítosti. Sám toliko Herodes, plana hněvem, ani slzy neuronil, neboť byl přesvědčen, že obžaloby tyto naň vznesené nejsou bezdůvodny.

4. Na rozkaz králův ujal se opět Nikolaos slova a promluvil obšírně o úskočnosti Alexandrově i projevenou jemu lítost rozptýliv, vznesl strašnou obžalobu na něho. Veškery nešlechtnosti, jež v hradě královském spáchany, jemu za vinu kladl, zejména skon bratří jeho, kteří, jak dokázal, jediné jeho úklady zahynuli. Nad to,

*) Řím; viz o něm v pozn. na str. 111., k čemuž budiž ještě dodáno: Za císaře Aureliana (270—275 po Kr.) vysokými zdmi obehnan; r. 410. dobyt a vypleněn Marichem, králem Visigothů; r. 456 vypleněn Genserichem, králem Vandalů. Lev I. Veliký (440—461.) vyšel vstříc Attilovi a hněv jeho ukrotil. Primat: christologické spory na východě urovnány; církevní sněm v Chalcedoně r. 451. Srovn. I. 21, 7; II. 6, 1; 7, 1; VII. 5, 4; Starožitn. XII. 5, 2; 10, 6; XIII. 5, 8; 7, 3; 9, 2; XIV. 8, 5; XVII. 11, 1; XVIII. 3, 4 a 5; XIX. 1, 3; 1, 4; 3, 2.

pokračoval, ukládal o bezživoti i jiným členům královské rodiny, kteří po jeho názoru posloupanost trůnu jemu ohrožovali. Neboť, kdo dal otci připravití jed, ten sotva by se i bratrovraždy lekl. Nikolaos přešel pak k důkazům zamyšlené otravy, probral i pořadem výpovědi svědků a projevil svoji nevoli z toho, že Antipater i Pheroru učinil bratrovrahem a tím, že nejlepší přátele královny sváděl, proměnil hrad královský v peleš zločinu. Tak pokračoval ještě chvíli, rozbíraje i jiné důkazy, načež domluvil.

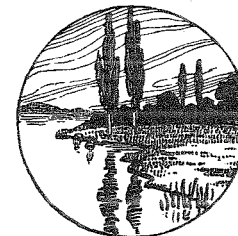
5. Když pak Varus Antipatrovi položil otázku, čím se může ospravedlniti, Antipater jiného ze sebe nedovedl vypravití než slova: „Bůh svědkem mojí nevinyl!“ a zůstal mlčky ležeti. Varus dal přinesti jed a poručil jej jakémus zločinci hrdla odsouzenému požití. Ten poživ jedu, ihned mrtev se skácel. Varus promluviv ještě potají s Herodem, podal o vykonaném soudu Caesarovi písemnou zprávu a na zítří odcestoval. Král pak dav Antipatra do žaláře vsaditi, vypravil také svoje posly k Caesarovi, by jej o nehodě té zpravili.

6. Zanedlouho po událostech těchto nová vina shledána na Antipatrovi: úklady strojené Salomě. Z Říma přišel totiž sluha Antipatrův a přinesl listy komorné Juliiny,*) jménem Akmy. Tato psala totiž králi, že nalezla v listech Juliiných i listy Salominy a je z oddanosti ku králi, jemu posílá. Antipater listy ty sám vymyslíl a Akmu podplatil, aby je napsala a Herodovi poslala. Usvědčil pak Antipatra list, jež Akmé jemu napsala, a který zněl: „Jak jsi mi uložil, otci tvému jsem psala a zmíněných listů jemu poslala. Až je král přečte, jsem jista, že sestře neodpustí, a jí poprava nemine. Šťastně-li vše skončí, doufám, že i daného slibu nezapomeneš.“

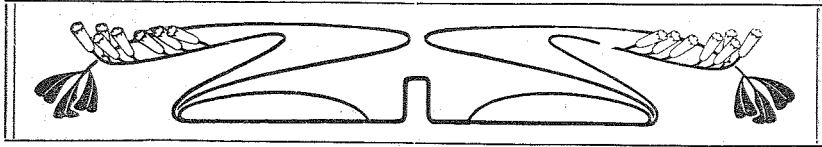
7. Když tento, jakož i ony proti Salomě svědčící listy byly zachyceny, připadla králi myšlenka, že snad i listy proti Alexandrovi byly podvrženy. Ostatně myšlenka, že nechybělo mnoho a Antipater málem byl by i jej vrahem své sestry učinil, rozlítla

*) Minéna choť Augustova. Jmenovala se vlastně Livia Drusila. Julií přezývána teprve po smrti Augustově až přijata do rodiny Juliů. (Tac. Annal. I. 8.) Srovnej Starožitnosti XVII. 5, kde obšírněji vypravováno, jak list Antipatrovi psaný zašit v rouše otrokově nalezen, vše potvrdil.

jej tou měrou, že umínil si ihned, aby za všechny zločiny spáchané Antipater odpykal. Než však přípravy ku popravě vykonány, Herodes těžce se roznemohl. Podal neprodleně o Akmě i úkladech Salomě strojených Caesarovi zprávu¹⁾ dal si přinesti závěť, a změnil ji v ten smysl, že pomínuv starších svých synů Archelaa a Filipa, jež rovněž Antipater u otce zostudil, jmenoval Antipu dědicem trůnu. Caesarovi poručil mimo jiné vzácné dary tisíc hřiven (v našich penězích 5,652.000 korun), jeho manželce, dětem, přátelům i propuštěncům věnoval úhrnem asi pět set hřiven (2,826.000 korun naší měny); mnoho jiných osob pozemky i peníze podělil. Nejdražšími však dary obmyslíl svou sestru Salomu. Tímto způsobem Herodes svou závěť opravil.

¹⁾ Akmé na rozkaz Augustův popravena. Starožitnosti XVII. 7.

XXXII.

(Starožitnosti XVII. 6, 1 — 8, 3.)

Zlatý orel sražen. Krutost Heroda umírajícího. Pokus sebevraždy. Poprava Antipatra. Herodův skon.

1. Neduň Herodův horšil se den ode dne, čemuž nemálo starosti i pokročilý věk přispěly. Bylo mu téměř sedmdesát roků, a nehody, kterých mu bylo s dětmi zakusiti, jej na mysli tak sklíčily, že ani jsa zdrav, příjemné chvíle neužil. Nemoc jeho stupňována nemálo i myšlenkou, že Antipater dosud na živu; ale přes to přece nedal ho ještě usmrtiti, čekaje s jeho popravou až se uzdraví.

2. Aby dovršeny byly útrapy jeho, vypukla i vzpoura lidu. Žili tehdy v městě¹⁾ dva zákonníci, oba výteční znalci zákona otcovského a proto v veliké oblibě u lidu — Juda, syn Sepphoreův²⁾ a Matthias, syn Margalův.³⁾ Vykládající zákon, zahrnutí pokaždé zástupy mladíků a tak učili den ze dne, majíce vždy hojnost posluchačů kolem sebe. Zvěděvše pak, kterak Herodes zármutkem i nemocí schází, vyslovili se svým žákům, že na čase, zastati se cti Boží a proti zákonům otcův zřízené obrazy zničití; neboť zákonem zapovězeno, i vně chrámu sochy, poprsí i jiné obrazy zřizovati, mající podobu živých bytostí. Herodes dal totiž nad hlavní branou chrámovou postaviti zlatého orla a jej právě sraziti naváděli zákonníci, namlouvajíce jim, že byť i s nebezpečím spojeno, tož přece vždy čestno, za otcovský zákon život položití. Kdo tak zemře, duše jeho nesmrtelná a jemu věčné blaženosti se nadíti, a

¹⁾ Město Jerusaleem míněno.

²⁾ Ve Starožitnostech XVII. 6, 2 jmenuje se Sariphaeus.

³⁾ Ve Starožitnostech XVII. 6, 2 sluje se Margalos, nýbrž Margaloth.

jenom nešlechtní lidé, kteří pravdě odcizeni a nemají smyslu proto, co duši prospěšno, raději zbaběle na lůžku zmírají, než aby se smrti hrdinské podjali.

3. Za těch řečí rozšířila se i zpráva, že Herodes blízek svého skonu, a proto mladíci tím směleji chopili se svého díla. Za poledne, když nejvíce lidu bylo v chrámě i poblíž něho, spustili se po silných provazech se střechy chrámové a orla sekyrami rozbili¹⁾. Zpráva o tom co se stalo podána ihned veliteli stráže v hradě královském, který dostaviv se nakvap se značným oddílem vojska, asi čtyřicet mladíků zatkł a ku králi přivedl. Hned na prvou otázku, zda oni to byli, již osmělili se, zlatého orla zkaziti, hrdě k činu svému se přiznali. Na další dotaz, z či rozkazu tak učinili, odpověděli: „Zákon otcovský nám tak velel!“ Když pak ještě tázání, proč se tak z toho radují, vidouce, že smrt jim bude za to podstoupiti, odvětili, že po smrti dostane se jim ještě větší blaženosti.

4. Přílišný hněv, jimž Herodes řečí jejich uchvácen, způsobil mu značnou oblevu v nemoci, takže mohl se i osobně účastniti valné schůze lidu²⁾, ve které mladíky delší promluvou jako svato-krádce obžaloval, dovozuje, že pod záminkou ochrany otcovského zákona, dalekosáhlé zámysly měli. Na konec žádal, aby jako rouhači smrti byli pokutováni³⁾. Lid se bál, aby i mnoho jiných lidí nebylo výslechu podrobena a proto krále žádal, aby jen původcové činu

¹⁾ Orel byl nejvyššímu bohu římskému Joviši zasvěcen. Židé pak měli jej jako znak i nástroj modlářství tím více v obavnosti, poněvadž spolu i svědkem byl jejich poddanosti nenáviděným Římanům.

²⁾ Dle Starožitnosti XVII. 6, 3 konána byla v Jerichu.

³⁾ U Hebreův byl trest smrti trojí: a) Vinník ukamenován; svědkům bylo prvý kámen naň vhoditi (Deut. XIV. 9, 10). b) Štat; tento způsob trestu smrti stanoven na osmácte zločinů, jakými byli mimo jiné: modlářství (Deut. XVII. 2), znesvětiti soboty (Num. XV. 35), rouhačství (Lev. XXIV. 16), opomenout dát se obřezat (Gen. XVII 14), opomenout slavití velikonoc (Num. IX. 13), požívati krve a t. d.; mrtvola popraveného pak buď spálena (Lev. XX. 13; XXI. 9), nebo pro výstrahu pověšena (Deut. XXI. 33). Za živa spálen. Tímto trestem stížen kdo pohlavně obcoval se svou tchýní a dcera kněžská, která dopustila se smilstva (Lev. XXI. 9). Jiné popravy, jež v Písni sv. Starého Zákona se připomínají, jako za živa rozsekati (I. Sam. XV. 33), roztrhati (II. Makk. VI. 9, Ep. sv. Pavla k Hebr. XI. 35), rozřezati (II. Sam. XII. 31; Ep. sv. Pavla k Hebr. XI. 37) jsou původu cizího.

byli potrestáni, jakož i ti, kteří byli v něm dopadeni, ostatním aby odpustil. Král ač nerad žádosti lidu vyhověl a dal mladíky, již po provaze se spustili i se zákonníky oněmi upáliti, ostatní pak, kteří byli s nimi zatčeni, kolem prostě odpraviti.

Od té doby zachvátila nemoc celé tělo Herodovo a působila mu v jednotlivých údech hrozná bolest. Horečka nebyla sice tak silná, ale celé tělo jej nesnesitelně svrbělo a ustavičně bolesti v útrokách jej trýznily. Nohy mu jako vodnatelnému otekly, spodní část těla se mu zanítla a na ústrojí stydkém vyvalil se hnisavý vřed, do něhož se i červi dali. Mimo to i zádech jej trápil, tak že ani ležeti nemohl, a křeče soužily jej ve všech údech. Věštcové pak pravili, že nemoc ta trestem za popravu na zákonnících vykonanou. On sám však, byť i taká muka bylo jemu snášeti, naděje života se přece nevzdával, doufaje, že se pozdraví a léčil se, nač případl. Tak dal se dopraviti k řece Jordánu, by koupal se v teplých pramenech u Kallirrhoë, jehož voda teče do Asfaltového jezera*) a jest tak sladka, že ji možno píti. Posadili ho i do vany

*) Moře mrtvé slove tak, poněvadž v něm nemožou ryby a jiní vodní živočichové žiti. (Hier. ad Ez. XLVII.) Jinak nazývá se též moře pouště (Deut. III. 17; IV. 49), moře solné (Gen. XIV. 3), poněvadž voda jeho obsahuje 28 až 56% soli i jiných nerostných látek a tak hustá, že se v ní nic nepotopí, nýbrž jen na povrchu plove; moře východní (Ezech. XLVII. 18; Joël II. 20) na rozdíl od moře středozemního; jezero asfaltové (u Sušila „klovaté“; Jos Flav. Vál. žid. III. 10, 7), dnes slove Bachr Lut. Zděli 75 km., šíří 15 km, hloubka rozdílná, na severu 300 až 400 m, na jihu nejvyš 4 m. Hladina 392 m. níže hladiny moře středozemního. Okolí hornaté, hlavně vápencové skály, pak hojnost asfaltu, síry, soli (Džebel Usdum). Klejicha, sodomské jablko (*Aselepias gigantea*). Zkoumáno: Costiganem (1835), Mosem, Beckem (1837), Robinsonem (1838), Scottem, Symondsem (1840—4), Molineuxem (1847), Lynekem, Dalem (1848), knížetem de Luynes (1864). Složeno ze dvou nestejných kotlin, oddělených polouostrovem Mezraah. Jižní kotlina vznikla biblickou katastrofou (Gen. XIV. 13) z rozkošného údolí Siddim, na čez vody obou částí, severní, již jako říčné jezero existovavší a jižní právě povstale, vespolek se spojily, čímž Mrtvé moře nynějšího rázu nabylo. Vlévali se Jordán před katastrofou do zálivu Elamitského, není dosud zjištěno, ale pokládá se za možno (Burekhard, Laborde). Moře mrtvé obrazem kletby hříchu (Ez. XLVII. 1—12; II. 1, Petr II. 6). Mimo Jordán ústí do něho od západu Cedron, jenž v poušti arabské vyvěrá a tvoří severní hranici končin Moabských. Srovn. I. 33. 5; III. 10 7; popis IV. 8, 4; Starožitnosti I. 9; XV. 6. 2; XVII. 6, 5.

olejem naplněné. I ztmělo se mu v očích, že je jako umírající vypouli. Křik však, jež sluhové polekavše se stropili, jej z mrákot probudil a tu se již sám vzdal naděje, že se pozdraví. I dal vyplatiti

Praporečník v římské pěchotě.

každému vojínu po padesáti drachmách¹⁾ důstojníky však a přátele své ještě většími dary obmyslil.

¹⁾ Drachma, asi 95 halibů; padesát drachem 47·5 kor. naší měny.

6. Když na zpáteční cestě do Jericha přišel, ulilo se mu černé žluči¹⁾ a chtěje ještě i tu smrti vzdorovati, připadl na hrozný zločin. Dal svolati nejváženější muže z celého Judska, pořadem z jednotlivých obcí a kázal je zavřítí do tak zvaného hippodromu²⁾ načež povolal k sobě sestry Salomy i s manželem jejím Alexou a pravil jim: „Vím, že Židé oslavovati budou smrt moji s radostí. Ale nechť i jiní mi k tomu přispějí, bych jak náleží, byl oplakán a pohřeb můj s největší okázalostí vykonán, což jediné záleží na vás, vykonáte-li, co vám poručím. Až mne nebude již mezi živými, dejte ony zavřené muže vojskem obklíčiti a rychle pobiti, by mne celé Judsko, ano i každá rodina, byť i proti své vůli oplakávala!“

7. Zatím došly listy od vyslanců z Říma, jimiž oznámeno, že Akmé na rozkaz Caesarův popravena a Antipater k smrti odsouzen; ale kdyby jej otec raději do vyhnanství poslal, stálo v nich dále, že Caesar ničeho proti tomu nenamítá. Herodes na krátko

¹⁾ Pokročilá žloutenka (icterus cholaemia, aurigo) do žluta zbarvená kůže a sliznice barvivem žlučovým; dvojí: a) jaterní (icterus hepatogenes), jež povstává tím, že zabráněno mechanicky výlevu žluči do střev (katarh dvanacterníku, žlučové kamínky, jaterní vředy a podobné choroby); b) krevní (icterus haematogenes), řidší poměrně, pochodí od částečného rozkladu krevního barviva v bilirubin (otrava, nákažlivé nemoci, duševní poruchy). Nejprve znatelná v oku; přejítí může i v temnou hněd (melanicterus); nedostatek chuti k jídlu, zácpa, kůže svědí, nervové obtíže, nedůtklivost; v těžších případech (icterus gravis, perniciosus) i delirium a křeče. Choroba vleklá. U Heroda asi následek nebezpečných chorob jaterních, buďto cirhosis hepatis, anebo dokonce rakoviny (carcinoma hepatis).

²⁾ Řecký hippodrom nebyl nic jiného, než římský cirkus, to jest budova, určená pro gymnastické hry; rovněž beze střechy; byl to obdélník (oblongum), jenž na jednom konci poloukruhem, na druhém dutým obloukem končil. Cirkus skládal se z těchto částí: a) arena, volný prostor; b) spina, sloupy a obrazy ozdobená příční zeď, která celým závodišťem po děli se táhla a kolem níž se závody konaly, s metanci (cíli) a obeliskem, nejkrásnější ozdobou cirku, a se tří stran byly carceres a nad nimi podium. Mimo to zmíniti se ještě o schodech, jež jednotlivé řady sedadel spojovaly a vchodech do areny, které umístěny byly v ohradě kolem cirku. Vchod do poloukruhové části, zvaný porta triumphalis, poněvadž tudy vítězové po skončených hrách slavnostně voděni a dva jiné vchody, umístěné, kde počínaly carceres dlužno zvlášť vytknouti. Jedním z nich chodilo se z města do cirku (pompaecircensis) a druhým vycházelo se zněho po ukončených hrách a dokonaných obětech. Jak rozáhlý byl takový cirkus, patrně nejlépe z cirku Maxima; byl s to, by pojal čtvrt milionů diváků a měl nad sebou troje patro.

potom pookřál, ale když brzy zase nechutí k jídlu a křečovitým kašlem souzen, umínil si, překonán nesnesitelnými bolestmi, že učiní konec svému životu, předejda takto osudu. Vzal tedy jablko a požádal, aby mu dali nůž, by si je mohl rozkrájet, jak obyčejně činíval, než je snědl. Ohlédl se, není-li pozorován, a již zvedal pravici, chtěje nůž do sebe vraziti. Ale sestřenec jeho Achiab¹⁾ přiskočiv, ruku mu zadržel a tak sebevraždě jeho zabránil. V hradě královském strhl se pak veliký nárek, nejinak, než jakoby Herodes již zemřel. Uvězněný Antipater sotva že křik zaslechl, jal se s hlídači vyjednávat, slibuje jim velikou odměnu na penězích, aby jej zbavili pout a ze žaláře propustili. Velitel stráže však, dalek cos podobného připustiti, běžel ihned ku králi a oznámil mu Antipatrův pokus podplatiti stráže. Ač těžce nemocen, rozkřikl se Herodes, soptě vztekem, mohutněji než dalo se očekávati od jeho chabých sil a poslal ihned několik svých tělesných strážců k Antipatrovi do žaláře, by ho popravili. Mrtvola jeho na rozkaz Herodův pohřbena v Hyrkaniu²⁾, načež ještě jedenkrátě změnil svoji závěť, učiniv nástupcem svým nejstaršího syna Archelaa, kdežto bratra jeho Antipu toliko tetrarchou ustanovil.

8. Pět dní po popravě svého syna zemřel Herodes. Od vraždy na Antigonovi spáchané, kdy zmocnil se svrchované moci, uplynula třicet čtyři leta, od doby, kdy jmenován Římany králem bylo tomu třicet sedm roků. Sotva komu kdy byla Štěstěna více nakloněna. Jako soukromník stal se králem a panovav dlouhá léta, zachoval říši svým dětem; v rodině však stihalo jej neštěstí za neštěstím. Prve než vojsku oznámena jeho smrt, vyšla Salome se svým manželem a propustila zajatce, kteří měli na rozkaz Herodův býti pobiti, předstírajíc, že si král vše rozmyslil a posílá jich domů. Když pak odešli, sdělila se teprve s vojskem co se stalo, a svolala je i s ostatním lidem do amfiteátru³⁾ u Jericha v hromadu. Když

¹⁾ Syn Salomy a Josefa; vyjevil Herodovi vzpouru Alexandry, matky Mariamniny (Starožitn. XV. 7, 8); zachránil Heroda od sebevraždy (Starožitnosti XVII. 7); prokázal Sabinovi a Archelaovi za vzpour židovských po smrti Herodově platných služeb (Starožitn. XVII. 10, 4).

²⁾ Hyrkánium, též Hyrkánia, pevnost v Palestýně Gabiniem rozbořená; srovn. I. 8, 5; 19, 1; Starožitnosti XIII. 16, 3; XIV. 5, 4; XV. 10, 4; XVI. 2, 1; XVII. 7.

³⁾ Amfiteatr, viz o něm v pozn. na straně 149.

pak se všichni sešli, vystoupil Ptolemaeus, jemuž odevzdal král pečetní prsten, velebil nebožtíka krále, těšil lid a přečetl i list, jehož král vojsku zanechal a kde ho důtklivě napomínal, aby jeho nástupci zůstalo věrno. Dočet list, rozpečetil závět, a sdělil se o obsah její s přítomnými. Filip ustanoven v ní dědicem krajiny Trachonitské¹⁾ a sousedních končin, Antipas, jak řečeno již, tetrarchou v Galilei a Peree²⁾ a Archelaus jmenován králem. Tomuto pak spolu uloženo, pečetní prsten Herodův a zapečetěné písemné zprávy o vladařství jeho doručiti Caesarovi; neboť jemu náleželo rozhodovati o jednotlivých bodech závěti a konečně její úchvale. Ostatní odkazy nebyly dotčeny³⁾.

9. Ihned hlasitými projevy Archelaovi odevšad blahopráno. Oddíly vojska táhly s lidem mimo něj slibující mu věrnost, jakož i přejíce mu hojného zdaru shůry od Hospodina; načež konány přípravy ku pohřbu Herodovu. Archelaus nešetřil nákladu a vystavil i, by pohřbu královu náležitého lesku se dostalo, veškery klenoty královské na odív. Lože nebožtíkovo bylo celé ze zlata a drahokamy poseto, pokrov skvěl pestře vyšíтым nachedem a mrtvola na něm oděna rouchem šarlátovým. Kol hlavy měla ovinut královský vínek, pod nímž zářila koruna zlatá a v pravici třímala žezlo. Máry obstoupeny syny a četným příbuzenstvem královým; za nimi stála tělesná stráž zesnulého s oddíly Thráků⁴⁾, Germánů a Gallů

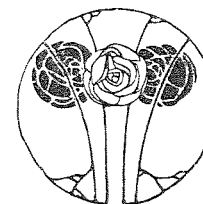
¹⁾ Gaulonitis, Batanaea a Panias; viz Starožitn. XVII. 8, 1.

²⁾ Tetrarcha = úřední kníže.

³⁾ Salomé poručil Jamnii, Azot a Phasaelis, jakož i půl milionů stříbrných peněz; i ostatní příbuzní obdařeni odkazy i ročními důchody hojnou měrou. Augustovi pak odkázal Herodes deset milionů stříbrných mincí, mimo zlaté a stříbrné nádoby a skvostná roucha, choti jeho Julii a jiným osobám ještě, pět milionů úhrnem. Srovn. Starožitn. XVII. 8, 1.

⁴⁾ Thracie (řecky Thraké, obyvatel Thrax, množné číslo Thrakes), původně severní pobřeží Egejského moře, později celý východní Balkánský poloostrov až k zemi Skythů nebo k Dunaji. Jižní pobřeží (Chalcidické) osazeno z Euboee, východ Jóny z Malé Asie (Abdera = starověký „Kocourkov“, Ainos) Chersones a Propontis osazeny Aeoly a Dory (Sestos, Byzanz), na pobřeží Pontu Euxinu osady Miletské (Odesos). Thrakové byli původem Arijei, pasteveci a lovci, sloužili rádi jako námezdní vojínové cizím panovníkům. Severně Balkánu bydleli Getové, jižně Odrysové, nejmocnější z kmenů Thrackých. Krajina západně Rhodopského pohoří podmaněna záhy Macedonci. R. 515 před

vše v plné zbroji válečné. Průvod pohřební zahájen ostatním vojskem, jež vedeno svými plukovníky i setníky, rovněž v plné zbroji a šiku válečném; k nim družilo se pět set sluhův a propuštěncův zesnulého, nesoucích vzácné koření. Tak nesena mrtvola dvě stě honů¹⁾ odtud do Herodia, kde dle přání nebožtíkova pohřbena. Toť Herodův skon!

Kr zmocnili se Peršané pobřeží, ale již r. 479. bylo se jim ho vzdáti. Ve vnitrozemí vytvořila se mocná říše Odryšů, jež však po smrti Sitalkově r. 424. př. Kr. rozpadla se v menší knížetství, jichž vládcové, jako Seuthos II. (398 př. Kr.) a Kersoblektes (350) stýkali se častěji s Řeky. Filip Macedonský podrobil si pobřeží, Lysimachos (340) vnitro, jehož však později zmocnili se Keltové (r. 280 př. Kr.). Po jejich odchodě (220) rozpadla se zase Thracie vlastní, úmrtím posledního vládcé z domácí dynastie, a stala se římskou provincií. Thrakové byli výtečnými šermíři a vojiny. Maximin Thrax (235. až 238. po Kr.). Dnes východní část evropského Turecka až k Thrackému Bosporu. Thracké ostrovy: Thaos, Samothrake, Imbros, Lemnos a Hagiostrati. Vilajet Odrin a Stambul (evropská část). Srovn. I. 33, 9; Starožitnosti I. 6, 1; IX. 1, 4; XII. 8, 4.

¹⁾ V naší míře 37 km.; tak daleko tedy bylo Herodium od Jericha, kde Herodes zemřel, kdežto vzdálenost jeho od Jerusalema šedesát honů (11 km.; viz 13, 8 a Starožitn. XIV. 13, 9). Co vypravováno tedy v Starožitn. XVII. 8, 4, kde se praví že mrtvola Herodova nesena 8 stadii (1,48 km.) podle všeho, neodpovídá pravdě.

KNIHA DRUHÁ.

Obsah knihy druhé:

1. Jak Archelaus dokonav slavností pohřebních a pohostiv lidu, pečoval, aby poslední vůli otcovu vyplnil.

2. Jak mnohé z těch, kteří pro shozeného orla k smrti odsouzených zákonníků oplakávali a vzpouru proti němu zosnovali, dal usmrtni, zvláště ty, kteří se o svátcích velikonočních shlukli.

3. Kterak Sabinus, když Archelaus do Říma cestoval, s ním na cestě se potkav, jej na pokyn Varův k návratu přiměl, později když již odcestoval, znovu se vrátil a marně hradu královského dobýval, hledě se zmocniti peněz v něm uložených.

4. Jak Antipas s Archelaem o trůn se znesvářil a čeho každý z obou ve svůj prospěch se domáhal.

5. Kterak lid, když Sabinus do Jerusalema přišel a nejen mocí po penězích se sháněl, nýbrž i pokladů královských zmocniti se chtěl, se shlukl a jemu se vzepřel, až po celém Judsku vzpoura vypukla.

6. O buřičích v Judsku, jakož i o těch, kteří si korunu královskou na hlavu posadili.

7. Jak Varus přitáhl, vzpoury potlačil a hlavní vinníky ztrestal.

8. Kterák Židé až k Caesarovi se odvážili, na Heroda a jeho syny žalovali, žádajice, by královské vlády byly zproštěni. Jak Archelaus jejich námitky vyvrátil a obžaloby jejich bezpodstatny prokázal.

9. Kterak Caesar Archelaovi polovici království odevzdal a jej ethnarchou jmenoval, ostatek ve dvě tetrarchie rozdělil, z nichž jednu Filipovi, druhou Antipatrovi, jenž také Antipou a Herodem se zove, udělil. Čím ostatní potomstvo Herodes obdařil.

10. O nepravém Alexandrovi a jak podvod jeho odhalen.

11. Kterak Archelaus v devátém roce své vlády trůnu i majetku zbaven a do vyhnanství trvale poslán. Sny jeho i manželčiny. Jeho říše v provincii proměněna a vladaři ve správu odevzdána.

12. O Judovi z Galílee, jenž krajany své k odpadu podněcoval, jakož i o třech sektách židovských, o Saduceích, Fariseích a Essenech.

13. Smrt Herodovy sestry Salomy a Caesara Augusta, Tiberius jeho nástupcem. Která města tetrarchové Herodes a Filip založili.

14. Jak Pilát, vladař Judský, obrazy Caesarovy do Jerusalema dal dopravit, ale na neustálé prosby Židů je z města zase odstranil. Kterak chtěl z pokladu chrámového zříditi vodovod, lid tím do vzpoury vehnal a mnoho Židů popraviti dal.

15. Jak Agrippa, syn Aristobula s bratrem svým popraveného, k Tiberiovi se odebral, žalovat na Heroda, od Caesara však s obžalobou nejen odmítnut, nýbrž i uvězněn a zneuctěn, poněvadž si přál, aby Caesar vládu Gajovu obnovil.

16. Kterak po smrti Tiberiově, když Gajus dosedl na trůn Caesarův, na svobodu propuštěn a jím oběma tetrarchiemi obdařen, i po zemřelém Filipovi i Herodovou, jenž s manželkou Herodiadou pro vyděračství, z něhož i Agrippou obviněn, do Hispanie vypovězen.

17. Jak Gajus Petronia do Judska poslal, aby obraz jeho dal v chrámě postavit, a kterak všichni téměř Židé Petroniovi až do Ptolemaidy v ústrety přišli a jej zapřísáhli, by toho nečinil. Popis Ptolemaidy a řeky Beleu. O náhrobku Memnonově a skelném písku. Jak Petronius dal si říci a sochy ve chrámě nepostavil.

18. Kterak po smrti Gajově Claudius stal se Caesarem, když senát poradiv se s Agrippou, s ním se smířil. Jak Claudius Agrippu pak celou říši otcovou obdařil a ještě jiné země jemu přidal, Agrippova bratra však, jenž byl spolu i zetěm jeho, králem v Chalcidě učinil.

19. Kterak Agrippa jav se Jerusalem opevňovati, zemřel, a země jeho po něm opět vladaři ve správu odevzdány. Jak i Herodes, jenž byv králem v Chalcidě zemřel, a Claudius pak synovce jeho Agrippu, syna Agrippova jeho říši obdařil. Jak na obrat proti potomstvu Aristobulovu potomci Alexandrovi ve Veliké Armenii panovali.

20. Kterak za vladaře Cumana pro nemravný čin vojínův v Jerusalemě vzpoura vznikla a deset tisíc Židů v ní zahynulo. Jak po ní, sotva zdolána, druhá povstala, protože vojín římský v Samaří zákonník židovský spálil.

21. Kterak pro vraždu Galileana jakého, již Samařští se dopustili, nová bouře vznikla, a jakým způsobem Claudius ji utišil. Claudius dosadil Agrippy z Chalcidy do většího království.

22. Kterak po smrti Claudiově Nero na trůn Caesarův dosedl, panství v Malé Armenii Aristobulovi synu Herodovu odevzdal, území Agrippovo o čtyři města i s okolím jejich rozšířil a zbytek Judska vladaři Felixovi podřídil, jenž mnoho zločinců dal ukřižovati a Eleazara, náčelníka lupičů, který dvacet roků země znepokojoval, řetězy spoutaného za trest do Říma poslal.

23. O tak zvaných Sikariích, lichých prorocích a buřičích lidu. O sporu mezi Židy a Řeky o rovnoprávnost občanskou v Caesaree a jak každá ze svářících se stran posly k Neronovi vypravila, hájíc sporného předmětu.

24. O nástupci Festovu, vladaři Albinovi, jenž byl sice zlo- myslným, proto však vždy ještě vzorem poctivosti a spravedlnosti proti nástupci Florovi.

25. Jak Řekové v Caesaree na Neronovi si vymohli panství v městě, načež válka židovská vypukla, poněvadž jednak každý z obyvatel Caesarejských obětoval v hrnci ptáky, jednak že Florus z pokladu chrámového sedmáct hřiven uzmuoti dal.

26. O Berenice, sestře Agrippově a jejích osudech.

27. Kterak Florus utlumenou již vzpouru znovu rozdmýchal, poručiv Židům, aby vyšli vojsku naproti a je pozdravili, vojínům však zapověděl za pozdrav jejich jim poděkovati, nařídív, aby, jak zaslechnou, že Židé hubují, ihned se zbraní v rukou do nich se dali.

28. Jak Florus město opustil, aby podal Cestiovi zpráv o vzpouře Židů a Cestius vypravil Tribuna Neapolitana, aby záležitost tuto vyšetřil. Kterak Neapolitanus s Agrippou do města vešel a Židy s Římany v míru shledal; vyslechnuv pak jejich stížnosti proti Florovi, vrátil se ke svému veliteli, načež král napomenul lidu, by se tiše choval.

29. Jak Židé, když Agrippa bouři utišil a pokoušel se je s Florem smířiti, znovu se rozlítli a Agrippovi po poslu vzkázali, by odešel z města. Kterak potom pevnosti Massady, porubavše římskou posádku, se zmocnili.

30. Jak Eleazar, syn velekněze Ananie, jsa velitelem stráže chrámové, odmítl přinesené oběti za Caesara, a tím válku teprve jak náleží rozdmýchal.

31. Kterak vznešení Židé vypravili posly k Agrippovi a od něho vojenskou pomoc obdrželi, již proti Eleazarovi a jeho vzbouřeným stoupencům použili. O slavnosti donášky dřev a Sikariích.

32. Jak Manaim, syn onoho Galilejce Judy, který kdysi proti Quirinioví vzbouřil lid, proti Eleazarovi povstal a kterak se svými stoupenci pak i s královskými vojny lidem Eleazarovým do jediného muže porubáni.

33. Jak veškerí Židé, když obyvatelé Caesarejští svých židovských spoluobčanů pobili, se vzbouřili a v Syrii i v okolních končinách mnoho zla natropili.

34. Kterak obyvatelé Scytopole rovněž svých židovských spoluobčanů povraždili. Zpráva o jakémsi Šimonovi, který celou svoji rodinu a pak sám sebe zabil. Jak Židé všude Řeky vraždění.

35. Kterak někteří Řekové Židů s nimi bydlících ušetřili a jak i v říši Agrippově bez jeho vědomí mnoho Židů pobito.

36. Kterak i jinde Židé bez milosrdenství rubáni a zvláště od Alexandrijských jich na padesát tisíc pobito.

37. Jak zle řádil Cestius na svém pochodě z Antiochie do Jerusalema, kolik měst dobyl a kolik lidstva dal zhubití. Kterak Židé, když k Jerusalemu se blížil, jej přepadli a mnoho Římanů pobili, ale posléze přece poraženi, do města se utekli, kdežto Šimon syn Giorův ještě mnoho Římanů života zbavil.

38. Jak Agrippa pokoušel se s Židy o mír vyjednávatí, ničeho však nepořídil, poněvadž buřiči se tomu vzpírali.

39. Jak Cestius nenadále je přepadl a vnitřní město i s chrámem zle ohrožoval, ale pak, ač města dobýti mohl, od toho upustil, poněvadž velitel tábora a jízdečtí plukovníci od Flora podplacení, jej k tomu přiměli. Kterak znovu Cestius město obléhati se jal, ale brzy potom na zpáteční pochod se dal.

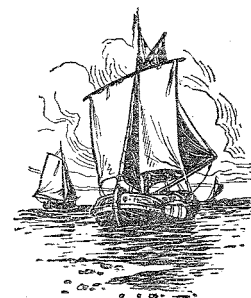
40. Jak Cestius neopatrně táborem od města se hnul a čeho bylo jemu od Židů zakusiti.

41. Kterak obyvatelé Damašku svých židovských spoluobčanů povraždili a jak Židé vracející se, pronásledovavše Cestia, hleděli města zabezpečiti a ještě jiné vůdce si zvolili, mezi nimi i spisovatele těchto dějin (Josefa Flavia).

42. Jaké rozkazy vydal Josephus v okrsku jeho péči svěřeném.

43. O Janovi, jenž později tyranem se ukázal. Jeho úklady proti Josephovi.

44. Jak bylo v Jerusalemě za správy Ananovy a co Šimon syn Giorův v okrsku Akrabattském tropil.

I.

(Starožitnosti XVII. 8, 4 — 9, 3.)

Archelaem lidu vystrojená tryzna za zemřelého Heroda. Jak se ujal vlády. Bouře v Jerusalemě vzniklé a kterak zdohány.

1. Podnět k novým bouřím dala cesta do Říma, na kterou se bylo nezbytně Archelaovi vydati. Sedm dní oplakával zesnulého otce a lidu velikolepou hostinu pohřební vystrojil.¹⁾ Potom oblekl se v bílé roucho a vešel do chrámu, kde uvítán radostně lidem, jenž mu blahopřál. Sám pozdravil pak lid se zlatého trůnu, jenž zřízen byl na vysoké tribuně a děkoval jemu za hojnou účast na pohřbu otcově, neméně i za projevy oddanosti, jichž se mu dostalo, jako by již vskutku králem byl. Zatím prý, pokračoval, zříká se nejen výkonné moci vladařské, nýbrž i názvu královského, dokud nebude uznán nástupcem královým od Caesara, jemuž dle závěti o tom rozhodující slovo náleží. Proto nepřijal ani v Jerichu králov-

¹⁾ I Hebreové měli své zvyky pohřební. Zesnulému zatlačili synové a přátelé oči (Gen. XLVI. 4). Mrtvola umyta a zavinita do plátna, načež co nejdříve pohřbena. Hroby byly buď ponorné (mrtvola spuštěna do hrobu otvorem shora, načež zasypána) nebo zásuvné (mrtvola vsunuta do hrobu z boku, načež otvor buď vhodným k tomu kamenem uzavřen, anebo jinakým způsobem hrob uzavřen). Nepohřbiti mrtvoly, nýbrž ji jen pohoditi na pospas dravé zvěři (sepultura asini Jer. XXII. 19) bylo největší potupou. Známkou smutku bylo roztrhnouti si roucho, rváti si vlas i vous, oholiti se, sypati popel na hlavu, lomiti rukama, bítí se v prsa, postiti se. Trval pak smutek obyčejně sedm dní; zemřela-li vznešená osoba, třicet. Ženy plačtivé. Truchlícím podáváno za starších dob „chleba bolu“ a „kalicha útěchy“ (Jer. XVI. 7, Os. IX. 4; Sam. III. 35), později strojeny jim hostiny (Jos. Flav. Starožitnosti XVII. 8, 4). Za dob Makkabejských (Makk. XII. 43) konány za zesnulé i oběti. Obyčej tento mnohé Židy na mizinu přivedl, neboť truchlících pohostiti bylo povinností a kdo toho opomenul, vykládáno mu to za nedostatek zbožnosti.

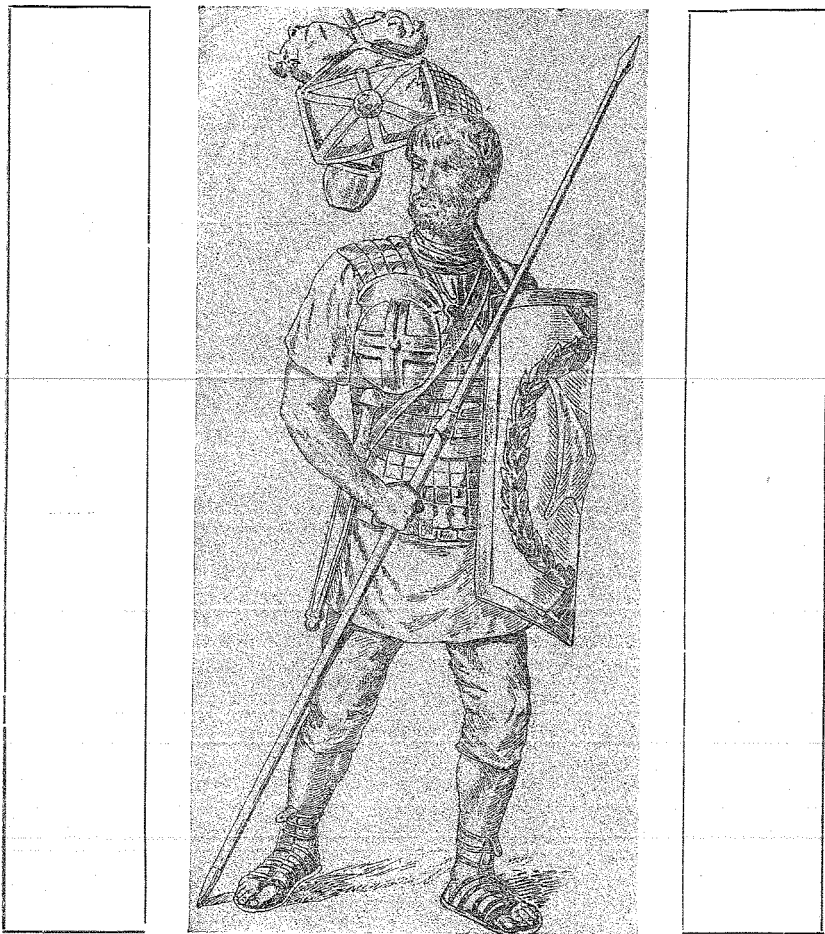
ského vínku, jímž vojínové chtěli jej ověnciti. Za projevy věrnosti i oddanosti odplatí se hojně vojsku i lidu, až s vyšších míst bude vskutku králem uznán. A pak, seč i bude, vynasnaží se, by ve všem mírnějším byl nebožtíka otce.

2. Přípovědí touto nemálo potěšen, jal se lid ihned zkoušeti, jak smýšlí, značnými požadavky. Jedni volali po úlevě berní, druzí žádali, by cla byla zrušena, jiní, by vězňové byli na svobodu propuštěni. Aby se lidu zavděčil, slíbil Archelaus vše, čeho si přál; načež obětovav, zasedl s přáteli k hostině. K večeru shromáždily se nemalé davy nespokojenců, a byť i veřejný smutek za zesnulého krále již minul, nařikali, majíce za to, že nyní vlastnímu zármutku lze dáti místa, do osudu těch, jež za to, že srazili zlatého orla s brány chrámové, dal Herodes popraviti. To nebyl již předstíraný smutek, jímž město naplněno, nýbrž až do kostí se zaryvající vzlykot a hluboce procitěný nárek o muže, kteří, jak se řeklo, za zákon otcův a chrám Hospodinův život položili. Jich smrti, ječel lid, dlužno pomstíti na těch, které Herodes úřady i důstojenstvími obdařil. Především však vzdáti se veleknězi jím ustanovenému úřadu a tak ustoupiti jinému, sebe zbožnějšímu, hodnějšímu.

3. Jakkoliv Archelaus proto velice se rozčilil, přece opanoval se, ohlížeje se na neodkladnou svoji cestu, tou měrou, že nikoho netrestal. Obával se totiž, aby ruch tento, kdyby se s lidem zneprátelel, nevzrostl do takých rozměrův, až by mu bylo od zamýšlené cesty upustiti. Proto hleděl nespokojených více mírným slovem než násilím upokojiti a poslal vyššího důstojníka k nim, aby jich ku klidu napomenul. Když však tento do chrámu vešel, vyhnán odtud vzbouřenci kamením dříve než se ku slovu dostati mohl a i jiným poslům Archelaovým, kteří po něm přišli jich k rozvaze napomenout, bylo pro vášnivé hrozby jejich odejiti. Bylo jisto, že kdyby se jim posily dostalo, nebylo by lze jich už zkrotiti a právě nyní valily se davy venkovanů k náboženským slavnostem v městě konaným, neboť nastávala slavnost přesnic,¹⁾ již Židé paschou zovou a mno-

¹⁾ Slavnost přesnic (velkonoe) byla prvými svátků výročními u Židů. Konala se na památku východu jejich z Egypta, jakož i záchrany prvorozenců jejich tam, kdy anděl smrti pominuv domů židovských, sbil všechny prvorozence rodičův egyptských, a byla zároveň slavností jarní nebo prvotin úrody zemské (Lev XXIII. 5) a od obyčeje jísti celý týden nekvašených, přes-

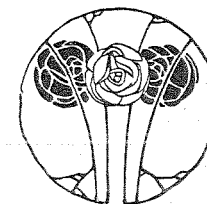
hými obětmi oslavují. Ti, kteří zákonníků želeli, nevycházeli z chrámů a rozněcovali odtud plameny vzpoury. Na Archelaa připadl strach a hleděl zabránit horečce povstalecké u lidu tím, že poslal zcela potají tribuny v čele kohorty k nim s rozkazem, aby podněcovatelů

Židovský voják pěší v plné válečné výbroji.

vzpour násilím se zmocnili. Veškeren shromážděný lid vrhl se však na vojsko a větší část jeho kamením utloukl. Tribun sám zraněn, byl rád, že životem vyvázl, Na to, jako by nic zlého nebylo se

přihodilo, pokračovali v obětech. Archelaus však poznal, že bez prolítí krve lidu na uzdě neudrží. Poručil tedy veškerému vojsku proti němu vytáhnouti a to pěchotě v uzavřeném šiku městem, jízdě z pole.²⁾ Takým způsobem na tři tisíce lidu sbito při obětech, ostatní rozprchli se do hor. I tam následovali jich hlasatelé Archelaovi oznámit jim rozkaz jeho, by se všichni domů vrátili. Nyní teprve uposlechli a zanechavše oslavy svátků, všichni se rozešli.

ných chlebů zvana též slavností přesnic, mazzoth, festum azynorum (Ex. XII. 15; Lev XIII. 6; Luk. XXII. 1). Trvala osm dní. Mimo beránka velikonočního 14. nisanu zabitého konány po celých osm dní častější oběti, tytéž jako na počátku každého měsíce — a 16. nisanu obětován beránek s kadidlem, vínem a kyticí nových ječných klasů v celopal, čímž naznačeno, že žeň se počala (Lev XXIII. 9). Později jiné ještě obřady přidány, jako: žehnáno víno a pokrmy, čteno a vykládáno ono místo v Písmě o východě z Egypta (Haggadah a pěny žalmy CXII.—CXIII., CXIV.—CXVII. (menší a větší Hallel), jakož i CXXXVI.

²⁾ Úmysl jeho patrný; chtěl zabránit, by lid vně chrámu s lidem uvnitř spojiti se nemohl.

II.

(Starožitnosti XVII. 9, 3. — 9. 7.)

Archelaus cestuje s příbuznými do Říma, kde jimi marně naň žalováno. Nikolaos ho obhájil.

1. Archelaus odešel sám, zanechav Filipovi správu říše a dozor ve svém domě, v průvodu matčině a přátel Poply, Ptolemaea i Nikolaa ku břehům mořským. Současně s ním odcestovala i Salome se svými dětmi, jinými ještě pokrevenci a zeti královskými, na oko, by nároků Archelaových na trůn podpořili, ve skutečnosti však žalovat naň, co jeho vinou ve chrámě se přihodilo.

2. V Caesaree setkal se s nimi Sabinus, správce berní v Syrii, ubíraje se do Judska opatřit pokladů Herodem zanechaných. Archelaus poslal však Ptolemaea k Varovi¹⁾ a prosil ho snažně, by Sabina od další cesty zdržel. Z ohledu k Varovi upustil Sabinus vskutku od svého úmyslu do pevností si pospíšiti a pokladny Herodovy Archelaovi zavřítí, slíbiv, že vyčká nálezu Caesarova a tak zůstal v Caesaree. Sotva však jeden z těch, kteří jej zdržovali,²⁾ do Antiochie odcestoval a druhý (Archelaus) do Říma se odplavil, vydal se neprodleně do Jerusalema, zmocnil se hradu královského a svolal velitele i pokladníky k sobě, by na nich vyzvěděl obnosy peněz v pokladnách a pevností se zmocnil. Velitelé však uposlechli přesně rozkazů Archelaových a vytrvali vesměs na svých místech, odvolávajíce se, že za ně více Caesarovi než Archelaovi zodpovědni jsou.

3. V touž dobu vydal se i Antipas na cestu, by svým nárokům na trůn zjednal platnosti, domnívaje se, že dřívější závěť (viz I. 32, 7), ve které byl králem jmenován, větší platnost má než po-

tomní její změna (viz I. 33, 7). Ostatně Salome i mnozí z ostatního příbuzenstva, kteří se s Archelaem plavili, jemu již dříve pomoci slíbili. Doprovázel ho kromě matky jeho i bratr Nikolaův Ptolemaeus, jehož vliv, jak se domníval, rozhodne, poněvadž v tak vysoké míře důvěře Herodově se těšil, jsa jeho nejmilejším přítelem. Největší naději však skládal do výmluvnosti řečníka Irenaea a tak velká byla Herodova důvěra v něho, že odmítl veškery domluvy těch, kteří mu radili, by Archelaovi jako staršímu a v závěti výslovně jmenovanému dědici trůnu ustoupil. V Římě přidali se pak všichni příbuzní z nenávisti k Archelaovi na jeho stranu. Nejraději ovšem byl by každý z nich býval samostatným vládcem pod svrchovaností římského zástupce Caesarova; pro případ však nemožnosti byl jim Antipas ještě za krále nejmítanějším.

4. I Sabinus byl jim nápomocen splnění jejich tužby svými listy, kde na Archelaa u Caesara také žaloval a Antipu do nejkrásnějšího světla postaviti se snažil. Salome a strana její, sepsavše proviny Archelaovy, podali jich Caesarovi písemně. Avšak ani Archelaus nemeškal, i on odůvodnil svoje nároky písemně a dal pamětní tento spis i s pečetním prstenem Herodovým Caesaru po Ptolemaeovi doručiti; Caesar uvážil nejprve důvody oběma stranami pronesené a vzav i velikost království, výši jeho důchodu, jakož i značný počet členů rodiny Herodovy v úvahu a přečet listy Varovy i Sabinovy o tomto předmětu jemu zasláné, dal svolati radu nejvznešenějších Římanů, ve které i jím za vlastního přijatému synu Agrippovu a Juliiu, Gajovi,³⁾ poprvé dostalo se místa i hlasu.

5. Prvý povstal Salomin syn Antipater, nejvýmluvnější z nepřátel Archelaových, a přednesl svoji žalobu, říka, že Archelaus domáhá se sice slovy trůnu, ve skutečnosti však že již dávno králem a obtěžuje nyní jen zbytečně sluch Caesarův svým slovíčkářstvím. Nevýčkov rozhodného nálezu Caesarova, navedl po smrti Herodově potají několik lidí, by mu korunu královskou na hlavu vstavili, posadil se na trůn a počínal sobě vůbec jako král, prováděje změny ve vojstě, povyšuje důstojníků a slibuje lidu, čeho sobě po něm přál, jakož i propouštěje ze žaláře zlosyny pro zločiny

¹⁾ Varus byl zástupcem Augustovým v Syrii a tudíž nadřízeným Sabinovým.

²⁾ Varus, který s Ptolemaem do Caesaree přišel; viz Starožitn. XVII. 9, 5.

³⁾ Gaius Caesar, syn dcery Augustovy Julie s Markem Vipsanem Agrippou. Roku 4. po Kr. však návodem Livie Drusilly manželky Augustovy, by nepřekážel Tiberiovi, ze světa sprovozen.

velmi těžké v něm otcem jeho uvězněné. Nyní však sem přichází pouze titulu královského na oko od svého svrchovaného pána si vyžádat, kdežto ve skutečnosti podstatu vlády již dávno na sebe strhl, čině takto Caesara ne ve věcech, nýbrž toliko ve slovech rozhodčím. Mimo to mu i vytýkal, že celý jeho smutek za zesnulého otce nebyl, leč pokrytectvím. Ve dne tvářil se pln žalu, nocemi se však opíjel a prováděl rozpustilé kousky. Že takto jednal, vyvolal nevoli lidu a tomu jedině přičisti, že lid se vzbouřil. Největší však důraz v celé řeči kladl Antipater na to, že Archelaus dal takové množství lidu ve chrámě usmrtiti. Oslavit dnů svátečních v pokoji přišli — pravil — a i se svými obětními zvířaty ukrutně pobiti; ve chrámě bylo více mrtvol nakupeno, než jako kdyby lid v něm vnějším nepřitelem byl býval nenadále přepaden. Tuto jeho ukrutnost předvídal již otec jeho a proto zbavil jej i vši naděje na trůn; teprve v době, kdy Herodes více duševně než tělesně strádal a rozumné úvahy nebyl již schopen, jmenoval jej, nejsa sobě ani vědom toho, co činí, dodatečně následníkem trůnu, ačkoliv dřívější nástupce v závěti, při úplném rozumu a zdraví tělesném sepsané, jemu ni nejmenší příčiny k jakékoliv stížnosti nezavdal. Ale kdyby i úsudku na smrt nemocného muže větší snad váhy bylo dáti, třeba přece uznati, že Archelaus, takým způsobem práva porušiv, sebe sama důstojenství královského zbavil; neboť každý snadno si domyslí, jak chovati se může člověk, byv Caesarem za krále uznán, jenž než se mu dostalo jeho důstojenství již tolik lidu ze světa sprovodil.

6. Antipater uvedl ještě mnoho jiných podobných důvodů a u každého bodu obžaloby dovolával se svědectví většiny přítomných svých příbuzných. Když domluvil, ujal se slova za Archelaa Nikolaus, jeho právní zástupce, jenž dokazoval nezbytnou potřebu řeže chrámové, dovozuje, že pobiti nebyli toliko nepřátelé královští, nýbrž i samého Caesara, nynějšího soudce rozhodčího. Co do ostatních bodů obžaloby, dokázal, že obžalobcové to právě byli, již takou radu Archelaovi udělili. Dodatek však závěti — pravil — právě z toho důvodu uznati, že Caesar tu uveden, který oprávněn následníka trůnu uznati. Kdo však měl tolik rozvahy — končil Nikolaus svoji obhajobu — že vzdal se moci své k libosti světovládcově, měl i správný úsudek o následníku trůnu a jednal i při úplném

rozumu, jmenovav dědice své říše, poněvadž dobře věděl, od koho v důstojenství svém bude potvrzen.

7. Když pak Nikolaus řeči své dokonal, předstoupil Archelaus s klidnou myslí před Caesara a vrhl se jemu k nohám. Milostivě velel mu tento povstati a uznal jej za hodna státi se nástupcem otcovým. Ale rozhodné výpovědi neučinil, nýbrž rozpustil na ten den svolanou radu a přemýšlel, vzav co slyšel v úvahu, měl-li by někoho ze jmenovaných v závěti dědiců učiniti následníkem trůnu, či rozdělití osiřelou říši všem členům rodiny zesnulého; neboť při takovém počtu osob zdál se mu nález tento nejvhodnějším.

III.

(Starožitnosti XVII. 10, 1. — 10, 3.)

Bouře Židů proti Sabinovi; tuhý zápas jejich s vojskem jeho a veliká jich porážka v Jerusalemě.

1. Prve nežli záležitost tuto Caesar určitě rozhodl, onemocněla a zemřela matka Archelaova Maltaké a zároveň došly i listy Varovy ze Syrie, jež vzpouru Židů oznamovaly. Varus totiž vzpouru předvádaje, po odjezdu Archelaově do Říma vydal se do Jerusalema, aby, kdyby nepokoje snad, které každou chvíli daly se očekávat, vypukly, mohl jich potlačit a zanechav jednu legii ze tří, jež s sebou do Syrie vzal, v městě posádkou, vrátil se do Antiochie. Podnětem ku vzpouře byl příchod Sabinův, jenž posádkám pevností, jichž donutil se vzdátí, násilí činil a bezohledně se po pokladech královských sháněl. Při tom spoléhal se nejen na vojsko Varem tu zanechané, nýbrž i na množství svých vlastních otroků, jež ozbrojil a kterých jako nástroje své hamižnosti zneužíval. V touž dobu připadly i svátky židovských letnic,¹⁾ po řecku pentekosté zvaných, které sedm neděl po velikonoci se slaví a v řečtině jméno své od počtu dní mezi oběma slavnostmi mají. A nebyla to obvyklá úcta k Hospodinu, jež lid ke slavnosti této přivedla, nýbrž spíše veliká roztrpčenost lidu. Téměř nesčetny byly davy, jež z Galílee, Idumee,

¹⁾ Od šestnáctého nisanu počítají sedm neděl, byla slavnost letnic, též týdnů dožaté, řecky pentekosté zvaná (Skutk. ap. II. 1.). Slavila se jediný toliko den na památku zákona na hoře Sinai vydaného a byla zároveň i poděkováním za šťastně dokonanou sklizeň. Mimo obvyklé oběti sváteční, jako o velikonocích, obětovány i dva koláče z nové mouky, kysané, jež vyzdviženy byvše, pak od kněží snězeny. Mimo předepsané oběti dovoleny i dobrovolné a v rodinách konány slavnostní hostiny. (Exod XXXIV. 22; Levit. XXIII. 15; Deut. XVI. 9.) Souvisela těsně s velikonocemi, neboť jimi se počínala a letnicemi končila sklizeň úrody zemské. Že zákon byl vydán na hoře Sinai pade-

Jericha a Peree za Jordánem do Jerusalema se byly sešly; ale nade všechny předčil je co do počtu i odvahy lid z vlastního Judska. Rozdělivše se, položili se třemi tábory; jeden z nich rozbít severně chrámu, druhý na jihu poblíž závodiště a třetí na západě nedaleko hradu královského. Takto ze všech stran obklíčivše Římany, jali se je obléhati.

2. Sabinus, jemuž takové množství nepřátel i jejich nálada válečná hojně strachu nahnala, poslal posla za poslem k Varovi prosit o brzkou pomoc, vzkázav mu, že nepopíli-li si s ní, celá legie bude zbita. Sám vystoupil na nejvyšší věž hradu, věž Phasaělovu tak zvanou po bratrovi Herodovi, jež Parthové zabili a dal odtud vojínům legie povel k útoku; neboť ve svém strachu se ani neodvážil ke svým sestoupiti. Vojínové uposlechli jeho rozkazu, vnikli až ku chrámu a podstoupili se Židy tuhý zápas, ve kterém byli stále vítězi na nepříteli války nezkušeném, dokud jemu nikdo shora nepomáhal. Sotva však Židé podloubí slezše na hlavy Římanů odtud střely metalí, padali tito houfně, poněvadž dvojímu útoku, shora i na zemi, současně odolati nemohli.

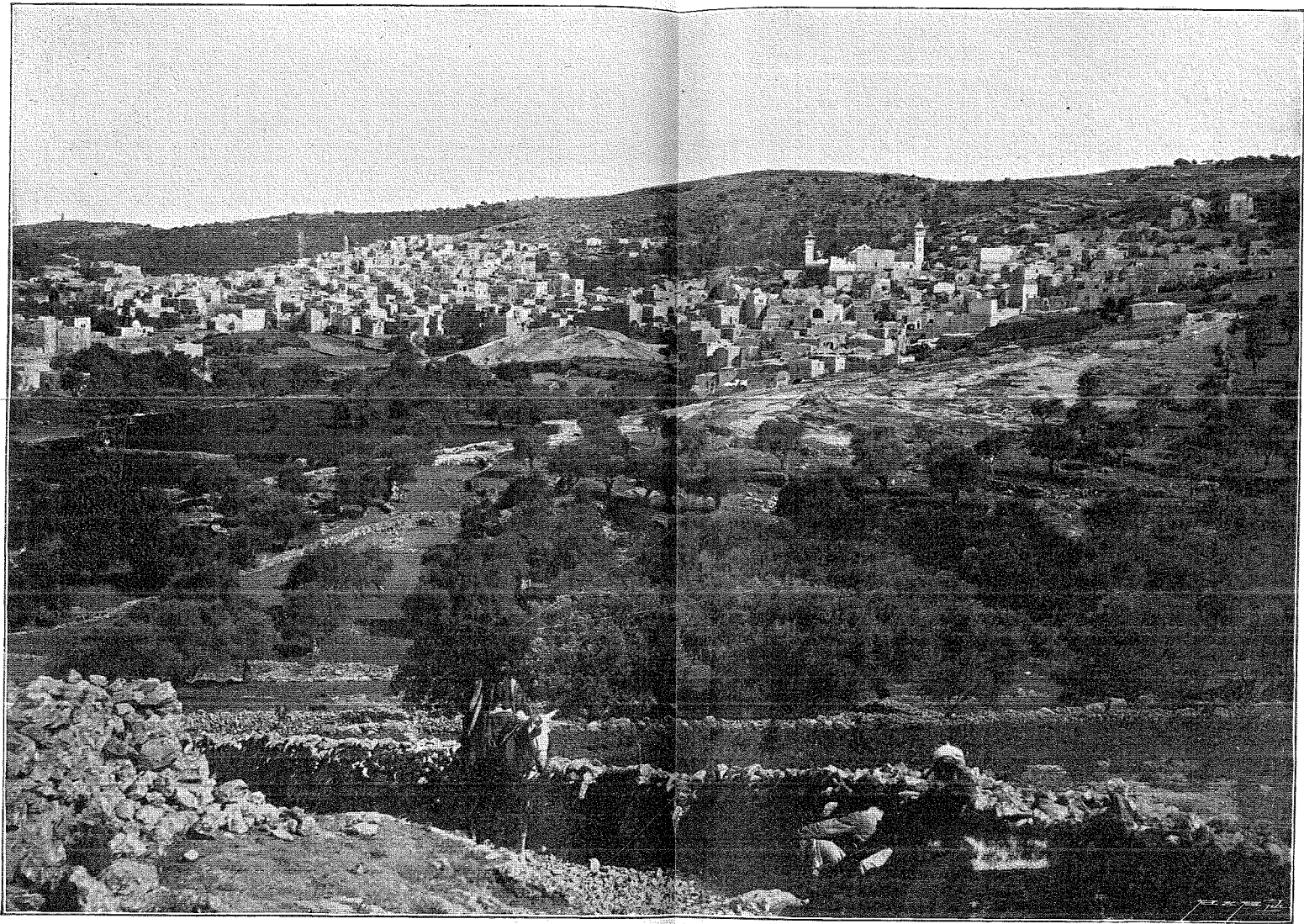
3. Takto ze dvou stran sevření, zapálili Římané podloubí, jež byla dílem velikostí i krásou obdivu hodným. A tu mnozí Židé, již nahoře byli, plameny nenadále zasažení, uhořeli, jiní dolů seskákavše mečem nepřátel sbiti; opět jiní z protějších stran se zdi dílem střemhlav se vrhali, dílem ze zoufalství, by unikli plamenům, sami se vraždili. Ti pak, kteří se zdi slezli, mezi Římany se ocitivše, jimi, jsouce plni strachu, snadno přemoženi. Když pak takto buřící z části buď pobiti, z části strachem se rozprchli, vrhli se vojínové na nestřežený poklad chrámový a uloupili z něho čtyři sta hřiven (2,260.800 korun naší měny) a co ukradeno nebylo osvojil si Sabinus.

sátého dne po východě z Egypta, dokazuje Písmo (Exod. XIX. 1) sestup Ducha svatého na apoštoly o letnicích, Židé, Maimovides: (More Nov. III. 4); „Slavností týdnův onen den, kdy vydán byl zákon,“ a svatí otcové, tak sv. Augustin (c. Faust XXXII. 12): „Slavíme letnice, jež naznačeny i židovskými velikonocemi, když padesátého dne po tom, kdy zabit byl beránek, obržel Mojžíš na hoře zákon prstem Božím napsaný“. Slavnost tato byla i předznakem (typem) počátku církve o letnicích, kdy sv. apoštolové ponejprv vystoupili a evangelium hlásali. (Skutk. ap. II. 1.) Viz i pozn. kn. I. 3.)

4. Zkáza tak nádherných budov a záhuba tolika lidí rozlítla však Židy tou měrou, že za krátko četnějšími ještě a do boje zkušenějšími zástupy Římanům se postavili, královský hrad obklíčili a veškery posádky, neodtáhne-li zavčas, pobiti hrozili. Pro případ že by Sabinus žádosti jejich vyhověl a odtáhl, slíbili mu úplné bezpečí. Většina královských vojnů přešla k buřičům, nejbojovnější však oddíly, tři tisíce Šebastanů²⁾, vedeni Rufem a Gratem, spojili se s Římany. Gratus byl velitelem královské pěchoty, Rufus vyšším důstojníkem jízdním a oba odezírajíc i od počtu vojsk jim podřízených, nemohli již pro svoje udatenství i rozvahu, leč rozhodující vliv míti na konečný výsledek boje. Židé pokračovali v boji s obleženými a při každém útoku volali na vojíny Sabinovy na zdech hradu, by jednou již odtáhli a jim nepřekáželi, chtějí-li opět po dlouhé době svobody otců zase dosíci. Sabinus byl by rád i potají odtáhl, ale nedůvěřoval slibům nepřátel, podezíraje jich, že svojí laskavostí jen léčky jemu strojí. Nad to očekával brzké pomoci Varovy a proto byť i obležen, boj protahoval.

²⁾ Vojínové z okolí Sebasty nebo Samaří.

HEBRON.

IV.

(Starožitnosti XVII. 10, 4 — 10 — 8.)

Vzpouřa vysloužilých vojínů Herodových. Loupežnictví Judovo. Simon a Athrongaeus sahají po královské koruně.

1. V touž dobu vypukly i na mnohých jiných místech země nepokoje a tak mnohý považoval dobu tuto za příznivou, by si

Hebron. Jest to jedno z nejstarších měst biblických, založeno dle Písma sv. 7 let před egyptským městem Tanis (Num. 13, 23.); vzdáleno 7 hodin od Jerusalema ku straně jižní. V Písmě sv. jmenuje se také Kariath Arbe; nynější Arabové nazývají je el-Chalil (t. j. přítel Boží). V městě tomto bydlel a též zemřel i pohřben byl patriarcha Abraham. Tu také David byl povolán králem — a zde také syn jeho Absolon započal odboj proti němu jak vypravuje nám sv. Písmo. Protože v Hebronu bylo pohřebiště patriarchů, bylo město toto povždy u veliké vážnosti. Pro nás křesťany jest Hebron taktéž místem památným, ježto tu, jak někteří vykládači Písma sv. míní, hledati dlužno místo navštívení P. Marie. Císařovna sv. Helena dala nad jeskyní, kde patriarchové pohřbeni, vystavěti krásný chrám křesťanský. Ve XII. století, za času křížáckých výprav do Sv. Země, zřízeno tu biskupství; avšak již r. 1187. dobyl města sultán Saladin a Hebron, po té zůstal navždy v rukou Mohamedánů. Dnešní Hebron čítá as 10.000 obyvatel, z nichž je 500 Židů, ostatní pak jsou Mohamedáni. Pohled na město toto v úrodné krajině uprostřed hor Judských malebně rozložené, jest překrásný. Veliká budova s dvěma štíhlými minarety, již na našem obrázku v pravo zříme, jest mešita Abrahamova, vystavěná nad hroby patriarchů. Kolem města samého i v okolí jest mnoho krásného stromů, a bílé domy hebronské uprostřed syté zeleně stromů, skýtají obraz v Palestýně opravdu úchvatný.

královskou korunu posadil na hlavu. Tak chopilo se v Idumee¹⁾ dva tisíce někdejších vojnů Herodových zbraně a dalo se s královskými v boj. Achiab, králův sestřenec, válčil s nimi sice s nejtvrděších pevností, ale v rovině bojem s nimi se utkati vyhýbal.

¹⁾ Edomitě, potomci Edomovi (Edom = Esau, po česku „ryšavý“), řecky Idumaiei, obývali pohoří Seir (Deut. II. 4) jihovýchodně Mrtvého moře a jižně končin Moabských. Vypudili odtud původní obyvatelstvo Hority (Deut. II. 12) a vyspěli záhy v četný, mocný národ, který již za dob Mojžíšových ovládnán samostatnými králi (Gen. XXXVI. 31–39; Num. XX. 14). Bránili Židům zemi jejich projíti (Num. XX. 18, 21; Soud. XI. 17); když pak tyto velikou oklikou podél pomezí Edomského se brali, nemohli jim v tom překážeti, ale probrželi se proti pohostinství na východě obvyklém na bratrském národě tím, že za chleba a vody, kterých jim podali, žádali po nich peněz (Deut. II. 6; 22, 29). Proto tedy teprve ve třetím koleně směli přijata býti v obec Israelskou (Deut. XXIII. 7). Saul válčil s nimi úspěšně I. Sam. XIV. 47). David dobyl na nich skvělého vítězství v údolí Solném a podrobil si je. (II. Sam. VIII. 14; I. Paralip. XVIII. 11–13; III. Král. XI. 15). Šalomoun zbudoval loďstvo v zátocce Aelanitské u Asiongabern v zemi Edomitů (III. Král. IX. 26; II. Paralip. VIII. 17, 18), ačkoliv jejich král Adad byl jeho nepřitelem (III. Král. 21, 22, 25). Při dělbě židovského státu připadli k Judsku. V boji, kde jako spojenci Moabitů a Ammonitů proti Josafatovi, králi judskému, bojovali, sami nesvorností svou přivedli sebe na pokraj záhuby. Později vytáhl král Edomský s králi Joramem Israelským a Josafatem Judským proti Moabu (II. Král. III. 6–27; zvl. 9 a 26). Za Jorama, syna Josafatova, odpadli Edomitě od svrchovanosti Judské, zvolili si samostatného krále a bylo jim i své svobody proti Joramovi (IV. Král. VIII. 20) a jeho nástupcům hájiti. Amasia podrobil zase Edomity říši Judské tou měrou, že porazil jejich vojska na hlavu a hlavního města jejich dobyl (IV. Král. XIV. 7; II. Paralip. XXV. 11) a nástupce jeho Agaria Edomské přístavní město Aelath k říši své zase přivtělití mohl (IV. Král. XIV. 22; II. Paralip. XXXVI. 2). Ale již za Achaze vpadali opět Edomitě do říše Judské a odvedli odtud mnoho zajatců (II. Paralip. XXXVIII. 18) a nedlouho před tím Židé od Razia, krále Syrského, z Aelathu vypuzeni (IV. Král. XVI.). Z prorockých knih starého zákona patrně, že zatím co říše Judská ke své zkáze spěla, Edomitě se vzdávali a podle všeho s Chaldejci pod Nabuchodonosorem se spojili, pomáhajíce mu říši Judskou hubiti. Za trest oznámeno Edomitům, že stihne je úplná záhuba. (Žalm CXXXVI. 7, Abd. I.; Jer. XLIX. 7; Žalozp. IV. 21; Ezech. XXV. 12–14, XXXII. 29; XXXV. 3–15.) Za zjetí Babylonského vnikli jak pravdě podobno do jižní Palaestiny (Ezech. XXXV. 10) a rozšířili odtud své panství až po Hebron (I. Makk. V. 65). Juda Makabejský odňal jim Hebron, Marissu i Azoth a Jan Hyrkán jich na hlavu porazil, k obřizce donutil a k říši své přivtětil. (Jos. Flav. Starožitn. XII. 8, 6; XIII. 9, 1; srovn. I. Makk. V. 65–68.) Idumaea pak, k níž i část jižního Judska náležela, spravována potom židovskými prae-

Rovněž i v Sepphoře Galilejské²⁾ jakýsi Juda, syn náčelníka lupičů Ezieke, který zemi kdys zpusťčil, ale králem Herodem jat byl, shromáždil kolem sebe značný zástup mužů, dobyl královských zbrojnic a ozbrojiv v nich lid svůj, napadl těch, kteří panství domoci se snažili.

2. V Peree Simon jakýs, sluha zesnulého krále, spolehaje na svou krásu i velikost tělesnou, posadil si korunu královskou na hlavu a s lupiči, které sebral, obcházíje, vypálil v Jerichu palác královský, jakož i mnoho výstavných dvorců po venkově, zmocniv se takto při požáru značné kořisti. A byl by zanedlouho veškery výstavnější budovy spálil, kdyby Gratus, vůdce královské pěchoty, nebyl s lučištníky Trachonskými³⁾ a v boji vyškolenými Sebasfany proti němu do boje vytáhl. V boji, který se mezi nimi rozvinul, zahynula arci značná část pěchoty, Simon pak sám, když těsnou roklinou hleděl se útekem spasiti, Gratem od ostatních odříznut a mečem s boku do hrdla udeřen, zahynul. Jiná tlupa povstalců z Peree, spálila palác královský v Betharamathu⁴⁾ blíže řeky Jordánu.

fecky. Jeden z nich (Antipater), rodem Idumajec, dobyv si přízně Caesarovy, učiněn jím prokuratorem celého Judska, a jeho syn Herodes Veliký stal se králem židovským i s Idumaeou. Krátce před tím, než obležen Jerusalem Titem, vrhly se zástupy Idumajců do města, jež loupežemi a násilím pomáhali pleniti. Od těch pak dob mizejí Edomitě jako národ z dějin a Idumaea splývá zne-náhla s názvem Arabie.

²⁾ Sepphoris, dnes Sefurijeh, vesnice s bídnými chatrčemi na úpatí menšího vrchu, západně hory Táboru a jezera Genesaretského, jižně roviny Asochis; Herodes Antipas přezval ji Dioscaesareou. Srovn. I. 8. 5; 10, 2; II. 5. 1; 18, 11; 20, 6; III. 2, 4; 4. 1; Starožitn. XIII. 12, 5; XIV. 5, 4; 15, 4; XVI. 10, 9; XVIII. 2, 1.

³⁾ Lučištníci, lehká pěchota, ozbrojeni mimo štít a meč k osobní obraně ještě lukem a střelami, jež na nepřitele metali. Dovedný lučištník neminul se až na vzdálenost dvou set metrů cíle. Luk historický nelíší se valně od luku doby Homérovy. Střely uschovávány v toulci s víkem i bez něho, kamž i luk býval druhdy ukládán. Římané lukem, střelami ani prakem nebojovali. To byly útočné zbraně spojenců, kteří dovedli jimi výtečně vládnouti cvičice se v tom od maličkosti, jako na př. pověstní prakovníci Balcarští.

⁴⁾ Betharamathon. Ve Starožitnostech XVII. 10, 6 slove město toto Amatha. Jak patrně, běží tu o totéž město, jež jinak Betharamphtha slulo a bylo starým amoritským městem v kotlině Jordánské. Dnes zříceniny Rameh Herodem Antipou přezváno později na počest manželky Augustovy v Julias nebo Livias. (Starožitn. XVIII. 2, 1.)

3. Dokonce i pastýř jakýs, jménem Athrongaeus (Starožitn. XVII. 10, 7 Athronges) odvážil se v nepokojných těchto dobách po koruně královské ruku vztáhnouti. Co jej v naději jeho sílilo, byla mimo neobyčejnou jeho tělesnou sílu a odvahu i smrti zhrdající zvláště pomoc čtyř stejně smýšlejících bratří, již se mu zaručili. Každému z nich odevzdal tlupu zbrojenců a poručil jim v jich čele loupežné nájezdy činiti, kdežto sám jako král důležitější věci vyřizoval. Muž tento posadil si sám korunu královskou na hlavu a pustošil společně s bratřími drahnou dobu zemi. Především Římány a královský hrad hubili; ale padli-li jim do rukou i Židé, na nichž se dalo něčeho vynutiti, neušetřili jich též. Jednoho dne odvážili se dokonce u Ammauntu⁵⁾ obklíčiti celou kohortu římskou, jež vezla pro legii spíží a zbraně. Již podlehl setník Arius se čtyřiceti nejstatečnějšími vojiny jejich střelám, a již hrozil i týž osud ostatním Římanům, když tu nenadále Gratus se svými Sebastany jim ku pomoci přispěl a jich zachránil. Když povedení této bratří za dobu války na domácích i cizincích mnoho podobného násilí se dopustili, tři z nich posléze polapeni. Nejstarší Archelaovi, mladší dva Gratovi a Ptolemaeovi padli do rukou. Čtvrtý však poddal se Archelaovi, porovnav se s ním smlouvou. Osud tento stihl je teprve později; tou dobou jak řečeno, rozvířili veškero Judsko svou loupežnou válkou.

⁵⁾ Ammaus = Emaus. Dvoji Emmaus v Judsku znám. Jeden blíže Jerusalema 60 honů = 11 km. od něho vzdálený, kde Ježíš vstav z mrtvých, zjevil se dvěma ze svých učenníků. (Luk. XXIV. 13.) O poloze jeho různé doměnky: 1. Tradice klade jej v místa dnešní mohamedánské vsi Kubeibeh u Nebi Samuel a ten i, již za trest pro vraždu na Ariovi spáchanou, Varus spálil. (Starožitn. XVII. 10, 9.) 2. Někteří badatelé hledají ho v dnešním Amoas, svedeni omylem sv. Jeronýma a Eusebia. 3. Sepp dokazuje, že jim dnešní Kulonieh, na cestě do Jaffy položené, dovozuje názor svůj jednak ze jména, jež připomíná kolonii Vespasiánovu, jednak z Talmudu (Mišna, Sukka IV, 5) Moza - Amosa - Emmaus. 4. Šismatičtí Řekové mají zaň Abu Goš, též Kariath el Enab (město hroznů), staré Kariathiarim (I. Sam. 7, 1; II. Sam. VI. 3, 6) druhý dále k moři v rovině Sefele, známý vítězstvím Judy Makkabejského na Gorgiovi vojevůdci syrském r. 164. před Kr. (Makk. III. 40, 57; IV. 1). Balachides je opevnil (I. Makk. IX. 50; Starožitn. XIII. 1, 3) a Cassiem zbaveno roku 44. př. Kr. samostatnosti s jinými ještě městy (Lyddou, Thamnou. Gophnou; Vál. žid. I. 11, 2; Starožitn. XIV. 11, 2). Později hlavním městem soujmenné toparchie. Vespasian zřídil tu opevněný tábor, by zabránil Židům přístup do Jerusalema (Vál. žid. IV. 8, 1). Dnešní Amoas se značnými zříceninami.

V.

(Starožitnosti XVII. 10, 9 a 10.)

Bouře Varem utišena; kolem dvou tisíc lupičů ukřižováno.

1. Sotva Varus listy od Sabina a jiných podřízených vojevůdců obdržel, obával se o celou legii a rozhodl se, jim co nejdříve ku pomoci přispěti. Za tím účelem odebral se s ostatními dvěma legiemi i příslušnými oddíly jízdy do Ptolemaidy, kam i pomocným sborům (králův i ostatních knížat) dostaviti se přikázal. Sám na pochodě svém, než prošel Berytem¹⁾ vzal odtud patnáct set oděnců s sebou. U Ptolemaidy posléze mimo sbory ostatních spojenců připojil se k němu i král arabský Aretas se značnou posilou pěchoty i jízdy z nenávisi k Herodovi, a Varus nemeškaje, odeslal ihned oddíl vojska, velitelem jeho přítele svého Gája učiniv, do pomezních končin Galilee, nedaleko Ptolemaidy položených. Tento nepřátelské voje, jež se mu postavily na odpor na útěk zahnal, města Sepphory dobyl, ji spálil a obyvatelstvo do otroctví prodal. Varus sám táhl s jádrem vojska k Samaří a města ušetřil; vzdalof se mu totiž, bouří jiných měst se nesúčastivši. Táborem pak položil se u Aru²⁾, jež Ptolemaeovi náležela a kterou proto Arabové vyplnili, nenávidějice přátel Herodových stejnou měrou jako jeho samého. Odtud hnuť se táborem k Senuphu, jiné to pevnůstce, kterou Arabové rovněž vyloupili, přepadajíce i zásobovací sbory, s nimiž se utkali. Oheň a meč řádily všude, kam přišli a nic loupeživosti jejich neušlo. I Ammaus, jehož obyvatelé se roz-

¹⁾ Přišel z Antiochie, severně Berytu položené.

²⁾ Arus, ves podle všeho v Samaří; více neznámo; srovn Starožitn. XVII. 10, 9.

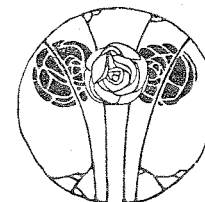
prchli, na rozkaz Varův za trest pro vraždu na Ariovi a jeho lidu spáchanou, lehl popelem.

2. Odtud Varus se vyprav, táhl k Jerusalemu. Po cestě, kde s tábory Židů se střetl, všude již pouhý pohled na jeho válečnou moc Židům strachu naháněl, takže dovnitř země utíkali (viz II. 3, 1). Obyvatelé města však otevřeli mu brány a hleděli veškeru vinu vzpoury se sebe svaliti, vymlouvajíce se, že pokoje neporušili, nýbrž naléhavou potřebou nastalého dne svátečního donuceni zastupy do města vpustiti, s povstalcí ničeho neměli, nýbrž s Římany se spojivše, s nimi proti nim města hájili. Již dříve vytáhli Josef, sestřinec Archelaův,³⁾ jakož i Gratus a Rufus, jak s královskými voji i Sebestany, tak i s vojiny římské legie v obvyklé zbroji Varovi v ústrety. Varus poslal pak část svého vojska na výzvědy do kraje, by zmocnila se původců vzpoury, a vskutku podařilo se jí značný počet jich polapiti. Ty pak, kteří nezdáli se mu býti tak nebezpeční, dal uvězniti, největší vinníky však, počtem asi dva tisíce, ukřižovati.⁴⁾

³⁾ Byl synem sestry Archelaovy Olympiady, provdané za Josefa, bratrovce Heroda Velikého; viz I. 28, 4.

⁴⁾ Smrt kříže byla u pohanských národů starověku smrtí nejpotupnější a nejbolestnější. Původ její hledati dlužno u despotických Assyřanů a potkáváme se s ní u všech téměř tehdejších národů: Babyloňanů, Medů, Peršanů, Kartaginců, Egyptanů, Macedonců i Řeků. Alexandr Veliký, dobyv Tyru, dal dva tisíce lidí ukřižovati (Curt. IV. 4, 19). Nejčastěji shledáváme se s ní u Římanů. První zmínka o ní u Livia (I. 26); Tullus Hostilius dal Horatia pověsiti na kříž, podobně i Tarquinius Superbus liné stavitele kloaky, později Crassus otroky a Caesar mořské lupiče. Kříž míval různou podobu: a) *cru x c o m m i s s a*, když příční břevno (autenna) nahoře připevněno a vyblížel takto: \top ; b) *cru x i m m i s s a*, když do svislého vklíněno \dagger a *d e c u s s a t a*, když obě přes sebe v podobě úhlopříčien přeložena \times (kříž sv. Ondřeje). Rozsudek zněl zcela stručně: „Ibis ad cruce m“, načež ihned ku popravě mohlo býti přikročeno. Vykonávala se pak takto: odsouzený nejprve zmrskán, načež na rozdrásané plece mu vložen kříž, aby si jej sám, spoután jsa, na popraviště přinesl. V čele průvodu nesena tabulka (titulus), jež při popravě nad hlavu mu připevněna, hlásající zločin odsouzencův, který za ní kráčel, veden jsa čtyřmi vojiny, jimž velel setník, jako *ex actor mortis*. Když došli na popraviště, zbaven svrchního roucha a přivázan ku kříži, by se nemohl hnouti, načež mu ruce, jak nejvíc bylo možno, roztaženy a tupými hřeby na příční břevno kříže přibity. Potom nohy mu nataženy na břevno svislé a buď obě nohy přes sebe složeny jediným hřebem aneb také vedle sebe, každá zvlášť, hřebem ku břevnu přibity, načež kříž vyzdvižen, do připravené již jámy zasazen

3. Po té oznámeno Varovi, že v Idumee ještě deset tisíc zbrojenců v poli. Protože tento nabyl již s dostatek smutných zkušeností, že Arabové nepočínali si jako spojenci, nýbrž válku zcela na svou pěst vedli a zemi více než mu vhod bylo z nenávisti k Herodovi zpusošili, propustil je a s vlastními pluky táhl proti povstalcům. Tito však na radu Achiabovu vzdali se Římanům prve než k boji došlo. Varus lidu odpustiv, vůdce jeho do Říma zodpovídat se Caesarovi poslal. Augustus však většině z nich vinu prominul a některé toliko z příbuzných krále Heroda dal popravit, protože proti králi, jenž byl příslušníkem jejich rodiny, do pole vytáhše, bojovali. Varus pak, zjednav takto v Jerusalemě znovu pořádek, nařídil, aby legie v městě umístěná tam zůstala a do Antiochie se vrátil.

a upevněn. Aby tělo vlastní tíhou s kříže se neutrhlo, podepřeno o tak zvané sedíle (sedátko); *suppedaneum* (stolička pod nohy) méně správně. Popravenému podáno i občerstvení (posea), obyčejně vína smíšeného s myrhou, by omámiv jím smysly, bolestí tak necítil. Kříž vysoký nebyl nikdy, poněvadž nezřídka se stávalo, že bezcitní Římané i dravých šelem na ukřižovaného ještě pouštěli (Euseb. Hist. eccles. V. 1). Takovým také nebo podobným způsobem ukřižován i Božský Spasitel na hoře Kalvarii.

VI.

(Starožítosti XVII. 11, 1. — 11, 5.)

Židé mnoho věcí Archelaovi vytýkají a římským vladařům podrobenu býti žádají. Caesar je vyslyšev, synům Herodovým dědictví otcovské dle své libosti rozdělil.

1. Zatím Archelaovi jinou ještě při v Římě bylo vyříditi se Židy, kteří prve než bouře vypukly se souhlasem Varovým tam se dostavili, by lidu svobody, žiti dle práv otcovských na Caesarovi vymohli.¹⁾ Padesát osob čítalo poseilstvo vlastní, ze Židů v Římě usedlých složené, k nimž se na osm tisíc jiných Židů přidalo. Caesar svolal radu římských šlechticů a přátel svých do chrámu Appollinova²⁾ na návrší Palatinu,³⁾ ježž sám s obdivuhodnou nádherou

¹⁾ Nechtěli již knížat z nenáviděného jimi rodu Idumejského, nýbrž žádali si býti přímo vladaři římskému podřízeny.

²⁾ Apollon, řecký bůh světla, bratr Artemidin, není co do původu jednotným božstvem, nýbrž úhrnný pojem v celek splynulých kultů místních. Pythický Apollon, bůh lodníků, zabil draka Pythona, jehož věštírny se zmocnil, odtud i přijímá jeho. Delos a Dolphi byly střediskem jeho kultu. Do Říma dostal se věštírnou Kumskou. Prata Flaminia (429). Lectisternia (399). Ludi — Apollinares (212). Byl též ochráncem přísah a smluv, také bohem hudby.

³⁾ Město Řím povstalo na levém břehu nejmohutnější z řek středoitalských Tiberu as 25 km vzdálen od ústí jeho do moře. Leží na rovině z měkkého tufu sopečného (Etrurie a Latium), jež řekami hojně svažována a k jihu terasovitě se sklání. Co proň charakteristickým, jest skupina návrší v obvyklém počtu sedm (septimontium); mons Aventinus (46 m), Palatium (51 m) a Tarpeius se dvěma vrcholy Capitolium (46 m) a Aix (50 m), ježž možno považovati za výběžek Quirinálu (54—47 m vysokého) a který souvisí opět s návršími vně města položenými Viminalem (54 m), Esquilinem, opět se dvěma vrcholy: Oppiem (56 m) a Cispiem (53 m), jakož i Caeliem; naproti nim pak na etruské straně Tiberu ční montes Vaticanum a Janiculum. Nejpevnější a k obytnosti nejvhodnější, byl i trpěl nedostatkem vody, jemuž odjakživa cisternami odpomáháno, jest Palatin, jenž dle tradice římské i nejprve osazen a povždy jádrem města zůstal.

zbudoval.⁴⁾ Z jedné strany stál zástup Židů se svými posly v čele, z druhé Archelaus se svými přátely. Příbuzní jeho však se svými příznivci nepřidali se k té ani oné straně; neboť jednak bránila jim v tom zášť i nepřátelství proti Archelaovi k němu se přidati, jednak styděli se Caesara připojiti se k jeho žalobcům. Mimo to dostavil se mezi ně i Filip, bratr Archelaův, ježž příznivec jeho Varus se dvojím úmyslem tam poslal, předně, by pomáhal Archelaovi v jeho záležitosti, podruhé, by sám pro sebe něčeho získal, kdyby snad Caesarovi říši Herodovu mezi veškero jeho potomstvo rozděliti na mysl připadlo.

2. Nejprve propůjčeno slova žalobcům, kteří líčili zločiny Herodovy, dovozující, že neměli nad něj ukrutnějšího tyranu, jenž jim kdy vládl. Množství lidu zahubil a osud těch, jimž života popřál, byl tak smutný, že popravení mohli se ještě za šťastny pokládati. Mučil nejen poddané na těle, nýbrž i celá města byla jím nemálo sužována. Aby mohl cizí města okrašlovati, olupoval svoje vlastní a cizí národy obdařil dary,

Prakovník,

k vrhání kamenů z praku vycvičený voják pěší. Takým byl kdys také král David a takým způsobem také ve válce Israelitů s Filištinskými zabil vůdce vojska Filištinských, obra Goliáše.

⁴⁾ Po bitvě u Actia r 31 před Kr.

na nichž lpěla krev utiskovaných Židů. Proto i místo dávného blahobytu a ctihodných mravů otcovských úplná chudoba a znemravnělost v národě se uhostila. Vůbec bylo Židům v několika letech vlády Herodovy více útisků přestáti, než za staletí předkům jejich od východu z Babylona⁵⁾ a návratu do vlasti za Xerxa.⁶⁾ Lid si znenáhla na ně zvykl a otupěl tou měrou, že i tuhou porobu klidně za úděl svůj přijal. Neboť jak možno si

⁵⁾ Babylon (Bab ilu = brána Boží) jedno z nejstarších a největších měst dávnověkosti, hlavní město říše babylonsko-asyrské v Mesopotamii, na obou březích řeky Eufratu položené, nedaleko nynějšího města Hillah, jež roku 1101 z rozvalin Babylonu vystavěno. Z panovníků babylonských Nabopolassar (625—605 př. Kr.) rozšířil državu svou až ke Středozemnímu moři. Faraon Necho jej sice zahnal, ale u Karchemiše (Circesium) r. 601 před Kr. moc Egyptanů zlomena synem Nabopalassarovým, velkým Nabukadnezarem (605—561), před nímž padl i Jerusalema a Tyrus a jehož prapory až v Arabii, Egyptě a Lybii zaválaly. Druhé zajetí Židů tak zvané babylonské (588—536 před Kr.). Král judský Sedekia oslepen. Daniel předním z knížat říšských. Nabukadnesarem a jeho manželkou dostalo se Babylonu oněch velikolepých budov, jež pověst připisuje Semiramidě. Nabukadnesar zemřel roku 561 před Kr. a než uplynul lidský věk po smrti jeho, nebylo již říše jeho. Po krátké vládě několika králů slabochů, ztratil nejmladší z jeho synů Nabonned (Belšazar) trůn i život proti Medo-Peršanů Cýrovi (536 před Kr.), jenž Babylonu dobyl. Roku 518 vzpoura Babyloňanů proti Dariovi I. (Zopyros). Roku 326 po návratě Alexandra Velikého z Indie sídelním jeho městem. Keltové vypravili poselství za Alexandrem Velikým dvakráté, podruhé roku 324 až do Babylona, aby jej svým pokojným smýšlením ubezpečili. Alexandr Veliký tu zemřel r. 323, maje 32 roky věku svého. Srovn. Starožitn. I. 4, 3; X. 2, 2; 11, 1; XVIII. 9, 1.

⁶⁾ Xerxes (v klínových nápisech u Bagistanu Kšajarša, v knize Esther Ašveroš) byl synem a nástupcem Daria I. Hystaspas (485—465). Pokračoval ve výzbroji svých vojáků ke druhé výpravě proti Řekům otcem započaté. Nejen Peršané a námezdné voje královské, nýbrž i podrobení národové měli tohoto za národní věc vyhlášeného boje činně se účastniti. Dle Herodotových zpráv bylo více než pět milionů lidí takto sebráno. Xerxes nebyl s to, by množství toto ovládal. Kde zvítězilo svým počtem jako u Thermopyl, zahanbeno statečností nepřátel, a kde poraženo, jako u Salaminy (480 před Kr.) a u Plataj (479), strašlivě sbito. Útok Xerxův nadobro selhal. Ale i spojení Karthagiňany na Sicilii stihl též osud. Tyranem syrakuským Gelonem poraženi u Himery téhož dne, kdy byla bitva u Salaminy. Xerxes odřekl se prací vladařských a nevolí svou pro zmařené úmysly své hleděl utlumiti požitky smyslnými. Panovav dvacet roků, zabit Artabanem, velitelem tělesné své stráže. Srovn. II. 6, 2; 16, 4; Starožitn. XI. 5, 1.

jinak vysvětliti, že Archelaa, syna vtěleného tyrana, po smrti otcově s takovou ochotou jako krále pozdravil, s ním smrti Herodovy oplakával a jemu ke vstupu na trůn blahopřál? Archelaus však, aby povedeného zplozence Herodova v sobě nezapřel, počal vládnouti, dav tři tisíce občanů zavraždit. To byly oběti, jimiž chtěl šťastného vladařství sobě u Hospodina vyprositi a takého množství mrtvol odvážil se na den Páně ve chrámě jeho nakupiti! Konečně však ti, kteří přes všechny tyto útrapy života svého přece uhájili, uváživše svůj neblahý osud, odhodlali se nebezpečí mužně jako vojínové čeliti a prosí nyní Římanů, by se trosky Judska ujali a jich ubíječům lidu nevydávali, nýbrž zemi se Syrii spojili a římskými vladaři dali ji spravovati. Pak se ukáže, že dnes jako buřiči a svárlivci vykřičení Židé dovedou řádným vladařům se podříditi. Prosbou touto Židé žalobu svou ukončili. Proti nim povstal pak Nikolaus a hleděl obžaloby na krále vznesené vyvrátiti. Židy líčil však jako lid již svou povahou nespasitelný a k neposlušnosti vladařů nakloněný a i příbuzné Archelaovy, kteří se na stranu žalobců přidali, snažil se do nejvyššího nepříznivého světla postaviti.

3. Caesar stížností obou stran vyslyšev, radu rozpustil. Po několika málo dnech však udělil Archelaovi polovici království s titulem ethnarchy a slíbil mu i že jej později i králem učiní, zaslouží-li si toho. Druhou polovici říše rozdělil ve dvě tetrarchie a dva jiné syny jimi obdaril, jednou Filipa, druhou Antipu, jenž s Archelaem o trůn se znesvářil. K údělu Antipovu připadlo Zajordání a Galilea se dvěma sty hřiven ročních důchodů, kdežto na Filipův Batanea, Trachonitis s Auranitidou a některé části území Zenonova u Jamnie⁷⁾ se stem hřiven ročních příjmů připadly. Ethnarchie

⁷⁾ Jamnia, též Jabnia, město filištínské 240 honů (444 km) severozápadně od Jerusalema položené (II. Makk. XII. 9), totožno patrně s Jabneelem, jež dle Onom. mezi Azdodem (Azotem) a Diospolí leželo (jiné Jabneel nebo Jamneel náleželo ku kmeni Nephthali; Jos. XIX. 33). Král Azaria zbořil jeho hradby a je Filištínským odňal (II. Paralip. XXVI. 6). U pozdějších spisovatelů, tak v knihách Makkabejských, u Josefa Flavia (Starožitn. XIII. 6, 15; Vál. žid. I. 8, 4). Štěpána z Byzance a j. psáno Jamnia i Jamneia, v knize Judith (II. 18) Jemnaa, u Plinia (V. 13, 4) Jamnea. Juda Makkabejský pronásledoval Gorgiu až k Jamnii (I. Makk. IV. 15) a spálil přístav tamější i s loďmi, protože obyvatelé její nebyli Židům nakloněni (II. Makk. XII. 8, 9); v Jamnii tábořil Apollonius na pochodě svým proti Jonathovi (I. Makk. X. 69).

Archelaova zahrnovala Idumaeu, celé Judsko i Samaří, jejíž obyvatelům čtvrtina daní slevna za to, že vzpoury ostatních zemí se neúčastnili. Mimo to připojena k území, jímž vládl, města: Věž Stratonova,⁸⁾ Sebasté,⁹⁾ Joppe a Jerusalem; řecká města¹⁰⁾

Za dob Philonových byla městem velice lidnatým, obývána jsouc i pohany (Phil. Opp. II. 575). Pompeius odňal ji Židům a připojil ji k Syrii. Když pak Jerusalem zbořen, byla delší dobu sídlem synedria a slavné talmudické školy, zejména pod věhlasnými učiteli Jochananem Gamalieleem II, Akibou a j. (srovnej Mišna Rošhašiana IV. 1; Sandhedr. XI. 4; Speerbach, Dissert de acad. Jabn.; Libgspoot, Acad. Jabn. hist.). Dnes slove Yebna (Robins. II. 592; III. 230.

⁸⁾ Věž Stratonova, město v Samaří Herodem znovu vystavěno a Caesareou přezváno. Poněvadž ležela u moře, slula přímořskou na rozdíl od Caesaree Filipovy. Ležela mezi Joppem a Dorou, máje bezpečný přístav, jež Herodes zbudovati dal a jehož stavba 10 roků trvala. Za dob apoštolských měla římskou posádku, k níž i setník Cornelius ve Skut. ap. 8. zmíněný náležel. Byla i sídlem římského prokuratora. V Písmě Sv. nazývá se prostě Caesareou (Skutk. apošt. IX. 30; XII. 19; XVIII. 22; XXI. 8, 16; XXIII. 33).

⁹⁾ Sebasté = Samaří. Přezváno tak Herodem, hebrejsky slulo Šomrom. Obyvatelé míšenci z osadníků assyrských Sargou a Assarchaddonem tam přivedených s Israelity, a dlouho modloslužebníky; Manases, syn velekněze Jaddua (?), pojav za manželku Peršanku, dceru satrapy Sanaballata, vystavěl v souhlase s Alexandrem Velikým Tyrus právě obléhajícím (322 před Kr.) chrám na hoře Garizim a byl i prvním jeho veleknězem. Odtud záští Židů proti Samařanům; Antiochovi Epiphanovi (145—165) zapřeli svůj židovský původ a pravili, že chrám jejich Joviši Olympskému zasvěcen (II. Makk. VI. 2). Jan Hyrkán r. 128 před Kr. Samaří dobyl a chrám na hoře Garizim zbořil. (Jos. Flav. Starožitn. XIII. 9, 1.) Legát Gabinius (57—55 před Kr.) zbořeně Samaří znovu vystavěl a Augustus daroval je r. 30 Herodu Velikému. Záští Židů proti Samařanům ani za dob Kristových nepominulo, ale přes to sv. evangelium ochotně přijímali (Skutk. ap. VIII. 5, IX. 31; XV. 3). Z knih posvátných uznávali jedině Pentateuch a svoje letopisy (Chrouicon Samarit) Ve válce židovské pokusili se vzepřítí se Římanům, ale od legáta Cerialia r. 67 po Kr. poraženi a z větší části na hoře Garizim pobiti. Vyhubeni však nebyli, neboť ve II. století po Kr. měli svou synagogu v Římě. Dnes žije jich asi 120 rodin v Nabluse (někd. Sichemu), mají svého velekněze, svou bohoslužbu na hoře Garizim, zachovávají zákon Mojžíšův i obřizku a mimo sobotu slaví sedmero jiných svátků (Levit. XXIII.). Dvojženství zavrhuji mimo sňatek levirátní. Přímí monotheisté neuznávají obrazů anthropomorphismu ani anthropopathismu, věříce v příštího Messiáše, Taheb zvaného, jenž r. 6000 od počátku světa přijde. (Srov. Yuynboll, Petermann, Grimm, Barges a j.)

¹⁰⁾ Řecká města, rozumí se zde města výhradně nebo z větší části Řeky obydlená.

Gazu,¹¹⁾ Gadaru¹²⁾ a Hippos¹³⁾ Caesar od říše jeho oddělil a k Syrii přivtělil. Úhrnné důchody roční z údělu Archelaova obnášely tři sta hřiven (2,250.800 korun v našich penězích), Salomé dostalo se kromě

¹¹⁾ G a z a, prastaré město na západním pobřeží Palestíny. Obydleno nejprve Enakity, pak Heveji a Filistiny (Jos. XI. 22; XIII. 3). Později připojeno ku kmeni Judovu; přes to jedním z pětíměstí filistinského zůstává (Sam. VI. 17) Samson tu pokořen. Davidem dobyt a za Šalomouna pomezním městem jeho říše. Za Roboama nabylo opět samostatnosti. Pro záští proti Israelitům hrozeno obyvatelům nejednou proroky pomstou Boží, jež je i stihla, když Ezechia Filistiny porazil (IV. Král. XVIII. 8) a Faraon Neche jí dobyl, rozbořil (Jer. XLVII. 1). Brzy znovu vystavěna a za vlády perské Kambysovou zbrojnicí. Alexandr Veliký ji též dobyl a obyvatele její prodal do otroctví (Jos. Flav. Starožitn. XI. 8, 4). Ptolemaem Lagim znovu dobyt a zbořena. Za válek Makkabejských dobyt a sice Jonathou i Šimonem, leč oba ji ušetřili (I. Makk. XI. 61; XIII. 43—48). Alexandr Jannaeus však ji neušetřil, rozbořiv ji znovu r. 96 před Kr. Legát římský Gabinius ji zase vystavěl a Augustus Herodovi daroval. Za Tita raženy tu mince. Křesťanství teprv později se tu ujalo, neboť ještě ve IV. stol. po Kr. bylo tu osm pohanských chrámů, jež r. 406 císařovnou Eudoxií zbořeny. Dnes slove Razzeh a je velmi živým průmyslovým (bavlněné látky) a obchodním městem. Pamětihodným bohatstvím starých řeckých napsí.

¹²⁾ G a d a r a, hlavní město Peree, šedesát honů (11.1 km) vzdálené od Tiberiady, dnes Om Keis nebo Mkês zvané, jež jest nepatrnou vesničkou na západním výběžku hřbetu horského mezi údolím Jarmuku t. j. Hieromaxu, též Šeriat Mundhar zvaného na severu a Vadi Arab na jihu, jihovýchodně od jezera Genesaretského na jižní straně Hieromaxu, asi tři čtvrti hodiny od řeky Jordánu (srov. Mat. VIII. 28, Mar. V. 1; Luk. VIII. 26, 37), kde podle všeho omylem opisovačů města Gadara a Gerasa s osadou Gergesou zaměněna, neboť událost tu vypravovaná nemohla se přihoditi na blízkou starého, podle jménem Gerasy u Josefa Flavia zmíněného města (Starožit. XIII. 15, 5 a Vál. Žid. I. 4, 8; II. 18, 1), poněvadž město toto, jehož zříceniny dnes pode jménem Džeraš, známy a častěji popsány, leželo příliš na jihovýchod od jezera Genesaretského, blíže Jabocku (Ritter de Luynes); ani Gadara však jím nemůže býti, protože ležela jižně Jarmuku, jak zmíněno, a území její nemohlo se za údolí až k jezeru Genesaretskému prostírat. Nezbyvá, leč za místo řečeného zázraku místo v Onomastiku Eusebiové Gergesa zvané, dnešní Džirse nebo Kerzu považovati, jež as uprostřed východního pobřeží moře Galilejského (Riess, Böttger, Schanz).

¹³⁾ H i p p o s, město na východním pobřeží jezera Genesaretského 30 honů (5.55 km) od Tiberiady, 60 honů (11.1 km) od Gadary a 120 honů (22.2 km) od Scythopole vzdálené; dnes poloha jeho neznáma (srov. II. 6, 3; 18, 1; 18, 5; Starožitn. XIV. 4, 4; XVII. 11, 4; mimo to i životopis Jos. Flav. odst. 65).

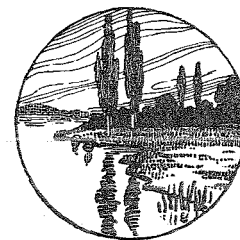
toho, co jí Herodes v závěti poručil ještě panství v Jamnii Azotu¹⁴⁾ a Phasaëlidě¹⁵⁾ a mimo to daroval jí ještě Caesar královský hrad v Askalonu¹⁶⁾. Ze všech těchto statků scházelo se jí ročně na důchodech asi šedesát hřiven (339.120 korun naší měny), a území toto podřízeno ethnarchii Archelaově. Ostatním příbuzným Hero-

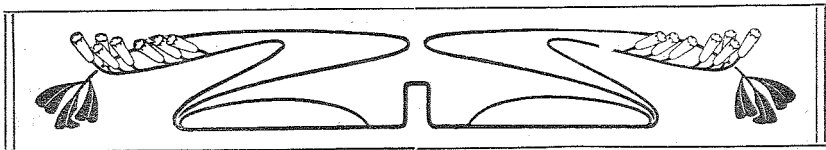
¹⁴⁾ Azod, též Asdod zvané, bylo jedním z pěti měst filištínských Josuou ku kmeni Judovu přiděleno; leželo asi uprostřed mezi Askalonem a Akkaronem, jsouc silnou pevností a zároveň i sídlem kultu Dagónova, v jehož chrámě po známé porážce Israelitů za Heliho i archa úmluvy uschována a modla jeho pak nalezena roztržena (I. Sam. V. 1—6). Kult Dagónův kvetl tu ještě i za dob Makkabejských (I. Makk. XI. 4). Králové Azotští Azuri, Achimiti, Mitinti, Numilki připomínají se v klínových nápisech Sargonových, Sennacheribových i Assarhaddových (Schrader). I kletbami proroků stíháno pro zjevné nepřátelství obyvatel k národu theokratickému (Amos I. 8; III. 9; Sophon II. 4; Jer. XXV. 20; Zach. IX. 6). Jsouc klíčem Egypta, častěji obleženo. Král Azaria rozbořil jeho hradby (II. Paralip. XXVI. 6). Za dob Isaiášových obleženo assyrským vojevůdcem Tharthanem (Is. XX. 1). Král egyptský Psammetich obléhal je 29 roků, nejdelší to doba obležení Herodotu známá (Herodot II. 157). I za časů Makkabejských od nepřátelství k Židům neupustilo a za to dvakrát zbořeno, jednou od Judy, podruhé od Jonathy (I. Makk. V. 68; X. 77—84). Legát římský Gabinius je znovu vystavěl (Jos. Flav. Starožita. XIV. 5, 3). Křesťanství bylo tu záhy známo; biskupové Azotští, účastnili se synod v Nicee, Seleucii, Chalcedonu a v Jerusalemě. Dnes nepatrná ves Esdud zvaná.

¹⁵⁾ Phasaëlis, město v kotlině Jordánské severně Jericha ležící; dnes Ain el Fasa'il; srovn. I. 21, 9; II. 9, 1; Starožita. XVI. 5, 2; XVII. 8, 1; 11, 5; XVIII. 2, 2.

¹⁶⁾ Askalon, jedno z pěti předních měst filištínských, Josuou přiděleno ku kmeni Judovu (Jos. XV. 45—47) leželo u moře středozemního, asi uprostřed mezi Gazou a Azotem, 520 honů (96,2 km.) od Jerusalema vzdáleno. Okolí bylo velice úrodné; kofení, víno; zejména cibule askalonská byla pověstná (Plin. XIX. 22, Strabo XVI. 2, 29). Uctívána tu syrská Venuše Derketé, půl žena, půl ryba. Obyvatelé nepřátely Židů, jako Azotští a proto jim i nejdou proroky pomstou Hospodinovou hrozeno (Amos I. 8, Sophon. II. 4, Jer. XXV. 20; XLVII. 5; Zach. IX. 5. Samson zabil tu třicet Filištínských (Soud. XIV. 19). Jonathan dobyl Askalonu dvakrát (I. Makk. X. 86; XI. 60) a Herodes později nemálo jej okrášlil, vystavěl tu lázně a vodovod. Nenávisť obyvatel jeho proti Židům rozšířila se později i na křesťany, takže na př. za dob Julianových zabíjeli starce a panny a byli úhlavními nepřátely křižáků. Ale přes to přece ujalo se tu záhy křesťanství a biskupové Askalonští zaznamenáni mezi účastníky synod v Nicee, Cařihradě, Diospoli, Chalcedonu i Jerusalemě. Dnes slove Askulan.

dovým případly v závěti odkázané podily. Oběma ještě svobodným dcerám nebožtíkovým daroval Caesar ještě půl millionu stříbrných minci a provdal je za syny Pherorovy. Ano, když pak pozůstalost jeho byla vyřízena, ponechal jim i daru, jež Herodes jemu samému odkázal, v obnosu tisíc hřiven (5,652.000 korun v našich penězích) a vybral si jen některé předměty menší ceny po něm na památku.

VII.

(Starožitnosti XVII. 12, 1 — 13, 5.)

O Iži Alexandrovi. Archelaus vypovězen do Vienny. Smrt Glaphyřina. Snové Archelaovi a Glaphyřiny.

1. V touž skoro dobu přibyl i do Říma mladík, rodilý Žid, v Sidoně u jakéhos propuštěnce římského¹⁾ vychovaný a v naději, že nebude prozrazen pro svoji podobu s Alexandrem na rozkaz Herodův popraveným²⁾ zaň neprávem se vydával. Krajan jeho, jenž všeho, co v království se událo dobře byl povědom, ho doprovázel a jím naveden, tvrdil, že katané, kteří měli uloženo, jej a bratra jeho Aristobula popraviti, z lítosti k nim je propustili a mrtvolu jiných osob jim podobných za ně vyměnili. Těmito výpověďmi podařilo se mu již na Kretě³⁾ některé Židy oklamati a vymámiv

¹⁾ Bývalý otrok, pánem svým na svobodu propuštěný.

²⁾ Syn Mariamnin; viz I. 27, 6.

³⁾ Kreta, jeden z největších ostrovů moře středoziemního: původně slul Telchinia; vlašsky Caudia, řecky Kriti, turecky Kirid; sto měst kdysi, odtud Hekatompolis. Útvar: trias a křída na krystalinických břidlicích. Na východní části Siti a tak zvané neogen. Horstva: Madaras (2332 m), Psiloriti (2458 m), Lasithi (2160 m); rovina Mesara. Řeky, většinou bystřiny, největší Mitropolipotamos. Podnebí mírné; hojně lesů, zvláště dubových a javorových, mimo to datlovníky, chlebovníky, ořešáky. Rozloha 8582 km². Obyvatel dle součtu z roku 1890., 310.362, z nichž 271.585 pravoslavných Řeků, 31.955 mohamedánských Turků, katolíků asi 1000 různých národností, poněvíc Italů. Plodiny: obilí, olivový olej, svatojanský chléb, hrozinky, víno, mandle, pomeranče, kaštiny, tabák; chov koz a ovec, včelařství a hedvábnictví. Průmyslové výrobky: hedvábné látky a mýdlo. Ústava z r. 1899; v čele vlády hypatos harmostis, podřízený Portě. Za Minoa velika námořní říše s hlavním městem Knossem. Později hojně menších států, ano každé město mělo svého krále, z nichž nejznamenitějšími Gortyn, Knossos, Lytos. Rozsáhlé námořní loupež-

na nich hojně cestovného, připlul na ostrov Melos⁴⁾. I tam dostalo se mu víry a hojných darů obdržev, přemluvil posléze i své hostitele, by si s ním do Říma zajeli. Když pak přistál v Dikae-archii⁵⁾ a i tamními Židy štědrě obdařen, dostalo se mu od přátel jeho předstíraného otce v pravdě královského průvodu. Jeho zevnější podoba s podobou Alexandrovou tak se srovnávala, že i ti, kteří Alexandra viděli a dobře znali, přísahali, že to on. Veškero Židovstvo v Římě se sběhlo, žádostivo jej spatřiti a ulice, jimiž nesen, nesčíslnými davy naplněny. Melané totiž tak ve své nadšenosti se zapoměli, že jej na stolci městem nosili⁶⁾ a jemu pohodlí v pravdě královského na své útraty opatřili.

nictví bylo příčinou, že jí Metellem Cretikem r. 67. před Kr. dobyto. R. 27. spojena Augustem s Cyrenaikou v jednotnou provincii římskou. Od dob Dioklecianových měla svého místodržitele. Po dělbě říše v západo a východo-římskou r. 395. po Kr. Theodosiem provedené, přidělena Východu. V letech 823—961, pod panstvím Saracenů. Roku 1204 údělem Bonifáce z Montferatu, jenž odstoupil ji záhy Benátčanům, což pro obchod jejich nebylo bez významu. Roku 1669 dobyta Turky, obhájcem Morosini. Za řeckých bojů za svobodu povstala i Kreta, podrobena však kadivem egyptským Mehmedem Alim; Roku 1840 vrátil ji Portě. Vpoua za vzpourou 1863, 1866 a 1869, kdy Turci slíbili Kretě samosprávu, ale nedali. Nové bouře r. 1878, 1889 a 1896, kdy přistál Vassos na Kretu, čímž zapleteno Řecko v nešťastnou válku s Tureckem. R. 1898. princ Jiří řecký generálním guvernérem Kretským. Křesťanství záhy tu známo; svatý Pavel sám tu kázal a ustanovil Tita prvním biskupem. Za vlády Benátčanů arcibiskupství a jedenáct biskupství; dnes kapucínská missie. Srovn. Starožitn. XVII. 12, 1.

⁴⁾ Melos, novoř. Milo, nejvýchodnější z větších Kyklad; 147.7 km² nejbezpečnější přístav z řeckých ostrovů; horké prameny, soltatory a fumaroly. Na západě hornatý (Hagios Elias 772 m), na východě plochý a úrodný. Sádra, mlynské kameny, síra, kaolín. Plodiny: obilí, víno; chov bravu a plavectví. Dle součtu z r. 1896. 5810 obyvatel. Hlavní město Plaka na severu, pod ním zříceniny města Melu, jež, poněvadž obyvatelé jeho ve válce peloponéské přidali se na stranu Spartanů r. 416 před Kr. zničeno a od té doby se nezmožlo. Starožitn. XVII. 12, 2.

⁵⁾ Puzzuoli, pův. Dikai archeia, přístav města Kum r. 194. založený, osada řecká, později rozšířena a přezvána Puteoli. Největší přístav římský na východ. Tam také přistál i sv. Pavel, plavě se do Říma. Cicero a Lucullus měli tam své letohrady. Caligula slavě svůj triumf, dal je s Bajemi lodním mostem spojit. Alarich (410), Genserich (455) a Totilas (541) je zbořili. Dnes Puzzuoli krajským městem v Neapolsku. Srovn. Starožitnosti XVII. 12, 1, XVIII. 7, 2.

⁶⁾ Dle Starožitn. XII. 1 jel ve voze.

2. Caesar; jenž se na rysy v obličeji Alexandrově určitě pamatoval — neboť před ním svého času se zodpovídal, obžalován byv od Heroda — prohledl ihned podvod na podobě sosnovaný, dříve ještě než podvodníka spatřil. Aby však hned naponejprv jej o jeho blahé naděje nepřipravil, příznivější poněkud uvítané jemu neodepřel a poslal jakéhos Celada, jenž Alexandra také dobře znal k němu s rozkazem, aby jej přivedl. Hned na prvý pohled postřehl tento rozdíl v rysech obličeje obou a ježto i hrubost celé jeho soustavy tělesné otroka prozrazovala, byl podvod na biledni. Nejvíce však rozčílila jej drzost, se kterou člověk tento, tázan po bratru svém Aristobulovi, tvrdil, že ještě na živu, ale zúmynšně na ostrově Kypru⁷⁾ zůstal, obávaje se dalších úkladů;

⁷⁾ Kypr (u Řeků Kypros, turecky Kibris, hebr. Kittim), turecký ostrov pod protektorátem anglickým, na východě středozemního moře západně někdejší Syrie a jižně Cilicie položený; 9601 km² v rozloze. Horstva dvě pásem: severní Buffaomto 954 m zvýší, jižní Troodos (starověký Aos) 1953 m. Útvar: na západě křídový, na severu, jihu a východě cocen, ve vnitrozemí vyvřelé horniny. Z řek největší Pidas, ostatní bystřiny v létě vysychající. Podnebí: v létě příliš horko, zimy dosti tuhé. Plodiny: obilí, sesam, čočka, brambory, tabák, bavlna a víno (nejlepší známka starověku). Průmysl: látky bavlněné a hedvábné, zboží hliněné a kožené. Obyvatel dle součtu z r. 18.1 290.291, z nichž 48.044 mohamedánů. Hlavní město Nikosia; jiná důležitější města: Famagusta, Larnaka, Limasol, Pophos, Kyrenia. Správcem země high commissioner; jemu k ruce 18členný sbor zákonodárný. Měna, míry a váhy anglické. První obyvatelé Chelité, po nich Foinikové, již založili tu hojně měst a rozšířili svou bohoslužbu. Pak přišli Jonové a Dorové, 9 menších samostatných státeků; v osmém století před Kr. pány ostrova Assyřané, po nich Tyřané. Roku 560. před Kr. dobyl ho Amasis, faraon egyptský, roku 525. před Kr. Peršané, v letech 478—449 před Kr. vládli jím Řekové. Král Enagoras pánem celého ostrova až do r. 374. před Kr., kdy zemřel. Po bitvě u Josu zmocnil se ho Alexandr Veliký. Boje Antigona s Ptolemaem I.; tento vítězem, načež Kypr sekundogeniturou Ptolemaevců. R. 58. před Kr. Cato spojiv jej s Cilicií, učinil ho provincií římskou, po bitvě u Actia r. 31. před Kr. Kypr provincií konsulární. Po dělbě říše římské za Theodosia připadl Východu. Touž dobu vzpoura Židů pod Artemonem, načež s ostrova vypuzeni. V VII. století po Kr. dobyli ho po dvakráte Saracenové. Izák Komnenos jako místodržitel Kyperský stal se císařem r. 1056.; Richard Lví srdce 1190. Izák mu jej r. 1101 odňal. Quido z Lusignana r. 1192. Hugonem II. vymřel rod Lusignanský. Hugo III. Antiochenský; Jakub II.; manželka jeho Benátčanka Caterina Cornaro odstoupila jej r. 1489. republice Benátské, načež až do r. 1570. državou Benátskou, kdy dobyt Turky. Marcantonio Bragadino hájil 11 měsíců Famagustu; r. 1832

neboť jsou-li od sebe, cítí prý se bezpečnějšími, aby nebyli polapeni. Celadus vzal ho stranou a pravil mu: „Caesar nevezme ti života, prozradíš-li mu, kdo tě k podvodu tomuto svedl.“ Mladík slíbil, že se ke všemu přizná, šel s Celadem k Caesarovi a pověděl jemu jméno Žida, který podoby jeho s Alexandrem zneužil k takovému vyděračství. I vyprávěl, že v jednotlivých městech dostalo se jim více darů, než Alexandr jich za svého života obdržel. Caesar dal se tomu do smíchu, vstřčil lži-Alexandra pro jeho mohutnou soustavu tělesnou mezi veslaře a svůdce jeho dal popraviti. Melané však, jak patrně, ztrátou peněz, již postižení v hlouposti své, byli s dostatek potrestáni.

3. Archelaus nastoupiv ve své ethnarchii, nemohl zapomenouti dřívější vzpoury a jednal nejen se Židy, nýbrž i se Samařany tak ukrutně, že poselstvy obou národností u Caesara obžalován a po devítileté vládě (podle Starožitn. XVII. 13; 3 v desátém roce, totiž r. 6. po Kristu) do Vienny⁸⁾, města v Galii vypovězen. Statky jeho k majetku Caesarovu přivtěleny. Prve však, než k Augustovi povolán, zdálo prý se mu ve snách, že viděl devět plných a zralých klasů, jež volí sežrali. Dal povolati hadačův i Chaldeův⁹⁾

zmocnil se ho Mehmed Ali, kadiv Egyptský. ale r. 1840. vrátil jej zase Portě R. 1878 odstoupen Anglii. Křesťanství tu záhy známo; sv. Pavel na své prvé cestě apoštolské, provázen sv. Barnabášem tu kázal; tento prvním biskupem i metropolitou na Kypru. Několik synod tu konáno; tak proti Origenismu, Arianismu, Monotheismu. Za vlády Lusignanů a ery Benátské dvoje arcibiskupství a patnáct biskupství; dnes všeho všudy 1500 katolických Meronitů s biskupem a asi 1100 katolíků římského obřadu sdružených ve františkánské missii.

⁸⁾ Vienna, město Allobrogů, za Diokleciána hlavní město Gallie Viennensis. v V. a VI. stol. jedno ze sídelních měst burgundských a IX. a X. hlavní město říše cisjuranské. Arcibiskupství (primas Gallie). XV. všeobecný sněm za Klementa V. (1311—1312), na nátlak Filipa Šléhého (1285—1314) zrušen řád Templářů. jehož statky se obohatil. Hojně památek starožitných obrovská socha Panny Marie, 16 m vysoká pyramida, zbytek římského cirkvu, hrob Pilátův, keltické museum. Srov. Starožitn. XVII. 13, 2.

⁹⁾ Chaldaea (hebr. kašdim nebo ereg hakkašdim; v klínových nápisech kaldaa nebo kaldu), původně jihovýchodní část Mesopotamie i s ústím řek Eufratu a Tigridu, tedy pozdější Babylonie. Obyvatelé semitského původu, potomci syna Semova Arfafa, divocí a rázní v činu, dobyli si mezi ostatními národy tamnějšími společně s Babyloňany jakéhos nadprávi v bojích s Assyřany

několika, aby se jich poradil, co sen ten as znamená. Jedni z nich vyložili jej tak, druzí jinak; jakýs Šimon však, který byl z družiny Essenů¹⁰⁾ měl za to, že klasy značí leta, voly pak změnu poměrů, poněvadž orajice, zemi převracují. Archelaus bude tolik roků panovati, jak počet klasů udává, načež po různé změně osudu život dokoná. Pět dní po výkladě snu Archelaus povolán do Říma k zodpovědnosti.

4. Zminky zasluhuje i sen manželky jeho Glaphyry, dcery Kappadockého krále Archelaa, jež prve s Alexandrem byla oddána. Alexandr tento, jak povědomo, byl bratr Archelaův, o němž řeč jest, a byl na rozkaz otce svého Heroda popraven, jak již bylo vypravováno. Po smrti manželově pojala Glaphyra za chotě krále Jubu z Libye a když i tento zemřel, vrátila se domů a žila jako vdova u svého otce. Tam spatřil ji ethnarcha Archelaus a zamiloval

a pod Nabopolasarem zbudovali r. 606. na místě assyrské, novou chaldejsko-babylonskou říši světovou. Když pak pod Nabunaridem (555—538 před Kr. vzala za své, zůstali jen znalci starých tajemných věd Babylonských; proto u Daniele a klasiků znamená Chalďy tolik co věstec, vykladač snů, hvězdo-pravec. Srovn. Starožitn. I. 6, 4.

¹⁰⁾ Essenové nebo Essaeové, od hebr. assa = vyléčil se nebo azah = ztvrdl; byla to sekta, nebo spíše jakýs náboženský řád židovský, žijící na západním pobřeží Mrtvého moře ve vesnicích. Majetku užívali společně, dávající přednost práci polní a řemeslům. Masa vůbec nepožívali. Jídávali jen jednou za den společně o polednách v bílém šatě chléb a zeleninu. Přísaha byla jim zapovězena. Někteří manželství zavrhovali, jiní do něho vstupovali. Sobotní klid zachovávali přísněji než Fariseové. Věřice v nesmrtelnost duše, pravili, že smrt vysvobozuje duši ze žaláře. Byla-li duše u člověka spravedlivého, čeká ji šťastný osud, jinak věčné útrapy. Mravouka jejich svou jednoduhostí rovnala se zákonu Mojžíšovu. Vstupující do řádu, zavázali se, že budou spravedliví a k bližním milosrdní. Ústranní a střízliví i mravný život získal jim vážnost každého, kdo s nimi přišel do styku. Jejich způsob života měl však také stínné stránky. Uctívali sice Boha jako nejvyšší bytost a Tvůrce všehomíra, ale ctíli také slunce, domnívajíce se, že je obraz, nebo představa božská. Poněvadž pak měli některé vlastnosti i ctnosti se křesťany společny, snadno lze si vysvětliti, že křesťanství záhy přijali. Jestě před zkárou Jerusalema byli v několik stran rozštěpeni, a když vnitřní boje u Židů povstaly, nenávidějící válek, uchýlili se na západ od Mrtvého moře a na poušť odešli, kde, jak se podobá, s křesťany tam též se utekšími (Nazarei, Ebionity) splynuli. Josef a Philo udávají, že jich bylo asi čtyři tisíce. I moderní zednářstvo hledá u nich své prvé počátky (Ständlin, Gfrörer).

se do ní tou měrou, že svoji manželku Mariamnu ihned zapudil a Glaphyru za choť pojal. Krátce po jejím návratě do Judska zdálo se jí ve snách, že viděla Alexandra, jenž jí toto pravil: „Sňatek v Libyi měl ti již stačiti; ty však nemajíc na něm dosti, vracíš se k mému krbu a beřeš si třetího manžela a to k tomu ještě, osobo opovážlivá, mého bratra! Hanby této ti neprominu a tebe k sobě si zase vezmu!“ Po dvou dnech na to, sen svůj vyprávěvši skonala.

VIII.

(Starožitnosti XVIII. 1, 1 — 1, 6.)

Ethnarchie Archelaova římskou provincií. Vzpoura Judy Galilejského. O třech sektách židovských.

1. Archelaovo území proměněno v provincii římskou a za správce poslán sem Říman z rodu rytířského, jménem Coponius, jemuž Caesar odevzdal moc na život i smrt podřízených. Za jeho správy jakýs Galilean, jménem Juda¹⁾, svedl krajany své k odpadu, namluviv jim, že nesluší se dávat daň Římanům, ježto mimo Boha není jiného pána smrtelnému lidstvu. Byl i původcem vlastní sekty, která s ostatními neměla nic společného.²⁾

2. Jest totiž u Židů trojí druh filosofických škol: jedni slují Fariseové, druzí Saduceové a třetí, kteří dle velmi přísných pravidel žijí, Essenové.³⁾ Jsou rovněž rodem Židé, ale k sobě navzájem lnou daleko větší láskou než předešlí. Smyslných radostí se střežou

¹⁾ I ve Skutk. apošt. V. 37 děje se o něm zmínka.

²⁾ Viz Starožitn. XVIII. 1, 6, kde se o ní praví, že co do věro- a mravouky byla nejbližší Fariseům, ale stoupenci její vynikali nad ně svou svobodou milovností a neobrozeností, neuznávající mimo Boha jiného pána nad sebou. —

³⁾ Essenové, sekta židovská. Jméno Fariseové znamená „odloučení“, jméno Saduceové stoupenci Sadokovi; Sadok byl znamenitý rabín, žák Antigona Sochaea, jenž po Šimonu Spravedlivém nejvíce slyšel (291—260 před Kr.); jiní odvozují jméno toto od proslulé rodiny Sadoků za doby Davidovy nebo též od jména Zedek = spravedlnost, poněvadž si ctnosti této bedlivě hleděli; jméno pak Essenové nebo Essaeové připomíná slovo aramejsko-assyrské „assaea“ = lékař a značí podle toho tedy sektu Therapeutům příbuznou. Therapeuté (z řeckého „sluhové Boží“ nebo též „lékaři duše“) byla podle spisu Philonova „de vita contemplativa“ nám dochovaného sekta židovsko-křesťanská na březích Mareotidy uselá s neobyčejnými zvyky náboženskými (Nirsche, Wedland), zabývající se vědami přírodními a lékařstvím.

jako hříchu; zdržlivost zachovati a nedati se přemoci vášněmi pokládají za největší cnost. Manželstvím pohrdají, za to však přijímají cizí dívky, dokud jsou útlého ještě věku a schopny se vzdělávati, je za příbuzné mají a svým mravům pilně je vyučují. Tím však nechtějí manželstev zrušiti, aniž potomstva nadobro vymýtiti, nýbrž sebe toliko od výstředností ženských uchrániti, majíce za to, že žena nedovede manželi věrnosti zachovati.

3. I bohatstvím pohrdají, a ku podivu, majetek mají společný, takže nikoho není mezi nimi, by měl více, než druzí mají. Jest totiž u nich předpisem, že každému, kdo chce do řádu jejich vstoupiti, jest majetek svůj společenstvu odstoupiti, a tak není nikde u nich ani veliké chudoby, ani přílišného bohatství pozorovati, nýbrž všichni jako bratři užívají společného majetku nastřádaného z odkazů jednotlivých členů řádových. Olej je jim špínou a kdo bezděky jím pomazán byl, tělo své otírá a se umývá. Míti drsnou kůži jest jim právě tak čestno, jako choditi v bílých šatech. Správce společného majetku volí si většinou hlasů a každému bez rozdílu ve služby celku jest se propůjčiti.

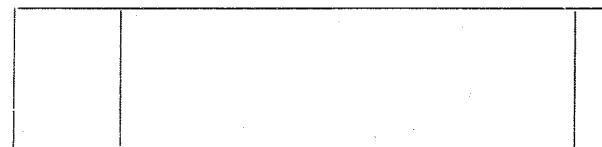
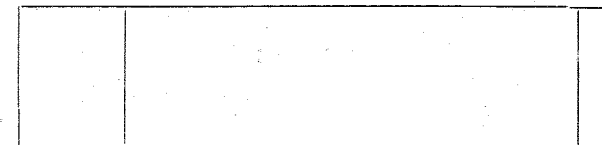
4. Vlastního města, kde by výhradně žili, nemají, nýbrž v každém hojně jich bydlí. Příslušníkům řádu, kteří odjinud přijdou, stojí vše, čeho u svých druhů najdou, úplně jako vlastní majetek, k službám a k lidem, jichž nikdy před tím nespátřili, vcházejí, jako by byli jejich důvěrní přátelé. Proto na cesty neběrou s sebou nic jiného, než zbraň na ochranu proti lupičům. V každém městě jest ustanoven zvláštní úředník pro cizince, by je šatem i ostatními potřebami opatřil. Svým oděvem a celým vnějším zjevem činí dojem chlapců, kterým ještě obávati jest se metly učitelovy. Šatu i obuvi neodloží, dokud nejsou zcela roztrhány nebo dlouhou potřebou nezvětšely. Navzájem ničeho nekupují ani neprodávají, nýbrž každý dá druhému ze svého, čeho mu potřebí, a vezme si sám od něho zase, nedostává-li se mu něčeho. Ano i beze vši náhrady může si každý od kohokoliv ze svých druhů řádových vzíti, potřebí-li mu čeho.

5. Nábožní jsou velice, uctívajíce Boha svým způsobem. Před východem slunce nepromluví zbytečného slova, nýbrž vzývají je starodávnými modlitbami, nejinak než jako by je o to prosili, by vyšlo; načež propouští je představený k obvyklému dennímu dílu,

ve kterém dle sil a schopností svých se vyznají. Pracovavše pak pilně až do hodiny páté,⁴⁾ sejdou se i na menším místě, opásají se bílým rouchem a umyjí se ve studené vodě. Umyvše se, jdou pak do určité budovy, kam, kdo není členem jejich řádu, nemá přístupu, shromáždí se společně v jídelně nejinak, než jako by vešli do svatyně jakés. Každý usedne zcela potichu na své místo a pekař podělí jich chleby, načež kuchař předloží každému z nich na míse jediný toliko pokrm. Než dají se do jídla, modlí se kněz a před modlitbou není dovoleno nikomu ničeho požití. Po jídle modlí se zase, takže před jídlem a po jídle vzývají Boha jako dárce pokrmů. Odloživše pak posvátný svůj šat, jdou zase po práci a pracují až do soumraku, načež vracejí se opět a večeří tímž způsobem jako obědvali; přijdou-li náhodou hosté, jedí s nimi. Ani křik, ani hluk nijaký neznesvěcuje domu, nýbrž druh druhu popřeje slova, jak řada naň přijde. Na ty, kdož mimo dům jsou, působí ticho v něm zachovávané jako velebné jakés tajemství; než klid tento má svou příčinu jediné ve střidmosti členů řádových, kteří nejedí a nepijí, leč aby se nasýtíli a žízně ukojili.

6. Ničeho nečiní Essenové bez výslovného rozkazu svých představených a ve dvou věcech toliko požívají úplné svobody, totiž jde-li o to, pomoci někomu nebo vykonati nějaký skutek milosrdný. Tu každému z nich dovoleno pomoci tomu, kdo pomoci potřeboval a lačným pokrmu poskytnouti. Příbuzným však nesmějí bez souhlasu nadřizených ničeho darovati. Hněvu neprojeví nikdo z nich, leč je-li zcela na místě; vášní svých dovedou také jak náleží ovládati; věrnosti i důvěry velice si váží a hledí s každým v pokoji žíti. Dané slovo je jim jako přísaha, někdy i více; ano nechtějí vůbec přísahati, majíce přísahu za něco horšího ještě než

⁴⁾ Dle našeho času je den áct hodin před polednem. Babyloňané počítali den východem slunce, Řekové a Židé západem a dělili noc i den na dvanáct hodin, čímž vznikly tak zvané liché hodiny, jichž v astrologii později pak jako planetovních hodin užíváno. V Itálii na některých místech až do nejnovější doby počítány hodiny od západu slunce posloupně od 1 až do 24. U civilisovaných národů trvá den od půlnoci do půlnoci a počítá se jen do dvanácti a to dvakrát za den, před polednem a po poledni, takže polednem rozdělen den ve dvě stejné polovice, dopoledne a odpoledne, jak se říká, a podle toho se i hodiny počítají. Návrhy k desetinnému rozvrhu dne t. j. 10 hodin po 10 minutách a 100 vteřinách selhaly (Laplace 1792).

Staré hrobky patriarchů v údolí Josafat u Jerusalema.

křivopřísežnictví. Kdo nenalezne víry, leč Boha se dovoláváje, ten podle nich, jak říkají, již odsouzen. Se zálibou čítají spisy starých, vybírajíce z nich, co tělo a duši prospěšno. Podle nich vyhledávají i léčivé byliny proti nemocem a vlastností kamenů vyšetřují.⁵⁾

7. Kdo do řádu jejich přijatu býti si přeje, nebývá ihned přijat, nýbrž jest mu vně řádu celý rok způsobu života členů řádových se podrobiti a obdrží motýčku, zmíněný opasek a bílé roucho. Obstál-li v období tomto ve zkoušce střídmosti, přiblížil se družstvu o krok blíže: smí účastniti se očíst posvátnou vodou, ale ke společným hostinám nebývá ještě připuštěn. Osvědčiv svoji stálost, ve dvou dalších letech bývá co do povahy zkoušen a teprve, když i tu hoden se ukáže, tehdy zpravidla do řádu jejich přijat bývá. Avšak než dovoleno mu společných hostin se účastniti, jest mu hroznou přísahou se zavázati ostatním členům řádovým, že chce Boha ctíti, své povinnosti ke bližním konati, nikomu z vlastního popudu ani na rozkaz jiného neškoditi, nespravedlivých stále v nenávisti míti a spravedlivým všude pomáhati, jakož i věrnost všem, nejvíce však k vrchnostem zachovávat, poněvadž nikomu bez vůle Boží nijaké moci se nedostává. Také jest mu přísahati, že kdyby snad jednou bylo jemu jiným poroučeti, nikdy mocí svou se chlubití nebude, jí zneužívati, aniž šatem svým nebo jakoukoliv jeho okrasou nad jiné se vyvyšovati. Rovněž zavazuje se pravdu vždy milovati a lež tresty stíhati, rukou svých od krádeže a duše své od poskvrny nespravedlivého zisku čistu chovati, svým druhům řádovým ničeho nezatajovati, jiným lidem pak z tajnosti řádových ničeho nevyzrazovati i kdyby výhrůžkou smrti ho někdo k tomu donutiti se osmělil. Posléze přísahati mu i že jinak též ničeho z nauk řádových nikomu nevyjeví, leč jak sám o nich byl vyučen, že loupeží chce se varovati, knih posvátných a jmen andělských v úctě vždy chovati. Takovými přísahami zabezpečují si Essenové každého nově přistouplého člena svého společenstva.

8. Kdo ve hříchu těžkém, toho ze společenstva vylučují, a vyloučenému jest často bídnou smrtí zahynouti. Přísahami a zvyky řádovými vázán, nesmí od nečlenů nijaké potravu přijímati a proto je mu toliko bylinami se živiti, čímž tělo jeho slábne, až posléze hladem zmořen umírá. Proto již mnohého takového nešťastníka,

⁵⁾ Kamenům některým od nich čarovná síla připisována.

jenž blížek byl svému skonu, soucitem k němu jati na milost přijali, soudíce, že útrapy, jež na pokraj záhuby jej přivedly, dostatečnou pokutou za hříchy, jichž se dopustil.

9. Ve svých nálezech soudních bývají velmi přísní, ale spravedliví. Rozsudek bývá jen tehdy vynesen, je-li nejméně sto členů řádových přítomno a jest nezměnitelný. Po Bohu největší úctě těší se u nich jméno zákonodárcovo.⁶⁾ Kdo se mu rouhá, bývá smrtí

⁶⁾ Mojžíš (hebrejsky Mošeh; Exod. 2, 10; nebo též ze staroegyptského mes, mesu = syn), vojevůdce Israelský a zákonodárce starozákonní theokratie. Rodiče jeho sluli Amram a Jochabad, oba z kmene Levi. Určen k smrti býti utopenu a dcerou krále egyptského (dle tradice Thermutis, staroegypt. Tmer-en Mut, sestra Ramsesa II. z XIX. dyn.; pravděpodobno však, že to byla Athmes, dcera krále Amose [1578—1552 před Kr.], sestra krále Amenophy I. [1552—1531], po jehož smrti jako dědička říše pojal za manžela Thutmose I. [1531—1518 př. Kr.] z XVIII. dyn.) vinám Nilu vyrván, na dvoře královském pečlivě vychován, jakož i v umění a vědách kněží egyptských vyučen. Ale více než může výchova někomu dáti, Bohem bylo mu dáno: vznešenou mužnou mysl, samostatnosti i svobody milovnou a vlastní silou ctinosti i moudrosti dbalou. Slyna pak nevšední krásou tělesnou a mužností, určen i za následníka trůnu, což však překaženo věštbou kněze jakéhos, jenž chtěl ho i zavraždit (Starožitn. II. 9, 5—7); dobyl i skvělého vítězství na Ethiopech, pronikl až do Meroë a pojal za manželku Tharbidu, dceru královskou, jež mu brány města otevřela (Starožitn. II. 10). Pro nástrahy však, jež jemu králem ze závnosti strojeny, bylo jemu prchnouti (Starožitn. II. 11, 1). Písmo sv. však praví, že zavraždil Egyptana, týrajícího Hebrejce (Ex. II. 11—15). I prchl na poloostrov Sinaiský, kde utkal se s kmenem Madianským, jehož šejkem byl kněz Jethro (též Chobab nebo Raguel zvaný), přidružil se k němu a pásav více roků jeho stáda, stal se jeho zetěm, pojav Sephoru, dceru jeho, za manželku, jež porodila mu dva syny Gersu a Eliezera (Ex. IV. 18). Na hoře Horeb zjevil se mu Hospodin v hořícím keři a povolal ho s bratrem Aronem za osvoboditele svého lidu z poroby egyptské (Ex. III. 1—14, 17). Král egyptský (podle všeho asi Thutmosis III., dle jiných Merenptah nebo Amenophis II. (III.)), donucen zázraky (deset ran egyptských; Ex. 15.—XI.) vykonanými vrativším se Mojžíšem, propustiti Israelity z Egypta po 430letém pobytu v něm (Jos. Flav. 215 roků; Starožitn. II. 15, 2). Tři měsíce po přechodu Rudým mořem (Pihahiroth, dnes Suez) obdržel Mojžíš od Jahveho na hoře Sinai (dnešní Džebel Musa) zákon (dekalog), proměnil dotekem holi hořké vody v Mary ve sladké, pitné (Ex. XV. 23), pomohl Israelským svou modlitbou k vítězství na Amalekitech (Masah a Meribah; Ex. XVII.), vyrazil ze skály pramen čisté vody (Rafidim; Num. XX. 11) a přivedl lid mannou zázračně živěný (Deut. VIII. 13, 16), bloudě s ním bezmála čtyřicet roků po poušti. Odboj u Kádes; měděný had (Num. XXI. 9) do roviny Moabské naproti Jerichu. Boje s králem Bassanským Ogem a Amorrhejským Sihonem (Num. I. 21—35). Poněvadž pak při

treštán. Starých lidí a většiny poslouchati za věc chvalitebnou mají; když jich deset zasedne, ani jediný nemluví, leč se souhlasem devíti ostatních. Střehou se také, by před jiným anebo na pravou stranu si neodplivli. Úzkostlivěji nežli všichni ostatní Židé mají se na pozor, by jim v sobotu nebylo ani ohně rozdělavati, ano v den odpočinku neodváží se ani hrncem pohnouti, aniž tělesných potřeb konati. V jiné dny však vykopou motyčkou, které každému při vstupu do řádu se dostane, jamku asi stoupu zhloubí,⁷⁾ zahalí ji pláštěm, aby světla Božího nezneuctili, vykálejí se do ní a ji pak vykopanou hlinou zase zahrnou; také volí k účelu tomu odlehlá místa. A ačkoliv konati tělesné potřeby čims zcela přirozeným, přece zvykem u nich umýti se pak, jako by se byli jimi znečistili.

10. Dle doby příslušnosti své k řádu dělí se na čtyři třídy a tak daleko stojí mladší členové za staršími, že tito, dotekl-li se jich náhodou někdo z nich, se umývají, nejinak, než jakoby dotekem

opětném odboji lidu o shovívavosti Hospodinově pochyboval, směl se sice s hory Nebo na zaslíbenou zemi podívat, ale vyvoleného národa do ní přivésti nebylo mu dopřáno. Rozloučiv se otcovsky s lidem, skončil ve věku 120 roků. Mojžíš zjevil se při proměně Páně na hoře Tábor (Mat. XVII. 3). Mojžíš jest jedním z největších zjevů Starého zákona vůbec (Deut. XXXIV. 10); dal lidu svému svobodu, národní existenci a jest lidským zakladatelem státu theokratického. Povahou svou byl ohnivý, rázný, vytrvalý a měl neobyčejně vyvinutý smysl pro spravedlnost. Zvláště velikým jeví se ve své shovívavosti a trpělivosti se svým lidem („nejmírumilovnější, ale také nejtýranější ze všech lidí“; Num. XII. 3). Obcoval s Bohem důvěrněji než ostatní proroci a spatřil Jej i jasněji (Ex. XXX. 18). I staří rabíni kladou jej v Rabboth výše než Adama, Noěma a Abrahama (Otho, Lexic. rabin. — philolog. s. v. — Moses). Jeho obličej zářil oslaven Hospodinem, takže bylo mu jej si i zahaliti (Ex. XXXIV. 29): nesprávným překladem: „velo jada ki karan or fanav“ vznikl podivný názor o „rohatém Mojžíši“. Dle tradice židovské i křesťanské autorem Peutteuchu, což však od mnohých popíráno a vznik jeho opírán o mnohé hypotese (hypot. starších spisů, úryvkovou, doplňkovou hexateuchovou). Někteří připisují mu i některé z žalmů, jedni LXXXIX., jiní LXXXIX.—XCIX., ba i knihu Jobovu, ač neprávem. Předmětem i mnohých bájí ve spisech rabínských, jako třeba ve Pseudo-Jonathově Targumim atd. Vyobrazován záhy a často, ale z většího dílu jen typologicky, jako předobraz Kristův nebo sv. Petra, zejména na sarkofagech v katakombách, kde zřítí i jednotlivé výjevy z jeho života, na př. hořící keř, přechod Rudým mořem a j. Nejpamátnější však socha Michelangelova, kde téměř každý sval mluví o hluboké koncepci mistrově.

⁷⁾ Stopa hebrejská (zereth) obnášela asi 25 cm, římská byla o něco větší, bezmála 30 cm.

cizince byli znečistěni. Dožijí se vysokého věku, mnozí z nich — jak se mi zdá, pro prostý svůj způsob života a přesný pořádek, který u nich ve všem zaveden — i přes sto roků. Při tom i největší nehody jimi nehnu, neboť bolesti snášejí s myslí statečnou a slavnou smrtí zemřítí kladou výše, než sebe delší život. Neohroženost myslí své osvědčili nejlépe ve válce s Římany. Na skřipce napjati, údy jim lámány a trhány, pálení — všech možných mučidel užito, by rouhalí se zákonodárci nebo jisti zapovězených pokrmů jimi nuceni — leč nadarmo: jednoho ani druhého nebylo lze přese vše úsilí docílit. Ni slovíčko prosby ku katanům nesvezlo se jim se rtů, ni oko slzou nezvhlhlo. Smějíce se za největších bolestí, žerty z mučitelů si tropili a s radostí vydechl duši každý z nich, koje se blahou nadějí, že ji opět nalezne.

11. Pevně věří totiž, že tělo propadá hnilobě, jsouc z hmoty pomijející, duše však věčně živa a složena z nejjemnější vzdušiny, přirozeným půvabem s hůry přivábena a do těla jako do žaláře jakéhos zavřena bývá. Ale jakmile svazků tělesných zbavena, vznese se, zproštěna dlouhé poroby v blažené rozkoši k výšinám nebeským. V souhlase s mladšími⁸⁾ Řeky⁹⁾ učí, že duším dobrých po smrti vykázán jest pobyt za Okeanem¹⁰⁾ a to místo, kde není ani deště, ani sněhu a vedra, nýbrž jen stálý od Okeanu jemně vanoucí Zefyr¹¹⁾

⁸⁾ Tak přeložili jsme slovo „paisi“; Paret vsunul zbytečně „tisi“ a Sušil ho vůbec pominul.

⁹⁾ Hellenové, staří Řekové, od těch dob, kdy povznesli se Dorové a Jonové. Původ svůj odvozují od Hellena, syna Denkaliona a Phyrthy. Synové jeho s nymfou Orseidou Aelos, Doros a Kuthos, praotcové jednotlivých kmenů řeckých. Kuthos = Amfiktion. Panoval ve Phthie.

¹⁰⁾ Okeanos v bájesloví řeckém jeden z titánů, syn Uranův a Gajin: za manželku měl Tethys, s níž zplodil tisíc Okeanidek. Boje titánů proti Diovi se nesúčastnil. Podle Homera a Hesioda jest Okean ohromné moře, veškeru zemi obtékající, kde hledati původ všech bohů. Později míván jménem tímto Atlantický ocean. Vyobrazován jako ctihodný stařec, sedící sám nebo s Tethyí ve voze netvory mořskými taženém. Známa jest obrovská jeho socha, chovaná v museu neapolském.

¹¹⁾ Z e f y r, západní vítr. V mythologii řecké syn Astraeův a Esin, unesi Chloris a dal jí panství nad květinami. Porodila mu Karpa, jež Zeus učinil vládcem plodů zemských. Harpyje Podarge porodila mu nejrychlejší koně Achilleovy Kanta a Belia, sle zhrzen Hyakinthou, byl příčinou vlastní smrti tím, že Apollon za terč svých střel jej vyvolil, sesypav je na hlavu jeho. U Římanů Favonius, ochránce květin a plodin zemských.

ochlazuje; duše zlych však odkázány na slují temnou, chladnou, kde jim věčná muka snášeti. S touž myšlenkou setkáváme se, nemýlím-li se, u Řeků, kteří svým hrdinům, jež heroy¹²⁾ a poloubogy¹³⁾ zovou, ostrovy blažených přidělili, duše však bezbožníků v Hádu¹⁴⁾ umístili, kde dle pověsti Sisypovi,¹⁵⁾ Tantalovi,¹⁶⁾ Ixi-

¹²⁾ Heros = hrdina, rek, ideál mužné síly a rytířské mysli, proto předmětem zvláštního kultu. Setkáváme se s nimi hlavně u Homera. Představuje si je jako vyšší bytosti lidí, kteří podléhají sice smrti, ale přízni bohů nezřídka ze země do nebe vzati a takto od smrti uchráněni. Náleží většinou době mythů (Byzas, zakladatel Byzance) vyvinuli se i z personifikací epithet bohů (Agamemnon, Zeus); ale jsou mezi nimi i historické osoby na př. Harmodios Aristogeiton, padlí u Marathonu, kteří významem silou tělesnou, udatností, krásou tělesnou a vůbec svými neobyčejnými činy, slovem, svými zásluhami o lidstvo. V nejširším smyslu značí zemřelé vůbec a oběti jim na počest konané spadají do kategorie obětí zesnulým přinesených.

¹³⁾ Poloubozy, sewdei, zbožnění, t. j. mezi boby přijatí lidé, též heroové a to ti, kteří měli za některého z rodičů boha nebo bohyni.

¹⁴⁾ Hades, podsvětí, sídlo zemřelých. U Egyptanů říše stínů, kde vládne Osiris a Iris, později též i Serapis. U Židů šol. U Řeků Hades; vstup u Tainaria; čtyři řeky: Acheron, Lethe, Styx a Pyriphlegethon; převozník Charon; hlídač Kerberos; soudcové: Ajakos, Minos a Rhadamanthys. Hříšníci v Erebu, blažení v Elysiu. Erebos = Tartaros, kde i zavřeným Titánům dlí. Duše prostřední, t. j. ani dobré ani zlé na louce kopíčekové (asfodelové). U Římanů Orkus, sídlo Manův. Náznaky Řeků přenesl k nim Vergil, svěží Aemofon.

¹⁵⁾ Sisypchos, dle bájesloví řeckého syn Aeolův a Euretín, manžel Meropin, král v Ephyře, zakladatel irthmických her. Úskočný až běda, nejednou obelstil bohy. Vyzradil Asopovi únos Aiginy Diem. Ano přelstil i smrt naň poslanou, ale posléze přece podařilo se jej do podsvětí dopravit. Vyžádal si na božích dovolenou odtud, nechtěl však se vrátit. Za to stihnul jej trest: valil ohromný balvan do vrchu, jenž na hoře se mu pokaždé vyklouzl a zpět dolů se zřítíl, načež bylo mu jej znovu valit. Odtud pořekadlo: „Sisypchova práce = marná práce. V pozdějších dobách ztotožňován nezřídka s Odysseem. Sisypchismus, soustava národohospodářská, kde nejde tak o zisk, jako spíše o namahavou práci.

¹⁶⁾ Tantalos, báječný král v Lydii nebo Phrygii, syn Tmolův, též Diův a Plutonin, otec Pelopův a Niobin, děd Arteův a Thyestrův. Kdysi miláček bohů, ale zblujněv, předložil jim vlastního syna Pelopa k hostině, vyzradil různá tajemství sobě svěřená a kradl na Olympu ambrosii a nektar. Za to potrestán, že stojí ve vodě a nemůže se napít, protože voda mu pokaždé uteče a stromy s ovocem k němu se sklánějící uhnou, chce-li si, jsa lačen, něčeho z nich utrhnouti. Podle Pindara visí ve vzduchu a jemu nad hlavou visí balvan, který každou chvíli hrozí se utrhnouti a jemu na hlavu spadnouti. Vyobrazován velmi často, zejména na váhách.

novi¹⁷⁾ a Tityovi¹⁸⁾ za zločiny jejich věčně pykati. Duše za nesmrtnelnou pokládající, hledí takým způsobem ke ctnostem nabádati a ode hříchu odstrašiti, dobře věduce, že spravedliví, kojíce se naději na odměnu po smrti, hledí, by byli ještě lepšími; náklonnost však ke zlému strachem z trestu mizí, ježto jest se bezbožným na to připraviti, že by i za života zločiny jejich zůstaly utajeny, po smrti zasluženému trestu na věčnosti přece neujdou. Tato nauka Essenů jest jakoby kouzlem jakýms, jímž ti, kdož moudrosti jedenkrát okusili, hledí ji k sobě trvale upoutati.

12. Jsou mezi nimi i tací mužové, kteří od mládí s posvátnými knihami, předpověďmi proroků a různými očitými se obeznámivše, dovedou, jak o sobě tvrdí, budoucnost předpovídati. A vskutku zřídka kdy se přihodilo, že předpovědi jejich selhaly.

13. Mimo to jest ještě jiná třída Essenů, kteří co do způsobu života, mravů i obyčejů s ostatními zcela se shodují, jen v názorech o manželství od nich se liší. Mají totiž za to, že ti, kteří do manželství nevstupují, s nejdůležitějším účelem života zploditi potomstvo se mýjejí, nebo spíše ještě, že kdyby všichni tak smýšleli, nezbylo by lidstvu, leč v nekratší době vymřít. Tři leta zkoušejí svých nevěst a kdy po trojnásobné očistě jich schopnost roditi dítky seznali, běrou si je za manželky. S těhotnými neobcují na důkaz, že ne z chlipnosti, nýbrž proto, by děti měly, v manželství vstoupili. Ženy koupají se v košili, mužové v zástěrách. Tolik o obyčejích Essenův.¹⁹⁾

14. Co se však obou dříve zmíněných sekt týče, jsou Fariseové nejstarší ze všech tří. Jsou pokládáni za nejlepší znalce zákona,

¹⁷⁾ Ixiou, báječný král Laphitů nebo Phlegiů, otec Peirithoův. Ucházeli se o Dii, dceru Zaroneiovu, slíbil jí svatební dary, ale nedal jí jich. Týž zabavil mu koně, Ixion však jej obelstil a uvrhl do ohnivé jámy. Sešlel, později však vrátil mu Zeus rozum a pozval ho k hostině bohů, kde vzplanul nečistou žádosť k Heře, jež mu však unikla tím, že poslala mu Nefelu, se kterou obcova, čímž povstali Kentaurové. Když pak se tím chlubil, potrestán, že vpleten do ohnivého, neustále se otáčejícího kola v podsvětí.

¹⁸⁾ Tityos, obr na Euboi, který se prohřešil proti Letě a za to zabit střelami Apollonovými, dle jiných Diiovými a potrestán v podsvětí ještě tím, že supové vyžirají mu játra, která neustále rostou.

¹⁹⁾ Essenové, byli to hlavně, již svojí vážností u lidu nauce Ježíše Krista popularity i stoupenců získali.

vše jim od Boha i osudu závislo, a věří, že člověku z většího dílu volno činiti dobro nebo zlo, ale při každém činu jeho i osud působí.²⁰⁾ Duše jsou dle názoru jejich vesměs nesmrtelné, ale jenom duše spravedlivých přecházejí po smrti do těla jiných, duše však bezbožných věčným trestům propadají. Saduceové však, stoupenci druhé ze zmíněných sekt, popírají zcela osudu a tvrdí, že Bůh o činy lidské vůbec se nestará; každému prý ponecháno úplně na vůli činiti dobře nebo zle a tak dle vlastního úsudku pro to neb ono se rozhodnouti. Dále popírají i nesmrtelnost duše,²¹⁾ jakož i tresty a odměny na věčnosti. Kdežto Fariseové k sobě navzájem láskou lnou a ke svornosti pro blaho celku nezbytné prohlédají, chovají se Saduceové k sobě vespolek mnohem chladněji, obcujice druhdy mezi sebou nejinak než cizinci. Tolik pokládal jsem za nutno o jednotlivých školách filosofických u Židů poznamenati.

²⁰⁾ Názor, který Farizej Josephus Flavius ve svých Starožitnostech ne-jedenkrát vyjádřil; tak VIII. 15, 4; 15, 6; IX. 9, 3; XVI. 11, 8.

²¹⁾ Ježto však nauka o nesmrtelnosti duše jedním z hlavních pilířů každého pozitivního náboženství jest a poněvadž, jak dokázáno, Saduceové po staletí s Farizeji o prvenství zápasili, takže ze středu jejich i velekněží a členové velerady vyšli, nezdá se býti pravděpodobno, že by byli šmahem nauku o nesmrtelnosti duše zavrhovali; spíše popírali nauky o zmrtvýchvstání, jež není původu židovského a které Fariseové tak houževnatě hájili, v nesmrtelnost duše však v principu věřili a o ni zásady svého náboženství opírali. (Viz Spiegler „Geschichte der Philosophie des Judentums“, str. 202. Ostatně sekta Saduceů po zkáze Jerusalema se rozpadla a členové její přestoupili buď ku křesťanstvu nebo přidali se k Farizejům, kteří vedeni nyní rabíny, čistý Mosaismus valy různých zásad, obřadův i příkazův obklíčili a k jeho obraně Talmudem dnes ještě stávající pevnou tvrz zřídili (Tamtéž str. 202 atd.).

AZOT.

IX.

(Starožitnosti XVIII. 2, 1—7, 2.)

Smrt Salomina. Města Herodem a Filipem vystavěna. Nepokoje za Piláta. Agrippa starší od Tiberia uvězněn, ale od Caliguly na svobodu propuštěn.

1. Když území Archelaovo v provincii římskou bylo proměněno ostatní knížata, Filipus a Herodes přijímám Antipas svoje úděly stále ještě spravovali. Salome však zatím zemřela; Julii, manželce Augustově svoje panství i Jamníí a palmovými zahradami ve

Azot, nynější Asdod, dříve znamenité město nyní pouze ves as se 200 domky, 54 km jižně od Jerusalema. Jest to jedno z pěti měst filištínských, o nichž v díle tomto vícekrátě již zmínka. Město toto známo jest z Písma sv., hlavně z doby soudcovské. Josua připojil Azot ku kmeni Judovu, avšak Filištínové jej obývající dlouho si zachovali svobodu. V Azotu byl chrám boha Dagona, do něhož Filištíné umístili archu úmluvy, kterou ve válce s Israelitskými těmto byli uloupili, byli avšak přinuceni co nejdříve zase ji nazpět poslati. Azot zachoval si samostatnost po celé věky; teprve Juda Makkabejský a jeho bratři jej zničili. V době apoštolské kázal tu jáhen Filip a záhy povstala tu značně veliká obec křesťanská; později stal se Azot sídlem biskupským. V okolí nynějšího Azotu četné zříceniny Azotu starého.

Phasaelidě v závěti odkázavši. A když po smrti Augustově¹⁾, jenž padesát sedm roků, šest měsíců a dva dny v čele římského státu byl, vláda Tiberiovi, synu Juliinu, připadla²⁾, zůstali Herodes a Filipus pány svých údelův. Filip vystavěl u pramenů Jordánu

¹⁾ Augustus (Julius Caesar Octavianus), římský císař, za jehož vlády Božský Spasitel se narodil. Pocházel z rodu Octaviů (Gens Octavia), byl synem praetora Gaia Octavia a narodil se r. 691 a. n. c. nebo dle Dionysova letopočtu 62 před Kr. Od Julia Caesara, svého praujce, byl přijat za vlastního a učiněn jím i jediným dědicem, začož z vděčnosti nazýval se Julius Caesar Octavianus. Vynikal nevšedními dary ducha a dovedl svým činům, byť i nedovoleným způsobem, jakéhos nátěru spravedlnosti dodati; do spolku Antoniova a Lepidova záhy přijat. Když pak tento z něho vyloučen, ovládl Octavianus Západ, Antonius Východ. Ale vzájemná žárlivost a osobní odpor bránil vši součinnost v míru a když pak Antonius nedůstojným způsobem svou manželku Octaviu, sestru spoluvladařovu, zapudil, propuklo tajné záští ve zjevné nepřátelství. Veliká námořní bitva v Ambracké zátoce u přehoří Actia 2. září r. 31 před Kr. svedená rozhodla o osudech říše římské. Octavianus zvítězil a brzy potom i imperatorem, t. j. samovládcem pozdraven a poněvadž odmítl čestný královský název Romula, nazván po návrhu Munatia Planka Augustus (řecky Sebastos, t. j. ctihodný, neporušitelný) r. 27 před Kr. Svou umírněností k senátu, štědrotou k vojsku a laskavostí k lidu upevnil si vládu, strhnuv nejdůležitější úřady republiky posloupně na svoji osobu. Nás však zajímá nejvíce poměr jeho k Herodovi Velikému. Ačkoliv Herodes byl stoupcem Antoniovým, přece po bitvě u Actia Augustem na milost přijat, obdržel od něho k území svému krajiny mezi Galileí a Trachonitidou (někdejší úděl Zenodorův) a za krále Židů jím potvrzen. Z vděčnosti za to vystavěl Herodes u pramenů Jordánu Augustovi na počest nádherný chrám z mramoru a i jinak po celý svůj život zůstával mu věren. Po smrti Herodově rozdělil říši synům jeho a připojil pak, když Archelaus jím do vyhnanství poslán, jeho území, Judsko totiž se Samařím a Idumaeou ku provincii syrské (759 a. n. c.) Zároveň pak náměstku svému Sulpiciovi Quirinovi uložil provésti sčítání lidu (census). Luk. II. 1, Starožitn. XVII. 13, 5; XVIII. 2, 1. Zemřel 19. srpna 767 a. n. c., t. j. dle našeho letopočtu r. 14. po Kr. Srov. Monumentum Ancyranum.

²⁾ Tiberius, císař římský (14—37 po Kr.), syn Tiberia Claudia Nerona a Livie, jež od r. 38. před Kr. provdána byla za Augusta. Zavražděn v Miseu od praefekta Macrona. R. 6. po Kr. zapudil manželku Vipsanii a pojal Julii, vdovu po Agrippovi; po válečných přípravách v Pannonii a Germanii tribunem (r. 6. po Kr.); upad v nemilost, žil na Rhodu až do r. 2. po Kr. Roku 4. po Kr. adoptován Augustem. Vládu přijal od senátu na oko nerad, posílil moci jeho, ale jen dle jména, ve skutečnosti však volbami úředníkův učinil jej nástrojem vladařovým. O výboje nestál; po odvetě u Idistavisu odvolal Germanika a zabezpečil hranice říše vojenskou organizací v Galii a Germanii,

v Paneadě město Caesareu³⁾ a v dolní Gaulanitidě město Juliadu⁴⁾; Herodes pak v Galilei město Tiberiadu⁵⁾ a v Peree jiné město,

použiv diplomaticky domácích rozbrojů mezi Germany a Markomany. Správa finanční byla vzorna; s obyvateli provincií uakládal mírně. Nenadálá smrt Germanikova připisována jemu na vrub. Nevoli lidu a nepřátelství šlechtý čelil zostřenými zákony o urážce veličenstva. Na popud mocného Sejana, jenž vinen smrti Drusovou (r. 23. po Kr.), přesídlil z Říma na Capri. Pádem Sejanovým (r. 31) ukrutnost jeho a odpor k jiným lidem stupňován. Roku 33. Agrippina a její starší synové na rozkaz jeho popraveni. Tiberiově povaze, Tacitem nejtemnějšími barvami vylíčené, dostalo se v době novější obháječů (Stahr, Freytag); že byl chladnokrevným, vypočítavým despotou, nelze však přes to popřít. (Biografie Suetoniovy.)

³⁾ Caesarea Philippi (Mat. XVI. 13, Mar. VIII. 27), dříve Baneas nebo Paneas zvána, od Filipa, syna Heroda Velikého a tetrarchy v Ituree a Trachonitidě znovu zbudována a ke cti císaře Tiberia Caesareou nazvána; Agrippa přezval ji Neroniadou. Město leželo na pramenech Jordánu, jenž tu ve slují řečené Paneum vyvěrá. Na jiném zřídle Jordánu leželo město Dan. Proto obou měst nelze stotožňovati, aniž se domnívati, že zbudováno na místě starého města Dan, nýbrž starého Baal Gad; dnes slove Baniás s vesnicí asi o 150 domech. Od nejstarších dob sídlem biskupským. Srov. II. 9, 1; III. 9, 7; VII. 2, 1; Starožitn. XVIII. 2, 1; XX. 9, 4.

⁴⁾ Na místě někdejší Bethsaidy (hebrej. beth. zaid = dům ryb). Dvě měst toho jména v Palestyně: a) Bethsaida v Galilei (Jan I. 47; XII. 21; Mar. VI. 5; VII. 22) na západním břehu jezera Genesarethského, nedaleko Kapharnaa. Rodiště svatých apoštolů Petra, Ondřeje a Filipa. Božský Spasitel rád tu pobýval. Poněvadž pak Spasitele neuznalo, bylo jemu jeho kletby zakusiti (Mat. XI. 21; Luk. XI. 13; Jos. Fláv. Vál. žid. II. 9, 1; III. 10, 7; Starožitn. XVIII. 2, 1); b) Bethsaida v Gaulonitidě v nepatrné vzdálenosti na severovýchod od téhož jezera a nazváno Filipem Juliadou na počest dcery Augustovy Julie (Starožitn. XVIII. 4, 6; Plin. V. 15; Hieron. Mat. XVI.). Do něho uchýlil se Božský Spasitel, když sv. Jan Křtitel stat, aby byl v bezpečí. (Mat. XVI. 13, 22, 24. Mar. VI. 32. 45.) Podle všeho uzdraven tu i slepec od narození (Mar. VIII. 27). Dnes zříceniny el Pell 1¼ hodiny vzdálené od vtoku Jordána do jezera Genesarethského (Robins. III. 565.) c) Bethsaida nebo Bethesda, hebrejské jméno bravného rybníka, jenž nedaleko Jerusalema ležel a opatřen byl hojujmi příbytky pro nemocné (II. Ezdr. III. 1; Jan V. 2; Schubert, Reise ins Morgaul. II. 516.)

⁵⁾ Tiberias (arabsky Tabarijeh, kdysi Rakath), město jihozápadně jezera Genesarethského ležící. Herodem Antipou vystavěno a ke cti Tiberiově přezváno Tiberiadou až do Agrippy II. hlavním městem Galilee. Za vpoupy Židů za Hadriana (v letech 132—135 po Kr.) duchovním střediskem Palestýnských Židů, kde Mišna a palestýnský Talmud vznikly. Ve starověku a za válek křížových (až do bitvy u Hittinu r. 1187., kde Saladin poraziv křesťany

jež podobně jménem Juliiným nazval⁶⁾.

2. Za správce do Judska poslal Tiberius Piláta⁷⁾. Tento dal jednou některé obrazy Caesarovy, jimž Římané „signa“⁸⁾ říkají, zahaleny potají v noci do Jerusalema donésti. Sotva však se rozednilo, mezi Židy byla již veliká bouře; neboť kdo přišel poblíž⁹⁾ zhrozil se, pohleděv na ně a měl za to, že zákon tím velice zneuctěn, jenž zapovídal jakýkoliv obraz v městě postavit. Nevole obyvatel města přenesla se znenáhla i na venkov, jenž

a Jerusalema dobyv, vyvrátil království Jerusalemské sídlem biskupa. Od něho zove se též jezero Genesarethské také Tiberiadejským (arab. Bahr el Tabarjeh), jež co do velikosti jest druhým jezerem kotliny syrské Palestýny. 203 m pod hladinou mořskou, 170·7 km² v rozloze, protékáno řekou Jordánem, mírně slané, rybnaté. Na severovýchod od něho hojnými prameny svažovaná, ale v celku málo vzdělaná rovina el Ghuver (kdysi Gemezar zvaná), kde hojně želv a krabů; na jihovýchod od něho jižně Tiberiady někdejší Hamath, teplice a solné lázně (60°) soli chlornaté a bromaté; viz II. 9, 1; 20, 6; 21, 8; III. 9, 7; Starožitn. XVIII. 2, 2; XX. 8, 4.

⁶⁾ Viz poznámku II. 4, 2; totéž město, jež před tím Bethamarath a Livias slulo.

⁷⁾ Roku 25. po Kr. Od Archelaova odchodu do vyhnanství byli předchůdci Pilátovými: Coponius (r. 6. po Kr.), Marcus Ambivius (asi r. 9. po Kr.), Annus Rufus (asi r. 11. po Kr.), Valerius Gratus (r. 14 po Kr.).

⁸⁾ Signa = prapory. U pěchoty římské prapory nazývány „Signa“ u jízdy a vojsk spojenečů „vexilla“. Byly od nejstarších dob vojnům posvátny. Má se za to, že s počátku za polní znaky užíváno bylo otepi sena na žerdi naboduuté. Později přípevněna příční žerď a na ni pověšen kus plátka. Praporce takového užívali menší oddíly pěchoty, jízda však vůbec. Ale „signum“ bylo něco zcela jiného. Byla to postava zvířete některého nebo ruka vztýčená na žerď shora přípevněná. Znakem kohort bylo ono, toto pak znakem manipulů. Až do dob Mariových (r. 120 před Kr.) nemělo římské vojsko nijakých společných znaků. Od dob těchto pak byl orel (aquila) společným znakem u legie zavedeným. Mimo obrazy zvířat (obvyklé znaky jednotlivých kohort), shledáváme se tu též s obrazy vojevůdců a císařů, hradbami dobytých měst a t. d.

⁹⁾ Praetoria totiž, kde polní znaky byly vztýčeny. Praetorium = stan vojevůdcův, zde zároveň i bydlště vladaře, jenž sídlil v Caesaree přímořské, zavítal-li do Jerusalema. Od dob císařských byl praefectus praetorio velitelem tělesné stráže panovníků (obvyčně bývalo jich několik), měl veliký vliv na správu státní a soudnictví. Od r. 324. po Kr. byli praefecti praetorio nejvyššími civilními úředníky (náměstky panovníkovými, mistodržiteli, t. j. správci čtyř praefektur říše.

se také bouřil, a celé zástupy Židů táhly do Caesaree k Pilátovi¹⁰⁾, jež snažně prosili, by obrazy dal odkliditi a jim na starobylé obyčeje náboženské nesahal. Když pak Pilát prosbě jejich povoliti nechtěl, na tváře své padli a pět dní a nocí za sebou takto leželi, ani sebou nepohnuvše.

3. Šestého dne pak zasedl Pilát ve velikém závoďišti na soudnou stolicí a dal svolati lid, jako by mu chtěl odpověděti; dal však vojnům, kteří o všem iž věděli, rozkaz, aby Židy se zbrání v ruce obklíčili. Židé obklíčení jsouce třemi řadami vojnů, velice se poděsili, věci, jichž se nenadáli, vidouce. Pilát hrozil však, že jich dá do jednoho pobiti, nepřijmou-li obrazů Caesarových a dal vojnům ihned povel, aby tasili meče. Tu Židé, jako by se byli umluvili, všichni na zem padše a šíje k ranám nastavivše, volali, že raději chtějí zemřít, než-li zákona přestoupiti. Tehdy Pilát hrdinné stálosti lidu u víře se podiviv, praporce ihned z Jerusalema kázal odkliditi.

Římský lehkoodětec pěší.

¹⁰⁾ Pontius Pilatus, pátý vladař v Judsku a Samaří (26.—36 po Kr.), ukrutný a bezohledný k náboženským zájmům Židů. Proti vlastnému svědomí a výstrahám manželky své, židovské proselitky Prokly (dle jiných též Claudia Procula zvané), potvrdil rozsudek smrti veleradou židovskou proti Ježíši Kristu vyneseny. Poněvadž pak ueústupností svou vyvolal několik bouří mezi Židy, odvolán a zemřel smrtí násilnou, dle jedněch sebevraždou, dle jiných na rozkaz Neronův byv popraven. Tělo jeho vrženo do Tiberu, nebo do jezera podle něho nazvaného, jak jiní se domnívají. Záhy povstala o něm apokryphická literatura: Acta Pilati, Anaphora paradosis Pilati — prvě ze IV. století, druhé z dob pozdějších.

4. Později Pilát novou bouří vyvolal tím, že z pokladu chrámového korban řečeného¹¹⁾ dal zříditi vodovod, jenž měl čtyři sta honů zděti¹²⁾. Avšak lid tím velice popudil a když pak za čas do Jerusalema přibyl, obstoupili Židé s křikem jeho soudnou stolicí. On však o zamýšlené bouři v čas zpraven, rozestavil potají mezi lid ozbrojené vojíny v občanském oděvu, nařídív jim, aby ne meči, nýbrž kyji do křiklounů bili. Na pokyn se soudné stolice daný, vojínové poslušni rozkazu, jali se Židů tepati, a mnoho jich pobito z nich, mnoho též od vlastních krajanů na útěk se davších, pošlapáno, zhytnulo. Strach z neblahého osudu pobitých utišil brzy rozbouřený lid.

5. V touž dobu odebral se Agrippa, syn Aristobula Herodem zavražděného, do Říma k Tiberiovi, žalovat na tetrarchu Heroda; byl však se svojí žalobou od něho odmítnut. Zůstal ale v Římě a hleděl získati si přízně vlivných Římanů, zejména syna Germanikova Gaja, jenž tenkrát ještě žil v soukromí. Když pak vystrojiv jemu na počest hostinu, ho slavnostně jí počastoval a jej i jinak svou pozorností zasypal, posléze sepjav ruce, hlasitě jal se k Bohu modliti, by dopřáno mu bylo v brzkém čase Gaja po smrti Tiberiově pánem světa pozdraviti¹³⁾. Sluha pak jakýs nemeškav, pověděl o tom Tiberiovi, jenž velice se rozhněvav, dal Agrippu ihned do žaláře vsaditi, a šest měsíců bylo mu tam u veliké bídě strádati, až Tiberius zemřel, panovav dvacet dvě leta, šest měsíců a tři dny.

6. Sotva Gajus¹⁴⁾ za Caesara povolán, ihned propustil Agrippu ze žaláře a jej králem v tetrarchii zatím zemřelého Filipa jmenoval

¹¹⁾ Korban, to jest věno posvátné, dar posvátný, též poklad chrámový, jenž chován byl se stolem chlebě předkladných, sedmiramenným svícem a archou úmluvy ve velesvatyni, kam přístup měl jenom velekněz. Když Pompeius, dobyv Jerusalema, tam vešel, bylo tam dva tisíce hřiven, to jest 11,204,000 korun v našich penězích. Viz I. 7, 6; Mar. VII. 11.

¹²⁾ 400 honů = 74 km dle naší míry. Dle Starožitn. XVIII. 3, 2 však jen 200 honů = 37 km. Viz Spiess „Jerusalem des Josephus“ str. 54.

¹³⁾ Podle Starožitností VIII. 6, 5 vyslovil Agrippa přání toto při jakés společné vyjížďce na voze. Srovnej ostatně i obšírnou líceň osudů Agrippových tamtéž.

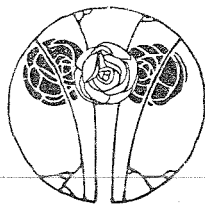
¹⁴⁾ Gajus Caesar, jinak Caligula, po česku „botička“, poněvadž jako chlapec je nosil, římský císař v letech 37.—41. po Kr., nejmladší syn Germanikův. Z počátku vládl dobře, později však upadl do velikášství, slavo-

(roku 36. po Kr.). To však vzbudilo záští tetrarchy Heroda, jemuž zvláště manželka Herodias naděje dosíci královské důstojnosti dodávala. Vytykala mu totiž jeho nečinnost a tvrdila, že jen proto v důstojnosti své nebyl povýšen, poněvadž se mu do Říma k Caesarovi nechtělo. Řečmi takovými dal se Herodes přemluvití a odebral se ku Gajovi, byl však od něho pro svou lakotu vyhnanstvím do Hispanie¹⁵⁾ potrestán (roku 38. po Kr.). Agrippa

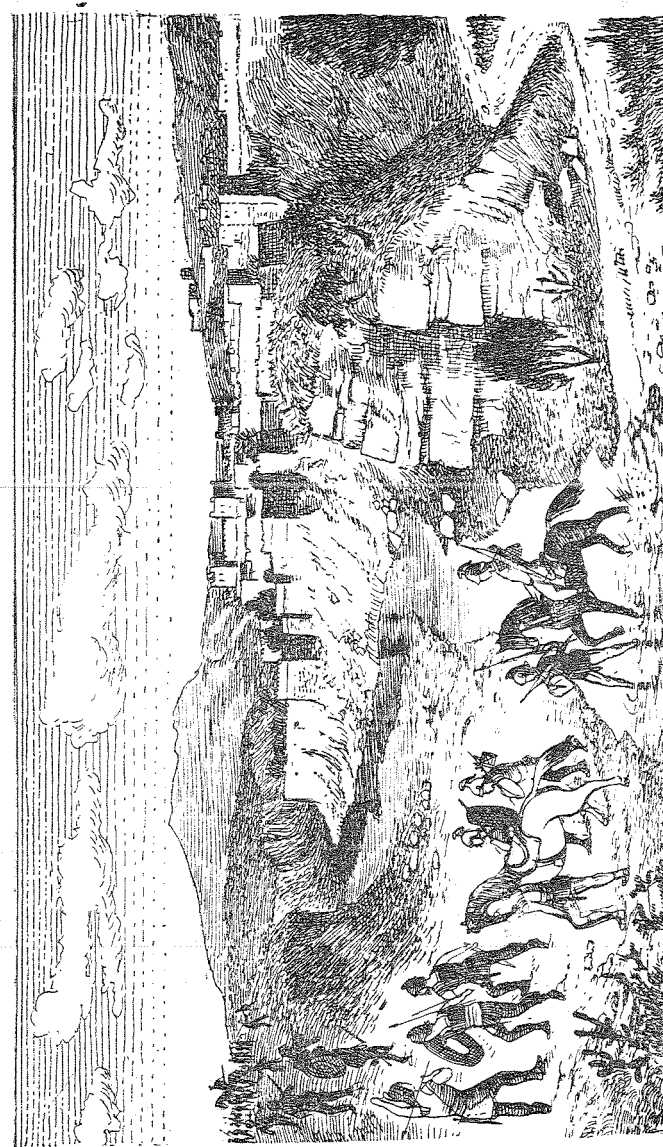
mamu, považoval se za boha, oddal se bezuzdným výstřednostem, promrhal tatky Tiberiem nadržané, načež pomáhal si popravami lidí zámožných a „konfiskacemi jejich jmění, by prázdných pokladen státních naplnil. R. 39.—40. bezvýsledné výpravy proti Germanům a Britanii. R. 41. po Kr. zabit spiklenci. Duševních schopností nelze mu upřítí, ale neměl pro nic nijakého zájmu. Viz II. 9, 5; 10, 1; Starožitn. XVII. 9, 7; XVIII. 4, 5; XIX. 1, 1.

¹⁵⁾ Hispania; původ jména neznám. Polouostrov pyrenejský obydlen byl původně nearijskými Ibery z Afriky příšlými; splynuli s Kely na severu v Keltibery. Ve XII. století před Kr. založili Phooinikové na jihu osady (bibl. Tharais). Po nich přišli Řekové. Ve III. století Karthaginci. Hamilkar, Barkas, Hannibal. Osadili jih a východ. O Hispanii rozpředla se II. válka punská (r. 218—201), jež skončila odstupem osad Karthaginských Římanům. Boje Lusitanů s Římany. Galba, Viriatus. Pád Numantie r. 133. př. Kr. Roku 81. boj se Sertoriem, přívržencem Mariovým, jež r. 72. zavražděn. Roku 19. před Kr. rozdělena ve dvě provincie: Hispanie citerior, nebo Tarraconensis a Hispania ulterior nebo Baetica s Lusitanií. Později sedm provincií: Hispanie pořimaněna a pokřesťaněna. Roku 409. po Kr. přišli Vandalové, Alanové, Suevové, po nich Vizgotové. Zbytky Vandalů v Andalusii odtáhli do Afriky. I Suevové, kteří měli na severozápadě menší říši, r. 585 nuceni Vizigotům ustoupiti. Rekkared odpřisáhl Arianismus a tak se stalo, že domácí obyvatelstvo splynulo s dobyvateli v jediný románský národ (původ dnešních Španělů). Vizigotové podlehli Arabům. Roku 701 po Kr. poražen Roderich u Xerez de la Frontera. Kalifát Kordovský Abderhamanem založen. Hakam II. a Almansor (1002) Hišam III., poslední kalif a říše se rozpadla. Křesťané, vzmohše se, založili nejprv vedení Pelayem říši Leonskou, potom říši Navarrskou a Katalonnskou, v XI. století Arragonie s Kastilií. Almoravidé (Cid Campeador, Rodrigo Diaz) po nich Almohavidé. Alfonsem VII. poraženi u Navas de Tolosa 1212. Arragonec Jakub I. (1213—1276) odňal jim Baleáry, Pitbusy, Valencii s Murcií, Ferdinand III. Svätý (1214—1252) spojil Kastilii s Leonem a dobyl i Cordovy a Seville, Alfons III. 1250. Algarve, takže zbývala jen Granada, od roku 1273 Kastilii poplatná, ale i ta r. 1492 padla, a poslední vládce maurský Boabdil přešel do Afriky. Ostatek nespádá do našeho rámce. Ve Starožitn. VIII. 7, 2 stojí však, že vypovězen do Lugduna (Lyonu) v Gallii. Lugdunum, vlastně Lugudunum, kelt. latinský hrad boha Lugu, starý název dnešního Lyonu, třetího města dle velikosti ve Francii, leží na stoku Rhony a Saony; sídlo hedvábného průmyslu, město boháčů. Arcibiskupství a zároveň

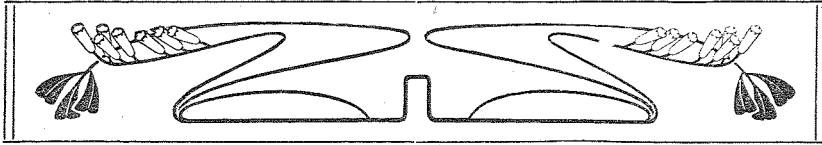
totiž pustil se za ním do Říma, obžaloval jej u Caesara a obdržel od něho tetrarchii Herodovu nádvkem ke svému království (roku 40. po Kr.). Herodias pak doprovodila manžela svého jako psance do Hispanie, odkud se již nikdy více nevrátil.

jedno z předních poutních míst ve Francii. Arcibiskup Lyonský má titul primasa Galie. Ve starověku sídlem keltických Segusiavů. Roku 43 před Kr. osazeno Munatiem Plankem. Později hlavním městem Galie Lugdunensis; rodiště císaře Claudia. Roku 197 po Kr. na rozkaz Septimia Severa spáleno. Sv. Pothinus a Irenaeus prvými biskupy. Pierre de Tarentaise potomní papež Innocenc V. Roku 879 náleželo dolnímu Burgundsku, r. 1083 připadlo Německu. Roku 1164 pány jeho arcibiskupové Lyonští. XIII. všeobecný sněm církevní; císař Bedřich II. sesazen; „filloque“ a primát. Za bouří Hugenotských mnoho utrpělo. Mírem Lyonským r. 1601 bylo Savojsku postoupiti krajiny Gex, Bugny a Bresse. R. 1793 ozval se Lyon proti terrorismu Jakobínů, Dubois-Cranéem ho dobyto a tím, že zpola zbořen a mnoho obyvatel popraveno, potrestán. V letech 1814—1815 osazen Rakušany. Nové bouře v letech 1817, 1831, 1834, 1848—1849, 1870—1871.

Přední stráž vojska římského, jež pod vedením Petronia táhne ze Syrie proti Judsku.

X.

(Starožitnosti XVIII. 8. 2 — 8, 9.)

Caligula sochu svou ve chrámě Jerusalemském postaviti velí. Jak se Petronius při tom zachoval.

1. Zatím Caesar Gajus štěstím svým tak zbujněl, že nejen sama sebe za Boha měl a i od jiných za něho jmínu býti žádal, nýbrž i vlast o nejslechetnější muže oloupil. Neméně i Židům bylo jeho bezbožnosti trpěti. Jednou poslal totiž Petronia v čele vojska do Jerusalema, aby ve chrámě tamnějším sochu jeho postavil (r. 39 po Kr.). Zároveň dal mu i rozkaz, aby, nesvolí-li Židé k tomu, odbojníky dal popravit a ostatní lid by do otroctví prodal. Prozířetelnost Boží však zabránila, že se tak nestalo. — Petronius vytáhl tedy z Antiochie se třemi legiemi a četnými pomocnými sbory ze Syrie proti Judsku. Ihned bylo všude plno pověstí o válce; část Židů nedala jim víry, ostatní však, již považovali válku za možnou, tonuli v rozpacích, kterak se brániti. Brzy však na všechny strach připadl, neboť vojsko stálo již u Ptolemaidu.

2. Město toto, nedaleko Galiee, v rovině veliké¹⁾ položeno jest městem přímořským a horami vůkol obklíčeno. Na východě

¹⁾ Jesraël a) město kananejské na úpatí hor Gelbe, přiděleno území Issacharovu, ačkoliv leží v Manassesově. Za doby královské náleželo říši Israelské. Achab bydlel tu v letě a rozšířil je, odňav Nabothovi vinici (III. král. XVIII. 45, 46.; XXI. 1.) Jehu tam také sídlil. Jevišťe krvavé řezi, již krev Nabothova pomstěna. IV. král. IX. 27.; X. 11, 14.) u proroka Osea „sanguis Jesrahel“ (I. 4.) Ve středověku po arabsku Zerín; odtud u Viléma z Týru Gerinum (Hisst. XXII. 26.) Dnes nepatrná vesnice; b). Odtud k severozápadu podél pobřeží od pohoří Karmelského až k moři prostírá se rozsáhlá rovina

totiž ve vzdálenosti šedesáti honů (dle našeho asi 11·1 km) zvedá se pohoří Galilejské²⁾, na jihu Karmel, vzdálen jsa dvacet honů (22·2 km dle naší míry) a na severu velmi vysoká hora ve vzdálenosti sta honů, již obyvatelé tamnější zovou Tyrským žebřem³⁾. Od města dvě honů zdálí (něco přes 1/8 km) teče řeka Belaeus⁴⁾ a na blízku stojí pomník Memnonův⁵⁾, jakož i prostor velmi podivný, mající sto loket v obvodu. Jest okrouhlý, vyhloubený a dává skelný písek, který, jakmile četnými, tu zakotvenými lodmi vybrán, pokaždé sám zase se doplní tím, že vítr jako naschvál

Jesraelská, též údolí Jesraelské (Soudc. VI. 33.) nebo prostě jen Jesrael (Sam. II. 9.) Později rovina Mageddská, v knihách, z nichž se nám zachoval pouze řecký text Esdralom nebo Esdraelon (Jud. I. 8.; IV. 5.), odtud Stradella („Poutník Burdigalský“, Migne P. T. bat. VIII. 790.) Též veliká rovina u Dothain (Jud. IV. 5.), rovina Samařská, nebo prostě „veliká rovina“ (I. Mak. XII. 19.; Jos. Flav. Starožitn. XII. 8, 5.) není nic jiného než rovina Jesraelská. Ve středověku slula Campus Legionis, od města Legio na ní položeného, dnes Ledžun zvaného; rovina sama sluje dnes Merdž ibi Amir.

²⁾ Gelboe, pohoří na území Issacharovu, severovýchodní výběžky pohoří Ephraimova, asi dvě hodiny cesty široké, dotýká se na jihovýchodě údolí řeky Jordánu. Kdysi hojně zalesněno (Jos. XVII. 15.) takže Kanaanité mohli se tu dlouho držeti. (Jos. XVII. 11.; Soudc. I. 27.) Dnes úplně holé a zove se Džebel Fakusa. Staré jméno jeho udrželo se v názvu vesnice Džilbon. Na západní části jeho svedena byla bitva mezi Israelity a Filištinskými, ve které Saul zahynul. (Sam. XXVIII. 4.; XXXI. 1.; II. Sam. J. 6, 21) David žele smrti Saulovy a Jonathovy proklínal hory Gelboe (II. Sam. I. 21.) Srovn. Schubert, Reise in's Morgenland III. 363.; Robinson, Palaestina III. 388.

³⁾ Scala Tyriorum, arab. Ras el Abind, zvýší 360 m.

⁴⁾ U Tacit. Hist. V. 7. slove Belus.

⁵⁾ Memnon dle řeckého bájesloví syn Tylhonův a Eoin, král ethiopský, přišel po smrti Hektorově strýci Priamovi ku pomoci, zabil Antilocha, ale podlehl v zápase Achilleovi, jenž ho usmrtil. Na prosby Eoiny přijat Diem mezi nesmrtelníky; z prachu jeho mrtvolky povstali ptáci memnoniidy t. j. jestřábi. Zvláště oblíbenou stala se pověst o Memnonovi, když obě sochy Amenhotepa III. (1500 před Kr.) v Egyptě otřesem země zničeny a od těch dob vydávaly ze sebe po východu slunce jisté zvuky (kámen se rozehříval a zachvíval), z nichž Eos poznávala hlas svého nebožtíka syna. Septimius Severus dal je opravit a zvuky přestaly. Četné nápisy na nich z dob císařských svědčí o hojně návštěvě cizinců. I císař Hadrian se tu podepsal. Několik měst chlubilo se, že jeho ostatky (Memnonovy) tam pohřbeny.

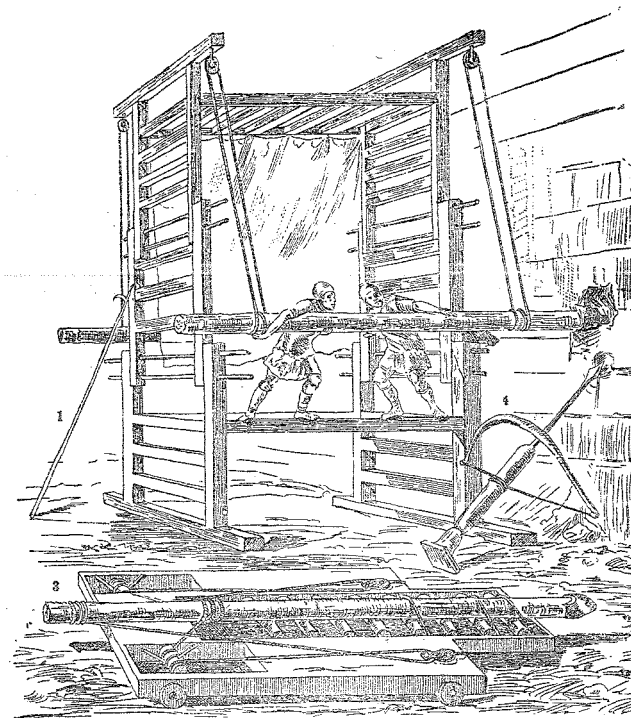
lesklého písku zvenčí tam opět navane. V jámě promění se ihned veškeren písek ve sklo. Ještě podivuhodnějším zdá se mi, že přebytečné sklo z jámy vyndáno, znovu v obyčejný písek se mění⁶⁾. Toť přirozená povaha tohoto kraje!

3. Židé shromáždili se i s rodinami svými na rovině u Ptolemaid⁷⁾ a prosili snažně Petronia, aby nejprve jejich otcovských

⁶⁾ Dle hodnověrnější zprávy Tacitovy (Hist. V. 7.) příměskem ledku z písku tohoto sklo taveno. Podobně i Plinius. (Hist. natur V. 17. a XXXVI. 65. Ještě ve středověku dovážen písek z řčky Bela do Janova a Benátek k výrobě skla. Van Velde našel u Belu nedaleko Ptolemaidy (Aere) pahorky, vrstvou skla pokryté. Poznámka Josefa Flavia, že sklo z jámy vyndáno, opět v písek se mění, neodpovídá skutečnosti.

⁷⁾ Jest to zmíněná již rovina Jesraelská, kterou velmi případně popsál Schubert ve svém díle „Reise in's Morgenland“ (vyd. Erlang 1839. III. 163). Čtete tu o ní: „Jest to krajina na kterou oko cizincovo a poutníkovo ani do syta se nahléděti nemůže. Upře-li zraky své ať na bohatství půdy, ať na krásu sousedního pohoří, nebo na osady na úpatí jeho i v údolích rozptýlené a vzpomíná-li při tom na jejich minulosti...“ A dále: „Půda roviny Jesraelské neb Esdralské jest jediným rolem, jehož semene ruka lidská nerozsívá, jehož bohatých klasů ruka žencova nesežíná; nebo. aspoň větší díl obilí, jehož bujná stébla více než polovici těla mezkova příkrývají, rozsívá se sám z bohatých klasů, kterých nikdo z obyvatel země neskřízí, ani nezužítkuje.“ — Ještě bohatší však byla žeň, kterou tu prováděla smř, když v čas válek v bitvách na nivách Jesraelských, svedených, v řadách vojínů kosila. Hluboká poloha i značné rozměry její vábily odjakživa nepřátelské voje, by rozhodné bitvy svoje tu sváděly. Nejdůležitějším z rozhodných bitev tu svedených, pokud o nich víme, byly: mezi Barakem a Sisarou. (Soudc. IV. 7.; V. 19.) mezi Gedeonem a Madianity (Soudc. VI. 33.; VII. 22), mezi Saulem a Filištínskými (I. Sam. XXIX. 1.; XXXI. 1; II. Sam. IV. 4.), mezi Achabem a Benadadem (III. král. XX. 25.), mezi Josiou a faraonem Nechonem (IV. Král. XXIII. 29.; II. Par. XXXV. 22). I Babylonské vojsko, jehož moc u Bethulie zlomena, tábořilo na rovině této (Jud. VII. 3.); zde dobyly i voje zavražděného Jonathy nekrvavého vítězství na zástupech Tryphonových (I. Makk. XII. 49.); od Gabinia poražen tu Alexandr, při čemž 10.000 mrtvol pokrývalo bojiště (Jos. Flav. Starožitn. XIV. 6. 3.). Za Vespasiana zlákal Placidus Židy s hory Tábor na rovinu tuto, načež krvavou způsobil mezi nimi řež. (Jos. Flav. Vál. Žid. IV. 1. 8). I za válek křížových bojováno krutě na rovině Jezraelské a ještě r. 1799. poraženo tu 25.000 Turků třemi tisíci Francouzů vedených Bonapartem a Kleberem. (Srovn. Schubert, „Reise in's Morgenland“ III. 163.

řádů, pak i života jich šetřil. Množství prosebníků a vytrvalost, se kterou prosby svoje pronášeli, působila na Petronia takovým dojmem, že vojska i obrazů ve Ptolemaidě zanechav, do Tiberidy v Galilei odešel, kamž lidu a zvláště předáků židovských povolal. Tam mnohými pak řečmi rozhovořil se o moci Římanů i hrozbách

Oblehací stroje římského vojska.

Beran = přístroj ku boření hradebních zdí a věží.

Caesarových a pokoušel se jim dokázati, jak nerozumná jejich žádost. Všichni podrobení národové, končil, vedle obrazů svých božstev postavili sobě i sochy Caesarovy a když jediní Židé proti tomu se vzpěčují, není odpor jejich ničím jiným, než vzpourou a k tomu ještě vzpourou s potupou Caesara spojenou.

4. Židé na zákon a obyčeje otcovské se odvolávali, které jim ani obrazu Božího, nerci-li pak lidského, nikde, ani ve chrámě, ani na místě neposvěceném v celém kraji postavití nedovolují. Petronius ujav se slova, odpověděl: „Nuže i mně zákona pána mého šetřiti a přestoupím-li jej, abych vás ušetřil, uvrhnu sebe a to vším právem v nebezpečí smrti. Ten, jenž mne poslal, povede s vámi válku, ne já; neboť i já jsem jemu poddán jako vy.“ — Po těchto slovech rozkřikl se veškeren shromážděný lid, že hotov pro zákon vše podstoupiti. Petronius utišiv křik, tázal se, mají-li tolik odvahy, by s císařem v boj se dali. Židé odpověděli: „Za císaře a za lid římský dvakráte každý den oběti přinášíme; hodlá-li však nad to ještě svoji sochu v chrámě postavití, tu jemu jen celý národ židovský obětovati, neboť my všichni hotoví jsme podatí šíjí svých k oběti i s manželkami a dětmi.“ Údiv a lítost pojaly Petronia, když spatřil neochvějnou zbožnost Židů a jejich ochotu i smrt podstoupiti, a ničeho nepořídívše, rozešli se tentokrát, Petronius i Židé.

5. Na zítří dal si nejprv zavolati předáky a po nich svolal znovu lid; prosil, domlouval, ale i hrozil, ukazuje na moc Římanů, nevoli Gajovu i vlastní trapnou nesnáz jim líče. Nic však nepomohlo, a Petronius poznal, že nebezpečí tu, že země nebude ani oseta — neboť lid zahálel již padesáte dní v době setby — svolal ještě jedenkrát lid a pravil: „Nebezpečí vezmu sám na sebe: buďto ukrotím s pomocí Boží Caesara a potěším se s vámi, zachráně vás, anebo popudě ho k pomstě, milerád za tak veliké množství lidu život svůj položím.“ Po té rozloučil se s lidem, jenž mu žehnal, sebral vojsko od Ptolemaidy a vrátil se sním do Antiochie. Odtud pak psal ihned Caesarovi, líčil mu svůj příchod do Judska, snažné prosby lidu a jak bylo mu, nechtěl-li země i lidu do zkázy vehnati, dovoliti jim šetřiti svého zákona a od rozkazu jeho upustiti. Odpověď na list tento nezněla nikterak milostivě; na obrat hrozil Petroninovi smrtí, že tak nedbale prováděl jeho rozkazy. Než náhoda tomu chtěla, že posel s listem tři měsíce bouřemi na moři zmítán, kdežto druzí se zprávou o smrti Gajově šťastně se doplavili a tak dostalo se Petroniovi zpráv o smrti Gajově o tři neděle dříve, než listu, kde mu smrti vyhrožováno.

XI.

(Starožitnosti XIX.)

O vladařství Caesara Claudia a Agrippy I. O jejich vzájemném poměru k sobě. Smrt Agrippy a bratra jeho Heroda z Chalcidy. O dětech Herodových i Agrippových.

1. Když Gajus, panovav tři léta a osm měsíců, úkladnou vraždou zahynul¹⁾, vojínové v Římě sloužící dosadili na trůn Claudia²⁾. Senát však na návrh konsulů Sentia Saturnina a Pomponia Secunda svěřil ochranu města třem sobě oddaným legiím, sešel se na Kapitoliu³⁾ a uradil se, maje zřetel ku krutosti

¹⁾ Roku 41. po kristu. Obširně vylíčeno (Starožitn. XIX. 1. 1. atd.)

²⁾ Claudius (Nero Germanicus Tiberius) římský císař v letech 41—54. po Kr., narodil se v Lyoně a byl synem Drusa Staršího. Pro těžké choroby mozkové a protože neustále odstrkovan, duševně zanedbán. Bázlivý, nesamostatný — terčem posměšků u dvora, úplně pod vlivem žen, zvláště Mesaliny a Agrippiny, jakož i propuštěnců Pallada a Narcissa. Vystupoval prostě zcela po občansku, jevil zájem pro vědu, zejména dějiny a právo. Sepsal i sám několik dějepisných děl. Britanie za něho podmaněna a provedeny velikolepé stavby užítkové (přístav Ostijský.)

³⁾ Kapitol, římský pahorek se dvěma vrcholy, severozápadně Palatinu, jenž teprve když obec latinská a sabinská splynuly, pojat byl do obvodu města. Sluly Arx a Kapitol. Arx, vlastně tvrz, chrám Junony, Concordie a sídlo augurů. Kapitol, chrám Joviše Statora, kde konaly se schůze senatu; před ním (area Capitolina) četné sochy a měděné desky, na nichž vyryty byly zákony a jiné důležité záznamy státní. Okolo roku 70. zřízeno tabularium (archiv) a vystavěn palác senátu, jež ve středověku vzaly za své. Arx, dnes Ara coeli; Kapitol, dnešní Campidoglio z dob Michelangelových, tři paláce: konservatoř, senát a museum, jízdni socha císaře Marka Aurelia. (Hülsen Bilder aus der Geschichte Kapitols.)

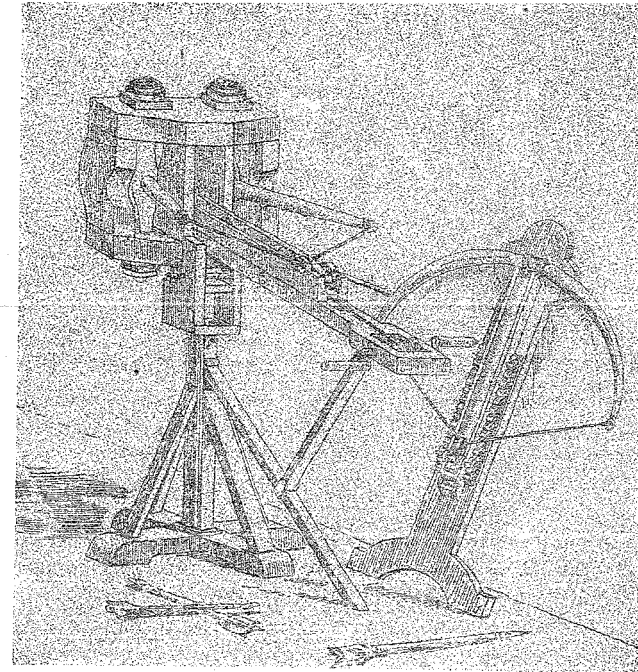
Gajově, že povede válku s Claudiem. Chtěl, aby buď dřívější aristokratická ústava byla obnovena, anebo muž, jenž trůnu hoden, většinou hlasů byl zvolen.

2. Tehdy náhodou dlel v Římě Agrippa a byl od senátu do schůze také pozván právě, když i Claudius z tábora k němu posly vypravil, aby jeho pomoci sobě pro čas potřeby pojistil. Agrippa, jenž dobře věděl, že Claudius již svou mocí skutečně Caesarem byl, k němu se odebral. Claudius poslal ho jako svého mluvčího k senátu, by jej o svých úmyslech zpravil. Proti své vůli, vzkázal senátu, byl prý vojíny stržen v proud a jak sám uznává, nesluší jednak náchylností jejich hledati, jednak i vidí, v jakých nesnázích postaven, poněvadž býti povolánu na trůn, vždy jakés nebezpečí s sebou přináší. Rozhodnut ostatně jako mírný vladař, ne jako tyran panovati, spokojí se s čestným názvem Caesar a při každé příležitosti, ať běží ockoliv, nerozhodne, nebyl-li lid, čeho si přeje, v potaz vzat. A kdyby i sám svou povahou nebyl právě k mírnosti náchylen, již skon Gajův proň dostatečnou výstrahou, by, maje jej na očích, hleděl se mírniti.

3. Poseiství toto vyřídil senátu Agrippa⁴⁾ a dostalo se mu

⁴⁾ Herodes Agrippa I., v Písmě svatém prostě Herodes, jinde pouze Agrippa zvaný, nastoupil po strýci Antipovi, k němuž poslal Pilát Božského Spasitele, když Židé žádali smrti Jeho, a který žádal po NĚm zázraků, a když nestalo se mu po vůli Jej potupil. Syn dědem svým Herodem Velikým popraveného Aristobula. Vychován v Římě. Přítel Caligulův a Claudiův. Od Tiberia pro neprozřetelný výrok uvězněn od Galiguly propuštěn a obdařen tetrarchií strýce svého Filipa (Trachonitidou, Gaulonitidou a Bataneou), k čemuž obdržel později Abilenu, titul královský a zlatý řetěz téže váhy, jako byly kdysi jeho okovy. Přemluvil Galigulu, že odvolal rozkaz postavití jeho sochu ve chrámě Jerusalemském. Když pak Antipas poslán do vyhnanství, obdržel Agrippa nejen jeho tetrarchii (Galileu a Perea), nýbrž i veškeren majetek Antipův. Dopomohl Claudiu ke trůnu, začez tento z vděčnosti daroval mu Judsko a Samaří, čímž Herodovi vymohl na Claudiu Chalcidu. Rád pobýval v Jerusalemě, okrášlil město mnohými stavbami opevnil je, vystavěv třetí okružní zeď a horle pro zákon židovský, dal popravití sv. Jakuba a sv. Petra uvrhnouti do žaláře. (Skutk. apošt. XII. 1. atd.) Nedlouho potom (r. 44. po Kr.) stihl jej zasloužený trest v Caesaree, kde si dal prokazovati božské pocity. Zemřel, rozžrán červy, v nesmírných bolestech, stár 54. roky. Židé ztráty jeho bolestně želeli. Ač ze všech Herodovců měl nejrozsáhlejší příjmy, nebyl přece nikdy bez dluhů, do nichž jej uvrhla pověstná jeho štědrota. Dítky: Berenice, Mariamna, Drusilla a Agrippa.

za odpověď, že senát, spoléhaje se na své vojsko a oddanost občanstva, dobrovolně nikdy se poroby nepodejme. Claudius odpověď tuto přijav, poslal znovu Agrippu k senátu, by tam vyřídil, že on (Claudius) těch, kteří jemu věrnost přísahali, za nic nezradí a že proti jeho vůli jest mu vésti válku s těmi, s nimiž by nejraději v míru žil. Nejde-li však jinak, ať si místo k bitvě vně města vyvolí, neboť neslušno, by pro ukvapený nález senatorů

Oblehací stroje římského vojska.

Catapult = přístroj ku metání velikých šípů.

svatyně otcovského města krví občanů byly zprzněny. Agrippa vyslechnuv jeho řeč, v senátě ji oznámil.

4. V tom kterýs z vojínů, kteří posud ještě se senátem byli, vytasiv meč zvolal: „Druhové, nač máme vraždit bratří, a proti příbuzným svým bojovati, kteří jsou na straně Claudiův, majíce v něm panovníka, o kterém nelze nic špatného říci, a jsouce nad

to ještě svatými povinnostmi vázání k těm, proti nimž se zbraní v ruce vyjítí se strojíme?“ To řka, odešel rychle středem z řady, ostatní vojiny s sebou strhnuv. V prvním okamžiku odchod vojínů patriciů nemálo poděsil; když pak poznali, že není odnikud nijaké pomoci, spěchali touž cestou, jako vojínové ku Claudiovi. Hned u hradeb městských však setkali se se zástupem ozbrojenců, kteří horlivě ujímajíce se nového vladaře o štěstí se pokoušeli a s tasenými meči na ně se hnali. A bylo by dojistá senátorům v čele průvodu zle se vedlo, než by Claudius o čem byl zvěděl, kdyby nebyl Agrippa ku Claudiovi pospíšil a jemu nepověděl, jaký vážný nastal okamžik. Budťo jest mu ihned ukrotiti hněv vojska na patricie nejvyšší měrou rozezleného, nebo ztratí nejlepší opory trůnu a nezbude mu leč býti vladařem pustiny.

5. Sotva Claudius o tom zvěděl, nemeškal a uklidnil rozruch v řadách vojínů, senát se vši uctivostí v táboře uvítal a bez průtahu s ním vyšel vzdát bohům díky oběťmi za to, že jemu trůnu se dostalo. Agrippovi nedlouho potom daroval celé království dědovo a přidal k němu ještě Herodovi Augustem darované krajiny Trachonitidu s Auranitidou, jakož i někdejší tak zvané „území⁵⁾ Lysaniov⁶⁾. Dar tento lidu zvláštním přípisem oznámil, senátu

⁵⁾ Abilena (Luk. III. 1. připomíná se mimo Galileu, Itureu a Trachonitidu jako území, jemuž řečený Lysanias jako tetrarcha vládl. Tím již řečeno, že leželo asi na severovýchodě Palestýny. Podle Jos. Flav. (Starožitnosti XIX. 5, 1.) ležela Abila, sídelní město Lysaniov, od něhož i celé území své jméno mělo na Libánu. Podle toho jest Abila tato zcela rozdílna od Abily z Dekapole a totožna s Abilou, kterou i Ptolemaeus (V. 18.) na východní svah Libanu (vlastně Antilibanonu) klade a cestopis Antoniiův rovněž tam umístil, totiž 18 římských mil (římská míle = 8 honům = 1.32 km; 18 římských mil = 23.76 km) na severozápad od Damašku a 38 římských mil jižně od Balbeku (38 římských mil = 50.16 km) a kde Pococke ještě roku 1737 na vysokém kopci zříceniny chrámu spatřil, jež obyvatelé tamnější Nabí Abel nazývali. Abilene byla tedy krajina severně od Ituree, Trachonitidy a Damašku na východní straně Antilibanu položená; jejich hranic nelze však dnes přesně stanovit. Krátce před Kr. vládl jí Lysanias jakýs, od něhož zvana i „územím Lysaniovým“ a jehož potomkem asi i Lysanias, o němž se sv. Lukáš (Luk. III. 1.) zmiňuje.

⁶⁾ Lysanias v Písmě Svatém Nov. Zák. (Luk. III. 1.), tetrarcha v Abileně za doby Kristovy, jiný než Lysanias starší, jenž od roku 40–34 před. Kr. v Chalcidě na Libanu panoval (Dio Cass. XLIX. 32.); neboť Josefus Flavius zmiňuje se o tetrarchii Lysaniově vedle tetrar-

pak přikázal, aby darovací listina byla do kovu vryta a na Kapitulu uschována. I bratra Agrippova Heroda, jenž svým sňatkem s Berenikou byl zároveň i jeho zetěm, obdařil krajem Chalcidským.⁷⁾

6. Agrippa maje tak rozsáhlé panství, záhy bohatstvím oplýval, aniž peněz svých k účelům špatným zneužil. Zeď okolo Jerusalema tak pevnou stavěti se jal, že kdyby byla bývala dokonána, nemožno bylo, by Římané město oblehše, jeho dobyli. Než však dopráno bylo mu díla tohoto dokonati, zemřel v Caesaree (r. 44 po Kr.), kralovav tři leta a před tím rovněž tři leta byv tetrarchou. Zanechal po sobě tři dcer, z Kypry zplozených, Bereniku⁸⁾, Mariamnu⁹⁾ a Drusillu¹⁰⁾, jakož i syna z téže manželky

chie Filipa, syna Heroda Velikého (Star. XVIII. 5. 10), která ničím jiným nebyla, než územím Lysania staršího, jež nejprve na Zenodora jakéhos (Starožitn. XV. 10, 1.) a pak teprve na Heroda přešla (Star. XV. 10. 3.)

⁷⁾ Chalkis, dnes Andžar, arab. Ajin en Jur, město v Coelesyrii na východ Libánu, asi v téže vzdálenosti od Damašku i Balbeku, totiž 6.92 km na silnici z Damašku do Beyrutu položeno. Vzdálenost od Beyrutu 7.5 km. Sídlo tetrarchů (úředních knížat) z rodiny Herodovců. Srovn. II. 11, 5; Starožitn. XIV. 7. 4.; XIX. 5. 1.

⁸⁾ Berenike, jméno několika v dějinách proslulých žen; zde však běží o tu, o níž ve Skutk. ap. XXV. 13, 23.; XXVI. 30. děje se zmínka. Byla nejstarší dcerou Heroda Agrippy I. a vnučkou oné Bereniky, která s Aristobulem, synem Heroda Velikého a Mariamy byla oddána. Nejprve provdala se za Marka, syna Alexandra Sysimacha, potom za strýce svého Heroda, tetrarchu v Chalcidě. Když tento zemřel, přiměla Polemona, krále Portského k obřízce, by mohla s ním vejítí v manželství, což se i stalo, ale brzy jej opustila a vrátila se ku svému bratru Agrippovi II., s nímž již před tím v nedovoleném poměru žila. V Caesarei slyšela apoštola sv. Pavla. Brzy povstaly povážlivé nepokoje v Palestýně. Berenike dobře byla si vědoma, že Jerusalema zachrániti nelze, spřátelila se s Římany se svým „savoir faire“, což neminulo se s účinkem; stala se brzy milenkou Titovou a byla by i jeho manželkou bývala, kdyby veřejné mínění nebylo s odporem o takové císařovně se vyjádřilo. Srovn. Starožitn. XX. 7, 3.

⁹⁾ Mariamne, dcera Heroda Agrippy I., oddána byla s Archelaem, synem Helkiovým; porodila mu Bereniku; později jej opustila a provdala se za Demetria, bohatého Žida v Alexandrii, nájemce státních berní. Srovn. Starožitn. XX. 7, 3.

¹⁰⁾ Drusilla, dcera Heroda Agrippy I. s Kyprou jeho pokrevní příbuznou, tedy původu čistě židovského (Skutk. apošt. XXIV. 24., Starožitn. XVIII. 5, 4. Vál. žid. II. 11, 6.). Byla od malička zaslíbena

jménem Agrippu¹¹). Ježto však tento ještě příliš mlád byl (bylo mu 17 roků; narodil se r. 27 po Kr.), proměnil Claudius království Agrippovo opět ve provincii a poslal tam Cuspia Fada (r. 44 po Kr.) a po něm Tiberia Alexandra (asi r. 45 po Kr.) za správce, Lid zachoval se za správy jejich zcela klidně, poněvadž ničeho na jeho otcovských obyčejích neměnili. Brzy potom zemřel i Herodes, král Chalcedský (roku 49, dle jiných r. 50 po Kr.) a zanechal po sobě z dcery bratrovy, jménem Bereniky, dvou synů, Berenikiana

Epiphanovi, princí z Komageny a když tento nechtěl se podrobiti obřízce, bratrem Agrippou II. s Azijem, králem v Emese, jenž ochotně všem podmínkám dostál, oddána. (Starožitn. XIX. 9, 1.; XX. 7, 1.) Drusilla však věrnosti manželské jemu nezachovala. Prokurator Felix poslal Šimona Maga z Cypru, by mu ji namluvil. Drusilla dala se přemluvití, pohrdla otcovskými řády — jak Josefus Flavius se vyjádřil (I. Ezdr. 9 a 10; II. Ezdr. XIII. 3.) — opustila svého manžela a vešla s Felixem v manželský sňatek. (Skutk. ap. XXIV. 25.) Porodila mu syna Agrippu, s nímž při výbuchu Vesuvy za doby Titovy zahynula. (Starožit. XX. 7, 2.) Jiná Drusilla, vnučka Antoniova a Kleopatřina, byla rovněž manželkou Felixovou. (Tacit. Histor. V. 9)

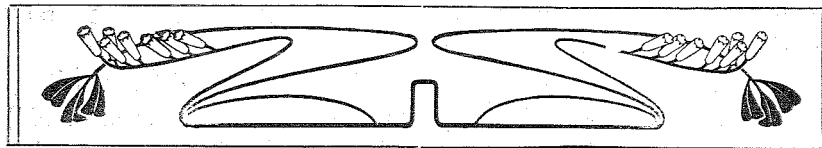
¹¹) Herodes Agrippa II. znám v Písmě Svatém jenom pod jménem Agrippy. (Skutk. ap. XX. 26). Když otec mu zemřel, bylo mu teprve sedmáct roků, a proto byl i byl vychován u dvora Claudiova v Římě, nedostal ihned říše otcovy, nýbrž bylo mu na to patřiti, kterak římskými prokuratory spravována. Právo jmenovati velekněze dáno bylo strýci jeho Herodovi z Chalcedy. Když pak tento po několika letech (r. 50. po Kr.) zemřel, dostalo se Agrippovi jeho tetrarchie, jakož i právo volby velekněze naň přeneseno. Roku 53. po Kr. byl zbaven svého území a za náhradu obdržel tetrarchii Filipovu s Abilenou a titulem královským. Když pak stal se římským Caesarem a na trůn dosedl Nero, připojil k území jeho ještě několik částí Galilee a Peree, nájmě mocnou Tiberiadu. Ježto však neprošel jako otec jeho pernou školou životní, byl povahou svou mnohem slabší, nerozhodný. Ku křesťanům neměl tolika předsudků, chovaje se k nim v celku lhostejně a proto nebyl u Židů oblíben. Ještě více roztrpěl si je svým nedovoleným poměrem k sestře své Berenice. Zevně dbal sice zvyků židovských, žádaje po nápadnicích svých sester, aby se dali obřezati, ale při volbách velekněží vedl si zcela bezohledně, čímž Židů proti sobě jenom popuzoval. Je odcizil si i svoji oddaností k Římu, s jakou zvláště podporoval snahy prokuratorů. Súčastnil se s Římany války proti Parthům. Roku 66. po Kr. vypukla dlouho připravovaná vzpoura Židů proti Římanům, již Agrippa uveden do největších rozpaků. Svou výmluvností hleděl Židy od války odvrátiti, ale přinucen kamením

a Hyrkana, jakož i po své dřívější manželce Mariamně syna Aristobula. Jiný bratr Agrippův, také jménem Aristobulus, zemřel jako soukromník, zůstaviv po sobě dceru Jotapu. To byli jak již dříve zmíněno, děti Aristobula, jenž byl synem Heroda Velikého. Jej a bratra jeho Alexandra zplodila Herodovi Mariamne a ačkoliv byl jejich otcem, oba na rozkaz jeho rukou katanovou na popravišti skonali. Co se pak potomků Alexandrových týče, panovali tito ve Větší Armenii¹²).

k nim se přidati. Brzy přešel však k Římanům, a zakusil jako jejich vasal a spojenec nebláhného konce války. Od Vespasiana rozšířeno území jeho za odměnu značnou měrou, není však přesně známo oč. I o jeho dalším životě nemáme spolehlivých zpráv, leč že jako stařec 71letý zemřel ve třetím roce vlády Trajánovy, a s ním končí i řada suverénních vladařů z rodu Herodova. Nebyl beze smyslu pro vědy i umění. Se židovským dějepiscem Josefem Flaviem si dopisoval. O jeho lásce k uměním s vědci nejlépe stavby jím v Caesaree, již Nerodiadou přezval a v Berytě provedené. Srovn. Starožit. XVIII. 5, 4.—20; 9; 4; Dio Cassius LX. 8.; Tacit. Histor. II. 81.; V. 1—12. Annal. XII 23.; XIII. 7.

¹²) Armenie, známá hornatina v Asii mezi Černým a Kapským mořem, severně nížiny Mesopotámské položená a řekou Eufratem ve dvě nestejně polovice, Armenii Větší (dnes Turkomanie) a Armenii Menší (dnes Aladulie) rozdělená. Někteří hledají tu biblický ráj, kolébku lidstva. Na hoře Arratu stanula po potopě světa archa Noemova. Praotcem Arménů Haik; vyšel za Bela z Babylonu a osadil končiny tyto. Dle Arama, jednoho z potomků jeho, pojmenována. O Araje marně se ucházela Semiramis. Za rozkvětu říše Assyrské byla jí Armenie poplatna, za Cýra perskou provincií. Po smrti Alexandrově setřásla ze sebe jho macedonské, ale jenom na čas; Antigonus a Selenkos jí znova podrobili, načež až do Antiocha Velikého zůstala pod panstvím Selenkocům. Po porážce jeho u Magnesie r. 189 před Kr., kde podlehl Římanům, místodržící je Artaxias a Zadriades. Odtrhli se a prohlásili se samostatnými vládci, tento v Menší, onen ve Větší Armenii. Artaxias vystavěl hlavní město Artaxatu; poražen a zajat od Antiocha Epiphana. Zabriades vešel ve spolek s Římany, načež říše jeho neustále od nich odvislou, až za Vespasiana stala se římskou provincií. Z panovníků velkoarménských vytknouti sluší zvláště Tigrana I. (95—60 před Kr.) Parthy dosazen po smrti otcově na trůn, začež bylo mu jim část území postoupiti. Pojal dceru Mithridatovu Kleopatru za manželku a spojil se s tchánem (Mithridatem) proti Římanům. Dobil Kapadocie, Cilicie a Syrie (r. 85. před Kr.) Pompeiem však odtud vypuzen. Později zmocnil se Armenie Menší (r. 76), pak Mesopotamie a Mygdonie, načež zval se „králem králů“. Jeho tchán po porážce

své Lukullem utekl se k němu a oba poražení Lukullem u Tigranocerty (r. 69.). Když pak vojínové římské vypověděli Lukullovi poslušnost, použili toho, a podrobili si část Pontu, Armenie a Kappadocie. Zatím vzbouřil se syn Tigranův proti otci, poražen však utekl se k Římanům. Tigranus poddal se tu dobrovolně Pompeiovi a obdržel od něho Armenii s velikou částí Mesopotamie, ale bylo mu zaplatiti 30,000.000 kor. odstupného. Nástupcem jeho stal se Artuasdes, jež Antonius porazil a zajal, syna Kleopatřina Alexandra učiniv králem velko-armenským, jenž se však neudržel. Artaxias II. králem a Artuasdes popraven; ale i on Archelaem Kappadockým a Neronem ze země vypuzen. Armenie zůstala sice neodvislou, ale pokořena a takřka nárazníkovým státem mezi Parthy a Římany, již oba o ni řevnili. Do této doby pak spadá vláda potomků Herodových ve Větší Armenii. Za Trojana r. 114. římskou provincií. Hadrian daroval jí však samostatnost a Armenie nejprv v rukou Arsakovců (Parthů), od r. 232 po Kr. pak Sasanovců (Peršanů). Po dlouhých bojech r. 387. rozdělili se o ni císařové východo-římské s Peršany. Srvn. II. 11, 6; 13, 2.; VII. 7, 4.; Starožitn. I. 3, 5.; 6. 4.; XVIII. 2, 4.; 4, 4.

XII.

(Starožitnosti XX. 5, 2—8, 1.)

Bouře za Cumana, jež Quadratus upokojil. Felix vladařem v Judsku. Agrippa Chalcidu za tetrarchii Filipovu s názvem královským zaměnil.

1. Po smrti Herodově, jenž panoval v Chalcidě, dosadil Claudius jeho synovce, s otcem svým soujmeného Agrippu (Agrippa II., panoval v letech 49—101 po Kr.) na knížectví jeho, kdežto správu provincie po Alexandrovi převzal Cumanus (r. 49 po Kr.). Za vladařství jeho vznikly opět nepokoje, jež mnoho Židů odpykalo svým životem. Když totiž lid ku slavnosti přesnic do Jerusalema se sešel, byla ve sloupoví chrámovém postavena římská kohorta vojska, jako vůbec Římané v obyčeji měli o svátcích oddíl vojska tam posílati na stráž, aby tak všem možným bouřlivým výstupům shromážděného lidu bylo zabráněno. Tu pojednou kterýsi z vojnů ohrnuv roucho a nestydatě se sehnuv, zadek svůj ukázal Židům a i zvuk úkonu tomu přiměřený ze sebe vydal. Pro skutek tento veškeren lid se rozjitřiv, žádal bouřlivě po Cumanovi, by vojína potrestal; ano, někteří mladší mužové ohnivé povahy jsouce jak obyčejně ku vzpourám náchylní, přešli ihned k útoku a nasbíravše kamení, házeli jím po vojínech. Cumanus obává se, by veškeren lid se naň neoboril, povolal ihned většího oddílu těžkých oděnců. Když pak tito do síní chrámových vnikli, připadl na Židy takový strach, že ihned opustivše chrám, do města utíkali. Tím však vznikla u východů chrámových děsná tlačence, takže více než deset tisíc lidu zhytnulo, pošlapáno a umačkáno. Tím změněna

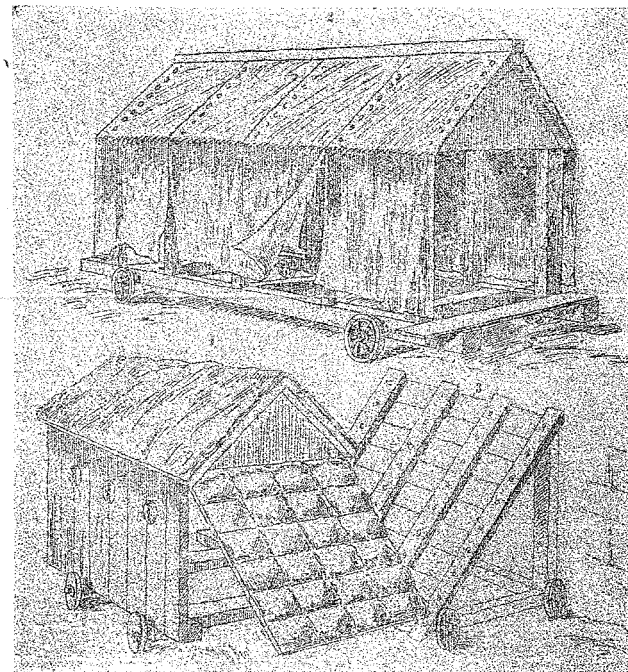
sváteční nálada lidu v žal, a v každém domě ozýval se pláč a nářek.

2. Brzy po nehodě této vznikly nové nepokoje, vyvolány loupežní na veřejné silnici spáchanou. Na silnici u Bethoronu totiž¹⁾ přepadli lupičové sluhu Caesarova, jakéhosi Stephana a zavazadla, jež s sebou vezl, mu pobrali. Cumanus vypravil ihned vojenské oddíly, stíhat lupičů, dal obyvatele sousedních osad zatknouti a dav si je předvésti, vytýkal jim, proč lupičů nestíhali a nepochytili. Touž dobu nalezl vojn jakýs kdesi ve vsi posvátný zákon a roztrhav knihu, hodil ji do ohně. Židé proto tak se zkormoutili, jako by celá země jejich bývala ohněm zpusťována, a ve svých uražených citech náboženských nejinak, než jako by dotčení kouzelným prutem, všichni jako na daný povel do Caesaree ku Cumanovi se vydali a jej snažně prosili, by takové potupy Bohu i zákonu jeho učiněné bez trestu nenechával. Cumanus vida, že lidu tak snadno neupokojí,

¹⁾ Bethoron, dvě měst téhož jména v území kmene Ephraim (Jos. XVI. 3, 5.) na jižním pomezí končin Benjaminových (Jos. XVIII. 3.); jedno z 35. měst levitských (Jos. XXI. 22, I. Paralip. VI. 68), Sarou, dcerou Ephraimovou založené (I. Paralip. VII. 24.). Rozeznáváno dvojí. Bethoron, Horní a Dolní. Obě položena byla na severozápad od Jerusalema, podobně i Gabaonu, na svazích pohoří Ephraimova u průsmyku, nebo ještě lépe řečeno zářezu horského, na jehož temeni prvé, na úpatí pak druhé bylo položeno. (Jos. X. 11.; XVI. 5.) Co se pak vzájemné polohy obou k sobě týče, leželo Horní na jihu-západ od Dolního, jež dle popisu Josefa Flávia (Vál. žid. II. 19. 8.) rozprostřeno bylo v kotlině údolní, kdežto Horní položeno na výšině, nebylo tak snadno přístupno (Sandhedr. fol. XXXII. 2.). Angličan Clarke objevil r. 1801. obě Bethoron (Guérin, Descript. de la Palaest, I. 338.) ve vesnicích Beit ur ettachtah 20 km od Jerusalema na severozápad položené a Beit ur effukah o 4 km. blíže, z nichž prvá má asi 300 obyvatel, druhá sotva polovici. V obou nalezeny stopy starých zdí (Robins. Palaest. III. 273.) Na poloviční cestě mezi oběma nalezeny základy z obrovských balvanů, patrně zbytky tvrže, již bylo hlídati průsmyku. (Guérin, I. 346.) Důležitý tento strategický bod byl již ve starověku znám a po zásluze oceněn. Dle III. Bethoron Bachkidem (I. Makk. IX. 50. u Jos. Flav. Starožitn. XIII. 1, 3.) Ký tedy div, že bylo i jevišťem rozhodných bitev. Josue porazil tu pět králů Amorrhejských, proti Gabaonu do pole vytáhších (Jos. X. 10.; Star. V. 1. 17. a 18.), dle I. Sam. XIII. 18. táhli tudy Filištinští proti Saulovi. Dle II. Paralip. XXV. 13. zpusťovali žoldnéři Amasion propuštění města Judská u Samařím a Bethoronu se shromáždívše. Juda Makkabejský dobyl tu skvělého vítězství na syrském vojevůdci Seronovi (I. Makk. III. 16.) a později ještě skvělejšího na Nikanorovi (I. Makk. VII.

dal vojina přivésti a řadami jeho žalobců, by jej všichni viděli, na popravu odvésti. A tak Židé zase odešli.

3. Po té vznikly opět spory mezi Galileany a Samařany. U vsi Gemy²⁾ na veliké rovině Samařské byl kdos z poutníků Galilejských, ku dni svátečnímu do Jerusalema putujících zabit. To bylo podnětem, že množství Galileanů se sběhlo, by na Samařany

Oblehací přístroje římského vojska.

Testudo = ochranná zařízení vojska obléhajícího proti střelám a kamenům, obleženými s hradeb na vojsko metaným.

si počkali. Předáci Samařští však zašli si ku Cumanovi a prosili ho, by než vzpoura propukne do Galilee přišel a původců vraždy potrestal; neboť jenom takto možno lid k rozchodu přiměti a krvavě 39.; II. Makk. XV. 25. Starožit. XII. 10. 5.) Konečně za Cestia Galla r. 65. po Kr. stalo se Bethoron Římanův druhými Thermopylami, neboť byli v průsmyku jeho do jednoho porubáni. Srovn. II. 19. 8.

²⁾ Gema, jinak též Ginea, ves na pomezí mezi rovinou Jasraelskou a Samařím II. 12, 3.; III. 3, 4.; Starožitn. XX. 6, 1.

srážce zabrániti. Ale Cumanus jinak zaneprázdněn, nedbal proseb jejich a jich s nepořízenou domů poslal.

4. Zpráva o spáchané vraždě však vyvolala v Jerusalemě všeobecnou bouři. Lid upustil z valné části od oslavy dnů svátečních a hnal se, nedbaje výstrah osob nadřizených bez vůdců přímo do Samaří. Na cestě postavil se v čelo nepokojů a lupuchtivého zástupu Eleazar, syn Dinaeův a jakýs Alexander, kteří nejprve Samařany v kraji Akrabatenském³⁾ usedlé přepadli, jich věku ni pohlaví nedbajíce, porubali a osady jejich zapálili.

5. I vybral se Cumanus pojav s sebou oddíl jízdy, tak řečené Sebasfany, by stísňeným ku pomoci přispěl, zajal značný počet druhů Eleazarových a ještě více jich pozabíjel. K ostatnímu proti Samařanům do pole vytáhšímu zástupu vydali se nejvážnější občané Jerusalemské, oděni rouchy smutečnými, hlavy posypány popelem a zapřisahali jich, aby se domů vrátili a svojí odvetnou výpravou do Samaří Římanů proti Jerusalemu nepopouzeli, aby smílovali se nad svojí otčinou i chrámem, ustrnuli se nad ženami i dětmi svými a pro jediného Galilejce všech do záhuby nevrhali. Židé řečem těmto povolivše, se rozešli. Mnozí z nich pak oddali se řemeslu loupežnickému spoléhajíce, že nebudou vypátráni a tak brzy po vši zemi loupeže, u odvážnějších pokusy vzpoury byly na denním pořádku. Z tohoto popudu odebrali se nejlivnější Samařané do Tyru k Ummidioví Quadratovi, místodržiteli syrskému a prosili jej, aby proti zhoubcům země zakročil. Mimo Samařany dostavili se i předáci židovští s veleknězem Jonathou, synem Annanovým k němu a prohlásili, že prvý podnět k nepokojům zavdali Samařané, zavraždivše Galilejce, dalším průběhem pak vinen Cumanus, jenž opomenul původců vraždy potrestati.

6. Quadratus upokojil obě strany příповědí, že dá, až do končin těch přijde, vše, jak náleží, vyšetřiti. Brzy potom přišel do Caesaree, dal všechny buřiče, které Cumanus za živa do své moci dostal, na kříž přibiti. Odtud odebral se do Lyddy⁴⁾, kde Samařanů

³⁾ Akrabateue, toparchie, s hlavním městem Akrabatou na severu Judska. Dnes Akrabí, 15 km na jihovýchod od Nablusy (Sichemu) a 30 km severně od Jerusalema. Srovn. III. 3, 5.; Starožít. XII. 8.1.

⁴⁾ Lydda (Diospolis), město v Judsku, hlavní sídlo soujmenné toparchie, dnešní Ludd nebo Ludda, nedaleko Jaffy na silnici z Jerusalema do Caesaree položená.

znovu vyslechl, načež dal osmnácte Židů, kteří, jak se dověděl, boje se sčastnili, přivesti a sekyrou popraviti. Jiné dva velmože židovské, velekněze Jonathu i Ananiu se synem jeho Ananem, jakož i jinými vznešenými Židy a předáky Samařskými k Caesarovi do Říma vypravil. Rozkázal také Cumanovi a tribunovi Celerovi do Říma se plaviti, by z příhod těch Claudiovi se zodpovídali. Když pak vše takto zařídil, z Lyddy do Jerusalema přibyl a přesvědčiv se, že lid v pokoji slavnost přesnic konal, do Antiochie se vrátil.

7. Výslechu, jemuž Caesar v Římě Cumanu a Samařany podrobil, přítomen byl i Agrippa a zastával se horlivě Židů. I Cumanus měl mnoho mocných přímluvců. Posléze uznal Caesar Samařany vinnými, odsoudil je, a tři z nejurozenějších jejich mužů dal popraviti, Cumanu však do vyhnanství poslal. Celera pak spoutaného poslal do Jerusalema, kde Židům vydán, aby za trest po městě byl smýkán, a potom sťat.

8. Nemeškaje (roku 52. po Kr.) poslal Felixe Pallantova bratra⁵⁾ za správce země do Judska, Galilee, Samaří i Peree. Agrippu z Chalcidy do většího království přesadil (r. 53. po Kr.), dav mu bývalou tetrarchii Filipovu, totiž Trachonitidu Bataneu a Gaulonitidu. Přidal mu také ještě území Lysaniovo s krajištěm Varovým⁶⁾. Po vládě třinácti roků, osmi měsíců a dvaceti dnů zemřel

⁵⁾ Antonius Claudius Felix, prokurátor římský v Judsku za dob apoštolských (Skutk. ap. XXIII — XXV. Cím byli v senátorských provinciích quaestorové, tím byli v císařských prokuratorové. Měli finance ve svých rukou, jakož i správu soukromých statků Caesarových, cla, berně, poplatky, doly, těžbu soli atd. Byli to obyčejně rytíři a vyšší vysloužilí důstojníci. Felix byl prvý propuštěnec (bývalý otrok) mezi nimi. Doba jejich úřadu nebyla zákonem přesně stanovena. Praefectus cohortis, tribunní a praefectus alae, vesměs v Syrii (Sueton. Claud. c. XXVIII.) Ponejprv děje se o něm zmínka u Tacita (Annal. XII. 54.) Svůj úřad zastával v letech 52—54 po Kr. Jeho správu káře i Josefus Flavius (Starožít. XX. 8.) i Tacitus Agrippovi mladšímu odloudil jeho manželku Drusillu, sv. Pavla držel jenom z lakoty dvě leta v žaláři (biennio completo; Skutk. ap. XXIV. 27.) Byl i v Římě obžalován, ale Židé nepořídili, poněvadž bratr jeho Pallas Nerona uprosil (Starožít. XX. 8, 9.)

⁶⁾ Nemíní se zde snad Syrie, jejíž místodržitelem byl Varus, nýbrž soukromé statky jeho, jež jinak nám neznámy.

Caesar Claudius⁷⁾ zanechav dědicem trůnu Nerona⁸⁾, jež úskoký a pletichami manželky své Agrippiny jím ustanovil, ačkoliv od první své manželky Messaliny měl vlastního syna Britannika. Svou dceru Octavii rovněž od Messaliny provdal za Nerona. Mimo ni měl ještě dceru Antonii, již zplodil z Petiny.

⁷⁾ Roku 54. po Kr., jak se za to má Agrippou byl otráven. Tac. XII. 66.

⁸⁾ Nero, syn z prvního manželství Agrippina s Domitiem Ahenobarbem.

XIII.

(Starožitnosti XX. 8, 3—8, 7).

Čtvero měst k říši Agrippově Neronem přidáno. Další osudy Neronovy, Agrippovy a Felixovy. Ostatek Judska pod Felixem. Sikariové a Ižiprorok z Egypta. Rozbroj mezi Židy a Syřany v Caesaree.

1. Kterak Nero opojen štěstím svým i bohatstvím, jich prostopášně zneužíval, jak bratra, manželku i matku svou pořadem zavraždil, kterak ve své ukrutnosti ani nejslechetnějších mužů neušetřil a posléze ve svém šílenství, jako herec na jevišti v divadle vystupoval — jako známých věcí vůbec zcela pomínu, obrátě svůj zřetel jen k tomu, co se Židům za vlády jeho přihodilo.

2. Nero menší Armenii daroval Aristobulovi synu Herodovu (z Chalcidy totiž), učiniv jej v ní králem a království Agrippovo rozšířil ještě o čtyři města, jimiž i s územím jejich obdařil Agrippu. Byly to Abila¹⁾ a Julias v Peree, Taricheae²⁾ a Tiberias v Galilei. Ostatek Judska podřídil správě Felixe. Tento vůdce lupičů Eleazara, jenž dvacet roků zemi pustošil, i s mnohými jeho druhy zajav, do Říma je poslal. Dal i mnoho lupičů na kříž přibítí a mnoho občanů, kteří jim pomáhali, popravití.

¹⁾ Nebyla to Abila na úpatí Libanonu položená, již Agrippa již měl, nýbrž Abila na východě Jordánu naproti Jerichu ležící. Viz. IV. 7, 6.

²⁾ Taricheae, město na jižním cípu jezera Genezaretského, dle Wilsona dnešní Medžel. Srovn. II. 20, 6.; 22 3.; III. 10, 1.; 10, 3.; 20, 10.; Starožitn. XIV. 7, 3.; XX. 8, 4.

3. Sotva země takovýmto způsobem od zbeře loupežné byla očištěna, povstali jini zlosynové v Jerusalemě, již Sikariové³⁾ zvaní. Vraždili za bílého dne prostřed města. Vmísivše se zvláště ve dny sváteční mezi lid, ubíjeli koho si umínili krátkými dýkami, jež měli pod šatem svým ukryty. Klesla-li oběť jejich k zemi, účastnili se vrahové projevů nevole s ostatními a že se takto zcela nenápadně chovali, nebylo tak snadno lze se jich dopídití. Prvý zavražděn jimi velekněz Jonathas,⁴⁾ po něm každý den někdo jimi se světa sprovázen. Později i několik denně, takže strach z nich byl větší, než samy nehody se přihodivší, poněvadž nikdo, jako ve válce, nebyl ani okamžik svým životem od nich jist. Zdaleka lidé svým nepřátelům se vyhýbali, ba ani přátelům, s nimiž se potkali, nedůvěřovali, a přese všechnu opatrnost podezíravou vždy nové a nové vraždy páchány; tak obratně vedli si zlosynové a dovedli svojí pohotovostí se pokaždé ukryti.

4. Současně s nimi i jiní ještě zlosynové se objevili, ruce majíce sice čistější, ale úmyslové jejich byli daleko ještě nešlechetnější, než samých Sikariů, a neméně jako tito jali se blaho města podkopávat. Byli to svůdcové lidu, podvodníci, kteří pod pláštíkem Božského poselství jen nepokoje a vzpoury osnovali; hledíce pak lid k náboženskému blouznilství strhnouti, lákali jej na poušť, slibující, že Bůh sám svými zázraky ho osvobodí.⁵⁾ Felix, jenž v tom, jak si počínali, zárodek vzpoury spatřoval, vyslal proti nim vojsko pěší i jízdné a dal jich mnoho porubati.

5. Ještě horší metlou pro Židy byl jakýs lžiprorok z Egypta. Přišed jako kouzelník do země dovedl záhy upoutati na sebe pozornost širších vrstev lidu vydávav se za proroka, a téměř třicet tisíc oklamaných kolem sebe shromáždil. S pouště uvedl je na horu Olivetskou⁶⁾ a odtud do Jerusalema násilím vniknouti minil. Zamýšlel

³⁾ Nazývali se tak od krátkých zakřivených dýk, sice zvaných, jež s sebou pod šatem nosili. (Viz Starožitn. XX. 8, 10.)

⁴⁾ Jak ze Starožitnosti XX. 8, 5 patrno. stalo se to na popud Felixův.

⁵⁾ Viz výstrahy Božského Spasitele v evangeliu svatého Matouše XXIV. 4, 5—26.

⁶⁾ Hora Olivetská, dnes Džebel el Tur, známý vrch z Písem sv., hlavně Nového Zákona, východně Jerusalema za údolím Cedronským se vypínající, pro nás křesťany zvláště památný — neboť tam započalo utrpení Páně, zpáchána zrada Jidášova a odtud také Božský Spasitel vstoupil na nebesa.

pak přemocí římskou posádku a sebe takto vládcem učiniti, spoléhaje na své pochopy, z nichž i tělesnou stráž si zříditi hodlal.⁷⁾ Ale Felix úmysly jeho zhatil, vyšed podvodníku s těžkou pečotou římskou v ústrety, podporován vším lidem, jenž činně obrany se účastnil. Hned po prvé srážce zmizel Egyptan s několika svými průvodci,⁸⁾ většina však jeho stoupenců buď pobita, nebo zajata. Ostatní se rozprchli a hleděli ve svém domově se ukryti.

6. Sotva oheň na jedné straně byl udušen, již opět jako na neduživém těle jiná část se zanítla. Podvodníci a lupiči spojivše se nyní totiž, sváděli Židy k odpadu od Říma a podněcovali jich k válce za svobodu. Kdo uznával římské nadvládu, tomu vyhrožovali smrtí a zcela nepokrytě se vyjádřili, že ty, již dobrovolně poroby se podjali, dlužno násilím ku svobodě přivéstí. Rozdělivše se v menší houfce zaplavili celý kraj, pleníce statky zámožných, vraždíce jejich majetníky a vsi pálice, takže celému Judsku jejich zločiny bylo nemálo trpěti a válka takto den ode dne se vzámala.

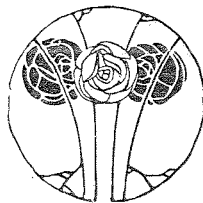
7. Nepokoje jiného rázu vznikly v Caesaree, kde syrští obyvatelé se svými židovskými spoluobčany se znesvářili. Židé tvrdili totiž, že jejich jest město, poněvadž je Žid, král Herodes vystavěti dal. Syřané nepopírali toho, že Žid město založil, ale osobovali si je jako majetek Řeků, dovozující, že kdyby byl je Herodes jenom pro Židy vystavěti dal, nebyl by dojistá v něm ani soch, ani chrámů pohanských budoval. Z toho vznikly nejprve spory, ale posléze obě strany tak se rozhořčily, že sáhli ke zbrani a odvážnější z nich téměř denně se vespolek potýkali. Stařešinové židovští nedovedli s jedné strany bojovné nálady svých podřízených

Za zahradou Gethsemanskou chrám Pater noster, kláštera Farmelitek, kde v křížové chodbě umístěna modlitba Páně v 35 řečech. Hora má tři vrcholy. Severní nejvyšší (830 m), „Viri Galilei“ zvaný. Jižní (740 m) hora pohoršení arab. Džebel Batn en Havá zvaná. Šalomoun vystavěl tu pohanským svým ženám modly. Střední, tradiční místo Nanebevstoupení Páně jest bohužel v ruku Mohamedanů, již mají zde svou mešitu. Za ní vesnička Kafr el Tur a blízko ní ruský chrám s museem a vilou archimendritovou, jakož i poněkud na jih odtud „hroby proroků“. Jiný ruský chrám tu ještě: chrám sv. Maří Magdaleny carem Alexandrem III. zbudovaný. Srov. II. 13, 5; V. 2, 3; VI. 2, 8.

⁷⁾ Starožitn. XX. 8, 6, kde mluví se již o skutečném útoku jeho na hrady městské.

⁸⁾ Za přehlého Egyptana jak se podobá považoval setník ze Skut. apošt. XX¹. 38, sv. apoštola Pavla.

ukrotiti a Řekové s druhé strany styděli se za Židy v srdnatosti pozadu zůstat. Bohatstvím a tělesnou silou předčili Židé Řeků, ti to však počtem nad ně vynikali, neboť větší část posádky římské, jež tehdy v Caesaree ležela, skládala se ze Syřanů, kteří Řekům jako svým krajanům byli hotovi každé chvíle ku pomoci přispěti. Vojevůdcové dali si všemožnou práci, by nepokoje ihned v zárodku utlumili tím, že nejbojovnější z obou stran, jakmile se spolu utkali, dali ihned zatknouti a za trest je zmrskavše, uvěznil. Tresty uvězněných však nejen že ostatních ze strachu k mírnosti nepřiměly, nýbrž na obrát ještě více jich rozhořčily a k různicím popudily. Jedenkráté vida Felix, že vítězství na straně Židů, vyšel si na náměstí a s pohrůzkou všem přikázal, aby se odebrali domů; oni však ho neuposlechli. I pustiv na ně lid zbrojný, mnohé z nich pobiti velel a statky jejich vydány vojínům v plen. Když pak ani přes to rozbroje nepominuly, tedy Felix vybrav čelné muže z obojí strany, poslal je do Říma k Neronovi, by před jeho soudnou stolicí spory svoje si vyřídili.

XIV.

(Starožitnosti XX. 8, 9—7.)

O vladařích Festovi, Albinovi a Gessiovi Florovi, který svou ukrutností Židů k válce popudil.

1. Festus,¹⁾ jemuž nyní úřadu vladaře se dostalo, zakročil důrazně proti hubitelům země, mnohé z lupičů jav a ještě více jich usmrtiv. Ale nástupce jeho Albinus (roku 61. po Kr.) vedl si ve svém úřadě zcela jinak: nebylo nešlechtnosti, které by se sám nebyl dopustil. Nedosti na tom, že veřejné pokladny okrádal, mnoho soukromníků jich majetku zbavil a na lid velká břemena novými berněmi uvalil, nýbrž dokonce i lupiče, městskou radou nebo dřívějšími vladaři v žalářích uvězněné, příbuzným jejich za peníze

¹⁾ Porcius Festus, římský prokurátor v Judsku za doby sv. apoštolů, obdržel svůj úřad od Nerona (Starožitn. XX. 8, 9). krátce po smrti císaře Claudia (13. října r. 54 po Kr.). O jeho dřívějším životě neví nic známo. Brzy po svém příchodě vybral se z Caesaree do Jerusalema, kde Židé stěžovali si do sv. Pavla, žádajíce, by byl vyslýchán v Jerusalemě, chtěli jej cestou úkladně zavraždit, jak se už dříve o to byli pokusili. Pobyt tam krátce, 8—10 dní, vrátil se do Caesaree a dal si sv. Pavla předvolati. Židé, z nichž někteří do Caesaree přišli, žalovali znovu na sv. Pavla a Festus, chtěje se jím zavděčiti, navrhl Pavlovi, by se před ním v Jerusalemě zodpovídal. Sv. Pavel však znaje úskoky Židů, nucen, nechť se státi obětí židovských vrahů, odvolati se k císaři. Římský občané v provinciích usedlí, měli právo od nejvyšších úředníků, prokonsulů a prokurátorů odvolati se přímo k císaři, načež odeslán vyslechnout svého rozsudku do Říma, jak se i v tomto případě se sv. Pavlem stalo (Skutk. ap. XXV. 1—13). Před tím však sešel se s králem Herodem Agrippou II. z Chalcidy a sestrou jeho Berenikou, kteří přišli do Caesaree novému prokurátorovi učinit své návštěvy. Při této příležitosti měl sv. Pavel před Festem a jimi onu památnou řeč, o které Skutk. apošt. XXVII. vypravují. Jeho správa v Judsku nebyla šťastna, neboť bylo jemu mnoho činiti se Sikarii, jichž neustále přibývalo. Josefus Flavius píše že jeho vlády v Judsku bylo nakrátko (Starožitn. XX. 9, 1). Zemřel tedy asi okolo r. 60 po Kristu.

na svobodu propouštěl, tak že jen ten, kdo neměl čím zaplatiti, zůstal jako zlosyn v žaláři. Za něho strana podvrtná v Jerusalemě znovu odvahy nabyla; boháči naklonili si Albina úplatky, takže zcela nerušeně mohli pak bouře osnovati, a chudší lid, jemuž klid nebyl právě vhod, přidal se k těm, kteří s Albinem spřaženi byli. Každý ze zlosynů opatřil se vlastní tlupou, Albin však nade všechny jako náčelník lupičů nebo tyran vynikal, a podporován svými přáteli, mírumilovné občany olupoval. Ano, dospělo to tak daleko, že oloupení, místo by, jak spravedливо, rázně se ozvali, ani úst neodvážili se otevřítí a ti, již dosud nijaké škody neutrpěli, z bázně, by se jim také zle nevedlo, ohavníkovi ještě pochlebovali. Mužného slova promluvití neměl nikdo odvahy a jen hrůzovládu ne jediného, nýbrž celého davu tyranů trpělivě nesl. Tehdy zaseto símě, z něhož v brzku zkáza městu vzejítí měla.

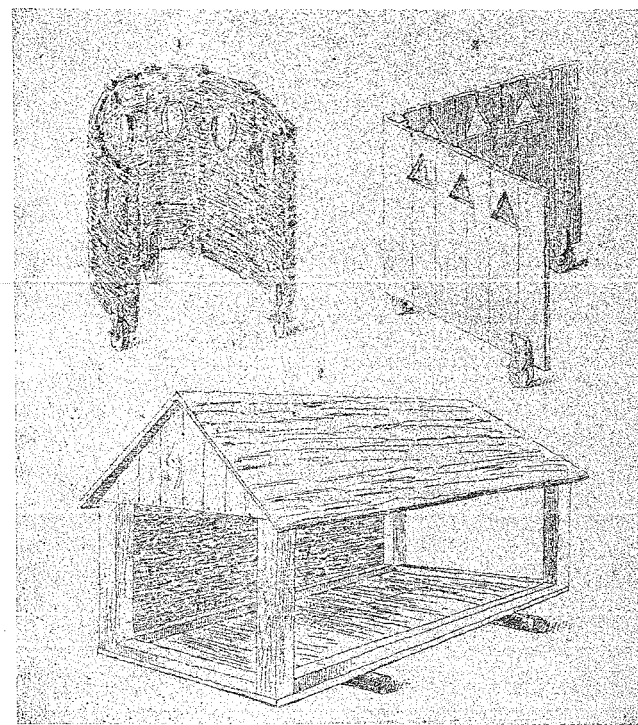
2. Ač tak zlým byl Albinus, přece přirovnán ke svému nástupci Gessiu Florovi (r. 64 po Kr.), jeví se býti ještě vzorem poctivosti. Kdežto prvý z nich svoje hanebnosti konal potají, a s největší opatrností, druhý křivdami na lidu páchanými se chlubil a nejinak než jako kdyby katanem byl, jenž poslán, vykonat na odsouzeném pokuty rozsudkem vyrčené, nelekal se ani loupeže, ani jakékoliv jiné hanebnosti. Ve své ukrutnosti neznal soucitu, ve svém bídáctví studu, a nikdo nedovedl, jako on, pravdy obracet v lež a klam, nebo lstivějším způsobem zločinných svých úmyslů ve skutek uváděti. Majetkem jednotlivců se obohacovati nestálo mu za řeč; za to však celá města olupoval a lidí bez počtu uvrhl do zkázy. Ano, nechybělo mnoho a mohl dáti po vší zemi rozhlásiti, že kdo chce, může loupiti, jak se mu líbí, jen když jemu podíl z kořisti odvede. Celé kraje byly jeho hamižností vylidněny, a mnozí opustivše sídla otců svých, odstěhovali se do cizích krajů.²⁾

3. Dokud Cestius Gallus jako správce provincie Syrské tam i dlel, nikdo neodvážil se poselstva k němu vypraviti se stížností proti Florovi. Když pak krátce před slavností přesnic do Jerusalema přibyl, obklíčily jej neméně než tři miliony Židů³⁾ a snažně jej

²⁾ Zde končí „Starožitnosti“ Jos. Flaviovy.

³⁾ Tento obřomný počet není nikterak přehmán, povážíme-li, že dle předpisu zákona Mojžíšova každému mužskému Israelitovi od 13. roku věku svého bylo každého roku o výročních slavnostech, jakými byly slavnost přesnic, letnic a stánků, se přede tvař Hospodinovu dostaviti, t. j. jinak řečeno do Jerusalema putovati. (Viz Exod. XIII. 17, XXXIV. 23, a zvl. Deut. XVI. 16.)

prosily, by slitoval se nad národem tolika nehodami stíhaným, za hlasitého křiku Flora metlou země označivše. Florus, jenž shluku tomu přítomen byl a vedle Cestia stál, odpovídal na obžaloby ty pohrdavým úsměvem. Cestius však upokojil rozhněvaný lid, slíbiv mu, že Florovi domluví, by se mírnil, a hned na to do Caesaree se navrátil. Aby jej obelstil, doprovodil Florus Cestia až do Caesaree a hleděl pak, rozhořčen na Židy, zaplésti je do války, myslé, že

Jiná testuda při útocih na města užíváná.

jediné takto dají se hanebnosti jeho zakryti. Nebo bude-li pokoj, bude se mu stále obávati, by jej Židé u Caesara neobžalovali; dožene-li je však k odboji, bylo se mu nadíti, že pozornost jejich trampotami většími od menších odvrátí a je takto od obžaloby odrazí. Proto sužoval lid den ode dne víc a více, by mu jen nadvládí římské co nejvíce zhnusil.

4. Té doby i Řekové Caesarejští u Nerona⁴⁾ v Římě si vymohli, že pány města jim uznáni, a poslové jejich vrátivše se, písemné důkazy nálezu toho s sebou přinesli. Tím pak dán podnět k válce, jež počala se dvanáctého léta císařství Neronova a sedmnáctého království Agrippova (r. 66 po Kr.) v měsíci artemisiu.⁵⁾

⁴⁾ Nero, římský císař v letech 54—68 po Kr., narozen 15. prosince r. 37 po Kr. v Antiu, zemřel 9. června 68 nedaleko Říma; syn Gnasa Domitia Ahenobarba a Agrippiny, jež vrátivši se z vyhnanství, vymohla u Claudia jeho adopci (od té doby slul Nero Claudius Caesar, před tím Lucius Domitius Ahenobarbus), jakož i sňatek jeho s Octavií, dcerou Claudiovou, přiměla praetoriany, že jej za císaře provolali. Maje vychovatele svého Seneku a vůdce praetoriánů Burra svými rádci, osvědčil se z počátku dobrým vladařem. Odstraniv Britanika (r. 55 po Kr.), učinil tak jedině z toho důvodu, jak se za to má, aby se na trůně udržel. I vražda jeho matky (r. 59 po Kr.) s níž v nedovoleném poměru žil, připisuje se alespoň z části na vrub jeho rádcům. Ale potom teprve jeho nezkrocená povaha stupňována chorobnou smyslností. neznala mezí. R. 62 po Kr. sprovodil ze světa Octavii, by maitresse Poppee Sabině nepřekážela. Zodpovědnost za veliký požár Říma, r. 64 po Kr. vypukší, na křestany svalil, čímž vzniklo v Římě prvé pronásledování křesťanů. Vzpouira Pisonova (r. 65 po Kr.) byla mu vítaným podnětem aby nepohodlných osob popravou zhostiti se mohl (Burrus, Lucanus, Seneka a j.). Jeho náklonnost k veřejnému vystupování jako básník a herec (špatným básníkem zrovna nebyl) vytrysklá původně z dobrého úmyslu, umělcům socialně pomoci, ale když neznal ani tu mezí, odcizila mu mysl šlechty i lidu, právě tak, jako jeho rozmařilost (domus aurea) pokládány za nebezpečí státu. Všemi posléze opuštěn, prehl z Říma a dal se propuštěncem na svém statku probodnouti. Zprávy Facitovy i Suetoniovi nejsou jemu nikterak příznivy. (Schiller, Geschichte des römischen Kaiserreiches unter Nero.)

⁵⁾ Dle našeho kalendáře v květnu. Josefus Flavius užívá stále kalendáře syrsko-macedonského, k jehož výkladu poslouží dojista připojený seznam jmen měsíců hebrejských, syrsko-macedonských, attických a římských. Poněvadž však hebrejský přestupný rok má třináct měsíců, nelze se tu obejít bez jistých změn, čímž souhlas jejich arci jen přibližný.

Hebrejské měsíce:	Syrsko-macedonské měsíce:	Attické měsíce:	Římské měsíce:
Nisan	Xantikos	Munichion	Aprilis
ijar	artemisios	thargelion	maius
sivan	daisios	skirrhophorion	junius
tamuz	panesnos	hekatomba on	julius
ab	loos	metageitnion	augustus
elul	gorpiaos	boedromion	september
tišri	hyperberetaio	pyanepsion	october
maršešvan	dios	maimakterion	november
kislev	appelhaios	poseideon	december
tebet	audynaiois	gamelion	januarius
svat	peritios	anthesterion	februarius
adar a v přestup. roce pak veadar	dystros	elaphebolion	martius.

Velikost útrap z ní vyplynulých nastála arci s podnětem v nijakém poměru. Židé Caesarejští měli totiž sbornici⁶⁾ svou na místě, jehož majetníkem byl občan tamní, Řek (pohan). Židé rádi by byli místo to koupili, opět a opět pokoušeli se o to, nabízejíce zaň obnos, jenž skutečnou jeho cenu daleko převyšoval. Majetník však nestaral se o jejich záležitost, na obrat, zařídil na místě tom, aby Židů ku hněvu popouzel, zastavěv je, dílny, tak že jim nezbyl, leč velmi nepohodlný přístup. Z počátku chtěli někteří prchlivější mladíci

⁶⁾ Sbornice = synagoga (u Sušila škola). O původě sbornic židovských nemáme určitých zpráv. Jak se za to vůbec má, vznikla asi ve vyhnanství babylonském. Když chrám zbořen a oběti přestaly (Is. XLIII. 22), vyhnanci by úplně nebyli cvičeb náboženských zbaveni, scházeli se u některého proroka nebo jiného zbožného muže (Ezech. VIII. 1; XX. 1), který je náboženství vyučoval, ke spravedlnosti jich nabádal a jim z knih posvátných předčítal (Nehem VIII. 1; IX. 1, XIII. 1); podobný zvyk ostatně býval již v dobách před vyhnanstvím (Kral. IV. 22). Když pak schůze tyto na určitém místě se ustálily, vznikly sbornice (synagogy, hebr. bathekeneseth, též konesijoth) nebo modlitebny (bate tephilah; Is. LVI. 7) druhdy od sebe zcela rozdílné, nezřídka i pod širým nebem (Starožitn. XIV. 10, 23; Skutk. apošt. XVI. 13), jimž v čele stál náčelník sboru se starešinami (Luk. VII. 3); k nim počítali i předčítatele se sluhou (Luk. IV. 20). Navrátivše se z vyhnanství, zvyk tento i když chrám byl znovu zbudován, podrželi. Odtud pak, že nejen v osadách vzdálených a městech Palestýnských, na př. v Nazaretě (Mat. XIII. 54), Kapharnau (Mar. I. 21), nýbrž i v Jerusalemě samém, mimo chrám ještě četné sbornice zřízeny byly, takže za doby zkázy města bylo prý jich tam 480 (?), neboť každá kolonie (na př. Alexandrijská, Cyrenská, Libert atd.) měla svoji sbornici (Fürst, Kulturgesch. XXVIII.). Sbornice bývaly položeny obyčejně na vyvýšených místech, na způsob chrámu zbudovány, majíce i nádvoří se sloupovím. Uprostřed nádvoří byla svatyně na čtyřech sloupech postavená, kde na místě poněkud povýšeném (bema) byla uložena kniha Zákona. Závit, když se z něho nečetlo, chován byl ve skříní. Schůze konaly se z pravidla v sobotu a ve dny sváteční; ve všední dny jen v úterý a ve čtvrtek. Místo obětí konány modlitby, pěny hymny a žalmy, k nimž připojeny i jiné modlitby, dělo-li se tak po obětech. Hlavní modlitby denní (ranní a večerní) byly: šma (Deut VI. 4—9; XI. 13—23) a šmoneh esre (t. j. 18 žehnacích průpovědí). k nimž v sobotu družily se četba Zákona (parašah) a prorocství (kaftharah) megilloth, t. j. výklad čteného (midraš; Luk. IV. 20) a požehnání kněžské. Výklady tyto dály se od nejstarších dob ve sbornicích židovských dle svědectví sv. apoštola Pavla (Skutk. apošt. XV. 21), jenž praví: „Mojžíš od dávných časů má po všech městech, kdo by jej kázal ve školách, kdežto na každou sobotu čítán bývá.“ — S počátku kázali kněží (Mal. II. 7; Nehem. VIII. 8; IX. 5), potom činili tak i zákonníci. Způsob pobožnosti v židovských sbornicích konaných přejala později i církev do svých basilik.

stavbu překaziti; když pak Florus toho nedopustil, věděli si zámožnější Židé, mezi nimi i nájemce berní Jan, jiné rady: zaplatili Florovi osm hřiven (v našich penězích 45.216 korun), aby stavbu zapověděl. Florus slíbil, aby o ně nepřišel, tak učiniti; sotva však měl peníze v rukou, odcestoval z Caesaree do Sebasty, ponechav sporným stranám na vůli, by si spor svůj vyřídili jak chtějí, nejinak, než jako kdyby byl Židům prodal právo, sáhnouti ke zbraní.

Nazítí v sobotu,⁷⁾ když Židé ve sboru shromáždění byli, postavil kdos z obyvatel Caesarejských, hádek chtivý, ke dveřím sbornice hrnec vzhůru dnem a obětoval ptáky.⁸⁾ Židé tím nesmírně pohněvani, neboť činem tímto nejen zákon jejich potupen, nýbrž i místo samo znečištěno. Mírnější a rozvážnější Židé minili ještě jedenkrát u úřadů ochrany hledati, ale vášniví a horkokrevní mladíci tomu nedali, planouce bojechtivostí. Straně nepřátelské nenedostávalo se také boje chtivých, byliť se naň již připravili, oběť zařídívše. Srážka nedala na sebe dlouho čekati. Římský plukovník jízdy Jucundus, jemuž uloženo zjednatí klid, dal hrnec odnésti a pokusil se půtku smírem skoncovati. Ničeho však nepořídil; sám násilím Caesarejských přemožen. Židé sebravše rychle knihy Zákona do

⁷⁾ Původ soboty (šabat = odpočinek) hledati na počátku světa (Gen. II. 3); zákonodárství Sinajské ji předpokládá: „Pomni abys den sobotní světil!“ (Exod. XX. 8, XVI. 5, 23) Slavnostním klidem sobotním vyznáváno symbolicky, že Bůh všecko stvořil (Exod. XX. 11), že Israelity mocnou rukou z Egypta vyvedl (Deut. V. 15) a jej jedině zbožností a spravedlností ctíti. A tak byla nejen znakem úmluvy s Hospodinem (Exod. XXXI. 13), nýbrž i takřka ochranou proti modlářství a škodám duše z dlouhé tělesné práce vyplývající (Gen. III. 19). Sobota byla dnem Bohu zasvěceným (Is. LVIII. 13), pročež i proroci neustávali naléhati na to, by byla svčena (Is. LVI. 2; LVIII. 13; Jerem. XVII. 24; Ezech. XX. 16). Proti hanobitelům soboty nejpřísnější tresty stanoveny (Exod. XXXV. 2; Num. XV. 32); proto Israelité v sobotu ani nebojovali (I. Makk. II. 32) a větších cest než dva tisíce kroků (iter sabbati) nekonali (Exod. XVI. 29; Skutk. apošt. I. 12). I sám Božský Spasitel ve své předpovědi o zkáze Jerusalema pravil: „Modlete se, aby utíkáni vaše nebylo v zimě anebo v sobotu!“ Den tento ustanoven byl v upomínku blaženosti prarodičů v ráji a naznačoval typycky i mír a blaženost po smrti v nebesích (Sv. Pav. k Žid. IV. 9. 10).

⁸⁾ Urážka činem jeho spáchaná vyplývá z Lev. XIV. 4; malomocní uzdravivší se, oběť tu přinášeli. Tím Židé takřka za malomocné prohlášení. Srov. Jos. Flav. c. Apion I. 26 a Starožitn. III. 11, 4.

Narbaty,⁹⁾ osady židovské asi šedesát honů od Caesaree vzdálené (60 honů = 11.1 km v naší míře) se uchýlili. Jan nemeškaje, se dvanácti předáky židovskými do Sebasty ke Florovi se vypravil, do nehody oné si stěžoval a jej o pomoc prosil — mimochodem i o osmi hřivnách jemu zaplacených se zmíniv. Florus dal však posly zatknouti a do žaláře vsaditi, poněvadž prý knihy Zákona¹⁰⁾ z Caesaree odnesli a tím viny se dopustili.

Událostmi těmito i obyvatelé Jerusalemsťi nemálo pohněvani; ale zatím projevu svého hněvu se zdrželi. Florus však, jako by k tomu najat býval, pochodeň válečnou zúmynně rozdmýchal. Poslal totiž do pokladny chrámové, by odtud sedmnáct hřiven (v našich penězích 96 084 korun) vzato bylo, že prý jich Caesaru potřebí. Lid se proto velice rozjitřil a spěchal v davech do chrámu, s křikem dovolávaje se jména Caesarova a prose, by tyranství byl zbaven. Někteří pak z davu, poněkud srdnatější, Flora nejhanlivějšími potupami zasypali a s košíkem obcházejíce, almužny pro „chudého, nešťastného Flora“ se dožebravali. Ale lakota jeho neznala mezí, a tím jen k většímu ještě vyděračství popuzena. Na místo, by do Caesare pospíšil a zárodek války, tam již doutnající, uhasil, zač ostatně měl zapláceno, vybral se s pěchotou i jízdou svojí do Jerusalema, aby požadavkům svým zbraněmi Římanů důrazu dodal a městu hrozbami svými strachu nahnal.

7. Lid chtěje předem hněv jeho ukrotiti, vyšel vojínům v ústrety, hlučně jich vítaje a hotovil se i Flora co nejokázaleji přijati. On však poslal k nim setníka Capitona, vzkázav, že jim poroučí, by

⁹⁾ Narbota, město v Judsku, jehož poloha dnes neznána; II. 14, 5; o okresu Narbotském viz II. 18, 10.

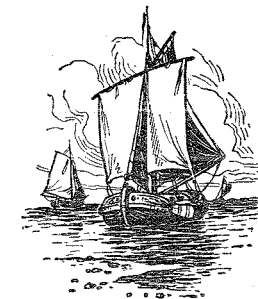
¹⁰⁾ Zákon, hebr. thorah = pět knih Mojžíšových (Pentateuch). Jsou to: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri a Deuteronomium, a obsahem jich vývoj zjevení Božího, až do času, kdy zemřel Mojžíš, tedy krátce před příchodem Israelských do země Kanaan. Za původce pokládán dle tradic židovské: samařské a křesťanské Mojžíš. Pochyby vzbuzeny racionalisty XVIII. věku, takže dnes máme již několik hypotes o jeho vzniku a to: a) hyp. documentarium originarium (Elohim a Jahveh); b) hyp. fragmentorum; c) hyp. supplementorum a d) criticae sublimioris. Nález biblické komise ze dne 27. června 1906: Pentateuch jako celek uvažován jest dílem Mojžíšovým, ale pozdějšími věky bylo mu arci některých změn doznati.

šli domů. Jsou-li poctiví, udatní mužové, a nelekejí se otevřeně promluvití, nechť jej i v jeho přítomnosti potupí a svoji lásku k svobodě ne jen slovy, nýbrž i skutky dokáží. V témž okamžiku vjeli i jezdcové Capitonovi do davu, jenž polekán na všechny strany se rozprchl dříve ještě, než mohl Flora pozdraviti a vojínům svoji oddanost projevití. Všichni pak vrátili se domů a ztrávili noc v neklidu, obavami zmitáni.

8. Florus přenocoval v královském hradě. Na zítří dav soudnou stolicí před ním umístiti na ni usedl. Velekněží, předáci a vůbec lepší část obyvательства sešedši se, stanula před ním. I žádal, aby mu zlolajce, kteří ho potupili, vydali, a vyhrožoval jim, že nepřivedou-li jich, nezbude mu, leč aby jich za ně potrestal. Oni však odpověděli, poukazující na to, že lid pokoje si přeje, a prosili, by odpustil jim, když v řečech svých se byli zapomněli. Ostatně není divu, pravili, ve větších davech najdou se vždy lidé, kteří křičí a bez rozvahy jednají; vinníků však nemožno vypátrati, poněvadž všichni jinak již se rozmysleli a strachem z trestu všeho zaprou. Nechť tedy Florus pokoje lidu popřeje, hledí města Římanům zachovati a pro několik málo vinníků většině nevinných raději odpustí, než aby většina šlechtných pro několik zlosynů byla vydávána v nebezpečí.

9. Řeči tyto však ještě více ho ku hněvu popudily, takže vydal vojínům rozkaz, aby hořejší náměstí vyloupili a každého, kdo jim do cesty přijde, bez milosrdenství zabili. Tento rozkaz velitelův přišel vojínům kořisti chtivým velice vhod a vyplnili nejen jim vykázanou část města, nýbrž vnikli i do domů v jiných částech města, jak se jim právě namanulo a obyvatel jejich povraždili. V úzkých ulicích tísnil se prchající; kdo byl dopaden, smrti neušel, a nebylo vůbec způsobu lupičství, jehož by se vojínové nebyli dopustili. Mnoho také lidí zcela pokojných zjímáno a ku Florovi přivedeno, na jehož rozkaz pak zmrskáni a ukřižováni. Úhrnný počet pak všech téhož dne ubitých i s manželkami a dětmi — ba ani kojenců, jichž rovněž nešetřeno, nevyjímajíc — byl tři tisíce

šest set. Co však zhoubu ještě zvětšilo, byla krutost u Římanů, do té doby neslýchaná; neboť Florus odvážil se, čeho nikdo z jeho předchůdců dosud neučinil, lav i muže stavu rytířského, kteří původem svým byli sice Židé, ale důstojnosti své od Římanů dosáhli, před soudnou svou stolicí zmrskati a pak na kříž přibiti.¹¹⁾

¹¹⁾ Občan římský, tím méně rytíř, nesměl býti ani mrskán, ani ukřižován, poněvadž to byly tresty otrocké (supplicia servilia).

XV.

O marných prosbách Bereničiných, aby Florus Židů ušetřil a kterak Florus boj vyhaslý opět rozdmýchal.

1. V touž dobu odcestoval král Agrippa do Alexandrie, by Alexandrovi¹⁾, jenž od Nerona správou Egypta byl pověřen, blahopřál. Sestra jeho Berenike dlela tehdy právě v Jerusalemě a bylo jí na ohavnosti vojiny páchané hleděti. Upřímným soucitěm jata poslala nejedenkrátě svých důstojníků jízdných a strážců tělesných ku Florovi s prosbou, by od vražd ustal. Ale ani počet zavražděných ani vznešený původ prosebnice jím nepohnuly; hleděl si jen zisku, který mu loupeže vynášely a proseb jejich nedbal. Ano vztek vojínů obrátil se dokonce proti královně²⁾, neboť mučili a ubíjeli zajatce nejen před očima Bereničinýma, nýbrž byli by dojistá i ji života zbavili, kdyby se nebyla na rychlo v paláci ukryla a tam v obavách, aby nebyla vojiny přepadena, noci pod ochranou stráží nebyla ztrávila. Účelem jejího tehdejšího pobytu v Jerusalemě bylo splniti slibu Hospodinu učiněný³⁾. Jest totiž obyčejem u Židů, že

¹⁾ Alexander Tiberius, bývalý vladař Judský; viz shora 11, 6; a 12, 1.

²⁾ Byla totiž dvakrátě provdaná: ponejprv s králem Herodem z Chalcidy, podruhé s králem Polemonem z Cilicie. Viz Starožitn. XX., 7, 3.

³⁾ Sliby (hebr. nedarim) u Israelitů byly dobrovolné závazky, buď něco učiniti, nebo něčeho se zdržeti, tedy pozitivní a negativní. V prvním případě slibována buď oběť, nebo část majetku, dům, pole, ba i osoby Hospodinu zaslibovány. Oběť slíbenou (zebah neder) bylo bezpodmínečně vykonati, za jiné předměty a osoby bylo dovoleno výkupné, jež zákonem stanoveno. (Lev XXVII. 3—8. V roce milostivém (jobel) připadlo vše opět původnímu majiteli, vyjma

ti, kteří z nějaké těžké nemoci vyvázli nebo jinou nějakou nehodu šťastně přestáli, třicet dní, než oběť Hospodinu přinesou, na modlitbách trávit, vína nepít a vlasy dáti ostříhati slibují. Plnic právě takový slib, objevila se Berenike bosa před soudnou stolicí Florovou, ale dostalo se jí od něho nejen potupy, nýbrž i nescházelo mnoho a byla by i svou přímluvu za lid životem odpykala.

2. Stalo se to šestnáctého dne měsíce artemisia. Nazířti sešel se lid u velikém počtu na hořejším náměstí a oplakával hlasitě pozemky po rodičích zděděné, jež připadly svatyni. Předměty Hospodinu zasvěcené na př. prvotiny, ze slibu vyloučeny, rovněž i mzda hanby (Deut. XXIII. 18). Sliby činiti bylo u Hebreů již za dob patriarchálních zvykem. (Gen. XXVIII. 20—22). Zákon Mojžíšův jich podržel, ač jich jinak zvláště nedoporučel. Kdo učinil jedenkrátě slib, bylo jeho povinností jemu dostáti¹⁾ zákon výslovně na tom stál (Num. XXX. 3; Deut. XXIII. 22—23). Proto varuje i Písmo Sv. od slibů v ukvapenosti učiněných, pravíc, že lépe slibu nečiniti, než učiněného nesplniti. (Kaz. V. 4). Aby byl slib ztvrzeným, nestačilo jej toliko v duchu učiniti, nýbrž bylo jej i slovy vyjádřiti. (Deut. XXIII. 23; Soud. XI. 35; Žalm LXV. 14). Osoby podřízené, ženy, dcery, otroci, směly jenom se souhlasem svého velitele slibu činiti, jenž měl i právo je zrušiti. Podle Talmudu (Mišna Nedarim X. 8) mělo se tak státi ještě téhož dne O synech m'čí sice zákon, ale z rozsahu právomoci otcovské vyplývá, že bez souhlasu jeho také se neobešli. Ke slibům počítána z prvu i kletba, jež později rázu slibu pozbyvši, jenom trestem theokratickým se jeví. Ze slibu zdrženlivosti (negativních) znám z Písem Svatých dob pozdějších toliko nazireat (hebr. isar.) Záležel ve přípovědi zdržovati se opojných nápojů, zvláště vína, při čemž nesměl si ten, kdo jej učinil (nazir nebo nazirah) ani vlasů stříhati, ani vousů holiti a všeliké nečistoty, najmé doteku mrtvol se vystřihati (Num. VI. 1—21). Mohly jej činiti osoby obého pohlaví a to buď na čas (nazire jamim) anebo doživotně (nazire ollam dle Talmudu). Překážkou sňatku nebyl, ale rodiče mohli dítek svých bez jich vědomí i vůle k doživotnímu nazireátu zavázati (Soude. XIII. 4; I. Sam. I. 11), ač tak velice zřídka se dělo. Obyčejně trval třicet dní (Mišna, Nazir I. 3). Paralela s našim klášternictvím neoprávněna, spíše s mosaickým kněžstvím možna, neboť jim po čas služby bylo vína požívati zapovězeno. (Levit. X. 8.) a dlouhý vlas byl od jakživa symbolem osoby Bohu zasvěcené (Bähr, Symbol des mos. Kult. II. 430). Porušil-li nazir svého slibu, bylo mu přinést oběť, dát se ostříhati i oholiti a slib svůj znovu opěto- vati (Num. VI. 9—12; XIX. 11). Když doba nazirátu vypršela; přinesl ten kdo jej učinil, předepsané oběti (zápal a oběť díků), načež závazku svého sprostěn. Ačkoliv nazirah nebyl tak snadný, přece v době po vyhnanství častěji se ho podjímalí a slova „stanu se nazirem když...“ byla příslovečnou ujišťovací formulí. (Mišna, Nazir, II. 5—6.) Byl-li nazir chud, pokládáno za záslužno výlohy s oběťmi spojené zaň zapraviti. (Jos. Flav. Starožitn. XIX. 6, 1; Mišna, Nazir II. 5—6; Wiener Realev II. 138; Riehm, Handwörterb. 1059.)

zavražděných, leč plana nenávistí ku Florovi, nezdržel se i kleteb na něho. Plni obav, slyšíce je, roztrhli předáci i velekněží roucha svá, padli jednotlivým mužům z lidu k nohám a zapřísahali jich, aby se zdržovali a Flora nedráždili, by k dosavadním útiskům jiných ještě ukrutností nepřipojil. Davy brzy se upokojily, jednak z úcty ku prosebníkům, jednak i kojíce se nadějí, že Florus od dalších křivd na nich páchaných jednou snad přece ustane.

3. Vladaři nebylo právě vhod, že vzpoura utlumena a proto přemýšlel, jak by ji znovu rozdmýchal. S tímto pak úmyslem dal si povolati velekněží i přednějších občanův a pravil jim, že jen tehdy bude přesvědčen, že Židé na vzpouře již nepomýšlejí, když vojsku táhnoucím z Caesaree vyjdou s pozdravem v ústrety. Byly tehdy totiž dvě kohorty tudy na pochodě. Než svolali tyto lid aby mu oznámili čeho si vladař přeje, vypravil onen na rychlo posla se vzkazem k setníkům zmíněných kohort, aby naporučili vojínům na pozdrav Židů nepoděkovati, a kdyby snad proto se horšili, ihned ke zbrani sáhnouti. Zatím shromáždili velekněží lid do chrámu a napomenuli ho, by naproti Římanům zcela klidně vyšel a aby se jakékoliv opět snad možné nehodě předešlo, kohort zdvořile pozdravil. O tom však přátelé rozbírají ničeho nechtěli věděti a co se pak týkalo většiny, tato pod dojmem předešlé řeči klonila se značně na stranu odvážlivcův.

4. V rozhodném tomto okamžiku dostavili se kněží a sluhové Boží, nesouce posvátné nádoby a oděni vesměs rouchy bohoslužebnými, s nimi i hudebníci a zpěváci⁴⁾ se svými nástroji,

⁴⁾ Hudba a zpěv jsou tak starý, jako lidstvo samo. Původcem hudby připomíná se v Genesi (IV. 21.) Jubal, syn Lamechův. Za doby patriarchální užíváno již hudby vokální i instrumentální v plném rozsahu; provázeny jí zpěvy i tance, buzeno jí nadšení prorocké, byla projevem radosti i zármutku, slavností bez ní se neobešly a vojsko táhnouc do boje, jí provázeno. Předním šifitelem hudby u Hebreů byl David, jenž ji od mládí pěstoval a sám krále Saula jí těšil, kdykoliv záduchovitost naň připadla. (I. Sam. XVI. 23.) Stav se králem, zavedl ji s posvátným básnictvím do bohoslužby, ustanoviv 4000 levitů rozdělených na 24 tříd dle týhodnů ve službách stánků (I. Paralip. XXIII. 5.) by pěli žalmy a hudbou zpěvy své provázeli, podřidiv je Asaphovi, Hananiovi a Idithunovi (I. Paralip. XXV. 1—31). Šalomoun zvelebiv služby Boží, nezapomněl ani posvátné hudby. Odpovídají-li údaje Josefa Flavia (Starožít. VIII. 3—8) pravdě, dal neméně než 200.000 trub a 40.000 jiných hudebních nástrojů zhotoviti, by důstojně zasvětil chrám, jež vystavěl. službě Hnspodinově. Po

Vojínové Festovi vyskládí v horách rotu lupičskou, snaží se ji vyhladiti. (Ku str. 305.)

všichni padli na kolena a prosili lid, aby nevydával v plen cizincům posvátných těchto okras a nedráždil Římanů, kteří jim tyto Bohu zasvěcené klenoty každé chvíle odníti mohou. Velekněze

smrti Josaphatově upadla hudba chrámová, ale Ezechiou a Josiou opět povznesena. (II. Paralip. XXIX. 27, XXXV. 15.) Ve vyhnanství umlkly hudba i zpěv: „U řek Babylonských seděli a plakali jsme, vzpomínajíc Sionu a na vrby pověsili jsme harfy své.“ (Žalm CXXXVI. 1—2.) Ale úplně zanedbána přece nebyla, neboť na prvé výpravě do vlasti pod Zorobabelem a Josuou bylo dvě stě pěvců a pěvkyní (I. Erdr. II. 65). Když chrám znovu zbudován, obnovena i hudba posvátná a po opětovém úpadku Judou Makkabejským (I. Makk. IV. 54) znovu vzkříšena, udrževší se pak až do skonu moci židovské, arci ne již v tom rozsahu a dokonalosti, jako za doby Davidovy a Šalomounovy. Jaká byla, nevíme; to, co se o ní mluví, nejsou leč dohady učencův (hypothesy). Jisto jen, že byla monotonní, bez doprovodu, asi taková, jako dnes ještě na východě. Škala byla diatonická. Různost nápěvů vysvitá z nápisů jednotlivých žalmů. Dnešní zpěv židovský ve sbornících rovněž monotonní a nepřilíhš vábny. Hudební nástroje (kele šir. nebo prostě kelim) měli Hebreové trojí: A) strunové (neginot): 1. k i n o r (harfa, kytara) obvyklý nástroj Davidův s devíti strunami a hrálo se naň prsty nebo paličkou (plectrum; Gen. IV. 21; Job XXI. 12). 2. nebel, jiný způsob harfy s rezonanční deskou podoby vakovité (nebel = vak) o 12 strunách; hrálo se na ní pouze prsty; byl to nejobvyklejší hudební nástroj Hebreů II. (Sam. VI. 5; Žalm LXXI. 22; XCI. 4; Am. V. 23; VI. 5.) 3. a s o r nebo h a s u r (loutna, varyto) o devíti strunách neznámého tvaru (Žalm XXX. 2; XCII. 4; CXLIV. 9). 4. s a b b e c h a (Dan. III. 5, 7, 10, 15.) čtyřstrunný nástroj původu babylonského, rovněž jako 5. p s a n t e r i n, mnohostrunný nástroj, na nějž hrálo se oběma rukama (Athen XIV. 636). B) Nástroje foukačí: u g a b, flétna, šalmaj, (Gen. IV. 21; Job XXI. 12; XXX. 31; Žalm OL. 4); 2. s y m p h o n i a, dudy, pískala Panova (Dan. III. 5; X. 13). 3. m e š r o k i t a h, jiný druh pískaly (Dan. III. 5; X. 13). 6. k e r e n nebo š o f a r, s a l p i n, l i t n u s, roh nebo točítá trouba, již užíváno ve válce; také jí oznamováno milostivé léto (jobel) a vůbec jen o velikých slavnostech na ní troubeno (II. Sam. VI. 15). 7. c h a z o z e r a h, trubka, nástroj po výtce jen při boboslužbě užíváný; Mojžíš dal dvě z ryzího stříbra zhotoviti (Num. X. 2), později počet jich rozmnožen. (I. Paralip. XV. 24, 28; Žalm XCVIII. 6; Jos. Flav. Starožit. III. 12, 6 a VIII. 3, 8.) C) Nástroje bicí: t o p h, bubínek na okraji kroužky nebo rolůčkami opatřený, na nějž ženy tančice, bubnovaly. (Gen. XXXI. 27; Exod. XV. 20; Žalm CLV. 4; Jerem. XXXI. 4; Ezech. XXVIII. 13; Niebehr, Reiseb. nach Arab. I. 180); 2. m e z i l t h a i m nebo z e l z e l i m, cymbal s kastaňtami (Ezdr. III. 10; Nehem. XII. 27; I. Paralip. XIII. 8; II. Král. VI. 5; Žalm CL. 5; Starožitn. VII. 12, 3); 3. m e n a a n i m, s i s t u m nástroj původu egyptského, železné tyče volnými kroužky ověšené (II. Sam. VI. 5; Tlut de Isid. c. LXIII.); 4. š a l i š i m, dle eymologie asi triangl (I. Sam. XVIII. 6; Miscel. Lips. nova IX. 220; Jahn Bibl. Archaeolog. I. 495; Saalschütz Archaeol. der Hebrer I. 272; Ambros Geschichte der Musik I. 204).

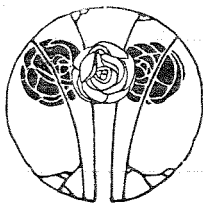
samy zřítí bylo, jak sypali si popel na hlavy, roztrhše si roucha svá, prsa obnažili. Zapřísahali jednotlivých předáků, jmenujice jich jmény, i veškeren lid, jak tu byl, aby pro nepatrný požadavek, který ani za řeč nestojí, vlastní své nevydávali v plen těm, kteří zpustošiti ji usilují. „Jaký prospěch“, tázali se, „budou mítí vojínové z pozdravu, kterým jich uvítáte? Či snad tím, že zdráháte se vyjítí jim v ústrety, napravíte nehod, které vás potkaly? Uvítejte jich vedle obyčeje svého se vši zdvořilostí, neboť tím odejmete Florovi každý podnět k válce, zachráníte město od záhuby a sami odvrátíte od sebe další útisky. Prozrazujet velikou pošetilost, podřizovati se několika nerozvážným hlavám, když sami svým počtem, jak se sluší, můžete přinutiti jich, aby souhlasili s úmysly vašimi.“

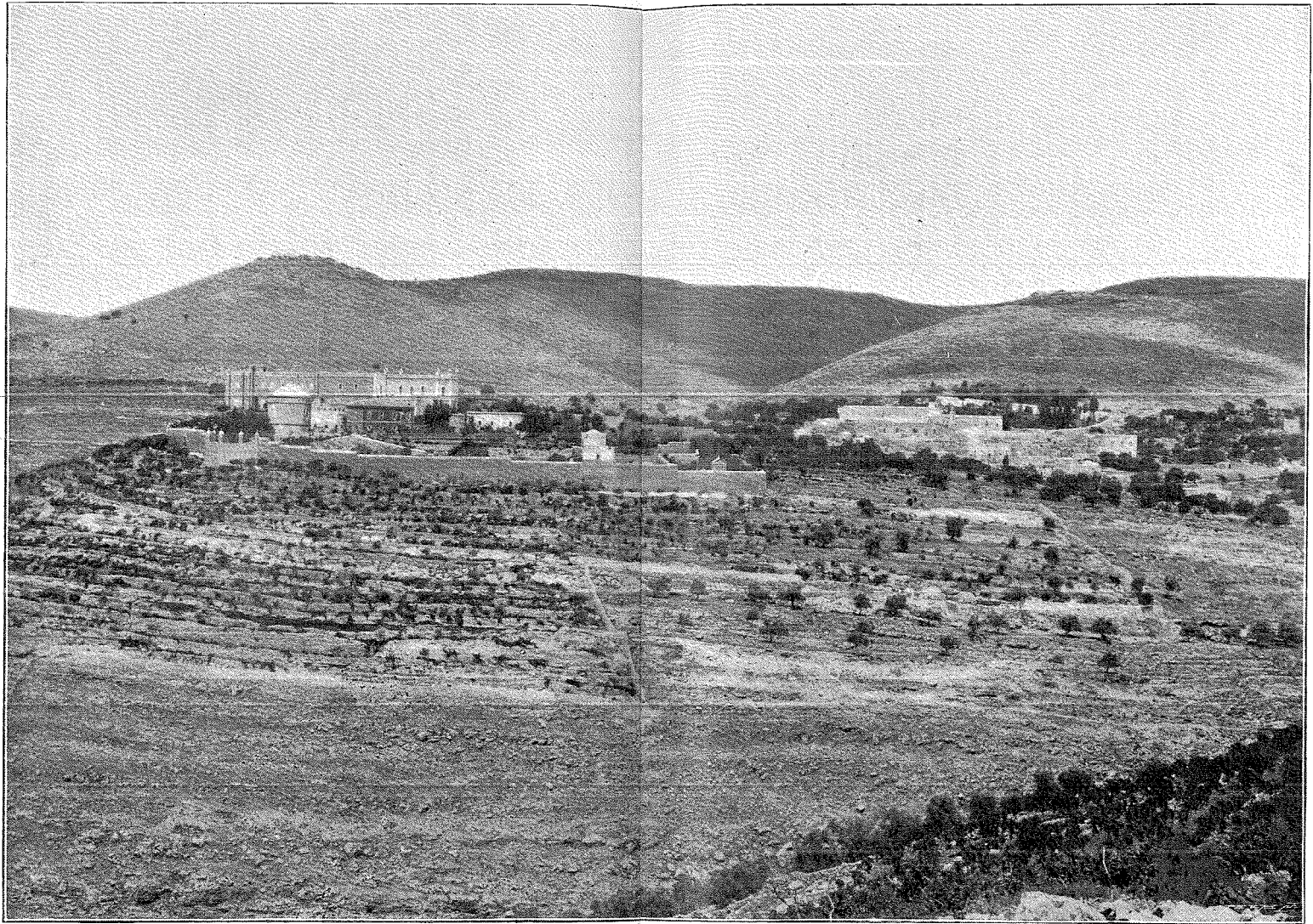
5. Slovy těmito upokojili nejen davu, nýbrž i přiměli nespokojenců jednak hrozbami, jednak i vážností, jak se chovali, že umlkli. Zcela v klidu a ve svátečních úborech vyšel pak lid vojínům naproti a pozdravil jich setkav se s nimi, se vši zdvořilostí. Když vojínové na pozdrav jejich nepoděkovali, počali nespokojenci na Flora láteřiti. To bylo heslem k útoku na Židy; v okamžiku vojínové je obklíčili a jali se kyji do nich bítí. Kdo se dal na útěk, stihán jezdcí a kopyty koňskými rozšlapán. Mnoho jich padlo pod ranami Římanů, ale daleko více bylo těch, kteří vlastními krajany ušlapání, zhyňuli. U bran vznikla děsná tlačeniice, druh druhá hleděl předejítí, čímž útěk nanejvýš znesnadněn, a tak ti, kteří k zemi strženi, děsnou smrtí se světa sešli. Udušení, a těmi, jež po nich šlapali udupání tak, že nebylo lze jich ani poznati, když přibuzní jich, aby je pohřbili, hledali. S prchajícími vnikli i vojínové do města a neustávajice bítí do těch, jichž bylo jim lze dostihnouti, hleděli lid do Bezethy⁵⁾ veňnati, by jej měli stranou a mohli se bez překážky zmocniti chrámu i hradu Antonie. S týmž úmyslem Florus pospířil si z hradu královského a usiloval dostatí se k pevnosti. Ale selhalo mu; lid pojednou se obrátil,

⁵⁾ Bezetha, dříve Gazez zvaná (Jerem XXXI. 39.), je jeden z pahorků, na nichž vystavěno bylo město Jerusalem, severně hory Moria položený, od níž byl hlubokým příkopem oddělen; chrám s hradem Antonii ležel odtud na východ. Za Heroda Velikého zbudováno na něm Nové město (Kainopolis) a za Agrippy r. 41—44 po Kr. vystavěna tu třetí zeď, takže prostíralo se mezi druhou a třetí zdí. V této části Jerusalema pro nás křesťany nejdůležitější památky: via dolorosa. Golgotha a Boží hrob.

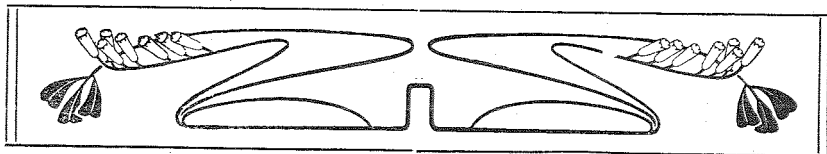
útok zadržel a rozptýliv se po střechách, jal se metati odtud střely po Římanech. Zle řádily tyto v řadách nepřátel, kteří nejsouce ani dosti silni, by davy Židů v těsných ulicích se shluknuvšími se pobili, mnoho mrtvých a raněných na ulicích zanechavše, vrátili se do svého tábora nedaleko hradu královského.

6. Odbůjcové nemohli se však ubrániti obav, aby Florus neopětoval útoku na Antonii a chrámu se nezmocnil. Proto ihned pospíšili na horu a síně sloupové, jež chrám s hradem spojovaly, strhli. Tím lakota Florova poněkud ochlazená: zachtělo se mu pokladů chrámových a tudíž hleděl se k Antonii dostat; když však sloupová zbořena, zdržel se útoku a povolav velekněží s veleradou k sobě, oznámil jim, že sám sice z města odjede, jim však k ochraně ponechá tu posádky, jak veliké si přejí. Zaručili se mu klidem i bezpečností v městě ale s tou podmínkou, zanechá-li jim tu jediné kohorty, ne však té, jež právě od boje s lidem ustala, neboť prý pro ztráty utrpěné na lid pohněvána. Žádosti jejich vyhověv, dal jim jinou kohortu a s ostatním vojskem vrátil se do Caesaree.

SVATÝ JAN V HORÁCH (AIN KARIM).

XVI.

Cestius poslal tribuna Neapolitana vyšetřit posledních událostí v Jerusalemě. Řeč Agrippova k Židům, aby je od války proti Římanům odvrátil.

1. Aby nových hořlavín požáru válečnému zjednal, napsal Florus Cestiovi obšírnou zprávu, kde nepravdivým způsobem Židy z odboje vinil, vytýkaje jim, že boj sami začali, klada jim za vinu, čeho spíše jim od Římanů bylo zakusiti. Ale ani úřady židovské v Jerusalemě nemlčely, nýbrž společně s Berenikou vyličily Cestiovi obšírně listem, jak Florus všelikému právu na potupu proti městu se zachoval. Cestius obdržev obojí zprávy, radil se s předními důstojníky co by mu bylo činiti. Někteří pak z nich byli toho názoru, by Cestius s vojskem do Jerusalema se vybral a města, vinno-li odbojem, potrestal, ne-li, by Židů, u věrnosti, jež zachovali, posílil. Jemu však zdálo se případnějším, někoho z přátel svých prve tam poslati, by vyšetřil, jak se věci mají a přesvědče se i, jak Židé smýšlejí, jemu bezpečných zpráv podal. Úkolem tímto pověřen tribun Neapolitanus, jenž s Agrippou

Svatý Jan v Horách (Ain Karim). Příjemná tato vesnička nalezá se as 8 km na západ od Jerusalema v horách Judských. Poúle tradice jest to místo, kde bydlil kněz Zachariáš s manželkou svou Alžbětou. Na místo toto zavítala Panna Maria, aby navštívila Alžbětou, zde narodil se sv. Jan Křtítel. Vesnička čítající více jak 600 obyvatelů, jest rozkošně položena na úpatí úrodného údolí v horách judských uprostřed olivových sadů a vinic. Jméno Ain Karim (starobylé Cárem) značí pramen vinic. Nalezá se tu klášter Františkánský s krásným chrámem sv. Jana Křtitele, nad místem, kde sv. Jan se narodil. Nekolik minut dále na návrší jest siročinec sester Sionských, založený roku 1860 M. A. Ratisbonem.

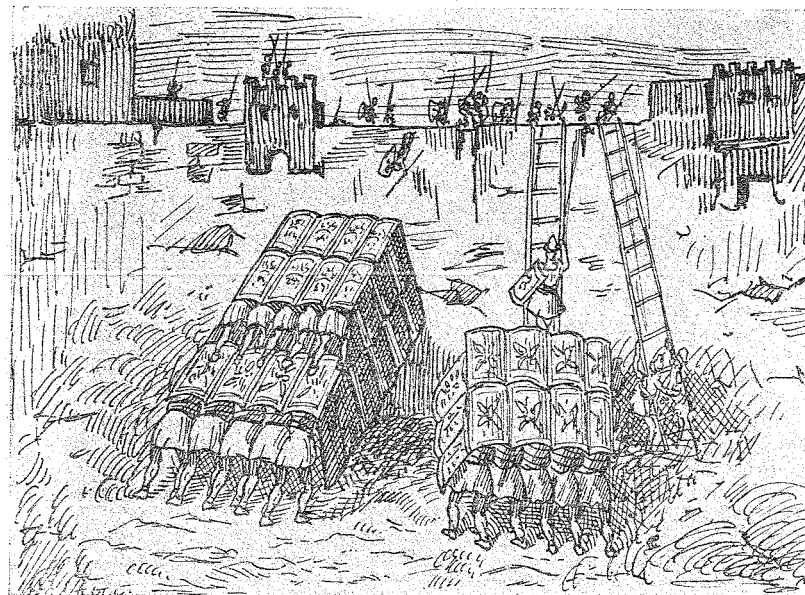
vracejícím se z Alexandrie u Jamnie se sešel a s ním ve jménu svého velitele o účel výpravy své se sdělil.

2. Tam dostavili se i velekněží s předáky židovskými a veleradou, by krále uvítali. A složivše jemu svůj hold, stěžovali si do své bídy, ukrutnost Florovu, jak náleží, jemu vyličivše. Jakkoliv těžce to nesl Agrippa, přece s vypočítavou opatrností hněv svůj na Židy přenesl, byť jich i v duchu litoval. Měl totiž v úmyslu pokořiti jejich pýchy a od nich vědomím, že vlastně křivdy nijaké neutrpěli, každou myšlenku pomsty odvrátiti. A v skutku uznali, jsouce vzdělání a z ohledu na svůj majetek i mírumilovní mužové, jak upřímně výtky královny byly míněny. I obecný lid z Jerusalema dostavil se Agrippovi a Neapolitanovi šedesát honů (dle naší míry 1.4 km) cesty v ústrety, jich pozdravit. Ale manželky zavražděných mužů hlasitě oplakávajíce mrtvých svých manželů, ostatní předešly. Jejich nářky dojat posléze lid, dal se také do hlasitého pláče a hořekuje, prosil Agrippu o pomoc. I Neapolitanovi stěžovali sobě do křivd Florem utrpených a ukazovali jemu i králi zpustošené náměstí i zbořené domy. Dalí pak Agrippou přemluvití Neapolitana, žádající, by s některým sluhou veškero město až ke studnici Siloé¹⁾ prošel a sám se přesvědčil, že Židé ve všem Římanů jsou poslušni a jenom na Flora pro jeho neslýchané ukrutenství se dohněvali. Neapolitanus město obešel, shlédl s dostatek důkazův o tom, že obyvatelstvo smýšlí mírumilovně a i do chrámu si zašel. Svolav pak tam lid, pochválil ho za jeho věrnost Římanům a napomenul ho, by i příště jim tak věrným zůstal; načež prohlédnuv si chrám, pokud jemu dovoleno bylo a Hospodinu se pokloniv, navrátil se k Cestiovi.

3. Po odjezdu Neapolitanově obrátili se Židé ku králi a velekněžím s prosbou, by poslové s obžalobou na Flora k Neronovi

¹⁾ Siloé, dnes Ajin Silvan, ve starém Jerusalemě studnice, jež ze soujmenného, poněkud slaného pramene napájena, ležela na jihovýchodě města, kde počínalo údolí Tyropoeon. Tam uzdravil Božský Spasitel slepce od narození (Jan IX. 7.) Roku 600 po Kr. stála tu basilika s lázněmi, později klášter. S pramenem Panny Marie spojena 533 m dlouhou chodbou skalní, v níž r. 1880 nalezen nejstarší hebrejský nápis. Později jméno toto přeneseno na vesničku Keř Silvan položenou na „hoře pohoršení“, ježž obyvatelé bydlí z většího dílu v dřách někdejší židovské nekropole.

do Říma vypraveni byli, ježto velice snadno může se státi, že z odboje budou podezírání, byť i k tolika vraždám mlčeli. A nepředejdou-li toho, kdo prvý zbraně se chopil, může se zdáti, jakoby oni sami tak byli učinili. Že za těchto poměrů udržeti pokoje nelze, bylo patrné. Agrippa věděl dobře, že povole k obžalobě Flora, nepřítelství si vzbudí, ale také, že, vypukne-li válka, nemůže nijakých výhod odtud pro sebe očekávati. Svolav tedy lid do Xistu,²⁾ jenž mostem s chrámem souvisel, a postaviv Bereniku po

Testudo ze štítů.

Vojínové seřadivše se tak, aby jejich štíty těsně k sobě přiléhaly, a pořídivše takto ze svých štítů ochrannou krytku svých těl, postupují ku hradbám.

svém boku, by ji každý mohl viděti, konal před palácem Asmoneů tuto řeč:

²⁾ Xystus u Reků byla vlastně krytá chodba sloupová v gymnasiu, kde se v zimě tělo cvičilo, též v lázních byly takové chodby. V našem případě nádherné síně, galerie v severním rohu druhé zdi městské v Jerusalemě, kde se sněmy konávaly, na severovýchod Sionu proti jihozápadní straně chrámu a hory Moria, jež se Xystem byla mostem spojena.

4. „Kdybych viděl, že všichni, jak jste tu, odhodláni jste k válce s Římany a nebyl spíše přesvědčen, že rozumnější, šlechtnější strana lidu pokoje si přeje, nebyl bych ani před vás předstoupil, aniž se osmělil s radou svou se vám nabízet. Škoda zajisté každého slova tratiti o tom, co činiti, shodli-li se posluchači předem již, že zkázploдный svůj úmysl provedou. Poněvadž běží tu o lidi buď mladé, života neznalé, kteří o útrapách válečných z dosavadních zkušeností svých sobě ani pojmu učiniti nedovedou, nebo o takové, jež jednak nesmyslnou naději na svobodu svedeni, jednak i v lakotě své, ve zmatcích povstalých, ze slabších těžiti očekávají, pokládal jsem za nezbytno, vás tu shromáždit, bych vám mohl říci, co nejzpůsobilejším uznávám, s jedné strany odvážlivce ony ke střízlivosti a obratu přiměti, s druhé pak ty, kteří dobře smýšlejí, od toho uchrániti, by několika nerozváživci do záhuby nebyli strženi. Nikdo mne nevyrušuj, uslyší-li něco, co mu právě není vhod. Kdo za každou cenu vzpoury si přeje, tomu volno zajisté, když domluví, napomena vás, v úmyslech svých setrvati; moje řeč však, nebudete-li se tiše chovati, ztracena i pro ty, kteří by mne rádi slyšeli. — Víím, že mnozí rádi přehánějí, běží-li o stížnosti do nespravedlnosti vládařů, nebo o chválu svobody. Prve, než vložím, kdo sami jste, a kdo jsou ti, s nimiž válku vésti zamýšlíte, chci zadržlost,³⁾ jež co do záminek k válce mnohého z vás as ovláda, rozvinouti. Chcete-li však jen se ubrániti osobám, které vám toliko škoditi usilují, k čemu veškera chvála svobody? Připadá-li pak vám vůbec nesnesitelné, že máte pána nad sebou, pravím, že veškera stížnost do vládařů zbytečná; neboť byť i sebe vlídněji k vám se chovali, přece poddánu jim býti pro vás stejnou hanbou. Projděte si jen jednotlivé body pořadem a uvidíte, jak malicherným každý podnět k válce! Co pak stížností do vládařů se týče, těm jako představitelům moci spíše čest vzdávati, než jich ku hněvu popouzetí. Když však na každý sebe menší přehmat silnými nadávkami odpovídáte, sami si škodíte; neboť potají vás do záhuby vlekou. Nic nezadrží spíše ran osudu, jako když jich trpělivě ponešete, a klid oddanosti trýzněných častokrát i sebe krutějších mučitelů obměkčil, je k rozumu přivedl. Dejme tomu, že Římany poslaní

³⁾ Uzel zamotaných důvodů válku vésti rozváží, jinými slovy: ukáží, že jich zhoľa není.

úředníci k vám, utiskují vás krutě a nedají si říci, tož pomněte, že neutiskují vás Římané jako celek, aniž Caesar tak čini — a ti přece jsou, proti nimž válku zdvihnutí zamýšlíte! A stane-li se snad náhodou, že bezbožník k vám za vladaře poslán, tož přece nebylo mu poručeno, by vás tak ukrutně týral. Ostatně nemožno na západě viděti, co se na východě děje, jakož na obrat zprávy od nás k nim ztěží jen se dostanou. Nesmyslné tudíž, pro jediného muže s celým národem, pro nepatrné zcela důvody, s tak ohromnou mocí v boj se vrhati, jež ani nevědí, v čem se vám krivda děje. Vždyť nesmíte ani možnosti, že stížnostem vašim bude odpomozeno, se zřetele pouštěti; neboť předně nezůstane týž vladař na věky u nás a pak pravdě podobno, že po ukrutníku také mužové povahy mírnější přijíti mohou. Je-li však válka v plném proudu, neobejde se nikdy bez značných ztrát, ať skoncuje se, nebo se v ní pokračuje. — Abych své řeči o svobodě nezapoměl, pravím, že dnes se jí domáhati, ještě nečasno. Prve bylo dlužno o to se zasaditi, abychom ji nebyli ztratili; neboť prvý tlak poroby tvrdý, a spravedlivý boj proti ní, když hroziti začne. Kdo však, jenž byl jedenkrát poroben, jeho otrocké se sebe stírá, ten vzpurným otrokem⁴⁾ a ne mužem svobody milovným. Ano, tehdy mělo se vše vynaložiti a Římanů do země nepouštěti, kdy Pompeius ponejprv do ní vkročil. Tehdy

⁵⁾ Otroek = člověk, jenž zbaven osobní svobody, s nímž jako s neživým předmětem naložiti možno a který i ve vlastnictví jiného buď prodejem, darem, výměnou neb jakkoliv jinak může přejíti. Ve starověku, jehož hospodářská soustava na otroctví spočívala, konali otroci domácí práce a bylo jim i na výdělek pracovati. Nejen na východě, nýbrž i u Řeků a Římanů. Co se pak Hebreů týče, měli otroky od nejstarších dob. Byli to buď zajatci váleční anebo koupení a zrodívše se v domě, vychováni. Za otroky prodáni ti, kteří neplatili dluhů; chudáci, nemohouce se uživiti prodali se za ně sami. Pán měl úplně právo nad svým otrokem; mohl jej beztréstně zbíti, až z toho i zemřel, ale ne okamžitě. Ublížil-li mu na těle, nabyl otrok ihned svobody. Svobody nabyl i v sedmém (sobotním) roce a v padesátém (milostivém) letě; každý propuštěnec obdržel určitý počet ovec, jisté množství obilí a jiných potřeb, aby mohl založiti si vlastní hospodářství. Nechtěl-li svobody, bylo obyčejem propíchnouti mu ucho šidlem a nabodnouti jim na dvěře, a zůstal pak na vždy otrokem. Otroci mohli býti také od jiných vykoupeni. Ostatně měli otroci u Hebreů svůj soukromý majetek a zákony náboženskými o jejich zotavu i jiné potřeby postaráno.

nemohli naši předkové a jich králové, kteří měli více peněz i vojska a osobní zdatnosti vás daleko převyšovali, ani skrovnému oddílu vojska římského odolati, a vy, již jste se takorča v porobě zrodili a ve všech těchto věcech svým předkům, kteří ponejprv nadvládě římské se podrobili, ani zdaleka vyrovnati se nemůžete, chcete celé říši římské se vzepřítí? Pohleďte na Athéňany! Vlastní město své obětovali kdys za svobodu Řecka plamenům, a Xerxa, jemuž v pyše sotva koho po bok lze postaviti, který po zemi se plavil a po moři chodil, jehož říše neznala mezí, jehož loďstva ani moře obsáhnouti nemohlo a vojsko sotva v Evropě bylo by se směstnalo, stíhali, když na jediné lodi prchal a u nepatrného ostrova Salaminu⁵⁾ onu obrovskou moc asijskou zničili — a hle, dnes jsou Římanům poddáni a město jejich, jež stálo kdys v čele Řecka, řízeno rozkazy, jež přicházejí z Itálie. A Lakedaemoňanům, již mají svoje Thermopyly,⁶⁾ Plataje⁷⁾

⁵⁾ Salamis, ostrov v Saronské zátocce naproti Eleusině, od pevniny jen těsnou úžinou oddělen, dnes Kuluri zvaný; 6254 obyvatel, většinou Albánců; jméno jeho původu semitského, Baal Salam osada foinická, pozdější osadníci z Aeginy, za Trojské války samostatný stát pod vládou Aianta, syna Telamonova. Po dlouhých bojích podlehla nejprve Magaňanům, později r. 598. Atheňanům a zůstala v jejich moci až do roku 318. před Kr. Themistokleovo vítězství na Xerxovi r. 480. Do roku 232. před Kr. v rukou Macedonských (Kassandros), ale Aratem přešla opět v poddanství Atheňanův. Město téhož jména leželo nejprve na jihu, potom na východě nedaleko nynějšího Ambolaki; od II. století po Kr. v ssutinách.

⁶⁾ Thermopyly, průsmyk horský na pomezí krajín Lokridy a Malidy mezi Melidskými močály a výběžky pohoří Oety. Teplé prameny sirmé, 50—60 kroků široký, přes hodinu dlouhý, jediný vchod z Thessalie do Hellady a tudíž důležitý strategický bod. Proslavený hrdinskou smrtí krále Spartského Leonidy v boji proti Peršanům r. 480 před Kr. Leonides padl tu zradou Ephialtovou se svými věrnými Thespici do posledního muže bojovav. Pomník s památným nápisem. Roku 191 před Kr. zvítězil u Thermopyl Manius Acilius Glabrio nad Antiochem Velikým, tím, že Porcius Cato obešel pohoří Oetské a jemu do zad vpadl. I v řeckých bojích za svobodu svedeno tu několik bitev, najmě 6. září 1821 a 14. června 1822.

⁷⁾ Plataje, město v Botonii na severním svahu Kithaironu, nedaleko pramenů Asopu na hranicích Attiky. Obyvatelé, věrní spojenci Atheňanů, vypravili do bitvy u Marathonu 1000 zbrojenců, za to od Xerxa na popud Thebanů sbořeny. Skvělé vítězství Pausaniovo a Aristidovo (r. 479 před Kr.), načež znovu vystavěny. Ve válce Peloponnéské (v letech 431 — 401) opět od Lakedaemoňanů sbořeny,

a Agesilaa,⁸⁾ podmanitele Asie, bylo také panství jejich uznati. A Macedoňané,⁹⁾ kteří posud ještě snějí o Filipovi¹⁰⁾

ale za vlády macedonské povstaly znovu z rozvalin a udržely se. Chrám Atheny Areie, hrobka padlých Hellenů proti Peršanům, kde každoročně konány slavnostní oběti (tryzny); slavnosť Eleutherií; dnes nepatrné zbytky mezi vsí Koklou a Krakuki.

⁸⁾ Agesilaos, spartský král, syn Archidannův, jeden z největších vojevůdců starověku, zemř. r. 360 před Kr. Přeplavil se do Asie, dobyl Phrygie a Lydie a chystal se vniknouti do vnitř Perské říše, ale odvolán, poněvadž Atheňané se svými spojenci vypověděli Spartě válku. Vrátil se, porazil spojence u Koronee r. 394. a významal se i v dalších bojích tak zvané Korintské války. Po bitvě u Lenkter 370 a 369 před Kr. zachránil svou rozvahou vlast a zabránil dvakráte Thebanům, aby se Sparty nezmocnili. Po bitvě u Mantineie (r. 362 před Kr.) poražen znovu Epaminoudou, jenž i padl, uzavřel s Atheňany jenom příměří. Roku 361. před Kr. vytáhl v čele najatého vojska do Egypta a pomáhal nejprv Tachovi, potom Nektanabovi II. Na cestě k domovu zemřel 84. roky stár. Byl postavý, nepatrné, chromý, ale velkého ducha. Životopisy jeho napsali Xenophon, Plutarch, Cornelius, Nepos a Diodorus Siculus.

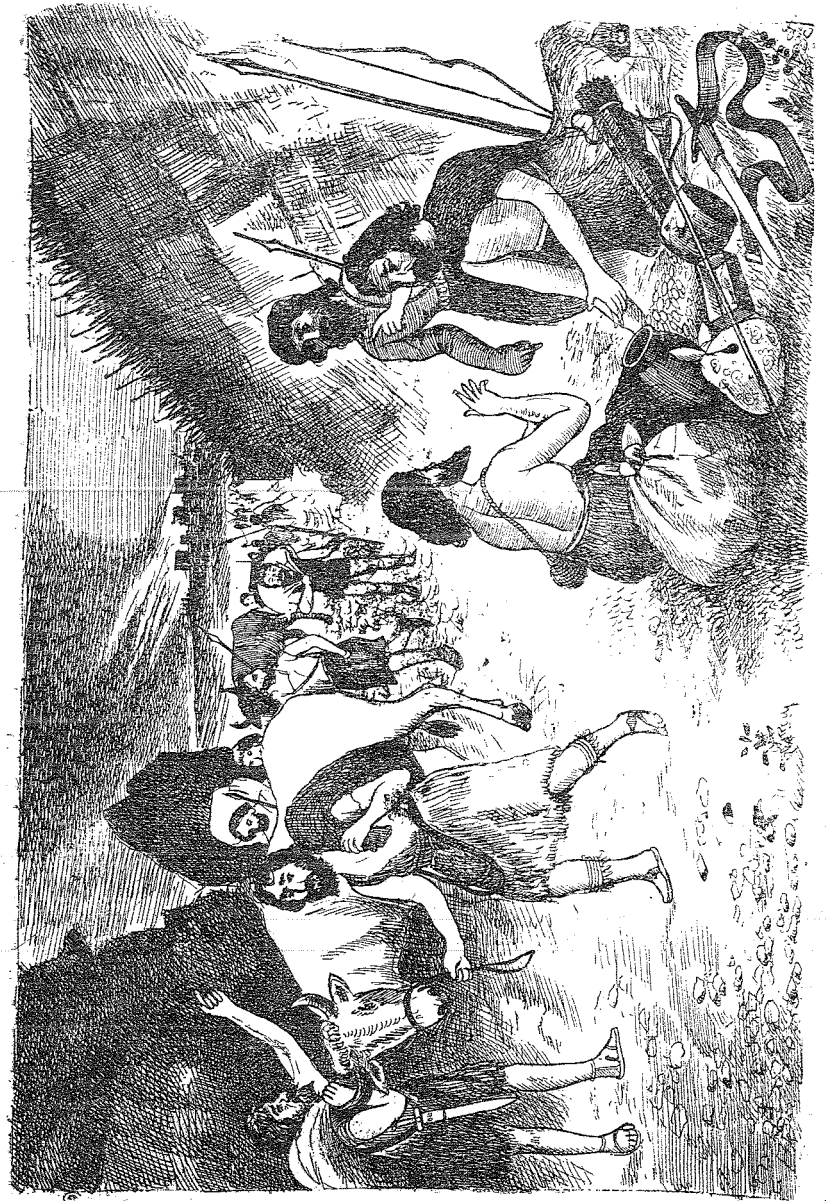
⁹⁾ Macedoňané, obyvatelé známé krajiny na poloostrově Balkánském. Do dějin posvátných vstupuje Macedonie teprve Filipem, synem Alexandra Velikého, jehož vítězná dráha v I. Makk. I. 1.—8. stručně naznačena, aby ku panství diadochů, kde Židé pronásledováni, přejíti se mohlo. Později příležitostně se děje zmínka o macedonských králech Filipovi V. a Perseovi (I. Makk. VIII. 3.), kteří od Římanů poraženi. V Novém zákoně jeví se již Macedonie, s Achají a Illyrikem římskou provincií. Když dobyto jí Aemiliem Paulem r. 168. byla rozdělena nejprve na čtyři samostatné republiky, později však pro neustálé vnitřní nepokoje prohlášena provincií. Augustus odstoupil jí senátu, takže spravována prokonsulem. Macedonii dostalo se oné cti, že povolán tam sv. Pavel zázračným způsobem (Skutk. apošt. XIX. 9) a nalezl tu pro svoji nauku nejurodnější půdy. Prvé křesťanské osady vznikly ve Filipech, Amphipoli, Thessalonice a Beroee. Když pak sv. Pavlu bylo odtud odejít, zanechal tu na nějaký čas Silu a Timothea, aby v díle jeho pokračovali. Na své třetí apoštolské cestě přišel opět do Macedonie (Skutk. apošt. XX. 1.) předslav tam prve Timothea a Erasta. II. kn. Korint. I. 16.; II. 13.; VI. 5 Osady macedonské byly plny křesťanské horlivosti a dostalo se jim i pochvaly od něho pro svoji účinnou lásku křesťanskou (II. kn. Korynt. VIII. 1.; XI. 9.; Fil. IV. 15).

¹⁰⁾ Philippos II. (359 — 336 před Kr.), syn Amynty III. a Eurydiky převzal vládu po smrti svého bratra Perdikký III. za nezletilého syna jeho Amyntu. Bylo jemu nejprve legitimní dynastie proti různým

a jej vidí, kterák s Alexandrem¹¹⁾ základy světové říše kladou, smířili se se svým osudem a koří se těm, jimž Štěstěna přála. A jiných národů bez počtu, kteří ještě větší touhou po svobodě prahnou, poslušno žezla Římanův. Vy jediné považujete za hanbu býtí poddánu těm, jichž moci veškeren okrsek zemský podroben. Kde vezmete vojsko, odkud nabrali jste zbraní, jež tolika sebedůvěry vám pojednou vnucky? A kde je loďstvo, by osadilo moře Římanův, odkud opatříte si peněz, abyste náklad na válku mohli vésti? Myslíte snad, že jsou to Egypťané nebo Arabové, na něž tasíte

ným pretendentům pojistiti, načež severních a západních hranic země proti Illyrům a Paconům obhájití. Nesnáze tyto překonal obratností a houževnatostí proň ve všem charakteristickou. Ze šlechty s jedné a rolnictva z druhé strany pořídil si zdatné, svojí pohotovostí proslulé vojsko. R. 356 byly již Amphipolis a Potidaea v jeho rukou a s nimi i výnosné zlaté doly na pobřeží thráckém. Roku 357. zasnoubil se s dcerou Neoptolema Epirského Olympiadou, jež roku 356. stala se matkou Alexandra Velikého. Dvůr královský v Pelle skvěle zařízen; sám byv v mládí rukojmím v Thebách a ač poloubarbar, vážil si velice řecké vzdělanosti a povolal řeckých básníkův i učenců do země (Aristoteles). Roku 352. dobyl Thessalie. Roku 348. náčelníkem amphihtyonie Delfské. Demosthenes Phokion. Bitvou u Chaeroneie 338. konec samostatnosti řecké. Rok potom (337.) hegemonek Recka a velitelem výpravy proti Peršanům; velikolepé přípravy. Uprostřed nich, slavě sňatek s Kleopatrou, neteří Attalovou, na popud rozhněvané Olympiady Pausaniou, náčelníkem tělesné stráže, v Aegách zabít.

¹¹⁾ Alexandr Veliký, syn a nástupce Filipa II. Macedonského (I. Makk. I. 8.). O něm jest častěji řeč u Daniele a v I. knize Makkabejské. Onen předpovídá jím pád říše perské, jakož i krátký byt jím založené říše. U Daniele VII. 1. míněn oním silným, strašlivým zvířetem, jež vše sžírá a hubí, Alexandr Veliký, rovněž míněn u Dan. VIII. 21. on oním kozlem, jenž u Ulaie berana t. j. říši perskou povalí, jakož i Dan. II. 33, 40. nohama onoho kolosu, jež Nebukadnezar viděl, naznačena říše Alexandra Velikého. V I. Makk. (I. 1, 9, VI. 2.) pak stručně povězeno, že předpovědi tyto splněny, tak zmíněny tu především porážka perského krále Daria Kodomarona a pád jeho říše, jakož i rozvrat říše Alexandrovy. O zprávě, jež tu, že Alexandr před svou smrtí rozdělil říši mezi své vojevůdce a přátele z mládí, shledáno, že neodpovídá prý historické pravdě. Ostatně důvodu k tomu nebylo, nebo odezíraje od jiných zpráv východních, jež s I. kn. Makk. souhlasí, vypravují již Curtius (X. 10.) a Arrian (VII. 1. 27.) o posledních řečech a činech Alexandra Velikého a prvý z nich praví i mimo jiné: „Credidere quidam testamento Alexandri distributas esse provincias.“ — Podle zpráv Flaviových zachoval se Alexandr na svém pochodu

Tlupa vzbouřenců a lupičů vydrancovavší a vyloupivší město, vrací se s uloupenou kořistí do svých úkrytů v horách.

meč, kdy se vám zlíbí? Pomněte jen co znamená: římská říše? Nemáte nijakého měřítka pro svoji slabotu? Nebyla země vaše dosud nikdy ještě od sousedních národů podrobena? Moc Římanů však ovládá vítězně veškeren svět; ba co dím, ještě dále panství svoje rozprostranili! Jim nestačil ani celý Eufkrat¹²⁾ na východě, Palestýnou do Egypta k Židům mimo vsí naději velmi laskavě. Již v Týru vyzval sice velekněz Jaddua, aby jej Židé pánem svým uznali a dárky, jež Peršanům bylo spláceti, jemu odváděli, tu prohlásil velekněz, že přísahy králi perskému učiněné nezruší. Alexandr rozněval se velice a hrozil, že jim ukáže, komu jest jim přísaze dostáti. Když pak zbořiv Tyrus a Gazu, k Jerusálemu táhl, přišel jemu velekněz provázen četnými kněžskými ve slavnostních úborech a zástupem Židů bílými rouchy odděných v ústrety. I rozpomněl se svého snu, kde zjevila se mu podobná postava a vítězství na Peršanech jemu předpověděla, podal veleknězi ruku, šel s ním do Jerusálema a tam ve chrámě, dle návodu kněží, oběť Hospodinu přinesl. Když pak upozorněn jimi na předpovědi Daniellovy o jeho vítězstvích na Peršanech, měl velikou radost z toho a odpustil Židům každého sobotního roku daně, jakož i dovolil aby dle zákona svého žítí mohli. Těchto výhod přislíbil i těm, kteří by z nich do vojska jeho vstoupili a vskutku hojně se jich přihlásilo. I k Samařanům, kteří ho nepohněvali, jako Židé, zachoval se velmi vládně, ale těch výhod jako Židům jim nepopřál. (Starožitn. XI. 8, 3.; Orig. c. Cels. V. 50.)

¹²⁾ Euphrat, v Písmě Svatém často jmenovaná řeka v Přední Asii. Původní jméno bylo v klínových nápisech burat v Písmě Svatém sluje phrat nebo hafarat; (Gen. II. 14.; XV. 18.; XXX. 21; Jós. XXIV. 2 Is VII, 20.) Starobyloou tradicí Hebreů, že přes něj přešli a od něho své jméno mají (heber). Panství Davidovo a Šalomounovo prostrálo se až k němu (Sam. VIII. 3.; III. Král. IV. 26 Paralip. IX. 20). — Vyvěrá v Armenii ze dvou pramenů: prvý Kara Su nebo Forat nedaleko Erzera, druhý Murad Chai na úpatí Araratu. Při stoku obou již značná řeka (140 m zšíří), teče směrem jižním pohořím Taurus (Gleikes = jelení skok, nejmenší šířka Euphratu 20 m pouze), jako by spěchal do moře Středozevního, od něhož posléze jen 160 km vzdálen. Mohutnými horstvy u Rakkah donucen, obrací se k jihovýchodu provázen jimi až ku Khaburu, kde pojednou vstupuje do nepřehledné roviny nabýváje tu zšíří až 400 m při hloubce 5 až 6 m a spěje tudy do perského zálivu. Ve skalách na hořejším jeho toku (birlik hassela) skrýval se Jeremiáš na rozkaz Hospodinův (Jer. XIII. 4. 6. 7.) S Tigridem tvoří zajímavou dvojici řek: prameny jejich vzdáleny od sebe jen $\frac{3}{4}$ hodiny, pak rozejdou se až na 350 km od sebe, přiblíží se na 40 a vzdálí se opět na 170 km. učež splývají u Kornah posléze ve vzdálenosti 150 km od moře v jediný mohutný veletok, šat-el-Arab zvaný. Délka Euphratu až ke stoku s Tigridem 2400 km. Pro pltě

ani Ister¹³⁾ na severu a Libye¹⁴⁾ na jihu, ani Gadira¹⁵⁾ na západě, nýbrž za Oceanem hledali nového světa a orly své zanesli až ku (vory) již od stoku obou pramenů splavný. Ve starověku mohly i největší koráby mořské po něm do Babylonu plouti. (Is. XLIII. 14. Her. I. 194.); Dnes od Biru plují po něm pouze menší lodice. Angličané pokoušejí se jej i pro parníky sesplavniti. Pověstný svým množstvím ryb, jež plavidlům druhdy překážkou a možno je i rukama lovit. (Chesney „The Expedition for the survey of the rivers Euphrates and Tigris“ 2 svazky, Londýn, 1850.)

¹³⁾ Ister, dolní tok řeky Dunaje ve starověku, jinak Danubius, druhá řeka co do velikosti po Volze v Evropě; délka toku 2900 km; vyvěrá v Černém lese v Badensku, stok říček Bregy a Brigachu teče Badenským Württembergem, Bavorsky (od Ulmu splavný), Rakousky obojími Uhrami, obtéká Rumunsko, tvoře hranici jeho mezi Bulharskem a Rumunskem. Hlavní přítoky jeho z pravé strany: Iller, Lech, Isar, Jun, Dráva a Sáva; ze strany levé: Řezna, Morava, Váh, Hron, Tisa, Olta a Prut, načež třemi hlavními rameny: Kilija, Sulina a sv. Jiří vlévá se do Černého moře, kde deset mil možno ještě vodu jeho sledovati. Ve starověku, jako řečeno Danubius, od Axiopole Ister. Herodot hledal prameny jeho v Iberii, Římané ve II. válce punské (218 — 201. před Kr.) u Osismiů; Caesar v jižních Alpách — až Tiberius teprve na své výpravě proti Vindelikům u Bodamského jezera nalezl prameny jeho u galského města Raurika ve vrcholcích hory Abnoby. Ústí tehdy dle jedněch pěti, dle jiných sedmi ústími do Pontu Euxinu: Ostium sacrum (též Peuke), Narakustoma, Ostium pulchrum, Pseudostonia, Boreion, Stenostoma (nebo Spiracostoma) a Thia-gold. — Limes cis — et transdannubianus. Srovn. II. 16. 4.; VII. 4, 3.

¹⁴⁾ Libia, ve starověku známá část Afriky, jež zvana tak po Libyi, dceři Epapha a Memphidy, jež z Possidona stala se matkou Agenorovou a Bellovou, pak celá Afrika vůbec, později však jen krajiny východně Nilu a delty jeho položené, nebo pobřeží mezi Egyptem a Syrií; Libyae nomos, krajiště mezi Egyptem a Marmarikou; Libae Apionis, severní část Cyrenaiky, již Apion odkázal Římanům; Libyae palus = lacus Maredot. Libická válka t. j. boj Karthaginců se svými žoldněři po I. válce punské (264—241) před Kr., když Hamilkar Barkas složil vrchní velitelství r. 240. Byli to Gallové, Lusitani, Ligurové, Afričané, Balaerci, jimiž zadrženi žold. Giskovy pokusy uklidniti jich, selhaly. Vůdcové jejich Spendius, Autaritus, Mathos, veliké vojsko. Utica a Hippakrita jimi obleženy. Hanno a Hamilkar vůdci Karthaginců. Spendius poražen u řeky Makru, podruhé u Tunet. Utica, Hippakrita a Sardinie se vzbouřily (v Sardinii zabit vůdce Bostar), Hanno poražen a ukřižován. Týž osud neminul však ani Spendia, jenž vytáhl na Karthaginu a Hamikarem poražen, podobně i Mathos. Roku 237. poddala se africká města.

¹⁵⁾ Gadir (fonicky plot, pevnost, ř. Gadeira, lat. Gades, za

Britancům dosud neznámým. A jste snad bohatší Galů, zmužilejší Germanů,¹⁶⁾ opatrnější Řeků a četnější počtem všech jiných národů,

doby císařské Augusta Julia nebo Gaditana, připadla v I. punské válce Karthagincům, ale vzdala se po II. dobrovolně Římanům a obdržela od Caesara občanské právo římské. Značné, svým zhýralým životem proslulé obchodní město. Za stěhování národů zmocnili se ho Gothové a Vandalové. R. 711 — 1262 v rukou Arabů, od nichž obdrželo jméno Kadis. R. 1262. v moci křesťanů. Když pak objevena Amerika (1492) obdrželo monopol pro obchod se Západní Indií a stalo se bohatým kvetoucím městem obchodním. R. 1506. spálili tu Angličané pod Essexem a Raleighem loďstvo španělské. Útok jejich na ně r. 1702. se nezdařil. Roku 1801. vítězství Angličanů pod Saumarezem. V boji za neodvislost sídlem centrální junty, potom cortezů, kteří tu 18. března 1812. vydali novou ústavu; za francouzské invase Sebastianim a Victorem 21½ roku marně obléháno; roku 1820. vzbouřili se tu španělské pluky (Riego) jimž bylo se odebrati do Ameriky potlačit tamní vzpoury. Roku 1823 útočištěm cortezů, obleženo a dobyté vévodou z Angoulemu; do 1824. mělo francouzskou posádku, načež do r. 1832. svobodným přístavem. V bojích Carlístů (1833—1840) utrpělo poměrně méně, než jiná města španělská. Roku 1868 zahájena tu Topetem a Primem revoluce, již královna Isabella svržena. V nejedléjším kostele kapucínském (dnes blázinec), poslední obraz Murillův. Murillo spadnuv tu s ležení se zabil. V botanické zahradě 500 roků starý dračinec (*Dracaena*) a v museu zachovalý foenický sarkofag. Dnes mořské lázně a pevnost. Obchod dnes nepatrný v úpadku.

¹⁶⁾ Germáni, mohutný indo-germánský kmen po Čudech a Keltech, ale prve než Slované do Evropy v dobách předhistorických od Uralu a moře Chvalinského přišli. Praotcem jejich, dle Mojžíšovy genealogie národů Aškenez, syn Gomerův (*Gen. X. 3. Buxtorf, Lex. chald. talm. rabb. 235.; Targum Hierosol.: „Filiis Gomer Atribuit Germaniam.“*) Etymol: ger a maou = sousední národ. Dle Tacita (*Germ. II.*) praotcem jejich Mannus, jehož tři synové původci tří hlavních plemen germánských: Jugaevonů, Istaevonů a Hermionův. Záhy střetli se s Římany. První Cimbrové a Teutoni roku 113. po Kr. uvedli říši římskou ve strach a zmatek, ačkoliv později od Římanů poraženi u Arausie (105) a Aquae Sextiae (102). Za doby Caesarovy bylo již severní Německo germánské až po Rýn, a Suevové vedeni Ariovistem tento překročili. Augustus nucen hájiti ohroženou jimi severní hranici říše četnými pevnostmi na Rýně a Dunaji založenými. Za doby Tiberiovy založil Marobud v nynějších Čechách roku 12. po Kr. říši markomanskou sáhající od Dunaje až k Baltickému moři. Sídlo jejich Marobuduum. Roku 6. výprava Tiberiova proti Marobudovi. Roku 17. válka mezi Marobudem a Arminiem, knížetem Chersků. Roku 19. Marobud zahnán Katvaldou, knížetem Gothů, utekl

co na světě? Co dodalo vám tolika odvahy, že proti Římanům se bouříte? Ale řekne někdo z vás: poroba těžce na nás dolehla. Oč tíže však nésti ji Řekům, kteří za nejušlechtilejší národ pod sluncem považováni a tak rozsáhlou zemi obývají? A hledte, přece

se k Římanům, kteří mu vykázali Ravennu k pobytu. Roku 21. Vannius, král Kvádů, Markomanů a Suevů panovav 30 let, zahnán Vibilliem Hermundurským roku 165. Válka markomanská. Spolek Markomanů Kvádů, Hermundurů, Jazyků, Alanů, Roxolanů, Vandalů. Trojí vpád do říše římské, Norikum, Pannonie, Rhaecie jimi zpustošeny a oloupeny. Roku 166. obležena Aquileia. Roku 168 vzbouřili se také Dákové. Římané poraženi. Mark Aurel (161—180 po Kr.) zapudiv barbary, porazil Markomany a Kvády (r. 174. legio fulminatrix), povolil jim mír (175.) Markomani a Kvádové po druhé se vzbouřivše, znovu od Mark Aurela pokořeni. Roku 180. zemřel Mark Aurel (a syn jeho Kommodus ujednal s nimi mír, jímž válka markomanská ukončena. Ku konci III. století podél celého toku Dunaje sousedí s říší římskou národové germanští. V Římě časté sváry o trůn. Germáni brání od Římanů do služby vojenské. Stilicho a Aetius. Okolo roku 450. po Kr. mizejí Markomani a Kvádové z dějin. Odoakar kníže Skyrů vstoupil s Heruly, Rugy a Turcilingy do síužeb římských, vzbouřil se proti Romulovi Augustulovi a svrhnuv jej s trůnu roku 476., stal se králem italským, čímž říše západořímská vyvrácena. O náboženství starých Germanův nemáme spolehlivých zpráv. Co víme, jsou kusé úryvky čerpané z Caesara, Tacita, Anuniana, Procopia, Joruanda a j. Alfadur, otec bohů a lidí. Vuotan, Donar, Zio = Jupiter, Mercurius, Maro; bohyně Nerthus, Freya = Luna, Ceres. Obrové (reisan) a trpasláci (dvergar) zosobněné síly přírodní. Kosmogonie: chaos, muspilli a víř, obrové z těla obra Ymira bohové, lidé ze dvou stromů, obr Loki představitel zla, boj bohů proti němu; drak Nidhögr hlodá na kořenech světového stromu Yggdrasil, až je rozhlodá, světová válka, požár vesmíru, konec světa a Alfadur stvoří nový, dokonalejší svět, všeho zla prostý. (II. Petr III. 13.; Apokal (XXI. 1.) Obětiště v lesích, ale chrámy měli, Tacit (Annal I. 51.) připomíná jej v Tanifaně. Sv. Kolumbán a Havel hodili jim tři zlaté modly do jezera Bodamského (Vita s. Galli c. VIII.) Oběti lidské přinášeny jen Vuotanovi (zajatci, zločinci, otroci), jinak domácí zvířata, hlavně koně a obilí, jež spáleno. Caecina (Tacit. Annal I. 6.) nalezl takové obětiště v Teutoburském lese s množstvím koňských lebek na stromech připevněných. Kněz (evarto) byl jim strážcem zákonů (ea), konal bohoslužby i soudy, ano i popravy; zejména na zrádcích, věstil budoucnost. Kněžek nebylo, ale za to věštkyň: byly ve vojště Ariovistově (Cass. bell. Gall. I. 50.), chattská věštkyň věstila Vitelliovi (Sueton. Vitell. XIV.). Mimo tyto prosluly mezi nimi zvláště Genna, Velleda, Aurinia. (Dio Cass. LXVII. 5.; Tac. Annal IV. 61.)

šesti prutům římským¹⁷⁾ šiji sklonili! Totéž činí i Macedoňané, kteří dojísta více práva mají, než vy, by o svobodu se zasadili. A což oněch pět set měst v Asii,¹⁸⁾ zda nejsou poslušna jediného toliko pána a nekoří se také prutům konsulským, prosta vši posádky římské? Nechci připomínati ani Heniochů,¹⁹⁾ Kolchů²⁰⁾ a

¹⁷⁾ Fasces, svazek prutů, z nichž sekýra vyčnívala jako znak moci nad životem a smrtí; lictorové je nosili před králi a vyššími úředníky, vyjímaje censorsy: před králem dvanáct, před konsulem z počátku také dvanáct, později Valerius Poplicola učinil v senátě návrh, jenž přijat, aby jen před tím konsulem, jehož měsíc byl, noseny se sekýrou, jinak bez ní a to: před diktátorem 24, před dunuvirem dva. Ve schůzích lidu byly skloněny, rovněž skloněny, potkala-li nižší osoba úřední vyšší. Po vítězství dobytém ověnčeny vavřínem, při pohřbu neseny obráceně. Původu etruského, od Romula, nejposléze od Tarquinia Priska zavedeny.

¹⁸⁾ Malá Asie, jedna z předních kvetoucích zemí, přechod ke kultuře východní. Obyvatelé Hettité, Semité a Indogermáni (arm., iran., řec.). Provincie: a) na pobřeží: Pontus, Paphlagonie, Bithynie, Mysie, Lydie, Karie, Lykie, Pamphyliie, Cilicie; b) ve vnitrozemí: Pisidie, Phrygie, Lykaonie, Galatie (od vpádu keltských Galatů ve III. století před Kr.), Kappadocie. Od Assyřanů (Salmanassar Cilicie), Medie (Kyaxares 585 až k Halyu) a Peršanů (Cyros 546 Lydie) dobytá; na západním pobřeží osady řecké (od severu k jihu: aeolské, ionské, dorské; Halikarnassos a Milet nejpřednější z nich) Dariem I. zbaveny samostatnosti, v perských válkách osvobozeny, ale mírem Antalkidovým r. 387 před Kr. opět podrobeny. Po smrti Alexandrově seleukidská z části, ostatek říše samostatné (Pergamon, Bithynie, Pontus). Římané dobyli r. 133 před Kr. říše pergamské (Mysie, Lydie; provincie Asia) 116. Phrygie, po Mithridatově porážce r. 63 před Kr. celá Malá Asie v moci Římanů. Ve starokřesťanských dobách vynikající část církve. Oesty sv. Pavla; sv. Jan v Ephesu; sedm maloasijských církví křesťanských; synody v Nicaee, Ephesu, Chalcedoně. Říše východořímská bránila jí dlouho proti Novoperšanům a islamu. V XI. století pod panstvím seldžuckým (sultanát Konia nebo Rum). Od XIV. století osmanskou (1326—1365. Brussa hlavním městem). R. 1401 Mongoly pod Timurem popleněna. Pod tureckou vládou úpadek, úředníky utiskována a vyssávána, ale přes to nejdůležitější provincií, poněvadž nejsou tu Turci, jako byli v Srbsku a Řecku panující třídou, nýbrž díky panství seldžuckému rolníky.

¹⁹⁾ Heniochové = národ v Sarmatii, Kolchidě mezi Černým mořem a Kavkazem, prohlášení Řeky za vozataje Tyngareovců, ale neměli ani potuchy, ani smyslu pro vzdělanost řeckou, nýbrž provozující na pobřeží mořském loupežnictví, moho škod Řekům způsobili.

²⁰⁾ Kolchis = hornatá země v Asii mezi Kavkazem, Iberií řekou Korakem, Pontem a Černým mořem. Řeky: Phasis, Korax; len, vosk, konopě smůla; dnes Mingrel, Kuri, Trabezun. Kolchové, u Římanů též Laziové, původu armenského, dle jiných egyptského; dle Herodota potomci osadníků

Tauriů,²¹⁾ ani obyvatel na Bosporu²²⁾ a kmenů usedlých u

Sesostrem do koučín těchto uvedených. Aëtes, král kolchidský; drak, zlaté rouno; Argonauté. Spojenci Mithridatovi, ale od Římanů poraženi; později svoboda jim vrácena. Za Trajana podrobili se dobrovolně Římanům, ale přeběhli k Byzantincům a od nich k Parthům. Když pak král Gubazes zneuctěn Justinianem, spojil se r. 542 s Chosroem; ale zrazen jim vrátil se r. 549 k Justinianovi. Kolchidská nebo Lazická válka. Justinian poslal vojevůdce, Dagithea, aby zahnal Peršany od Černého moře, oblehl Petru a tím válku zahájil. Dokud Mermeroes, stařícký vojevůdce, jež nosili na bojísti v nosítkách, velel Peršanům, vítězili, ale pod Makoraganem poraženi, začez tento za živa odřen, vycpán a pro výstrahu na kteréš hoře vystaven. Gubazes na rozkaz Justinianův úkladně zavražděn r. 556 po Kr. Po dlouhých sporech a loupeživých výpadech uzavřen mír, ale Chosroes Kolchidy od Justiniana nepřijal.

²¹⁾ Taurie, nejjižnější gubernie v Rusku, mezi Černým a Azovským mořem, Kavkazskem a Circasií (Čerkeskem). Obyvatelé Tataři, Rusové, Nogaiové, Řeci, Armeni, Židé a cikáni. Ve starověku bydlili tu nejprv Kimmeriové (Kimmerský Bosporus). Po nich Skytové, jež přezváni Taurii (Chersonesos taurika) a Kimmeriové zatlačeni do hor. Král Thoas za trojské války. Yfígenie kněžkou Artemidinou u něho, jíž bylo obětovati cizince. Orestes a Pylades, načež lidské oběti přestaly. Osady řecké: Pantikapaion, Eupatoria, později říše Bosporská: dynastie Archaeanaklidů (do r. 442 před Kr.) a Leukesnidu (392—363 před Kr.). Leukon přítel Atheňanů; Gorgippos (349—311 před Kr.) za Alexandra Velikého, jenž říše ušetřil. Bratr jeho Satyros padl v boji proti Maedům a Sindům, poražen královnou Targataou. Synové Mithridatovi Machares a Pharuaces a říše pod svrchovaností římskou. Další panovníci sluli většinou Kotyo, Rhakusperis a Sauromates, z nichž Sauromates VI. (276 po Kr.) podnikl výpravu proti Římanům, dobyl Kolchidy a Pontu, jež zpusťošil, načež Constantiem Chlorem přinucen k míru. Konec říše za Sauromata VIII. ku konci IV. nebo na začátku V. století po Kr. Padl v souboji s Pharnakem, králem Chersonitů, načež dějiny obou zemí splývají. Alanové, Gothové, Hunnové, jíž říši ztroskotali. Po nich Chazarové. Císař byzantský Theophil (640) spojil Taurii se svou říší za poplatek jim odváděný. Kumáni, Pečeněhové, Polovci. Ve XIII. století Tataři. Benátčané a Janované znesvářili se tu pro obchod; Janované vítězi pomoci Michala Palaeologa. Turci pány Taurie ku konci XV. století. Menghli Gheraj chánem Krymským. Rusové 1736 ponejprv na Krymu. R. 1757 Aym Gheraj svržen Tatary Nogajskými a chánem Kerim Gheraj. R. 1771 Dolgorukij jmenoval Saheba Gheraje chánem, začez tento odstoupil Kateřině Kerč a Kinburu; 1779 Potemkin na Krymu a Saheb Gheraj postoupil ho s Kubanem a ostrovem Tamanem Rusům.

²²⁾ Bosporus, thrácký kmen para, pochybný výklad „skotů broď“, značí vůbec úžinu mořskou, zvláště však a) Tracký Bosporus, dnes Istanbul Boghasi, úžina mezi Evropou a Asií. spojující Černé moře s Marmarským, od Cařihradu až k Rumili nebo Anadolii Feneru 28 km zdělí a 600 m (Remili Hisar) až 3200 m (Bojúkdere) zšíří, podle všeho asi říčné údolí, jež v době

Pontu²³⁾ a Maeotidy,²⁴⁾ kteří dříve o domácích vladařích ničeho nevěděli, převratů moře Středozemního potopeno; značné procento soli přílivem vod středomořských. Rozkošné srázy pobřežní posety četnými letohrady, zříceninami paláci a vesničkami činí Bospor jednou z nejmalebnějších končin světa. Doprava velmi čilá; důležitý strategický bod, poněvadž tady jediný možný přístup k Černému moři a proto i, jak náleží, opevněn (Rumili a Anadolí Kavak); b) K i m m e r s k ý B o s p o r u s, antický název úžiny Kerčské. Bosporus byl i řecký název starobylého města Pantikapaion (dnes Kerč), jež v letech 480—438 př. Kr. bylo dědičným majetkem Archaeanaklidů. Od nich přešla vláda na Spartakovce, kteří území města značně rozšířili a po obou stranách Kimmerského Bosporu založili říši Bosporskou. Z počátku nazývali se archouty, později přijali název královský. Když dobyl Leukon Theodosiady, označena zdí, vedoucí k ostrožně Arabatu západní hranice. Také na asijské straně zatlačení Skythové a z části i v poměr odvislosti přivedeni, takže pak osady řecké mohly se bez překážky zdárně vyvíjeti. Atheny udržovaly s Bosporem, jenž zásoboval je obilím, od doby válek perských vždy přátelské styky. Tamější města řecká slynila kvetoucím obchodem; mimo obilí vyváženy ještě kůže, kožešiny a ryby. Později, když říši nedostávalo se rázných vladařů, tísněna nemálo Skythy a poslední Spartakovec Paerisades, povolav Mithridata, krále Pontského na pomoc, odevzdal mu za nedlouho své panství (mezi lety 114 a 113 př. Kr.); tento dosadil tam za krále svého syna Machara (r. 81). Po smrti obou stal se Pharnaces, jiný syn Mithridatův, podporován Římany, králem. Dlouho nepanovav, padl v boji proti vlastnímu vojevůdci Asandrovi, který se vzbouřil (97 před Kr.) a říši svou až k Tanaidě rozšířil. Jeho nástupcové vesměs od Římanů odvislí, bránili se statně barbarům odevšad na ně dotírajícím, až posléze podlehlí útoku Hunnův.

²³⁾ P o n t u s E u x i m u s starověký název Černého moře. Řekové původně nazývali je prostě Pontus, později euximus nebo pohostinné. Voda jeho má poměrně mnoho menší obsah soli, jako moře Středozemní (17—19%). Plocha jeho 461.597 km² a největší šířka 623 km. Přítoky jeho: Dunaj, Dněstr, Bug, Dněpr, Don, Kuban, Rion a Kizil Irmak. Hloubka 70—110 m, na severozápad mezi Krymem a Malou Asii 2688 m. Rybářství a solivary. Důležitější města: Oděsa, Nikolajev, Eupatoria, Sebastopol, Jalta, Feodosia, v Rusku a v Asii Anape, Suchumkale, Poti a Batum. Otázka pontická týkala se hlavně Ruska: mírem pařížským (1856) prohlášeno neutrálním, Londýnskou konferencí však (1871) neutralita jeho zrušena a tím Rusku vyhověno, neboť postavilo si tu ihned loďstvo válečné a zřídilo pro ně přístavy. Kníže černomořské = car mingrelský.

²⁴⁾ T a l u s M a e o t i s, dnes Azovské moře, nazvané tak dle Azovu, městečka na Donu v severovýchodním cípu jeho položeného, není leč zátoka Černého moře, s ním průplavem Imikalským (antický Bosporus Kimmerius) spojeného. Nedaleko Azovu zříceniny Fanaidy, řecké osady Hunny sbořené. Azov založen Polovci. V XI. století měli tu Janované dvě faktorie, podobně i Benátčané a Pisané. R. 1392 panství Tamerlanovo, r. 1471 Mohameda II.

dnes však třemi tisíci těžkooděnců držáni na uzdě a čtyřicet válečných korábů na nesjezdném kdys bouřlivém moři bdí, by míru nebylo porušeno. S větším daleko právem než vy, mohly by Bithynye,²⁵⁾

Boje Rusů a Turků on v letech 1572, 1637—1642. R. 1712 postoupeno Ruskem Turecku, ale r. 1796 znovu dobyto. Mírem Bělehradským definitivně ruské (maršal Münnich). Plocha jeho 27.605 km², z čehož 108 km² odpadá na ostrovy, z nichž Taman největší. Přítoky: Mius, Jelančík, Berda, z Krymu Salgyr a z Asie Beissug. Ze zálivů nejpamátnější tak zvané Shnilé moře (Šivas). Rybářství (rybí klí, kaviar). Hloubka 13 m, u Taganrogu 8½ m. Přístavy: Berdjansk. Mariopol, Taganrog. Hladina jeho 1½ m výše hladiny Černého moře.

²⁵⁾ B i t h y n i e slula kdys Belycia; podrobena thráckým kmenem Thynů, obdržela od nich své jméno. Kroesem připojena r. 560 před Kr. k Lydii, později k Persii připadla, ale podržela vlastních knížat. Když Alexandr Veliký dobyl Asie, byl Bias, kterýs z těchto knížat, tak šťasten, že podařilo se mu macedonského vojevůdce, jenž naň poslán, odraziti, načež přijal královský titul (r. 334 před Kr.). Bias zemřel r. 326 a nastoupil po něm syn jeho Zipoltes (326—278), jemuž bylo proti Lysimachovi a Antiochovi I. ze Syrie bojovati. Syn a nástupce jeho Nikomedes (278—246 před Kr.) vystavěl Nikomedii a zřídil si kvetoucí říši tím, že menší neodvislá knížata, jež v zemi dosud zbyla, sobě podrobil. Poněvadž pak jemu Gallové proti nepřítelům jeho, nejmladšímu bratru Ziboeovi a Antiochovi Soterovi byli nápomocni, ipostoupil jim tak zvanou Galatii. Zanechal říše své synu Tibitovi; tento však dlouho nepanoval, zapuzen byv záhy svým starším bratrem Zelou. Zela zemřel r. 232 před Kr. Po něm nastoupil syn jeho Prusias I. (232—192 před Kr.), zeť Filipa II., krále macedonského. Spojil se r. 222 s Rhodany proti Byzanci, jež vybíralo od lodí plujících Hellespontem clo. Byzantincům nedařilo se valně a přinuceni posléze clo zrušiti. Nástupcem jeho byl Prusias II. (r. 191—149 před Kr.). Byl přítelem Římanů ale přes to přece válčil se spojencem jejich Eumenem II., králem pergamským a dobyl Hannibalovou pomocí na něm několika vítězství. Když pak Římané žádali, by jim Hannibal byl vydán, vyhověl; Hannibal však se otrávil (r. 183 před Kr.). Prusiův pokus syna svého Nikomeda se světa sprovoditi selhal, načež tento sám otce s trůnu svrhl a života zbavil. Nikomedes II. (149—91 před Kr.) spojil se s králem pontským Mithridatem a dobyl Paphlagonie; bylo mu ji však na rozkaz Římanů vrátiti. Po něm nastoupil syn jeho Nikomedes III., přjmím Philopator (r. 91—74 před Kr.). Od Římanů proti bratru Sokratovi Chrestovi a Mithridatovi vydatně podporován, ale přes to od Mithridata dvakrátě zahrán a bratr jeho na trůn dosazen. Teprve mírem mezi Mithridatem a Sulou (r. 84 před Kr.) trůn jemu zase vrácen. Umíraje r. 74 učinil Římany dědici své říše, o níž však těmto bylo s ním plných deset roků zápasiti.

Kappadocie,²⁶⁾ jakož i obyvatelé Tamphilie,²⁷⁾ Lycie²⁸⁾ a Cilicie²⁹⁾

²⁶⁾ Kappadocie, ve Starém Zákoně omylem za Kaphtor, Kaphtorim (Vulgata a Septuaginta); v Nov. Zákoně název krajiny maloasijské mezi Armenií, Cilicií, Lycaonií a Černým mořem. Nejprv ve staroperských nápisech Daria Hystaspa pode jménem „Katpatuka“: původu semitského, kataf duchab t. j. země duchů, kteří dle nápisův assyrských vládařů bydleli mezi Ciliky a Tibereny a na jihu s Kappadocií hraničili. U Assyřanů sluli Gemirri. Jsou to Kimmeriové, kteří v devátém a osmém století před Kristem na západě veliké spousty způsobili. Některé kmeny usadily se ve vnitrozemí, takže podnes u Armenů slovo Gamir někdejší Kappadocii značí. Ve Starém Zákoně (Gen. X. 2, 3; I. Paralip. I. 6; Ezech. XXXVIII. 6.) uvedeni pode jménem Gomer jako Japhetitě. Jména měst Komana, Mazaka, jakož i jména jejich panovníků jsou též nade vší pochybnost původu indogermánského. (Lassen „Die alten kleinasiat. Sprachen“ 364. 376.) Na severu přímoří tohoto bylo mnoho assyrských osad, odtud název Kappadočanů Assyrii, Syrii, zejména však Lencosyrii (Strabo XII. 3, 5). Králové perští rozdělili Kappadocii pro značnou její rozlehlost ve dvě satrapie: Kappadocii Taurickou a Kappadocii Pontickou. Tato pak ve válkách diadochů připadla dynastii Achaemenidů v Paphlagonii vládnoucí a panovníci z ní zvali se potom králi Paphlagonie a Kappadocie Pontické, nebo stručně Kappadocie a Pontu. V touž dobu i vlastní Kappadocii dostalo se v Ariathovi vlastního vladaře. Třetí jeho nástupce Ariarathes IV. uznán teprve za krále Antiochem II.; Ariaratha VI. připomíná I. Kn. Makk. 22. Králové Kappadočtí spojili se s Římany, takže na čas území jejich i Mithridatem dobyto. Později zmocnil se Kappadocie Lucullus, ale brzy opět domácím vladařům vrácena. Ku konci dob předkřesťanských připadla Menší Armenie Kappadocii, ale mezi roky 10—20 po Kr. dobyl obou Germanikus a proměněny v římskou provincii. I z Kappadocie putovali Židé ke slavnostem do Jerusalema (Jos. Flav. Starožitu. XVI. 617) a tak i tu zázrakem o letnicích se udávším, křesťanství záhy ve známost vešlo (Skutk. apošt. II. 9). Odtud i častější zmínka o obcích křesťanských v Kappadocii v listech sv. Petra (I. Petr. I. 1; II. Petr. III. 1). Kázal-li tu sv. Pavel není dokázáno, ale za jisto lze pokládati, poněvadž když ubíral se z Antiochie do Galatie, bylo mu nezbytně Kappadocií jíti (Skutk. apošt. XVIII. 23). Křesťané Kappadočtí prvých století vynikali svojí stálostí u víře a zbožnou myslí (Gregor Nazianz. Or. XX.).

²⁷⁾ Pamphylie ve starověku krajina maloasijská obsahovala původně úzkou 70 až 80 km dlouhou pobřežní rovinu mezi Lycií a Cilicií, u Pamphyského moře (záliv Adalijský), římská provincie se sousední Pisidií, většinou hornatá. Nehrála nijakou vynikající roli v dějinách. Několik kilometrů od moře zdvíná se již Taurus. Řeky: Katarraktes (ponorná; dnes Dudur) Kestros, Eurimedon, Melas. Obyvatelé míšenci původu semitského plemene s přistěhovalými Ciliky a Řeky, sdíleli osudy ostatních krajín maloasijských, byvše po sobě poddáni panství lydskému, perskému, macedonskému a syrskému. Po porážce Antiochově tvořila Pamphylie část říše Pergamské až do roku 120

po Kr., kdy připadla Římanům. Ve svých mravech měli Pamphylové mnoho společného s Ciliky, provozující společně s nimi mořské loženičství. Důležitější města: Attalia a Sidé u moře, Pergé, Syllion a Aspendos ve vnitrozemí (Hrabě Lanckronski „Städte Pamphyliens und Pisidiens 1890“).

²⁸⁾ Lycie (I. Makk. XX. 23.; Skutk. apošt. XXVII. 5) východně Karie položená, obydlena byla lidem mravně zachovalým, jenž provozoval námořní obchod a tvůrcem vlastního slohu stavebního (Fellou, Discoveries in Lycia; Pauly Realencyklop. des klass. Altertums IV. 1256.) Spolek mnoha samostatných republik městských pod společným místodržitelem Vykiarchem zvaným; teprve Claudiovi podařilo se Lycie zbavití svobody a Římu je podrobiti. Metropolí 32 tamnějších biskupství byla Myra, jedno z předních měst země a od doby Theodosia II. i hlavním městem. Dle Skutk. apošt. XXVII. 5. přistála tu (dle Vulgaty a Lystry) loď, na níž sv. Pavel zajat, vezen byl do Říma. Myra od Turků dnes Dembre zvaná, neležela přímo u moře, nýbrž vzdálena byla od něho dvacet honů (3.7 km dle naší míry) na skále jsouc zbudována; přístav její slul Audiaké (Appian I. c. I. 82.) Prvým biskupem byl tu Titem ustanovený Nikander. Nejslavnějším z biskupů tamnějších byl Mikuláš II. Dnes sídlem řeckého metropolity.

²⁹⁾ Cilicie hraničila na východě se Syrií; připomíná se již ve Starém Zákoně (Judith I. 7. II. 12, 15.; 3, 2.; II. Makk. IV. 36) a cilický král Alexandr I. (I. Makk. XI. 14). Křesťanství záhy tu se ujalo (Skutk. apošt. XV. 23.) a to, jak pravdě podobno zásluhou sv. Pavla, jenž se sám v Tarsu, hlavním městě této země narodil. (Skutk. apošt. XXI. 39.; XXII. 3.; XXIII. 34) a ji nejen po roce 50 po Kr. sestavoval, aby tamnějších osad křesťanských posílil (Skutk. ap. XV. 41), nýbrž již mnohem dříve, krátce po tom, kdy na víru Kristovu obrácen a prodlel tu delší dobu. Občansky rozdělena byla na dvě: a) Cilicii vlastní (Cilicia propria sen campestris) na východě a b) drsnou (Cilicia aspera sen Trachea) na západě, což i církevní úpravě ve dvě provincie odpovídalo. Metropolí devíti, dle jiných dvanácti podřízených biskupství Ciliciae primae byl Tarsus. Prvým biskupem byl tu žák sv. Pavla Jason, po něm Urban, Hellen. Od VII. století po Kr. byli tu jakobitští, chaldejští a armenští biskupové a v letech 1110 — 1460 i latinští biskupové. Dnes jest jen archidiecesis Tarsensis titul. Ze suffragánních stolic jest Adana sídlem sjednoceného biskupa armenského, ostatní Aryndale, Corycus, Hyssus, Mallus, Pompeiopolis, Sebaste a Tyeéne toliko titul diecesemi. Pro devět (dle jiných 13) biskupství Ciliciae secundae byl Anazarbus (dnes Ainzarbe) metropolí, dnes vše jen titulární. V provincii této ležela i svým prvním biskupem Theodorem proslulá Mopsnestia nebo Mamistra (tria capitula) dnes Messis, v letech 110 — 1306. rovněž latinské biskupství.

činiti na ni nároky, nebo platí povinné berně, aniž jich třeba k tomu brannou mocí nutiti. A což Thrakové (viz o nich v pozn. na str. 220.), již obývají zemi pět dní cesty zšíří a sedmi zdělí, zemi, která mnohem drsnější a nepřístupnější vaší vlasti a svými třeskatými mrazy každého útočníka odstrašuje — nejsou-li poslušni posádky dvou tisíc Římanů? A Illyrové³⁰⁾ dále, jichž území až

³⁰⁾ Illyrye (ř. Illyris) ve IV. století před Kr. říše Antariatů a Ardiaeů v Epiru; od roku 168 před Kr. Illyricum administrativní název římského přimoří od Istrie až po Drilon (Drin) ve vnitrozemí až po Savus a Drinus, krajina z většího dílu hornatá, spíše k chovu dobytka než k orbě způsobilá, ale s výnosnými stříbrnými a zlatými doly. Odpovídala asi dnešní Bosně a Dalmacii. Illyricum v době císařské obsahovalo i Pannonii, za Diokleciana pak i Recko, Kretu, Macedonii, Dardanii, Dacíi jižně Dunaje s Horní Moesií, ale bez Dalmacie. Země nazývala se po národě Illyrů, jenž skládal se z četných kmenů, kteří podobně jako Thrakové tvořili čeled indogermánskou. Byli to Dassarité, Piristé, Penesté, Albánci, Parthinové, Tantaniové, Bulinové a Abanté s příměsky Reků Foiniků, Sikulů a Keltů, vesměs mořští loupežníci. Bardylis r.oku 385. před Kr. porazil macedonského krále Amyntu II. a přinutil jej k poplatku, podobně i Perdikkovi bylo mnoho od Illyrů snášeti a sám roku 359 před Kr. padl v boji proti nim. Filip II. byl již šťastnější, dobyl na nich nejen odňatého území, nýbrž odňal jim i některé krajiny. Alexandr Veliký porazil syna Bardyliova Kleista u Pelionu. Filip III. pánem veškeré Illyrie, již mu však Agion odňal, který prvý z pohlavárův illyrských utkal se s Římany. Po smrti jeho vládl manželka jeho Teuta s úspěchem. Odvaha illyrských korsálů spojených s Appoloniaty a Issáci přiměla posléze římský senát, že vypravil posly na dvůr Teutin, ale na zpáteční cestě zavraždění. Z toho illyrská válka, nebo též válka s námořními loupežníky zvaná. Konsulové Cn. Centumalus a L. Posthumius Albinus dobyli roku 229. před Kr. zradou poddaných Teutiných pobřeží illyrského a odpadem farského vladaře Demetria od ní i ostrova Korkyry. Marné pokusy Tinea, syna Teutina, a Gentia, jenž spojil se s Persem Macedonským, dobýti neodvislosti. Prokonsulem Luciem Aniliem dobyto Skodry a Gsuntius veden ve triumfu ulicemi římskými. Podobně selhaly tytéž pokusy v letech 153 a 145 před Kr.; roku 49. nová vzpoura, již potlačil Caesar. Roku 35. před Kr. Illyrie římskou provincií. Blahobyť netušený. Spisovatel Appianus a císař Valenus rodilí Illyrové. Od 324 Illyrie jednou z praefektur (Orint, Illyricum, Itálie a Galie; praef. 13 diecesí (civil) tyto rozděleny na 116 provincií). Po dělbě říše Theodosiem roku 395. po Kr. připadla Illyrie Západu a po pádu císařství západofřímského roku 476. Byzantincům. Po roce 550. slovanské osady, setřásše se sebe jho Byzancké, staly se samostatnými:

k Dalmacii³¹⁾ u Istru se prostírá, nejsou-li poddáni nepatrné zbrojné moci Bulharsko až do XI. století. Chorvatsko, Paganía, Staré Srbsko, Bosna. Něco z nich později pod panstvím Uhrů, Byzantinců, Benátčanů, posléze v XIX. století Turků. V XV. století Benátčané pány pobřeží moře Jaderského, jež jim Turky sůženo, ale mírem v Požarevcu roku 1718. opět z veliké části vráceno. V XVII. a XVIII. století název tento nabyl rázu spíše náboženského, než politického, poněvadž z většího dílu pojati doň i pravoslavní Srbové. Za Marie Teresie mluvílo se v témž smyslu o národě Illyrském v Uhrách. Mírem v Campo Formio (r. 1796.) připadla Benátská Illyrie Rakousku, a název tento jménem Dalmacie zatlačen v pozadí; ale Napoleon I. mírem v Schönbrunnu (1809) jej znovu vzkřísil, přiměv Rakousku, by území toto Francii podle jménem illyrských provincií bylo postoupeno. Roku 1811 organizováno jím definitivně království illyrské, spravované francouzským guvernérem, jež však mírem Pařížským vráceno opět Rakousku a nehistorický tento název udržel se až do roku 1849., načež rozděleno opět v korunní země z nichž povstaly: Korutany Kraňsko, Gorice s Gradiškou a Istrií. Pokusy sjednotiti Jihošlovany literárně i politicky (Veliká Illyrie) selhaly. (Durange Illyrieum vetus et novum.)

³¹⁾ Dalmacie od alb. dalmium = ovčí pastva; severozápadní okraj poloostrova Balkánského od Quarnerola až ke Spizze, jenž na dvou místech územím hercegovským přerván. Rozloha 12.835 km²; obyvatel dle součtu z roku 1900: 593.784. Alpy Dinarské (Dinara 1831 m). Velebit až 1700 m zvýší; Biokovo pohorí 1762 m; Orjen 1895 m, z většího dílu rázu krasovitého. Sedm ostrovů: Hvar, Brač, Sulet, Vis, Korčula, Lastovo, Mljet. Řeky: Krka, Zrmaňa, Cetyňa; Neretva, ponejvíce dravé horské bystřiny. Odporné větry: bora, scirocco, maestral; podnebí na pobřežích mírné, v horách drsné. Půdy sotva polovice vzdělavatelno, tak, že nejneúrodnější z korunních zemí. Plodiny: víno, olivový olej, obilí, hlavně kukuřice, jižní ovoce, tabák, líhoviny; chov dobytka pro nedostatek píce valně se nedaří, ale za to výnosný rybolov; asfalt, uhlí, sůl. Důležitá města: Zader, Kotor, Šibenik, Split, Dubrovnik. Obydlena byla původně Illyry, v VII. století před Kr. osazena Dory. V bojích s královnou Teutou a králem Genthem ze Skodry dobyto jí posléze (v letech 35 — 33 před Kr.) Augustem. Stavši se pak římskou provincií sahala Dalmacie (s hlavním městem Salonou) od Arsy v Istrii až k Matu. (Dnes Alesio a Durazzo) a ve vnitrozemí až po Moravu. Od roku 395. po Kr. náležela Dalmacie vyjímaje Dioklecianem oddělenou Praevalitanu (jižně a východně od Kotoru) jako část západní Illyrika k říši západofřímské, po panství Gothů v letech 489—535 po Kr. pod panstvím Byzance, byla však ku konci VI. století zpusťována Avary a Slovany a v posledních letech císaře Phoky (zemř. r. 610) Srbo-Chorvaty podmaněna. Toliko na pobřeží a ostrovech udrželo se římské obyvatelstvo a panství Byzanecké (Katapan, Dyrrhachion). Když pak dože Pietro Orsede II.

dvou legií, jež pomáhají jim nad to ještě odrážeti útoků Dáckých?⁸²⁾ I Dalmaté, již tak často a s takou houževnatostí hájili své neodvislosti, že byvše poraženi, vždy novými silami se vzepřeli, nevedou-li dnes, podřízeni jedině toliko legií, život zcela pokojný? Ještě spíše než kdokoliv jiný mohli by se odvážití vzpoury Gallové,⁸³⁾ (zvání od roku 1086 vévody dalmatskými) zničil v posledním desetiletí XI. století námořní moc korsackých Neretvanů, dobyli Benátčané Dalmácie a udrželi ji i, podporováni Byzanci, v neustálých bojích s Chorvaty a Maďary. V tísní způsobené republice Benátské ligou Cambrayskou, dobyto vnitrozemí dalmatské Turky. V dobách pak následujících panství Benátčanů omezeno a teprve po mírech v letech 1669 a 1718. uzavřených Dalmácie v dnešním rozsahu jí vrácena. Roku 1797. připadla Rakousku, r. 1805 Itálii, r. 1810. illyrským provinciím a roku 1814 vrácena opět Rakousku. Roku 1816 královstvím, roku 1867 přidělena korunním zemím v říšské radě zastoupeným. V letech 1869 — 1870 a 1881. vzpoury pro nový branný zákon. (Bullett. di archeol e stor. Dalm. vyd. Bulič).

⁸²⁾ Dacie, ve starověku území thráckého kmene Dáků (původně Trausů a Agathyrů; hlavní město Sarmizegetusa) jež odpovídalo v celku asi dnešním Sedmihradům a Rumunsku. Dákové stáli na vyšším stupni vzdělanosti a provozovali orbu, chov dobytka a hornictví. V Dějinách vystupují pönejprv okolo roku 50. před Kr. svým znamenitým panovníkem Boarebistou (Burbistou), jež byl vrstevníkem Caesarovým. Od těch dob pak činili častější výpady do území římského. Král Decebalus přinutil Římany za Domitiana k potupnému míru. Dvěma válečnými výpravami (roku 101 — 102 a 105 — 107 pokořil Dáků, Decebalus vzal si život a Dacie učiněna římskou provincií. Pro časté vpády Gothů zrušil ji císař Aurelian a zřídil na pravém břehu Dunaje z území obou Maesii (superior a inerior) novou Dacii (Dacia ripeussis.)

⁸³⁾ Gallové nebo Keltové, obývali země mezi Středozezemním mořem a Atlantickým Oceanem s jedné, mezi Pyrenejí a Rýnem s druhé strany. Záhy vpadli do Itálie a vytlačivše Ligury s Venety z jejich sídel, zmocnili se Popádi. Taurinové, Insulerové, Cenoniani, Bojové a Senonové byli přední jejich kmenové. Senonové táhnouce roku 390. před Kr. vítězně Střední Itálií (Brennus patrně záměna s jiným Brennem do Řecka vpadším,) porazili na řece Alii Římany a zpusťovali Řím, oblehše Kapitol, za náhradu peněžitou odtáhli. Spojenci Etrusků bojovali častěji proti Římu. Po pádu Etrurie přijímali znenáhla řeč a vzdělanost římskou. Pozemkové údíly Flaminiovy jižně Pádu (ger Gallicus) občanům římským jim věnované vyvolaly děsnou bouři mezi nimi, takže krajané jejich za Alpami přispěli jim ku pomoci, ale poraženi u Telamona (r. 225. př. Kr.), měst jejich dobyto a panství římské tu osadami (Cremona, Piacentia, Bononia) i silnicemi

(via Aemilia) upevněno. Později přidali se k Hanibalovi, po bitvě u Mutiny však roku 193 před Kr., kde poraženi a kmen Bojů téměř potřen, připojeno veškeré území až k Alpám k panství Římanů a podřízeno vojenské správě. Obyvatelé jižně Pádu, z většího dílu již pořimanění (Gallia cispadana; název tento není však historický) obdrželi po válce se spojenci plné římské právo občanské; v západí (Gallia transpadana) měla až do roku 49. před Kr. toliko města jen právo latinské. Obě krajiny učiněny bezpochyby Sullou římskou provincií pode jménem Galliaciterior nebo cisalpina, ale jen na čas; Augustus připojil ji však trvale k Itálii (r. 42. před Kr.; regio VIII. et XI.) Přehmaty Keltů ve vlastní Gallii (Gallia celtica sen trasalpina) za Alpami bydlících proti Massilií, s Římany spřátelené zavdaly již roku 154. před Kr. Římanům podnět brannou mocí zasáhnouti (roku 121. vítězství nad Allobrogy a Arverny a založení v končinách těch osadu Narbo Martius zvanou, jakož i zříditi později provincií dle ní řečenou Gallia Narbonensis, též Gallia braccanata na rozdíl Gallie předalpské, jinak Gallia togata a Gallie barbarské u Rýnu, Gallia cornata zvané. K ní připojeno roku 106 město Tolosa s územím Taktoságů. Caesar v letech 58 — 51 před Kr. podrobil znenáhla všechny kmeny galské jednak brannou mocí (Helvetie, Belgy, Aquitany, Vmety, Nervie, Trevery a j., jednak i smluvami Římu. Vzpouru sosnovanou Vercingetorigem zdolal s bezpříkladnou bezohledností. Augustus rozdělil ji ve čtyři provincie: a) Gallia Narbonensis (r. 22. postoupena senátu), b) Aquitania (až k Pyrenejím Geronně a Loire.) c) Lugdunensis (k Loire, Seině a Saôně) a d) Belgica (k severnímu moři a Rýnu; k ní náležely i dnešní Švýcarsy) jež tvořily vespolek politický i administrativní celek s hlavním městem Lugdunem, které bylo i sídlem sněmu obeslaného 64 obcemi (civitates, jako Lutetia Parisiorum Avaricum Biturigum a j.) a velekněze. I přes tyto ohledy národnostní pořimaněny záhy. Odboje Julia Flora (r. 21. po Kr.) Julia Vindika (68) a Batava Claudia Civila (69 po Kr.) nenalezly mezi lidem ani ohlasu, ani podpory. Za císaře Galby dostalo se Gallii občanského práva římského. Ve IV. a V. století rozděleno území toto ve dvě občanské diecése: Gallia o 10. provinciích a Vienneusis o 7. V V. století počaly vpády Gotů do údolí Garonského, Burgundů do Rhonského a Franků na severu i východě. Když pak Frankové zemi obsadili, název Gallie sám sebou pominul. Gallové byli poměrně na vysokém stupni vzdělanosti, jak patrně zejména ze spisu Caesarova „de bello galico.“ Druidové, kasta kněžská. Ústava aristokratická. Gallové byli dobří vojínové, ale také rolníci, pěstitelé dobytka, řemeslníci a obchodníci. řeč jejich až na některé výrazy u spisovatelů řeckých a římských nám dochované, zanikla. Písmo runy; v literatuře za národní epos a píseň sotva asi pokročili. Náboženství bylo plno pověr a stuhlého obřadnictví; oběti lidské Římany odstraněny. (Lavissee Histoire de la France I. a II. díl Paříž.)

kterí jakoby zdí nějakou již od přírody ohrazení na východě Alpami,³⁴⁾ na severu Rýnem,³⁵⁾ na jihu mocnými, až do oblak se tyčícími

³⁴⁾ Alpes (dříve Olbia nebo Albia, odtud pak Alpis, Alpes). Jméno jejich odvozuji někteří z keltštiny = „vysoké hory“, jiní ze sabinštiny = „bílé hory“, poněvadž temena jejich pokryta věčným sněhem. Dle Mela (dřívější udaje Polybiovy a Strabonovy nejsou prosty omylův) táhly se od ústí řeky Varu v Gallii Narbonské od jihu k severu, pak na východ směrem k Benátkám a odtud až k řece Arsii v Istrii u moře Jaderského, tvořice hranici Italie, Gallie, Germanie a Helvetie. Co se pak výšky a šířky Alp týče, neznali jich staří; Plinius udává výšku jejich na 50.000 kroků, a i co do šířky jejich se neshodovali, ale za to znali v nich prameny mnoha řek jako Rhenu, Druentie, Rhodanu, Isary, Dubie, Acaru, Istru, Padu, Ticium, Adduy, Asimu, Savu, Dravu a j.; neméně i jezera: Lacus, Verbenus, Benacus, Larius a t. d. Údolí byla obydlena a vzdělána, pěstována tu především pšenice; výměnný obchod s horaly, za obilí, smůlu, med, vosk, sýr, Divocí koně; losi (*cervus alces*), kamzíci, kozorožci, bílí zajáci (*lepus variabilis*); z ptactva mimo jiné jeřábci. Hojnost ryb, zlato, křišťál. Alpes *maritimae* (přímořské) v Ligurii od Janova až k Varu a severně ku pramenům Pádu na Vesulu, kde počínaly již Alpes *Cottiae*. Cema, Gaura. Alpes *Cottiae* zvané tak dle krále Cottia, jenž měl tam svou říši, sáhající až k Mons Canis. Velice neschůdný. Matrona, též Mons Janus, Alpes *Graide* (řecké) jinak Mons *salvus*, severně oněch až Aosté. Řekové táhnouce tudy kdysi, postavili tu Herakleovi oltář. Alpes *Penniae*, od Veikého Bernarda až ke sv. Gotthardu, jež Caesar zove se sousedními vrcholy Alpes *sunnunde* t. j. nejvyšší. Alpes *Rhaeticae* od hory Aduly až ku pramenům Dravu u Tridentu. Alpes *Tridentiae*, část předešlých s prameny řeky Adiže (*Athesis*); Alpes *Lepontiae* v nynějším kantonu Graubündenském až ku pramenům Rýnu; Alpes *Juliae*, zvané dle Caesara, jenž začal tu stavěti silnici, již dokončil Augustus. Pohoří Okea, později Alpes *Venetae*, od údolí Pusterského na jihovýchod až ku pomezí Illyrie; Alpes *Carnicae*, jižní část jejich a Alpes *Cugande* mezi Vienzou a Veronou; Alpes *Noricae* v dnešním Bavorsku a Tyrolích u pramenů Dravu. Východní část Julských Alp zove Plinius Alpes *pannonicae*. Jsou to poslední výběžky Alp, jež táhnouce se Pannonií, končily na jihu v Illyriku. Názvy tyto z většího dílu se udržely.

³⁵⁾ Rhenus antický: I. dnešní Rýn, řeka v Germanii, prýstící se v Alpách Lepontských na hoře Adale, protékala Rhaecií a Vindelicií od Helvetie dělic, jezerem Lacus *Venetus*, tvořic hranici mezi Gallii a Germanií. O ústí jeho byly ve starověku různé názory. Caesar znal jej jen po rameno západní, jež s Mosou tvořilo hranici Gallie a Vohalis slulo; východní Flavus a střední Rhenus seznány teprve ve válkách s Batavy a Frýsy, jakož i ústí jeho do Severního moře. Z průplavů jeho ústila: a) Drusiana, vystavěna Drusem do moře Zuiderského a b) Fossa *Corbulonis*, založena Cu. Dom *Corbulonem* do Severního moře. Poněvadž než Římané s Germany se poznali, tvořil hranici

Útok na město, při němž římské šípomety na hrubé střely jsou v činnosti.

Pyrenejemi³⁶⁾ a na západě Oceanem. Ačkoliv takými ohradami chráněni, tři sta pět kmenů čítají, takřka veškerý zdroj blahobytu ve své vlasti mají a výrobky svými celý téměř svět zaplavují, přece s ochotou Římanům daně platí a ničeho nenamítají proti tomu, nakládají-li tito s poklady jejich otčiny po své chuti. A to vše snášejí, ne že by byli zbabělci nebo jinak na myslí zmámeni — bojovali osmdesát roků za svou neodvislost, nýbrž jedině z úcty k moci Římanův a jich štěstí, jemuž ještě více, než svým zbráním za úspěchy svoje díky povinni. A tak pouhá hrstka dvanácti set vojinů stačí, by je na úzdě udržela, třeba že mnohem více měst v území svém mají. Dále: Iberům³⁷⁾ nepomohlo

obou území, a Germani jej překročiti dlouho se netroufali, zván „salus provinciarum“, zejména na mincích; II. přítok Pádu, tekoucí Bononií a u Ferrary se ústící, dnes Reno.

³⁶⁾ Pyreneje, mons Pyrenaeus nebo montes Pyrenaei, franc. Pyrénées, špaň. Pirineos, pohraniční horstvo mezi Francií a Španěly, prostírá se od zálivu Biscayského směrem jihovýchodním v déli 485 km ke Středozemnímu moři (Cabo de Creus). Šíře 60—135 km, plocha 50 000 km². Řetězy hor do Francie srázné, do Španěl ve vysočinu aragonsko-katalonskou zvolna přecházející. Střední Pyreneje nejvyšší od Pic des Escalices až ku Col de la Perche, západní od Pic des Escalices až ku pobřeží mořskému a ústí Bidasoy; východní od Col de la Perche až k moři Středozemnímu. Nejvyšší vrchy: Pic de Nethon (3404 m), Pic de Poset (3367 m) a Mont Perdu (3352 m). Sněhová čára na severu 2500, na jihu 2800 m. Z průsmyků nejdůležitější: Port de Somport (1640 m) spojuje Urdos a Lanfranc, Col de Puymorens (1931 m) z Ax do Puiguerdy a Col de la Perche (1610 m) z Prades a Puiguerdy. Železnice z Perpignanu do Gerony podél pobřeží Středomořského a z Bayonnu do Sv. Šebastiana. Z řek 80% k severu a to: Garone s přítoky Nest, Salat, Ariege a Adour s Gave de Pave a Nive do Atlantického oceánu; Tech, Tet a Aude do moře Středozemního; na straně španělské Ebro s přítoky Aragon, Gallego, Seyre, Noguera Ribagozarna a Noguera Pallaresa do Středomoří a Bidassoa do zálivu Biscayského. Útvar z většího dílu devonský a silurský; na jihu též kamenouhelný, jurský a něco křídového. Hojnost teplých sírnatých pramenů (vřidel); lázně Eaux-Chaudes, Canterats, Bareses a j. Kovů málo; květena a zvířena z většího dílu středoalpská, v nižších polohách s živly atlantickými. Význačné druhy rostlin: Passerina nivalis, Dioscorea pryrenaeica a Ramondia myconis. Pyrenejský mír r. 1659 mezi Francií a Španěly, jež nuceny postoupiti Francii Roussillon a Cerdagne, v Nizozemí Artois, Flandry, Luxemburk. Princ Condé rehabilitován. Podnětem nových válek a to: devoluční r. 1667 a 1701 války o dědictví španělské.

³⁷⁾ Iberia ve starověku měla dvojitý význam: a) úhrnný název krajin od ústí Rhodanu až ku sloupům Herkulovým (Gibraltar), později slul jménem

v boji jejich o svobodu ani zlato z rodné půdy vykopané a jejich ohromná vzdálenost po suchu i po vodě od Římanů, ani bojovnost Lusitanů³⁸⁾ i Kantabrů³⁹⁾ a blízký jim ocean se svými děsnými

tímto celý poloostrov Pyrenejský, jež Římané přezvali dle názvu Spanja (= země králiků) Hispanii. Dle řeckých pověstí dostalo se mu jména jeho od Lusa a Pana, jež Dionysos sem přivedl. Původními obyvateli jeho zovou se Cynaté na západě, králové jejich Gargoris a Halides, z nástupců Geryon, jemuž odehnal Herakles stáda; ještě západněji Cempsové a Saepheové; po obou březích úžiny Tartessiové, s této strany Iberové, mezi Pyrenejemi a řekou Iberem Igetové. Záhy přistěhovali se Keltové, vedli dlouhé a krvavé boje s Ibery, až posléze s nimi splynuli v jediný národ Celtiberů uprostřed poloostrova, v Celtiky na Arautu (dnešní Quiadiana) a v Arlaby, severně jich bydlící (v dnešní Galicii). Brzy po Trojské válce přišli Foinikové (Gadira); b) Iberia slula též krajina na Kavkaze mezi Albanii, Armenii, Kolchidou a Sarmatií asijskou, vysokými horstvy od ostatní Asie oddělená, sama i ve svém vnitru hornatá a Argem jakož i jinými bystřinami horskými svlažována; měla i vlastní panovníky, knížata a krále, jichž jména však dnes neznáma; obyvatelé zvaní Iberi i Iberes, rozdělení byli v kasty, od sebe přesně odlišené. Kult Mithrův. Sv. Řehoř Illuminator zavedl křesťanství. Ve středověku mizí jméno jejich z dějin; dnes podle všeho asi Gruginci, Mingrelji, Kachetové a Lázové.

³⁸⁾ Lusitania, část Hispanie, asi dnešní Portugaly. Obyvatelé Lusitani, podobně jako Kantabrové otužili horalé, Římanům bylo s nimi mnohé tuhé boje podstoupiti. Nejkrvavější z nich byla tak zvaná Lusitánská válka (150—140 před Kr.), jež vedena o bohatou Turdetanii. I v ní, jako jinde, zvítězili Římané jen úskokem, Lusitani pod záminkou výhodné pro ně smlouvy, zlákáni Serviem Galbou s hor do roviny, kde valná část jich pobita. Mezi nimi byl i Viriathus, ale podařilo se mu utéci a shromáždil kolem sebe 10.000 mužů porazil Římany, vedené C. Aeliem. Po delších vítězstvích dobyli si svobody, ale Caepis r. 141 před Kr. rozdmýchal novou válku a zmocniv se zradou Viriatha, dal jej usmrtni. Po něm vůdcem Lusitanů Tantalus, ale i on podlehl Římanům, krajané jeho odzbrojeni a v poříčí Tagu usazeni. Válka ukončena však teprve r. 137 Juniem Brutem, jenž i ostatní kmeny Lusitánské porazil.

³⁹⁾ Kantabrové ve starších dobách úhrnný název veškerých národů na severním pobřeží Španěl až k Pyrenejím usedlých, od doby Augustovy však kmen mezi Astury Antrigony a Vaskony bydlící, dnes asi část Baskyckých provincií a Burgosu. (Costa de la Montañas.) Území jejich slulo Kantabrii a přilehlá část Atlantického oceánu Kantaberským mořem. Byli otužili, drsní horalé, kteří živili se z většího dílu lupem. Poněvadž odříznuti byli zcela od ostatního Španělska pohořím Kantaberským, uhájili dlouho své neodvislosti proti Římanům, až posléze ve válce tak zvané Kantaberské (24—18 před Kr.) pro časté výpady do území římského, po pětiletém zápase v horách svých uzavření a vzdání se přinuceni. Mnozí z nich zahynuli v boji, jiní, by ušli otroctví, sami se zavraždili a jen nepatrný zbytek, slibiv poslušnost, usazen v rovině.

bouřemi, jichž i domorodci se lekají. Až za sloupy Herkulovy⁴⁰⁾ pronikly voje římské a ve výšinách Pyrenejských mraky prokletivše si cestu, podrobily tyto tak vzdálené a nezdolné národy, jež dnes jedinou toliko legií na úzdě držány. Kdo z vás neslyšel již o mohutném národě Germanův? Jejich sílu a velikost měli jste již častěji příležitost pozorovati, neboť příslušníky tohoto národa Římané jako zajatce všude s sebou vodí. Obývají rozsáhlé území, a nad tělesnou sílu jejich hrdá mysl. Jsou zmužilí, že smrtí pohrdají a rozhněvavše se, zuří hůře než nejlitější zvěř. Dnes však řekou Rýnem výpadům jejich položeny meze; osmi legiemi římskými byvše přemoženi, jako zajatci otrocké práce konají, ostatek v útěku

⁴⁰⁾ Herakles (lat. Herkules) známý heros, syn Diův a Alkmenin. též Alkaeus nebo Neilos zvaný. V jízdě vycvičen Amphitryonem, v zápase Antolykem, ve střelbě z luku Eurytem, v hudbě Linem a v lékařství Chironem. Herakles na rozcestí. Deset prací: nemejský lev, lernejská hydra, Kerynitis, kanec Erymanský, chlevy Augiášovy, ptáci Aymphalští, krétský býk, koně krále Diomeda, Hyppolitín pás, skot Geryonův, zlatá jablka Hesperidek, kerberos. Vedlejší práce nebo tak zvaná parerga: boj s Kentaury, Euritionem, účast na výpravě Argonautů, zhoubu Boreadů, výprava k Hyperboreaům. Dobil též Paru, pomohl králi Lykovi proti Bebrykům a vysvobodil Hesionu. Na památku své výpravy na západ postavil dva sloupy (Kalpu v Evropě a Abylu v Africe = dnešní Gibraltar, dle jiných též dvě věže chránící ostrožnu Hade Leon, na níž město Cadix položeno). Zápas s obrem Kakem a Giganty na polích phlegrejských. Avernus uzavřen jím příkopem, zahnal Grylly, potýkal se s Erykem Mkyonem, Aetaeem, Busirem a Emathionem, vysvobodil Promethea, Thesea, Pirithoa a Askalapha. Upadnuv do těžké nemoci, dotazoval se v Delphech po léku, ale nedostalo se mu odpovědi; za to ukradl Pythii zlatou třínožku. Zápas jeho s Apollonem, Zeus rozrazil zápasníky bleskem od sebe. Za trest tři léta u Omphaly. Dobil Kou a zavedl hry Olympské. Pojal za manželku Deianeiru. Zabil Nessa střelou krví z hydry lernejské otrávenou a obětovav Diovi po vítězství na Eurytu dobytém, požádal od manželky bílého roucha, jež mu ho podala, ale bylo krví Nessovou otráveno. Sotva je oblekl, vzkřikl bolestí a strhl je ze sebe, ale pozdě. Odnesen do Trachium, kde Deianeira ze zoufalství se oběsila a Herakles odešel na horu Oetu, skonal tu na hranici, již zapálil Poeas, syn Philoletotův, začož mu Herakles svoje střely daroval. V plamenech odnesen na Olymp, kde stal se nesmrtelným a Hébé jeho manželkou. Četné jeho potomstvo sluli Herakleovci a mnozí z nich stali se zakladateli panovnických rodin (dynastií).

spásy hledá. Pohledte na zeď Britannů,⁴¹⁾ zvláště vy, již veškeru naději do zdí Jerusalemských skládáte! Jsou chráněni vln oceanu a obývají ostrov, jenž sotva menší naší vlasti. Římané připlavili se tam po lodích a podrobili je; od těch dob pak čtyry legie leží tam posádkou, ostříhajíce ostrova. A nač šířiti tolika slov, sami

⁴¹⁾ Britannia v širším smyslu antický název pro dnešní Anglii, Skotsko a Irsko, v užším smyslu pro Anglii samu; o ostrovech „pretanských“ zmiňuje se prvý Pytheas Massilský, slavný mořeplavec a vstevník Alexandra Velikého. Ale dávno již před ním byly známy Foinikům a Rekům pode jménem Kassiterid (Cínových ostrovů.) Z výprav Caesarových do Britanie (55 a 54 před Kr.) neměla ani jedna ani druhá nijakého trvalého účinku; teprve za Claudia (42 — 47) dobyli Římané ostrova až po řeku Temži a Severu a dlouho ještě s mocným kmenem Brigantů bylo jim zápasiti, než jej zdolali. Agricola (78 — 85) pronikl až ku Clydu a Forthu, kde zřídil několik pevností. Neustálé výpady Kaledonců přiměly Hadriana (122 po Kr.) že vystavěl velikou pohraniční zeď od Newcastleu až po Carlisle. Ale již Antonius Pius po něm uznal za nezbytno, severněji v končinách již Agricolou dobytých (Clyde—Forth) zříditi druhou. Septimius Severus, jenž roku 211. zemřel v Eboraku (York) bojoval s Kaledonci a Macxty a obnovil zeď Hadrianovu. Pro neustálé výpady Piktů a Skotů roku 907. odvolal Honerius veškero téměř římské vojsko s ostrova, načež obyvatelé tamnější povolali Sasíků do země. Keltové ostrovní, zejména mladší kmeny na jihu byli s Kelty na pevnině blíže spřízněni, ale na nižším stupni vzdělanosti (měli ženy do spolku a z části hověli kanibalismu). Hlavní kmeny římské Britanie byli Dumnoniové na severozápadu, východně od nich Belgové, dále na východ ještě Kantiové s městy Rusupiem i Londiniem, severně od nich Trinovanté s městem Camalodunem, Icenové, Katuvellaunové, Atrebaté a ve vnitrozemí Brigantové. Po odchodě římských legií z Britanie stala se země rejdištěm Piktů a Skotů a trpěla nemálo i loupežnými nájezdy Germánů z pevniny. V polovici V. století usadili se tu trvale Jutové v Kentu, Sasíci ve Východních, Jižních a Západních Sasích, Anglové v Ostanglech, Mercii a v Northumberlandě; Britové do Walesu a Cornwallu zatlačeni. Z anglosaských států (heptarchie) vynikly zvláště Kent, Northumberland a Wessex, z nichž tento posléze v letech 802 — 839 za krále Egberta strhl na sebe jakés nadvládí. Od těch dob pak, kdy papež Řehoř Veliký (596) poslal do končin těchto věrozvěstce sv. Augustina, a král Ethelbert Kentský přijal křest, rozšířilo se tu křesťanství od dob římských zcela zanedbané. Canterbury a York staly se metropolemi.

Parthové,⁴²⁾ národ nad jiné bojovný, jenž sám mnoha národům vládne a nesčetné pluky vojáků má, posílá rukojmí své do Říma a vidí, kterak velmožové Východu se zafatými pěstěmi konají

⁴²⁾ Říše partská byla drahně dob pod panstvím Peršanů, Macedonců a Syřanů, od roku 254 před Kr. však mocnou a rozsáhlou říší od Indu až po Eufkrat, jež vzdorovala i Římu. Za dob perských a macedonských obydlena nepatrným národem původu skythského. Země neveliká, chudá, poněvadž hornatá a písečná a písčiny hojně prostoupena, za dob perských nebyla ani satrapií, nýbrž připojena k úrodné Hyrkanii. Ani za Alexandra Velikého nezmohla se ještě na provincii až teprve za syrských králů okolo roku 250. před Kr. nastala změna. Arsaces získal si vážnosti Parthů a podařilo se mu urvatí Syřanům úrodnou Hyrkanii; připojiv ji k Parthii, jež rovněž zbavena panství Selenkoců, učinil Hekatompylos hlavním městem své říše a dalšímu výboji na Syřanech a Baktrech rozšířil panství k Eufratu, Indu a Oxu, učiniv Selenkii a Ktesiphon hlavními svými sídly. Mimo osmnáct satrapií, v něž je rozdělil, pojímala v sebe i menší říše poplatné, jako Persii. Ústavu měla monarchicko-aristokratickou; šlechta tvořila národ, ostatek sami nevolníci. Králi k ruce byla říšská rada, jež mohla jej sesadit a před korunovaci, již vykonával vrchní vojévůdce (sarunas), ho potvrzovala. Posloupnost vládnů přísně na rodinu Arsakovců vázána. Z nástupců Arsakových Arsaces II. Tiridates porazil Seleuka Kalinika r. 238 před Kr. Arsaces III. Artabanus I. (217 — 197 před Kr.) přinutil Antiocha III., že Parthie a Hyrkánie na vždy se odřekl. Za Arsaka IV. Mithridata I. (174 — 137) Parthie světovou říší sahajíc až po Hysdaspes v Indii. Arsaces VII. Phraates II. (137 — 127) osvobodil vítězstvím svým na Antiochovi Sidetovi r. 131 před Kr. říši svou na vždy od útoku syrských. Po pádě říše Baktické (r. 137) válčili Parthové drahně dob s kočovnými národy ve střední Asii. Arsaces IX. Mithridates II. (124 — 86) zjednal na východě pokoj svými vítězstvími, ale dostalo se mu nebezpečného nepřitele v Tigranovi I. králi arménském. Za něho poprvé střetli se Římané s Parthy (r. 92 před Kr.) Za Arsaka X. Mnaskiry (86 — 76) neshody o trůn; Arsaces XI. Sinatrokes (76—68) nešťastnými boji s Tigranem oslabil říši. Arsaces XII. Phrates III. (68 — 58.) zachoval v bojích Římanů s Mithridatem Pontským naprostou neutralitu a tím zachránil hranic říše na Eufratu. Po pádu říše Pontské (69př. Kr.) Parthové sousedy Římanů. Arsaces XIII. Mithridates III. zavražděn Orodem, svým bratrem. Orodes I. (58 — 37.) bojoval roku 53. s Římany a porazil Krassa u Karh, kde i padl. Arsaces XV. Phrates IV. (37. před Kr. — 4. po Kr.) bojoval šťastně proti Antoniově a Tiridatovi, vrátil Augusťstovi Krassovi odňatá „signa“ a pojal otrokyni Thermusu za manželku. Synové jeho rukojmími v Římě, by pojistila trůn pro svého syna. Zavražděn i nástupcové jeho Phraates

tu služby otrocké. Zbráním Římanů, jak vidíte, koří se téměř národové země, a vy chcete sami s nimi vésti válku zapomínajíc osudu Karthaginy⁴³⁾, jež mohla se honositi velikým Hani-

a Orodes II. Arsaces XVIII. Vonones zapuzen Artabanem III. (15 — 43 po Kr.) Bouře Satrapů. Arsaces XXIII. Vologeses I. (55 — 90 po Kr.) chtěl dosaditi na trůn v Armenii bratra svého Tiridata a proto utkal se s Římany, kteří tam chtěli míti králem Tigrana, vnuka Heroda Velikého a konec těchto bojů byl, že po smrti Tigranově Tiridates stal se králem arménským. Arsaces XXV. Chosroes (107 — 133 po Kr.) bojoval s Trajanem, ale nešťastně, pozbyl Mesopotamie a Assyrie, Ktesiphontu roku 46. dobyto, načež Parthamaspates králem Parthským. Ale roku 117. již bylo Hadrianovi všech výbojů tu se vzdáti, Parthamaspates stal se králem arménským a Chosrovi vrácen trůn parthský. Arsaces XXVI. Vologenes II. (roku 133 — 188) žil s počátku s Římany v míru; ale nepohodl se s nimi o Armenii. Z toho nešťastná válka s Luciem Varem, načež vzpoura a Mamesos králem, po roce však Vologdesem zapuzen a od těch dob s Římany mír. Arsaces XXVIII. Vologenes III. (188 — 212) podporoval Pescennia Nigra proti Septimiovi Severovi v boji o císařskou důstojnost, čímž zapletl se v nešťastnou válku, poražen a Septimus Severus dobyt Seleukie, Babylonu a Ktesiphontu. Válčil i s bratrem Artabanem a zemřel, než ještě mír uzavřen. Arsaces XXIX. a poslední, Artabanus IV. (212 — 226 odepřel císaři Caracalovi dáti sestru svou za manželku, začož tento dobyl a zpustošil valnou část říše. Macrinus uzavřel s Parthy mír. Když pak Artaban učinil bratra svého Tiridata králem arménským, vzbuřil se Peršan Aršid Babechan (Artaxerxes) syn Sassanův, porazil Artabana ve třech bitvách a učinil roku 226. po Kr. konec říši parthské, stav se zakladatelem říše novoperské nebo Sassanoců.

⁴³⁾ Karthago (foin. Karthadat = nové město, řecky Karchedon), založena r. 885 před Kr. Elisou nebo Didonou, sestrou krále Pyrského Pygmaliona. Zprvu poplatna, rozšířila znenáhla své panství k jezeru Tritonu a k řece Tusce na západ a na východ až za Velikou Syrtu k pomezí Cyrenskému. Od řeky Tusky podél pobřeží táhla se nepřetržitě až ke sloupům Herkulovým nekonečná řada tvrzí a pevností, cesta Karthaginců po moři do Španěl. I starší osady foinické v Africe, jako obojí Leptis (Maior a Minor), Utica. Hadrumetum. Hippo a j. navázaly s Karthaginci styky a podrobeny jimi, podobně i Baleary, Pithusy, Korsika, Sardinie, část Sicilie, Malta a jiné menší ostrovy, Gades, západní pobřeží Afriky až k Senegal, Madeira a Kanárské ostrovy, ba pronikli až do Britanie (cín) a Prus (jantar). Ústava aristokratická v rukou několika rodin, v čele státu Suffetové (soudcové nebo králi) lidem voleni, rada starců a stový výbor (jakás státní inkvisice). R. 550 př. Kr. Hanno a Mago zakladatel-námořní moci Karthaginské. R. 508 prvá obchodní smlouva Karthaginců s Římem. V V. století boje Karthaginců s Řeky na Sicilii. R. 480 Gelon porazil Karthai

balem⁴⁴⁾ a svým původem od Foiniků⁴⁵⁾ a přece neodolala mohutným

gince u Himery (týž den jako bitva u Salaminy). R. 409 boj obnoven, Salamis a Himera sbořeny, Agrigentum a Gela obležena. Mor v táboře Karthaginců, mír, ale jen na krátko. Ve válce pokračováno, Syrakusy obleženy, Timoleon Korintský porazil Karthagince u Krimessu (r. 343 př. Kr.). Agathokles tyranem v Syrakusách (317—289), poražen, ale odplul do Afriky a byl by málem Karthaginu zničil, kdyby nebyl býval odvolán. Po smrti jeho šfili Karthaginci dále svou moc na Sicílii, ale kladl jim v tom meze Pyrrhus, král epirský, Syrakusám na pomoc povolán, jenž vytiskl je odevšad, až na Lilybaeum (r. 277 př. Kr.). Římané dobyli zatím jižní Itálie a tím vešli s Karthaginci do přímých styků. Panské války (264—146). Mamertinové zmocnivše se Messany, povolali Římanů na pomoc proti Syrakusám, spolek Hierona II. s Karthaginci proti Římu. Prvá panská válka (264—241 př. Kr.). Římané vítězí na Sicílii, Hanno v Agrigrutě poražen. Roku 260 první námořní vítězství Duilia u Myl, 256 u Eknomu a 241 u Aegadských ostrovů. L. Catulla. Mír. Sicílie prvou římskou provincií a 15.600.000 korun válečné náhrady. R. 238 odňali Římané Karthagincům Sardinii, r. 237 Korsiku. Karthaginci v Hispanii, v 17 letech pány země až po Ebro. Nová Karthago (dnešní Cartagena). R. 219 Hanibal rozbořil Sagunt, odtud II. válka panská (218—201). Hanibalův přechod přes Alpy, vítězství na Ticinu, Trebii a u jezera Trasimenského (216). Quir. Fab. Max. Cunctator diktátorem, po něm Terentius Varro, poražen u Kanen (70.000 mrtvol Římanů pokrývalo bojiště). Hanibal v okolí Kapue. R. 215 vítězství Římanů na Hanibalovi u Noly a Beneventu. Roku 211 Hanibal před bránami Říma. Římané dobyli Kapue i Tarentu. Roku 210 Nové Karthaginy dobyté P. Korn. Scipionem. Roku 207 Hasdrubal, bratr Hanibalův, poražen od něho u Baeculy; po té v Itálii u Seny na Metauru, kde i zabit. Roku 203 Scipio v Africe. Hanibal z Itálie odvolán. R. 202 poražen u Zamy. R. 201 mír s krutými podmínkami: vydati veškeré loďstvo a zaplatiti 10.000 hřiven (56½ mil. korun). Massinisa, král numidský, nepřítel Karthaginců, spojencem Římanů. Odňal Karthagincům Emporii a tím obchod jejich do vnitřní Afriky zničil. Karthaginci nedali si toho líbiti a vedli bez vědomí Římanů s Masinissou válku. Z toho III. panská válka (149—146 před Kr.). M. Porcius Cato (ceterum censeo) s vojskem v Africe. Karthaginci vedli zoufalý boj, podníceni k němu nejvyšším požadavkem Římanů, 15 km od moře se usaditi. Tři leta trval tento boj a skončil úplnou zkázou Karthaginy, již sami Karthaginci zapálili, poražení mladším Scipionem Africkým. Sedmáct dní hořela. Z území Karthaginy provincie Afrika; obchod přenesen do Utiky. Později založena Tib. Gracchem druhá Karthago, již dostavěl Caesar a byla staletí hlavním městem těchto končin, až Arabové ji podruhé ztroskotali.

⁴⁴⁾ Hanibal, syn Hamilkarův, nar. 247 před Kr. Jako hošík přísahal otci věčnou nenávist proti Římanům, provázel jej r. 238 do Španěl; po Hasdrubalovi r. 221 před Kr. vojevůdcem, ztroskotal proti úmluvě Sagunt (r. 210); ve druhé válce panské velitelem vojsk Karthaginských, zanechal bratra Hasdrubala ve Španělech a přešel Alpy (podle všeho asi Mont Cenis), vtrhl do Itálie,

kde provedl nejskvělejší činy válečné, takže se stal postrachem Římanů (Hanibal ante portas) a byl by dojísta potřel moc Římanů, kdyby v čas bylo se mu z domova dostalo vydatné pomoci. Proč se tak nestalo, dosud temným úodem v dějinách. Po bitvě u Zamy (202 před Kr.) v čele vlády v Karthagině. Římané žádali, by jim byl vydán. Hanibal prehl ku králi Antiochovi do Ephesu, jenž si ho tak vážil, že mu odevzdal velitelství ve válce proti Římanům; nešťastnou však náhodou Hanibal jimi poražen a nescházelo mnoho, že ho Římanům Antioch nevydal. Proto prehl Hanibal ku králi Bithynskému Prusiovi. Když pak ani tam nedali mu Římané pokoje, otrávil se roku 183 před Kr.

⁴⁵⁾ Foinikové (jmeno toto souvisí se jmenem Poeni nebo Puni, jak Římané nazývali Foiniky severoafrické a značí lidi rudé pleti), jeden z nejpodivuhodnějších národů světa, jenž nevyužil svými výboji, nýbrž svými vynálezy, průmyslem, obchodem a plavbami. Dějiny jejich známe jen ze zlomků spisovatelů řeckých a židovských. Dílo Menandrovo, jenž čerpal z annálů Tyrských, vzalo bohužel za své. Dle Herodota bydlili prve na březích moře Erytrejského, odkud přestěhovali se ke Středozezemnímu, arci v nejstarších dobách, nebo již za času Jakubových město Sidon stálo a za Josuových (1480 př. Kr.) slynilo už značnou mocí. Území jejich úzký pruh pobřeží na Libannu a Antilibannu. Města: Aradus, Tripolis, Byblus, Berytus, Sidon, Tyrus, Státu jednotného u nich nikdy nebylo, každé město mělo svou ústavu, ale za to spolek měst foinických, v jehož čele stál nejprv Sidon, po něm Tyrus, byl pevný, nerozvrtný. Osady foinické po celém světě: na Kypru a Krétě. Rhodu (Jalyssus a Lindus), Thasu, ba i na Černém moři (Pronektus a Bithynium). V Egyptě netrpěli faraonové cizích osad; ale za to Memphis, Utica, Karthago. Hadrmetum byly jejich osadami, podobně měli je i na Sicílii. Sardinii, Balearech, zejména však ve Španělech (Tartessus, Gades, Carteja, Malacca, Hispalis a ještě dvě stě menších; Bastuli Poeni, míšenci Turdetanů s Foiniky), odkud dojížděli až do Britanie (cín) a do Prus (jantar). Madeira, Kanarské ostrovy, země poeufratské, přístavy v perském zálivu, ba i jihozápadní pobřeží indické nebylo jim neznámo. Foinik Thot nalezl písmo, jež Kadmos okolo r. 1500 před Kr. přinesl do Řecka. Vyznali se v počtářství a hvězdářství i uměních, neboť se staviteli foinickými setkáváme se i při stavbě chrámu Šalomounova. Náboženství: kult hvězd spojený s fetišismem. Hlavní božstva: Baal, Melkart, Tammuz a Astarte. Z učenců jmenuje se Sanchuniaton. Ze starších dějin poměrně málo známo. Z dob Davidových znám král Tyrský Abibal, syn jeho Iliram. Salmanassar, jemuž se kořila celá Foinikie, Tyřany na moři poražen a Nabukadnezarovi podařilo se jen hrady Tyru, nikoliv zmužlost jeho obyvatel, zdotati. Vystavěli si na blízkém ostrově nový Tyrus, jenž lesk starého do pozadí zatlačil. Později připomíná se Itubal, tehán Achabův, jenž založil město Botrys. Sestra jeho Elissa (Dido) založila Karthaginu. Rozkvět potrvál ještě za doby perské, až posléze zbráním Alexandra Velikého podlehl po slavném, ale nešťastném boji. Alexandr, zbudovav Alexandrii, vzbudil mu šťastnějšího soupeře, jež již nezdotal. Za dob římských jakož i dnes počítána Foinikie k Syrii.

pažím Scipionovým⁴⁶⁾. Ani Kyrenaiové⁴⁷⁾, v jichž žilách proudila přece

⁴⁶⁾ Scipio, nejznamenitější rod čeledi Corneliů (gens Cornelia) odvozuje původ svůj od onoho Cornelia, jenž vodě slepého otce, podal mu hůl, aby se měl oč opíratí. Dvaadvacet Scipionů znají dějiny, z nichž zejména vynikli tři: Cornelius Scipio Africanus Maior (Starší), největší vojevůdce římský. Již zjev jeho měl cos nadpozemského do sebe, tak že i psi spatřivše jej, utíkali. Jako mladík dal se o půlnoci zavřítí do chrámu Jovišova na Kapitolu. Bojoval na Ticinu, kde zachránil otcí život; u Kanen, kde vynutil na vojínech přísahu věrnosti; r. 213 aedilem; r. 210 ve Španělsku; Allucius Celtiber; bitva u Baeculy, Hanno i Hasdrubal poraženi a po pěti letech Karthaginci ze země vypuzeni. Spolčil se se Syfakem; vzpoura Illiturgitanů, Kastulanů, Astapensů, podobně i Mandinius a Indibilis se vzbouřili, ale brzy přivedeni opět k poslušnosti; nová smlouva s Masinissou. Po návratě do Říma konsulem a správcem Sicílie a Afriky; dobyl Utiky, spálil Syfakovi tábor, spojil se s jízdou Masinissovou, porazil Syfaka s Hasdrubalem a to tak, že Hannibal z Itálie odvolán, načež poražen u Zamy (r. 202 před Kr.). Mír, triumf a přijímá Africanus. R. 199 censorem; druhý konsulát (194) nic zvláštního. R. 193 znovu v Africe; spory Karthaginců s Masinissou, jichž nezdařilo se mu urovnati; r. 190 v Řecku, pak v Syrii, Antiochus vrátil mu zajatého syna; po bitvě u Magnesie (r. 187) ač nerad tak činil, bylo mu diktovati podmínky míru. Vrátil se do Říma obžalován ze zrady; odešel na svůj statek Linternum. T. Graechus se ho ujal, ale marně; r. 183 zemřel dle Totybia. Pomník jeho již za dob Liviových ztroskotán; epos Euniovo Scipio; b) P. Cornelius Scipio Africanus Minor (mladší) Aemilianus Numantinus; syn Aemilia Paula, bojoval jako 17letý mladík v Macedonii, legát Lucullův v Hispanii; dobyl Intercatie; r. 149 tribunem vojenským v Africe; somnium Scipionis; konsulem, ač doba ještě nevypršela; r. 146 př. Kr. dobyl Karthaginy; Afrikanus Minor na rozdíl od děda (adopt.); r. 133 dobyl Numantie, 14 měsíců ji oblehav, odtud Numantius; r. 130 nalezen mrtev v loži. Ze smrti jeho podezříván; Graechové a manželka jeho, ač neprávem. Přítel věd a uměň; c) L. Cornelius Scipio Asiaticus, mladší bratr Scipiona Afrického Staršího, počal svoji vojenskou drábu v Hispanii; legátem v Africe; r. 194 praetorem na Sicílii, r. 190 konsulem; odešel do Řecka, převzal voje po Acilioví Glabronovi a přeplavil se s nimi do Asie, kde porazil Antiocha u Magnesie (r. 187) a dobyl ještě mnoho jiných měst; obžalován ze zpronevěry, odsouzen k náhradě; když pak statky jeho se prodaly, ukázalo se, že veškeren jeho majetek neměl ceny, kterou, jak se mu vytýkalo, zpronevěřil (6000 liber zlata). Nepřítelem jeho byl censor Cato, jenž mu při dražbě i jeho rytířského koně prodal. Nedlouho potom poslán znovu do Asie urovnat spor mezi Eumenem a Antiochem, kde syn jeho byl legátem.

⁴⁷⁾ Kyrenaika, krajina na severním pobřeží Afriky, ohraničená na východě Marmarickou, na jihu územím Nasamonů a na západě Větší Syrtou; oleje, fíků, krásného ovoce, obilí i dobytka v hojnosti; pět měst: Ptolemais, Arsinoe, Berenice, Apollonias, Kyrene — odtud též Pětiměstím (Pentapolis)

krev Lakedaemoňanů, ani Marmaridané,⁴⁸⁾ již bydlí až na pokraji pouště vody prosté, ani Syrtové⁴⁹⁾, Nasamoni⁵⁰⁾ a Maurové⁵¹⁾,

zvána. Kyrenaikové pocházeli ze Sparty, dle jiných z Thery. Vůdce jejich Battos (r. 631 před Kr.) vystavěl Kyrenu. Zbožňován po smrti a potomstvo jeho (Battiadé) dynastií. První tři nástupcové neznámi; za Batta III. přišli Řekové do Kyreny a posílili nemálo moc královskou, ale poněvadž utiskovali domorodé obyvatelstvo, třenice. Egypťané voláni na pomoc. Arkesilaos III. vládl samostatněji, proto bratři jeho spojili se s Libyí a založili Barku, kde králi odolali. Arkesilaos zabit. Battos IV. se neudržel a rázný Arkesilaos tím seslaben, tázal se na radu Demonakovu věštírny v Delfech o radu, jež mu jej za správce ústavy navrhla. Opravy jeho se neosvědčily a Arkesilaos zabit. Battos IV. se neudržel a rázný Arkesilaos IV. zahrán. Pheretima, matka jeho převzala vládu. Arkesilaos zavražděn v Barce u svého tchána Alaziry. Po smrti Pheretimě Kyrenaika republikou, jež se 300 roků udržela, slyouc močí i bohatstvím. Tyrannové Learchos a Ariston. Když pak Alexandr Veliký dobyl Egypta (poddala se mu Kyrenaika zeslabena vnitřními boji. Útok Thimbranův; Kyrenaiové povolali Ptolemaea Lagiho, jenž země dobyl a ji i osadil. Ophellas místodržícím, syn jeho Magas vládl padesát roků samostatně. Po jeho smrti připadla Kyrenaika zase Egyptu a po dělbě říše údělem Ptolemara Physkona, jehož syn Apion r. 37 před Kr. říši svou odkázal Římanům. Od těch dob pak sdílela osudy říše římské, až v VIII. století po Kr. dobyto jí Araby.

⁴⁸⁾ Marmarika, krajina v severní Africe, obydlena byla Psyby Nasamony a jinými menšími národky, dnes zcela neznámými, již úhrnným jménem zvaní Marmaridae; u Římanů část Libye (nomos Marmarikes).

⁴⁹⁾ Syrté t. j. písčina v moři; zeměp. a) Syrtis Maior (Velká), záliv Středozemního moře na severním pobřeží Afrického, západně Kyreny; na východě předhoří Borion, na západě Kephale. Ostrovy: Gaja, Pontia, Misynos. Plavba velmi nesnadná pro nízké pobřeží a proudy mořské. Dnes záliv Syderský, b) Syrtis Minor (Malá), západně větší a mnohem menší této; Ammonis promontorium; vysoké písečné náspy (bradla) a odtud ještě nebezpečnější předešlé. Ostrovy: Kerkiné a Merine. Dnes záliv Kabešský. Pobřeží mezi oběma Syrtami slulo Syrtia regio a obyvatelé jeho jinak méně známí, sluli Syrti.

⁵⁰⁾ Nasamoni, kočovný národ v severní Africe na pomezí Egypta se potulující a to hlavně buď severovýchodně od Kyrenaiky, nebo mezi oběma Syrtami, pokud území tato neměla pevných sídel. Římané zatlačili je, vedení Augustem, dovnitř Marmariky, poněvadž práva pobřežního zneužívali k loupežím. Když pak roku 86. za Domitiana vzpřeli se proti Římanům, vytáhl proti nim Flaccus ale poražen. Nasamoni našli v jeho táboře mnoho vína a opili se, načež Flaccus vrátil se, udeřil na ně a pobil jich.

⁵¹⁾ Mauretania, krajina v severovýchodní Africe podél moře Středozemního, za doby císařské rozdělena byla na Mauretanicí caesariensis, dnešní Alžír, Mauretanicí Sitifensis (podle hlavního města Sitifis

jichž pouhé jméno budí strach a hrůzu, ani nezčetné davy Nomadů⁵²⁾ svou udatností moci Římanů zdolat nemohli. A tak

zvaná mezi Numidii a Středozemním mořem a Mauretanií fingitana, nebo též Bogudiana zvanou, západně řeku Malvy. Obyvatelé sluli Mauri nebo Maurusii. Byli výtečnými jezdci a kopiníky. Římané poznali se s nimi teprve ve válce s Ingurthou a nazývali jménem tímto hlavně poddané říše Bocchovy, kdežto v dějinách Karthaginských známi o dvě stě let dříve, jako spojenci Hannonovi. Prvý známý jejich král je Bocchus, tchán a spojenec Jugurthův proti Římanům. S počátku zvítězili na Metellovi, ale roku 107. před Kr. poražení Mariem a vojsko jejich na dobro zničeno. Bocchus uzavřel s Římany mír a vydal Sullovi Jugurthu, začež v odměnu obdržel od Caesara za služby v bitvě u Mundy prokázané titul královský. Poražen Cn. Pompeiem u svého hlavního města Ascura, vpadl do říše Jubovy a dobyl Cirthy. Po smrti Caesarově přidržel se Antonia, za to poražen Agrippou u Methony, zajat a popraven roku 31. před Kr. Mauretanie darována pak s Gaetulii Augustem králevici Juleovi II., synu Juby I. jež zasnoubil s dcerou Kleopatřinou Selenou. Syn jeho Ptolemaeus r. 42. po Kr. na rozkaz Caligulův odpraven, aby Caligula mohl se zmocnit jeho pokladů. Vzpouza Aedemonova potlačena Claudiem a Mauretanie římskou provincií. Roku 429 po Kr. dobyto jí Vandaly, roku 534 Byzantinci a v VII. století Araby. Směsí z nich Mauro-Arabové, již pod vůdcovstvím Tarikovým r. 711. dobyli Španěl. Z Francie však Karlem Martellem roku 732. bitvou u Poitiers vypuzeni. Prosluli vědami i umění. Cordova, Granada přední jejich sídla. Chalífát Omeyyovců. Neustálé boje s křesťany od r. 1027—1492, kdy poslední sultán maurský Boabdil Ferdinandem Katolickým z Granady vypuzen. Odešel do Afriky a s ním i značná část Maurů; ti, kteří zůstali, dali se pak pokřtiti (Moriskové), ale i tito roku 1571 Filipem II. v počtu asi 100.000 vypuzeni, ostatek za Filipa III. Další dějiny splývají s dějinami Marokka, Alžíru, Tunisu a Tripole. V XVI. století zmocnili se končin těchto Turci a Maurové, uchýlivše se do odlehlých končin, jakés takés neodvislosti uhájili.

⁵²⁾ Nomádové, pastevní národové, již aby stád svých uživil, kočují z místa na místo. Ve vzdělanosti stojí mnohem výše, než lovci a rybáři. Zda-li však chov dobytka starší orby, nelze určitě říci. Do území usedlých rolníků vpadli nejednou kočovní pastevní a podrobili si je, na př. Mongolové, Mandžouvé v Číně, turecké kmeny v Persii; mongolští vládcové v Arabii, již i Evropu nejednou zaplavili. Hyksové vládli v Egyptě staletí, jako dnes Fulbové, pěstitelé dobytka vládnou přičinlivým Haussům. Nejvíce Nomadů ve Střední Asii, Sibíři, severní Africe, obojí Americe, kde dokonce v jakémsi přechodním stadiu, spojující vlastnosti lovců s pastevní (Waiz, Anthropologie der Naturvölker.) Zde však Nomady míněni Numidové. Numidie říše na severu

Afriky mezi Kyrenaikou a Mauretanií až k řece Malue. Obyvatelé Numidae i Numides, předkové dnešních Berberů; mnoho kmenů z nichž nejdůležitější Massyliové a Massaesyliové. Dějiny známy teprve od punských válek. Nejstarší známý panovník Gala, kníže Massyliů. Po něm bratr jeho Oesalces a syn Capusa, ale zapuzen Mezetulem, jež vydával se za poručíka Lakumakova, takže Masinissa zbaven otcovského dědictví, hledal pomoci u Karthaginců a s nimi spojen ho porazil. Touž dobu panoval u Masaesyliů Syphax, ve II. punské válce spojenec Římanů; Masinisa ho porazil, ale přes to přece od něho pomocí římskou z říše vypuzen. Syphax zpronevěřil se však Římanům, pojav za manželku Sophonisbu, dceru Hasdrubalovu. Toho použil Masinissa, spojiv se s Římany a podporován Laeliem, porazil Syfaka a o říši jej oloupil. Syphax sám zajat a zemřel v Římě, v žaláři. Masinissa králem; po bitvě u Zamy (r. 202. před Kr.) obdržel část území Massaryliův. Od těch dob pak slula říše jeho Numidie. Šířil ji na účet Karthaginců, odnímaje jim krajinu po krajině a tím zavdal podnět ke III. punské válce. Zemřel jako 80.letý kmet. Synové jeho: Micipsa, Gullussa a Manastabal o říši jeho se rozdělili. Gullussa velitelem společného vojska, jež Římanům ve III. válce punské pomáhalo. Záhy zemřel, podobně i Manastabal, a Micipsa tak pánem veškeré říše, již roku 119 rozdělil synům svým Adherbalovi a Hiempsalovi, jakož i bratrovci Jugurthovi, synu Manastabalovu. Jugurtha vyrostl na dvoře Micipsově ale dospěv poslán do Španěl Římanům na pomoc. Získal si přízně Scipionovy, toho se ulekl Micipsa, adoptoval Jugurthu a se syny svými i jej dědictvím obdaril. Po smrti Micipsově však Jugurtha podplatil senát i jeho posly a pře vyřízena v ten smysl, že r. 117 před Kr. říše mezi Adherbala a Jugurthu rozdělena. Sotva odešli, vpadl do území Adherbalova, porazil ho, v Cirtě k odstupu přinutil a zavraždil. Calpurnius Bestia vyslán proti němu, ale podplacen, jemu život i trůn daroval, uloživ mu pouze poplatek. Povolán do Říma, pomohl si Jugurtha opět úplatky, ba dokonce dal tam i svého příbuzného Massivu zavraždit. Sp. Posthumius Albinus vyslán proti němu, porazil ho a přinutil k potupnému míru, jež však senát zrušil. Metellus, nástupce Posthumiův, porazil ho r. 109. několikrát, takže chtěl se již vzdáti, ale nečinil toho, nýbrž utekl se k Bocchovi, králi Mauretánskému a začal s Metellem znovu válku. Marius, převzav po Metellovi velitelství porazil r. 107 před Kr. Boccha i Jugurthu, jež Bocchus vydal Římanům a tím sebe zachránil. Jugurtha veden v triumfu ulicemi Říma, načež popraven; dle jiných zpráv zemřel hladem. To jest tak zv. Jugurthinská válka, již popsal Sallust. Země rozdělena mezi pozůstalé příbuzné. Z nich Juba I., syn Hiempsalův, pomáhal v občanské válce Pompeiovi a způsobil Caesarovi mnoho škod. Poražen však Scipionem u Thapon r. 42. před Kr. a zavražděn jedním z otroků. Numidie římskou provincií pode jménem Numidia propria, nova, romana a Sallust jejím správcem.

podrobili si i třetí díl světa⁵³), jehož národnosti nelze ani spočítati a který ohraničen Atlantickým oceánem⁵⁴) a sloupy Herkulovými Sittius obdařen za služby své Caesarovi prokázané Cirthou. Vnitřní rozbroje přivedly ji v moc Lepidovu, pak Augustovu, jenž Jubovi II. daroval otcovskou říši, ale s jistými změnami, totiž: území připojena ku provincii Africe. Po dělbě říše římské Theodosiem (r. 395 po Kr.) připadla Západu, po té Vandalům, v VI. století Byzantincům a v VII. Arabům.

⁵³) Staří znali jenom tři díly světa: Evropu, Asii a Afriku. Ostatní dva Amerika a Austrálie objeveny teprve později. Amerika ponejprv Erikem Raudou, jenž r. 982. přeplavil se do Gronska, a odtud syn jeho Erik Leif okolo roku 1000. objevil Helluland, Markland a Vinland, jimiž rozuměti dnešní Labrador, pobřeží Kanady a snad i některé jižnější krajiny. Roku 1381. přišla odtud poslední zpráva do Evropy. O století později objevy Kolumbovy (roku 1492) — roku 1502. Cononistadarové. Austrálie ještě později. Prvními objeviteli Francouzové v XVI. století Philipps, James Cooc (1787 a 1788.) Austrálie kolonií třestací až do roku 1848. Po té osadníky Irčané, jímž [do nejnovějších dob pro víru bylo mnohé útlisky snášeti.

⁵⁴) Atlantický ocean, čásť světového moře mezi pevninou evropskou a africkou s jedné a americkou se strany druhé. Severní a jižní hranicí točnové kruhy. Souvisí s ostatními všemi oceany a to: s Tichým, Indickým a jižním ledovým mořem širokými otevřenými branami se severním ledovým mořem pak na čtyřech místech : 1) ve průlivu Toxově, 2) v úžině Davisově, 3) v úžině Dánské mezi Islandem a Gronskem a 4) širokým pruhem mezi Islandem, Faroery a Shetlandy, kde stýká se s evropským mořem Severním, jež počítá se sice k Severnímu ledovému moři, ale povahou svou tíhne k Atlantickému oceánu, Rovníkem dělí se ve dvě od sebe valně odlišné části, zejména co do členitosti. Plocha: 89,703.711 km²; délka 14.780 km; největší šířka (mezi Bojadorem a Matamorem) 8347 km a nejmenší 1950 km (mezi Gronskem a Norskem.) Úhrnná délka břehů 83.772 km, z toho připadá Americe 37.992 km Evropě 26.120, Africe 15.360 a Asii 4360 km. Hojnost přítoků na obou stranách, více než ostatní oceany, ale za to poměrně málo ostrovů. Mát pouze souostroví Britské, Dánské, několik ostrovů v moři Baltském a Středozemním, Západní Indii, jakož i skrovný počet ostrovů na širém moři (Azory, Madeira, Kanárské ostrovy atd.) Útvar dna velice zajímavý. Souvislá vypnulina v podobě S po celé délce, na severu telegrafní planina s největší hloubkou 4830 m, dále hřbet Azorský, planina Atlantská, hřbet rovníkový a jihoatlanský. Z hlubin zasluhují zmínky: západoindická spanenskou 8431 m. Bartletova, kotel severoatlantský, ryha Azorská, pánev Zeleného mysu, africká a brazilská. Z mělčin: novofundlandská, Gottyborská, Josefinina a Barkerova. Voda vyznačuje se značnou

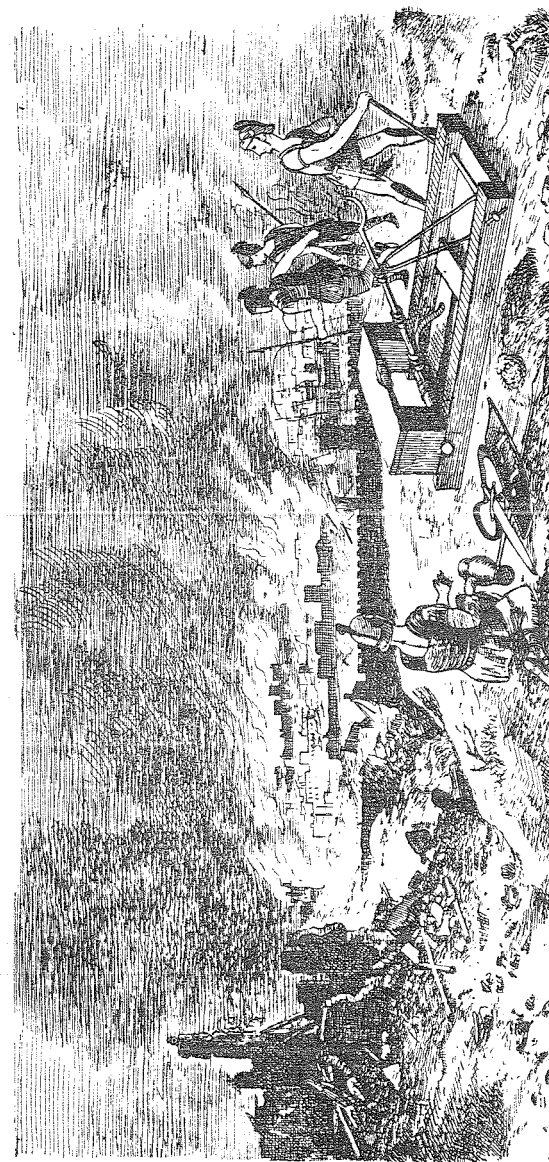
až k Rudému moři⁵⁵) se táhna, domovem i u Aethiopův.⁵⁶) Odezíraje, solnatostí: 3:3 až 3-6‰ soli. Teplota hladiny různá, závisla na zeměpisné šířce a prouděch mořských. Nejvyšší průměrná teplota 27—28° C. Proud: a) teplé: pasátní nebo rovníkový, guinejský, antillský, kassibský a antarktický. Ryb známo v celku asi 3000 druhů, nejméně na jihu, sotva 300 (Krümmel Handbuch der Oceanographie.)

⁵⁵) Rudé moře, (angl. Redsea, franc. Mer. rouge) záliv arabský (Bahr el Hedžas, Bahr Yemen) úzký dlouhý záliv oceanu Indického, jenž vmyká se mezi Afriku a Arabii. Od moře Středozemního oddělen šijí Suezskou, 115 km zdělí. S arabským mořem spojen průlivem Bab el Mandeb (brána slz) 29 km zšíří, jenž ještě více súžen ostrovem Perimem. Délka 2203 km, průměrná šířka 197 km. Plocha: 579.416 km². Na severu vybíhá ve dvě zátoky, oddělené od sebe poloostrovem Sinajským. Východní Akabe (sinus Aelaniticus) 160 km zdělí a průplav Suezský (sinus Heroopolitanus) 328 km. Pobřeží pusté, skalnaté, písčité namnoze pokryto solnou korou. Za ním zvedají se hory do výše 2000 m. Odliv a příliv značný. Barva vody intenzivně modrá, na útesech korálových přechází v sytou zeleň, za nízkého stavu slunce žlutočervená, odkud asi i jeho název. Jiní odvozují jej od červenavé řasy *Trichodermum erythracum*. Podnebí z nejteplejších na zemi, teplota i v zimních měsících zřídka kdy pod 26° C. Děšť velmi vzácný, orkány azurivé bouře téměř neznámy. Že by se tu loď někdy stroškotala, není paměti. Dík své světové poloze, bylo od nejstarších dob čile oživeno. Již za dob šalomounových vedli Foiničané z přístavu Ezjongeber a Elath čilý obchod s Ophírum. Za Ptolemaeovců a Římanů plavba z Bereniky a Myos Hormu v plném rozkvětu. Ve středověku Benátky, Janov, Pisa a Marseille účastny velikého obchodu průvozního (transitního). Nálezem cesty okolo Jižní Afriky a neblahou vládou tureckou úplně poklesl. Novověké výzkumy v Rudém moři zahájil Portugalec Juan de Castro roku 1541. Mapa jeho práce angl. kap. Elwona a Moresbyho (1829—1834). Průkopem Suezským význam jeho značně vzrostl. Nejdůležitější přístavy v Africe: Suez, Koseir, Suakin, Massava; v Arabii: Janbo, Džidda, Kunfunda, Lohaja a Mokka. Politicky náleží západní pobřeží až po Ras Kasar k Egyptu, odtud k Bab el Mandebu Itálii, východní pobřeží Turecku. Anglie má osazeny ostrovy Kamaran u Lohaje a Perim v Bab el Mandebu. (Weber, Arabischer Meerbusen, Klunzinger, Bilder aus Oberaegypten, der Wüste und dem Rothen Meere.)

⁵⁶) Aethiope a Aethio pově stará jména země a její obyvatel, jež naznačena v hebrejském textu Písem Svatých jmény Kuš a

že všem těmto národům ročně veliké množství obilí do Říma do-
dávati, jimž obyvatelstvo jeho osm měsíců se živí, odvádějí ještě
hojně různých poplatků a přispívají na potřeby říše, nepovažující
toho za nic nečestného, jako vy, ač jinak jediná toliko legie u nich
posádkou. Nač mi však příklady, z dále čerpanými, poukazovati na
moc Římanů, ježto blízky Egypt o ní svědčí, jenž až k Ethiopům

Kušim (srovnej seznam národů Genes X. 6—8. I. Paralip. VIII. 10).
Pokud jméno Kuš jménem národa, jenž často se stěhoval a značně se
rozšířil, vysvětlitelno, že často od sebe nejodlehlejší končiny tímž
jménem označovány. Srovnáme-li pak všechna tato místa Písem Sv.
kde uvedeno, vidíme, že jím sídla lidského plemene temné pleti z po-
tomstva Chamova vzešlého rozuměti. Osadili pak vskutku vedeni svým
puodem stěhovacím rozlehlé končiny, takže ještě za dob Homerových se
jménem Aethiopes na protilehlých končinách tehdy známého světa bylo
možno se setkatí. V Písmě Sv. tedy celý polokruh, od dnešní Nubie
počínaje, Arabii až ku končinám Černého a Cvalinského moře, severně
Babylonu položeným a dále ještě k východu, to vše značilo Kuš
anebo Aethiopia. I.) Za dob Mojžíšových užito jména toho pro zemi
poblíž pramenů Eufratských, již řeka Gihon omývá, anebo jí protéká.
(hasobeb; Is. XXIII. 16); nejsevernější tedy část končin těch tu míněná,
jimiž řeka Aras nebo Araxes teče. Jak patrně, byl to asi dnešní Ader-
beidžan, nejstarší sídlo Aethiopů, již teprve později ve vytčených mezích
až do Afriky se rozšířili. Tam totiž bydlil v dobách pozdějších národ
Asyrčany Kassi zvaný; Kissiové nebo Kossaeové klassických spisovatelů,
v jejichž jméně hebrejské Kušim obsaženo. Ještě za dob křesťanských
slula země tato Ethiopií, neboť sv. Jeronym praví na vysvětlenou, že
sv. Ondřej evangelium v Ethiopii kázal: „ubi est ireuptio Aspari et
Phasis fluvius illic incolunt Aethiopes interiores. (Catal. Ss. I. 262. 4.)
To jest i táž Ethiopie, kde sv. Matouš kázal a smrt' mučednickou
podstoupil. (Brev. Rom. lect. IV. 21. Septemb.; Bochart, Phaleg. IV. 31;
Kannegiesser Grundr. der Aeltert. Wissenschaft. 164. II.) Mimo to slují
Ethiopy v Písmě sv. všichni národové, kteří kolem indického Oceanu
bydlili od Arabie počínaje až do Indie; ano i před Semity usedlé
obyvatelstvo v Assyrii (Sumerové) jménem tímto rozuměti. Podle
toho i vysvětlovati sobě i místa Písem sv. (II. Paralip. XXI.
16 a list sv. Pavla k Hebr. III. 7), kde řeč o Ethiopcích jako
sousedech Arabů na severu. I u Ezech. XXXVIII. 5. jmenované Ethiopy
hledati v těchto končinách. (Ritter, Ereuk. VIII. 60.) III.) Dle obvyklého
však výkladu Ethiopií nebo zemí Kuš ona země, jež od Egypta na jih

Římskými ohňomety (scorpio) zapálené město.

a Šťastné Arabii⁵⁷⁾ se prostírá, s Indií⁵⁸⁾ hraničí a dle výkazů daně položena a půdu prastarého kulturního státu Meroe zaujímá. Již z lingvistických výzkumů patrno, že původně chamitickým obyvatelstvem osazena a že teprve později toto přistěhovalci z kmene Gaez, příšedšími od průlivu Bab el Mandeb bylo zatlačeno. Ze pak zemi tuto hlavně Etiopií rozuměti, patrno i ze souvislosti jména tohoto se jménem Egyptu v Písmě Svatém (Is. XI, II. XX. 3; XLIII. 3.; XLV. 14.; Ezech. XXIX. 10.; XXX. 4.; Nah. III. 9.; srovn. i Genes X, 6). U Ezech. XXIX. 10. výslovně Syene (dnešní Assuan) vytčen hranici Ethiopie a Egypta; rovněž tak i v knize Judith I. 9., kde Jesse místo Gessen (= Egypt) položeno. V knize Esther (I. 1.; VIII. 9.; XIII. 1.; XVI. 1.) podle toho i rozloha říše perské označena, majíc s jedné strany Indií, se druhé Ethiopii za hranečnický. V nápisech assyrských jméno Kuš často se jménem Miluchi t. j. Meroe zaměňováno. (Schrader, die Keilinschrift und das Alte Testament. XIII. Keilinschr. und Geschichtsforschg. 282); nápisy staroegyptské zovou zemi tuto Kes (Brugsch., Geschichte Egyptens 131). V zemi této panoval dle IV. Král. XIX. 9. a Is. XXXVII. 9. král Tharaka, nebo Tirhaka, jenž v nápisech assyrských uveden jako král z Meroe (Schrader, Keilinschr. u. A. T. 203.) A i Ethiopana Zaru (II. Paralip. XIV. 8.) považovati za krále v zemi této (Lausch, Aus Aegyptens Vorzeit 406.; Lenormant, Histoire de l'Orient I. 453.) a ve Skutk. apošt. VIII. 27. uvedená Kandace jest jednou z četných královen z Meroe toho jména. Často však bylo Meroe nebo veškera Ethiopie poddána panství egyptskému, takže Ethiované (II. Paralip. XII. 3.; Nah. III. 9.) jako spojenci Egyptanů se uvádějí. U klassiků označována ještě i střední Afrika jménem Ethiopie a tak splynulo jméno to s nezfetelným výrazem Nigritie (Kiepert, Lehrbuch der Alten Geographie 221.) Ale přece na mnoze ve starověku rozuměni Ethiopy černochové bez ohledu na svůj původ. V téměř smyslu užito i slova toho u Jerem. XIII. 23.) Z černochoů těchto bráni kleštěnci nebo eunuchové do služeb na dvorech východních vládařů, jako na př. u Jerem XXXVIII. 7. se toho divídáme (Stadte, de Isaiaevaticiniis Aethiopicis diatribe 5—55.

⁵⁷⁾ Jižní část arabského pobřeží na západě od 20⁰ severní šířky až po průliv Bab el Mandeb jest krajina Jemen nebo Šťastná Arabie. Když již v Mekce tropický déšť svou blahodárnou působnost vyvíjí a v údolích na kvap bujnou vegetaci vzbouzí, jest tomu tím více na jihu, ačkoliv jinak i léta minou a ani kapka deště nespadne. Tu hledati původ umělých zavodňovacích soustav s velikými nádržemi na vodu a podzemními stokami, jež Arabové později na březích Středomoří, zvláště ve Španělských zaváděli. Jemen, jako veškero pobřeží poloostrova vůbec dělí se na plochou nížinu pobřežní, písčitou, ale na místech, kde dostává se jí hojnost vláhy s hor, velice úrodnou na proso durrhové a palmy, jakož i řetěz horský, jenž až 2800 m výše vypíná. Skvostné, z většího dílu ještě neznámé lesy s mohutným stromovím

(zvláště smokvoněmi) pokrývají úbočí horská, kdežto vrcholy jejich namnoze holy nebo posázeny plantážemi kávovníku (okolí Mokky), jehož domov za Rudým mořem ve vysočině zvané Kaffa, odkud i jméno jeho; dle jiných z arab. kavva = horký nápoj. V užším smyslu rozuměti Jemenem jen nejjihnější část západního pobřeží poloostrova, zejména území Sana, kde Tehane se rozkládá a tropický ráz země nejvíce se jeví. Co se dějin země týče: Jaktanidé (Kachtanidé) prvými obyvateli; pak říše Minaeů a Sabaeů (hl. město Miriabe); po nich Homerité a Chatramolité (hl. město Sabota) Aeliu Gallus r. 25. před Kr. pronikl do vnitř jižní Arabie, ale nepochodil. V IX. století po Kr. vládli tu Zijadité, Nadžahité, Salihité. R. 1173. Ejjubuty vytlačeni. Po nich 1231. Resulidé. Dynastie Tahiritů svržena vojevůdcem Selimovými Bersebaiem r. 1517., ale menší knížata z kmene Seiditů udržela se v horách Jemenských. R. 1576. Jemen podrobena Tureckem a r. 1635 knížata tato opět samostatna. Okolo roku 1740. Vahabité; roku 1819. podařilo se Mehmed Alimu zatlačit je do hor. Sídlo šerifa v Saně, ale Jemen dosud provincií velice pochybné ceny.

⁵⁸⁾ Indie (India) u Řeků a Římanů název pro celé končiny za Indem jižně a jihovýchodně pohoří Iman (Himalaje). Dnešní přední i zadní Indie s částí Číny. Egyptané a Foinikové znali záhy západní pobřeží Indie; tu hledati i Ofir Šalomounův a Hiramův. Rekové o ni mnoho nevěděli a co věděli, dostalo se k nim Persií (Ktesias). Herodot zná jen poříčí Indu; v popisu vojsk Xerxových uvádí i indické jeho spojence temné pleti a zove je Ethiopy z východu, rozeznává je takto od černochoů afrických. Známost o ní rozšířila se značně výpravou Alexandra Velikého, jenž vnikl do Pětiřící (Pendžabu, Pentapomie) a Sleukem Nikatorem, jenž po něm r. 305. před Kr. až k řece Yamuně (Džamné) pronikl zejména však zprávami Megasthenovými, jenž jako vyslanec Seleukův sídlil v Palíputře u dvora krále Čandragupty. Eratosthenes (zemř. r. 193. před Kr.) znal již jižní cíp Indie a Ceylon (Tapropane), ale klade Ganges na hranice Indie proti Číně. Za vlády císaře Klaudia roku 54. před Kr. přišli poslové římských do Zadní Indie a do Číny. Zeměpisec Ptolemaeus (II. stol. po Kr.) zná již přední a zadní Indií, jakož i zlatý Chersonnes (poloostrov Malaku) a některé ostrovy indické. Přírodniny a výrobky známy již od dob Seleukovců v Evropě. Ve středověku dováženy karavanami z vnitř Asie do přístavu Černého a Chvalinského moře, anebo Araby, kteří v prvých stoletích po Mohammedovi plovili se Indickým oceanem a dodávali je Janovanům, Florenčanům, zejména však Benátčanům. Marco Polo, Oderich z Poidenove a Niccolo di Conti (XV. stol.) Marco Polo podal prvé zprávy o Číně (Kathai) a Japonsku (Zipangu), jež považoval za část Indie. Na starých mapách Ptolemaea o 51%, Marina Tyria o 96% dále na východ než ve skutečnosti, jako pobřeží čínské, totéž i na mapě Toscanelliho, což svedlo Kolumba k tomu, že když přistál na Guanahani, myslil, že v ústí Gangu. Teprve až Vasco de Gama (1498.) našel

z hlavy, nepočítaje obyvatel Alexandrie, sedm a půl millionů lidí chová, ale proto přece se nestydí poddánu býti Římanům. A přece jaké opory mohlo by se vzpouře, vypukší z Alexandrie, dostati, jež tak lidnatá, bohatá a rozsáhlá! Město měří třicet honů zdělí a dojistá deset nejméně zšíří; za jediný měsíc zaplatí Římanům více berní, než vy, za celý rok a mimo to ještě čtyři měsíce zasobují Řím obilím. Chráněna pak ze všech stran, s jedné nepřístupnou pouští, se druhé mořem bez přístavu, řekami a močály. Ale to vše bylo ničím proti štěstí Římanů, a dnes dvě legií celý širošíř Egypt i macedonskou šlechtu v něm na uzdě drží. Odkud tedy chcete získati sobě spojenců k válce proti Římanům, když celý svět Římu podroben? Snad z neobydlených pustin? Není arci vyloučena možnost, že jeden nebo druhý z vás myšlenkami i nadějí svou za Egypt se nese a pomoci od krajanů našich v Adiabene⁵⁹⁾ očekává. Ale i ti nemajíce vážného důvodu, sotva asi do takové války se zapletou, a kdyby i zhoubného úmyslu toho pojali, nedopustí dojistá Parthové, by jej provedli; neboť těm nejvíce záleží na tom, by udrželi příměří, jež s Římany uzavřeno mají a považovali by smlouvu tuto za porušenu, kdyby někdo z jejich poddaných proti Římu do pole vytáhl. Nezbývá tedy, leč na pomoc Hospodinovu spoléhati. Ale i Ten na straně Římanů — nebo bez Něho nebylo bývalo by jim možno takovou říši sobě zříditi. Uvažte dále, jaké nesnáze vám působily pokaždé i v bojích s nepřátely daleko slabšími služby Boží, chtěli-li jste je zcela dle předpisu vykonávat! Příkazy Boží plnění zajišťuje vám na prvním místě pomoc Boží; budete-li pak nuceni, nouzí k tomu dohnání, je přestupovati, upadnete v nelibost u Něho a rozhněvá se na vás. Budete-li chtít oslavovati soboty a nedáte-li se k nijaké práci pohnouti, podlehnete snadno, jako předkové vaši Pompeiem zdolání, poněvadž on na obležené nejvíce útočil ve dny, jež jim bylo slaviti a od díla odpočívati. Nebudete-li

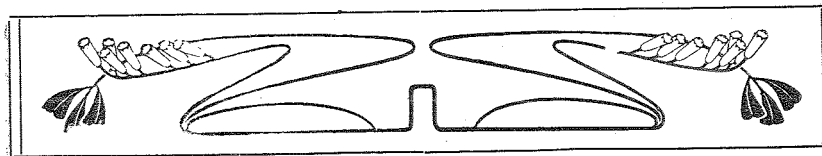
cestu do Indie a Balboa (roku 1515) spatřil Tichý ocean, seznán omyl tento a odtud i, že objevené Kolumbem končiny nazvány Západní Indií, na rozdíl od Východní nebo pravé Indie (Viveu de Saint Martin, Etude sur la géographie grecque et latine de l'Inde).

⁵⁹⁾ Adiabene, syrský Hadjab, vlastně poříčí obou Sabů, jedna z nejpamátnějších krajin staré Assyrie, brzy od Parthů, brzy od Římanů odvislá; užívá se též jména toho o Assyrii vůbec. Srovn. Starožitnosti XX. 2.

však válčice zákona otců šetřiti, pak věru nevím, proč vlastně chcete ještě bojovati; neboť to jediné má býti veškerou vaši snahou, byste otcovských svých zákonů od úpadku uchránili. Jak chcete však pomoci Boží sobě vyprositi, když zúmyslně předem úcty Jeho nedbáte? Válka počíná se vždy v důvěře na pomoc Boží i lidskou; nemůže-li však ten, kdo bojuje, ani na tu ani na onu spoléhati, propadl předem již zkáze, jak jinak ani býti nemůže. Co vám ostatně překáží, byste raději hned žen i dítek svých vlastními rukama nepovraždili a nádherného rodného města svého požárem nezničili? Jednati budete arci jako šilenci, ale ušetříte si potupy býti poraženu. Dobře jest přátelé, velmi dobře lodi, dokud ještě ve přístavu kotví, může snáze vyhnouti se nastávající bouři, než kdy vyjela si do nepohody časové a tak sama zkázu si připravila! Koho nepředvídaná nehoda stihne, zbývá mu ještě aspoň útěcha soucitů jiných; kdo však sám jistě záhubě v náruč se vrhá, tomu dostane se ještě nádavkem výtek. Ať se jen nikdo z vás nedomnívá, že válka vede se podle úmluvy a Římané zvítězice, mírně s vámi nakládati budou! Nikoliv, pro výstrahu jiným národům spálí posvátné město vaše a veškero plémě vaše vyhubí. Komu pak z vás podaří se řeži uniknouti, tomu nikde nedostane se útulku, nebo všichni národové jsou buď již poddanými Římanů, nebo obávají se, že se jimi stanou. A nebezpečí toto nestihne vás jediné tu v Jerusalemě, nýbrž i židovské obyvatele měst jiných; neboť není národa na zemi, u něhož by nikdo ze soukmenovců vašich nežil. A jich všech pro vzpouru vaši nepřítel povraždí a pro nerozvážný skutek několika přemrštěnců poteče v každém městě krev židovská proudem; kdo však jí proleje, zůstane bez trestu. Dejme však tomu, že vás ušetří — nebylo by to, rozvažte si to, jak náleží, od vás až příliš hanebně, zločinně jednáno, kdybyste proti národu, tak lidsky smýšlejícímu, chopili se zbraní? Smilujte se tedy, když ne nad vlastními ženami a dětmi, tedy aspoň nad hlavním městem vašim a těmito posvátnými siněmi! Ušetřte posvátných těchto míst, zachraňte chrámu i s jeho svatyněmi! Římané jich dojistá, zvítězice, neušetří, když za dřívější šetrnost jim tak malého vděku se dostalo. Volám pak vše, co vám draho a svato, anděly Hospodinovy i společnou naši vlast za svědky, že jsem ničeho neopomenul, co by vám ke spáse vaší posloužit mohlo. Rozhodněte se, ale s rozumem, co

činiti náleží; chcete-li v pokoji přebývati, se mnou ho užijete; dáte-li se však hněvem svéstí, já do záhuby s vámi aspoň nepůjdu!“

5. Po těchto slovech vypukl král i sestra jeho v usedavý pláč, čímž podařilo se jim vztrmáhcící se vášně lidu utlumiti. Hlasitě volali shromáždění Židé: „Proti Římanům nechceme bojovati, nýbrž proti Florovi pro útisky, jichž se na nás dopustil!“ Agrippa však jim odpověděl: „Soudě dle skutků vašich, vedete již s Římany válku; neboť neodvedli jste Caesarovi daní a podloubí u hradu Antonie jste strhali. Výtku vzpoury můžete jedině tím odčiniti, že podloubí znovu zřídíte a daně zaplatíte. Hrad není majetkem Florovým, jako nejsou jim peníze, jež vám zaplatiti!“

XVII.

Počátek války židovské proti Římanům. Zákoník Manahem.

1. Tím dal se lid upokojiti a vše spěchalo s Berenikou a králem vzhůru do chrámu, by zbořené podloubí znovu vystavěli. Stařešinové a členové velerady rozešli se po vesnicích a vybírali daň, takže v brzku sehnali čtyřicet hřiven, neboť tolik právě scházelo. Tak podařilo se Agrippovi hrozící válku odvrátiti. Když však Agrippa pokoušel se přiměti lid k tomu, by poslušen byl Flora až jim Caesar jiného vladaře pošle, dohněval se lid na krále a dal mu posly vzkázati, by z města odešel; ano jednotlivci z buřičů osmělili se i po něm kamením házetí. I nezbylo mu, lež si říci, že vášně odpůrců nelze zkrotiti. Poslal tedy stařešiny s nejčelnějšími Židy do Caesaree ku Florovi, by výběrčí daní pro zemi z nich určil a sám pln nevole pro potupu, již se mu dostalo, uchýlil se do svého království.

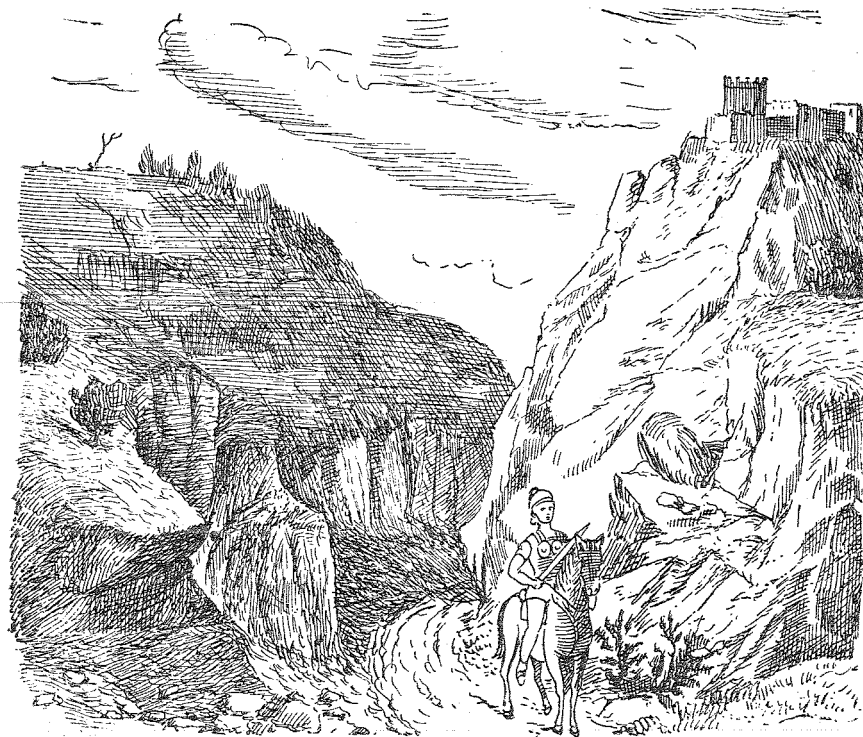
2. Zatím někteří z odbůjců, kteří chtěli za každou cenu válku, shluknuvše se, obořili se na tvrz Masadu. A vzavše ji útokem, pobili římskou posádku, jež v ní ležela, a nahradili ji oddílem svého lidu. Touž dobu přihodilo se i, že syn velekněze Ananie Eleazar, mladík nanejvýš zpupný, jenž tehdy velel strážní chrámové, zapověděl kněžím služby Boží konajícím, aby nijakých darů ani obětí od nežidů nepřijímali. To byl vlastně začátek války proti Římanům, neboť záповědí touto odmítnuty i oběti za tyto a Caesara konané. A byť i sebe důtklivěji mužové odbůjcům domlouvali, by obvyklých obětí za římskou vrchnost neopomijeli, bylo vše marno jich k povolnosti přiměti, jednak že spoléhali na veliký počet svých přívrženců, k nimž nejodvážnější z odbůjců náleželi, jednak, a to

především, že veškeru svou důvěru na Eleazara jako velitele stráže chrámové skládali.

3. I sešli se stařešinové s velekněžími a nejčelnějšími muži z Farizeů, by pro hrozící nebezpečí stav věci v úvahu vzali. A uradili se, zkusiti toho u odbůjců domluvou a svolati lid ve hromadu ku bráně měděné, jež uvnitř chrámu k východu stála. Řečníci poukázavše přesvědčivými slovy, jak svrchovaně nebezpečno, pomýšleti na odboj a vrhati vlast do tak strašlivé války, pokusili se dokázati nicotnost námětů k válce a dovedili další řeči, že předkové budovu chrámovou dary, jichž hojně od cizinců se jim dostalo, okrášlili a vždy dary od jiných národů přijímati bylo zvykem. A také jim nikdo nejen oběti konati nepřekážel — nebo cos podobného bezbožností svrchovanou — nýbrž i dary posvátné, jež dosud po tak drahých dobách uvnitř chrámu spatřiti lze, jimi tam postaveny. Potomci však jejich dnes aby jen Římanů k boji popudili a válku s nimi na sebe uvalili, zavádějí novoty v bohoslužbě cizinců, ale nepováží, že odezíraje zcela od nebezpečí, do něhož město vrhají, naň i zlou pověst bezbožnosti uvalí, nebude-li u Židů jedině cizinec směti Bohu obětovati a jemu se klaněti. Kdyby někdo čehos podobného proti osobě soukromé se dopustil, poukazovali by dojista na přečin takový proti lásce bliženské zákonem vyhlášený a rozčilovali by se proň; takhle však, že běží o to, vyloučiti Římany a Caesara od obětí, neshledávají na tom nic závadného. A přece jest se obávati, že pro vyluku těchto obětí v brzku i jejich vlastní úkony obětní budou znemožněny a město zbaveno ochrany říšské, neobráti-li se zavčas, nebudou-li oběti konati a nenapravi-li urážky, než dostane se ke sluchu uražených.

4. Za řeči této povolání kněží, kteří zvláště ve starých obyčejech se vyznali, by vyložili, jak předkové každé doby obětí od cizinců přijímali. Ale nikdo z odbůjců toho nedbal, a co pak kněží se týkalo, kteří čin, jenž válku vyvolati mohl, z těch ani jediný do schůze nepřišel. Velmožové vidouce, že odboje již nezdolají, hleděli se z obavy, by hněv Římanů na ně nejprv se nesvezl ze všeliké viny se vyzouti. Vypravili proto i k Florovi i k Agrippovi posly, z nichž onino jakéhos Šimona, syna Annaniov, za vůdce měli, kdežto těmito nyníkaající mužové z příbuzenstva králova: Šavel, Antipas a Kostobar byli. Poselstvům těmto uloženo,

prositi, by Florus i Agrippa vytáhli s vojskem proti Jerusalemu a vzpoury potlačili, než bude pozdě. Pro Flora nebylo arci nic vítanějšího, než zpráva o vzniklých nepokojích a proto i o úmyslu, by jen válka vypukla, poslům prostě nijaké odpovědi nedal. Agrippa však, jemuž stejně běželo o odbůjce jako o ty, proti nimž

Vojenská hlídka slídí v horách po vzbuřencích.

chtěli válku vésti a který chtěl s jedné strany Římanům Židy s druhé pak Židům chrám a hlavní město jejich zachovati, byl si vědom, že ani jemu válka nijakých výhod nepřinese a poslal proto tři tisíce jezdců z Aurantitidy, Batanee a Trachonitidy, jichž velitelem byl plukovník Darius a podvelitelem Filip, syn Jakimův, lidu na pomoc.

5. Nabyvše takto myslí, osadili velmožové s velekněžimi a mírumilovnou částí obyvatelstva hořejší město¹⁾; neboť dolejší i s obvodem chrámovým bylo v rukou odbůjcův. Neustále metány kameny rukou i prakem a s obojí strany množství střel z kuší vystřeleno. Občas i výpady se dály jednotlivými houfci a bojováno z blízka, kde povstalci odvahou, královští pak zkušenostmi válečnými převahu měli. Tito hleděli především zmocniti se chrámu, by ty, jež svatyně znesvětili, odtud vypuditi mohli. Odbůjcové vedeni Eleazarem však usilovali o to, by mimo čtvrti města, jež v moci již měli, i hořejšího města se zmocnili. Sedm dní tekla

¹⁾ Hořejší město, jihozápadní, ale ne nejstarší část města Jerusalema — tou bylo pozdější tak zvané „dolejší město“, jež osazeno nejprv semitskými praobyvateli země a slulo původně Salem (Jos. Flav. Starožito. I. 10, 2). Melchisedech, král salemský (Gen. XIV. 18) Hořejší město založeno Kanaanity na hoře Sionu a slulo původně Jebus: obyvatelé jeho Jebusité. Král Adonisedek (Jos. X. 1). Josuou přemoženi, ale ponechána jim neodvislost, již dovedli si zachovati plná čtyři století. Válečné události v knize soudců vypravované, přiměly je k tomu, že se ve svém sídle opevnili, čímž vznikla tvrz Mello (Soude. IX. 6, II. Sam. V. 9). David po smrti Isbosethově v čelo národa postaven a v Hebronu na krále pomazán, dobyl tvrz na hoře Sionu (I. Paralip. XI. 7, XV. 1; XVII. 1), ale z opatrnosti majetku jim ponechal, takže bydlili tu společně s Israelity kmene Judova a Benjaminova. (II. Sam. XXIV. 16.) Chrám zbudován teprve za krále Šalomouna v humně Jebusity Areuny na hoře Moriah (II. Sam. XXIV. 16; I. Paralip. XXI. 15—28). I za něho zůstala Mello hlavní tvrzí města Davidova, jež nyní hradbami ponejprv obemknuto, v němž i dolejší město pojato. Babyloňany rozbořeno, leželo sedmdesát roků v rozvalinách, z nichž znenáhla po návratě z vyhnanství povstalo. Za dob Makkabejských udržela se na hradě Sionském, jež přezván Akra (II. Makk. IV. 12, 27) syrská posádka plná 24 let, až posléze Šimonem vyhladována, načež sídlem jeho. Nástupcům jeho však nestačila tvrz tato, i vystavěli si tu nový hrad „basileion“ zvaný. (Jos. Flav. Starožito. XX. 8, 11.) Herodes Veliký zřídil si tu z někdejšího hradu Davidova pro sebe nádherný palác, o němž Jos. Flavius praví, že byl „pantos logu kreisson“. (Vál. žid. V. 4, 4.) Někdejší palác Makkabeovců dal si pro sebe upravit Agrippa II., poněvadž odtud byla rozkošná vyhlídka na chrám a město. Židé mu ji však zastavěli, zřídívše před chrámem vysokou zeď (Jos. Flav. I. c. tamtéž). Další osudy Hořejšího města splývají s osudy města Jerusalema i celého národa židovského až do r. 70 po Kr., kdy na rozkaz Titův se země srovnána, takže splnila se do slova předpověď Kristova (Mat. XXIV. 2) jakož i kletba, kterou Židé sami na sebe svolali slovy: „Krev jeho na nás i na naše syny!“ (Mat. XVII. 25.) Ostatně viz S. Spiess, Jerusalem des Josephus str. 16. a dále.

s obojí strany hojnými proudy krev, aniž které z nich se svých stanovišť bylo ustoupiti.

6. Osmého dne o slavnosti donášky dříví²⁾, kdy jak zvykem, každý pro potřebu oltáře dřevo přinášel, aby oheň, jež ustavičně měl hořeti (Mojž. III. 6. 12.), neuhasl, nemaje potravy, stoupenici Eleazarovi vyloučili protivníky své od služeb Božích. Poněvadž mezi neozbrojený lid ve chrámě i mnoho Sikariů — jak zvaní lotrové, kteří dýky za řadry nosili — se vloudilo, podnikl tento s jejich pomocí znovu útok a vytiskl královské, jež počtem i odvahou slabší byli, udeřiv vši silou na ně, z hořejšího města, jež osadil. Na to zapálil dům velekněze Ananie, jakož i paláce Agrippův a Bereničin a vnesl oheň i do městské listovny (archivu), již také spálil, aby dlužní úpisy byly pokud možno rychle zničeny a dlužníky pro nedoplatky upomínati znemožněno. Tím získali na svou stranu většinu z těch, jimž zničené listiny prospěly a bouřili takto nemajetné proti majetným. Ostatně požár založení snadně se jim podařilo, poněvadž hlídka listárny prchla. Tím nervy města zničivše, vyřítili se proti nepřátelům svým. Někteří z velmožů a velekněží ukryli se v podzemních chodbách, kdežto druzí s královskými vojíny uchýlili se do hořejšího paláce³⁾, jehož brány za sebou rychle zavřeli. Mezi těmito veleknězi Anania, jeho bratr Ezekia a účastníci poselstva k Agrippovi vypraveného. Zatím odbůjcové spokojivše se svým vítězstvím i spoustami požárem způsobenými, maličko od boje sobě odpočinuli.

7. Nazítří, t. j. patnáctého dne měsíce loa (srpna) udeřili na hrad Antonii a dva dny ji obléhavše, ji dobyli, posádku v ní

²⁾ Svátkem zvláštního druhu byl svátek donášky dříví. Poněvadž pro oltář zápalů ve chrámě mnoho dříví se spotřebovalo, bylo čas od času nových zásob proň opatřovati. Po návratě z vyhnanství bylo pokaždé losem rozhodnuto, které rodiny a ve kterou dobu v roce mají dříví opatřiti (II. Ezdr. X. 34) a dny tyto bývaly pro dotyčné rodiny dny svátečními. Přes to však byl ještě zvláštní svátek „Xylophorion“ zvaný zaveden, jež dle Jos. Flavia konal se 14. dne měsíce loa (loos = al. pátý měsíc). V čem pak oslava jeho záležela a k čemu se vztahovala, Jos. Flavius se nezmiňuje, nýbrž poznamenává pouze, že každému bylo přinésti dříví, by udržován byl posvátný oheň na oltáři zápalů (Vál. židov. II. 17, 6). Talmudisté nečiní o tomto svátku nijaké zmínky.

³⁾ To jest do paláce Herodova v hořejším městě položeného, na blízku něhož dle II. 15, 15 ležel tábor římské posádky, jež ostatně spojen byl úzce s palácem svým, ježto jeho posádka jak brzy uvidíme (II. 17, 8) Židy byla obležena.

povraždili a hrad zapálili⁴⁾. Na to obrátili se proti paláci, kam vojínové Agrippovi se utekli a rozdělivše se na čtyři strany, pokoušeli se zdi prorazit. Pro množství útočníků neodvážila se v hradě uzavřená posádka nijakého výpadu, nýbrž rozdělivše se osadila bašty a věže odkud na útočníky střílela a nemalé množství zbojčů pod hradbami usmrtila. Ve dne v noci bez oddechu bojováno; odbůjcové zápasili, kojíce se nadějí, že obležené vyhladoví, tito pak bránili se v doměnce, že obléhatelé unavíce se posléze, od díla svého ustanou.

8. Zatím vybral se jakýs Manahem, syn onoho hašteřivého zákonníka Judy z Galilee, jenž kdysi za Quirinia Židům vytýkal, že mimo Boha i Římany za své pány uznávají (Srovn. II. 8, 1) s několika důvěrnými přátely do Masady⁵⁾ vloupal se tam do zbrojírny krále Heroda a ozbrojiv mimo své krajany i cizí ještě lupiče, vrátil se se zástupem tímto jako tělesnou svojí stráží do Jerusalema jako král a postaviv se v čelo odbůjčů jal se sám práce obléhací řídit. Nedostávalo se mu však strojů a zjevně zdí podkopati nebylo také lze, pro déšť střel, jenž s hůry na ně se jen sypal. I vykopali obléhatelé na vzdálenějším místě směrem k jedné z věží podzemní chodbu, již zabezpečili dřevěnými oporami, by se nesesypala a zapalivše tyto odešli, načež když dříví shořelo, věž se sřítla. Obležení postřehli úskok svých nepřátel — patrně, poněvadž věž, byvši podkopávána, se viklala — a rychle jinou ohradu vystavěli. Tímto nenadálým činem obléhatelé, kteří již svým vítězstvím jisti byli, nemálo překvapeni. Pojednou však vyslali obležení posly k Manahemovi, by jim popřáno bylo volného odchodu, jehož i Manahem královským a krajanům povolil. Když pak tito do posledního odtáhli, Římané, již sami byli pozůstali na mysli zcela poklesli; neboť proti takové přesile nedalo se ničeho zholat poříditi. Prosí o smírnou dohodu považovali za nedůstojno, odezírajíce zcela od toho, že neměli ani nejmenší jistoty, zda nepřátelé danému slovu dostojí. Opustili tedy svůj tábor, jehož snadno bylo lze dobýt a prchli do královských věží, z nichž jedna slula Hippikus (Srovn. V. 4, 3; VII. 1, 1), druhá Phasaël (Srovn.

⁴⁾ Podle všeho jen z části asi zhořel, neboť později za Tita kladl tuhý odpor.

⁵⁾ Masada byla již ostatně dle II. 17, 2 v rukou odbůjčův.

I. 21, 9.; II. 3, 2; 17, 8; VII. 1, 1.; Starožitn. XVI. 5, 2.; XVII. 10, 2.; a třetí Mariamne (Srovn. II. 17, 8.; V. 4, 3.; VII. 1, 1.)⁶⁾ Manahenovci vnikli hned do opuštěného tábora. Koho tu ještě postihli pobili a zavazadla tu zbylá si rozebravše, ležení zapálili. To stalo se šestého dne měsíce gorpiaie (září).

9. Nazitří velekněz Anania z úkrytu svého ve vodovodě paláce

⁶⁾ Největšího rozkvětu a rozsahu dosáhl Jerusalema za vlády staveb i nádhery milovného Heroda Velikého Jeho nejdůležitějším dílem dostavba a výzdoba chrámu. Mimo to vystavěl pro lid v městě divadlo a od něho severně v menší vzdálenosti amphiteatr, dále radnici na západním svahu Tyropoea (Sv. Pavel dle Skutk. apošt. XXII. 30 byl tam s návrší chrámového odveden). Pro sebe dal si Herodes upravit starý hrad Davidův na hoře Sionu, jenž přestaven v nádherný palác (Jos. Flav. Vál. žid. V. 4, 4). Zabezpečil jej třicet loket vysokou zdí s mohutnými věžemi; mimo to byla budova tato chráněna od severu městskou zdí. K ní na místech pochybných dal postaviti tři obrovské věže, jež nazvány dle jeho příbuzných Hippikus, Phasaël a Mariamne. O další bezpečnost města postaral se Herodes tím, že tvrz Baris dal jak náleží opevniti. Posunuta až k samému srázu skalnímu, jenž po celé děli obložen hladkými kvádry a s druhé strany spojen přímo se západním i severním podloubím chrámovým. Nová tvrz tato nazvána pak na počest příznivce jeho M. Antonia Antonii (I. 3, 3; V. 5, 8) a hrála v dobách pozdějších důležitou roli (Starožitn. XIV. 4, 2; Vál. žid. V. 11, 4). Poněvadž pak po úpravě Herodově byly tu byty skvostně zařízené s četnými pokoji i lázněmi, jakož i noclehárny pro vojsko, volili později římský místodržitelé Antonii ku svému pobytu, kdykoliv z Caesaree do Jerusalema zavítali. Ona část budovy, jež pro úřední výkony prokuratorovi byla určena, slula praetorium (Jan XVIII. 28): před ní bylo otevřené podloubí, nebo spíše terasa, kde veřejné právo se konalo, tak zvaná Lithostroton, nebo po hebrejsku Gabbatha (Jan XIX. 13). Tu seděl tedy Pilát, když Ježíš byl jemu předveden. S hory Olivetské byl Božský Spasitel veden údolím Cedronu na horu Sion, kde oba veleknězi bydlili. Odtud za jitra přiveden na hrad Antonii. Když Pilát se domníval, že by nepříjemnou tuto při mohl se sebe na bedra Herodova svaliti, veden Ježíš zase údolím Tyropoeon do někdejšího paláce Makkabeovců a pak zpět, až po vynuceném rozsudku smrti těžký kříž na bedra Jeho vložen, jež nésti bylo Jemu na Golgotu západně města ležící. Antonia, kde nejšš nespravedlivý rozsudek na Božském Spasiteli byl vynesena, byla i jevištěm soudu konaného na sv. Pavlu, při čemž nazývána parebole castra (Skutk. apošt. XXI. 34; XXII. 24; XXIII. 16, 32). Z jiných budov z doby Herodovy pochodících připomíná Jos. Flavius ještě městský archiv, kde uloženy byly dluhopisy, palác královny Heleny (Vál. židov. VI. 3), královský dvůr na Ofelu, jež na počátku války židovské Jan z Gišaly ve své moci měl (Vál. židov. V. 6, 1), možná též budova jako dvorec Monobazův (Vál. židov. V. 6, 1) — samé to budovy, jichž polohy dnes nespaseno, ba nemožno přesně stanoviti.

královského vyveden a s bratrem Ezequiou lupiči zabit. Odbůjcové bedlivě hlídali věži, by nikdo z posádky nemohl odtud prchnouti. Trosky ohrad a smrt velekněze Ananie naduly Manahema závratnou pýchou, že dopouštěl se až zběsilých ukrutností a tak v domněnce, že nemá soupeře, by mu u vládě překážel, stal se nesnesitelným tyranem. Eleazarovi stoupenci proto brzy proti němu povstali, pravivše si navzájem asi toto: „Když z touhy po svobodě proti Římanům jsme se vzbouřili, nesmíme jí nyní krajanem dáti si vyrvati a tyranství snášeti od člověka, jenž kdyby ani násilí nepáchal, daleko pod nimi. Kdyby však vskutku potřeba kázala, jediného muže v čelo správy postavití, každý jiný spíše důstojnosti této hoděn, než Manahem.“ Spojenými silami pak podnikli útok na chrám, kam Manahem ve skvělém průvodu, oděn rouchem královským a zástupem ozbrojených svých věrných provázen, odebral se vykonat svou pobožnost. Když pak strana Eleazarova jala se naň dotíratí, účastnil se i ostatní lid útoku, sbíral kameny a házel jimi po zákonníku, domnívaje se, že bude-li tento odstraněn, konec vzpouře. Manahem a přátelé jeho statečně dobu jistou odpírali; ale když spatřili, že veškeren lid na ně se valí, prchl z nich, kam kdo mohl. Kdo však nepřátelům do rukou padl, na místě zabit, ale i ti, kdož se ukryli, brzy vypátráni. Jenom málo komu z nich podařilo se tajně do Masady utéci. Mezi uprchlíky byl i příbuzný Manahemův Eleazar, syn Jairův, potomní tyran v Masadě (viz VII. 7, 9). Manahem sám prchl na místo Oflou⁷⁾ zvané, kde se zbavěle skryl, ale brzy v úkrytu nalezen, z něho na světlo vytažen a strašnými mukami ze světa zprovozen, právě tak, jako jeho podvelitel a nejbídnější nástroj tyranství, Absalom.

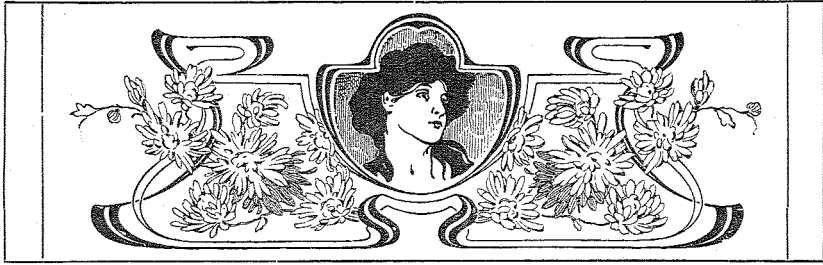
10. Lid, jak již povězano, přiloživ ruku k dílu tomuto, kojil se nadějí, že jím snad odboj končí; druzí však⁸⁾ sklidivše Manahema,

⁷⁾ Ofla, Ofel, pahorek na jihozápadě města Jerusalema jižně chrámu a východně Tyropoea položený; příbytky Nathinaeů na východním jeho svahu (II. Ezdr. III. 25.; XI. 21). Král Manasses vystavěl k městu Davidovu nenáležející zeď západně „zřídla v údolí“ až ku bráně rybné a opevnil i Ofel a to do značné výše (II. Paralip. XXXI. 39) v městě dolejší. Na Ofelu ležel i královský dvůr, jež Jan z Gišaly na počátku války židovské v moci měl (Srovn. II. 17. 9.; V. 42.; 6, 1, VI. 6, 3.), dle některých totožný se dvorem Monobazovým (Srovn. II. 17, 9.; V. 4, 2.; 6, 1.; VI. 6, 3.

⁸⁾ Eleazar a jeho stoupenci totiž.

neměli nikterak v úmyslu válečným nepokojům položití mezi, nýbrž pomýšleli spíše na to, je co nejvíce rozdmýchatí. A ačkoliv lid snažně jich prosil, aby již ustali a neobléhali dále hradu, tož přece tím úsilovněji útočili na Římany, až posléze Metilius (tak nazýval se velitel římského vojska) s lidem svým dalšího odporu neschopen, k Eleazarovi posly vypravil s prosbou, by pod přísahou jim volný odchod byl zaručen, slibiv, že veškeru zbraň i majetek svůj jim vydají. Žádost tato byla stoupencům Eleazarovým velice vhod a ihned poslali Goriona, syna Nikomedova, Ananiu, syna Saddokova a Judu, syna Jonathova, aby dohody s nimi, podajíce si pravic a odpřísáhnouce, stvrdili; načež Metilius s hradu se svými odtáhl. Dokud měli Římané na sobě ještě zbroj, nikdo z odbůjcův ani se jich nedotkl, aniž jakého úskoku projevil. Když však dle úmluvy Římané štítý i meče odložili a měli se klidně k odchodu, vrhli se stoupenci Eleazarovi nenadále na ně, obklíčili a pobili je. Napadení ani se nebránili, ani neprosili, nýbrž přísahou stvrzené úmluvy hlasitě se dovolávali. Tak všichni bez milosti do jediného pobiti až na Metilia; jemu toliko darovali odbůjcové život, poněvadž prosil, aby ho ušetřili, že přestoupí na židovství a přijme obřizku. Pro Římany neměla tato ztráta nijakého významu: padla pouze nepatrná částka mužů z nesčíslného téměř vojska. Pro Židy však řež tato jevila se jakoby předehrou jejich zkázy, neboť poznali, že činem svým zavedali podnět k válce, jehož nebylo lze již odčinití, a že město jejich zločinem zprzněno, za něž by i pomsta Římanů jich minula, hněvu Božímu jistě neujdou. Oddali se tedy veřejně smutku a na celé město připadla veliká pokleslost mysli. Dobře smýšlející nemohli se ubrániti obavám, že jim bude s vinníky za zločin pykati; neboť řež tato spáchana byla v sobotu, to jest v den, kdy pro služby Boží od všelikého díla jest odpočívati.

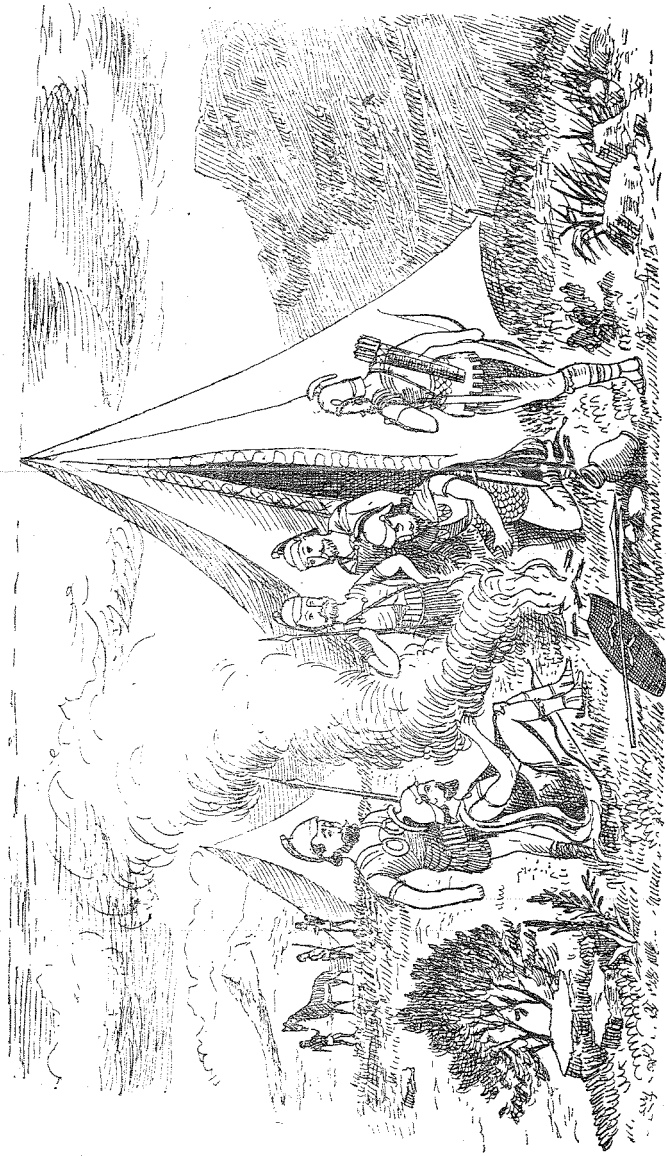

XVIII.

Židé daleko široko krvavě pronásledováni a vražděni.

I. Téhož dne a v touž hodinu nejinak než jakoby sama Prozřetelnost Božská byla zasáhla, stalo se, že v Caesaree obyvatelé svých spoluobčanů židovských povraždili, tak že za hodinu více než dvacet tisíc lidu zbito a v městě ani jediného Žida nezbylo; neboť i uprchlíky dal Florus schytati a jako zajatce do loďnice odvésti. Zvěst o této řeži rozlítla Židů tou měrou, že v jednotlivých ozbrojených oddílech vsi Sýřanů¹⁾ a na pomezí položená města

¹⁾ Syr ie podobně jako i jiné země byla v nejstarších dobách rozdělena na množství menších států nebo oblastí jednotlivých kmenů, jež znenáhla ve větší komplexy splynuly a dle vnitřních i vnějších poměrů kulturně vyspěly, zbohatly a zmohutněly. Nejstarším kulturním státem na severu Syrie, říše Mitani (Naharina) okolo roku 1600 před Kr.; asi v roce 1400. podlehla Methitům. Roku 1350 před Kr. Ramses II. vítězem u Kedeše na Orontu; ve XII. století rozpadla se ve mnoho menších států, jež králům assyrským až na nepatrné výjimky poddány. Za dob Davidových král ze Zobah v Mesopotamii Hadaresar vztáhl ruce na Syrii, spojen s králem z Damašku proti Hamatskému králi. David ujal se ohrožených a spojence poraziv, nabyl veliké moci v Syrii. Druhá Nesibinská válka skončila ještě slavněji pro Davida a říše syrské zmizely. Roku 1010. povstal Damašek proti Salomounovi. Rezon svrhl jho hebrejské a založil z Damašku říši, jež se brzy po celé Syrii rozšířila. Dělna židovstva v říši Judskou a Israelskou byla jemu velice vhod a Rezonovi nástupcové bojovali nejprve s Judou proti Israeli, pak proti oběma smířeným navzájem říším a posléze s Israelem proti Judovi. V touž dobu dolehla moc Assyrie na Přední

Menší oddíly ozbrojených židovských vzbouřenců shromáždují se v polních táborech, aby seslíviše, přidali se k oddílům větším.

Asii; Phul povolán Syřany proti Israeli a později, když Syřané s Israelity na Judu táhli, povolal Abia, král judský strašlivého Tiglath Pileasara na pomoc. Přišel, stroskotal trůn v Damašku a odvekl Syřany z veliké části do vzdálených pomezích končin na Kavkaze. Po Assyřanech připadla Syrie pořadem Babyloňanům, Peršanům a Macedoňanům, až posléze Seleukovci vlastní svou říši v Syrii založili. Seleukos, zvaný od četných svých vítězství Nikator, dobyv roku 312 před Kr. Babylonu, rozšířil panství své do vnitra Asie a později po bitvě u Ipsu (roku 301.) zničil moc Antigonovu až ke Středoziemnímu moři. Pánem na Eufratu, Axu a Indu, podnikl vítěznou výpravu proti indickému králi Sandrokotovi (Candragupta) až ku břehům Gangu. Zeměmi Antigonovými Syrií a Coelesyrií, jakož i Armenií a Kappadocií rozšířeny značně hranice říše Seleukovy. Vítězstvím na Lysimachovi u Korupedia (roku 280 před Kr.) dobytém zmocnil se Malé Asie, Tracie a Macedonie, ale nedlouho potom úkladně zavražděn. Seleukos byl vedle Ptolemaea nejhodnějším z vojevůdců Alexandrových, jsa nejen vojínem nýbrž i přítelem míru, obchodu umění a budovatelem měst. Záhy však propadla říše Seleukovců osudu všech asijských dynastií: nečinnosti, úpadku. Již za jeho syna Antiocha I. Sotera (280—261) vznikly roztržky na území jeho samostatné říše, ještě více však za vnuka jeho Antiocha II. jenž patolízalskými lichotníky nazýván „Bohem“, kdy odpadla Baktrie s Parthií a jiné provincie zapleteny v nepřátelství s Egyptany a vesměs špatnou vnitřní správou rozervány. Bratrské boje mezi Seleukem II. Kalinikem (246—226) a Antiochem Hirakem, jakož i nepoměrně krátká vláda Seleuka III. Kerauna (226—222) přivedly říši na pokraj záhuby, ale za Antiocha III. Velikého (122—187) moc syrská znovu rozkvetla. I přes porážku svoji Egyptany u Raphie, potlačil několik vzpour a šťastnými válkami v Indii, Malé Asii a Francii dobyl si mnohých vavřínův. I druhý výpad proti Egyptu potkal se s úspěchem. Ale tím jakož i že Aetoly a Hannibalem vehnání do války s Římem a u Thermopyl (191) a Magnesie u Sipylu (189.) poražen a tuhými podmínkami míru stížen — bylť jemu, celou přední Asii až po Taurus vydati, zasazena říši jeho smrtelná rána, z níž se již nevyléčila. Sáhnuv, aby mohl útraty válečné zaplatiti na poklad chrámu Elymejského, zavražděn roku 187 před Kr. Seleukos Philopator, zvaný výběřčím daní“, poněvadž berně zemské bylo jemu jako náhradu válečnou do Říma odvésti, panoval v letech 187—175. Jeho bratr Antiochus IV. Epiphanes (175—164.), později Epimanes = šlenec zvaný, dobyl téměř celého Egypta, ale když mu z Říma pohrozeno, vzdal se svých výbojů; vyloupiv poklady chrámové v Jerusalemě a činiv Židům pro víru nemalá příkoří způsobil, že se vzbouřili a vedeni Mattathiou a Judou Makkabejským jho syrské ze sebe stráslí. Po něm Antiochus V. Eupator (163—161); říše vnitřními rozbroji, vzpourami a válkami občanskými nanejvýš zeslabena a výboji Parthů jen na krajiny západně Eufratu omezena. I vystřídali se tito panovníci: De-

Philadelphii Sebonitidu²⁾, Gerasu, Pellu a Scythopoli zpustošili. Potom vrhli se na Gadaru, Hippos a Gaulanities, města v ní dílem zpustošivše, dílem spálivše a pak na Kedasu Tyrskou,³⁾

metrius I. Soter (161—152.) Alexandr Balas (152—145) Demetrius II. Nikator (145—139) Antiochus VI. Dionysos, syn Alexandra Balenta (148—142) Diódotus (142—138). Antiochus VII. Sidetes, syn Demetria Sotera (138—129.) Demetrius Nikator — podruhé (130—125), Antiochus VIII., jeho bratr (125—96.); zahnal roku 123. Alexandra Zabinu, rozdělil se roku 46 o panství se svým bratrem Kyzikenem, jenž roku 96 ho zavraždil a sám jako Antiochus IX. panoval. Jeho synu Antiochovi X. Eusebovi bylo mnohé boje podstoupiti se syny Antiocha VIII.: Seleukem VI., Epiphanem (96—95.), Demetriem., Philopatorem (95—88) Filipem (92—83) a Antiochem XI. Philadelphem (93). Neustálými spory o trůn syti i vysílení podrobili se Syřané r. 83. před Kr. dobrovolně Tigranovi králi armenskému, jenž uklidnil zemi a zjednal jí na venek opět jakés vážnosti. Ale válka Mithridatská svrhla Tigrana s trůnu (68) a Syrie ačkoliv Antiochus III. Asiatikus, syn Antiocha Euseba marně se o trůn zasazoval (68—64). Pompeiem podrobena a římskou provincií východořímskou, kdežto na jihovýchodě knížata arabská své neodvislosti si dobyla. Když pak počal se šířiti islam, připadla Syrie roku 635 říši chalífů.

²⁾ Sebonitis ve Starožitn. XII. 4, 10. Essebonitis, hebr. Hesbon nebo Hesbon, město v jižní části krajiny východojordané, asi uprostřed mezi Arnonem a Jabokem, dle Onomast. Eusebiova dvacet římských mil (římská míle = 8 hodinám, tedy 29.6 km) od řeky Jordánu, náleželo nejprve Moabitům (Num. XXI. 26.), bylo pak hlavním městem amorhejského krále Sehona (Deut. II. 24. 25; Jos. XI. 17) ale později bezpochyby ležic na pomezí, přestoupilo ku kmeni Gadovu od něho se třemi jinými městy po čase jako město levitské odstoupeno (Jos. XXI. 37.; I. Paralip. VI. 81.) Za doby proroků Isaiáše a Jeremiáše byl Hesbon zase moabským Is. XV. 4.; XXI. 9.; Jerem. XLVIII. 2. atd.) Euseb a Jeroným znají je jako znamenné město arabské; v dobách křesťanských bylo sídlem biskupa, jehož diecése náležela k eparchii arabské (Reland Palaest. 217). Dnes zříceniny z doby arabské, jež na pahorku s rozkošnou vyhlídkou pod starým názvem Hesbon Seetzen nalezl (Buckingham, II. 106.; Robinson II. 522.

³⁾ K e d a s a, K a d e s (dvakrát ve Vulgátě Jos. XII. 22 a I. Makk. XI. 68) místo obyčklého Kedes na rozdíl od Kades Barne a Kades Nephtali, dřívé sídlo králů kananejských (Jos. XII. 22 vedle Megiddo) potom město levitské a ochranné v Galilei v území kmene Nephtali (Jos. XIX. 37, XX. 7; XXI. 32), odkud pocházel Barak a v jehož okolí Ceníté byli i stan Jahelův stával (Soude. IV. 6—9). Mělo pevnou polohu (Jos. XIX. 37) a proto připomíná se i,

jakož i Ptolemaidu, Gabu⁴⁾ a Caesareu se přihnali. Ani Sebaste a Askalon útoku jejich nezdolaly a jimi spáleny, podobně jako Anthedon a Gaza. Mimo to i blízké městům těmto vsi vzaty jimi v plen a zástupy mužů zajatých vykrvácely jejich meči.

2. Neméně i Syřané ukrutnou řež způsobili mezi Židy, pobivše je v městech do jediného a to ne snad z nenávisti pouhé jako kdysi, nýbrž spíše by se vyhnuli nebezpečí, jež jim od nich hrozilo. Celá Syrie nemálo pobouřena a každé město rozštěpeno ve dva tábory, jež v tom hledaly své spásy, kdo koho dříve zahubí. Tak míjeli dnové za neustálých bojů, a noci byly ještě horší, tráveny v úzkosti a strachu. Když pak měli za to, že Židé vyhubeni, přišli osoby z přátelství se Židy podezřelé na řadu a co pak pochybných s obojí strany se týkalo, nemohli sice zcela bez důvodu býti utraceni, ale báli se jich za to, zvláště když společně s jinými vystupovali, jako zjevných nepřátel. Kdo jinak

že ho Tiglath Pilesarem dobyto (IV. kn. Král. XV. 29). Za dob Makkabejských mělo silnou posádku, a Jonathan dobyl nedaleko odtud skvělého vítězství. I Jos. Flavius (Vál. židov. IV. 2, 3) jmenuje je městem značným, lidnatým nedaleko Gišaly ležícím (Kydoissa); Onomast. Euseb Kydossos, kniha Tob. Kydis. Nedaleko Panee, 20 mil římských jihovýchodně Tyru. Jeho zříceniny dnes ještě značných rozměrův (Robinson III. 622).

⁴⁾ G a b a nebo G a b a a; obé co do etymologie totéž, n á v r š í n e b o v ý š i n a. Jména několika měst v Palestině: 1. na jihu v Judsku nedaleko Hebronu (Jos. XV. 57, I. Paralip. II. 49); 2. město v území kmene Benjaminova, haggiba lebinjamin (I. Sam. X. 26). Proslulé tím, že pro hanebný čin spáchaný tu na ženě jakéhos levity se všemi městy kmene ostatními kmeny vyvráceno (Soude. XIX. 14). Později znovu vystavěno, proslulo jako rodiště a bydlíště Saulovo, protože i zváno Gabaa Saul (I. Sam. XV. 34; II. Sam. XXI. 6). Robinson domnívá se, že nalezl je v osadě Tell el Fúl (Biblioth. sacr. Aug. 1844 str. 598). 3. Levitské město v území Benjaminově naproti Michně na cestě do Jerusalema, nedaleko předešlého (II. Sam. V. 25; IV. kn. Král. XXIII. 8; I. Paralip. XVI. 6; I. Esdr. II. 26). Slulo též Gaba Benjamin; vystavěno králem Asou (Palest. Explorat. Fund. 1874 str. 61). 4. Na dvou místech ve Vulgatě (I. Sam. VII. 1 a II. Sam. VI. 3) stojí vlastní jméno Gabaa místo obecného „pahorek“ (podobně i III. kn. Král. XV. 22). 5. Gabaa v knize Judith (III. 14) odpovídá řeckému Gaibai, což omylem asi za Gagaba; tophurion peran tu Jordanu en tois Gerasenon orois (Jos. Flav. Starožitn. XII. 15, 3), jež obléháje Alexandr Jaunaeus zemřel r. 78 př. Kr. (Volf, Das Buch Judith). 6. město v Galilei zvané „městem jezdců“, poněvadž Herodovi vysloužil jezdcové se tu usadili; dnes poloha jeho neznáma. Srovn. III. 3, 1; Starožitn. XV. 8, 5.

za zcela mírumilovného jindy považován, toho dohánělo nyní lakomství k tomu, že o život stoupců strany protivné ukládal. Majetek zavražděných beze studu osvojovali si vrahové a odnášeli jako by byli v boji padli, předměty jim ukořistěné do svých příbytkův. Ano, kdo nejvíce takto ukořistil, oslavován, jako vítěz, jež mnoho nepřátel pobil. Města plnila se nepohřbenými mrtvolami: starce zřiti bylo povalovati se s dětmi a ženy ležely tu obnaženy, zbaveny lupiči i spodních rouch, takže nebylo ani čím hanby jim přikryti. Nevýslovná bída rozhostila se po všem kraji a horší ještě spáchaných zločinů byl strach z budoucnosti, která přijíti hrozila.

3. Potud Židům toliko s cizinci bylo bojovati; ale vtrhše do Scythopole, také Židů, kteří tam bydlili jako nepřátel zkusili. Ti spojili se totiž se Scytopolskými a chtěli, obětovavše veškery příbuzenské ohledy osobní bezpečnosti, proti krajanům svým do pole vytáhnouti. Tato přílišná ochota byla Scythopolifánům podezřelou a obávali se, by židovští jejich spoluobčané v noci města nepřepadli a tím, že by obyvatel jeho povraždili, zpronevěry na krajanech spáchané nehleděli takto napravití. Vyzvali je tedy, by s rodinami svými do háje za městem přesídlili, chtějí-li svornost upevniti a věrnosti úmluvou cizincům zaručené dostáti. Nic zlého netušíce, Židé výzvy této uposlechli, načež Scythopolifané, by v domněnce, že jsou zcela bezpečni jich utvrdili, dva nejbližší dny přisti ničeho proti nim nepodnikli. Třetí noci však užili vhodné příležitosti, povraždili Židy, již dílem ve spánek pohřížení, dílem bez starostí jsouce, nijakých stráží nepostavili, počtem třináct tisíc a zmocnili se veškerého majetku jejich.

4. Zvláštní zmínky zasluhuje osud, který Šimona jakéhos, syna váženého muže jménem Šavla, potkal. Šimon vynikal neobyčejnou silou tělesnou i odvahou, ale zneužíval obou těchto svých vlastností ke škodě krajanův. Denně vycházel z města, pobíjeje v hojném počtu Židy před Scythopolí tábořící a často zahnav jich celé davy na útěk, sám v potyčkách těchto druhdy rozhodoval. Tehdy však stihl jej zasloužený trest pro vraždy na krajanech svých spáchané. Když pak Scythopolifané Židy v háji obklíčili a střelami zasypali, vytasil meč svůj, ale nikoho z nepřátel jim neudeřil, vida, že proti přesile jejich ničeho nepořídí, nýbrž zvolal všecek rozvášněn zvučným hlasem: „Od vás Scythopolští

dostalo se mi nyní, čeho pro svoje skutky zasluhuji; myslil jsem, že vraždou tolika svých krajanů nejlépe dokáži svého přátelství k vám. Kdo tak těžce prohřešil se na svém národě, tomu neděje se nijaká křivda, když cizinci za svoji bezbožnost takto ztrestán. Stížen kletbou, sám vlastní rukou se zabiji, poněvadž se na mne nesluší, bych rukou nepřátel zhylnul a jako smrt tato očistou za vinu moji, tak zjednám si i slávy, že jsem zemřel jako muž. Nikdo z nepřátel nebude se moci chlubit, že mne skolil, aniž skonu mému se posmívati!“ To řka, vrhl soucitný i vztekem číšíci pohled na svoji rodinu: měl manželku, několik dětí a věkem sešlé rodiče. Rychle chopiv otce za stříbrný jeho vlas, proklál jej mečem, podobně i matku, jež ani dost málo se nebránila a posléze manželku s dětmi, jež vrhaly se přímo na smrtící zbraň, aby jen nepřátelům unikly. Zhubiv pak takto veškeru rodinu, postavil se, by jej zdaleka bylo viděti, na bezduché mrtvoly, pozvedl pravice, by ji každý spatřiti mohl a vrazil si meč až po jilec v hrud. Škoda bylo jeho mladého věku, škoda tělesné síly i statečné mysli jeho; ale pykal zaslouženě za svoji oddanost cizincům projevenou.

5. Krvavá řez Scythopolská měla ten účín, že i obyvatelé jiných měst proti svým židovským spoluobčanům povstali. Tak v Askalonu půl třetího tisíce, ve Ptolemaidě dva tisíce Židů pobito a mimo to i značná část jich uvězněna. I Tyřané sprovodili mnoho Židů ze světa a ještě více jich spoutavše, do žaláře uvrhli; podobně i obyvatelé Hippu a Gadery jenom odvážnější ze Židů pobili, bázlivce do okovů vložili. I v ostatních městech syrských naloženo s nimi podle toho, zda nenávisť proti Židům, či bázeň z nich tam převahu měla. Obyvatelé Antiochie toliko, Sidomu a Apameie⁵⁾ ušetřili svých židovských spoluobčanů a nedopustili, by někdo z nich byl zavražděn, nebo uvězněn, snad proto, že spolehajíce na svoji převahu, bouřím mezi Židy nijaké váhy nepřikládali, nebo,

⁵⁾ Apameia, jméno několika starobylých měst; tak zejména:

a) Apameia na Orontu v Syrii, slula nejprve Pharmake, potom Pella, načež Seleukem I. manželce jeho na počest přezvána. Apameí, hlavní město krajiny Apamene, až do pozdních dob císařských. jedním z předních sídel syrského velkoobchodu, okolo roku 611. po Kr. Chosroem II. a roku 1152 otřesy země stroskotáno; dnes zříceniny z něho u Kalat el Medik v pašalíku Tarabluském, starobylé biskupství (ritu syr. melch.) spojeno s arcibiskupstvím Homským

což za případnější považují, ze soucitu k nim, nijakých buřičských úmyslů u nich nepozorující. I Garasané Židům u nich bydlícím neublížili a těch, kteří z nich město opustili, až na pomezí doprovodili.

6. V říši Agrippově Židům rovněž úklady strojeny. Král sám odebral se k Cestiovi Gallovi⁶⁾ do Antiochie, zanechav správy jednomu z přátel svých, jménem Noarovi, jenž byl příbuzným krále Soema.⁷⁾ I přišlo z Batanee sedmnáct mužů, vesměs urozenosti i opatrnosti mezi spoluobčany židovskými vynikajících a žádali jej, aby pro případ, kdyby snad nějaké bouře i u nich vznikly, poskytl jim s dostatek branné moci, již by vzpoury potlačili. Poselství toto dal Noarus oddílem královských vojinů, jež na ně v noci poslal, pobiti. Nenasytná lakota přiměla jej k bezbožnému činu tomuto, který ostatně bez vědomí Agrippova spáchal, a pokračoval s krutou svévolí, podobnými zločiny do zkázy říši vrhaje, až Agrippa zvěděv o tom, co se děje, jemu, nechtěje ho z obav ku králi Soemovi dáti popraviti, aspoň správu říše odňal. Odbůjcové zmocnili se zatím nad Jerichem položené tvrzi Kypru, posádky

(Emesa). Srovn. I. 10, 10.; II. 18. 5, Starožitn. XIII. 7, 2.; XIV, 3, 2.; XV. 4, 2. b) Apameia na Mæeandru ve Phrygii (někdejší XKelene, založeno Antiochem II. a na počest matky jeho Apamy nazváno Apameí; rovněž důležitější obchodní město i za dob římských. Přijímí „Kibethos“ t. j. po česku bedna, dostalo se mu pro pokus lokalisovati tu pověšť, jakoby archa Noemova tam byla bývala přistála.

⁶⁾ Cestius Gallus za Nerona od roku 66 po Kr. římský prokurator v Syrii. Za něho počaly bouře židovské v Palestýně, jež zkázou Jerusalema skončily; Cestius sám s velikými ztrátami do Syrie zpět zahnán. Jiný Cestius, L. Cestius, místodržící římský v Asii, proslavil se pyramidou Cestiovou v Římě, již sobě za náhrobek dal zříditi a která dosud stojí u brány Porta di San Paolo (někdejší Porta Ostianis.); Cestius Macedonicus.

⁷⁾ Soemus, nebo Sohemus panoval v Emese. Emesa, město v Apamene (Syrii) na Orontu; dnes Homs nebo Hems. Římané zřídili tu svoji kolonii, jež později vlastními phylarchy spravována. V tamnějším chrámě boha Slunce byl císař Heliogabal, jenž se tu i narodil veleknězem. Císař Aurelian dobyl nedaleko odtud vítězství na Zenobii. Sv. Silvanus kázal tu Evangelium a byl i prvním biskupem emesským. Roku 1098 odňali křižáci Emesu Saracénům, ale ztratili ji opět koncem XII. století. Saladin se jí zmocnil. Roku 1258 v moci Mongolů; později Mameluků, jimž ji zase Turci odňali, v jejich moci až podnes. Srovn. VII. 7, 1; Starožitn. XVIII. 5, 4; XIX. 8, 1., XX. 7, .; 8, 4.

pobili a tvrz rozmetali. V tytéž dny přihodilo se i, že Židé v hojném počtu v Macheruntě usedli, přemluvili tamnější posádku římskou, by opustila hrad a jim jej vydala. Římané bojíce se pak, aby jim násilím nebyl odňat, povolili, svobodný toliko odchod sobě vymínivše; načež Židé Macheruntští na hradě se usadili, posádkou jej opatřivše.

7. V Alexandrii nebylo nikdy pokoje mezi obyvateli domácími a Židy, sváříliť se neustále od těch dob, kdy Alexandrovi⁸⁾ s ochotou proti Egypťanům pomoci poskytli a on za odměnu jim dovolil, že směli týchž výhod požívatí jako řečtí jejich spoluobčané. Tato výhoda trvala i za jeho nástupců, kteří vykázali jim zvláštní čtvrt města pro sebe, by bez překážky, s cizinci se nestýkající, způsobu svého života v čistotě mohli si uchovati a neměli ničeho proti tomu, nazývali-li se také Macedonci.⁹⁾ Když pak později Římané pány Egypta se stali, nemohl již ani první Caesar, aniž kdo z jeho nástupců Židům na výsady tyto jim Alexandrem propůjčené sáhnouti, jich jakkoliv v nich zkracovati. Následek toho byly pak neustálé třenice mezi Židy a Řeky a ačkoliv vrchnost obě strany denně teměř tresty stihala, napjatost poměrů mezi oběma přece čím dále tím více se rozmáhala. Když však nepokoje na různých místech vznikly, přiosťřily se i v Alexandrii různice tamnější. Alexandrijští konali právě poradu o poselstvu, jež hodlali k Neronovi vypraviti, když i mnoho Židů do amphiteátru, kde konána, se potají veřelo. Sotva však nepřátelé je spatřili, dali se do křiku, jim nepřátel i vyzvědačů nadali a shlukše se i rukou svých na ně vztáhli. Tři mužové z nich upadli pak v ruce Řeků, kteří je odvěkli, chtějíce je za živa upáliti; ostatní na útěku dohnání a pobiti. Tehdy povstalo veškero Židovstvo, by jich pomstilo; nejprv házeno na Řeky kameny, potom chopivše se pochodní, vrazili do amphiteátru a hrozili veškere tam shromážděný lid vydati v pospas plamenům. A hrozbu svou byli by i vykonali, kdyby Tiberius, velitel města, nebyl býval vzteku jejich položil mezi. Chtěje jich upokojiti, nepoužil hned branné moci, nýbrž dal jich

8) Alex. Velikému z Macedonie totiž. (srovn. jeho shovívavost k Židům ve Starožtn. XI. vylíčenou.

9) Srovnej, co se čestného názvu tohoto týče, Jos. Flav. „Proti Apionovi“ II. 4 a Starožtn. XII. 1.

nejvlivnějšími muži nejprv napomenouti, by se tiše chovali, aby nebylo jemu ke zbraním sáhnouti. Buřiči však odpověděli na tuto výzvu jeho posměchem a potupami, jimiž Tiberia zasypali.

8. I poznal Alexandr, že nelze se Židy po dobrém ničeho poříditi a proto poslal na ně obě legie, jež byly v městě posádkou, jakož i dalších pět tisíc mužů, již ke zkáze Židovstva z Libye přibyli, dovoliv vojínům, aby směli nejen Židů vraždití, nýbrž i majetek jejich loupiti a příbytky jejich páliť. Vojínové vnikli do tak řečené Dely, kde Židé pospolu bydlili, a vykonali rozkazy, jež jim byly uloženy, ale utrpěli při tom i sami značných ztrát. Židé semkli se těsně vespolek, postavivše mužstvo lépe vyzbrojené do prvých řad a kladli tuhý odpor. Porážka jejich byla však úplná; koho nepřátelé na bojišti neporubali, hleděli se ukrýti v domech, jež takto přeplněny. Římané však ze spodu je zapálili, prve co se dalo, z nich vyloupivše. Vítězové neznali soucitu s dětmi, ani úcty ku kmetským šedinám; koho popadli, každého utratili bez rozdílu věku i pohlaví, tak že veškery okolní prostory krví zaplaveny a na padesát tisíc mrtvol tu na hromadách nakupeno. Ani jediný Žid nebyl by býval na živu zbyl, kdyby ti, již ještě pozůstali, nebyli úpěnlivě prosili, by jich bylo ušetřeno. Samému Alexandru se jich sželeso a velel Římanům tudíž, aby již ustali; Vojínové, uvyklí jsouce poslušnosti, na první povel od vražd ustali; hůře však bylo Alexandrijskou zběž odvolati, jež nenávisť k Židům tak rozkacena, že sotva bylo lze ji od mrtvol odtrhnouti.

9. Tof řež Alexandrijská! Ježto však ostatně tehdy Židé všude krvavě pronásledováni, soudil i Cestius, že nesmí nečinností se oddati. Vytrhl tedy s celou dvanáctou legií a dvěma tisíci vybraného mužstva z legií ostatních, jakož i se šesti kohortami a čtyřmi oddíly jízdy z Antiochie. K tomu přibylo pomocných vojsk

Tiberias. (Pohled od Jezera genezaretského.) Město toto založil a vybudoval Herodes Antipas a učinil je i svým městem sídelním. Nešetřil na ně nákladu, vystavěv tu pevné hradby s krásnými branami. Uvnitř města překrásné náměstí a pěkné ulice poříditi dal. Pro sebe a svůj dvůr nádherný palác tu zbudoval a také divadlo zřídil. Hned u města byly teplé prameny léčivé, které jižně od města, až dosud zachovány. Za války židovské vzdalo se město Vespasianovi a bylo ušetřeno. Po válce stalo se útočištěm Židů, ač dříve Židé se mu vyhýbali — bylť jim nečistým, protože vystavěno na starém pohřebišti. Více o něm ve statích dalších.

královských: od Antiocha¹⁰⁾ dva tisíce jezdců a tři tisíce mužů pěchoty, vesměs lučištníků¹¹⁾, od Agrippy též počet pěchoty a jezdců jen neúplné dva tisíce; i Soëmus poslal čtyři tisíce mužů; třetina byla jezdců, ostatek pěší lučištníci. S touto zbrojnou mocí přitáhl Cestius ku Ptolemaidě. I města vypravila do pole tolikéž téměř pomocných sborů, jež však co do výcviku válečného nemohly se ostatním vojnům nikterak vyrovnati, ale za to předčily je nadšeností k boji a nenávisti k Židům. Agrippa sám provázal Cestia, udáváje směr pochodu a opatřuje potřebnou spíží. S oddílem vojska vytrhl nyní Cestius na opevněné město Zabulon v Galilei¹²⁾, jemuž přezděno „město mužů“ a které pomezí židovské od Ptolemaidy dělí. V městě nenalezli ani živé duše; obyvatelstvo prchlo do hor, zanechavši tu hojně pokladů všeho druhu. Cestius vydal je vojnům v plen. Až vydrancováno, na rozkaz jeho spáleno ač byly tu domy krásy až podivuhodné, podobně jako v Tyru, Sidonu a Berytu.

¹⁰⁾ Antiochus tento byl králem v Kommagene (syr. Kumereh), jež byla nejseverovýchodnější provincií syrskou na východě Eufratem, na severu a západě pohořím Amanem jsouc ohraničena, kdežto na jihu proti Kyrrhestice neměla přirozených hranic. V IX. století před Kr. dobytá jí Assyřany; v I. století pak samostatným územím pod vlastními panovníky z rodu Seukova. Od r. 73 před Kr. provincií římskou, podobně jako sousední Kyrrhestika s městy Zeugma, Hieropolis a Kyrrhos. Viz Starožitn. XVIII. 5, 4.; XIX. 5, 1.

¹¹⁾ Lučištníci, lehká pěchota i jízda sborů pomocných (pedites i equites sagittarii, toxotai a hippotoxotai po řecku); ozbrojeni byli válečnou sekýrou, lukem a toulcem se střelami, odění brsouce u klasických Řeků a Římanů nezvyklými kalhotami (antixyrides bracciae a koženou čapkou na způsob frygické čepice s dlouhými poklopy na uši. Amazonky bývaly obyčejně ve výzbroji lučištníků v umění řeckém zobrazovány. Nejlepšími lučištníky bývali Skythové, jako prakovníky zase prosluli nejvíce ve starověku Baleárci.

¹²⁾ Zabulon (hebr. Zebulun) kmen israelský, dle Písma Sv. původem od 10. syna Jakubova z Lie, dle součtu lidu konaného u hory Sinaje měl 57.000 hlav. Když dobyt Kananu usazen mezi jezerem Genezaretským a mořem Středozemním. Historicky nevystupoval mnoho jak se za to má (srovn. Is. VIII. 23.) odveden ze značné části s Nephtalim sousedním Tiglath — Pilesarem III. do assyrského vyhnanství. Též město toho jména na pomezí Galilee proti Ptolemaidě. Přijímá „města mužů“ pro udatnost obyvatel — dle jiných pouhý posměšek; dnes někdejší poloha jeho neznáma. Srovn. II. 18, 9.; Starožitn. I. 19, 8.

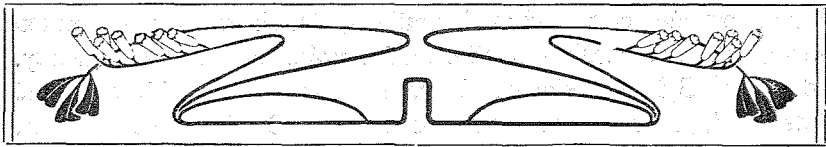
Potom protáhl celou vůkolní krajinou, loupil co mu do rukou přišlo, pátil vsi, načež v okolí připadl a vrátil se pak do Ptolemaidy. Když však Syřané, zejména Berytští, neustávali loupiti, dodali si Židé myslí, přepadli neočekávaně, o odchodu Cestiově se dověděvše, ty, kteří z nich tu pozůstali a pobili jich asi dva tisíce.

10. Cestius ostatně ve Ptolemaidě dlouho nepobyl a poslal, sám do Caesaree zaměřiv, část svých vojáků předem do Jopy s rozkazem, aby, podaří-li se jim město překvapiti, je osadili, ne-li však, spozorováni na pochodě, by jeho i ostatního vojska až přijdou, vyčkali. Dílem po moři, dílem souši spěchali vojínové na vytčené místo a oblehli město se dvojí strany. Obyvatelům nezbylo ani kdy, by prchli, nerci-li, by se k boji připravili a vesměs i s rodinami do jediného porubání; město pak vypleněno a spáleno. Počet pobitých byl osm tisíc čtyři sta. Podobně i do okrsku Narbatského nedaleko Caesaree položeného, vyslal Cestius silný oddíl jízdy, jež zemi zpustošila, množství domácího obyvatelstva pobila, majetek jim pobrala a osady jejich spálila.

11. Do Galilee poslal Cestius velitele dvanácté legie Galla s přiměřeným počtem vojska, jež, jak se mu zdálo, stačilo, by lidu tamějšího pokořilo. Nejsilnější pevnost v Galilee, Sepphoris, uvítala Galla s jásotem a rozvážným tímto činem ostatní města pobídnuť, zachovala klid. Buřiči a loupežníci prchli však vesměs na horu uprostřed Galilee naproti Sepphoře položenou a Asamou¹³⁾ zvanou. Gallus proti nim s vojskem vytáhl. Dokud zaujímali výše položené stanoviště, než-li Římané, snadno útoky jejich odrazili a pobili přes dvě stě svých nepřátel. Ale když Římané oklikou je obešli, a výše jich se položili, brzy podlehli; neboť svojí lehkou zbrojí nemohli těžkooděncům odolati a když na útěk se dali, padli jízde do rukou. Něco jich jen na místech nepřístupných se skrylo; větší část, počtem asi dvě tisíc, jako mrtvolky pokrývali bojiště.

¹³⁾ Asamon, hora v Galilei nedaleko Sepphory položená. Ponevadž poloha její není tu přesně určena a hor nedaleko řečené pevnosti několik, sporno tedy, kterou z nich Jos. Flavius asi mínil; Sepp domnívá se, že Džebel Džermak, jiní Džebel Turun nebo Džebel Derebe

IXX.

Co Cestius proti Židům podnikl a kterak oblehnul Jerusalem, nenadále od města odtáhl a čeho, vraceje se, od Židů utrpěl.

1. Gallus vida, že v Galilei o dalších pokusech vzpoury ani sledu, vrátil se s vojskem svým do Caesaree. Cestius však v čele veškeré svojí branné moci vytrhnul, k Antipatridě¹⁾ zaměřil. Tam zvěděl, že v tak zvané věži Aphekově²⁾ značný zástup Židů se

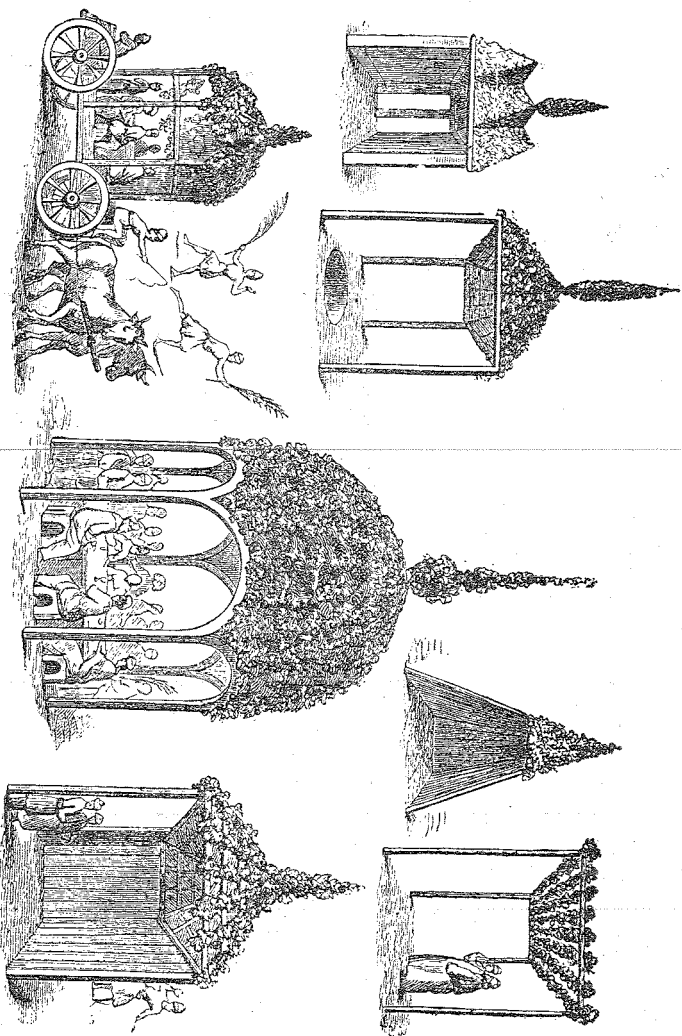
1) Antipatris, město na silnici z Jerusalema do Caesaree vedoucí položené, kudy sv. Pavel se ubíral, když Claudius Lysias dal jej odvésti k místodržiteli Felixovi (Skutk. apošt. XXIII. 31.) Zbudovatelem jeho byl Herodes Veliký, jenž nazval je na počest otce svého Antipatra Antipatridou. Leželo v pěkné vodou i hojnou vegetací bohaté rovině, jež dle Josefa Flavia Kapharzabach (Starožitn. XVI. 5, 2.) nebo Chabarzabach slula. Za doby Hieronymovy bylo již zpola zbořeno (semidurum oppidulum Ep. 108.) ale v VIII. století po Kr. ještě stálo. Dle Itin Hierosol. leželo 42 mil. (62.16 km) od Jerusalema a 26 mil (38.5) km od Caesaree vzdáleno. Dnešní vesnice Kefr Saba zachovala ještě šice starého jména, ale přes to přece dnes poloha je dosud neznáma. (Raumer, Palaestina str. 131.)

2) Věž Apheková, místo jinak neznámé; někteří domnívají se, že tu synekdoche (pars pro toto) t. j. změna jmen pyrgos a asty (lat. turris a opidum, hebr. enigdol a ir) což pravdě podobno, neboť měst toho jména Aphak nebo Apheka bylo v Palestýně několik. Tak zejména: 1) město v území kmene Aserova (Jos. XIX. 30.), dle některých totožno snad s Aphakou u Eusebia (Vit. Const. III. 35.) a Sozomena (Hist. Eccles XI. 5.), jež na Libanu leželo a chrámem Venušíným slynuo; dnes Afka. 2) město východně moře galilejského ležící, kde Benhadad Syrský Israelitům velikou porážku způsobil. (III. Král. XX. 26.) a jež dnes Pheik slove. 3) město východně na území kmene Issacharova, poblíž něhož Saul v boji proti

shromáždil, a proto vyslal k ní oddíl vojska, aby se jí zmocnil. Dříve však, než k boji došlo, Židé, zvěděvše o jeho příchodu, rozprchli se strachem, a Římané, přišedše, hrad prázdný našli, tedy na okolní vesnice se vrhše, je spálili. Z Antipatridy táhl Cestius k Lyddě, ale i ji našel lidu prázdnou, neboť veškerého obyvatelstvo odešlo do Jerusalema na slavnost letnic.³⁾ Pouze

Filištínům o život přišel (I. Sam. XXIX. 1. Vulgat. Lapis adiutorii) položeno za dob Samuelových Filištíné proti Israelským tábořili a jež dle I. Sam. VII. 12. na jihu Palestýny mezi Masfatem a Senem leželo. S ním opět nelze ztotožňovati Aphek nebo Apheku (Jos. XV. 53), jež dle okolí jeho soudíc (l. c.), jižně Jerusalema nedaieko Hebronu leželo; II. IX. 1; Starožitn. V. 11. 1; VIII. 14. 4.

3) Poslední ze tří výročních svátků židovských byly letnice. Měly rovněž dvojí význam jako slavnost přesnic, význam historický a čistě přirozený. Prvý byl jako u slavnosti přesnic hlavní věcí a naznačen již názvem chag sukkut (Levit XXIII. 34.) t. j. slavnost stánků; k tomuto odnáší se druhý název jeho chag heasaf, t. j. slavnost sbírek (Exod XXIII. 16.) Slavnost tato založena především na památku, že za pobytu na poušti bylo jim bydlet pod stany (Lev. XXIII. 42.) Znamenat slovo sulekat nejen chatrče, příbytky z loubí, nýbrž i stany, na př. II. Sam. XI. 11. a ježto dle Lev. XXIII. 42. příbytky Jsraelitů na poušti takovými příbytky vskutku byly, slují dle Lev. XIV. 8., Num. XVI. 27., Deuteron. I. 27. stánky. Ale nejen pobyt ve stáncích na poušti byl to, co slavnost tato měla jim na mysl přivésti, nýbrž byl to i povšechný stav Israele za oněch dob, kdy bez pevných sídel a bezpečného stanoviště do země zaslíbené teprv putoval, a jí posléze za vůdcovství Hospodínova došel. A právě na vůdcovství toto, jakož i zázračnou druhdy ochranu, již Hospodín jemu poskytl, měla býti mysl jeho obrácena, a odtud i slova Hospodínova: „Dal jsem jim bydlet ve stanech — já Hospodín Bůh váš,“ jimiž slavnost tuto poručil. Ona doba se svými odchylkami v době přítomné měla jim býti živě na mysl jeho představena, by si toho vědomí byli, že jí znovu prožívají s onou charakteristickou známkou a tím i k díkům, že lid tehdy zachráněn a konečně do pevných sídel zaslíbené země uveden, pohnuti. Jménem „slavnost sbírek“ označeny letnice spolu i svátečním dnem díků a skončené sklizně roční vůbec. (Exod. XXIII. 16.; Denter. XVI. 13.) Oslava letnic počínala se patnáctého dne sedmého měsíce a trvala sedm dní, k nimž přidán jeden ještě den jako den odpočinku právě tak, jako jim byl den první. V těchto dnech bylo Židům bydlet pod stánky dle Levit. XXIII. 40., kde stojí psáno: „Vezměte si dne prvního ovoce krásných stromů, ratolesti palmové a sněti listnatého stromoví a vrb u potoků atd. Ze tím míněno stavivo na stánky, ne však jak rabínové se domnívají součástky

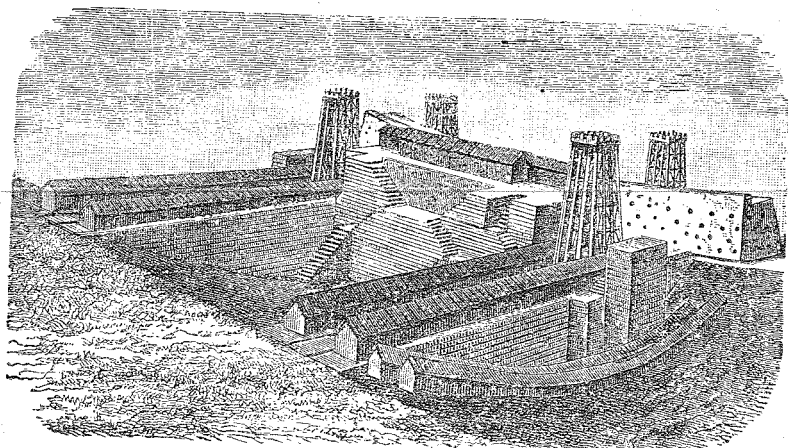

padesát osob (žen) postřehli, jichž pobivše, město spálili. Odtud pak minuv Bethoron, položil se na místě, jemuž jméno Gabaon,⁴) padesáte honův od Jerusalema.

kytice, již každý Israelita v ruce držel, vysvítá z II. kn. Ezdr VIII. 15., kde poukázáno, že tento předpis Pentateuchu není exklusivně bráti. Kytice (lulab) z vrb (arabin) myrt (aboth) a ratolestí palmových (themarim) a citron (etrog) z nich prvé v pravici, tento v levici nesen, připomínají se teprve v Mišně (Fr. Sukkoth. III. 1.) Slavnost tato byla ze všech slavností největší a nejveselejší (beorton magisté Philo Opp. II. 286.; heorté sphoedra hagioatáté kaj megisté, Jos. Flav. Starožitn. VIII. 4, 1.) a po celých osm dní mimo dobrovolné oběti jednotlivců, přinášeno i hojně obětí slavnostních. Prvého dne 13. býkú, 2 berani 14 ročních beránků kromě předepsaných obětí potravinných a tekutých obětováno v zápal a s nimi kozel jako oběť záhříšná; sedm následujících dní oběti tyto nezměněny, toliko že každého příštího dne o kus hovězího dobytka méně zabito; osmého dne však příslušné oběti potravinné i tekuté, a k tomu kozel, jako oběť záhříšná. V sobotním roce bylo o slavnosti letnic levitům, veškerému lidu i cizincům v Palestýně usedlým zákon Hospodinův předčítati (Deuter. XXI. 10—13). Každého ze sedmi dnů svátečních vyjmajíc toliko osmý den (Sukkah IV. 1.) konána kněžími mezi obětí ranní ještě tato zvláštní libace nebo úlitba: kněz přinesl ve zlatém džbáně z pramene šiloah tři logy (1½ litru) vody, vzal něco vína k tomu a vylil obé do dvou na západní straně oltáře položených rour. Zároveň provozovány i hudební skladby a Mišna praví, že kdo neviděl radosti v domě Hospodinově v těchto dnech, neví ani co radost jest, (Sukkah V. 1.) V předvečer prvního dne na nádvoří žen uspořádána velká illuminace, na velikých zlatých svícnech o čtyřech misách hořelo světlo, takže celé město Jerusalema osvětleno a zároveň nejvznešenější mužové Israelští provedli náboženský tanec pochodňový, kdežto levité zatím, sedíce na patnácti stupních z nádvoří mužů do nádvoří žen vedoucích pěli nábožné písně za průvodu hudby. (Sukkah V. 2—4.)

⁴ G a b a o n, město čtyřicet (7,4 km (Starožit. VIII. 11. 7) nebo padesát honů (9,225 km Jos. Flav. Vál. žid. II. 19, 1.) dle Robinsona (II. 353. 2½ hodiny na sever od Jerusalema na cestě do Bethoron a Lyddy položené. Původně bylo městem kananejským a tvořilo s městy Kaphiron, Baroth a Kariathiarim za příchodu Israelitů do Palestýny spolkový stát Gabaonský. Obyvatelé Gabaonští (původem Hevité; Jos. XI. 19.) učinili s Josuou úskočnou smlouvu (Jos. IX. 3.); když pak podvod jejich odhalen, na přímluvu Josuovu darován jim sice život, ale svobody pozbyli a bylo jim u Israelitů konati helotské (hrubé otrocké) práce. Tak jeví se i v době po návratě z vyhnanství, slujice Nathinaeové. Jejich území dáno kmeni Benjaminovu (Jos. XVIII. 25.); město však Gabaon podrželo potomstvo Aronovo (Jos. XXI 17.) Gabaon město veliké, jakoby královské (Jos. X. 2.) bylo dlouho místem,

2. Židé pozorující, že válka k městu se blíží, ustali ihned od oslavy dne svátečního, chopili se zbraní a spolehajíce na ohromné své množství, bez jakéhokoliv pořádku s velikým křikem do boje se vrhli. Ani že sedmého dne, den odpočinku, se neohlíželi, ač jindy soboty velmi přísně světili. Tento bojovný vztek, jenž nedbal ani povinností náboženských, přinesl jim v boji tomto vítězství. Takou silou pak na Římany uhodili, že jejich bitevní čaru prorazili a středem jejich se probívěše, koho z nich dostali, ubili. Kdyby nebyla oddílu vojska, jenž dosud se bránil, přispěla méně unavená pěchota s jízdou mistrovským obratem ku pomoci, byla by bývala

Kryté podkopy, tak zv. „želvy“ a jiná ku boření hradebních zdí vhodná zařízení.

po všem vojsku Cestiově veta. Padlo pak v boji tomto pět set patnáct římských vojáků, z nichž čtyři sta bylo pěších a sto patnáct kde archa úmluvy chována (I. Paralip. XXI. 29.; II. Paralip. I. 3.) Mezi Gabaonity, kteří zůstali pohany, způsobil král Saul hroznou, krvavou řež, jež teprve za krále Davida na potomstvu jeho směřena (II. Sam. XXI.). U Gabaonu svedena rozhodná bitva mezi Davidem a Isbozethem (II. Sam. II. 12.); nádrž na vodu, o níž ve I. Sam. II. 12. zmínka se činí, posud stojí. Tu přinesl Salomoun tisíc zápalů Hospodinu v oběť a vyprosil si u Něho ve snách místo bohatství a cti, moudrého, rozumného srdce. (III. Král. III. 4–15.; JJ. Paralip. I. 3–13.) V Novém Zákoně se nepřipomíná již; ale zmiňuje se o něm Jos. Flavius, jmenuje je místem, kde Cestius Gallus utrpěl i porážku. (Vá. židovsk. II. 19. 1.) Na místě starobylého Gabaonu stojí dnes, jak Robinson (II. 353.) zcela správně dovořil, vesnice Keir el-Džib.

jezdců; Židů padli jen dvacet dva mužové. Nejstatečněji bojovali na straně židovské příbuzní krále Monobaza z Adiabeny, Monobazus a Kenedaeus, po nich Peraita Niger⁵⁾ a Babyloňan Silas, který ze služeb krále Agrippy odešel, k Židům se přidal. Tehdy Židé z předu byvše odrazeni a postupovati nemohouce, do města se vrátili; od zadu však na Římany, když do Bethoron táhli, udeřil Šimon, syn Gionův, zadní voje jim rozpráčil a množství soumarů se zmocnil, jež do města s sebou přivedl. Tři následující dny, kdy Cestius neměl se ještě k odchodu, osadili Židé výšiny a položili stráže ku průsmykům, dávajíce tím na srozuměnou, že nechtějí oddati se zahálce, až Římané na zpáteční pochod se vydají.

3. Agrippa, jemuž nebylo tajno, že Římanům veliké nebezpečí hrozí od nepřátelských oddílů, jež měly hory vůkol osazeny, doufal, pokuse se po dobrém, že buď podaří se mu všechny od války odvrátiti, neb aspoň ty, kterým do války se nechtělo, od nepřátel odpadnouti přiměje. Vyslal tedy ze své družiny dva muže, kteří u Židů veliké vážnosti požívali, Borkaea a Phoeba, dav jim po nich vzkázati, že slibuje jim přátelství Cestiovo i odpuštěnou se strany Římanů za vše co se přihodilo, složí-li zbraň a s nimi se smíří. Odpůrcové však, kteří se obávali, by veškeren lid slíbenou beztrestností zlákan, k Agrippovi nepřišel, obořili se na posly jeho, chtějíce je zabít. Phoeba vskutku se světa zprovodil než se ke slovu dostal, kdežto Borkaeus, ač zraněn, rychlým útekem se zachránil. Kdo pak z lidu osmělil se nevoli svou pro skutek tento projevit, toho odbůjcové kameny a kyji do města zahnali.

4. Různici mezi Židy takto povstalou považoval Cestius za vhodný okamžik k útoku. I obrátil se se vším vojskem proti nim, zahnal je na útek, stíhaje jich až do Jerusalema. Rozložil se pak táborem na tak řečeném Skopu⁶⁾ sedm honů od města vzdáleném

⁵⁾ Peraita, poněvadž pocházel z Perea; viz dole XX. 4, kde připomíná se jako velitel vojska v Idumee.

⁶⁾ Skopus, po česku hlídka, pahorek na cestě z Jerusalema do Anathot, jež bylo kněžským městem v území kmene Benjaminova (Jos. XXI. 18., Jerem. I. 1.) a proslulo jako rodiště proroka Jeremiáše (Jerem. I. 1.) Podle Hieronymova Onomast. a Comment. in Jerem. I. 1. leželo tři míle 4.1 km, dle Jos. Flavia 20 honů (3.7)km severně od Jerusalema a mělo i za dob Hieronymových jméno Jeremiášovo, jež má dosud jakás osada od Jerusalema 10 mil na západ vzdálená, již nesmíme nikterak s městem tímto zaměňovati. Z Anathol pocházel

(1.3 km podle našich měr a tři dny ničeho proti nim nepodnikl, očekáváje, že snad obyvatelé jeho se mu vzdají; poslal ale silnější oddíly vojska do okolních vesnic, aby sháněly spíže. Čtvrtého pak dne, kdy bylo třicátého hyperberetaia (října) seřadil svoje voje v šik válečný a zaměřil s nimi do města. Buřiči však nespustili občanů z očí; ale sami ulekše se promyšleného postupu Římanů, vyklidili vnější čtvrté městské (předměstí) a stáhli se do vnitřního města a do chrámu.⁷⁾ Cestius postoupiv s vojskem svým tam, spálil Bezethu a tržiště na dříví.⁸⁾ Po té odtáhl do hořejšího města a utábořil se naproti královskému hradu.⁹⁾ Kdyby byl té chvíle dal na zeď hnáti útokem, byl by město opanoval a konec válce učinil. Ale velitel tábora Tirannius Priscus a většina plukovníků od jízdy, jsouce Florem podplaceni, úmysl jeho mu zradili. To byl i důvod, proč válka tak dlouho se vlekla a Židé v ní tolika nehodami postiženi.

5. V témž čase na radu Anana, syna Jonathova, někteří z předáků židovských pozvali Cestia do města, slibující, že mu brány otevrou. Cestius však rozhněván, nechtěl o ničem věděti a poněvadž jim nedůvěřoval, váhal tak dlouho, až odbůjcové o zradě Ananově zvěděli a jej se stoupenci jeho buď se zdi svrhali, nebo házejíce po nich kameny, domů zahrnali. Sami pak rozdělivše se v čtyry, osadili věže a metalí odtud střely na ty, jež na hradby útočili. Pět dní pokoušeli se Římané zdi slézti, ale ničeho nepořídili; šestého pak dne Cestius vzav vybrané mužstvo s sebou a lučištníky, vzal chrám se severní strany útokem. Židé s podloubí statečně odpírali a několikrátě podařilo se jim útok odraziti, ale posléze hrubou střelbou zahrnutí, ustoupili. Tehdy Římané tak zvanou želvu¹⁰⁾ utvořili tím, že vojínové prvých řad štítů své o zeď pevně i Abiezer, jeden z hrdinů Davidových (II. Sam. XXIII. 27.); tam poslal i Šalomoun velekněze Abithara do vyhnanství (III. Král. II. 26.) a tam zahájil i Jeremiáš svoji prorockou činnost, ale bylo mu později svému rodnému městu, jež nechtělo kárných jeho řečí poslouchati vyhýbati. (Jerem XI. 21—23.)

⁷⁾ T. j. ustoupiti z Bezethy za jinou zeď, která Akru a jiné díly města od ní dělila.

⁸⁾ Viz Spiess, Jerusalem des Jos. Flavius str. 103.

⁹⁾ Podivno, že Cestius druhou zeď, jež dělila Akru od Bezethy, moha ji snadno vzíti útokem a opanovati, toho učiniti opomenul. Bezetha s Akrou tu splývají, což bylo by mu práci usnadnilo.

¹⁰⁾ Útočníkům bylo vždy pomýšleti na kryt mužstva, jež bourací stroje obsluhovalo, jakož i vůbec všech vojnů, jímž bylo u hradeb pracovati.

opřeli; ti pak, kteří za nimi stáli, pavězy svoje s pavézami svých předáků semkli, což i ostatní učinili, čímž střelba Židů sklouzala se s pokrovu (střechy) tak vzniklého, nijaké škody jim nepůsobil. Jsouce pak zcela skryti, podkopávali vojínové zdi a brzy strojili se bránu chrámovou zapáliti.

6. Veliký strach zmocnil se odbůjců a mnozí z nich utíkali z města nejnak, než jakoby ho již dobyto bývalo. Tím nabýval lid znovu myslí; jak zlosynové ustupovali, blížil se ku branám, aby je otevřel a Cestia jako dobrodince do města přijal. Kdyby byl ještě jen krátkou dobu pokračoval, město obléháje, byl by se ho snadno zmocniti mohl. Ale Bůh, jak za to mám, již pro bezbožníky od svatyně své se odvrátil a nedopustil, aby onoho dne válka byla skončena.

7. Cestius totiž, jenž ani o zoufalém stavu obležených, ani o náladě lidu proň nijaké potuchy neměl, dal pojednou vojsku povel k ústupu a vzdav se vši naděje, ačkoliv nijaká nehoda ho nestihla, a opustil tak způsobem nevysvětlitelným město. Neče-

Původně byla to střecha ze štítů utvořená, jež jich chránila — testudo, chelone, želva. Na ochranu berana byla jízdní střecha, jež sluha chelone, kriopheros, testudo dicitaria. Tyto želvy měly sedlovou střechu s ostrým úhlem, aby na ni s hradeb vrhané předměty snadno se svezly a co nejméně škod působily. Mimo to na ochranu od ohně, byly vesměs ze dřeva, pokrývány nesnadno zápalnými nehořlavými áltkami, na př. drnem; za poboční stěny užíváno prken nebo koží. Podobného přístroje, jenom že poněkud menšího, užíváno na ochranu zákopníků při pracích pozemních, chelone chostris, testudo ad congestionem fossarum, jež měla na straně k nepříteli obrácené překlápěcí stěnu. Podobná byla i želva borná, chelone dioryklis, pod jejíž ochranou nepřátelská zeď bořena. Poněvadž bylo jí až ke zdi posunutí, měla přední stěnu kořmou, jež dala se sundati; šikmá až k zemi sahající zeď chránila pracujících ode střel obležených. Aby zabezpečen byl styk s mužstvem obsluhujícím obléhací stroje, nebo by chráněny byly útočné proudy (kolonny), čehož bylo také potřebí, užíváno jiných želv, tak zvaných „hybných chodeb“, stadia, ampeloi, vineae řečených. Jejich pobočné stěny byly z kožešin, střecha pak pokryta vlhkými kožemi, nebo čerstvým drnem. Římané nazývali želvu též musculus (myška.) Na ochranu útočníkův užíváno i pohyblivých stěn, nebo velikých štítů na kolečkách, jež zvány plutei, podoby obyčejně polokruhové se šikmým úhlem. Za ně ukrylo se šest nebo sedm mužů, kteří střílnami odtud na nepřítel střely metalí. Pro větší bezpečnost pokryty přední stěny ještě kožemi.

kávaným odchodem jeho nabyli opět zbýjcové odvahy, přepadli zadní voje Římanů a pobili mnoho jezdcův i pěších vojinů. Cestius utábořil se prvou noc na Skopu; na zítří postupoval dále, dráždě takto ještě více nepřátel, již znovu vrhli se na zadní voje jeho, nových ztrát jim způsobivše tím, že i s boku na Římany střelbou dotírali. Poslední z proudu neměli ostatně ani té odvahy, čeliti útočníkům, domnívajíce se, že jich neobyčejně mnoho a co útoku pak s boků se týkalo, nebyli Římané vskutku s to, by jemu odolali, jsouce jednak těžce ozbrojeni, jednak nechtíce pořádku na pochodě porušiti, kdežto Židé, jsouce lehce oděni, způsobili byli harcovati, na nepřitele dotírali. Tak bylo Římanům veliké ztráty nésti a nemohli nepřátdlům nikterak uškoditi. Celou cestou ničení jsouce, posléze i ve zmatek uvedení, hromadně jimi pobíjeni. Z padlých vytknouti sluší především Priska, velitele šesté legie, tribuna Longina, velitele jízdného oddílu Aemilia Jukunda. Konečně ztrativše i značnou část svých zavazadel, dorazili po mnohých strastech do dřívějšího svého tábora u Gabaa. Tu zůstal Cestius dva dny, nevěda si rady co počíti; když pak třetího dne spatřil, že nepřátel ještě přibýlo a vše vůkol Židy se jen hemžilo, poznal, že veškeren odklad jemu jen ke zkáze a že čím dále tu zůstane, tím více nepřátel jemu přibude.

8. Aby tedy útěk pokud možno urychlil, dal vše, co by vojsku na pochodě jakkoliv překážeti mohlo, zničiti. Pobiti mezkové i jiné soumary mimo těch, jimž bylo střelivo a válečné stroje nésti. Těch pro okamžik nemohl nikterak pohřešiti; bylyť obavy, by se jich Židé nezmocnili a proti Římanům nezneužili. Tak táhl s vojskem k Bethoronu. Dokud dál se pochod po rovině, Židé Římanů téměř ani neznepokojovali; jakmile však úzkou, příkrou úžlabinou stěsnání jíti měli, pospíšil pokaždé oddíl Židů napřed, aby jim východ odtud uzavřel, kdežto druzí zadní voje do rokliny vehnali a jádro židovského vojska, usadivši se na úbočích cesty, zasypalo nepřátelské voje deštěm střel. Tu byli pěší vojinové na rozpacích, kterak se brániti. Hůře ještě dařilo se jezdcům, neboť nepřátelské střely nedovolily jim ani s koní sesedati, do šiku se seřaditi a pak i příkrý svah úbočí, kde Židé svoje bojovníky umístili, nebyl pro koně sjízdný; nemohli tam krátce za nimi, kdežto na druhé straně skalní rozsledliny a propasti na ně se šklebily a jediný jenom

chybný krok — byli pohřbeni. V této nevýslovné tísní, kdy nebylo lze nikudy uniknouti aniž na odpor pomysleti, dali se posléze všichni do hlasitého pláče a zoufalého nářku, do něhož mísily se válečné povely Židů, jásot jejich i výkřiky vzteku, jež příšernou ozvěnou se nesly. Nechybělo mnoho, a byli by veškero vojsko Cestiovo potřeli, kdyby noc nastavši nebyla dalším vraždám zabránila. Římané prchli, noci jsouce chráněni, do Bethora a Židé veškery důležitější body vůkol osadili, by nepřátel na zpátečním pochodě mohli sledovati.

9. Cestius pomýšlel nyní, vida, že na zpáteční pochod nelze ani pomysleti, na tajný útěk. Vybral tedy asi čtyři sta nejsrdnatějších vojinů a rozestavil je podél ohrady tábora, aby vztýčili na ní praporece při ponůčkách obvyklé, by takto u Židů doměnku vzbudil, že vojsko veškero dosud tu táboří. Sám s ostatními postoupil se vší tichostí o třicet honů (5·5 km dle naší míry) v před. Když pak Židé ráno za soumraku postřehli, že tábor římský opuštěn, přepadli ony čtyři sta vojinů, jimiž oklamáni, a sestřilivše je, pustili se za Cestiem. Tento však získav pochodem nočním značný kus cesty, postupoval i za dne s takou rychlostí, že vojinové strachem a hrůzou obléhacích věží, střelných strojův a jiného válečného náradí ani s sebou nebrali, jež pak za kořisť připadlo Židům, kteří ho proti někdejšímu jeho majetníkům zneužili. Židé pronásledovali pak Římanů až do Antipatridy. Když pak jich tu již nestihli, dali se na zpáteční pochod, vzavše s sebou opuštěné stroje, oloupivše mrtvolky a ani zavazadel tu zbylých nenechavše, táhli za vítězných zpěvů do města. Ztratili nemnoho mužstva, ale za to Římanům a jejich spojencům pět tisíc, tři sta vojinů pěších a tři sta osmdesát jezdců pobili.¹¹⁾ To stalo se osmého dne měsíce dia (listopadu) ve dvanáctém letě vlády Neronovy.¹²⁾

¹¹⁾ V Dindorfoně textu jehož tu použito 380, v jiných¹¹⁾ a u. Sušila 980.

¹²⁾ Nero panoval v letech 54—68 po Kr.; tedy roku 66.

XX.

Cestius vypravuje posly k Neronovi. Židé v Damašku povraždění. Obyvatelé Jerusalemské vrátivše se, stíhajíce Cestia, jmenují další velitele války, mezi nimi i Josefa, jenž sepsal tyto dějiny.

1. Po porážce Cestiově opustilo mnoho vznešených Židů město, jako námořník odplave s tonoucí lodí. Mezi jinými byli to: Kostobar a Šavel s Filipem, synem Jakimovým, jenž byl plukovníkem ve službách Agrippových a odešli k Cestiovi. Jakýsi Antipas však, jenž se jmenovanými byl také ve královském hradě obležen, pohnal útekem a byl později, jak se o něm ještě zmíním,¹⁾ odbýjci se světa srovozen. Cestius poslal Šavla s průvodci jeho na vlastní jejich žádost k Neronovi do Achaje,²⁾ by jednak vlastní bídu jemu vyličili,

1) Byl správcem státní pokladny; s Liviem a Sophou, synem Raguelovým, již byli vesměs, jako on, z královské krve, odbýjci uvězněni a popraveni; jak, nepovídá Jos. Flavius.

2) Achajové, jeden z hlavních kmenů řeckých, jenž odvozuje původ svůj od Achaia, syna Kuthova. Pravlastí jejich byla, jak se za to má, jihovýchodní Tchesalie, jež na rozdíl peloponnenské slula phtiotskou Achají; později osadili Peloponnes, vyjímajíc pouze Arkadii, (odtud Achajové povšechný název Řeků u Homera; u Vergila Achivi, Argivi.) Stěhujícími se Dory zatlačeni znenáhla až na úzký, hornatý pruh pobřežní (Aegialeia), jenž podle nich Achají nazván. Tamnější ionské obyvatelstvo dílem zahnáno, dílem podrobno; starou ústavu župní podrželi, tvoříce volný zcela spolek dvanácti měst (Dodekapolis): Dyme, Olenos, Patrae, Aegion, Heliké (roku 373 př. Kr. s Burou ofěsy

jednak vinu, že válka vypukla, na bedra Florova svalili. Domníval se totiž, že hněv Neronův na něho vzbudě, sám hrozící nebezpečí aspoň pokud možno zmírní.

2. Zatím obyvatelé Damašku o porážce Římanů zvěděvše, popílili si a Židů u nich usedlých povraždili. A jak tito kdysi již na zápasště (gymnasium) z nedůvěry proti nim na poradu se byli shromáždili, použili i oni podobné příležitosti, jež se jim naskytla, když znovu schůzi takovou tam svolali, majíce za to, že útok na ně lze takto nejsnáze provésti. Strach měli jedině ze svých manželek, jež až na nepatrné výjimky, vesměs na židovství byly přestoupily, proto hleděli, by ženy o ničem se nedověděly, přepadli

země v moři pohřbena) Aegar, Aegeira, Pelleue a j. Politicky důležitou se stala Achaia teprve tak řečeným spolkem achajským, jež roku 280 př. Kr. uzavřela města Patrae, Dymé, Pharae, Tritaea a jiných ještě šestero měst (trval až do roku 146 před Kr.) a to teprve přistoupením Arata a rodného jeho města Sikyonu (251.) Ústavu měl demokratickou: dvakrát za rok konaly se valné schůze spolkové v Aegiu; spolkovému vojevůdci (strategovi) stála k ruce rada (bulé), složená ze dvanácti členův. Aby moc jeho příliš nevzrostla, ohradila se Sparta: Aratos povolal Macedonii na pomoc (roku 223 před Kr.). Philopoimen (roku 198.) spojil se s Římem, jenž z počátku spolek proti Spartě a Messenii podporoval, později však jej systematicky ničil a tisíc vlastenců (mezi nimi i Polybia) do Itálie odvedl (roku 167 př. Kr.) Nová válka se Spartou stala se válkou za svobodu pod Kritolaem a Diaem a skončila zkázou Korinthu (roku 146); Řecko pak stalo se pod jménem Achaje římskou provincií, s počátku totiž senátorskou (provincia senatoria) spravováno jsouc jménem senátu prokonsuly; Tiberius odňal jí senátu a Achaia jako provincia imperatoria pod správou prokuratorův. Claudius však vrátil jí opět senátu, pročez za dob sv. apoštola Pavla správcem jejím opět prokonsul se jeví. Později bylo Achaji mnoho nepřátelských vpádů za slabých císařů Byzantských přestáti. V době křížových výprav padla Achaia roku 1204 do rukou Latinců, kteří tu knížectví Achajské, vévodství Athénské atd. zřídili. Ku sklonku XV. století nastaly výboje Turků, jimž ve století XV. celé Řecko podlehlo. Benátčané dobyli sice roku 1686. všech téměř pevností v Achaji, ale dlouho se jimi netěšili, neboť již roku 1715. měli je zase Turci ve svých rukou. Dnešní Achaja, nebo Řecko od roku 1830. samostatným královstvím, skládá se z někdejších tureckých provincií. Livadie, (stará Hellas), Moree (dřívější Peloponnes), z části Epiru a Thesalie, jakož i četných ostrovův okolních. V církevním ohledu tvoří jedinou provincií s metropolí v Korinthu.

bezbranné Židy na těsném prostoru směstnané, počtem deset tisíc a pobili jich všechněch za hodinu, sami nijakých ztrát neutrpěvše

3. Pronásledovatelé Cestiovi, vrátivše se ze své výpravy do Jerusalema, pobili jednak zbylých tu ještě přátel Římanů, jednak přemluvivše je, získali jich na svou stranu a konali po té schůzi ve chrámě, by dalších ještě velitelů války zvolili. Vrchními veliteli v městě jmenován Joseph, syn Giorův a velekněz Ananus. Zvoleným bylo uloženo opravu hradeb provést. Eleazara však, syna Šimonova, nechtěli, ačkoliv Římanům odňatou kořist a Cestiovi uloupenou pokladnu válečnou, jakož i mnoho jiných peněz státních v rukou měl, přece v čelo veřejné správy postavit, ježto neušla jim jeho pánovitá povaha a jemu oddání Zelotové³⁾ se nejinak než jako by byli jeho pochopy, chovali. Za nedlouho arcí, když nebylo již peněz, Eleazar, lid svými kejklady tak obloučil, že ho jako svrchovaného velitele svého ve všem na slovo byl poslušen.

4. Pro Idumeji jiné za vůdce vyvolili, Jesua totiž, syna Sapphiova jednoho z velekněží a Eleazara, syna velekněze Ananie, jimž dosavadní velitel Idumee Niger, zvaný Peraiton, poněvadž z Peree za Jordánem ležící pocházel, podřízen. I o ostatní krajiny v ohledu tomto postaráno: do Jericha poslán za velitele Josef, syn Šimonův, do Zajordání nebo Peree Manasses, do podkrají Thamenského⁴⁾ Essej Jan, jemuž i Lydda, Joppe a Ammaus přiděleny. Velitelství v okresích Sophně a Akrabattě dáno Ananioví, synu Janovu, v obojí Galilee pak ustanoven velitelem Josef, syn Matějův,⁵⁾ jemuž přidána i Gamala,⁶⁾ nejohrazenější z měst končin těchto.

³⁾ Zelotové (= horlivci) za dob Kristových od Fariseův odštěpená strana, jež přeceňujíc jednostranně svoji přednost jako lidu Hospodinova, Nežidů a zvláště Římanů nenáviděla, neustále proti nim brojíc; ve válce židovské od roku 67 po /Kr. prováděla, vedena jsouc Janem z Gišaly, v Jerusalemě krvavou hrůzovládu. — Zelotismus = fanatismus (zejména náboženský). Viz i IV. 3, 3. a násled.

⁴⁾ Th a m n a, též Tamnata, město v Judsku, na severním pomezí kmene Judova, dle Robinsona dnešní Tibneh.

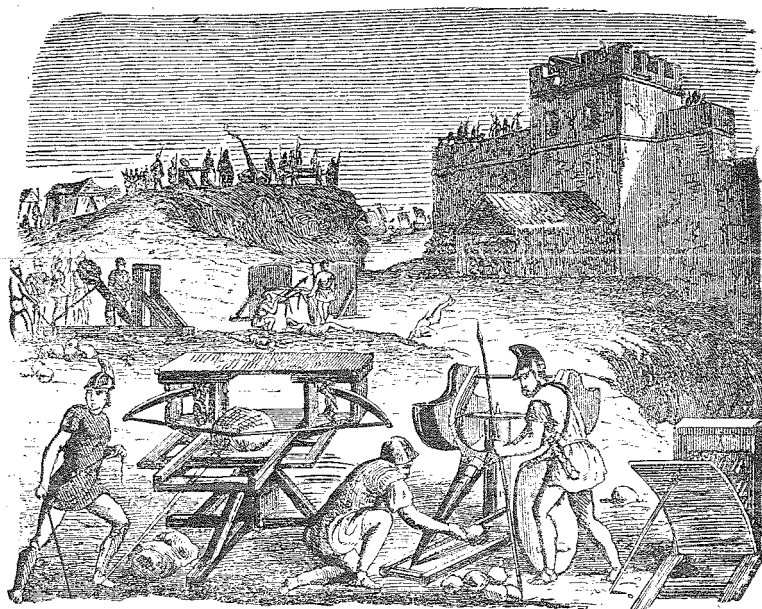
⁵⁾ Josef, syn Matějův = Jos. Flav., spisovatel díla tohoto

⁶⁾ G a m a l a, pevnost na východním pobřeží jezera Genezaretského, jež v bojích židovských obou prvních století před a po Kristu důležitou roli hrála. (Starožitn. XIII. 15, 3.; XVIII. 5, 1.; Vál. žid. J. 4, 8; IV. 1, 3; Vita Flav. XI.) Jméno své měla od podoby hory, na níž ležela, s velbloudím hřbetem. V Gaulamitidě do'ejší (inferior) byla nej-

TIBERIAS U JEZERA GENESARETSKÉHO.

5. Každý pak z těchto velitelů spravoval území sobě svěřené tak, kolik měl dobré vůle a schopností. Josephus však přišed do Galilee, hleděl především obluby domácího obyvatelstva získati, jsa přesvědčen, že touto cestou nejvíce poříditi se dá, i kdyby mu Štěstěna jinak nebyla právě přízniva. Poznal dále, že z jedné strany nejlivnějších z velmožů Galilejských získá si jedině tím, rozděl-li se s nimi o moc svou, a s druhé pak, že lid toliko k němu přilne, dá-li nejdůležitější nálezy domácími, u něho oblíbenými muži, vyko-

Přístroje na vrhání hrubých kamenů na obležené město, tak zv. hrubá střelba.

návati. Za tím účelem zvolil ze starešin lidu sedmdesáte nejzkušenejších mužů a učinil je nejvyšším správním úřadem v Galilee.

důležitějším městem, takže provincie tato slula také Gamalitiké (srov. III. 3, 5.; Sueton Tit. V.). Ve středověku slula El Džamila; podle všeho asi zříceniny u Kair Bardavil na Vadi Sameku jeho pozůstatky na dnešní časy. (Böttger, Topogr. und histor. Lexic. zu den Schrift des Jos. Fl. str. 124.; Gildemeister. Zeitschr. des Palaest. Vereins VII. 242). Jinou Gamalu uvádí Plinius ve své Histor. natur. V. 14. jako město Samaří, jejíž poloha však dosud neznáma.

V každém městě pak určil sedm soudců, by rozhodovali o méně závažných sporech, kdežto nejdůležitější případy i útrpné právo sám sobě vyhradil a nebo k radě sedmdesáti vznášeti kázal.

Uspořádav takto právní poměry vnitř jednotlivých obcí, dal si i na zevnější bezpečnosti záležitosti a poněvadž předvídal, že Římané do Galilee do jista vpadnou, opevnil příhodná místa, jako Jotapatu,⁷⁾ Bersabu,⁸⁾ Selamin Kapharekcho,⁹⁾ Japhu,¹⁰⁾ jakož i horu tak řečenou

⁷⁾ Jotapata, město v Galilee, severně roviny Asochis položené; dnes Tell Džefat; II. 20, 6.; Placidus odražen III. 6, 1.; poloha jeho tím, že v horách zcela skryto, obraně přízniva; obleženo a po hrdinném odporu Vespasianem dobyto; mezi obhájci jeho vyznamenal se zvláště Jos. Flavius svou duchapřítomností a vynalézavostí; III. 7.

⁸⁾ Bersabe, město na rozhraní Hořejší a Dolejší Galilee, rozdílné zcela od Bersaby (hebr. beer šeba t. j. studnice sedmi nebo přísahy pro obětované tu Abrahamem beránky, když uzavřel smlouvu s Abimelechem (Gen. XXI. 27.), jež byla místem na jihu Kanaanu na cestě odtud do Egypta; pro svoji historicky i geograficky důležitou polohu příslověčna („od Danu až po Bersaby“); nejnižší bod Palestíny, Abraham, Izák i Jakub tu častěji tábořili. Za nepřítomnosti potomstva Jakubova vzmohla se nemálo; při dělbě území Josou konané, připadla nejprve kmeni Judovu (Jos. XV. 28) ale pak postoupena jím kmeni Simeonovu (Jos. XIX. 2.; II. Sam. XXIV. 2.) Synové Samuelovi byli soudci v Bersabě; tam prchl i Eliáš obávaje se hněvu Jezabelina (I. Sam. VIII. 2.; II. J. Král. XIX. 3.) Obyvatelstvo pro modloslužbu za Oziáše ztrestáno (Amos V. 5.; VIII. 14.) a po návratě z vyhnanství mnoho Židů se tu usadilo (II. Ezdr. XI. 27. 30). I v pozdějších letech dosvědčují Euseb a Jeroným její existence i polohy, připomínající ve spisech svých městečka (Some, oppidum) téhož jména a cestovatelé novějších dob (Seetzen, Robinson) objevili na severní straně údolí Es Saba zvaného dvě hluboké studně nedaleko od sebe položené, jež slují Bir es Seba t. j. studnice lví a na pahorcích blízkých zříceniny někdejších příbytků lidských. (Robinson I. 337). Podle ní nazývána i blízká poušť (Gen. XXI. 14.), kde Hagar bloudila. Než-li Mohamedánské Palestíny dobyli stával v Bersabě kostel. U Car. a Sst. Paulo slula Birosabon, jinde (Notit. ze XIII. stol.) Virossara nebo též Virosun. Jako sídlo biskupské se nepřipomíná. (Moroni, Dizz. strana 248.)

⁹⁾ Selamin, Kapharekcho, jakož i následující Sigoph, menší místa v Galilee hořejší, poblíž jmenovaných tvrzí položená o jejichž poloze i osudech dalších dnes ničeho se neví.

¹⁰⁾ Japha, též Japhia město v Galilee jihozápadně od Nazareta, západně hory Táboru a severně roviny Esdrelonské položené a zcela rozdílné od Joppy, přístavního města v Judsku, dnešní Jaffy, jež také jinak Japha nebo Japho slulo.

Itabyrskou,¹¹⁾ Tarichee a Tiberiadu. K tomu ještě také jeskyně u jezera Genezaretského v dolejší Galileji obsadil a v hořejší skálu Achabarskou,¹²⁾ Seph,¹³⁾ Jamnith¹⁴⁾ a Meroth¹⁵⁾ tvrzemi opatřil. V Gaulanitidě pak byly to: Seleukie,¹⁶⁾ Sogane¹⁷⁾ a Hamala,¹⁸⁾ jež

¹¹⁾ Hora Itabyrská, jinak Thabor = Tábor, dnes Džebel et Tur, osamělý 662 m vysoký vápencový vrch, v obvodu něco přes 2 km, nad rovinou Esdrelonskou položený; východně od Nazareta asi 10 km a jihozápadně jezera Genezaretského, téměř 20 km vzdálený. Dle tradice Origenem nám dochované, horou proměny Páně. Sv. Helena dala tu vystavěti kostel, jež zasvěcen Božskému Spasiteli, okolo roku 570. Mimo něj ještě dva menší, jeden Mojžíšovi, druhý Eliášovi zasvěcený. Roku 670. klášter. Roku 1101—1187 opatství kluniacké (opat — biskup); od roku 1867 mají tu Rekové a Františkáni kostel, této pak od roku 1873 ještě klášter s hospicem. Roku 1799 17. dubna vítězství Bonapartovo na Džesar — pašovi ze Syrie.

¹²⁾ Skála Achabarská, místo v severní Galilee, severně od Tiberiady, od jezera Genesaretského 1 km vzdáleno, též pouze Achabarah dnes Akbara (dle Robinsona); pouze na tomto místě (kapax legomenon.)

¹³⁾ Seph, nebo též Zephaa, dnes Saphed, tvrz v severní Galilee 5 km k severu vzdálena od Achabary; též kapax eiremenon.

¹⁴⁾ Jamnith, totéž co Jamnia, opevněné městečko v severní Galilee rozdílné zcela od soujmenného města v Judsku mezi Joppou a Azotem položeného; jinak dnes poloha jeho neznáma; II. 6, 8.; 20, 6.

¹⁵⁾ Meroth, město na severu Palestíny, o němž ničeho téměř nevíme; srovn. II. 20, 6.; III. 3. 1.

¹⁶⁾ Seleukia, jméno několika měst ve starověku, z nichž zvláště prosluly: a) Seleukia, město v Babylonii, nejdůležitější ze všech měst Seleukem Nikatorem zbudovaných, poblíž Tigridu nad průplavem spojujícím Eufrat s Tigridem položeno. Vonones tu Artabanem poražen; dnes zříceniny u el Madain. (Starožitn. XVIII. 9, 8.) — b) Seleukia město v hořejší Gaulanitidě nedaleko jezera Meromského na levém břehu Jordanu u vtoku říčky Panee položeno; dnes es Selahiyeh; proslulo v bojích mezi Antiochem Soterem a Tryphonem. Alexandr Jannaeus ho dobyl.

¹⁷⁾ Sogane, město v hořejší Gaulanitidě na pomezí říše Agrip-py II. přidalo se na počátku války k němu a tím se zachránilo. II. 20, 6. IV. 1, 1.

¹⁸⁾ Gamala, město v dolejší Gaulanitidě, východně jezera Genezaretského, nad přítokem řeky Jarmuku; proslulo v bojích Antiocha Dionysia s Alexandrem Jannaem, jakož i vzpourou Judou Gaulanským proti censu Augustovu Quirinim konanému sosnovanou, jež však ne-

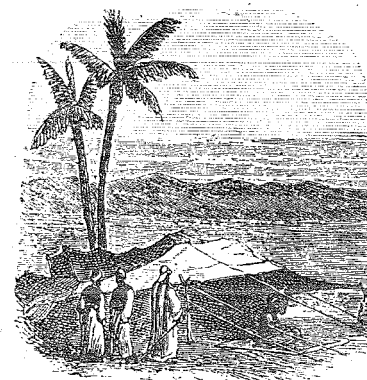
dal opevniti. Toliko Sephořanům dovolil, aby si sami své hradby vystavěli, poněvadž s dostatek peněz na to měli a shledal u nich i bez jakékoli výzvy s dostatek válečné nálady. Město Gišalu¹⁹⁾ opevnil týmž způsobem o své újmě Jan, syn Leviho. I u jiných opevňovacích prací byl Josef sám radou a skutkem nápomocen. Mimo to sebral v Galilei více než sto tisíc nováčků k vojsku, jež pak, jak se dalo, i starou zbrojí opatřil.

7. O výcviku vojenském ve smyslu Římanů, jichž nezdolná moc jedině, jak sám věděl, v poslušnosti a stálém cviku ve zbrani záležela, nebylo arci ani řeči. Ježto však byl si vědom, že vojínové snáze kázni navyknou, bude-li, pokud možno, s dostatek důstojníků, rozdělil vojsko po způsobu římském a jmenoval větší počet důstojníkův. Vojíny rozřídil u větší i menší oddíly (čety) a podřídil je důstojníkům, setníkům i tisícníkům, nad nimiž opět velitele větších oddílův ustanoviv. Potom učil je jak podávati hesel, troubiti k útoku i ústupu, do šiku se stavěti a obraty na obojím křídle prováděti, ukazoval, kterak silnější slabším ku pomoci přispívati mají i o nebezpečí s nimi se sdíleti. Neméně pečoval též, aby přítomnost ducha si osvojili a tělo své otužili; především však mysl bojovnou hleděl u nich tím vzbuditi, že při každé příležitosti, jež se mu naskytla, neopomenul nikdy jim na mysl uvésti řízný pořádek u Římanů, stále jen na to poukazuje, že bude jim činiti s muži, kteří tělesnou silou a osobní statečností celý téměř svět si podrobili. Dodal i, že již před bitvou řádnou vojenskou kázeň osvědčí, zanechají-li obvyklých bezpráví, krádeží, plenu, loupeží a budou-li se vystříhati vši nepoctivosti ku krajanům i hamižné lakoty, jež na škodu bližního hledí se obohatiti; neboť v bojích daří se nejlépe těm, kteří dobré svědomí mají. Kdo však z domu již ničemou, na toho nejen nepřátelé, proti nimž táhne, nýbrž i Bůh sám se hněvá.

8. Týmž způsobem, jak se mu dalo, neustával vojínů svých napomínati a poučovati. I měl za krátko pohotově k boji šedesát šťastně dopadla. Na počátku války židovské na straně Agrippově, proto obleženo a dobyto Josefem po tuhém odporu. Kdys ed Džamila, dnes Kalat el Hoesin nebo též i Chan el Akabach.

¹⁹⁾ Gišala, město v Galilee na východ od Jotapaty na návrší položeno. Obležena Titem, a když Jan z Gišaly, obelstiv Tita prchl, sama se mu vzdala; Titus jí ušetřil. Dnes vesnice ed Džiš. Srov. II. 20, 6. 21, 2.; IV. 2, 1.

tisíc mužů pěších, půl třetího sta jezdců a mimo toto vojsko, na něž mohl úplně spoléhati, ještě půl pata tisíce vojinů námezdných. Šest set vybraných mužů z vojště tvořilo jeho tělesnou stráž. Vyjímaje žoldnéře, živila mu vojsko s ochotou města, neboť z povolání do zbraně posílalo z nich každé jen polovici jich do služby, kdežto druhé polovici uloženo, by krajanům, službou vojenskou zaneprázdněným, potřebnou spíží opatřovala. Tak dělili se vespolek o práce válečné i domácí a lid, jež jim potravu dodával, cítil se bezpečným, vděčen jsa za ochranu, vojiny sobě skýtanou.

XXI.

Jan z Gišaly; jeho nehody s Josephem a další činnost v Galilee.

1. Zatím co Josephus správu Galilee takto zřídil, povstal proti němu úkladník, Gišalan rodem a Jan jmenem, syn jakéhos Leviho, jenž pln lstí a úskoku, jako nikdo z velmožů země, co do bezbožnosti, neměl vůbec sobě rovna. Z počátku byl chud, a ještě drahně času chudoba jeho ve zlobě mu překážkou byla. Za to však byl vždy hotov selhati a mistrem lži svoje tak sosnovati, by více podobny byly. Podvod považoval za ctnost a pracoval jim i proti svým nejlepšími přátelům, vlídným k nim se tvářel. Lásku k blízkým stavěl vždy pokrytecky na odív, kdežto nitro jeho nenasytnou, ze ziskčnosti plynoucí vraždy-chtivosti naplněno bylo, již, co si předsevzal, i provésti usíloval. Snažil se seč byl v před proniknouti, úmysly svoje do budoucnosti jen na podlosti a daremnosti buduje. Nebyl vlastně ničím jiným, než lupičem, jenž s počátku řemeslo své na vlastní pěst prováděl, brzy však několik neméně odvážných druhů stejného s ním rázu k němu se připojilo, a počet jich i časem vzrostl. Ostatně ze zásady nikoho do svého sboru nepřijal, jenž snadno byl přemožitelným; na obrat přijímal jen takové lidi, kteří mohutnou soustavou tělesnou, odvahou i zkušenostmi válečnými nad jiné vynikali. Takto znenáhla opatřil si zástup asi čtyři sta mužů počtem, větším dílem z přehéhlíků z území Tyrských a sousedních obcí. S nimi táhl Galilei ode vsi ke vsi, pleně kam přišel, a obyvatelstvo, jež beztoho pro nastávající válku obavami naplněno bylo, ještě více lekaje.

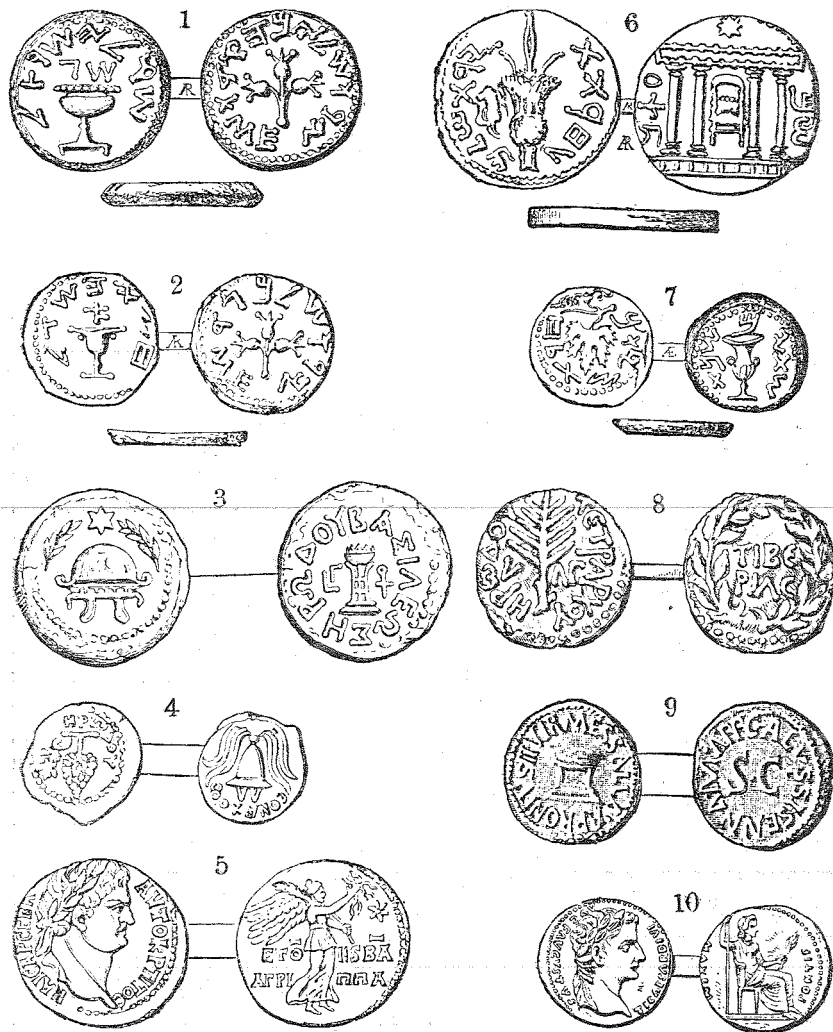
2. Již pomýšlel i velitelem se státi, ba ještě odvážnějšími úmysly se obíral; ale především byl to nedostatek peněz, jenž mu stále nesnáze působil. Sotva postřehl, že Josephovi zalíbila se velice

jeho ráznost činu, přemluvil ho, by mu opravy hradeb rodného města svěřil (viz nahoře 20., 6.), při čem mnoho peněz na zámožném obyvatelstvu vydřel. Potom lstí neméně ošemetnou, tvářel se, jakoby Židů, v Syrii usedlých, přiměti chtěl, aby jen krajany dodaného oleje užívali, vymohl si na Josephovi práva, aby směl sám olej ten na hranice vyvážeti. Za Tyrský peníz v ceně čtyř attických drachem¹⁾ koupil vždy čtyry amphory oleje a prodával za touž cenu půl amphory.²⁾ Galilaea vyrábí vůbec mnoho oleje, a tehdy právě měla velmi příznivou sklizeň, kdežto Syřané nedostatkem oleje trpěli. Poněvaž pak on sám tento obchod prováděl, získal mnoho peněz, jichž pak proti těm, kteří mu k nim dopomohli, zneužíval. A ježto se domníval, že svrhne-li Josepha, jemu správa Galilee připadne, měl lupiče k tomu, by ještě více loupili, by buď

¹⁾ V době macedonské a později ještě užíváno v Palestýně peněz Alexandrem Velikým zavedených. Zlatou mincí byl alexandros, jenž co do hodnoty vyrovnal se perskému Dareiku; stříbrné peníze byly drachmy, dvojdrachmy a čtyřdrachmy dle attické míry mincovní ražené, tedy mince 4.366, 8.73 a 17.46 gramů těžké v ceně 0.91, 1.82 a 3.65 Kč. Drobnými penězi, jako zlomky drachmy byla leptá nebo minuta, jichž ceny však dle Mark. XII. 42. nelze přesně stanoviti, neboť jména užito tu za drobnou měděnou minci vůbec. Čtyřdrachma nebo steter byl peníz, jehož se hlavně v obchodě užívalo. Raženy i v Palestýně; zvláště pověstny jsou v Betheseaně nebo ve Scythopolí ražené. Tak bylo za vlády Lagiovců a Seleukovců, Hasmoneovců i Herodovců, nebo řdumejské dynastie. V době této i později platila čtyřdrachma tolik, co posvátný nebo chrámový sikl a daň chrámová, jež ročně půl siklu se platilo, odváděla se nyní dvojdrachmami, za dvě osoby staterem, nebo čtyřdrachmou (II. Makk. IV. 19. X; XII. 43.; Tob. V. 15; Mat. XVIII. 23, 26.; Luk. XV. 8.; Skutk. apošt. XIX. 19) Práva raziti mince dostalo se ponejprv Šimonovi Makkabejskému od Antiocha Sideta a raženy jím v letech 138—135 před Kr. byly stříbrné sikly, půl a čtvrtisikly (I. Makk. XV. 6.) Podobné peníze razili i Jan Hyrkán, Aristobul, Alexandr Jannaeus, Alexandra Salome, Alexandr II. a Antigonus, jakož i Heročes Veliký a Agrippa I. V dobách těch přešla Palestýna do rukou Římanů, a s nimi dostaly se tam i jejich peníze, assy totiž, čtvrtassy, dipondie a denáry (Mat. X. 29; Luk. XII. 16.; Mark. XII. 42.) Za války židovské dali odbůjcové Eleazar, Šimon a Bar Kochba raziti opět stříbrné a měděné peníze typů makkabejských. (Löwy, Geschichte der jüd. Münzen; Brandis, Münz, Mass und Gewichtswesen in Vorder-Asien.

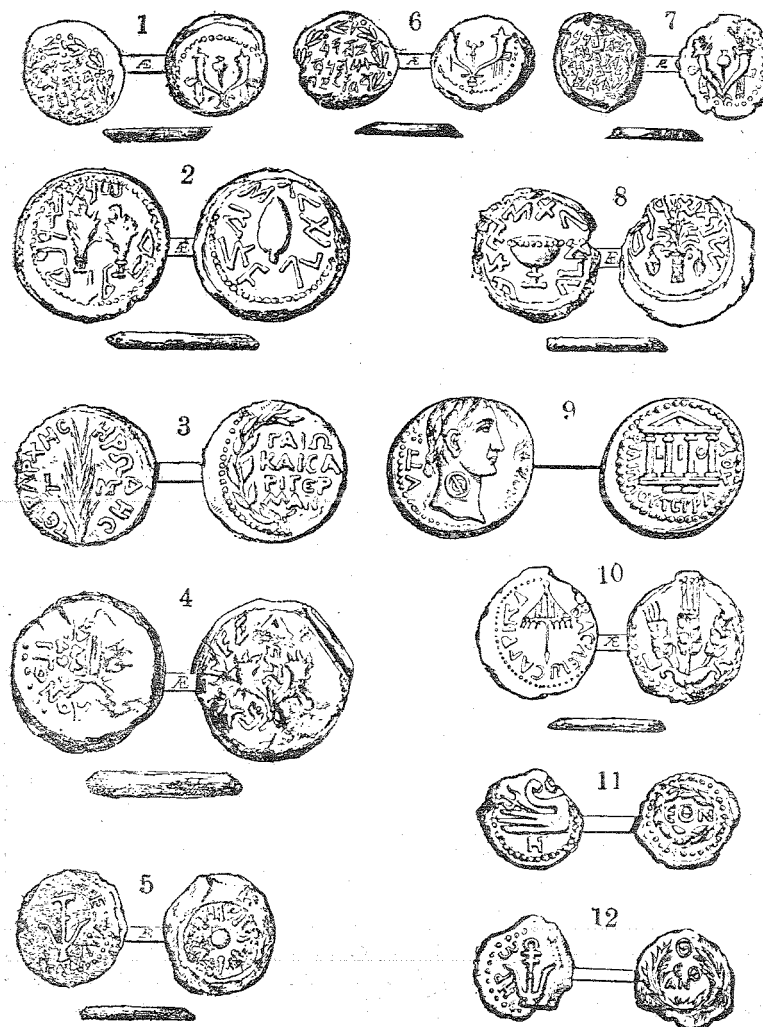
²⁾ O mírách tekutin i sypkých mírách u Hebreů i Římanů viz v poznámce na straně 140.

Mince palestýnské za doby Hasmonevců a Herodovců.

1. SIKL chrámový.
2. Půlsikl chrámový.
3. Mince Heroda Velikého.
4. Menší mince Heroda Vel.
5. Mince Heroda Agrippy II.
6. Mince z doby vzpoury Židů.
7. Menší mince z doby vzpoury Židů.
8. Mince Heroda Antippy.
9. Římská mince císaře Augusty (peníz daně).
10. Římská mince císaře Tiberia (peníz daně).

Mince palestýnské za doby Hasmonevců a Herodovců.

1. Mince Judy Makkabejského
2. Mince Makkabejců (bronzové).
3. Mince Heroda Antippy.
4. Mince Antigonova.
5. Mince Alexandra Jannaea.
6. Mince Jonathanova
7. Mince Jana Hyrkána.
8. Mince Makabejců (bronzové).
9. Mince tetrarchy Filipa.
10. Mince Heroda Agrippy I.
11. Mince Archelaova.
12. Bronzová mince Archelaova.

až na mnohých místech vzpoura vypukne, správce země na pomoc přichvátavšího, mohl zradou s cesty skliditi, nebo, kdyby lupičů nedbal, jej u lidu očerniti. Nad to rozhlásil i pověst, že Josephus chce zemi vydati Římanům a takovým i podobným způsobem hleděl nenáviděnému zkázu přivoditi.

3. V touž dobu přepadlo několik mladíků z obce Dobarity,³⁾ již k hlídkám na rovině⁴⁾ přiděleni, správce Agrippova i Bereničina Ptolemaea a odňali mu veškerá zavazadla, jež s sebou vezl, mezi jiným četná roucha drahocenná, mnoho stříbrných pohárů a šest zlatáků na penězích. Poněvadž pak lupu nemohli nikde ukryti, ani oň se rozdělití, přinesli jej, jak byl, k Josephovi do Tarichej.⁵⁾ Tento pokáral jich pro násilí na osobách královských spáchané a odevzdal ukořistěné předměty občanu Tarichejskému Annaneovi, by je uschoval, s úmyslem, že je majiteli příležitostně vrátí. To však přivodilo mu svrchované nebezpečí. Pachatelé totiž, kteří jednak hněvali se, že nedostalo se jim nijakého podílu z kořisti a jednak prohledše úmysl Josephův, že ovocem jejich námahy prokázati chce vděk králi a jeho sestře, rozběhli se ještě v noci po okolních vesnicích a líčili všude, kam přišli, zradu Josephovu. I v bližších městech vzbouřilo se obyvatelstvo proti němu, takže ráno měli již sto tisíc oděnců na něho. Lid shromáždil se na místě dostihů v Taricheách a vášnivě se tu rozkřikl: „Pryč se zrádcem!“ druzí: „Spalte ho!“ Jan a s ním Jesus, syn Sapphiův, jenž tehdy byl velitelem v Tiberiadě, švali ještě více lid proti němu, zneuživše jeho vášně, takže přátelům a tělesné strážci Josephově nezbylo, leč útekem se spasiti. Josef ležel ještě na lůžku, když chtěli již zapáliti; vstal tedy s něho a ačkoli čtyři z jeho přátel, u něho pozůstali, jemu radili, by také prchl, neučinil toho, ani své opuštěnosti, ani

³⁾ Dabarita, město levitské na pomezí kmenů Zabulona a Issachara severně roviny Kisonské (Esdrelonské), dnešní ves Deburijeh, nebo dle Relanda (Palaestina str. 737.) městečko Dabeira, poblíž Dioscaesaree na jižním svahu hory Tábor; pouze na tomto místě (hapax legomenon.)

⁴⁾ Rovina Jezrahel nebo též saronská; viz o ní v pozn. na str. 151 a obšírněji na str. 182.

⁵⁾ Taricheae, město v Galilee, na jižním cípu jezera Genezaretského; dobyto Crassem a Agrippa obdržel od Nerona z části Galilee, Tiberiadou, Juliadou, jakož i 24 vesnicemi v Peree. Srovň. II. 20, 6.; 21, 3.; III. 10, 1. Starožitn. XIV. 7. 3.; XX, 8.

množství útočníkův se neuleknuv, nýbrž vyšel, roztrhnuv roucho, hlavu popelem maje posypánu a ruce na zad složeny, s vlastním mečem, jež na hrdlo si byl zavěsil, jim v ústrety. Pohled naň vzbudil u všech, kdož dobře smýšleli, soucit, zvláště u obyvatel Tarichej; venkované však a ti z jeho družiny, kteří naň nevrážili, potupivše ho, žádali, by jim poklady uloupené jako veřejný majetek na místě vydal a ze svých zrádných styků s nepřáteli se vyznal. Dle toho, jak pokorně se choval, soudili totiž, že ničeho z toho, co za vinu jemu se klade, nezapře a že výstup tento jen nastrojil, aby mu bylo odpuštěno. Ale tato poníženost jeho byla obmyslná; chtěl rozhněvaného lidu pro předmět sporu vespolek znesvářiti a slíbil tudíž, že se ke všemu přizná. Když pak dostalo se mu od nich slova, pravil: „Pokladů těchto neměl jsem ani v úmyslu Agrippovi vrátiti, ani jich ke svému prospěchu užiti; neboť nikdy nebudu považovati nepřitele vašeho za svého přítele, aniž zisku hledati v tom, co celku na škodu. Ale vida, občané Tarichejští, že město vaše především ohrady potřebuje a na stavbu její peněz nemá, umínil jsem si, obávaje se obyvatel Tiberiady a jiných měst, která na kořist závistivým zrakem hledí, pokladů potají uschovati, bych vám za ně mohl žed' zříditi. Nelíbí-li se vám můj návrh, dám je ihned přinéstí a rozdělíte se o ně; pak-li takto jednáje, dobře o vás smýšlím, potrestejte svého dobrodince!“

4. Slova jeho potkala se se souhlasem Taricheanů, ale Tiberiadští s ostatními zuřili a vyhrožovali. Obě strany nedbaly nyní o Josepha a daly se vespolek do hádky. On však maje oporu v Taricheanech, kteří se k němu přidali — bylo jich asi čtyřicet tisíc — nabyl odvahy, by promluvil si zcela otevřeně. I vytkl jim především důtklivě jejich ukvapenost a prohlásil, že za peníze, jež tu, Taricheje ohradí. Ale také o bezpečnost ostatních měst stejnou měrou se postará; neboť nebude se jim peněz nedostávatí, budou-li mu svorně pomáhati proti nepříteli, kde nesmí se s nimi skrbliti a nebudou-li se bouřiti proti němu, jenž jim jich opatřiti zamýšlí.

5. Většina jeho nepřátel odešla plna hněvu; dva tisíce ozbrojenců však podniklo proti němu útok a vyhrožujíc, obklíčilo dům, kam v čas ještě se byl uchýlil. I od nich pomohl si Josephus lstí. Vystoupiv totiž na střechu, pokynul rukou, aby se utíšili, volaje

že nerozumí v takovém hluku, čeho si přejí. Učiní vše, čeho si žádají, ale ať prve pošlou jemu někoho za sebe, by se s ním mohl domluvit. Po těch slovech vešli k němu přední velmožové s náčelníky. Jakmile octli se v domě, kázal ihned dvěře dobře uzavřít a je do odlehlého koutu domu odvésti, kde dal je tak zmrskati, že bylo jim až vnitřnosti viděti. Lid stál zatím venku, domnívaje se, že poslové, vyjednávající, neshodli se s Josefem o něčem a tím že se zdrželi. Pojednou však dal Josephus otevřít dvěře a krví zbrocené muže z domu vyhnati, což davům hrozivě se tvářícím tolik strachu nahnalo, že zahodivše zbraně, se rozprchli.

6. Událostmi těmito stupňována jen nenávisť Janova proti Josephovi a brzy pomýšlel na nové úklady proti němu. Předstíraje, že churav, žádal jej písemně, by v teplicích Tiberiadských léčiti se směl. Josephus, jenž neměl ani potuchy o jeho úskočné nešlechtnosti, napsal městskému úřadu tamějšímu, by Jana pohostinnu přijal a vším, čeho třeba, opatřil. I toho, že ho tak doporučil, Jan zneužil. Sotva dva dny tam pobyl, jal již o účelu svého pobytu tam pracovati, hledě dílem pomluvami, dílem úplatky jich k odpadu od Josepha přiměti. Silas, jemuž Josephem uloženo bylo město ostříhati, zvědév o zrádných jeho úkladech, zpravil Josepha o nich. Tento obdržev list, ještě v noci vydal se na cestu a přibyl za šera ranního do Tiberiady, kde lid vyšel mu na uvítanou v ústrety. Jan, jenž tušil, že návštěva místodržitelova jeho hlavně se týkala, poslal ihned k němu jednoho ze svých důvěrníků, předstíraje tělesnou slabotu a dal jemu po něm vyříditi, že upoután chorobou k lůžku, nemůže se k němu dostaviti. Když pak Josephus svolav na místo dostihů Tiberiadských do hromady, jal se jim o listě tom mluvit, vyslal Jan potají oddíl zbrojenců, by ho se světa sprovodili. Sotva lid zpozoroval, že vojínové jsou na blízku a tasí meče, dal se do křiku. Josephus upozorněn takto, co se děje, obrátil se a spěchal, spatřiv obnažené meče, ku břehu — dal totiž, aby mohl k lidu mluvit, zříditi tu šest loket vysoký násyp — skočil do připraveného již člunu a odrazil, provázen svou tělesnou stráží, do středu jezera.

7. Tu sáhli pojednou i jeho vojínové ke zbrani a proti úkladníkům zaměřili. Z obavy, by nedošlo k občanské válce a město nepřátelským rejdům několika lidí za oběť nepadlo, dal vojínům

svým po poslu vzkázati, by jen vlastní bezpečnosti dbali, nikoho z vinníků ani nezabíjejíce, ani k zodpovědnosti nepohánějíce. Vojínové uposlechli a uklidnili se; obyvatelstvo však z okolí o úkladech i jich původci zvěděvši, shrnulo se, chtěc ho ztrestati, ale Jan spasil se útekem do svého rodného města. Odevšad valily se tisíce zbrojenců k Josephovi, pravíce, že přišli, by proti Janovi, společnému svému nepříteli, do pole vytáhli a město, jež ho k sobě přijalo, vypálili. Josephus vyslovil jim za to, že tak smýšlejí, svoji uzalost, ale hleděl prchlivost jejich zmírniti, chtěje nepřátel raději moudrostí překonati, než o život je připraviti. A zvědév pak od jednotlivých měst jména těch, kteří s Janem odpadli — obyvatelé měst mu je s ochotou oznámili, byť i mezi nimi jejich příbuzní byli — dal hlasateli hrozbu ve známost uvésti, že majetek těch, kteří do pěti dní Jana neopustí, vydá se v plen a příbytky jejich i s rodinami v pospas plamenům. Tím získal ihned tři tisíce mužů na svou stranu, kteří přišedše, zbraň jemu k nohous složili. Se zbytky svých stoupenců, asi dvěma tisíci syrských uprchlíků, jal se Jan znovu, ale potají úklady jemu strojiti, ježto zjevný útok se mu nezdařil. Se vši tichostí vypravil tedy posly do Jerusaléma, aby Josepha obžalovali, že veliké vojsko sebral, což podezřelým býti se jeví, vzkázav spolu, že brzy jako tyran do města přitáhne, nezabezpečí-li se toto proti jeho osobě. Lid to předvídal, ale nedbal toho; za to někteří z předákův a úředníků ze závisťi poslali Janovi peněz, aby sebral vojsko námezdné za ně a proti Josephovi s ním vytáhl. Uradili se pak i vespolek, že Josephovi vojevůdcovství odejmou. Ježto však věděli, že pouhý nález ještě nestačí, poslali půl třetího tisíce těžkooděnců a čtyři z předních mužů Joasura (Joazara), syna Nomikova, Anania, syna Jadokova, Šimona a Judu syny Jonathovy, znamenité vesměs řečníky, uloživše jim, aby hleděli zbaviti Josepha jeho oblíby u lidu a bude-li ochoten, i k zodpovědnosti ho pohnati, vzepře-li se však, nechťje úřadu svého se vzdáti, by za nepřitele ho považovali a s ním i dle toho naložili. Josephus zpraven přáteli listem, že oddíl vojska proti němu táhne; příčiny, proč, však udati mu nemohli, poněvadž úklady jeho nepřátel děly se tajně. Příprav konati nemohl, poněvadž nebylo na ně kdy, a tak se stalo, že čtyři města, Sepharis, Gamala, Gišala, a Tiberias přidala se k nepřítelům⁶⁾. Za nedlouho měl je

⁶⁾ Tiberias a Taricheae příslušely dle II. 15, 1. Agrippovi.

opět ve své moci ani meče nevytasiv, zmocnil se i lstí oněch čtyř vůdců, jakož i nejudatnějších zbrojenců a poslal jich zpět do Jerusaléma. Lid se proto nemálo rozhněval, a byl by je i s průvodci jejich zhubil, kdyby se nebyli útekem zachránili.

8. Bázní z Josepha Jan ani z hradeb Gišalských se neodvážil. Několik dní potom odpadla opět Tiberias, protože obyvatelé města pomoci Agrippovy se dovolávali. Ten však do umluveného dne se nedostavil a poněvadž téhož dne několik římských jezdců do města přibýlo, Josephus z něho vypovězen, což hlasatelem občanstvu oznámeno. Odpad jejich ihned ohlášen do Tarichej; Josephus však, poslav všecko vojsko pícovat, nemohl ani sám proti odpadlíkům vytáhnouti, aniž, kde byl, déle zůstati, ježto se obával, aby království nepoužijíce jeho váhavosti, města neopanovali. Nazítří však byla sobota, kdy klid od všelikých prací přikázán a proto nemohl ničeho proti nim podniknouti. I pomýšlel, kterak odpadlých přelstíti; dal tedy brány Tarichej uzavřítí, by nikdo úmyslu jeho těm, proti nimž směřoval, nemohl vyzraditi a všechny čluny, jež na jezeře nalezeny, sehnati velel. Bylo jich dvě stě třicet a v každém z nich čtyři veslaři. S nimi plavil se rychle do Tiberiady. A když od města tak vzdálen byl, že nebylo ještě lze přesně jich rozeznati, kázal veslářům, aby se s poloprázdnými čluny po jezeře projížděli, kdežto sám se sedmi muži tělesné své stráže, jež ani ozbrojeni nebyli, na obzor města, by ho mohli poznati, popojel. Sotva však spatřili jej nepřátelé, kteří dosud jemu jen láli, s hradeb, domnívajíce se, že čluny plny vojska, odhazovali zbraně a mávajíce olivovými ratolestmi, prosili úpěnlivě se sepjatýma rukama, aby města ušetřil.

9. Josephus pohrozil jim se vším důrazem a pokáral jich za to, že nejprve k válce proti Římanům se zdvihli, nyní však domácími rozbroji síly své hubí, jednajíce takto zcela po chuti nepřátel. Rovněž vytkl jim i, že muže, jenž stará se o jejich bezpečí, se světa sprovoditi chtějí a nestydějí se tomu, jenž hradby jim vystavěl, brány města uzavřítí. Ochoten však — končil, být, milostiv těm, kteří vinu svou uznají a jemu pomohou, města si zabezpečiti. Ihned dostavilo se k němu na břeh deset nejpřednějších občanů Tiberiadských. Josephus kázal jim vstoupiti do člunu a dal je odvézti daleko od břehů. Potom jiných padesát mužů, nejmávanější

členy rady, dal si povolati, jakoby chtěl aby složili slib věrnosti. A vždy nové záminky vymýšleje, jiných a jiných občanů k sobě povolával nejinak, než jakoby s nimi úmluvu jakous učiniti zamýšlel. Když čluny jimi naplněny, dal veslařům rozkaz, aby s nimi co nejrychleji do Tarichej odpluli a tam lidi ty do žalářů vsadili. Takto Josephus veškeru radu, počtem šest set hlav, a dva tisíce z lidu obecného zajav, do Tarichej dal je na lodích dopraviti.

10. Tehdy ostatní davše se do křiku, udali jakéhos Kleita, že předním původcem odpadu a žádali Josepha, aby na něm toliko hněv svůj si vylil. Josephus rozhodnut, nikoho na hrdle netrestati, dal zbrojenci ze družiny, jakémus Levimu jménem, rozkaz, Kleitovi obě ruce useknouti. Vojín pro strach z nepřátel zdráhal se sám jíti a rozkaz vyplniti. Kleitos vida však, že Jeseplus rozhněván, do člunu skočil, chtěje přelouti a sám trest na něm vykonati, prosil s břehu, by mu aspoň jednu ruku daroval. Jeseplus svolil k jeho žádosti s podmínkou, že si ruku sám utne. A vskutku Kleitos vytasil meč a uťal si levici. Takový měl strach z Josepha. Tak prázdnými čluny a sedmi zbrojnoši podrobil si tento Tiberiady a města jejich opět se zmocnil. Po několika dnech dobyl Gišaly, jež se Sepphorou od něho odpadla a vydal ji vojínům v plen. Ostatně pak, co se dalo sehnati, vrátil opět občanům, podobně i Sepphořanům a Tiberiadanům. Chtěl totiž, potrestav jich tím, že vyplněny, dáti jim výstrahu a vrátiv jim jejich majetek, jich zase sobě nakloniti.

O přípravách Židů k válce. Šimon, syn Giorův oddal se lupičství.

1. Tím bouře v Galilee utichla. Obyvatelé zanechavše domácích rozbrojů chystali se nyní k válce proti Římanům. V Jerusalemě velekněz Ananus a přední z lidu, pokud nestranili Římanům, dali hradby opravití a množství válečného nářadí poříditi. Po celém městě střelivo robeno a zbroj úplná kována; mladíci cvičili se jak dovedli, nedbajíce nijakého pořadu, ve zbrani a všude ozýval se křik, hlomoz. Veliká sklíčenost myslí připadla však na obyvatelstvo mírumilovné a mnozí z nich, lekajíce se zkázy, již předvidali, plakali i naříkali. A dostavily se i jisté známky, jež obyvatelstvem klidným za zkázonosny považovány, kdežto odbůjcové v lehkomyšlnosti své k libosti si je vykládali. Ještě než Římané přitáhli, měl Jerusalemský již vzhled města zkáze určeného. Ananus pomýšlel přerušiti na krátkou dobu příprav těchto, by odbůjcům a zběsilým až Zelotům na prospěch celku poukázal, ale bylo jemu násilí uhnouti. Později povím (IV. 5, 2.), jak se vše skončilo.

2. V toparchii (okrsku) Akrabatské sehnal Šimon, syn Giorův, množství nespokojencův a oddal se s nimi lupičství, plně nejen domy zámožných, nýbrž i oloupeným různá muka tělesná stroje. Toť počátky jeho pozdější tyranie! Ananus a ostatní vlivní mužové od úřadů vyslali proti němu vojsko; on však prchl s ostatními zbojníky své družiny k lupičům do Masady (viz 17, 2 a 8), kde zůstal, dokud Ananus a ostatní jejich nepřátelé nebyli pobiti. Zatím účastnil se s druhy svými loupežných výprav do Idumee, až úřady tamnější četnými vraždami i loupežemi donuceny, i do vesnic vojenské posádky vložily. Takové byly tehdy v Judsku poměry!

